
BIBLIOTEKA
Seminarium Duchowego
SANDOMIERZU
769

44

F 769

[illegible]

sejt iam res ℓ in Actu completa, atq; ita duo sunt principia. Materia
et Forma. Dubium.

Atqui principia sunt perpetua, quæ oportet manere semper. Privatio ℓ prin
cipium rei naturalis, et oportet ut maneat in esse, seu re facta? Ad. Priva
tio ℓ dplex Particularis et Universalis. ppter potentiam materiæ dplicem Materia dplex Univer
Particularem et Universalem. Universalis potentia Materiæ est propensio ma salis et particularis
teriæ ad oēs formas indistincte; ideo dr Materia libera, indifferens ad Materia libera, indiffe
oppositas formas. Particularis est, q̃ quam Materia ita hanc formam rens ad oppositas for
recipit, ut non alias, seu magis hanc quàm alias. Privatio ergo qua mas.
dr particularis non manet, q̃ talis fuit origo motus ad illam formam,
habitibus aut existentibus in materia, cessat motus ℓ et consequēr pri
vatio. Universalis aut manet.

Quum ēm. Ut melius auctoris sententia de natura et numero principiorum intelli Obiectiuè et Subiectiuè
gati, ad eam declarandam, potissimum ūs Materiæ declarationem, usus similitudine formalis et Materialis
à rebus artificialibus accepta. Quemadmodum sc inquit Ll materia artificiorum idem sunt.
ad formas quas q̃ artium habuerit: ita se Ll proportione quadam, Materia rer
um naturalium ad formas naturales: sicut namq; lignum, aut æs, in quod nec dum de-
bet forma Mercurij, Veneris nullam Ll earum formarum, ita materia rerum nat
uralium, nullam formam naturalem in sua essentia continet, sed est in potentia
ad eam. Nota 1mo. Materiam ℓ dplicem. Primam et Secundam. Prima est Materia dplex.
quæ cum rerum mutationi subjacet, penitus in formis ac proinde non sensu Prima et 2da.
sed imaginatione tm̃ percipitur. 2da est Rei corporeæ Ll suam formam na- Prima est, quæ cum
turalem, cuius gratia fit sensus percipibile, ex qua dr post modum Rei corpus rerum mutationi subj
naturale ut ex semine, carne ossibus, sanguine cartilagine, corpus ani- acta, quæ non sensu sed
malis. Ex ovo pullus, hæc quæ quo modo fit docuit materia, q̃ ad actum imaginatione capitur.
q̃ perficitur ordinanti. Nota 2do. Materiam artificiorum non ex se Ll suam formam. 2da ℓ et Corporea
parit, ℓ similiter materia Prima, seu rer naturalium. Materia quidem rer et sensu percipitur.
artificiorum est Corpus q̃ se existens, completum, perfectum, q̃ non perficit
ab arte, nisi tm̃ quid. At Materia rerum naturalium, quæ à nobis prima Materia Prima non ℓ
dr, non est Ens q̃ se completum, perfectum, sed complementum, et perfectio Ens q̃ se complet
rem accipit à forma, respectu cuius est semper in potentia naturali. 2da sed complementum, q̃
perficit à forma.

2

quo oriri illud quæsitum contra recepsum, de natura Materiæ Primæ Quo quidem
Vtrum. Materia sit pura potentia, an nõ sit aliquis actus, vel includat
actum? ¶
Duæ sunt in hac re opiniones extremæ. Prima Scoti lib. 2do Sententiarum di
opiniones de Prima Materia. stinctione 12. Quæst. 1. & 2. quem sequuntur Pater Iesuitæ, Asserunt hi
Materiam Primam non esse puram potentiam, sed esse actum Entitatiuum, distinctum à formali. Altera est D. Thomæ quem sequuntur cæteri eius discipuli
asserentes materiam Primam esse puram potentiam, nullumq actum habentem
Scoti fundamentum est in positione Actus Entitatiui, quem declarans dicit
duplex dari Potentiale, & proinde duos actus illi respondentes. Prima
potentia est obiectiua, quæ est res ipsa nondum producta, producibilis sit
ut Rosa in statu generandæ, huic respondere dicit Actum Entitatiuum
seu obiectiuum, seu Essentiæ ut Iuanes inquit, seu imperfectum ut Toletus.
Quid Actus Entitatiuus? Est ergo iste actus res illa eadem, quæ antea erat producibilis, nunc acta producta, ut sit de Esse extra causas suas. Hunc vt dicit se inuenisse
apud Autem illa propositione. Actus & Potentia sunt in eodem genere
ut rosa genita & generanda sunt in eodem genere substantiæ.
Subiectiua potentia est Res ipsa iam producta, recepti ua formæ substantialis & accidentalis. Huic Scoto dicit respondere Actum formalem
qui est ipsa forma. Dicit ergo Scotus, quod quia Materia ante productionem
suam fuit in potentia obiectiua, potuit esse obiectum operantis Dei, producentis ipsam, postquam est producta. Est actum Entitatiuum, & non est in pura potentia obiectiua, quia est in potentia ad actum formam substantialem.
Dicit vero Thomas nullam potentiam obiectiuam esse actum Entitatiuum aquisit
puræ formalem, & quia materia, caret ex se omni ~~materia~~ forma, dicit vero
esse materiam esse puram potentiam & nullum habere actum. Probat sententia D. Thomæ & suum fundamentum primo authoritate Aristotelis 2 de Aia text. 2. dividentis Ens in substantiam & accidens, & substantiam in formam, materiam & compositum, sequentibus textibus capitis primi idem Aristoteles materiam dicit esse potentiam, formam Actum, & cum subdividens in primum & 2dum actum dicit

&

& concludit formalè cē. nullum aūt entitativū imperfectū. Probata 2da
ratione. Tūc materia actus entitativus, vel è primus vel è 2ds: sed utrq; est
formalis, nam membra diuidentia participant de natura diuisi: ergo si ista
actus entitativus d aliqd, erit certè idem qd formalis. Ad determinationem
quæstionis suppono Entia quædam cē imperfecta, in quæ genè è materia quædam
perfecta: Entia imperfecta sunt ę aliquæ formæ imperfectæ et actus imper-
fecti, qui non sunt formales, sed necessario dicendi aut entitativi ut volūt
citiū sm Scotum, aut Essentiæ, sm Zoaem, aut imperfecti sm Tolet:
Entia perfecta sunt ę formam effectam et formalem, in certo gradu et specie
Rerum constituta.

Suppono 2do Entia imperfecta semper fuisse in naturali potentia: et Entia
perfecta V.G. Lignum propositione quadam è Ens imperfectum, Ens tñ in se sui
actum, in genè cū artificiali est pura potentia, qūd nec sit Ens, nec scamnum,
nec qd simile, sed in potentia ista ōia. Ita materia est Ens in se et actus
relata ad perfecta Entia, è ad eadem in potentia, non ens è Ignis, non aër
non Aqua, non qūd simile, sed in potentia ista ōia. Et è hoc ipsum dicit Alla
tenia, nec è qūd, nec quale, nec quantum, sed in potentia ista ōia. Aër proba-
batis concludo ę Scoto et Tribus Jesuitis. Materia dicitur actum aliquem licet in
perfectum, et non è pura potentia, respectu illius. Probata conclusio. Ens materia
è pura potentia, ergo è purum nihil: sed hoc non ęst dicē ens ens principium rei
ergo non è pura potentia. in sic, erit actus licet imperfectus, seu actus entitativus.
Ad rationes Thomistas respondeo ad primā ad authoritatem Aristotelis, qui dicit actum
unum formalem constituisse talem, ex quibus agere Thum de forma seu Entibus
perfectorum, nrm erit negotium è de forma, seu Entibus imperfectis, quale est
materia prima. Ad rationē respondeo. Hic actus entitativus esset vel sm
vel primus, actus ideo formalis sm Thum. Esset primus in suo genè Enti
um imperfectorum

Conclusio ę Scoto et Tribus

Ad formam privationis. Sub hac Cap. formæ et privationis è mensura formam
semper dicit contrariam privationi, ita ut sua adventu, privationē è materia
deturbet (pula particularem non universalem) ut intimavi nq superius, actus ita for-

ma

ma cum materia efficiat unum p se compositum naturale: quo ari distinguatur ab ipsis. solet controuerti inter Phos. Scotus 3 Sententiar. distinctione 2. Quaest. 2. asserit totum realiter distingui a suis partibus. D. vo Thomas cum suis sectatoribus ratione tm. Sed resoluas oes utriusq opiniones rationes si sciueris partes totius simul sumptas, dpli posse considerari. 1mo pro collectione oim partium nulla excepta: 2do. pro unione earundem, ita ut partes simul sumptae dicantur oes partes talem unionem inter se habentes. Si primo modo sumantur partes uera est sententia Scoti et suae rationes: si altero verior Thomistarum. Anima em et Corpus sit unita inter se, ut alterum ab altero informetur sunt idem omnino qd ipse homo.

Utrum totum distinguatur a suis partibus.

CAPVT QVARTVM.

Vt ostendat et doceat, Priuationem necessario ponendam ee p principio rer naturalium, ueterum quorundam errorem duo tantummodo rer Naturalium principia statuentium, et Priuationem a materia non distinguentium. Capitis duae partes. In prima ueterum opiniones adfert de Materia et Priuatione, tum quomodo ipsa materia appetat formam: In altera quodo nam materia oriatur et intereat docet.

Necessaria aut. Prima pars cap. in qua deducit materiam, cum ex ea oia oriantur quodam modo ee Ens, quodam modo non Ens, contra quorundam veterum Phorum sententias, ut aut facilius res nobis cadat referemus horum Phorum sententias, praecipue vo Parmenidis, oim rerum errore asserentis, et ita principia rer naturalium efformantis ut oia oriri ex non Entis principio qd vocabat materiam. Cuius argumentatio haec. Oe qd fit, aut ex Ente aut non Ente fieri oportet, sed ex non Ente nihil fit, nam esset antequam

esset.

esset, cr non ex Ente. materia aut è non Ens, cr ex materia ofi
ri oportet. Vbi ad sua argumenta ssolucta. notandū antiquos
Phos in hunc errore traxisse ignorationem diuisionis Entis è non
Entis. Valet ingenij sui perspicacitate utrumq; asse cuit errorem
cum stabiliret principia rez naturalium, ita reputauit antiquos
tantiales ut diuiderent Ens, è non Ens. Cum ea Parmenides ratio
nabatur, Oc qd fit aut ex Ente fieri aut non ex Ente oportet: respon
debat Aristo bene utrumq; stare posse p distinctionē Entis, et non En
tis. dicebatq; Ens dpte ee. Actu et potentia. Ex Ente Actu nihil Quia ens è
primo fieri tangit ex materia insurgebat: bene aut ex Ente in potentia Ens.
qualis esset materia. Item non Ens dicebat eē dpte. Simplr et p se Non Ens dpte.
dorū. Ex non Ente eī simplr nihil primo fieri: at ex non Ente p accidens
ofa fieri asserebat. Materia aut cum sit non Ens p accidens, ratione
primi subi Priuationi ariuncta, ex ea ofa fieri oportet. Priuatio Ens modo materia
aut cum sit per se nihil ex ea orica. Vbi orta questio. Vtrum priuatio è non Ens.
dicat aliquam entitatem positiuam.
Negantem partem suadent potissimum ista rationes. Si Priuatio dicaret aliquam entitatem
positiuam. componeret res naturales quarum è principium, sed non componit et 2d. 2da
Lō. Negatio Entis. est non Ens: priuatio è negatio Entis, ergo è non Ens. Minor
qz è negatio formæ in subiecto, ergo Entis existentis in subiecto. Ad determinan
dam quæstionem, supponendo illud, qd notauimus superiore capite ad textum huius. Itaq;
è duo principia &c. Vbi docuimus dpte posse accipi principia. Supponendo alterum
ex notatis 3o eiusdem capitis ad textum huius. Ac quod si. Vbi docuimus duplicem
esse priuationem. his habitis concludo Priuationem dicere Ens positiuum. Rō prima.
Definita ergo è Ens positiuum. Antecedens patet ex prima. Visus percipit lucem
è tenebras. Rō 2da. Est principium rez naturalium, ergo è Ens. Ad
Antecedens formæ, et è principium. Ad primam rationē aduersariorū respondeo
Componentes ei esse principium rei generatæ, seu principium quo ad ee, sed p
è principium generationis, seu quo ad fieri, ideo non componit. Ad 2dm.

maiore necessit, minore negatur ex 2do supposito

Cum ens] Ostendat docuit potuisse non esse, docet ea
ee quodam modo esse propter appetitum eius formarum, aut deteriore formas velut
rem turpem pulchram, et feminam Mayen. Formam aut ee quod divinum, pul
chrum, bonum et expetendum. Materiam uo turpem et feminam dica non ex
se sed privatione sibi adiuncta.

Atqui forma] Probat propositum, nimirum proprie in materia ee appetitum hoc
modo. Non convenit appetitus formae non privationi, ergo necessario convenit
illi materia. Antecedens pro prima parte. Appetitus e boni et pulchri, forma
e quid pulchrum et bonum, ergo forma non appetit, cum praesertim nihil se
ipso indigeat. Non item. Privatio, qa huic e formae contraria, potiusq eam delere
quam eadem pte intendit.

Sed obiri] Altera pars capitis, in qua docet aliter quomodo materia generare o
quomodo interire dicat, ad cuius rei declarationem supponit. Materiam dupliciter posse
considerari vel in respectu ad privationem cuius e subiectum, vel in respectu
ad formam ad quam e in potentia. Primo modo considerata, Materia dicitur quo
dammodo interire, cum uo in adventu formae privatio pereat, Materia quo
quodammodo dicitur interire q accidens ei, non q se. Dicitur 2do considerata, Ma
teriae dicitur generari propter dispositionem, quam accipit a forma.

Quamq ipsa] Concludit Materiam q se ingenerabilem et incorruptibilem ee. Pro
bat conclusio. Si Materia orta, aut interiret, esset antequam orta, et interiret
priusq interiret, sed ita daretur processus in infinitum, et Materia neq ge
nerabilis neq corruptibilis, sed est aeterna. Maior evidens, ex prima parte
capitis praecedentis, qd ens orta, ex materia tanquam non ente potest orta,
et quidquid interit vi eam tanquam ultimum subiectum interit. Materia enim ge
neratione dicitur primum principium generationis, ultimum resolutionis.
Quae ante generationem Materia esset facta materia, et post interitum super
esset eadem, qd e impossibile, et involvit processum in infinitum.

Materia e ingenerabilis et incorruptibilis.

Sed ipsum] Concludens caput docet generationem et corruptionem proprie ee
motionis naturalis seu compositi: et generationem quidem eam hoc ex ma
teria et forma orta: Corruptionem uo eam in eadem resolutam. Restabit uo

Materiam.

Materiam cē causam Compōnis Formam uō Generationis, Compositum uō dia
generabile e Corruptibile diuersa rōne, Nam Forma è termin⁹ generā
tionis ut Quo, nempe qⁱ illa è finis e principium operationum cap. quib. res pro
ducūtur perficiunt. Materia uō opposito modo è principium Compōnis ut Quo
quippe quæ ex pura potentialitate priuata p̄ operationē. quibus generatio res
perficit. Compositum ad extremum. producta, et Corrupta, ut principium Quod
nempe qⁱ illud est, qđ ex unione Materiæ cum Forma corrugit e qđ p̄ reso
lutionem Materiæ e Formæ desinit, dicit è qđ Lucr. 8 Metaph. dicit. Gene
rationem e Corruptionem non cē ad solam formam, sed ad Compositum.

CAPVT QVINTVM.

Postq̄m determinauit author de principijs Rerum naturalium Essendi, descendit
ad doctrinam principiorum Cognoscēdi. Principia autē Essendi sunt, ex quibus res naturales
componuntur: Cognoscendi ē quæ docent, componunt ex Materia e Forma, docent e de
finitionem subiecti, distinctionem eiusdem à subiectis aliarū scientiarum e causis qui
bus demonstrantur. hoc cap. 1. definit quid sit Natura e ea quæ naturam concer
nunt: 2do quæ nam sit Natura ueterum opiniones primo adfert, postmodum determinat
Materiam e Formam cē Naturam corporis naturalis e Formam na
gis quam materiam. 3o distinguit subiectum Physicæ à subiecto Metaphysicæ.
Natura principium. Prima pars capitis, in qua definit Naturam. Natura inquit est Quid è natura?
principium e Causa Motus e quietis, eius in quo è primo, per se, non per acci
dens. Ad cuius definitionis declarationem singula particulæ perpendendæ sunt.
Dr primo Natura principium e Causa, e primo principium ad removenda præ
dicta quæ non sunt causæ, ut Privatio quæ licet principium sit generationis, non
tñ è illius causa quæ conferat rebus cē uel fieri. Dr motus e quietis quæ no
mina sumendo sunt hic loco, ita ut oēs mutationes Physicæ, siue momento, siue
in tpe oditas comprehendant. Eas igr particulas rejciunt à definitione Natu
ræ oēs Causæ quæ non sunt causæ motus e quietis, ut formæ materiales
eæ: tum illa quæ licet causæ motus existant, non tñ sunt causæ motus Physi
cæ, ut substantiæ separatæ prout à se monent. Dr 3o eius in quo est
& hæc excludunt Causas extrinsecas à quibus res Physicæ, quo quo modo operā
tur, ut sunt efficiens e finis, ut Ignis respectu Aquæ quam calefacit
e calam.

ꝺ celum respectu ignis quem mouet. Addit ꝙ prius, hoc ē immediatius, ita ut nihil prius efficiat motum uel quietem, quam natura. Hac excludunt nonnulla qualitates, quæ sunt causæ motus, res physicæ mediatæ seu secundariè ut gravitas in lapide, propter quam mouetur deorsum, ē quidē causa motus, sed non prima et immediata, qlis hanc arbores ꝺt materia et forma. Dr ad extremum ꝙ se non ex accidente, qua ratione causæ quæ ex accidente in ipsa re quid mouent medijs ē aptè medendi, qua r.g. hypocrates sibi ipsi sanitatem procurat, quæ ideò natura non dr, qr esse causa sit, ut ē eam hypocrates ad sanitatem reducat, non tñ ēt ꝙ se sed accidentario in est.

Hinc naturam, et Esse ꝺm naturam diuersa sunt.

Naturam aūt. Duo quæ conferunt naturam explicat, scilt Hinc naturam et Esse ꝺm naturam. Hæbent ēt naturam oēs substantiæ, quæ in se cohibent principia motus et quietis. Ꝺm uō naturam sunt, potissimum affectiones subStantiæ et corporibus naturalibus inhærentes, ut r.g. ignis sursum, Terra deorsum; tum et ipsæ substantiæ dicuntur ēt ꝺm naturam, qr cohibent, et affectiones istas in se quas sunt ꝺm naturam

Hinc naturam substantiæ oēs.

Sunt ꝺm naturam affectiones oēr subStantijs inhærentes.

Naturalium rerum. Altera pars capitis, in qua docere intendit author, quænam sit ista natura et Essentia rerum naturalium, ut nōs hæc melius ꝙcurrat, prius ueterum opiniones de natura substantia adfert.

Quantum ad primum. Antiqui Hinc Naturam et Essentiam rerum, perpetuam ēe in confesso habentes, solam materiam, ut potè quæ sola sit perpetua, naturam ēe putabant. Confirmabat suam opinionem eo discursu. Quod ē substantia cuiusq rei est natura eius, sed materia ē substantia cuiusq rei semper ēm ꝙmanet, semper patita, neq ullam ēm corrumpitur: ergo materia est natura. Confirmabat Antiphon discursum suum tali exemplo. Si quispiam agrestis lecticam terens miniserit eaq cum putuerint et germinauerint, profecto producet ligna non lecticam. Dum inferebat, ergo lignum erat substantia, non uō forma lecticæ. Lignum aūt ē materia, materia igr est natura: forma aūt et alia quæ inueniuntur in materia sunt affectiones et accidentia materiæ.

Ergo ex illis. Ad declarationem materiæ, author ueterum opiniones adfert, ostendens quosdam Hos pro materia, corpora quædam permanentia pro materia, et ex eo natura

tura falso posuisse, in quorum fuerat Theodosius, qui in sua Teugonia terram mate
riam esse dicebat. Hapasus Metapontinus et Eraclytus Ignem. Enaximenes aërem. Tha
les Milesius aquam, Anaxagoras et Empedocles quatuor Elementa. Atq ita in his totam
naturam et essentiam rerum ponebant, nunquam ea oriri, aut interire dicentes, sed for
mis et affectionibus generatis et corruptis, ipsa uariè affici et permutari.

Et certe primo. Alterum è qd concernit intentum Authoris, acceptiones nimirum naturae et
determinatio huius doctrinae. Primo itaq Natura accipitur pro materia, quae è principium
subiectiuum oīs mutationis. 2do pro forma, quae è cuiusq rei perfectio, et quae non
nisi cogitatione à materia separari pt. Concedit ergo Author Materiam esse Naturam,
sed Formam tm magis, quod ipsum probat tribus argumentis.

Cogitatione tm forma separata à materia.

Quod enim. Prima ro probans formam magis esse Naturam quam Materiam. Illud magis
è natura p qd corpus naturale actu est: sed p formam corpus naturale actu est, ergo
forma magis è natura. Minor ex eo uera qd forma sit actus et perfectio, materia aut
pura perfectio.

Praeterea cum. Ro 2da, qua idem confirmat resumpto exemplo Antiphontis. Et propterea qd
ex lectica putrescente, non lectica sed lignum oriti, materiam naturam esse Antiphon col
ligebat, certe ex eo forma magis è natura quam ipsa materia. Probatur. Lignum productum
magis dicit formam, quam materiam, et magis naturam forma dicit, quam
materia, lignum enim p formam è lignum, nam si ex homine homo nascitur,
idq non materiae sed formae beneficio, generat enim sibi simile in specie.
Consequens è et lignum generatum ex lectica, non materiae sed formae benefi
cio produci

Atq cum ea. 3a Ro Sumpta ex denominatione Naturae, quae ex eo dr Natura qd p
eam res nascuntur. Per naturam res nascuntur: sed forma è p quam res nascuntur, ergo
forma Natura. Minor. Forma enim est generationis terminus ac finis, p quem consu
mati ipsa generatio, et res quae gignitur. Quod aut forma sit finis generationis
planum è ex eo, qr cum materia sit ingenerabilis, et oīs generatio ad existentiam
quae à forma è terminatur; negari non pt, formam esse finem et terminum generati
onis, quin etiam hoc perspicuum è ex intentione rei singularium generabilium,
quarum una quaeq intendit sibi generari simile in specie, quae idem è qd forma:
ita homo intendit generari hominem, Leo leonem. Unde Aristoteles 2 Physicor. Text. 81.
et lib. 1. de Partib. Anim. Cap. 1. formam dicit finem esse materiae, propter quam
est

est & ad quem ordinata ipsa materia. Ex hoc contextu quaerit An forma prior sit materia?

Materia & forma & privatione prior.

Pro resolutione quaestionis libet prius tractus in utramq; partem solvis adferre. Primo itaq; Arist. lib. 1. Phys. text. 52. agit. Subiectum prius est ijs quae sunt à subiecto, scilicet materiam priorem esse forma & privatione. Ver adducimus idem Arist. 7. Metaph. text. 7. docet formam esse priorem materia. sed conciliamus tractus contrarios talis hac solutione. Prius dicitur dupliciter, uel ordine generationis, & temporis, cum scilicet antecedit aliud tpe, & duratione aliud, atq; hac ratione materia est prior quamuis forma, uel ordine perfectionis, & dignitatis, seu intentionis naturae, & ita forma est prior, est enim perfectior & principalior in tendentia à natura.

Quantum Physicum Ultima pars cap. quam ex occupationum absolut. possent eam inquietationis ex dictis obijcere, quidem materia est ignobilior forma, facit ait physicus in formarum considerationem uenturi, ut potior principio nobiliore, et in qua natura uehementius delectatur. Huic obiectioni negationem, & dicit simpliciter physico propium esse in his formis uersari, quae materiae uniuntur: tales enim proprie sunt formae naturales, & habent in se principium motus & quietis, ad cuius rei melioren intelligentiam Notabile formam dupliciter esse. Naturalem & Artificiosam. Illam à natura in duci, hanc ab arte.

Forma dupliciter Naturalis, et Artificiosa.

Naturalem dupliciter Substantialem quae dat esse simpliciter, et Accidentalem, quae dat talem esse secundum quid. Accidentalem autem quandam ab arte prouenire ut formam lecti, mensae, caeteraq; quam à natura et non ab arte, ut calor in igne albedinem in cygno. Substantialem uero dividit in formam partis, quae est cuiusuis partis effectiue, seu compositi alterius partis vg. Anima hominis. et formam totius quae dat integram naturam, quae est ratio nem formae respectu suppositi habentis naturam, ut Humanitas Animalitas. Rursus substantialis forma dividitur in formam Elementi et Mixti, & haec in formam mineralis animati et inanimati. & habent 4 gradus notat. Animat gradus rerum. Formam substantialem concernent ea quae dat esse tantummodo rebus qualis est in Elementis et mineris inanimatis ut potest lapidibus mineralibus, metheoris. 2do quae dat praeter esse. Viuere, qualis est in plantis: 3to quae praeter esse et viuere dat sentire, qualis in brutis animantibus. 4to. quae praeter esse Viuere et sentire. dat Intelligere, qualis est gradus in hominibus, et sub quidem, concernit vegetativum, 3is sensitivum, 4to Intellectivum Animal.

Humanitas et Animalitas forma reincurabile

Quatuor gradus Entium.

Notabile 2do tam substantialem, quam accidentali formam dupliciter esse. Physicam quae neq; dum esse neq; dum rationem sapiat à materia sensibili: Metaphysica quae esse

rum

rem ꝺ ꝺm rationem ſeparate à materia ſenſibili, qualis ē forma Intelligentiarum Mathematica quæ ꝺm rationem nō, non vō ꝺm rem abſtrahitur à materia. Concludunt ēt hoc boi à conſideratione phyſica formæ abſtractæ, Metaphyſicæ, Mathematicæ ſtricte dictæ, et anima rationalis, quæ ut peculiarem de natura, ita de ea etiã peculiariter diſputabit: atq; ita ſpectat ad phyſicum præſtantiſſimum conſideratio eius formæ quæ ē ſubſtantialis.

CAPVT SEXTVM

Hactenꝰ de Cauſis Intrinſecis ſiue principijs corpus naturale conſtituentibus, quibus ē Materia et Forma, docuit et diſſeruit: nunc ex natura prouidentia Dei etiam cauſas extrinſecas cuiuſmodi eſt Efficiens et Finis docebit. Cap. partes duas. In prima docebit naturam agere propter finem, eo ut oſtendat deinde ēt cauſas extrinſecas finem, inquam, et Efficientem. In altera vō parte. Duplicem neceſſitatis rationē in phyſicis rebus aſſignat. quarum aliam à materia, aliam à forma proficiſci docebit contra ueterum opinionem.

Natura ſui gꝝ eſt. Prima pars cap. cuius ē talis concluſio. Natura ē in his rebꝰ quæ agunt propter finem. Probat concluſionem duabus rationibus.

Qꝝ ens. Prima vō ducta à ſimili. Ars aut efficit ea quæ natura non pōt ſeu perfici natura, aut imitatis: ſed hæc agit propter finem; ergo et natura agit propter finem. Maior declarata ab Ariſtot. lib. 2 Phyſicorum. Cap. 8. text. 79. Confirmat ex ars naturam quæ ea efficit quæ natura non pōt. V.g. Domum nauem. ꝺ. Imitata quoq; attentans efficere talia, qualia natura. V.g. Imitatio naturam medicorum, cum morbis contraria inducendo, ſicut et natura corpora producendo ſuccumbit ſanitatem inducendo. Aeromlata quoq; à natura ut in picturis, ubi q; ēi propter finē agere manifeſtum eſt. Nam et faber v.g. nauem propter commodam nauigationem, et medicus ſibi ſanitatis contraria adhibet medicamenta. Minor vera ex communi omnium opinione. Hoc q; in textu.

Altera vō probatur concluſionem ab experientia ducta. Beſtiæ agunt propter finem, ergo et natura agit propter finem, conſequentia ab effectu ad cauſam ꝑ quam eſt. Antecedens probatur inductione, hirundo nidum extruit, ut in eo fœtum educet. Araneus operam dat quæ retia ordinauit, ut capiat muſcas ſibi inſidiantes, hæc ōia neq; conſilio, neq; arte prædita ſunt, ſed ꝑ hæc agunt, naturæ inſtinctu agunt. Quin etiam arbores ſuas ſtirpes, quo commodius ab humida terræ parte trahant: deinde radices agunt non ſurſum versus, ſed deorſum ut fructum atq; alimentum facilius attrahant, eodem dicendum de alijs.

Atq; quoniam. Ea vō duplex ē natura, Materia nimirum et Forma, ſed materia et reliqua ſunt propter formam, ergo et ſicut propter finem: forma cum finis, ergo natura non ſolum qua

materia sed ciu qua forma agit propter finem. Nota 2 intelligentiam arguunt:
Quomodo forma efficiens & finis coincidant. 1. formam ideo dicit finem, imo & efficientem, quod coincidant sequenter in unum, de necessitate. Nam forma & finis coincidunt in unum numero. Efficiens autem inducit eam illius idem speciei. V.g. Cum ignis ex causa producit ignem, finis illius generationis est forma ignis producti: ignis autem producens est idem specie cum igne producto: intelligo ne coincidentiam istam efficientis cum fine & forma accipiamus de efficiente particulari, primo & principali. ad cuius rei notitiam Nota 2do. Efficientem causam communiter quadruplicem solere dividi. Primo in universalem & particularem. Inter has causas est discrimen 1mo. Causa Universalis est, quae producit effectus diversae speciei differentes, ut sol calorem, luna, quae dr causa universalissima & adhuc prima. Causa Particularis, quae unius speciei effectus producit, ut homo hominem, bos bovem. 2do.
Causa efficiens aequivocata quid. Discrimen 2 Causa universalis dr Causa aequivocata, quia dissimilem sibi in specie effectum producit, ut sol murem, ignem, non solem. Causa Particularis dr univocata, quae ut plurimum effectum sibi similem producit. Discrimen 3. Et causa particularis efficiens non nisi quo ad fieri dependet, ab universali efficiente quo ad esse & conservari, nam v.g. motor domus efficiens non requiritur, ut domus posthac fiat producta. Discrimen 4. Causa Universalis dr prima. Particularis 2da. Divisa 2do in totalem et partialem. Totalis est quae in suo genere & modo per se sufficere ad producendum effectum, ut ignis per se comburere lignum. Partialis e quae aliam causam in suo genere & modo ad se inducendum postulat, ut duo trahentes navem dicuntur partiales causae.
Divisio 3a in Mediatam, quae mediante alia producit suum effectum ut Medicus medicinis medicinis sanitatem. & Immediatam, quae seipsa attingit effectum, ut Ignis calorem. Et haec dicta est. Immediata virtute, quae non mediante virtute ab alio superiore causa
Quid agere suppositionem virtute divina dicatur operari. Alia Immediata suppositi, quae non mediante suppositi, licet mediante virtute a superiori operetur.
Divisio 4a In principalem quae motu proprio & virtute operatur, ut Ignis urit, homo scribit & instrumentalem quae motu a principali causa seu agente operato. ut Calamus dr causa scribendi, secundi secundi. Et haec e dicta. Quaedam continuata, quae non pt operari nisi actu moveatur a principali causa, ut calamus nisi a manu motus scribit, quaedam separata quae pt operari sine praesentia, ut Virtus productiva animalis. Calor in aqua calefaciens manum sine ignis praesentia.
Causa finalis dicta est. Cuius & Cui, Cuius nimirum cuius gra aliqd fit. v.g. sanitas e finis cuius gra Medici. Cui, in cuius gra commodum finis cuius acquiritur, ut homo propter

BIBLIOTECA

quem

quem sanitas acquirit. Diuidit 2do. In vltimum & Non vltimum. Dum vltimum finem vt Deus, vltimus è quo ad nos, quem sibi quilibet agens proponit. Rursus finis vltimus simpliciter: quidam è formalis, qui è ipsa rō boni: Materialis quidam è ille in quo inuenitur finis formalis. vt Deus in quo rō boni inuenitur. Rursus finis vltimus materialis, quidam è obiectiuus, qui è obiectum operationis; quidam formalis qui è ipsa actus operatio. Coniungens vltimum finem fini obiectiuo. Ad 3tia ex his colligo ideo authorem nihil de causa efficiente egisse, qd hic ex fine potuit cognosci, tum qd in ideam speciei cōtineant, tum qd efficiens sit causa finis, quo ad esse non causalitatem. Vt: Medicus è causa sanitatis in effectu, magister doctrinæ in discipulo non quo ad causalitatem, qua quo modo d finis sanitatis è medicinæ causa, doctrinæ præcepta, quo ad esse: Medicus cum è causa causa. efficiens sanitatis vt sit magister doctrinæ. Dicit quia singularem causam causarum nem, & primum materiæ, causalitas consistit in recipere, & conservare seu sustentare. Formæ in dare esse tum essentiæ, quam Existentiæ, vt nos vt Dñi Iesuitæ sentiunt in unione qd materiam. Efficientis in dare esse essentiæ, seu in effectu, non vt in actione seu agere Causarum causa vt Dñi Dmi in dare finem & determinationem. dionea.

Quod si in arte. Obiectio est. Dicunt aliqui ex eo non agere naturam propter finem, qd in multis aberret à fine. & producat monstra. ostenditur author tali à causa. Vbi cum sapientia omnes obiectiones propter finem, nam errare è à fine proposito separari, sed ab natura contingunt errores & monstra, & non agit propter finem. Minor adducenda.

Quare. Dicunt author monstrum. Est vitium naturæ defficientis à fine seu ab aliqd impedimentum rarò contingens. Dr vitium naturæ, qr in arte omnes non dicitur error, sed analogice. Dr defficientis à fine, qr non dr appellari monstrum nisi illud in quo accidit error finis intentus. propter quem natura operata. Unde pigmei Natura cubitales non sunt monstra dicenda. Dr rarò contingens, qr illud qd tam vn frequenter euenit, monstrum dici non dr præsertim in natura corporea. Causæ dicuntur peccantes naturam, & causantes monstrum, sunt 5 Quæ circa certum modo Causæ 5 quæ producunt monstrum connaturant ad generationem animalis 1 prima virtutis formatiua debilitata, vtpote vere semini, quod dum fingendo misceat fœtui, totum illud opificium cogitur elaborare reguit. dicit aliqs hominem bene cū augustino capitis genitalis legimus, vel membra non suo loco posita, vt aliqs oculus in latere sinistro posita bene in dextro. 2do vitio materiæ & huc trahi, vel propter seminum diuersæ confusionem, sic aliqs semihomines homines, vt Empadocles testatur. expiatio, vel ob peccatum

materiâ. siue monstrari, tum. aut duob. digitis, uel ob abundantiam siue cum
b digitis aliqd. 3a ex parte Materiæ monstrum fit. Cum in matrice una
materia quæ ab altera loci discreta ibi congi capere, et ad geminum fœ
tum confirmari. post uel ob angustiam, uel ob aliud loci impedimentum malori
siue minori parte confundit, fit ut fœtus ille interdum plura membra quàm nat.
nō cursus postulat sortiatur. Talem sua memoria **natum** refert D. Augst lib.
3a causa 16 de Ciuitate Dei. cap. 3. cui duo erant capita, duo pectora, 4 manus,
unus uenter, et pedes duo sicuti cæteri homini.

Infantes in utero quidem esse possunt quos non videmus. 4ta Causa. Dum fit ex prima non qualitatum asymetria, seu discrepantia
sic quibusdam infantibus barbam excreuisse, legimus apud Plinium, pter
minutum calorem exhalantem in utero matris, generantis infantem. Alior caui
esse in puentia ob defectum caloris, et abundantiam humoris in eode utero.

5ta. Dum efficit ydeum influxus, aëris circumfusi affectio, parentum ima-
ginatio, quæ uterum formatricem impediendo facit ut peregrina forma indu
catur in fœtum

Alta Necessitas. Altera pars cap. in qua natura prouidentia asserta ex duplici ne
Necessitas in natura dplr. cessitate, absoluta et conditionata. Absoluta est, ut necesse est scham ex duorum, q
ex finis facta est, et hæc dr simplr necessitas. Conditionata est sine qua finis
aliquis obtineri non pt. V.G. Cibus dr necessarius ei animali, pptereaq sine
eo vita animalis conseruari nequit. Hæc à forma et illa à materia, licet finis
illa non spectat. Veteres cr Phi remouentes à natura prouidentiam, neq cadē
pter finē agere dicentes, totam necessitatem materiæ tribuebant, ob cam ra-
tionem qd existimarent cuiusq effectq naturalis causam ex Materiæ necessitate
reddi posse, absq naturâ prouidentia rebus prouidentia. Hc cum pterea ab
eis, quæris domus necessario hæc quædam partes superiores, quædam inferio
res. Respondebant: qd constat ex partibus grauioribus, quæ locum infimū
orem petunt, qualis sunt lapides, et leuioribus, quæ locum superiorē petunt
qualia sunt ligna. Dum in alijs rebus naturalibus dicebant, semper necess
sitatis causa, totam materiæ reddentes, sic imbrem cadere, quar humorum
grauitatem frigore consurgentem, non aut ut agri fœcundetur sata in crementum accipi
ant.

Et quanqm. Exemplo ostendit author necessitatem eō quidem à materia, uti veteres Phi
losophabant, sed nō materiam eam non ex se hæc, sed tanquam à fine accipere, seu ut

alij

alij capi tant necessitatem oē quidem à materiā, rationem vñ necessitatis à fine
cē, vt domus quandoq; partes vñ finis. propter grauem materiam, quandoq; propter
leuem, vñ adhuc tantum de materiam, qz ad talem finē ordinata
puta ad occultandum se et conseruandum à nocyb exterrnis. Dicta ergo necessi
tio ē duplex, qz finea est, vñ finea est à fine qz ad finem ordinatum est.

Reflat igr. Concludendo tractationem de naturā prouidentia, de principijs et cau
sis rerum naturalium vñsit p corollarium naturam oīa ordinare sobre ad formā
tanqz terminū et perfectionē corpoz naturaliū, vt tā, vt materia
ipsam non qua ē principium, sed qua suppositatum ordinatum, contis
quantitatibus, tanqz instrumentis adiuuantibus formā actionem prepārare
sobre, ita vt sub deficientibus deficiat quoq; formā actio, languescat tan
quā contrarijs, abundantibus ad adiuuāt. firmiūs agat et operetur ad
dispositionēs seu qualitates sunt vg. Determinata quantitas, forma corpoz
italis, formā particulas disseminalis vñ semine: de quib. quidē dispositionibus
cum ordinatissime inter Phōs non vñ amode breuiter queremq. Verum forma
substantialis vñ mediante vnitā materiē primē. Negauit d. Thom. tertia
prima part. quest. 76. Articulo. 6. rationes eo fundamento et ratione. Quia
ē ēē simplēr et principaliter expetita à materiā quām ad sdm quid, sed forma
substantialis dat ēē simplēr, accidentalis sdm quid. ergo prius expectat à ma
teriā quam ad accidentalē, sicut ad hoc vñ mediante vnitā forma substantiali.
Affirmauit tamen Duns et Arabes Phi Auicen et Algaz. asserentes nullā
formam substantialem vñ mediante vnire posse materiē primē, nisi prius
vnitā mediante formā accidentali. Probant suam opinionē hac ratione.
Ad formam substantialem requirit determinatam materiam vñgna vñsit et
producta, ut puta formam physicā et naturalem producta, sed hoc de
terminatio nisi p accidentia fit, ergo dicit mediantibus formā vnitā mate
riē primē. Probant et 2da ratione. Forma substantialis non fit produci
immediate ab alia substantia, nisi p actionē aduenientē accidentalē. Substan
tia enim naturalis producta nihil agit p se, sed vñ p accidentia.
ergo productio formā substantialis necessario antecedit aliquā
formam accidentalem vñm materiam.

fo

Ad determinationē questi. notabile differentiā inter mixtū rationale et formis substantialibus aliis. Ad cuius euidentiā cadē actionē, ēt quā ō positus fit. Anima ō rationalis à solo deo creata, et ēt esse à deo. aggrēdit nō naturali vniendo eam materiæ dispositæ facit cōpositum: ob id anima rationalis non educta de potentia materiæ, sed de foris ueniens, vt ait Aristo 2do de generatione animalium. cap. 3. asserit. Inde patet qd asserens animam cōpositio, ipsa non desinata, reliquus ō sit. Ad fundamentū ō D. Thom. dicit. Esse simplr prius ēt quam, ēdm quid, ordine perfectionis non generationis. Respectu ō materiæ, tanquam perfectum, sed non nisi præparata qualitatibus ō non requisitis formam substantialem.

CAPVT SEPTIMVM

Attenuum membrum tractationis aggressa author in qua absolutā principiorū et subiectorū destinat, ad passiones seu affectiones. Motum scil locum et Tempus explicandos describit. Capitis hoc ordine futuræ tractationis propositū desinit principia Motus, 2do eandem definitionem membratim explicat et probat.

Et aut. Prima pars cap. in qua antequam definiat Motum ordinem futuræ disputationis facit de passionibus corporis naturalis proponit. Ordo hic ēt principio politicæ se tractare de Motu ex eo qd sine illius cognitione naturā nō ēt definitio intelligi nequit, postmodum de Loco et Tempore, qd sine his Motus ēt non pt. Quum quod ea sint communia rerum naturalium affectiones minus communia tractationi antiquæ debet: doctrinā enī ordo quem hic sequendum proposuimus cap. 1. exigit ut primum vniuersa et communia, deinde singula et propria tractentur.

Motus qd ē. Motus perfectio. Ordine tractationis definito. Motum ric definit. Motus ē perfectio quædam eius quod ē in potentia, qua ratione in potentia, seu breuius. Est actus Entis qua tenus ē in potentia. Ad cuius intelligentiam aduerte perfectionem duplicem ēt aliam absolutam seu integram, quæ ē alicui rei consummatio. ut aqua calidissima dr perfecte acquisita, qd acquisierit formam integram. Alia fluens seu imperfecta, quæ absoluit perficit et consummat rem, ut aqua calescens, et hinc usitate à Themistio et Philopono Motus imperfectus. Motus ergo ē perfectio 2do modo accepta. Cum dr eius qd ē in potentia, intellige Motum ēt perfectionem Entis, non actus sed potentia existentis. Vbi aduerte Motum non ēt eorum duntaxat quæ sunt in potestate nr sed etiam quæ actu, ita tñ ne non quatenus actus sunt dicendi, sed qua potentiales. Cum enī ōia rei dicuntur in Actum et potentiam, qua Actus non mouet, sed mouet

quia ē.

qua è in potentia, mouetur, ut Vg. Aqua actu è frigida, potentia calida, mouetur ex qua è in potentia ad caliditatem, non qua actu frigida. Remouetur ergo à tota participata à definitione Motus, ex mutatio ad momentanea, quæ tota mutatio simul obtineat, cuiusmodi è generatio hominis, qua tota forma hominis, sine ulla successione uno temporis puncto in materiam inducitur. Cum ad 3m qua ratione in potentia qua existit Actus illi qui licet sit ex parte aggressi tg finem deg Actus in potentia Entis, non tñ è quæ tendunt in potentia, hoc è tñ dens ad formam perfectionem, qualis è calor remissus in aqua quæ iam calefieri desijt. Notabis ergo ex definitione potentiam magis è de essentia motus quam Actum, qđ hic loco g̃ generis potentia dr̃ differentiæ quæ magis explicat essentiam rei, potius. Nota 2do in dr̃ motu tria è debere. 1. Actum aliqđ formæ quæ mouetur ad perfectionem, ut in aqua calente, primo è tepor è in homine existente, primo è parua quantitas. 2do è potentiam ad amplius participationem illius formæ. 3io Esse quandã fluxum, et ut clarius dicam, quandam tendentiam ad formam perfectam. qđ tertium ñ deficiente Motus non est.

Cum ẽm. Recte assignatam è definitionē Motus probat inductione ẽ specierum Motg. Duæ species magis primæ subeunt motum ẽ in substantiam seu substantiam, duæ subsequentes ẽ in magnitudinem seu ẽ in quantitatem, 3a ẽ in qualitatem, 4ta ẽ in predicamentum ubi. Sed hic obiter bene pt conuenire Motg definitio: quando cñ illa unum ponit aliquid è actu in tendentia, et fluxu ad perfectionē actum, qđ è proprium motus, igr̃ bene è assignata definitio Motus. Declarata minori, nam duæ priores quæ subeunt motum ẽ in substantiam ponunt aliquid actu in tendentia, generatio cñ dicit motum ad non Esse ad Esse Completio ad Esse non esse rei. Augmentatio a minore quantitate ad maiorem, diminutio à maiore ad minorem, alteratio ab una forma accidentali in aliam. Loci mutatio ab uno in alium locum.

Hanc ẽm. Duas alteras sup. in qua definitione constituta Motus eandem membratim probare et declarare aggredit: ac primo ostendit priorem partem posse qđ sit perfectio seu actus, vg. ut sc̃ ædificatio ad ædificabile, ita motus ad mobile: sed ædificatio est ex

fluxus

sionis seu actus addi-tabilis, ergo ē motus. Hoc idem de Curatione, Alteratione Attatis progressione in exemplum adductis rebus speciei motus denotabit. author intelligi vult.

Et ḡ̃ eadem. Probat alterum membrum definitionis Motus, nempe qd sit perfectio entis quod est in potentia eius, qua tenus in potentia. Ad qd supponit unum idemq posse eē Actu ⁊ potentia, sed non respectu eiusdem: vel si respectu eiusdē, non sub rō nec eodem tpe, ut idem corpus pt eē calidum in Actu, ⁊ frigidum in potentia, respectu diuersō. Hoc supposito infert Mouens dicitur eē quoddam quod agit ⁊ viuissim patitur, quale est Physicum, Quoddam quod agit tm ⁊ non patitur mouet ⁊ non mouetur, quale è primum agens seu Mouens

Eius ergo rei. Hoc supposito probat eam partem. Quod procedit ab aliquo actu ei⁹ strui, tangit ad agentis, è in potentia ad illud; sed motus procedit a mouente, in actu exercite ⁊ tangit agentis, er è in potentia. Declarata minor. Status actus est, sed statua in potentia, motus igr non è perfectio seu actus eius, qua ds est, sed qua è potentia statuae: ac ob id ponit illa particula. Cuius tamen è in potentia. Quod aūt non sit motus, status ⁊ perfectio eius, qua ds est, probat qua tunc daret esse ⁊ rationē, eō ds, ⁊ cē potentia ad Statuam, quod è falsum. Idem serē author de cēt motionum speciebus

Ex quibus illud. Corollarium infert ex dictis. Motum eē potius in Mobili quam in Mouente, ex eo quod motus Mobilis sit perfectio, sed mouentis. Ad cuius rei declarationem adde.

Motus quomodo in Mobili ⁊ in Mouente.

Motum eē in Mobili per se, quia illud est, quod mouendo tendit ad perfectionem: in Mouente aūt est per accidens, qr mouens, quo mouens solum agit in aliquod mobile tale, ⁊ sic agere movere est, ⁊ qr non agit nisi tangendo ipsum mobile hinc ratione tactus provenit, quod moueat, actus ita per accidens. Hinc recte author motum dicit provenire a tangente ab agente, à mobili tangente patiente.

Mobile ⁊ Mouens unum sunt re.

Ex his motionibus Concludens caput docet Motum Mouentis ⁊ Mobilis unum eē re diuersum ratione, idq comparatione Actionis ⁊ passionis: ut enim actionis ⁊ passionis unus est motus, ita Mouentis ⁊ Mobilis una ratio.

CAPVT OCTAVVM

Hoc cap. astringit doctrinam Motus docetq ad substantiam non posse proprie dici motum sed tm ad quantitatem, qualitatem, vbi, prout de prima parte docebit generationem ⁊ corruptionem non

posse

Carpentarij

posse dici motus proprie. In altera quod differant Motus et Mutatio ostendit.
Quod si in omni. Probat primo generationem non esse Motum, in omni motu debet esse aliquid actu quod moueri. sed in generatione id quod generatur non dicitur esse actu, ergo generatio non est species Motus. Maior est euidens ex alijs speciebus Motus nam in accretione et minutione datur actu res, quia augeri uel minui dicitur. similiter in alteratione et loci Mutatione, non dari uero in generatione hinc perspicuum est, quia quod generatur nondum est. Disce tamen ut conciliet ea quae dicta sunt cap. superiore, cum hic quae hoc dicuntur. Generationem nimirum posse dupliciter considerari. Primo pro sola introductione formae substantialis quae fit in instanti: tum ob non repugnantiam materiae, quae ex natura sua formam appetit: tum quia Generatio fit inter terminos contradicentes quae nullum patiuntur medium, 2do. Pro praeuijs alterationibus seu dispositionibus praeparantibus materiam ad hanc et non aliam suscipiendam formam. Quae quam ab agente inducuntur et ordinantur ad generationem efficiunt generationem: quia uero fiunt successiue et in tempore, mouentur quodam modo: primo itaque modo considerata generatio hoc capite non dicitur esse species Motus. Altero modo sumpta bene assignatur species motus.
Substantiae tamen. Ex eo ad substantiam motum non esse dicit, sed si aliquid similiter Motui reperiatur, Mutationem potius dici quam Motum debere. Motus siquidem in his saltem est, quae successiue in aliquo subiecto acquirunt: substantiae autem quam in instanti mutari potius quam moueri dicentur.
Ex quo intelligitur. Idem dici debere de Corruptione probat auctor. Omnis Motus alium Motum aut quietem habet contrariam, sed Generatio quae est contraria Corruptioni, neque Motus neque quies dici potest, ergo Corruptio non poterit dici Motus. Maior declaratur quia Motus ad calorem, est contrarius motui ad frigus, et similiter motus sursum, motui deorsum, et omnibus his vicissim quies opponitur. Corruptioni autem non potest generatio opponi quia non est motus: non quies, quia alias non Ens quiesceret. Erit igitur Altera pars cap. in qua inter mutationem et Motum facit differentiam, ut concludat motum solis illis mutationibus competere quae sunt uel ad Quantitatem, uel Qualitatem, uel Vbi. differunt ergo quia mutatio bene dicitur de sex speciebus Motus, supra numeratis. Motus non item, sed tantum de his, quae mouentur de subiecto in subiectum. Ad cuius rei declarationem disce 4 posse esse combinationes omnis mutationis, aut ex non subiecto in subiectum, aut ex subiecto in non subiectum, aut ex subiecto in subiectum, aut ex non subiecto in non subiectum. Per subiectum

aut

aut intellige terminum sine actum siue ad quem affirmatum siue positivum, ut cū dr̄ album aut nigrum utrq̄ est terminus subiectum. Per subiectum dō intellige terminū negatum, ut non album, non ignē. Et hīc igr̄ combinat omnibus priorib⁹ duab⁹ mutationi propriæ venientes tres motus, vtā ql'e obiecta. In his cū necesse est ut sit quod mouetur subiectum scīl. actū existens quod quidem dñm naturam e subiectum immutabile sit dñm accidentia mutata, vel in quem ptem dñm magnitudinem maiorē vel minorē: vel in qualitatis dñm formam accidentium alterationem, vel in vbi dñm terminos abiacentes spatij. Cū quidem q̄ in hīs tribus reperiat, concludit Motum non posse dici ad substantiam, sed ad mutationem tm. Notabis ut ideo autem de quanto omisisse tractatum nam, quod contrarioꝝ eadem sit disciplina, atq̄ ita quæ prius e ex aliis cognoscit e quantis naturam.

CAPVT NONVM

Complicata natura Motus descendit ad Loci naturam explicandam sine qua Motus cognosci non pt̄. Cap. partes duas. In prima Locum diuidit: In altera ex attributis, e proprietatib⁹ subiecti definitio Loci colligit.

Circa primū. Prima pars cap. in qua primum diuidat Locum continuat superiora de Motu cum hac, docuit doctrinam Motus debere sequi Locū, q̄ nihil extra Locum moueri possit, hoc est q̄ mouetur potissimum physice, necessario ē quantum: q̄ nō est quantum necessario ē spatium quod coincidit cum Loco occupato: q̄ si nihil moueri pt̄ alibi Loco, profecto neq; Motus alibi Loco cognoscetur.

Locus dūplex, communis e proprius. Hīc quidam diuidit Locum in communē e proprium. Communis ē qui non primo e immediate plura corpora complectitur, ut Cælum, domus, Ciuitas, siue communiter loci respectu hominū, quem alioꝝ corporum interiecta ambiunt. Proprius qui primo e immediate vnum quodq; corpus complectitur, ut aër hominem, aqua piscem.

Et locus. Altera pars cap. in qua primum ex diuisione Loci colligit Locum quodam modo esse formam e materiam; 2do ex accidentib⁹ attributis naturam Loci concernentibus definit Locum. Primo Locum docet ē formam ex eo q̄ sit extremitas hoc modo. Forma ē terminus quantitatis, seu extrinsecus materiæ cui inest quantitas, at Locus terminus ē talis ergo est ē forma.

Et gilla ex. Probat Locum Materiam ē quoq; hoc modo. Quod dimittit magnitudinem e quantitatem materiæ ratione obtinet. Locus dimittit, ēr̄ d. Maior declarat. Et probat Locus à loco ratione materiæ diuersa à magnitudine e forma, ita Locus

à superficie terminata.

Loci aũ. 2do ꝫ absoluta seu proprietatis enumerat, vt fabricę ĩstrut definitionẽ
sua. 1ª Locus ẽ equalis locato, hoc ẽ nec maior nec mĩnor re quam amplectit
te, q̃ hanc remouete locũ commune, quod nõ ſit equalis locato. 2ª Locus nõ ẽ ſine
corpore, puta locatũ, q̃d necessario coniuncta locum & nata in relatum, quę dicunt de
simul. Per hanc remouentia loci ſcã ſpatia imaginãria apta nata recipere corpora
à primo Cauere potentia ĩta haurta producenda: quę à Theologis extra cælum
coniuncta. vt Deus ĩmensitas per vbiquitatem ſaluetur. Contra q̃d Aller lib.
1. de Cælo. Cap. 9. text. 99. concluſit. Extra cælum nec locum, nec corpus, nec uacu
um ee. 2do Negata vacuum q̃d ẽ locatũ carens corpore aptum nt replere eo. 3ª Locũ
seiungi ſe à locato, ex quo colligit locum ee affectionem extrinſecam corporis q̃ hanc
remouentia formas quas non possunt abiungi à re quam ĩformare. 4ª In omni loco
sunt partes poſitionis, ſupra nimium ee infra. Per hanc locati cognoſcit ee diuſ
bilis. 5tũ Omne corpus reſpicit ad locum ſuus naturę actu modum, ut mi
quę ſunt & conſpecta. vt Piſces in aquam, homines in Aerem. Notabiliter hoc
maximè dicã de corporibus ĩmpalpabilibus.

Extra cælum nihil ee.

Quę ołta. Ex premiſſis colligit definitionẽ ęius modi. Locus ẽ extremitas ſeu ſuper-
ficies ambigentis corpus prima ee ſua ratione ĩmobilis quę ut probe ĩtelliga
ta cophrendat ſuat q̃ dis particulis. 1ª Extremitas ſeu ſuperficies quę ẽ extre
ſio ſdm̃ longitudinem & latitudinem abſq̃ profunditate. Hæc definitio eſt. Mathematica
quia ſeparatim à materia conſiderata. de qua hoc loco nihil dr. Phyſica quę dr
cohærentiam ad materiam ſiue corpore naturali conſiderata, terminans illius extimã
magnitudinem, & hinc ĩtelligita in definitione. Hanc ĩſuper dpta Conuexa & Concaua.
Illa terminat intrinſecam corporis extremitatem: hæc extrinſecam, ut in dolio aqua
pleno ſuperficies concaua tangit ſeu ambita aquam. Conuexa uo ambit aëreum
circumfusum: In definitione Concaua ĩtelligita non Conuexa. 2º Corpus ambigẽ
tis, ſeu aëris, reſpectu terræ & aquæ, nec non & animalium quę in terra degunt
& ab aëre complectuntur. Per hanc particulam Vacuum rejicit, locatũ ẽ non ſit ee
niſi corpus, unde patet ab Auctore dr. Extra Cælum nõ ẽ Locum, q̃d nullus ſit loca-
tus. 3ª. Prima id ẽ immediata ratione ſeq̃t Extrinſecã, quia ſine vllo intermedio cor
pore ſuperficies Loci dr adhærere rei locatæ, quo pacto vinum adhæret dolio ſine
ullo interiacente ad ſuperficiem dolij. 4ta Immobilis. propterea q̃ continet, licet par

Spatia imaginaria quid ee Cam.

Quid ẽ Locus?

tes alia succedant quæ ambiant et amantur corpus. Dicor tñ non dari locum ee immobilem
Quis locus immobilis. sed eum tñ qui sdm naturam Elementi competit: animalia siquidem cum non habeant mũ
aliquem motum simplicem, ideo neq; uno tñ loco circumscribuntur, sed in multis et variis
locis ~~consistit~~: nisi quis locum non tam numericum, sed sdm speciem aut genus animan
tibus assimilat, in quo figat generata conservanda et operanda. Alius ẽ a piscium loco,
alius animantium, non ita sic Elementa et Orbes cœlestes quibus naturalis insig
est motus. Concava ẽ superficies v.g. Lunæ est immobilis loco: Ignis duplici ex ratio-
ne: tum ratione Ignis qui nunquam fertur ad alium locum, neq; in alio quiescit, tum ra
tione Lunæ quæ tametsi perpetuo moueatur semper tñ eodem se modo habet neq; proprius
accedens ad centrum, neq; longius recedens ab eo, vel demig in alium locum discedens.
Item de Aere respectu Ignis aliisq; elementis sentiendum est.
Et quasi nas. Docet locum similem ee quasi continenti liquidum aliqd, ut cum hoc
immobili ratione continentis ita et locatis.
Ipsiusq; simul ac. Subjicit capitis colligit locum ita se teri ad locatum ut extra
hoc non possit ee, sed simul cum eo sit.

CAPVT DECIMVM

Cum superiori cap. docuisset ota corpora quæ manerent etiam loco debere contineri, hic
vi ostendit de Sub Lunaribus non ita de Cœlo tñ quod Primum dicitur non
immerito hoc cap. quæritur nec ne in loco. Primum aut rationem ponit ob quas in
dubium vocatur ee quare in loco non ee videatur, deinde sententiam ponit quæ explicata
ota ita hanc quæstionem erunt solutissima.
Cœlum non ee in loco, prima conclusionem. Corpus ait tñ. Prima pars cap. in qua probatur Cœlum non ee in loco talem statuit
bat motum. Omne quod est in loco ab alio externo corpore continetur hac posita conclusione pro
Quod non continetur ab externo corpore non est in loco: sed Cœlum non continet
ur ab externo corpore ergo Cœlum non est in loco. Minor Qui locus ẽ extremitas ambientis
corporis. Maiorem propositionem illustrat per comparationem aquæ. Si cum Aqua ambiret
totam vniuersitatem sive neq; contineret sive ambiret omnino careret loco ita dicendum
est de Cœlo.
Nec tota loco. Altera pars cap. in qua determinatum quæsitum supponit dupliciter sentiunt
triplex descriptionem corporum naturalium. Quædam corpora naturalia continent tñ Quædam
continent tantum. Quædam continent et continentur: quæ tñ continent et quæ tñ an
tinentia manent et sunt in loco sdm partes suas, non quidem coniunctas, sed seiunctas
quæ nõ continent et continentia manentia et sunt in loco sdm se tota
Ex quo efficit. Ex suppositis concludit Cœlum non ee in loco sdm totum, sed sdm partes tñ. Probata

prima

prima pars conclusionis. Dè qd est ita in loco, continet & contineta sed Celum non continet, non ns continetur ergo Celum non è in loco ꝺn̄ totum. Maior nota ex fundamento. Minor clara ex se. Supremum cum Celum terminat mineſſentmatq; ꝺeo omnimodo oia corpora: atq; ita prima pars conclusionis probata est. Altera ad ut probata supponenda sunt quædam. Primo ꝺbr è aliquid in loco & se qdratione sui est in loco, ut Elementa per se sunt in loco, sic animantia & alia corpora. Per accidens qd è in Co quod fit cè ꝺr in loco, est q̄ vel aliqua pars ut animus in corpore, vel accidens ut albedo, in pariet. Alterum. Celum tribus modis accipi posse ut docet Author Primo Cæli tract. 9b. Primo pro toto Vniverso: 2ꝺo pro aggregato ex octo Orbibus cœlestibus. 3o pro vltimo. Qui accipitur primo modo sic è in loco ratione partium cuiuslibet alia mouentur sursum alia deorsum. vt Elementa. Alia in Orbem ut Cœlestes orbes. Si 2ꝺo sic est in loco ratione Orbium, quorum alij continent in alijs; si 3o sic è in Cælo ut Alphansibus & Auorpace seruiunt ratione certi qd in ꝺfinitione circuli motus circularis ut punctus. Hæc præmissis altera probata pars conclusionis. Celum non è in loco & se ergo est & accidens. Si sic, ergo ꝺn̄ partes in non ns totum. Antecedens qd cum est in loco per se hæc extra se aliud circumsum corpus ambiens se Celum aut qz non hæc non erit per se in loco, seu ꝺn̄ totum, sed per accidens, minimum quid ꝺer partes suas habeat in loco.

Nec ns Celum. Occurrenti obviat doctrina hæc Celum sita ambitus corpora non posse ꝺci locum alicuius cum locata esset corpus, non ns extremitas seu superficies corporis ambientis. Sed quemadmodum ꝺr communiter Terra in tra Aquam cè. Aquam in tra Aërem & Aër in tra Ignem, & Ignis in tra Cælum: non quidem prout corpora sunt, sed prout exteriores seu superficiebus distinctis terminantes. ita quoq; & Celum in tra aliud Celum similiter bene dicetur cè, ita ꝺn̄ ut non sit processus in hiis infinitus, sed sit aliquod Celum ultimum qd sua contineat ipsum à nemine extra se posito contineatur

CAPVT VNDECIMVM.

Post explicatum Motum & Locum sequitur Tempus 3a cap. ultima assertio corporum naturalium. Codus naturæ postremus ꝺcs. cap. explicata. Cap. partes tres. In prima ex eo quod Tempus sine Motu cè negatur diligenter examinat, qua ratione distent inuicem: In altera aggressus ipsam iam completum propositionem et qua ratione tempus ꝺfiniri ꝺcat. In ultima attributa & ꝺffinitionem ꝺponi explicat.

Tempus quando. Prima pars cap. qua hoc Enthymema concludit. Tempus sine Motu cè & haberi non pt, est ns in Motu, ergo quærendum est quid sit tale in Motu qd Tempus ꝺci mereatur: & antecedens quidem ponit contra aliquorum opinionem qui Tempus non ꝺ

Elementa per se sunt in loco.

ꝺpugnant.

distinguebant à motu, quem errore ut ibi tacite non incaute ita probat antecedens. Vt
si ut Motus ad suum Esse ita quoq; Tempus ad suum, sed motus ē tam fit cum esse
Motu, ergo et tempora. Hinorem declarat et simul differentiam statuit, Esse enim
et Tempori: Motum ē quiddam continuum perpetuo fluens, cuius partes non sunt per
manentes. Tempus ē quod tum cum motus fuit, nihil aliud ē nisi observationē
quandam animi partium motus, quae quō non permanent, ita et partes temporis non
permanent. nam vt. praeteritum dilabitur. futurum nondum habet.

Tempus non d. Stag in Motu. Conclusio enthymematis eiusmodi. Si ē tps sine Motu non fit ē, quod absurdū
tps. ergo est quod sit id in motu qd tps dicitur.

Caduntur in. Alterā pars cap. in qua colligit definitionem temporis suppositā propositione
quadam et probata. Propositio ē huiusmodi. Vt in Motu ita et tempore inuenta prius et po
sterius. Vbi discendum Motum continuum ē, nec in ullo momento manere, quod hic partium
successione declaratur.

Et quanquam illa. Antequam probet propositionem resolvit tacitam obiectionem dicens eā
aliquis ex hic Motum et Tempus non differre. Et author non differre realiter, sed ratione.

Motus à Tpe non Tum autē temporis. Probata propositio. Tum demum temporis rationem habemus, cum di
differt realiter, stinguimus in duobus motibus per prius et posterius, et sicut in motu ita et in tempore
sed ratione. inuenitur prius et posterius necesse est. Probata subsequens. Tum demum tempus effin
xisse putamus, cum antecedentia Motus cum sequentibus cogitamus. Sed hoc fit per prius
et posterius: Et tum temporis rationem habemus cum et prius et posterius dictum di
stinguimus. Quare cum nulla. Confirmat à contrario. Non tempus non intelligere cum
nullam motionem animo cogitamus: quod in dormientibus aut exanimatis experi
entia probat, qui cum sopitis sensibus non percipiant quantum spatij exierint
dormiendo, aut animo aliud aliquid volvendo, non adducunt quidquam in mentem procedens
et subsequens tempus.

Cum in duo. Vt facilius definiat tempus concludit. Tum tempus ē, cum in motu duo pun
cta prius fuit et posterius distinguuntur.

Tps quid est? Hoc cum tps. Ex suppositis tempus definit. Est numerus seu mensura Motus prioris et posterio
ris. Et qm numerus. Vt doceat quodnam numerus sit tempus dividit numerum in numerantem
et numeratum. Numerans est quo numeramus, ut 1. et 3 4 &c. Numeratus nō ē res ipsa quae
numeratur, ut duo, homines, duo digiti, illic tm in intelligentia percipitur, hic sensu etiam illic
mathematicus ē, hic physicus, illic pertinet ad Categoriam Quantitatis, hic ad diversas
pro diversitate rerum quae numerantur. Tempus igit est numerus numeratus non numerans.
Nec motum. Vltima pars cap. in qua temporis definitum statuit eiusmodi. Tempus non Motu
sed tps cata: nam sicut ex numero res numeratas, siue earum multitudinem, et ex rebus

numerabilibus

mone rabb numerum vicissim de prelentibus sic ex tempore ipsarum fluxu
nem motus, & ex motu vicissim quantitatem temporis: id cum in alijs neb. tum ma
xime in Horologio arenario vidimus vbi peracto illo pulueris tractu, essluxisse
horam seu tempus agnostimus. Caeterum tempus à motu differt in eo, q̃ tempus
motum prius & posterius ab tempus à motu. Dicit ibi si Tempus comparetur
cum motu circulari cui primo & principaui conuenit, tanquam uniformi & regularissi
mo erit numerus numerabilis & conueniet illi nomen mensurae, possitque ut dicit Aristot
ele in cõparatione ad motum dolij in terra, sic vbi cõparetur cum alijs motibus
erit mensura actiue, siue numerus numerans, mensurabilis ch & desinit illa.

CAPVT VLTIMVM.

Naturam definita tempori superest cap.: superest ut quae res motu mensurentur tempore explicetur
Cap. partes duas. In prima docebit quae contineantur tempore: in altera ipsius motum circu-
lum ex tempore docebit.

Motum autem &c. Prima pars cap. in qua docebit quenam contineantur tpe, supposito
quid sit ex in tpe & quot modis aliquid dicatur esse in tpe. In tempore itaq; esse, nil
aliud est, quam mensurari à tpe, hoc est suc cessiuis nem & mutationem cum ipso tpe
quod sit mensura successiua & mutabilis. Duobus autem potissimum modis res ex
dicuntur in tpe. Primo prie: quod tum est, cum ex ipsum tempus, licet non patiatur nec
quicquam accipiat à tempore, sic Angeli spiritus, dicuntur esse in tpe. 2do
Propriè. Quod tum ex in tpe, ut in numero, ex eo q̃d continentia superata, & accre
dat à tpe.

Atq; hac. Hic prohabitis docet quasnam ueri ex in tpe dicantur hac ratione. Illa sunt
uera in tpe, quae aliquid accipiunt & patiuntur à tpe, talia sunt sola caduca, ergo
sola uera sunt in tpe. Maioris rationem deducit à communi mortalium sensu. Dei
figiendum dicunt tempus eia contumax: ad senectutem compellere, omnia in tpe
augeri & minui, & quae nis humana frangere uix pt hic ipsa tpis consitere. Cum
em Materia prima & mobilis formam, sit ut subinde migret in alias naturas atq; ita
ex eius motu temporibus placentibus, multa necesse est mutari & tollantur, occidant
& oriantur. Hinc poetae fingunt Saturnum plenum annorum filios generatos deuorare
deuoratos rursum euomere, quo ipso docent temporis uicissitudine res nasci, gene-
rari, nunc co rumpi.

Tempus cum pse. Vide hoc firmior. Illa uera sunt in tpe, quorum tpis causa ex intento,
talia sunt caduca, ergo &c. Maior illustrata in textu.

ex quibus

Ex quibus sum dixisset quæ in tpe sint excedi et superari a tpe, infert clar semper eos stantes, qualis est Deus gloriosus, et Intelligentiæ. non esse in tpe; adduxit aut signum, quod non contineantur nec mensurentur, non denig pertinent à tpe; non enim senescunt, non trahescunt, sed uno eodemq modo se habent ut docet Philosophus 5. Cæli. text. 100. Notabis ex sententia Philosophi atq Theologorum duo esse tempori assignata. Æternitatem scilicet et Ævum. Æternitas est interminabilis et infinita mensura eius quod neq principium neq finem habet, ut Deus per op. Mag. Ævum aut est mensura eius quod principium habet, finem aut caret ut Angelorum tam bonorum quam malorum. vide. Dæmonum, Animarum quibus addi possunt Cæli. Cætera ita orta, quæ sint ortus initium et terminum habent propriæ et uere sunt in tpe ab eoq continentur et mensurantur.

Quid æternitas et Ævum?

Quod sint in quaque re. Altera pars cap. in qua Sphæra non tam, mensuram esse temporis. docet hac ratione. In oi genere entium perfectissimum est mensura reliquorum, sed in genere motuum, sphæra motus est perfectissimus, igr ea mensura est, si sic, ergo et temporis ipsum. Dicta. Lectum est regulabile esse regulam et sui et aliorum. In plurium ut obliquum et irregulare nec sui nec aliorum. Dicit. esse Mensuram et Mensuratum tm̃ modo genera ea debere, seu eiusdem generis assumi.

Itaq Sphæra. Videbat mirari ex sensu hominum, quod de sphæræ motu tempus ea putarent.

Ex quo. Sub finem cap. primariam temporis notionem circulari motui tribuendam ea non solum ex rationibus et opinionibus supra adductis, sed etiam ex summe hominis probari ostendit. Dat reguidem rerum humanarum ac naturalium, generationes semulq interitus circulum quendam appellant: propterea qd motus circularis in se reciprocantis perfectus. Hoc aut conuenire tpi. dicunt, annumq recursus palam indicat. Inde illa celebres sententiæ auctorum. Circulus regi mutabilium ordo uisitatus. et innumera alia; quæ. nihil aliud sentiunt quam uarias ac mutabiles res statas, in quo nihil est perpetuo, nihil stabile, sed ordo uelut æstuarii cuiusq fluxu ac refluxu decedunt occidunt. Subsi cap. dicit in tertio potissimum motu cælesti tempus consistere. 5. In motu Lunæ Mobili per quem Sol facit diem et noctem, deinde in motu proprio Solis per quem constituit annos, postea in motu Lunæ qui constituit Menses. Cætera aut plane tarda mobilia ex eo qd non sint manifesti vulgo non assignata tm̃ tempori. Atq hucusq de libro Primo.

LIBER SECVNDVS

Carpentarij

De

De Natura et ratione 5. corporum naturalium. Coeli Ignis. Aëris, Aquæ, Terræ

Argumentum totius libri.

Postquam determinauit auctor communem doctrinam descriptionis uniuersæ naturæ, descendit iam ordine proposito initio superioris libri ad ea speciatim tractanda, quæ sana contemnunt qualia sunt corpora naturalia, et cum hæc quidem sunt simplicia, quæ ex Materia et Forma primis scilt principijs rerum naturalium coniunguntur, quæ ex diuersis corporibus inter se mistis constant, principio Amphidium naturam docebit, ut facilius ad Meteorum doctrinam definiendam deueniat. Libro itaq; secundo explicauit naturam corporum simplicium Ignis Coeli scilt Ignis. Aëris. Aquæ et Terræ. duabus hoc partibus absolvit. Ptolemæo scilt et Tractatione. Tractationem autē duobus membris. In quorum primo Materiā et Cœli naturam explicabit. In altero Elementorum. Capita libri sunt decem.

CAPVT PRIMVM

Prima est pars libri proœmij in qua 3 docebit, primum Materiam seu subiectum libri. In altera ordinem. In 3a diuisionem partium subiecti.

Naturæ prima. Prima pars cap. in qua definit subiectum istius libri, Corpus mixtum simpliciter dotatq; de eo primum agendum sibi ēe hoc Etymologia. In simplicibus corporibus Cœlo scilt Igne Aere Aqua Terra. prima naturæ compositio comitū, et de his primum agendum tanqm principijs quibusdam corpoꝝ mistoꝝ. Consequentiam rapuit ad primum cap. Antecedens illustrat dicens ideo simplicia dicta ēe corpora, quod ex simplicibus primis principijs corporum naturalium Materia scilt et Forma tm coniungant: quæq; cum mistis ex altera parte pugnent. Vbi disce. Compositionē ēe duplicem ēe. Primam quæ ex primis principijs Materia ude et Forma coniungit. Secundam quæ ex corporibus simplicibus diuersis inter se mistis constat. Prior ē corporum simplicium. Posterior mistorum. Primā ad Medicos triplex ē compositio. Prima est cum ex nervis ossibus carne, consurgit corpus aliquod: Cūla cum ex diuersis sua Etiogenia partibus compositi membrum aliquod. ut Caput ex auribus naso, oculis dentibus. sic pedes manus thorax. &c. 3a est cum ex corpore et Anima totius v.g. homo, bos, equus, et cætera consurgunt.

Hæc aut. Altera pars cap. in qua ordinem partium subiecti seu corporis simplicis assignat primumq; concludit magnum hoc corpus mundi ex ubiq; corporibus simplicibus primum et Compositis. Compositum perfectissimum ēe. Primam partem reliquit improbatam tanqm uera

Alterum probat ab ipsa Etymologia ut ait, nihilum qd totum omnimodum sit corpus perfectissimum, hac ratione. Qd corpus, ē perfectissimum. Et vdm. Est Vniuersum, ē perfectissimum. Prior ratiocinatio consequentia probatur inde. quod corpus ait magnitudines omnineat longitudinem latitudinem et profunditatem, ē ex eo est perfectum. Alterius ut vidēr probatur quod universum via corpora tam simplicia quam composita contineat, à nullis ut illum omnineant. unde est finis continentium, forma, ideo perfectior.

In quo terra. Ordinem rerum corporum simplicium definit primum respectu rei ad quem subiectum tribuit. Ex quod hæc inferior ē passior aliis corporibus simplicibus: ita ait elementa disposita sunt, ut quod Cælo simplicius est, hoc propius accedit ad illud. Terram autem ex 4 adiunctis commendat. 1. Ex vitæ fœcunditate: quod hæc non tota modo habeat commoda ad generandā animantia, sed etiam ad nutriendum habeat herbas, fructus arbores communes. Dicit ut fœcunditatem Terræ secundario conuenire principaliter ut Cælo ab hoc ait profundia pri vis fœcunditatis per totam. Lumen. ē à fluentiam ab illa ut tanquam subiecto conservata, in eam animantium. Unde recte Mathematici in Cælo assignant Orbem Zodiacum, hoc ē uiuificantem quod Sol toto anno decurrens in terras uim ē potentiam viuificantem ē fœcundantem profundat. 2do. ex hoc commendat: quod hæc conseruet in medietate magni ipsius Mundi, situ centrum eius sum. ē quasi inflar. 3o Ex quiete quod hæc sit immobilis ē stabilis. Ubi dicit terram immobilem eo quo ad totam moueri in quo ad partes. seu naturali quiescere, violenter moueri. Nimis quod sit domicilium ē parens animantium. Idem varias species animantium, ē parens quidem est, quod ea generet nutriatq animantia.

Commendatio Terræ.

Cælum 2do. Extremum bonum attribuit Cælo cum supremum. Per cælum ut intelligit mundi superiorem non ut ætherum orbem. hoc commendat ex 4 adiunctis. Primo quod sit finitum ē terminatum: quod 2do cap. probabit. 2do quod sit domicilium Dei quod ipsum probat ē ab Sale 1. de Cælo cap. 2. ex eo quod dicendum sit Deum illa ad mirandā templa celsa, qui ea gubernat, ordinatq uniuersa, quæ in hac mundi magna corpora operamur. Dum quod ē signum quodam certum rationali creaturæ à natura tributum sit eius rei. Dei siquidem homines etiam barbari Cælum aspiciunt, assiduq supplices ea manus tendunt quasi Dei auxilium implorantes.

Quot sunt Cæli.

Illud 3 diuinit. 3o commendat ex eo quod sit diuinis corporibus, hoc ē radiantibus syderibus plenum. Ubi dicit per sydera potissimum auctorem intelligere Orbes Caelestes de quibus inter Neotericos duo sunt cæteris opiniones. Quidam ut Io Mollerus Orbes ponunt ut Aliphonsus. Ex Stoicis. Georgius Purbachius. Joannes Regiomontanus. Quidā ut Ill. ut Clarius Copernicus. Theologi addunt tertium. Empireum scilicet. Ordo illorum hic est. incipiendo à parte inferiori. Primum.

mum cælum est Lunæ quod complet motum vnico Mense. 2. Mercury. quod complet motum Lunæ & Mercury
ano anno. 3m Cælum est Veneris quod decurrit vnico anno, sicuti & Sol qui est quar- cursus.
tum Cælum. 5m est Martis quod duobus annis absolvit cursum suum: 6m est Iouis q̃d
versum complet duodecim annis: 7m Saturni qd 30 annis pervenit Zodiacum: 8m
est Stellatum seu Firmamenti: 9m Crystallinum, aqueum glaciale seu ḋs libra
mentis. Decimum primū Mobile: Vndecimum Primum Mobile qd in 24 horis
ab Ortu in occasum movendo movet secum oēs Orbes, atq ita efficiendo dies &
noctes: Duodecimum est Empireum semper lucidum & immobile. qd est Sanctissima
Triadis ac beatorū sedes & domicilium proprium. Istos oēs inferiores Orbes
duplici motu ferri, Proprio ab Occidente in Orientem. Improprio ab Ortu in Oc-
casum ad raptum scil Primi Mobilis.

Quarto commendat Cælum à motu quod oēs Orbes ad numerum & in morem Lu-
sationis, hoc est saltus cuiusdam suo motu moueat, intelligit in q Cælum nō Primum Mo-
bile, sed quia Elementa inā. Ignem inde Aerem & Aquam, inter hæc duo corpora cœle-
stia simplicia collocat:

Cælo cm. Vltima pars cap. in qua distinctam Cæli ab Elementis dēst statuitq
ordinem assignat corporum intermediorum. Primo Cælum differre ab Elementis quod
hoc est impassibile perpetuò agens Elementa vbi contraria modo se habet. 2. Cælum
continet Elementa continenta, atq ita differunt penes perfectum & imperfectum.
Vbi docet Deos coniungi seu connecti corpora inter se ut sint corpora distan-
tia gravia intermedia possint suas operationes exercere & influxum cælestium cor-
porum participare, uti docet Thus 5. Meteorol.

In qua prima. Ordinem assignat intermediorum corporum primum q Igni post Cæli
tribuit quem docet tenuissimum ēe & subtilissimum, flammulasq quasdam ecstare
candentes propter celeritatem motus. 2 dum attingit Aeri, Europq superiore partē Cæli
dum ēe media frigidum, vltima temperatum. 3m Aquā quam dicit concavitatē nō
modo terræ replere Deo ita disponente et distribuente, propter motum animalium.
De quibus. Conclusio est Enthymematis simulq propositio cathegorica.

CAPVT SECVNDVM.

Hoc capi certa quædam Mundi attributa definit, nempe Finitatem, Vnitatem, & Aeter-
nitatem.

nitatem. Cap. duas partes. In prima probat Mundum finitum ee. In altera Vid
d Aeternum.

Mundus igr. Prima pars cap. in qua duab. rationib probat mundum finitum
ee. Prima do e huiusmodi. Mundus est rotundus: ergo finitus. In eodem extra
extra mundum nihil ee, neq locum, neq vacuum, neq tempus. Ro 2da est ibi Et
in quo q. Mundus e finitis partibus est ex positis: ergo est finitus. Consequentia vera
Quidem cum rationis deficiant de partibus e finem totum.

Idem numero unus. Altera pars cap. in qua unum mundum ee ostendit e probat Ae
ternum. Primo unum ee duab rationib probat. prima est huiusmodi. Una e species
e unum exemplar Mundi dee universa continere, ergo est unus.

Et quidem ipsum. Probatis intentum altera ratione praesupponit Mundum finitum
totum Universum dari posse accipi, vel idem speciem suam, quae ab intellectu com
prehendatur. Vel id ex ipsis quae ex materia corrupta.

Hoc cum quaesi. Praesupposito hoc probat altera ratione unum ee Mundum. Din materia
corrupta est in hic mundum, ergo non fit dari alter mundus. Consequentia a Causa
ad effectum.

Quemadmodum homini. Illustrat rationem a simili. Vt se ex homo ad suam materiam
ex qua corruptis ita mundus, sed homo non potest corrigere ex sua tota materia.
ergo et mundus.

Ergo mundus non. Concludit unum mundum ee unum probatq duabus rationib
duab. Prima est. Mundus non orta neq interiit, ergo est aeternus.

Praeterea. Solvit tacitam obiectionem potuit dicere aliquis, mundus qd impartibi
liter interiat, interiturum! Qui idem partes e individua corri e interiis idem species
ex alter unum ee

Coelum cum 2da ro probans impossibilitatem eius modi. Coelum nulle mutationi obnoxium est, ei aeter
nitatem. Ab effectu probat. Qd mutatur, a suo contrario mutatur, Coelum non ha contrarium
ei non mutatur. Sub finem cap. docet Elementa idem partes suas mutari ex eo qd primis
qualitatibus constant, Humido Calido, Frigido et sicco facile mutabilibus. idem ex totem
ad numerum ne nec neq mutari. Dicit hi Elementa facilius mutari quae sunt symbola
difficilius quae dissymbola. Symbola di cuius quae ni una qualitate communicant.
ut V. G. Ignis et aer in Calliditate. Assymbola contra quae nec communicant
in una aliqua qualitate, ut Ignis et Aqua, tales difficilius possunt mutari in se
cem, nisi fiat prius intermedia mutatio

Quomodo Elementa mutentur

Elementa dicuntur symbola et Assymbola

CAPUT TERTIUM

Alterum è cap. tractationib in quo determinata doctrina communis de mundo de
scendit ad partes suas, ut proponerent corpora simplicia (singulariter explicanda
atq à nobiliore parte Celi ubi ampliate tractationem. Cuius naturam situm et
partes prima pars explicat. In altera syderum naturâ, species, et partes demi
motum definit. In tertia quinam motus orbium celestium sit causa dicty et h
tanty hoy influxuum docebit.

Celum substantia. Prima pars cap. in qua naturam Celi principio describit, de
qua erant duo potissimum veterum opiniones. prima Empedoclis qui dicebat Celu
aqueum eò q̃ hui gravitatem. Quod si illi obijciebatur. q̃ sic caderet Celum
eò q̃ ignis eadem grave unde it deorsum. Respondebat illu posse q̃ gravia non cade
re. si perpetuo cog celeri iactatione motu: ut in exemplo Stulte q̃ sergia, ex
quibꝫ non effunditur aqua, si iacenti celeritas appareat, sed hec opinio absona e
ab Autre 1. Celi refutata. Altera erat Democriti et Platonis, qui Celum igneum
eè dicebat q̃ sensu videretur Solem mere et calefacere, sydera q̃ eadem et
fulgurantia eè sed et hec falsa opinio, cum Celum non natura sua, ut ignis vel
sed motu disponat qualitates primas ad generationem et calefactionem. Autor nr̃am
Autre sequitur Celi naturam aetheream eè convexabilo ab extr gneo, q̃ dicit sicut Celi natura
Ignem seu flammam qua deductione mris antiqui Celum igneum eè dicebant aetherea
et motum, quâ deductione Autor Celum aethereum eè dixit q̃ perpetuo mouetur docet
Disponi triplr aliquid moueri. Vel à natura, ut Elementa: Vel à re externa ut
Lapis: Vel à Voluntate aut animalia. Celum neq naturali, neq violenter sed libere Triplex Motus
Est à voluntate Intelligentia assistente sibi non se informante, atq ita se rerum
moueri.

In quo duo differentias Autor in Celo eè docet duplices. Super sese et infra. duo
Arctos sese Poli dicti Arctici et Antarctici, Quorum primus Arcticus ideo dictus q̃
se Ursa signum ubi celebre antiquit. hic poly nobis apparet. Alter Antarcticus
quasi contrarius Arctico, nobis non apparens sub quo habitant Antipodes.

Comm syderum. Altera pars cap. in qua syderum naturam varietatemq describit. Quartum ad pri
mum. pertinent quidam ex phis qui non celum tantum sed Stellas ignitas et q̃ lucigi collu
cere, multos non repressisse sed constituere eam dicebant. Sed haec opinio erronea cum
parte eiusdem naturæ dicebant eè cum suo toto. Secta communis scholæ Peripatet. cum
quibꝫ autore nr̃o pertit, Stellas eiusdem naturæ cuius et Celum. Quod aut lucent obijt

~~nisi~~ sunt nullum lumen effundat. quia hoc qd stellæ sine densionis partib. nri Cœli
e quasi nodi quidam à quibus fractum lumen solis ~~fortis~~ reflectant candidissimum
lumen emittit: non secus atq in speculis obiecto Soli cuidã repercussio diuersimode in
pariem e reflexi

Stellæ duplicis. In quibus. Altenum est in qua duplicia cõdorat sydera. Errantia ut sunt 7 Planetæ.
Fixa reliqua quæ in Octauo Orbe conspicimus: dicta sunt fixa non qd immota prorsus
maneant, sed qd uno eodq tardissimo ferantur motu. ita ut ab exordio mundi vix 20 gradus
confecisse putent. Errantia uõ dicta qd cæteris magis uariabili motu ferantur. Eadem
author dicit fixa sydera cum suo Orbe circumferri, hoc ideo ut removeat illorum errorem
qui putabant illa sydera, in orbe suo tangi in terræ aliquã habitare: deorsq; cadere
Quomodo Stellæ inhæreant Cœlo. permanere in orbe suo. seu clauis in rota, aut lapillos in annulo.
Atq; errantia. Motum ordinemq; stellarum Erathosthenis describit docens eas singulas
singulis offerri orbes, eosdemq; sub motibus sub obliquo orbe qui Zodiacus, seu uitam
dans mouen, ita ut propius accedendo æstates faciant, longius uõ discedendo hyemes
edant. qd exẽplo Solis declarat.
Ex quibus. Vltima pars cap. in qua docet quinam motus cœlestis sit causa ortus e
interitus rerum in sub iacentibus. docet itaq; motum sydereum huius rei causam esse, motu
aut Primi Mobilis perpetuo tali non uis mutationis eã causa. discit in sydera non posse
efficere intentum e optatum fine raptu Primi Mobilis, aliquin quædam terræ partes perpe
tuo horrerẽt frigore: aliquæ perpetuo ardore combureretur. in exẽplo sub Cancro tum
Cancer calidus tabescerent ora e arescerent si ibi consisteret in uno loco. Ita uti Capricornus perpetuo
algore frigeret. Ber primi uõ Mobilis raptus rechamens torqueret in orbem stellas
leniss̃mo gradu ortus partibus terræ, earum uim communicat.
Omneq; tpõ. Infert ex his oĩa rerum quæ tpe mensurantur certum periodum finemq; vitæ
eẽ: licet aliis rebus longiorem, aliis breviorem tribuerit experientia tempus, idq; propter
diuersam complexionem, atq; contemperationem primarum qualitatum. Sine sit gloria
ni diuturnus usus quam hominel. lapides diutius durent quam ligna, atq; ita alia
alijs longius aut brevius uiuant non nisi propter istam inæqualitatem contempe
rationis qualitatum primarum. Discit autho eorum omnium corpora oĩa rerum initia
4 rebus diuersis- sime oĩa rerum initia tendere his 4 modis. Initio. Incremento. Statu. e Declinatione. Sine Stellæ 33 annis
Ad quod tempus tempus homo ex sorte nutritus emetiri homini initium Incrementum e Statum: ab hoc uõ tpe hominem docet descen
e declinare. Ro huius qr quotidie 4 motum deperit aliqd calori naturali, qui
deinde 4 alimentum rei digestum reparare, quæ si nunquam delaberetur, aut æquale
tur.

tati permaneret essent homines immortales. Hinc Theologi dicunt, fuisse arborem vitae in Paradiso cuius fructu calor naturalis in aequalitate et temperato tenore conservaretur ex quo homines sequeretur futuros immortales nisi peccatum parentum successisset.

CAPVT QVARTVM.

Alterum est membrum tractationis in quo descendit ad 4 Elementa describenda, primumque Ignis naturam et vim describit, ideo quod hic vicinior est Caelo. Cap. partes 2ae. In prima parte colligit numerum Elementorum. In 2da. Ignis naturam vim, motum et locum describit. Quoniam autem. Prima pars cap. in qua intenditur ista conclusio. Quatuor tantum sunt Elementa. Probatur. Quatuor tantum coniugationis primarum qualitatum: Ergo quatuor Elementa. Consequentia. Quia unum quodque Elementum duas habet qualitates. Antecedens probat. 1o Qualitates primas 4 esse dicit. Callidum. Frigidum. Humidum. Siccum. Vbi disce primas dici ad differentiam secundarum quae ex primis consurgunt, quales sunt Leve, graue. durum. Mole. Asperum. glabre. etc. Haecque per formis docet author hoc textu Qualitates primas esse formas Elementorum, non tantum substantiales, ut quidam senserunt, possunt enim sentiri; possunt magis et minus suscipere, possunt agere sine ullo medio interiecto. Sed esse proprie virtutes seu proprietates quasdam quae insunt Elementis per se, mistae vero per accidens propter Elementa. 4 Elementa

Et specien Ad illustrationem Antecedentis numerat 6 posse coniunctione primarum qualitatum. Prima est Callidi et Sicci; 2a Calidi et Humidi: 3a Humidi et Frigidi: 4a Frigidi et Sicci 5a Calidi et Frigidi: 6a Humidi et Sicci. Et duas quidem extremas reiicit quod sint contrariae haec autem debite copulari non possunt, priores autem 4 admittit concluditque 4 etiam debere esse Elementa, et primum constituere Ignem, 2dum Aerem; 3um Aquam, quartum Terram.

Veruntamen. Sub finem partis istius, modum Qualitatum describit, quo in Elementis contineantur, docetque unam debere esse in summo alteram in remisso gradu. Et ratio est. Si enim ambae dominarentur vel subessent, nulla esset transmutatio rerum, nulla mistio, contraria enim aeque agerent, aut paterentur, nec unum ab alio contrarie vinceretur.

Nam et terrae Iam ostendit in exemplo quaenam Qualitates dominentur in Elementis primoque docet in Terra dominari Siccitatem. In Aqua Frigiditatem: In Aere Humiditatem: In Igne Caliditatem, alias non subesse. In Terra Siccitas praevalet. In Aqua Frigiditas. In Aere Humiditas. In Igne Caliditas

Caloris autem 2da pars cap. in qua natura Ignis. Motus, et loci breviter describitur: Quo ad primum

primum. Natura Ignis consistat in Caliditate. Probatur. Caliditas congregat similia, dissimilia disgregat. ut et ignis. Sed caliditas est de natura Ignis. Antecedens. experientia illustrari pt, experimur cum in nobis calorem similes partes alimenti congregare, et efficere corpus, dissimiles uo segregare, uti fecem, urinam, spumam, et alia.

Ergo ignis. Concludit ignem ee causa mutationum et eo qd sit summe calidus.

Loco aut ignis. Cum leuitas consurgit ex caliditate, ideo docet ignem ee leuissimum et ex consequenti sursum supremum inter Elementa obtinere locum, ad quem conscendant quatta corpora leuia propter multitudinem.

CAPVT QVINTVM

Quod Ignis Aerem contineat, ideo explicato ignis Elemento deuenit ad aerem elementum describendum, primo naturam eius describit. 2do Locum et Motum. 3o concludet aerem leuiorem aqua et terra, grauiorem igne.

Aer humidus. Prima pars cap. in qua uis et natura aeris describit. Aer igr est humidus in summo. Et qm humor duobus modis intelligi pt. 1o ut sensui percipitur cursory est, qualis est in aqua: Alter qui permeat, penetrat, et perfluit, celerq est, sensumq ad sui tenuitor effugit, docet humorem altero modo sumptum ee de natura humoris, ipsumq magis aere delectari quam aqua.

Quare aer sit leuis, et cur non terretur

Quarum qd. Duab. rationibq probat Aerem magis humidum aqua. 1a 1o, sumpta a definitione humidi. Humidum qd difficile extremitate sua terminatu et promptissime in suam partem diffluit. ex dictis. talis est aer, non aqua. Ergo hic magis humidq

Et cuiuis corpori. 2da 1o sumpta a proprio humidi. Humidum facile figuram percipit corporis continentis. Talis est aer, non aqua. Ergo aer magis humidus. dicit 1o Aerem magis ee humidum natura sua, aquam per accidens, magis eni hic hunc etat. dicit 2do. Extremitatem aeris differenter terminari, non sic accipiendum ut sit aer infinitum corpus. sed qd hic difficulter coniteata continentq cum sit natura fluens et permeans.

Aer magis humidus natura sua quam aqua

Aerem qr inter. Concludens duas partes docet ideo aerem caliditatem in remisso gradu habere, qd calore ignis et frigore aquae temperetur. Suprema uis. 2da pars cap. in qua aeris locum et partes definit. Itaq locum dat inter Ignem et Aquam diuidit in tres partes siue regiones. Supremam, Medium, et Imam. Suprema est super naturam calida propter motum orbium celestium et propinquitatem Ignis. Ima iam incaluisse accidente Sole, iam refrigerata discedente Sole. Medium est frigidissima, tum qd ipsius naporem virtutis solis penetrationem declinant, tum qd sit inter contrarias regiones, inter supremam calidam, et Imam, iam frigidam, iam calidam. dicit hic solere agitari quaestionem. Vtrum aer motu incaleat. Aristo. sententia est Motum causam ee

calorb.

calos ns. sine antiqui Chi. dicebant. Motus ignem facit. Cardanus in lib. 2. de subtilitate contrarius Cargen.
est Arili docely solida corpora motu in calestrie, fluxu frigefactie, q de aere & aqua intelligit imo
nos experientia docet per motum aëreum & aquam frigidiorem &c. Sed facile resolutio
sententiag Arlo. sanata. dicendo frigefactie nel propter ventum, nel quid agitatione subinde nouus
ingrediata aër nra corpora. natura in sua semper per motum in calefit, flammamq interdum con
apit aër, qua nihil aliud est nisi incensus aër. Patet hoc in extinctione candellæ, quæ dum iam
nihil hi humidi, illa flam ma sursum subuolat, patet & de lignis ardentibus, quæ tam diu
ardent & flammam emittunt, quam diu in eis est humidum, & carbones ideo non emittunt flam
mam, q nihil humidi continent.

Lemitatum aute 3a pars cap. de Motu aëris in primis docet Author, Aeram leuem &c non absolute
Sed ex comparatione ut leuior sit aqua, & terra Igne. Itaq docet aëreum sursum ferri, q scalyx
deorsum trahatur, indeq in propter humiditatem impedientem, ut videmq in utriis in platis & lignis
siccatis.

CAPVT SEXTVM.

Hoc cap. primo Naturam. 2do Motum & Locum explicat Aquæ.

In qua utiag. Prima pars cap. In qua natura Aquæ definita. Aqua igr sua me & q natura frigida.
Probatr si maxime similia & dissimilia congregat & indurat. Ergo maxime est frigida. Argumentatr. Quare Aqua frig
est à definitione. Antecedens probatr. à contrario. Patrum secernit dissimilia: & frigidum congregat. ta.
hoc facit aqua, & frigida.

Atq ex intentis. Occupationem soluit. dicens eam aliquis. si illa aqua frigus esset de natura, atq
ita summum illud Magnam dicet, contrarium in videmq ipsi. ut humidum ita & frigidum
non ex sensu, sed ex natura debet spectari. Sed in fine alia obiectione. Quare iam aëris frigus
citius sentiatr? & Qz citius potuit sua subtilitate, aqua aute, qz & crassior, non tam cito pene
trare pt. Porro 3di. 2da pars cap. in qua Motum & Locum describit Aquæ. dicitq qd aqua
sit humidi & gramitatis partibus quibusdam modo sursum ferri, in loco in suo grauem &c. ideo descendere.
quanto terra profundius descendet.

CAPVT SEPTIMVM.

Vltimum Elementum ultimo tangit impunum explicatur loco: aliisq in primis ns & natu ra:
post definitio rum partes: ultimo Magy & Loq describit.

Terra qua inter. Prima pars cap. in qua definit author terram naturam tali conclusione. Terra
& puriime sicca, temperatis aut frigida. Probata prima pars conclusionis prima ratione

Siccum quid sumpta a descriptione sicci. Siccum est q non facile nouam figuram recipit, sed tena difficulter nouam figuram recipit, ergo tena è summe sicca. Probata 2da ratione eiusmodi. Tena extremitate sua bene claudit, reliqua uo Elementa non item, ergo tena est summe sicca. Probatur 3a ratione sumpta ab effectis. Tena nostra corpora solida & firma facit, ergo è summe sicca. Consequentia ab effectis. Siccu enim è induratiue humidi dissipare. Subiungit autem experientia docet, in ys corporibus quã sint multum de terra, qualia sunt arbores, lapides, & metalla. Dicit uo per solidum hic intelligi illud corpus quod est firmum & durum, sensuq tactus percipitur non uo q̃ longitudine latitudine, & profunditate gaudet, hanc enim quantitas est causa, illig tena. Per terram uo non intelligo nam hanc quam pedibus calcamus, hanc enim alys qualitatibus est prædita, sed per unum tena Elementum accipiamus illud enim est summe siccum. Dicit 2do Deo tenam alys qualitatibus maxime aute humiditate aquea præditi ut sua siccitas temperet, alys ita tena aptissima ut quic animantium ad sibi & Elementa efficiatur.

Hãc figuras &c. Alteram continentis docet partem. Tenam figit ex eo temperate frigida &, q̃ hæc solis accessu temperet. De his. Altera pars cap. in qua quinq partes tene describunt, quas græci ΖΟΝΑΣ quasi cingulos quosdam, quod sibi Cœlum quasi cingat & ex eo tenã quoq ipsa appellant. Hinc igit 5 sunt partes tenæ, seu Zonæ nob Prima duæ extremæ sub Polis Arctico sigt & Antarctico posita, quã q̃m multum a Sole remotæ sunt, ideo summe frigidæ, alys adeo parum habiles ad inhabitationem Mortalium. Tertia est Media, quæ inter utrumq Tropicum sub Zodiaco extenditur & ad æquinoctiale in duas partes æquales distribuitur, hæc q̃m directe & sub ardentissimis radijs Solaribus, ideo Torrida appellata, & ea re ineptæ ad habitandum. Duæ postremæ inter Torridam & Frigidam interceptæ ab æstuis torridis & Tropicis, ab q̃b nunquã quanum alteram nos inhabitamus, alteram Antipodes &c. de his accuratius in Doctrina sphærica.

Et quoniam. Vltima pars cap. in qua Mixtum & locum definit tene: alys in primis horum ratione. Summe q̃ media medium cuiq̃ inhærens terræ locum, talis est tena, cuius medium ubiq̃ diuisibilis. Quod uo quæ sunt hoc ideo fit uel quod sit centrum uniuersi, uel quod adsit ei animantium, quã gubernans aptissime procreat extremam Cœli motu res, uarias.

CAPVT OCTAVVM.

Hoc cap. de Commutatione inæquidinaria Elementa tradit primo proponit: 2do probat hoc institutum: 3o quænam facilius inuicem commutentur Elementa, & quæ difficilius ostenditur

bit. Qm aut. Prima pars cap. in qua proponit ideo sibi dicendum cõ de commutatione inuicem Elementorum, qd ad propium uideamus hæc inter se commutari. Aqua em si in solidum conuertat, materia est terræ, si nõ liquefiat, & diffluat, aëris & spiritus, sic aer exhalatione ignis efficitur, ita ignis extinctus & copulentior factus aërem procreat, nunquid aër crassior factus in nubeculas, nubes, & post in aquam defluat, qd si sic, iure giãrandum erit, quomodo Elementa inter se commutentur.

Et utrum quod. Altera pars cap. in qua probat primum quodlibet Elementum transmutari ea ratione. Contraria se commutantur: sed Elementa omnia sunt inuicem contraria: Ergo omnia inuicem transmutabuntur. Minorem declarat propterea sita diuisione Elementorum. Elementa em aut sunt symbola aut dissymbola si primum tum contrariantur in ubi vnita qualitate. Vt Ignis v.g. & aër in trig calidus: sed alter humidus, alter siccus. Similiter & terra cum aqua. Si vero dissymbola tunc contrariantur sibi in utraq qualitate. aër em v.g. in utraq contrariatur, hæc em sicca & frigida. ille humidus & siccus calidus: ita aqua & Ignis, quod si sit. Ergo elementa &

Si militer & terra cum aqua: si nõ dissymbola tunc contrariatur sibi in utraq qualitate, aër em v.g. in utraq contrariatur, hæc em sicca & frigida, ille humidus & calidus: ita aqua & Ignis, quod si sit, & Elementa facilis possunt transmutari inuicem.

Sed maior &c. Vltima pars cap. in qua probat symbola Elementa citius transmutari inuicem quam dissymbola hac ratione. Facilior & transmutatio ubi pauciora transmutanda, quàm ubi plura sed in symbolis Elementis pauciora transmutãda, quàm dissymbolis, ergo illæ velocior & facilior transmutatio erit. Minor declarata: aër em v.g. facilius transmutatur in ignem, qz sola humiditas superanda, sic aqua in terram qz sola siccitas. In dissymbolis non item, utraq em qualitas superanda necesse est, ut cum ex aqua fiat Ignis superetur aqua frigiditas & humiditas, & calore & siccitate Ignis, idem dicendum de aëre & terra. Hinc facile resolues illã quæstionem qua solet quæri, utrum Elementa immediate ex se fieri soleant, apparet em hæc non posse fieri hoc est non posse fieri necesse immediate Elementa ex se omni, sed in aliud transmutari uelut cum ex aqua fit Ignis, primũ necesse est aqua transmutetur in aërem, post aër rarefiat in Ignem.

Legebat unum scriptum ideo ne ingenita naturam, qd esset contra hanc præsentem doctrinam

CAPVT NONVM.

Cum transmutatio Elementorum non possit fieri sine actione & passione, & hæc fiat per contactum, ideo hic cap. docebit ea regulas ad transmutationem Elementorum, primũ explicabit quinam corpora sint agendi & patiendi, ac deinde quæ agentia, quæ patientia ad effectum hanc transmutationem cito demonstrabit.

Et qz elementa. Prima pars cap. in qua primum reddit rationem, quare de actione & passione

tum

tum de tactu agere debeat, tandem desendet ad propositum declarandum. Sic est eius modi, trans mutatio elementorum sine actione & passione nec ea non pt cr ut hoc recte cognoscan de his est agendum, sed hae sine contactu cõ non possunt, ergo & de Contactu agendum est ig hoc cap.

Hoc loco. desendit cõ propositum primum q desinit quae se mutuo tangant, illa vdt quae cum distinguantur magnitudine vel seu continenter in extremitate sint & ex eo moueant, & mouenti agant & patiantur. Vt dicit implicitam cõ contactum corporum. 1m. Eorum corporum quae in positionem sint: 2m. Eorum quae motiua & mobilia sint: 3m. Eius agunt & patiuntur. Primus contactus est maximus. vdt & tactus Physicalis. Sed prior proprius: alter impropriè, ex eo qr virtus solem effundit à Corpore agente, quae tangit corpora patiua, non vt vicissim agit. ut Cale. vg. tangunt hae infernia, & non vicissim tanguntur ab ijs.

Et quia sicut eius. Alterum ex prioribus inuestigat hoc modo. Quaecunq ita se sint ut continere habeant extremitates, & situm, illa sint in loco necesse est: sed quae sunt in loco sunt differentias loci sursum nimirum & deorsum: quae sint differentiae loci sint grauitatem ut terra, aut leuitatem ut ignis, aut vtrung ut Intermedia aër scilt & aqua: quae sint hae mouenta necesse est. Sed quae talia se sint sunt Actiua & Passiua: Motus enim est actio & passio; cr p bonas consequentias corpora quae se mutuo tangunt, etsi ut motum & locum habeant actiua sint & passiua ~~sit~~ necesse est.

Cum aut. Altera pars cap. in qua distinguit agentia penes hoc qd non omnia vicissim agant & patiantur, docet q ea agere, & simul pati quaecunq sunt generis eiusdem dissimilia speciei. Vbi disserendum duplex cõ genus scientiae & speciei. Physicum & Logicum. Physicum est quod constituit naturam seu naturam rei quae species quam forma constituit physica, ea cr eiusdem sunt generis aut speciei physicè, quaecunq in eadem materia aut forma conueniunt. Logicum aut genus aut species est, quae conueniunt eorum genus cum diuersis tamen, substantiae vdt aut Accidentis. Probat cr intentum auctor ibi sed ea dia de quibus iam eadem. Contraria quae tales sunt causae actionis & passionis sed hae quodam modo sunt similia, quodam modo dissimilia. Et agentia et patientia quodam modo similia necesse est, quodam modo dissimilia.

Genus dplex Logicũ & Phys.

Dicimus en. Illustrat exemplo medicinam dum sanat vg. calefacit etiam calefacat necesse est & e contra dum figet calefacere eam oportet, haec aut dia similia sunt ratione materiae hoc esse nouis Physicis, dissentiens ab & contingit ratione agentium hoc & specierum Physicarum.

Atq ut in. Alterum & qd docet nimirum quaenam sint ista agentia quae cũ agant non patiantur qd tali ratione ostendit. Sunt mouentia quae non mouentur, cr & agentia quae non patiantur. Consequentia à similibus. Probat Antecedens quae non eadem materia praedicta sunt cum mobilibus ea mouendo non mouentur, ergo mouentia quaedam non mouentur, illustrat Antecedens exemplo Medicinae vg. dum sanat aegrotum mouet ut mouetur, agit ut patiatur, non vt ipse vicissim moueat aut patiatur, cr mouentia quaedam non mouentur. Pharmacia vg. cum agunt in corpus etiam patiuntur à corpore

pore

pore quod sint eiusdem generis cum corpore licet diuersæ speciei. Est aut medicina. dicit. iam agentia in Prima e secunda. Prima sunt quæ dum mouent aut aguntur, non mouente neq; mutantur reparientur. sicuti sol se medicus respectu ægroti. Secunda uo contra, sicuti hnt pharmaca respectu ægroti corporis.

Oia ens. Infert corollarium. Oia efficientia, in materia formam habentia dum aguntur reparibilia, quæ uo extra materiam hnt, impartibilem naturam hrè in agendo talia sunt efficientia, In intelligentijs. principio uo Deus op. Max. Sunt ne reperiatur dictum illud Arist: eam uirtutem in corpore ee de facilitatem.

Agendo non patientur Essentia, Intelligentiæ. et Deus op. Max.

At ignis. Infert aliud corollarium. Materiam elementarem dm pe ee principiu passionis ex terra am reparibilia quia primus è in materia, ut calor v.g. ideo destruit, qr è in materia quod si fieri possit ut aliqua ui possit à materia separari nunqm destrueretur, neq; unquam paribilem naturam hrè.

CAPVT DECIMVM.

Hoc cap. modum agendi et patiendi inter corpora similia et dissimilia explicabit. Cap. duas partes In prima ipsam rem explicat et probat. In altera quænam corpora facilius agant et patiantur, tum docebit ibidem in quo antiqui hi peccarint, potissimum uo Empedocles et Democritus.

Hoc uo ait sic. Prima pars cap. in qua modum agendi et patiendi corporum in se ee hoc est. duo tangentia se uel immediate ut Ignis lignum, uel mediante ut ignis aquam mediante olla: ita se hnt ut unum ex ipsa sive actu sit tale, alterum dm eandem minimum formam potentia tale v.g. Ignis agens in lignum necesse est ut sit re ipsa calidus, lignum uo potentia habens ad recipiendam illam caliditatem. Hæc dicit agentia et patientia duplicia ee. Aequius ea et minora. Illa sunt quæ non hnt de quibus hoc loco agitur.

Agentia et patientia duplicia esse

De quibus. Quodnam sit agibile et patibile definit author. Agibile er est quod iam re ipsa qualitate illa cuius grâ fiunt est actu appetitum est: patibile uo id est in potentia ad recipiendam illam ipsam qualitatem.

Et quæ non. Probat talia contraria ee debere à definitione contrar. Contraria sunt quæ eidem subiecto simul esse possunt, et se mutuum pellunt. Talia sunt agibilia et passibilia, respectu eiusdem subiecti, et hæc contraria sunt. Maiorem illustrat per frigidum et calidum, quod illud eam uim habeat ut calidum ee possit, ubi ad motum fuerit ibi.

Patibilia ergo sunt. Hæc cap. altera, in qua docet facilius patiantur et agant duo. Patiuntur itaq; illa facilius quæ magis apta sunt ad recipiendam illam qualitatem quæ manat ab agente ob rarietatem corporum et pororum multitudine. sic corpora subtilia, ut quæ rariora sunt et pororum multitudinem inuincant, facilius patiuntur frigus, calorem, facilius colorantur humore exeuntes et porosa et facie, aut toto corpore subtilior. In summa illa magis patiuntur

Axioma

patiunt quæ sunt præpositta ad patiendum. Hæc illius uerb. est axioma stoyc. 2 de stoic. cap. 2. Actiones petitiones sunt in patiente præpositto. Puta actionem efficientis præsupponere materiam dispositam: ante quã ign̄is producat formam in lignum. oportet præuideat in eo dispositio, hoc est ut sit lignum siccum et aridum. 2do. Omne ens reale pro modum recipientis recipit. Agunt ut facilius quæ sit mixtio resistere contrario

Axioma.

et illud alterare. Hinc illud ueterum axioma stoyc. A proportione maiorib⁹ inæquabilib⁹ fit actio: puta tum aliquod ingens ignem extingui cum superat suum contrarium, ut ignis cum efficaciter agit in aquam cum suam frigiditatem per calefactionem uincit.

Causæ nonnullis. Sub finem cap. Empedocles et Democritus erroribus in assignando modo actionis et passionis breuiter deducit. Eorum illa cum modum dicebat, agendi et patiendi, cum sint Corpora habentia pores aliud corpus subtilius intrauerit subtilq; quatenus ingressum omnino ueniat. Exp. Cum ignis admouetur ligno irrumpit et pores in se atq; ita lignum adit. et ita fit actio et passio: actio quidem ei q̄d agit, passio q̄d patitur. Idem dicebat de duobus Corporibus aut partib⁹ porosis habentibus exp. aquam et vinum dicebat non posse agere aut simul resistere. quia et pores componentes in mixti non ueniunt corpora, atq; ita succedere actio et passio. Patrem actionem dicebant magis posse fieri a subtilibus in medijs corporibus simplicibus, aëre igne et aqua, q̄d hæc sint maxime porosa.

In quo illi. Claudens caput docet hos phos in eo erranisse q̄d putauerint hæc principia et causas agendi et patiendi cum tribus antea sint tantum modo. Lactantius de 2do lib.

LIBER TERTIVS. Carpentary

Postquam superiore libro naturam corporum simplicium explicauit, iam ad corporum mixtorum naturam explicandam transit: et cum hæc duplicia sint. Perfecte mixta et terminata et imperfecte primum hoc libro de imperfecte mixtis corporibus tractabit, tractatum uero reliqua quarto libro. Partito libri duct. In prima de mixtione docebit. In altera corpora imperfecte mixta, qualia sunt metalla in capitibus et liber 12 absolute capitibus.

CAPVT PRIMVM.

Prima pars libri in qua naturam mixtionis et modum explicat hoc cap. proposita dicendi quænam permixtionis sit natura docet. 2do quomodo fiat et quid sit mixto explicabit.

Ex simplicibus Prima pars. cap. in qua primum proponit sibi agendum esse de mixtione, quæ propositio ut intelligatur docet duplicem esse naturalem compositionem. Primam quæ naturam componit elementa ex forma et materia. 2da qua ex corporibus simplicibus mixtum aliquod conflatur, de prima quoniam actum est superiore libro, de 2da agendum uenit.

Permixtæ ea non dicimus Est 2da propositio est modorum, ideo primum faciendum quid sit mixtio, et quo sit sua natura et essentia: primo author docet mixtionem non esse generationem et corruptionem, non ea quæ sal

ua

na omnino remanent, hoc è neg augmentatione è decoctionem, neg ita alterationem. Primum quod non fit generatio è compositio patet. quod cum lignum in ignem convertitur, & ardet non dì misceri cum igne, sed ignis dì generari lignum & rumpi. Neg ent augmentatio è decoctio qd hac compositio sit quedam, illa generatio, neg ista alteratio cum accidens cum subiecto non misceatur, sed utrumq integrum maneat, ut cum paries dealbatur, albedo diversa est à pariete sit dum magis calx fit diversa hac à calce. Quod si sic miscetur nulla erit forma.

Sed quo minus vere. descendit ad definiendam naturam missionis presupposita definitione eius, quae partim actu sunt, ut quis separatim existat ab alijs: partim potentia, ut quis existentia in toto possunt separata existere. Tandem definit naturam missionis hac conclusione. Misceibilia partim sunt partim non sunt in mixtione. non sunt quidem actu, qi ex mistis misceibilibus unum aliud actu existens resultat, & sic non sunt actu, quae erant actu. Sunt tñ qi eorum vis & natura manet in mixtione, ita ut separata possint redire ad suam formam priorem. Et sic Elementa compositorum non sunt illis tñ substantiam suam, quemadmodum sunt in suis principijs sed tñ virtutem, ita ut recte separata possint redire ad formam suam. Hinc ars chimica nova ea assumit, quae docet posse quaslibet è proprietates è ad ipsis rebus elicere ad quorum essentiam: modo dicant sane, hoc est non omnimode cum proprietates sint accidentia, quae sine subiecta materia existere non possunt. Vera est inquem cum è species rerum & actum transmutari lapis possit ex lapide fiat aliis, ex aere vitrum è stigma, è stibio in gut, ex lapide secundum suam posse. Neg. q. gervasij asserit, ex lumento è farina ingulata, in pane cum imponitur sit separata dum putrefiat, ovis examina apum, ex equis putrefactis, ovini vivunt crabones è vespis, ex asini corpore scarabeos. Nota essentias è species rerum aeternas ee, neg transmutari posse tñ dogma hipostaticum libri septimi Methaph. Individua mi è materia ipsam essentiarum mutationi obnoxiam esse. Ita chimici ex stipitibus aut herbis, aut metallis vile cub in catabos stipites ignem substantias eliciunt è ad q rerum Elementa conata redigere. Primum quidem aquam, deinde oleum, non tale quale potest exprimi solet ex amigdalis, sed puri ub qd non commutata pte. idq tñ ipsi, unum tenue è album naturam aeris referens: alterum flavum è rubrum, ignis vim continens, postremo fecem terrenam substantiam eliciunt. Proprietas ea tamen substantia nunqm seorsim pura existit, sed est in singulis illis secretis partibus infimis in aqua, quia è humor stipitis alimentarius: efficacior in oleo, sed multo in rubenta quam in albo, qi in eo est instar spiritus è calor, in quo proprietas tota substitit ac fixata. In terrena quoq substantia ac fece, non nihil est occultarum virium, quae artifices propino humore resoluta iterum in catabum redacta possunt evaporare.

Essentias è species rerum aeternas ee.

Modus dissolutionis

Neg tñ. Postea ostendit mixtionem differre à generatione è compositione, è alijs mutationibus, hoc tenet docet eam differre cum à compositione, conflatione, adiectione è similibus. Et quod hac puta mistio

ex

ex similibus coniungat ita ut qualibet pars aque è aqua, sic quelibet pars mixti est mixtum. In compositione aût non item.

Sunt quidem res 2da pars cap. in qua modos tres docet quibus misibilia misceri conficiant

Modi tres rerum sunt aliqd misceri

primus modus est hic. Que misceri debent ee mutuo actiua et passiua: intelligo id quod conuerti aut in materia et differre in forma, Nam aliter non dicetur misceri qz non vi se mutuo aque sic medicina et fomites non miscentur in corpore qz non sunt eiusdem materie, nec in se mutuo aque.

Pono que agere 2dus modus misibilia. Misibilia non debent mutuo se excedere. Ego cum debita proportione, ut unum mutuo excedat alterum, tum non è mixtio sed corruptio potius minoris et augmentum maioris, ut si v.g. gutta vini in doleum aque in fundate misceri non dicetur sed vinum corrupi, aquam augmentum accepere

Ad cuius virtutem determinari alterum modum docet misceri cum demum fieri cum misibilia aqua fere, id è para sint potentia et actu. Vbi dicit equalitatem misibilium duplicem esse. Vnam absolutam que proprie est dr: alteram accommodatam ad naturam cuiusq speciei hic dr de hac accommodata non de absoluta. Vt cum in vnam amphoram aque sextarius vini infundit, fit mixtio consurgens ex aqua et vino.

Tres mo. 3o modus ut misibilia non quamcunq materiam habeant eiusdem rationis, sed que proxime dicuntur, qualis est humidorum: lapis cum ferro non misceri, nec que dura sunt, nisi forte viscosa fiant. Atq hoc erit 2m Ex suppositis definit mixtionem: mixtio est misibilium quod tempore minimo sunt unio qua definitio ex superioribus patet.

CAPVT SECVNDVM.

Hoc cap. repetit in universum ea que superioribus libris et huius cap. docuit, tum proponit dicenda pegens libg idg in prima parte. In altera causam mixtionum recenset imperfectarum.

De primis quidem. Prima pars cap. in qua repetit dicta et proponit dicenda. Dicturum igitur è de elementis et primarijs rerum naturalium, de passionibus suis, motu scgt eorum speciebg loco et tempore idg primo libro protexta de simplicibg corporibg Celi eorum partibus et orbibus, et 4 Elementis tm

De mixtis imperfectis

ornamentisq rerum ideo naturalium eorum idg libro 2do. Dictum mixtis de mixtione. Dicendum demum de corporibus mixtis imperfectis et perfectis, et imperfectis quidem hoc libro: perfectis vero animatis vltimo. Mixta imperfecta ut cunctis Meteora que partim in suprema Regione aeris [illegible] sunt ignita, partim in media aquea, partim in ipsa terra qualia sunt venti, motus terre, flumina, metalla et orientia.

Illud igit Altera pars cap. in quo duas causas mixtis in perfectis assignat. Prima est eaq materialis. Elementa duo aqua et terra qd solum materiam prebeant Methodice: alterum efficiens. Celum nimirum quodam circulariter mouendo mixtionis partes mundi ita congregat et afficit, ut ex illis materiam exhibet terream, spiritum quendam vaporosum, qui quo diligentior

quam

quantitatib⁹ & figuris, ipsius tamq; hui⁹ distinctionis, uarios ac uarijs effectus producit.

CAPVT TERTIVM.

Altera pars huius, in qua aggreditur explicationem meteorum imperfectorum. Cuius erunt q̄ membra. In primo agetur de Meteoris ignitis, idq; cap. duobus: In altero de agueis, idq; cap. q. In 3⁰ de nubibus idq; cap. duobus: In ultimo de mixtis ex vapore & exhalatione, & radijs solaribus, idq; reliquis duobus cap. Hoc cap. in ordine tertio primum membrum aggreditur explicandum, diuiditq; Meteora in ea quæ ex sicca materia oriuntur & ascendunt ignita, & quæ ex humida aquea dicta, quæ utraq; uel sunt apparentia in uel ueræ existentia. Cap. ipsius huius partib⁹. In prima parte ex distinctione materiæ distinguuntur Meteora: in altera impressionis ignitarum descriptio: in 3ª specialis earum causæ explicatio.

Causis namq; Prima pars cap. in qua ex distinctione materiæ Meteorum distinguuntur ipsa Meteora: & cum in superiore cap. docuisset Deus suo extraderet materiam ex partibus mundi in sphæris, nunc eam ipsam diuidit in siccam quæ ex terra extracta spiritus auram dam speciem refert. à Chio Exhalatio dr. Et Stimodam quæ ex aqua extracta spirationis aquæ pleniorem est: quæ à Chio Vapor dr. hinc producat Nebulas, Nives, Gelu, Nubes, Pluuiæ, Niues, & Grandines: Illa Ventos, Tonitrua, & Fulgura, Turbines & Fulmina.

Macrobius in Exhalatio & Vapor

Quæ ordine explicanda sunt. Postquam ex distinctione materiæ Meteorum duplicia Meteora docuisset ignita nimirum & Aquea, iam docet utraq; esse uel apparentia sm uel ueræ existentia in aere. Ignita autē. Altera est pars cap. in qua primum agit de impressionibus ignitis ueris existentibus & quæ hæ duplices sunt. Quædam fluxæ & facile mobiles: Quædam firmæ & constantes de primis hoc reliquis capitis ipsius docebit: alias in altero capite repetit primum materiam horum explicat

De terra exhalata. Modum quo materia ignitorum Meteorum ueræ existit Solis calor hic explicat, docetq; terram exagitatam & ex calefactam radijs solaribus, primum quidem à tenuissimum omittere, quo quid sicca est & aridæ, supremam aëris regionem quæ sicca est, ad propter leuitatem tum similitudinem ipsum petit, cum ex Aqua exhalatus vapor, medium aëris regionem propter humiditatem, atq; adeo similitudinem petat

Et cum materia sit. Pars cap. 3ª in qua iam nanctatum impressionum igneam principio uis & fluxus refert. Hæc namq; pro maiore uel minore sui copia & ostia nunc in longum, nunc in latum, in impressionem diuersas figuras mutati, ita ut modo Capræ, modo alicuius effigiem representat. Et Exhalatio ait in supremam aëris regionem euecta, uel cogitur in longum & latum diductus iacet, uel in globum magnum, quam latum. Si primo modo est affecta, & hinc simul propter tenuitatem & subtilitatem inflammata, fit comma impressio ignea, quæ flammo coluceus & aliquo stipula ad ordinem dicti

nam dissimilis quæ in aqua combusta. Si uo altero modo habeat se exhalatio, tunc

Capræ saltantes quomodo fiunt.

corripiunt tres impressiones, Capræ fiunt saltantes, facis, seu torres, & stellæ discurrentes. Et capræ quidem si illa exhalatio longa, sit continua, & ad latera fila quædam, seu appendices habeat, quæ una simul accensa ex causa nescitur quadam, & quasi saltu videatur fieri, atq; ita capræ saltantes formam referre, ut propter saltum, ut ob fila, quæ instar

Facis quomodo fiant.

vittarum & barbarum capræ prodire videantur. Facis uo fiunt torres, si illa longa & continua exhalatio accensa absq; extorsionibus fiat, sed quasi in mobili sit, ita vocant trabem, lanceam, iaculum, qd omnem eius repræsentant imaginem. Stellæ ad extremis discurrentes, si illa exhalatio longior paulo fuerit, nec continua, sed diversa & varietas, quæ accensa stellarum discurrentium similitudinem referet.

Modus interdum. Duplicem ortum stellarum discurrentium explicat author. Unum qui consurgit ex inversione ignis paribus, quæ alteri minitant flammam, atq; ita celeritate, tanta celeritate, ut non diversæ, sed eidem ignis suæ flammæ proficere videatur. Non aliter atq; si gyrum pulverum tormentarium quispiam in pugillo disponat, & a primo ad ultimum quemq; illorum pertinentem lineam pulverulam faciat, tum ani primo pugillo pulverulento accenso, ignis celerrime in proximum tranibit, & ab hoc ad aliud, & sic consequenter, ut primus ideo ignis qui primo accensus est, tanquam videatur. Illud etiam videre est in candelis supra positis, quarum una accensa est, altera ante paulo extincta fumidam flammam emittet. Alterum uo ex elisione frigidæ Nubis, fit enim aliqua, ut exhalatio discendat in frigidam mediam aëris regionem, atq; ita a nubibus intercipiatur, libertatis igni capienda diu multa frigam exhibet, & flammam emittat. Non aliter atq; flammulæ ex fumo oriundi ignes in vasis, aut aliam aqua aspersa oriri solent.

Atq; illa in aëre. Concludens tam tractatu rem docet eas impressiones in suprema tm regione aëris generari. Ait qd exhalatio ex qua Ignes fiunt eidem soli in sit. Disce tu ab illustri hos ignes & Sydera Castoris & Pollucis, tum Helenæ. Et ignes quidem saltantes consurgit ex ipsi collisione partis exhalationis inter se & cadentis prioris mentis tres notatas, aut sequentes sequuntur. In Cymetrio potissimum & locis capitalium supplicionum apparere solent, ideo qd è cadaveribus ibi sepultis, pinguis & viscosa exhalatio, certaq; & stabilem in aëre sedem non habet, sed ad motum aeris citra, unde & ad eos accedat retro cedunt, & fugitans insequuntur. Lambens uo ignis, diversa hic terrestris rarior & subtilior, quæ & aëream dispersam potest aliqua humida, aut aquo-

capillis inhærere, id occasu frigoris præcurrere accepta, multitudine vel quæ dhorret
lambere vñ videtur ex non usu re. Aliqñ enã ex subitæ hominũ, vel alior animã
lium deprehensis calidetas oritur. Talis fuit flamma illa, quæ Servio Sulpitio in pue
ritia dormienti, et Lucio Marcio cyuili Romano in tribunatu in templo Jupi
tris ex capitis crinibus fulsit ex Plin. lib. 2 Virgilij. lib. 2 Aeneid.
Idem Accensis fuisse dicit accidisse et statim subiungit versiculũ.

Ecce levis summo visus de vertice flamma
Fundere lumen apex, tactis nec nocuit comis

Lambere flamma comas, et circum tempora pasci.

Sydera vel Castoris et Pollucis nihil aliud sunt, nisi lumina quidam seu vapores pingues et tena
ces. In vltimis à nubibus procellarum rotati, ecce ex mari in altum subuecti qui frigoris ve
hementi antuperistasi, vel partium collisione attenduntur, et tam diu partium nimbus videtur quam
diu non consumantur. Hi ignes nauigantibus in summa tempestate apparere solent, aliqui diu et
non cito à Nautis sydera Castoris et Pollucis, labentes nunquam prosperi successus præmunt. Aliquis
vñ cito cadit Sydus stellæ infausti eventus præmunciat. Plin. lib. 3. cap. 11. docet. Rodi
nubes nõ nõ Epla 3. suæ peregrinationis. Ignes ejus Sydus Germani à Nautis appellari dicit.
Illustres aut regentur Sub finem cap. breuiter explicat impressiones apparentes vñ non vere
existentes, quas ab Aristo. Phantasmata seu spectra: ab autore nro species et imagines ut sunt
colores, Riatq, fossæ, appellantq; et colores quidem fiunt si aër densior in tot lumen et aspectus
rerum recta intercedat, tum colores purpurei et cærulei apparent. Album enim dies cernit q̃ nigrũ
apparet nubium, argumento est sol oriens aut occidens, qui si aër humidus aspectuq; fiat re
platq apparet nubecula, non secus ac flamma, quæ q̃ si num viridis lignis circumdata. Riatq Riatq et fossæ.
nõ cum ex Galatio sit collocata ut in medio subtilis aversa consistat ambiat vñ dorsa, et
ubi illa aversa ex Galatio dorsa materia penetrant, capit quodam modo hiare Cælum,
atq; profundi atra prospicitur videri, quasi magna sit voragine aut fossa, dicatur,
si par nõ sit cæli. Causa ipsius apparentiæ est hinc quod ob obscurum lucidque
propinquum atq; in cadem superficie facit, videtur nobis remissiq; et depressiq;
splendidum non propinquum. propterea q̃ caruleum et splendidum magis movet
aspectum, atram vñ atq; obscurum mouet. Vide Victor. vel cum aliquid tamen
aut profundum. Vg. putrum, aut atrum depingere volunt, atrum nigrum, aut

cæruleo

cœlo vtunt, albo seu splendido circa nigrum adhibito, cum non aliquid prominens vel aspectui vicinius repræsentare cupiunt, albo id exprimunt. Nigrum circumquaque adhibentes. Disce ex his causis aliorum quoque simulachrorum quæ in aere aliquando sereno visuntur et audiuntur species consurgunt, veluti simulachra Mintium, hominum armatorum inter se confligentium, maxime armorum strepitu, tubarumque sonitu concipiunt. hæc omnia ut dixi ysdem prodeunt causis, nempe ex nubibus seu aere densiore, et ex lumine exhalationis incensæ, quæ cum aliter, atque aliter inter se afficiantur, varij nobis colores, variæque figuræ apparent, cumque in nube exhalatio varia includatur, quæ disrumpendo sonitum in nube edit, fit ut pro varia nubis densione alia existente, et alia exhalationis erumpentis vi rarius sonus edatur. ita ut interdum tubarum vel equorum inhibentium vocem referat, sicut etiam spiritus in terra inclusus hac et illac terram fractus excitum quærens interdum sonitu talem facit, qui taurorum mugientium speciem exhibeat. Inde ignari rerum homines terram mugire affirmant. Huc usque de Prima Impressione Ignea Capite Tertio. Fusius parum egisse authori Carpentario visum fuit, ut vbi reliquæ impressiones citra negotium percipi et intelligi possint a studentibus huic iucundæ et in omni cuniculo vitæ necessariæ scientiæ, quam cum sedulo labore quis didicerit, et illa quæ digna sunt recordatione, frequenti repetione, arcano inveterabili Memoriæ recondiderit, in promptu eadem vbivis locorum, habere poterit, et quasi ex theca quapiam pecuniaria depromet.

CAPVT QVARTVM.

Hoc cap. explicat author reliquas impressiones igneas vere et constanter existentes. Cap. duæ partes in prima Cometæ causam materialem speciem et locum investigat: In altera eundem confert cum corona seu galaxia et lactaeo circulo.

Eædem vero sunt. Prima pars cap. in qua Cometæ causa describitur, tum species et locus, quantum vero ad primum observabis, de Cometæ fuisse multas et varias opiniones. Prima erat Anaxagoræ et Democriti, qui putabat Cometem concursum esse Planetarum: 2da Pytagoreorum, qui putabant.

putabant Cometem, cū aliquem ē planetam, diuersum ab alijs, aut cū nō missis opinionibꝫ
sequuntꝫ Aristo. eo modo Cometam fieri dicēt. Si ingnit in suprema aeris regione, quā una cum
igne mistu celesti uentu, congregēt materiam siccam, calidam, crassam, constantem paratus bene
co agmentatis ad ignem continendum, dirigendam, et coactam, atq in eam ignis impe
ratꝫ incidēt, nec tam uehemēs ut statim illam materiam absumat, neq ita debilis, ut
ab ea ab resiliat, sed tempiente, et modice, ita ut illa materia diutius possit per- Vnde fit Cometa.
manere, tum si ita conspirata materia fuerit, attenta reflexi speciem stellæ crinitæ, quæ
si ex omni parte sit similis, hoc est æque in latum et longum fusa fit Cometes, hoc est
Crinita stella, eo qd Dñs oēs partes emittit radios, nebulæ crines argenteos, estq quasi
Coma capitis. Si aut magis in longum protendat fit Pogonias. Hoc est barbata, qd Varius Cometa
in modum barbæ flamma dependeat, id tum euenit si ignis derepsus hac exhalatio extern- quare?
dit, et alia uersum ex loco infimo agte temperata assurgit, ad restaurandum id qd igne
absumitur. Ex hoc dicte primo Materiam Cometis ē exhalatione calidam siccam, pin- Materia Cometis
guem et crassam, cuius partes mutuam bene co hereant. debet ed primo sicca ad Hoc Exhalatio. calida
differentiam materiæ in pressionum fumidarum: debet ē 2do calida, ad differentiam sicca, pinguis &c.
materiæ uentorum, quæ sunt ex nepore tempestiui frigidi: debet ē 3o crassa, qi esset
subtilis, ab resoluenda, ut ignis absumeret, ut materia stellæ transcurreret: debet
Erit ad exhibendum partes bene co agmentatas, ut diutius existat. dicte 2do Cometæ
inflammari uel motu quo ignis, superomag aeris regio cietur, uel flammulis decidēs
cito ab igne elementari in subiectam materiam.

Ac cum ex ipso. Duplicē assignat locum Cometarum, Primum extra stellas: 2dm de Vbi locus Co-
recte sub alijna ex stellis, aut erraticis aut in firmamento. Si primo loco fierent, tum metæ?
proprie Cometes dicerē: si 2do stella crinita quā maxima non ē stella (quia cum materia
illa ad orbes et sphæras stellarum pertineret desineret) sed ut se in star coronæ ambigentis ch-
quam ex stellis erraticis, proximum ad Solem uel Lunam: et ut Sol non ē Sol, aut
Luna, ita neq Cometes. dicte Coronam quæ græce dicit ἅλω, nihil aliud ē nisi reflexi
onem stellarum radiorum Solis aut Lunæ ab aere denso, quā ait Seneca bene docet
in Balneo quæ circa candellam solet conspici, solet aut possimum in autumno fieri
et sepius nocturno tpe, ex eo qd vapores illi densi augeantur frigore nocturno, neq
calidiores resoluantur: in autumno aut ideo sepius appareat, qm in eo calor ē temperatꝫ.

Hoc aut

Hoc aut. differentiam statuit inter ☄ & rem, q̃d ☄ cum colore quem refert vnquam non habeat, neq; ipse vere & realiter sit, sed apparenter tm̃ modo, vere tñ & realiter sit, & colorem quem refert vere habeat.

Quis effectus Cometarum apparentium.

Quæ cum dubio. Quid Cometæ portendant abbreviter definit author. Primum q̃ dicit eos vehementes, & exinde motus etiam terræ portendere, & rõ elegans est, eo cõ ipsi sæpe actione solis plurimi habitus terræ pigmenta in viscerib⁹ concussi tremi, qui si nõ hab. exitũ vbi in tam sæpe tremoribus si eos hab. tunc elevatis in aëra tam sæpe malignitudine nè ventorum. Dicto fertur mineram, & ex eo pestilentiam & famem. Et ꝺ est q̃ exhalatio nebulosa ista in pediunt naturæ, ne in pluvias resolvantur, unde defectus pluviæ sequitur nimia siccitas, tunc pestilentes, pestilentiales sanies: hinc pt̃ addi tertium portentum Epimidis scil. Scythæ & morbi illi, qui causes frigidæ & calidæ hab. Ideo q̃ habitus illo tempestate est vaporum, q̃ est materia Cometæ, quæ vaporum quidã infinitæ aëris, tunc in frigidã attrahunt hominibus & humectat, & respiratio nè, unde & ipsa infectam. Et addit & q̃m. Motus nimium, unde bella, tumultus, & mutationes Regnorum, legum. &c. Ideo q̃ tpe Cometæ calditas excessiva differtur in aëre inflammat spiritus existentes in corpore humano, reddit homines cholericos, ea cholera aut irritata ad audaciã & verecundiã ad vindictã & sic ad prælia. Et q̃ post prælia sequuntur mutationes Regnorum, legum. Et, id ea sobet dicit, q̃d Cometæ

Mutationes Regnum Principum.

Hæc portendat dñi. Vulgi tenetur Cometen portendere mortem Regum & Principum, & rõ est Physica. Cum enim exhalatio illa sit nimium sicca & calida: plurimum afficit ea corpora quæ sunt delicatoria, qualia sunt Regum & Principum. Dicit in ex sententia D. Divina. Cometen nihil reliqua astra inclinare tantummodo non necessitare.

Quod aut in cristis. 2da pars cap. in qua Cometes cum corona & Lacteo circulo comparati cum quibus quandam naturæ similitudinem hꝫ & dissimilitudinem. Nam cum cometa communicat illis materia, efficiens & causa dissimilis ex eo, q̃d Cometa stella cum Corona ab uno tñmodo astro: Lacteus nõ circulus a plurimis & coelestibus. Et nõ natura Galaxia nobis innotescat videnda sunt antiquorum tam Latinorum de hac materia opiniones, & ex poetis quidem primus erat Orpheus ex effusione lactis quæ Juno Mercurium Nati fil. filium lactavit, lacteum circulum, quem græci Galaxiam vocant credidit fieri, idem Ovid. qui eum Junonem ait ad Jovem ce putasse: Zoroastrianus qui stellas transcurrentes quasi fulgenumen à nobis compicuum cadere existimabat. Et Romani qui Lacteum circulum locum Virorum fortium putabant. Et Plato ad primi Epicurei putarunt hæc omnia fieri quandoq; Solem, & eta locum suæ Cœli quasi excussum reliquisse, qui speciem referat cinerum & lactis. Aristo: vñ quem sequitur mr̃ author existimat eõ exhalationem calidam & siccam late diffusam stellarum frequentissimarum quæ in ea parte cernantur motione accensa, velut stellarum illarum quem magnum & perpetuum Cometen, qui quidem ob alimentum q̃d semper ascendit, & ob motum illum

nunqm

nunquã affantum accensus sub ys syderibus perpetuo conservatur.

Contentaneum em. Confirmat eandem sententiam Arist. author hac ratione. Stella una qt efficere circulum ad intendere: er plures stellæ multo magis possunt lacteum circulum efficere. Argumentum à nõ ad maius affirmativum.

Itaq; fit. Sub finem cap: obuiat occupationi: diceret em aliquis contra hanc sententiam non posse fieri, ut hinc exhalatio non consumatur, dicit er manere quidem per partes, sed continuo aliam atq aliam attrahi, atq inde continuari, neq in nubem lacteum circulum. Dicit tñ. Eam sententiam Arist. et authoris vri multis difficultatibus implicatam, propter quas merito à recentioribus ~~à recta~~ fugiũ, relinquit, eamq parum sanam. Cum em ois exhalatio tot tamq varias recipiat mutationes, ut videre est in cometis Stellis, minum est quomodo Lacteus circulus, qui vdr subtilis, eadem quã Cometes materiã constet, nullis mutationibus obnoxius sit, sed idem semper, eodemq modo se hns conspiciatur, nec totus, nec aliqua parte mutata. Probabilius er dicendum Lacteum Circulum non et exhalationem, in aliis suprema regione more Cometæ accensa, sed maximarum frequentiam minimarum Stellarum Octauæ sphæræ in Coeli firmamento, quæ qt propter exiguitatem ad nros aspectum distincte peruenire nequeunt, ut aliæ Stellæ, adeoq propinquæ sunt adinuicem ut se quasi tangant radij earum, quas emittunt atq in uicem refluunt, ideo ex tali refractione radiorum lumen inter se commiscent et confundant, atq ita causant Circulum candidum quasi flumen qui vdr Lacteus, qe videtur hac sparsim in superficie concaua Octauæ sphæræ. Lacteus Circulus vbi, et quid.

CAPVT QVARTVM.

Membrum alterum, in quo agnea Meteora in media atq infima regionibus generabilia explicabuntur, tanquã causæ species, locũ, et effectus demonstrabuntur. Cap. partes duæ. In prima Materiam, locum, species et effectus agneorum meteorum, sicuti eadem per se. generanda pluuia definit. In altera species horum meteorum, simulq modum generandæ pluuiæ definit, ut potè rores, pruinæ, pluuia, niues, et grandines. Vide Aquæ fiunt.

De his. Prima pars cap. in qua primum facit continuationem superiorum cum sequentibus, tandem descendit ad inspectum. Dictum est inquit de his impressionibus quæ in suprema aëris regione generantur, dicendum est de his quæ in media atq infima regionibus fiunt, quæ agnea dicuntur Meteora.

Cum terra frb. Iam definit institutum, primum causas iam efficientes iam etiam materiales horum deserbit tum horum species, et effectus. Causa efficiens est Meteororũ agneorum duplex. Calor Solis, qui fit per motum et alionum astrorum, seu etiam ipsius terræ. Credibile em est, ut corpora nra sudando, sic terram in terræ calore spirituum quendam aridem, quendam humidum omittere, qd Arist. in hac disputatione familiare est. Causa uo Materialis est Vapor, qui quomodo fiat in eodem textu definit.

Humor quo illa. Cum inquit terra quiescat in medio, humor qui circa eam est uirtute et efficientia Solis et reliqui fugiens caloris socordia, et in Vaporem resolutus, qui sublimatus ascendit in sublime, ibiq à calore quo uehebatur destitutus, tum qd una pars caloris illius ad Ignis et aëris supremum horum propter affinitatem confugerit, tum qd altera à frigore et gnare gutta- Quomodo humor fiat.
tum in terram cadat.
loci remotionis à terra contracta sit: destitutus calore Vapor redit ad naturalem frigus, in frigidatus condensatur, condensatus in aquam cogitur, qui qt grauis est, guttatim in terram descendit, et sic generationis est causa nam pluuiæ si is in media aëris regione constiterit, nam uo roris si in ima.

Est aut vapor. Et circa generationem pluuiæ 3. potissimum concurrunt. Vapor, Nubes, et Caligo seu Nebula.

Caligo vnde & qui fit.

Quando Ros generatur.

Quomodo Nix & Mel generatur.

Ros quibus nocet.

Imber vnde fit.

Idcirco simul ad ros ine & gn generanti declarat. In illa ign transmutatione quâ à radijs solaribus aqua subtiliata & elevata medium est Vapor qui nihil est aliud, nisi spiritus quidam ab aqua resolutus. In mutatione aute illa, quâ vapor condensati in aquam, medium est Nubes, quæ nihil est aliud, nisi Vaporis condensatio, ideo nō Nubis cognomentum gd in aquam verti non potuit, est caligo sive Nebula, quæ serenitatem potius quàm pluviam signat. Disce 1mo. In Nube duplicem ee partem: quandam esse humidā & subtilior: Quandam terream & crassior, Cuius humida est & tenuior facilior in aquam resolvitur, quod aut terrea solui in aquam non pt. Vnde pro qualitate deprendit, atq aëream zonā contiguam, qui est infima regio aëris occupat.

Circa illā. Tota pars cap. in qua describit generabilia cuncta, modos, & loca Meteorum aqueorum, descendit ad singulas species singulariter enarrandas. & causas, modos, locum & tps eorum, primum explicat quæ in infima aëris regione gnarā, qualis est Ros, & Pruina. Quorum primo Materiam dicit esse Vaporem subtilem & conjunctum, qui q diem ascendens ob parcitatem caloris in locum sublimiorem deferri nequit, causa nō efficiens ex frigore serenæ Noctis, qd quidem si fuerit temperatum, ut sit mediocris spissitudinis, Vaporem illum in rorem cogit: si aut fuerit vehemens congelat illum in pruinam. Ex his modis generandi hæc, tempus, & locus, facile à quolibet pt colligi.

Disce 2m. Rorem materiam ee Humidi & Nebulosi: si cum hic vis copiosa fuerit, admixtaq illi aliqd de spiritu fixo extra permanente, cadunt supra loca frigidiora, qualia sunt thymi ova, marna generabit. Si nō ejusmodi vis aliquis de humido aëreo accedat, pro modo & temperamento fiet Mel in foliis Herbarum & arborum. Discrezdo Rorem designare pestilentem aëris serenitatem. Disce 3o. Rorem malos solvere ventrem, qd vnā & herba resistit ocyus. Hinc pecora Oves in pascuis rore existente non egere, alias q pruinam ventri dissolutionem cum morbi contrahunt lethalem.

In medio aūt. descendit ad ea quæ in media aëris regione generantur, quæ sunt pluvia, nix, grando, & primum quibus rebus cum prioribus differant, quibus conveniant, docet, post in stitutum definit breviter. Conveniunt ei primo, qd Nix, pruina, pluvia, ros, respondent in eo, qd ut nix ex Nube coacta frigore ita pruina ex vapore generata. Et ut pluvia ex Nube resoluta in aquam, ita Ros ex vapore resoluta in guttas. Differunt, qd pluvia & Nix ex Nube fiant; Ros & pruina ex vapore. Observabis. nullorem neq pluviam, neq ninem desinire, tum qd ex prioris parte sint causæ modusq generandi facile colligantur: tum qd proportionem quandam inter eam pruinam & Rorem ita ut ydē de causis hæc quibus illa excrescat, intensione nā & remissione, multitudine & paucitate differant. Disce 4m. Pluviam nihil aliud ee nisi Nubem resolutam in aquam, ninem ab nubem ob refrigerantem frigiditatem congelatam.

Imbrem dein 2do. duas ee species pluviæ Imbrem & Nymbrem. Hic est qui magnis guttis defertur, ille qui minutioribus.

Disce 3o. Futuræ pluviæ signa ex multis quidem parti posse, principue aut ex his 6. 1m est Pallor in sole & Luna de nubem aquosam, qui si à frigore comprimit. Solis ex pallor causatur ex reverberatione radiorum Solis & Lunæ à nubem aquosam qui si à frigore comprimit, facile in gnam convertit. & contrario rubedo Solis & Lunæ signat serenitatem, serenitatem. 2o ex usta ex ex reverberatione radiorum ad vaporem combustum, qui materiam pluviæ suppeditare non pt: hinc versus. Pallida Luna pluit, rubicunda flat, alba serenat. 3dum. Cū Sol in ortu suo maior videtur, quam sit. 4o qc talis magnitudo causatur ex vapore humido, qui mediat inter Solem & visum nem, qui vapor cum densus & aqueus sit, elevatq ad mediam regionem aëris facile concrescit in pluviam. 5m. Magna humiditas panicum & lapidum, cum ex multi vaporis humidi elevante, qui ex multitudine non possunt ito ascendere in crassati ex lapidum frigiditate eorum lumectant.

4m.

4m. Regitq; oleū in lucerna. 2o. Lignum cū tum multos vapores humidos eleuari, qui adiacentes oleo uel aëri lucernam circumstanti, causant lucidi, regitum, sicut accidit dum oleo admiscetur aqua. 3m. Lanas ultra solitam vocales. 4o cum cū animalia sint aquatica, tempus humiditatum persentiscunt, & ideo latantur. 5m. Infestus morsus pulicum, muscarum, 6o qi tum humiditatis animalia propter humiditatem ex qua sit pluuia superne attrahunt desiccanda, tunc vehementiori morsu quærunt suggendo sanguinem tanquā ex secretis substantiis sibi restaurationem. Plura nosse de hac re qui uolet, legat Plin. lib 18. Cap. 35 Naturalis Historiæ.

Dicte 4to. Nives incubantes congelatis terris magnam adferre utilitatem arvis, non solum qr calidam terræ respirationem reperussam intus comprimunt, & exhibitam calorem refrangunt, in vires frugum atq radices. qr in nive sunt quædam partes pinguiores, quæ dum resolvuntur terram impinguant. & tendunt in nutrimentum vegetabilium. Hic condescende quæso Lector benigne, lapsum (ob manum rem Vtb scriptam) ignoscat: quod idcirco factum & existimet. Nec dicta vacuum

Dicte quarto. Nives incubantes congelatis terris magnam adferre utilitatem arvis, non solum, qr calidam terræ respirationem reperussam intus comprimunt, & exhibitam calorem refrangunt in vires frugum atq radices, qr in nive sunt quædam partes pinguiores, quæ dum resolvuntur, terram impinguant, & tendunt in nutrimentum vegetabilium. Nives terram impinguant. quæ.

Grando aut. Desumit doctrinam de grandine primum docet, grandini nihil respondere sicuti pluviæ & nivi, nisi forte dixeris aliquis cum ictibus glaciem respondere: sed errabit cum ictibus cum glacies ex alia materia conflagat: grando ex alia, & qd hæc hyeme fiat, grando uo maxime uere & autumno, tum æstate, rarius hyeme potissimum uo cum minor est vis frigoris.

Ob eam causam. describit causas & modum quo generetur grando, quod ut melius intelligatur. supponendum est hoc fundamentum. Sicut in his inferioribus videmus fieri, nubem calidam & frigidam antiperistasi, ita eodem modo & easdem fieri & in hac superiori, qd ut intelligatur. dicere antiperistasim, id actionem mutuam contrariorum constantiam & intensam ex propinquitate alterius a contrario & contrariis. Nam ubi contrarium approximat alteri, naturæ ipsum vel expellit, vel fugit ne ab illo consumpta, dum aut fugit sinum contrarium se ipsum quodam modo unit, & si unde dispersum ad unum locum se contrahit, & ipse fortius operatur. Virtus enim unita fortior & sese diffusa. & calor concentratus fortius agit, sic & alij humores. Et ex hac causa in æstate interiora terræ sunt maxime frigida, qr caliditas aëris frigiditatem terræ circumstat, unde ea conservatur interius, hyeme uero fit. Hyeme aut interiora terræ sunt calida, qr frigus exterius cum includit interius calorem. qui erat in terra. Hinc patet unde aqua fontium ortus

Quare aque in ter
tio sint hyeme fer
ca.

te sunt frigide hyeme calide. Inde fieri in loco superiori existimandu ope: tpe cu
calido frigidum contrariatur calidi a nuo stantib inclusum ue hementig operate ex aligh
nubem ito in aquam resoluit, ideo g multo maiores gutte fiunt calidis diebg, quam

Grandinis causa tpe hyemis. Hec his dicta primo causam efficientem grandinis, ce calidi et frigidi
antiperistasi, hoc est duorum contrariorum grandem, et inde duellum, Materiam aut nubem
crassam terram deiectam in mediam regionem in imam, quo tpe calido a caliditate
depressa facile in frigidu data, in frigidu data condensata, alig ita in grandinem conuer
titur. Dicit 2do. grandinis locum medium aeris regio non nec, ut multi falso putarunt,
sed infimam calore affectum, in qua antiperistasis valeat, nec in qualibet loco paleo
superiore. Tempus no temperatum, ut Ver et Autumnus, interdum etiam calidius ut
estate. Sed obijcit quispiam, initio alterius partis dixerat auctor ex eod d loco, ni
uem et grandinem pluuiang destrudere, cum em pluuia nix et grando deprimat ex
media aeris regione, er et grando ex eadem, non ex infima ut 3o. rotundi dore
bit. de Nubem ex qua grando exprimitur media aeris regione concreuisse, et ide
in pluuiam mutari oportere, quo deinde ob grauitatem in locum inferiorem et calidu dela
ta antiperistasi est congelata. Dicit 3o. ideo aligh cum pluuia fiunt impetuose
gutte aquarum et grandines rares et maiores decidere, partim propter refrigeratam
et antiperistasim resistentiam, partim propter breue spatium a terra nam ob frigoris uehemen
tia, condensatio uaporis circulatim offerta, ex qua maiores gutte progignuntur, quas cu ex ea
dem spatio formata, non possunt in minores multasq gutte dividi, ed fiunt eue
niat illis, si ex alto demittentur. Dicit 4to deo grandinem minus solere fieri estate
quam Vere, et Autumno, magis in estate quam hyeme quod ob siccitatem estatis materia grandi
nis ut plurimum deest, quae Vere et Autumno deesse non qt. Vel cu hyemis humidi fluxibi et Autu
nog ad eam accedit. Hyeme aut licet abundet materia, calor tn deest qui possit concludere frigi
dam nubem ad grandinis congelationem.

CAPVT SEXTVM

Absoluto doctrina Meteororum, que in regionibus aeris generantur, destruit ad doctrina eorum
que oriuntur in terra uiuentibus. Primum eo cap. fontium et fluuiorum causam inuestigat. Ideo
inquirit causam quare hec mutent loca interdum.

Causa fontium Vapor.

Ex eadem. Prima pars cap. in qua materiam fontium et fluuiorum, eandem esse dicit quod est
Meteoros aqueum, ut pote vaporem qui terre aut montibus caueruis, aut speluncis intrusus
frigore constrictus in aquas conuertitur datq; fluuiorum et fontibus originem.
Quare fluuij: Probat ista a signo. Fluuij ex montibus et scopulis oriunti fontes et fluuij
Et probabile est uaporem in illis montibus cuius et post resolui in aquas, alig ita dare origi

origines

origines Fontiũ & Fluviorũ. Excipe vñ illa plumina, quæ à mari originẽ suã ducunt.
Qui ex montibus. Docet Fontes, qui aut ad Montes aut vñ plano, ut potè pratis fiunt
propiores aut ex montibus & vicinis subterraneis, aut fluminibus.
Hæc vñ. Altera pars cap. in qua Fontes & Fluvios mutare locum probat argumento sumpto à simili ex humido. Vt se habent corpora animantium, eorũq; quæ ex terra gignuntur, sic se
habent minima terræ partes: sed illa oĩa habẽt medium aliquem, habent & sexcentum: Sic & minimæ
terræ partes, in quibus sunt Fluvij & Fontes.
Hæc vñ. Probat propositionem, Nam sicuti corpora animantium humore exhausto arescunt
& eodem deperdito senescunt: ita & terræ partes minimæ statis temporibus, ysq; brevibus
defatigantur, exhausto nativo humore, qui per rarefactionem quasi novo pabulo in annos singulos ab agricolis reparata, uti docet Columella cap. 1. lib. 2. de Re rustica. Sed fieri
non potest terra longo tempori ingenti, propter vicissitudinem rebus oĩbus communẽ quæ
in hac verba. Ovidius lib. 15. Methamorph. describit.

Vidi ego quod fuerat quondam solidissima Tellus
Esse freta. vidi factas ex æquore terras.
Et procul à pelago conchæ jacuêre marinæ.
Et vetus in montis cacumine reperta ancora fuit.
Quodq; fuit campus valles decorus sub aquarum.
Fecit & eluvie mons & deductus in æquor
Stagna paludosa sitibi flumen ardet arenis.
Quodq; fuit tellus stagnata palludibus exuit.
Hæc fontes natura novos emisit, & illic
Et desiccatis tam multa tamnibus orbis.
Flumina prosiliunt, aut exsicta residunt.

Quare nõ tenuerũt Anaxagoras Clazomenius. Mare Cebellicũ Montes, Mare esse olim
futurũ, sane vñ quit, nisi ipsi defecerint. An vñ hæc mutatio in totam terram cadat; an por
patius à locis in certas vias partes ex locis: discendum cap. 2. lib. 1. Meteorum
Sed hoc ovo Ad finem cap. obviam occupationi. Dicerent eñ aliqui, non apparere exsiccari
vel potissimum flumina! Sit nobis id non apparere propter brevem aliquem nostram

CAPUT SEPTIMUM.

Explicata origine Fontium & Fluviorum opportune inquirit Peter quendam similitudinẽ Naturam
Maris. Cap. duas partes. In prima Mare non habẽ originem & principium concludit: In altera
salsum esse & quibus de causis docuit. In 2ã quidem ultra aliquos locus Maris.
Maris principium nullum. Prima pars cap. in qua ponit talis conclusio. Maris nullum est primum. Mare non habẽ prin
cipium. Probat. Si esset suum principium fluxeret ab eo tanquã fonte aliquo, sed non fluit ergo
Et non habẽ principium. si sic & non est genitum. Ad determinationem ipsius quæstionis dicit
Mare in ipso Mundi nascentis exordio fluisse à Deo productum, ita ut primo totam eam
molem undis complexum fuisse, deinde Creatori placuisse in duas locum, quem nunc
Et secessit: qd si objicias illi loq Genesis 2 cap. Non enim pluebat Dñs super terram

& Fons

c Sono non erat qui operaret terram, sed fons a scondebat è terra, irrigans omnem. Quod verba indicare videntur Oceanum, qui totam terram ambit ex aliquo fonte subterraneo emanasse, sed facile occurrens obiectioni cum D. Augustin. si nomen fons in plurali sumpseris, dixeris q̄ anteqū cœlestes pluuiæ terram tumefacerent, earum vice fontes è terræ sinu diuersis tractibus distributos fuisse q̄ loca exhibentes, quæ tota superficies irrigasse

Sed per angustam. Obuiat occupationi. Diceret enim aliquis videri Mare oriri ideo q̄ in aliquibus partibus à fonte tanquā principio suo angustè fluat, & post in summum extendatur? Non oriri sed fluere & angustias loca, terræq; continentis angustys exigi.

Quoniam in his. Tangit doctrinam de fluxu Maris in accessu & decessu fluuij, & refluxu, docuitq; ista tñ notari in angusto decursu Maris, in vasto uō Maris non posse

Notabit uō Augustin Maris causam esse Lunæ mutationes. Crescente enim Luna q̄ huic in Eum motus impetum Ere dī, aut omnino, aut magna ex parte fluxus in accessum capit: sicut eadem decrescente fere dato redditur.

Salsum uō. Altera pars cap. in qua affectionis ipsius Maris causam inuestigat, puta salsitudinis, ponit aut Sare. Solem & calore eius exitari amidum adustamq; exhalationem, & miscere eum aquæ quam aquam tenuiorem, eum extrahat Sol illam materiam. Crassior relicta salsa est. Ignicoli em. Illustrat causas quas attulit salsæ aquæ marinæ, & primum q̄ propter solem aqua fit salsa marina, inde illustrat q̄ magis solaribus tenuioris partis aquæ adustæ in mediam aëris regionem, relictis uō eum crassioribus existant amaræ, & hinc salsæ fiunt. Illustrat & aliam causam q̄ exhalatio quæ eduūta è terra quæ mari subiecta est, non solū in sed potius spiritu virtute calidi, qui terræ visceribus est in duplo auida & paene adusta est, ideo aquæ marinæ comista eandem amaram & post salsam efficit.

Vt in animalium. Probat ex à simili & comparatione. Vti se hūt partes dulces in corporibus animalium, ita se hūt tenuiores partes aquæ marinæ: sed partes dulces corpus à calore interno consumuntur: reliquæ uō crassiores existunt amaræ quodam modo & salsæ. Ita partes tenuiores aquæ marinæ compleæ à calore solis partes crassiores relinquunt amaras & salsiores.

Quando salsitudo separatur ab aqua marina.

Salsi uō. Probat salsitudinem aquæ non esse naturalem ipsi, sed accidentariam. Separatione. Qd si separari ab alio, illud est ad metum hūt de natura illius: sed salsum ab aqua Maribus separari pōt ut experientia docet. Ergo salsum in Mare demissum: Ergo salsum Maris non è de natura illius, sed ex admixtione & accidente.

Hæc uō. Probat alia ratione salsum ipsum complexionem aquis marinis præstare.

Locus aut quem mare. Tertia pars cap. in qua ostendit locum in quo est Mare non esse illius proprium, quod videtur, sed ipsum Mare esse locum aquarum omnium. Ratio prima, probans conclusionem.

Ita.

Quia elementa habent suum locum proprium & naturalem: sed aqua est elementum: Ergo debet habere locum aliquem proprium, sed non est alicui quidem eum in quo est Mare: Ergo & Mare ipsum est proprius locus aquarum.

Quare in eum. Probat à signo alia ratione sumpta. In Mare omnes aquæ influunt: Ergo Mare est locus naturalis aquarum.

CAPVT OCTAVVM.

Hoc cap. agit author de Ventis inquirit causas, essentiam, tempus, Motum, & Varietatem. Capitis partes tres. In prima Causam modumq; Ventorum explicat: In 2da quo tempore & aquo loco flare incipiat. In 3a distinctiones & varietates Ventorum pro diversitate partium Mundi persequitur.

A sicca ad. Prima pars cap. in qua materiam Ventorum deducit author, dicitq; exhalationem calidam & siccam è terra extitatam, sed in tidentem in Nubes frigidas, à quibus tragm à contrario decorsum pugnat, & materiam Ventorum; nisi em exhalatio hæc incidisset in nubes frigidas abijcq; opprimeret, sua levitate in supremam aëris regionem sublata, pareret materiam inflammationibus seu impressionibus ignitis. Ventorum causa Exhalatio

A frigore ita pellit. Postqm deduxit materialem causam Ventorum, iam descendit ad emanationem Causæ efficientis, docetq; frigus mediæ regionis, seu ipsam Nubem frigidam, esse causam efficientem Ventorum quæ opprimens calidam exhalationem, ita illam exagitat, ut quoquoversum fluat aut reflua, hoc est moveata obliqué.

Nec tamen Ventus. Confutatio opinionis quorundam, qui Ventum non dicebant differre ab aëre, sed Ventum nihil aliud esse, nisi aëris agitationem.

Sed quem ad modum. Ad est à simili quare refutat opinionem antiquam de Ventis, ejusmodi Non quilibet aqua est fluvius, & non quilibet aëris agitatio est ventus. Consequentia. Ne em aqua fluvialis moveri, ita & aër. sed fluvialis aqua movetur à principio suo fonte sicut. Et & venti moveri debent à suo principio, qd est exhalatio calida & sicca.

Fieri em qñ. Altera rō. Et agitari aër sine vento: & agitatio aëris non est Ventus. Sonitus dens clarum est inde: dum em aut turres decidunt, aut tormenta illa bellica explodunt sine vento, non & agitatio aëris, erit Ventus.

Atq qñ. Altera pars cap. in qua tps loquitur in quo ovanta Venti deferibit. Tempus locus Ventorum proprium est Autumnale & Hybernum, hic em temporibus, maxime exhalatio calida & sicca, minuta radiorum solis & tenuis extruitur. Locus est ipsa media regio frigidissima Quo tpe Venti possunt esse & Vbi.

Ea qua

Exq̃ Lubat à sig̃no locum Ventorum. Arcte platum ventorum Calum dispergãs nubibus
prius illustrate: cõ Venti non nisi è superno loco. qui est aëris media regio flat atq̃ respat.
Distinctio ab hib. 3ª part. cap. in qua species Ventorum, & distinctiones communes ac varietates
ex dissensione regionum omnium effig̃nat, docens quosdam eõ Ventos ab oriente
quosdam ab occidente: nonnullos ab Austro uel ab Septentrione.
Euri Venti. Notat hic texta antiquos q̃dã modo Ventis contentos esse ab mag̃a parte Celi unum
sig̃nante, posteriores addidisse q: duos omnino quib⁹ reliqui Venti cõsurgãt: secundos uõ q
in super adiecerunt ut in qualibet parte duos Venti ẽ dicantur, q̃d omnis cuiusq̃ partis
cœli sit triplex rõ. Aliis cũ est obitus septẽtrionis, ut in ariete, et Libra: alius in aestate
ortus, ut sit dum Sol sub Cancro est: alius hybernus, dum apsum Sol capricorni
accendit. proxime. Nomina horum ventorum isto versu cõtinẽtia

Flat subsolanus Vulturnus, et Eurus ab ortu.
Circius occasum. Zephirus Favonius applant.
Atq̃ diem medio Notus humet. Sphyrus hesternã.
Sed nemorum agitat Boreas, et Caurus ab arcto.

Qui oër. Sub finem cap. affectionem seu passionẽ Ventorũ describit auctor, notãs sẽper quem
docet causari à frigiditate Nubis, docens imbecillius non ẽ ubi incipiat, in frigidiorem
& potentiorem quo longius progrediatur, q̃d probat à similitudine fluuiorum.
Omnino uõ. Cur cessent Venti notat duas causas adferens. Summum frigus. aersa
mens exhalationẽ & siccam, summum aëra resolucns eandem, & ne sua à terra
conuertens. Dicit praeter has genera Ventorum sunt alia turbulentissima tria, non in mari mo
do, sed in terris quoq̃ grassandi, è quorum numero primus Exercias: 2dus Typon: 3tius
Prester. Causa generalis horum haec est. Cum multae exhalationes dentro & corpoream aceruã
tẽ ascendunt in mediam regionem & à causa nube, eaq̃ frigida oppressa, uel q̃ antepositã sibi
uel alteram inter se calefactae rarescunt quibusdã libertatem quaerentes disrupta nube mare
fulminibus magno impetu deorsum ruunt quas si recta è nubibus procedunt generant Exercias ventũ
procellas maximas in mari & terris faciens.
Si uso è diuersis partibus terrã pronat, magna ui extorsus & in gyrum tongueatur fit Typhon seu Ty
bo, nauigia frangens & conterens in mari: in terra ro euellens arbores & saxa ingentia aliorum
trahens. Quod si dextrã contingat praedictos spiritus per antiperistasin ex parte ignem concipe
re & inardescere oritur Prester, ventus dictus à uerbo πρήθειν, q̃d est in Centro obuiat non
prosternens modo sed amburens, ita ut sua in cõtacto nonnunquam mare inardescat. Differt uõ à ful
mine q̃d hoc minus flatuum, plus flammae habeat. Prester uõ plus flatuum, minus flammae.

CAPVT NONVM.

Membrum. aqt

Membrum est 3m partis alterius. In quo agitur de Metheoris consurgentibus ex causis medio quodam modo se habentibus, hoc cap. disputabit de illis, quae ex spiritu concluso in terrae visceribus gignuntur, qualis est terrae Motus, Sonitus, Hiatus, Lacus, et Ignes perpetui. Cap. duas partes In prima proponit Causam horum Metheororum, speciesque simul infert et explicat. In altera, Tempus, locum, et causas proximas describit.

Cum terra. Prima pars cap. in qua primum proponit, In terrae pluviarum virtute madefactae visceribus concludit plurimos spiritus, qui vel erumpant vi et calore suo, vel haereant in suis visceribus.

Cum vero. Infert ex his spiritibus in terra existentibus duo oriri Metheora, Hiatum scilicet, et terrae Motum. quae docet potissimum Caelo tranquillo generari, quod tum nullis siccis spiritus, aut pauci extrahantur, sed omnes sub terrae gremio luctentur. Terrae Motus ex quo nascitur.

Vel intus omnes. Infert alias species consurgentes ex mille causis, et simul omnes conglobat in hanc formam. Hi inquit spiritus, in terrae visceribus existentes, vel erumpunt foras, vel non: si primum tum vel inardescunt, hinc ignes oriuntur perpetui, ut in Eolys Insulis, Vesuvio, Aethna, alysque Montibus: vel non inardescunt, hinc Hiatus, lacus, quales teste Iustino lib. 5. initio lib. 5. in Sicilia frequentissimi sunt, si vero non erumpunt, hinc sonitus, et terrae motus profluunt, et generantur. de his lege Plini: lib. 2. cap. 82. Unde ignes perpetui.

Nec tamen. Cum ante docuisset motum terrae non nisi sereno Caelo fieri nunc docet etiam flante Vento non nunquam Motum terrae exoriri, eius tamen vim minorem esse, quam si Caelo sereno exoriatur, vel ex eo potissimum quod sua causa et principium distrahatur, spiratio scilicet sicca et arida, causans terrae motus, et sonitus. Causa Terrae motus. est spiratio sicca et arida.

Regionesque omnes. Altera pars cap. in qua locum, tempus, horum Metheororum, potissimum vero Terrae motus inquirit. Et locum quidem proprium terrae motus dicit esse, eum qui rarefactibus et concavitatibus abundet, qualis est maritimus, quod vaporibus plurimis abundet: tum montosus, quod in hoc crebriores sint specus, et cavernae, tum fungosus, quod maximam habeat ad generandos eiusmodi habitus commoditatem, id evidens est in Tigia, Italia, Caria, Lidia, multisque similibus regionibus. Si vero haec cavernae Caelo pateant securae sunt, quia libere praeconceptum spiritum exhalant. In Septentrionalibus vero partibus rari sunt Terrae motus, ob nimium frigus, propter quod non facile in terrae speciebus exhalationes gignuntur. Unde et terrae nimium calidae, arenosae, et limo concretae non sunt his malis subiectae, quia spiritus sicci, aestu nimio confestim dissolvuntur et evanescunt.

Verreque et Autumno. His tamen temporibus terrae motum fieri docet, quod ys maxime spiritus generentur, cum hyeme frigore, aestate aestu nimio praepediantur. Magnitudinis autem. Quaerit et resolvit statim quam diu durare soleat terrae Motus: docetque pro quantitate spiritus, quantitatem quoque fieri terrae motum. Si enim magna copia sit spirituum, diutius persistet, brevius vero, si parva. Ubicunque enim. Rationem reddit eiusmodi. Ubi spiritus omnes congrediuntur, nec facile penetrent.

runt terram, ibi vehementer quatiant, & diu quati permaneant necesse est: sed ubi ex multitudo spirituum: ibi oēs spiritū congredi necesse est, & ubi multitudo spirituum, ibi diuisis consistere nolentem terre necesse est.

Non alit autē Duab. similitudinibus declarat rem. Prima sumpta ab agua inter cute, 2da a pulsibus: hinc docet tam diu grassari, quo ad illa materia non consumeret.

Tonitrū quid. Tonitrum terre ex eadem materia prouenire docet, maiorang fieri tunc cum in maiores foliditatis moles conuertant spiritū. in tm ut terra quodam modo mugire uideatur.

CAPVT DECIMVM.

Hoc cap. definit quānam Meteora ex eodem spiritu aridō & sicco in mediam regionem cuncto generent. docetq tale & primum Tonitru, tum Fulgur, Fulmen, & alia hūc similia. Prius uerō de causa horū meteorū generatim disserit. deinde speciatim eorum definitū, & extremum iuxta in hac in priora sub-nectit.

Eadem euolutatio. Prima pars cap. in qua materiam & causam efficientem meteorum quae tonitrū in aere maximum edunt explicat. Et materiam quidem docet eandem esse quae & ventum in terre inferioribus existentium ut exhalationem siccam & aridam, quae solā virtute (quae ex causa hoc efficiens) in medium regionem euectam, ubi condensa nube densa & frigida non pōt deuenire in superā, ad infera deprimitur, sonitumq instar ferri ignīti in aquam frigidam in aere edit, ut nubes. Illustrat similitudine dicens. ut nubem ferream ferri non sua uī, sed ignitis exhalationem. ita spirationem siccam e nube deorsum.

Illud uō. 2da pars cap. in qua diuersa genera Meteorum, quae ex hoc conflato spiritu gigni possunt definit atq in primis tonitru commodo fieri docet.

Fulgur siue Combustio quomodo. cum hic spiritus in tm luctetur cum nube ut propter quam inequalitatem & conatum tales sonitum maximū edat: fulgur uō siue combustionem simul illo spiritus longiore parte nitatq magnaq ex parte inardescat, adeo ualenter, ut non possit gregi in terram, sed extinguatur.

Sequitur quidem docet prius tonitru generari quam fulgur, prius in hoc uideri quam illud audiri ex eo qd semper uisus auditum antecedat, sitq promptior ad cognitionem.

Quomodo fulmen. Ac si quidem. Quomodo fulmen generetur explicat. si in quē ille spiritus e nube frigida, eiq pat ardens in tm, ut deueniat ad infimorē agens regionē fulmen dicatur.

Si uis minus. Triplex genus fulminis facit author. Primum est cum tm simplex uapor sine exhalatione alicuius terrē peruenit ad terram, & fulmen inducit: alterum est cum aliquid fecis terrē admixtum conatu fert in lapidem & defixa in terram: Tertia quoq aliquid simile materiā gerentia, infimorē similitudine fert. Secunda primum fulmen docet subito penetrare, alterum dissipare. tertium adurere.

Quare ea. 3ia pars cap. in qua docet in quo potissimum agatur fulmina & compositionis docet in primis fulmina in ea potissimum agere quae resperuat, quale est ās, & ferrum. quae ubi scatent aut quod simile tegunt, ita ea liquefiat, ut lignum non consumat qd propter huius raritatem spiritus ante depellat, quam possit aliquo modo affici. desse ex M. Alberto duo dicit fulmini effecta.

1. laedit plures uiscerum, & nucleos auelanarum, cum in nucleis combustionis apparent signa
2 liquefacit pecuniam & aurum in cumera, sine labrinento cumenti.
3. Conficit ferrum in uaginis sine lastura uaginarum. Exanit calceos & non laedit pe

dd. ꝺ exanit cineꝛ in ꝺpore, corpuſ tñ non lædit: 6. alterat colorẽ in facie hominis, non tñ lædit: 7. Interficit ꝺ nullũ unquã apparet: 8. dirudit arbores, lapides in diuiſus quãdq; in cineꝛ: 9. Peruſtit ꝺ combuſſit domum, uinum tñ integrum exiſtit, nec deſpluit, aut effundit, q̃d tñ ſi bibas mortem inducit: 10. Animal venenoſum ſum peruuſſum à fulmine venenũ amittit. Lignum ꝺ q̃d ſerpens peruaſſit in ſpa parũ dies ſ uermitalat putrefactũ, alias non: 11. Peruuſſum à fulmine ꝺ onum ſulphureum emittit: 12. Arbor ſeu lignum peruuſſum à fulmine papulas dirumpit ſal à fulmine exigit, horũ tamen cauſa eſt diuerſitas fulminũ, ꝺ corporũ quæ peruuſtuntur à fulmine.

Fulmen ũñ. Docet fulmen antecedere flatũ, elementes ex eo, q̃d primum ~~commouet~~ a ſunt ea quæ fulmine tangi debent. Dicit tñ hoc dicã de Regionibus. Montibus ſiquidem domũ, ꝺ ſimilia hã hic, non poſſunt commoueri.

Et tonitrua. Sub finem cap. quinti ſit effectũ tonitruũ definit, docet tonitrua ꝺ fulgurationes Ventis ꝺ flatibus maximis diſſipare ne in his in ſeriorib. fingere ꝺ peccare.

CAPVT VNDECIMVM.

Vltimum membrum in quo de impreſſionibus appenditur tm modo, non uero ſubſtantialiter explicat. In altero aliam præter Sydem naturam definiet.

Hæ ſunt. Prima pars continet in quæ principio fuit omnium generationem ſequentium cum præcedentibus poſt inſtitutum definit. Hactenus in quit explicatum eſt primum genus eorum quæ uere exiſtunt, reſtat ut explicata alterum eorum ſegregat quæ tñ apparent. Hæc aut ſunt 4. Corona: Virga: Sol geminus: et Sagis ſeu Ignis cadentes.

In quibus Corona. Primam partem eorum Meteororum definit tum ex quibus Causis contingunt quidq; portendat. Et aut Corona ſeu Halo, ut iam 4o. Cap. definiuimus, nihil aliud niſi circulus albeſcens in extremitatibus apparens. circa Solem, Lunam, ꝺ alia ſydera, quorum lumen in Nube crassiore fracta ꝺ efficit orbem ſeu Coronam quandã in conum oculi qui aſpiciunt. Cauſa uõ huius Coronæ eſt aſpectus ex cuius relatione uera non ſunt, ut Colo columbæ colores in remo ſub aqua exiſtente, in flexio, ſeu curuitas. Aſpectus ergo relatus ad nubem tenuem quam rarã Solis uel Lunæ penetrant, Orbem ſeu Coronam quandam concipit, cum re uera non ſit Corona ſeu Circulus. Sed medius Aër ita in circulos diffidit, ut dicit, atq; lapis in aquam ſtantem uidens uarios circulos in ea deſcribit, ut apta ſimilitudine explicat Seneca. cap. 2. libri primi Naturalium quæſtionum.

Quare pluuia. Docet poſtremo Coronam ſerenitatem, pluuiam, ꝺ Ventos. Et pluuiam quidem cum illa Nubes ſubiecta Soli, uel Lunæ in qua apparet Corona non diſſipata ſeu extenuata, ſed aquabiliter craſſa ꝺ atra eſt. Et ratio eſt q̃d eiusmodi Nubes proxima eſt ſitu ad pluuiã. Serenitatem uõ cum eadem Nubes extenuata ꝺ poſt euaneſcit: præſertim uõ ſi ad hoc prognoſticon accederit Lunæ diligens obſeruatio. Nam ſi quarta Luna lucida ꝺ ent. Idem ſi decimaquarta ꝺ ſi ex parte non modo nubibus, ſed nebulis etiam repugnata futuram ſerenitatem indicat.

Quid portendat Corona?

Si ſerenitas quæ Lunæ pleni tur. ex ſi manet, eſt indicat

indicat ut Virg. tractati. lib. 1. Georgicor. hib. carmi nibus

Sin ortus quarto, namq; hib certissimus auctor,
Spiram, nec ob scenis se condet cornibus, ibit.
Totus et ille dies, et qui nascenti ab illo
Exactum ad mensem pluuia, uentiq; cauebunt.

Ventorum Causa

Venteri ubi si illa ipsa Nubes dissipabit, et quodam modo et partes abrumpet. potissimum ubi Luna ubi cunda existente. Hic de Corona.

Auctor. Reddit causam dissipationis Nubis rationem eam in Ventos qui orti in modii legi one ita Nubem agitant, ut eam dissipent, et per partes disrumpant.

Plures aut Soles. Altera pars cap. in qua Virgilium seu Parhelion, et Solis gemini, primum lo cum, secundo tps post causas et modum reponit. docetq primum hic Solis non apparere ipsa versus terram, nec à Regione, qa dissipata radys solaribus conuenientibus illius Nubis densitas: nec saepe ipsum Solem, qa ibidem Nubes non sunt: sed ad altera, et ex obliquo. hoc est ad Austrum, uel Septentrionem, quas Astrologis sunt quasi latera Solis. ab Or tu ad Occasum ouuentib

Nec Nocte. Taceat inuidet auctor non solere apparere plures lunas, licet ex sententia aliorum

Apparentes duas Lunas.

potissimum Plinij lib. 2. Cap. 32. Solem aut apparere. Hic am refert Crecio domitio, et Caio Sario Consulibus duos simul visas, medio uero existente.

Quo tpe fiant.

Sed diram Solem. docet hoc fieri solere potissimum Oriente Sole, uel Occidente non uo in medio Coelo existente, qa sic directa uel minus obligue sol radios iacientes condensam aeris densitatem soluit. Refert in Solis cap. 2. lib. Tertij Meteorum. et Plin. lib. 2. Cap. 31. Vrsa fuisse Lacedemonie in Borystheno, quod à matutino tpe duraunt ad occasum usq, sed hoc rarius fieri docet.

Quomodo fiunt plures Soles

In gemino aut Sole. Modum definit Solis gemini; cum minimum ad latera Solis Nubes occurrit densa et quod proxime in aquam solutas, diaphana ex parte Solis et altera ex parte terminata more speculi, atq aqua imagines reflectanti, accidit tum, ut in eam Nubem Sol imaginem suam imprimat, tanqm in speculum. quae inde ad nros oculos reflexa Solem nobis representat in ipsamet Nube. hinc fit ut appareant Soles duo, nonnunqm tres, si ad alterum latus huiusmodi Nubes fuerit. discet tu eam Nubem aqueam et diaphanam et debere ideo, ut sua le admittat Solis imaginem, sicut admittit videmus ut aqua pellucente: et quod ab altera parte terminata sit, ideo ut imaginem reddat, neq enim reflexe possent imagines, nisi esset quod ulteriorem earum progressum inhibeat. Inde est qd speculis naturis plumbum aut quid simile aversa parte illinitur.

Quomodo fiat Virga.

In Virgis. Virgas seu Lanceas eo modo docet fieri, cum huiusmodi Nubes ad latera Solis in aequabili contrahuntur alias partes densiores, alias rariores sui fecit, quarum item nonnulli radys solaribus penetratis, et diuersitatem partium variis coloribus imbutis, qui qm ad Nubis quantitatem sere accommodantes perpendi calubiter versus terre superficiem perpendiculariter

virgarum

virgas firmam reflexerunt. Inde Phi huiusmodi spectrū virgam vocauerunt. Differunt in Virgis à solis geminis inæquabilitate Nubis connectionis.

CAPVT DVODECIMVM.

Quantum præcedens cum quo apparent Iridem seu Arcum celestem in prima parte huius capitis complectitur. In altera breuissime mensis generatio inanimata definit.

Arcus celestis. Prima pars cap. in qua definit videmini ea Iridis positionem, qualis, siue modo fiat docet. Est aut Iris, arcus, qui relatione quadam aspectus nubi a Nube ad solem quid Inter Declinat ita definiebat. Iris est arcus multicolor in nube roscida, opaca & concaua, & radijs solis oppositi reflexione apparens oculis spectantium.

Aspectus ab oculis. Antequam descendat ad declarationem modi, & causæ finalis, præsupponit Hypothesim circa modi. Aspectus à lucidis, corporibus, qualia sunt aër & aqua, reflexi, siue radij visuales à rebus politis & tersis & solidis reflectuntur. Dicit ab auctoritate, Euclidis in libro quæstionum contrariarum. Verum visus fiat per Emissionem, vel potius per receptionem radiorum. Aristoteles quidem tenet & in hac perceptione fieri. lib. de sensu & sensibili, cap. 2. & lib. 2. de anima. cap. 7. & Ptolomæus. lr. Socrates nihil 30, cum dicat sanè esse affixa. Medici vñ contra. Intelligendum in re visionem partim omittendo partim admittendo fieri, qd & Aristoteles de speculis, & Plato in Timæo, docent Visionem in speculis fieri per splendorem ignei, partim ex re obiecta emanantis cū iunctione.

Arg. ab aëre. Probat Hypothesim à duplici signo. Primum est tale. Ab aere maxime in crassato reflexa visis. Et visus à corporibus lucidis reflexa. Probata antecedente ex experientia, Quia plante omnia corpora maiora apparent in aëre, qd cum sit Ventosa modo tali calidus & siccus sit inest in eo set aeriem, aer in volvens corpora, maiora reddit propter reflexionem radiorum visualium: Cum sit qd littera quamuis minuta & obtusam pilam, & specula ocularia, maiores clariores ex ornant.

Arg. ab aqua. Alterum signum, ab aqua tersa & speculo reflexa visus. Et consequentia probata experientia qd aqua semper reflexat colorem corporum obiectorum: maxime si fuerit stans. Hinc Virg. Nec sum adeo in formis ruperi me in latore vidi, cum placidum ventis staret mare. Dicit aquam non solere reflexe figuras corporis obiecti, sed colorem omnimodo. Refert Pamphilum quotannis quotidie Quare cum in capite Ex suppositis describit Causam Arcus celestis. Si miscuit in medio à aeris regione Nubes in arcum disposita fuerit ronda translucida ex parte, qua nobis respicit, tum ex parte à tergo, vel vñ, aliud qdpiam corpus splendidum ex opposito fuerit, fuerit colorat lumine suo Nubem. diuersis coloribus refertur diuersitatem partium Nubis, quæ colorata à Phi vocata.

Colorum aut. Reddit rationem diuersitatis colorum eam. Quod partes quaedam Nubis propinquiores sint sole et ideo referant suum colorem, quaedam paulum discordant et ideo viridem: quaedam remotae sint, et ideo nigrum seu purpureum.

Nec Iris docet colores si quos habeat Iris uel non conspici a nobis, uel debere referri ad hos tres.

Atq haec fere. Epilogus est corporum imperfecte mistorum et Meteororum existentium et apparentium supra terram. quae consurgunt ex duplici exspiratione, humida, qualis est vapor, et sicca, qualis est exhalatio.

Quare intra terram. Altera pars cap. in qua breuiter causas Corporum perfecte mistorum, quae in terrae visceribus conclusa sunt describit, docens primum duo esse horum genera. Lapides et Metalla, et haec quidem ex vapore dicit oriri concurrente influxu Syderum caelestium maxime solis ad efficiendum, Lapides vero ex arida spiratione seu exhalatione: adiuuantibus causis instrumentalibus, calore siquidem et frigore illo congregante spirationes, condensante et constipante, illo attenuante humidam spirationem, gignente et concoquente. Huc usq de libro tertio.

Jacobo Carpentarij.

Librum quartum hic deesse non ob aliam rationem existimes nisi quod eandem doctrinam abundantiorem et solidiorem, hac futura hoc in libro, te superius reperturum non haesites, ubi Artes de Animi Essentia naturaq satis abundis et disertis uerbis disseruit, a quo Carpentarius haustam, more suo Mortalitati commendare noluit, sed nimis curtim ac succincte, hoc quod multis uerbis non cuiuis patere potest, Aristotelis Mentem explicare contendit.

Finis Meteororum.

PRÆFATIO

In libros Octo Aristotelis Physicorum.

Priusquam reconditam auscultationem Physicæ doctrinam explanare aggrediemur, necessario consilio Artis parere duximus, qui licet passim in quavis Philosophiæ parte, potissimum tn in lib. 2. Poster. et in lib. 1. Phycæ textu 51. et in lib. 1. De Partibus Animalium suadet ac præcipit, ut in docendo communia primum exponantur, ac cognoscantur, postea vero propria. Quapropter ante propriam ac specialem phisologiæ Artis cognitionem, ea inprimis tractabimus, atq ad cognoscendam proponemus, ex quibus natura ipsius, ruditer, et in comuni cognita hri possit ut huiusmodi cognitio, ad eor quæ propria sunt notitiam, magno nobis possit ee adiumento, siquidem ex communibus ac magis vniuersalibus, ea quæ sunt propria, ac minus vniuersalia, ceu et facilioribus innotescant. Quinq igr documenta communia præmittemus. Generalem contemplationem totius Phiæ simul et diuisionem, Authoris Intentionem. Subiectum: Rationem Inscriptionis: demum Partialem horum librorum diuisionem; adiungemus etiam qualis debeat ee Philosophiæ Audiosus.

Contemplatio Philosophiæ Generalis.

Prolixior quidem, sed multum lucis ad capessendas Philosophiæ partes allatura.

Quoniam ad perfectam cuiuslibet rei cognitionem deuenimus p definitione proinde quærenda e nobis primum vnd Phiæ definitio: porro hæc cum

a varys

à varys varia assignatur ad Generalem ~~Phia~~ contemplationem
sufficere nobis censemus à Cic. datam: qz 2. Officior. Phia inquit
est Diuinarum humanarumq rerum cognitio vt p rationem na
turalem inuestigari possunt. Hanc Seneca Epla 89a ad Luci
lium diuidit in Rationalem, Naturalem, et Moralem. Rationalis
Phia diuidit in Grammaticen, Dialecticen, et Rhetoricen; Natura
lis in Mathematicen, Physicen et Polyticen: Moralis in Monosticam
siue Tycam, et Polyticam. de his itaq ordine dicemus sed sumatim.
GRAMMATICÆ sunt partes 4. Litera; Syllaba; Dictio; et Ora
tio. Quare Gramaticus de quatuor tractare debet de Orthographia
quæ è recta scribendi ratio, ppter literas: de Prosodia id è Accentu
ppter syllabas: de Etymologia quæ è uera Interpretatio Nominis pro
pter Dictiones: de Syntaxi, id è Constructione, propter Orationem. Porro
Enarratoris seu expositoris offm ad has etiam partes pertinet, qui
em vel Poëtam, vel Historicum aliquem exponit gramatici partes agit.
DIALECTICA. potissimum de tribus è. Difinitione: Diuisione, ac Syllo
gismo. Definitio oīs constat Genere et Differentia, vt Homo è Animal
rationale. Diuisio oīs vel Duo, vel Plura ht membra. Duo, ut
Omne animal è Rationale vel Irrationale: Plura. ut Omne animal
è vel gressibile, vel Natatile: vel Volatile, vel vni affixum loco. Syllo
gismus duas ht partes, ex quibus, necessario infert conclusio. vt
Si omne animal sit substantia: oīs aut homo è animal; necesse è
igr oem hrem ee substantiam.

Verum ad cognoscendam constituendamq difinitione maxime deseruit
prædicamentorum cognitio, de qua Arlus in Categoriar lib. Prædicabiliuq
tractatio, de qua Porphirius in sua Isagoge. Ad diuisionis aut cogniti
one conducit propositionis tractatio de qua Perygermenias, id è de In
terpretatione lib. vno copiose tractat Arlus. Syllogismus aut quadru
plex è. Abstractus ab oī materia; alter applicatus materiæ, triplex vel
em Certæ, vel probabili, vel apparenti. Primus simplr dictus nomi
natur.

natur de hoc suat duo libri Analyticor Prior Aristo: Secundus
de demonstratione, de quo item duo libri Analyt: Posterior. Tertius dialec
ticus, quo suat Octo libri Topicor Aristotelis. Quartus Sophisticus
de quo liber Aristo de Elenchis, quamuis quidam illum diuidunt in
2 lib. De quo syllogismo Aristo hos volumina tradens Organum
(vt quidam traduat) vocauit. nostri Nouam Logicam vocant.
Rhetorica aut Laudat aut vituperat, aut Suadet aut Dissuadet aut
obijcit et confutat. Ab ea Rhetor dr à latinis Orator, qui sit vir bonus
dicendi peritus, cuius offm est, de his rebus apposite dicere, quae res
in ciuilibus quaestionibus, dum mores patriae et Instituta comprobantur
Haec acta sunt. An turpe aliquid, an laudabile? vtile an honestum? Aequum
an iniquum? Ecce quibus rebus tria Causar genera nascuntur. Demon
strativum, qd tribuit in alicuius certas personas laudem aut vitupe
rium: Deliberatiuu qd positam in disceptatione et consultatione
ciuili, hic in se sententiae dictionem Iudiciale qd positum in iudicio
hic in se accusationem et Defensionem, aut petitionem et Accusatio-
nem. Partes vo Rhetoricae suat 5. Inuentio Dispositio, Memoria
2d. Oratione aut partes suat 6. Exordium, Narratio. Diuisio Con
firmatio, Confutatio et Conclusio.
Hactenus de rationalis Philae partibus, qua potuimus breuitate dixi
mus: nunc ad naturalis partitionem progrediamur, vbi in genere no
tandum, qd Physica ipsa e de reb. quae suat materia coniuncta
et re, et ratione, vt de Aste, de Anima, de Generatione, et Corru
ptione: Methaphysica aut de reb. quae re et ratione à mate
ria suat separatae, vt de Deo, de Angelis, de Transcendentibus.
Mathematica aut de reb. cogitatione quidem à materia abstractis
venit re coniuncta, neq; enim aliquis vllus ee pt nisi in materia
ac Mathematicus nihil de materia, ut alius, argentiue cogitat, quamuis
de aliquo specialis: itaq; medium tenet Mathematica inter Phy
sicam ac Methaphysicam, itaq; longe certior vt iure id nominis
habet, nam graeci eorie mathemata disciplinas vocant.
Mathesees 5. multae suat partes 1 Arythmetica, quae de numero

nulli applicatæ materiæ hanc. Boëtius lib. duob. diligentissi
mè descripsit. deinde Musica, quæ de sono è ~~[illegible]~~ ꝑ numerum
et ꝑ ligonem, aurum possor inquirit. Est itaq non numerus qd
musicus considerat, sed sonus; at numerus instrumentum è, quo
sonus inquirit. Geometria de magnitudine oi pertractat, nul
li applicata materiæ. Astronomia è, de Cælo, ac eius motu, huic
coniungunt Astrologiam, quæ è de affectu Astrorum, vocatur In
fluentiæ, nimirum fallax ut putatur scientia. Geographia qua nulla
disciplina, vel utilior vel magis necessaria, ad Theologos, et histori
cos, poëtasq intelligendos. Grammaticen Dialecticen, et Rhetoricen
tres phiæ partes rationalis, Arythmeticam, Musicam, Astrologiam
et Geometriam. Primas matheseos partes no strates phi ~~[illegible]~~ artes liberales
vocant.

Physica è de Corpore Mobili de qua generalè tractationè Artes
nobis exhibuit Octo ys libris quos nunc explicandos suscipimus
hi vulgo dicuntur libri Physicorum. Sunt aut de principijs rerum Na
turalium. Materia, Forma, ac Privatione: de 4 causis. Materia
li Formali. Efficiente, ac Finali. De Infinito, Vacuo, Tempore, ac
motu. Speciali aut tractatione de Anima ac eius potentijs libris
tribus, de Cælo ac Mundo lib. 4: de Generatione ac Corru
ptione lib. 2. de ys quæ in sublimi nascuntur, ut sunt Nix
pluvia, Imber, grando, Tonitrua Iris, et alia huiusmodi
quæ ipse Meteora vocat, lib. 4. ac præterea multa par
ua opuscula, ut de Sensu, ac Sensibili. de Somno, ac Vigilia,
de longitudine ac brevitate vitæ, de memoria ac reminiscen
tia et quædam alia

Metaphysica de his è, quæ naturam supergrediuntur, ut de primo
Ente hoc è de Deo, de substantijs separatis, id è de Angelis, de
ys quæ vulgo transcendentia dicuntur qd superant, oia genera
etiam generalissima ea sunt 6. Res. Ens, Vnum, Bonum,
Aliquid, Verum, quæ ꝑ dictionem. Reubau, scanter: ea disciplina
de primis disciplinis disputat, quam Artes lib. 12, tenta
uit

ut magis quam perscripsit.

Moralis Phia est quae de moribus ac virtutibus tractat ea e triplex: vel enim de moribus unius hominis disserit, et est Monostica, quam et Eticen quoq vocamus, vel de regimine totius domus e ea Economica e, vel de administratione Reip. aut Imperio, aut Civitatis regimine. ea Politica e. Atq adeo ils ordo videtur rationi optime convenire, neq enim domum tuam recte administraveris qui tui impotens fueris, cui domus regeredim promptu non est, qui quaeso urbem reget, aut Remp. administraverit? hac de generali Phiae contemplatione dixisse sat erit.

de quo Etica.
de quo Economica
de quo Politica.
tractat videre e.

Intentio Aristotelis

Non e aliud institutum Arlis in his libris, quam agere de octo causis rerum naturalium et de octo illarum affectionibus, sed in communi: nam ut testis e idem Arles in primo lib. de Partib. Animalium, ea quae communia sunt octo, quae in aliqua scientia traduntur, debent seorsim in aliqua parte scientiae tractari, ne opus sit eadem cum fastidio legentium repetere Unde Arlis tractaturus de multis rerum naturalium speciebus, prius in his octo libris ea tradit quae oi Enti naturali sunt communia, hoc est de materia; Forma, Loco, Tempore, et alijs causis, atq proprietatib. rerum naturalium

Subiectum Phisiologiae.

Variae sunt Philosophorum opiniones de Obiecto adaequato Scientiae Naturalis D. Thom. dicit Ens Mobile: Scotistae Substantiam Corporalem, naturale, finitam, Avicena Corpus Mobile. Zabarella. Corpus naturale. Toletus Ens naturale. alij Corpus Generabile seu corruptibile: alij Res sensibiles. alij Corpus Mixtum, Quare ex sententia hor. Materia Forma. Elementum. Caelum sunt principia Obiectum Scientiae Naturalis: mixta vero tum imperfecta, ut grando, nix, tum perfecta inanimata ut metalla, sive animata, ut Planta, animalia, homo, sunt species. Pro resolutione sciendum primo, illud ee Ens naturale, qd constat ex materia et forma Ens vero sdm naturam sive sit naturale, sive hat aliquam affectionem naturalem, ut docet Arles 2 Physicor. text. 4. Sciendum 2do. hac Dis mobile. Corpus mobile, corpus naturale, Substantia naturalis corporea, Ens naturale, ee idem re, differre aut ratione. Sciendum 3o

mobile

mobile sumitur dupliciter. Formaliter id est, ut designat aptitudinem ad motum, et sic est affectio quaedam Entis naturalis, fundamentaliter id est per fundamento seu principio talis motus, qui dicunt Subiectum esse Corpus Mobile, Ens mobile, sumunt mobile 2do modo. Alij vero effugientes amphibologiam huius dictionis loco Mobile, dicunt Naturale. Sciendum 4to. Conditiones Subiecti sunt hae. 1o ut sit per se Ens: 2do ut de illo praecognoscatur, et quid nominis et quod sit. 3o ut habeat principia et affectiones; 4to ut sit substratum omnium tractandorum in scientia, id est ut neque plura, neque pauciora contineat Subiectum, quam scientia: 5to Subiecto debet scientia ab alijs discerni. Sciendum 5o Subiectum omne debet habere duas partes Rem consideratam, vulgo dicitur Subiectum Materiale, quod principaliter in scientia consideratur, et modum considerandi vulgo Subiectum Formale, ratione sequitur illam formalem sub qua aliquid consideratur: ut in naturalibus res est considerata, siue Corpus, siue Substantia, siue Ens: Modus vero considerandi siue Mobile siue Naturale. quod est consideratur in naturalibus. id est sub Mobilitate, vel Naturalitate. Hoc etiam sciendum quod res considerata, et modus considerandi debent esse aequalia et habere inter se proportionem. His positis, dico primo, siue statuatur Subiectum Corpus Mobile, ut Albertus Mag. et Auicenna: siue Corpus Naturale, ut Zabarella et recentiores. siue Substantia Naturalis, ut Scotus. siue Ens Naturale, ut Toletus, siue Ens Mobile, ut D. Thomas. Verum est

Corpus Mobile Albertus Mag. et Auicenna.
Corpus Naturale Zabarella et recentiores
Substantia Naturalem Scotus.
Ens Naturale Toletus.
Ens Mobile. D. Thomas.

Patet primo quia ista re idem: 2do quia omnes conditiones requisitae ad Subiectum verificantur de his omnibus. Dico 2do. Illi qui substantiam Naturalem. Ens Naturale, Ens Mobile, asserunt esse quod communius quam Corpus naturale, vel Mobile, non ita possunt suam sententiam sustinere, ut illi qui corpus naturale, vel mobile. Patet, Mobilitas est modus considerandi in naturalibus, et est aequalis corpori: Ergo probabilius dicitur corpus Mobile esse Subiectum. Consequentia, quia modus considerandi debet esse aequalis rei consideratae. Probatur antecedens. Ponamus seriem substantiae. ut Ens Substantia, Corpus, Viuens,

animal

Animal. Homo, Leones: tum Mobilitas non pt competere Enti absq; ulla, qa non oi Ens e substantia, ut Deus et Intelligentia non mouentia mota Physico: neq etiam pt competere viuenti Animali qa capiti non e viuens neq animal, atti mouete. Dico 3o Mobile e dicere Corpus Naturale, quam Mobile. Patet 1o qa Naturale comprehendit in se motum et quietem. Patet 2do qa Mobile e ambiguum. Dico 4to Hoc librorum Octo Physicorum idem e subiectum qd totius scientiæ Naturalis qd a quo obyciat et cui idem totius subiectum e partis, hoc videri ni conuenientes? Sc. Corpus Naturale 3 modis accipi posse. 1mo pro ipso solo communi gnre abstracto speciem consideratione: 2do pro sola ordinum specierum collectione: 3o pro ambobus simul sine pro communi gnre cum tota specierum sua collectione: Primo modo Corpus naturale e obiectum libror Octo Physicor: 2do in reliquis aliis libris præter Octo prædictos: 3o in tota scientia Naturali.

Corpus Naturale e obiectum Octo librorum Physicorum &c.

INSCRIPTIONIS RATIO.

Inscribuntur hi libri sic Aristotelis de physica auscultatione qua Inscriptio tria ht. Primo Aristotelis 2do de Physica 3o auscultatione. Quantum attinet ad primum, Non est qd multa de ipsius authoris laudibus dicamus. Thesaurum voluit illum summum in oi scientiar gnre. D. Hieronymus. Monstrum et Miraculum Naturæ aly mirabile quadam prouidentia genitum Eluctorum in uita illig. Aristotelis magistri magnum debet genus humanum qui disciplinas varie dispersas in unum quasi corpus redegit. Itaq; qui discere volunt, hunc amplectantur cuius ope libri ita sunt conscripti ut e paucioribus instituere et mediocris alere et robustos exercere possit. Auerroes quog in prologo sue Physicor affirmat talem Logicor. Physicor. et Metaphysicor, intentionem ac prouisionem fuisse: qd sane inuentor sit inde pleraq; aliorum scripta in eo loco sunt, quasi non extent; cuius rei indicium e, qa cum primum Aristotelis libri in lucem editi sunt, alior scripta negligebantur et abiecta iacebant, hac ratione quasi in tenebris. Qd uo protector sit, est qd demonstrat Auerroes, qi post Aristotelem nullus usq ad presentem ope hil quid ipse tractauit quicquam addere aut detrahere ausus fuerit. Quo ad 2dam partem dr de Physica seu naturali

Laus Aristotelis à testimonio.

qr intentio sua e de rib. naturalib. disserere. Quo ad 3m Auscul
tationem sciendum e us ostendit Temistius, Galenus, Simplicius
Cic. Plutarchus. Paulus Gellius, et alij duo ee genera libror
Aristis. Alterum eor quos vocant Exoticos: Alterum quos Acro
amaticos. Exotica opera vocanti quasi peregrina, extera, et
vulgaria, eo qd exteris et multitudini essent conscripta, in quib.
popularitet disserit Aristes, his solum modo traditis, quae quivis etiam
ex intima plebe percipere posset. Acroamatica vo, id e Auscultatoria,
qd altiori meditatione indigeant, et qd sint difficilia, ita
ut sine voce magistri, ea intelligere sit difficillimum, in quibus
res limationis subtilioris doctrinae agitanti. Libri itaq isti
Octo inter Acroamaticos numeranti, inter quos primas fere te-
nent, cum nulli alij praeter ipsos de auscultatione Nomen
habuerit; nec id quidem sine ratione, cum altissimae rer cau
sae, et dogmata, a vulgi et multitudinis sensu alienissima
in eis tradanti.

LIBRORVM DIVISIO.

In his Octo libris disserit Aristes de his quae sunt communia cuilibet Enti
mobili, id est, de Materia: Forma. Privatione. Causis naturalibus
Entisq mobilis affectionibus. quae sunt 4. Motus Locus Tps, Quan
titas: disserit aut hac via et ratione. In primo de tribus rer natura
lium principijs, tum sdm veterum sententiam, tum propriam, id est
de materia Forma et Privatione. In 2do de Natura et naturalium
rerum causis. In 3o de Motu et Infinito: In 4to de Loco, Vacuo, Tpe:
In 5to de Speciebus unitatis et contrarietatis motuum: In 6to de divisi
one Motus in partes ex quibus constat: In 7to et 8o de primo Moto
re et eius attributis. Possumus er hanc totam tractationem in 3 par
tes dividere. In prima disserit de principijs atq causis rer natu
ralium, idq primo et 2do libris: In 2da de affectionibus rer na
turalium, idq 3o 4o 5o et 6o libris. In 3a de primo principio
rer naturalium motu, id e de primo Motore, idq in postremis duob.
libris 7o et 8o.

QVALIS STVDIOSVS DEBEAT ESSE Phiae.

Qm.

Qm̄ non ex oī ~~[illegible]~~ ligno fit Mercurius, ideo placuit etiam inspiciendum, quales etiam debeant ēē Phiā studiosi. Plato itr diuinus in 5o et 6o de Rep. vult eum qui futurus ē Phus sit informatum ēē à natura, ut habilis et idoneus sit ad percipiendas oēs disciplinas excellens ingenio et iudicio. Deīn ut vehementer oderit mendacium, quippe cum futurus sit Defensor, Magister et Interpres veritatis, tum ut habeat sedatas oēs perturbationes et appetitum rationi obedientem, qui nisi perdomitus fuerit, et veluti iniecto fraeno in gyrum rationis ductus, magnam animi partem saepe detorquet et à contemplatione ac cognitione veritatis abducit. Patet oportet eum amātē temperantiae, liberalitatis, iusticiae et aliarum virtutum, nam qui ē vitiorum sordibus inquinatus, indignus ē qui in purissimum sapientiae domicilium admittatur: ac proinde mali nihil in Phia proficient, cum qr mens vitiis occupata pulcherrimi operis studio vacare nequit, tum qr oē malum stultum ēē oportet, stulti aut iudicio carent et ingenio. Adextrinsecus non debet animi studium atq intelligentiam ponere in reb. singulis, quae in generatione interitu, alysq mutationib. versantur, sed desigere mentis aciem, et vim in cuiusq rei contemplationem et ideam: non considerare quae sunt paria participatione, sed qd ē p se tale in vno quoq gnre. Vt si quaerat. quid sit bonum aut pulchrum, non attendere animum ad eas res, quae vulgo dicuntur bonae aut pulchrae, sed ideam pulchritudinis hoc ē rationem eius, quasi p se cohaerentem animo contueri.

ARGVMENTVM LIBRI PHISICORVM PRIMI.

In vniuersitate naturae veluti nihil ordine vel diuinius, vel ad speciē pulchrius inueniti, ita nihil est, qd cuiq doctrinae maiorē adferat splendorē et dignitatem, quam rerum quae in ea traduntur ordo et

dispositio.

dispositio. de quo quidē ordine ait in octa Aristotelis libris posissimum ibi in his physicis qui caput totius naturalis philosophie sunt, cum esset solicitus fateor propterea ab ipsissima et recondita rerum naturalium doctrina, ordinatissime et efficacissime ac facilissime tradere volens. id ipsum italiam primo ad mie qd prima pars libri primi cognitionē capitis. doctrinalis dictū ordinem statuit, ne forsitan copiosi sui ignorantia alignas in ea cognoscenda perturbaret. Hinc expedito, sic in machinum scientiarum principia cognoscendi. cognitaq ordine recte explicandi tradit. Inde ad 2da libri, quid cap. posteriorum ab eo continenda principia rerum naturalium investigare volens, eorundemq elementa, ueterum physicorum priuilegia de rerum sententias recensens, tandem postea, numero ipsorum inuento atq concluso, quenam sint illa accurate explicat.

CAPVT PRIMVM.

Quo ordine quaue methodo progrediendum sit in physicis docet Aristo in hac cap. 1. qd et librum proemij. Inchoat aut partes commode diuidit.

Cum cirta oēs. Prima pars cap. qua consistit in hac conclusione. In naturali scientia procedendum est ex principijs, causis, et Elementis, ad ea qua ex illis constituitur. Hanc conclusionem sic probat. In oī scientia in qua sunt principia causa et Elementa, contingit intelligere et scire, ex perceptione ipsorum principiorum, Causarum et Elementorum: sed in scientia naturali sunt principia, causa et Elementa: er ex illorum perceptione contingit scire et intelligere. Declarat maiorē ex communi ois opinione: qa tunc nobis videmur vnumquodq scire et intelligere, cum causas primas cognoscimus et principia prima vsq ad Elementa. Minorem ut subiecte tangit et se sufficienter notam: Itaq nemo nescit, quin naturales hoc principia.

Hoc aut insita. Antiqui eam conclusionē astruit primo ponit eius rationē 2dam posteriorum. Duo sunt uia quib. res cognoscuntur: Altera Natura. Altera Doctrina. Natura cum res creat, componit eas ex rebus simplicibus, ex principijs, Causis, Elementis: quare hec naturalia sunt Naturae, hoc est. accommodatiora ad rem cognoscendam ex eius natura: nam cuiusq rei natura, constat ex suis principijs: ideo ex natura cognoscere, nihil est aliud qm ex principijs

pyb cognoscere. Mens vò nrā ad rem intelligit non primū & continuo eas principia, Causas & Elementa cognoscit: totas exhinsecus, veluti facie tenus cognoscit & concipit. Nam qui e implicata sonibus, & adhuc ad minicula sensuum nihil intelligit: ea igr primo cognoscit quae cadunt sub sensum, ut sunt propinquiora scitu. quaeda sunt effecta, & tum, compositiua, singularia. Via et naturā nobis & obscurior, & cognita difficilior: ma vò nrā manifestior & facilior.

Quapropter hoc modo. Altera pars proxima in qua ponit admodū conclusio. In naturali scientia à notioribus nobis nrā ingrediendum & ad naturā notiora: & hoc est statim conclusionem hanc non simpliciter intelligendam, sed cum restrictione, hoc est à magis confusis siue à communioribus ad minus communia procedendum ēē ostendit.

Totum &c. vniuersalib. Illustrat hanc conclusionē triplici ratione. Nā & à toto sensibili. Totum integrale notius & sensui, quam suis partib. Ad universalioria sunt ut totum quoddam: & sunt nobis notiora, Maior & tertia. qr. Videmus tota, notior & suis partib. componentibus. Minor inde liquet, qr vniuersale multa in se comprehendit tanqm partes. Idm exemplum à toto definibili: & earum tt totum definibile ad suas partes: ita quoq totum vniuersale ad suas. Sed totum definibile est notius. Vg. Homo, quam suas partes. Animal rationale: & & totum vniuersale. Idm exemplum sumptum ex apprehensione puerorum, qui prius apprehendunt universale inde in principio hos vnos appellant patres, & oes feminas Mres. Postea aut determinat hoc quodq; quid inde pr est, & quā Mr est, dum ppe confirmata aetate discernunt eum qui vere est pr, ab aliis viris, & quā vere & Mr ab aliis mulieribus.

CAPVT SECVNDVM

Ex Circa explicationē hoc totum verbor. Principia: Causas & Elementa. magna & controuersia apud comentatores. Alii ex D. Thom. & Alexandr. qui & hoc ad cap. 1. pertinent. Principium. Efficiens. & Causam Formam & Finem: & Elementum Materiam intelligunt. Alii Auerroes & M. Albertus. qui & Elementum Materiam & Formā intelligunt. & Causas Finem, & principium. Efficiens. Sed omissa ista varietate dicimus hic Arist. loqui de principijs rei, ut sit sensus. Oportet scientiam quam queri oēs, rei provenire ex principijs illis materialib, formalib, & efficientibus & finalibus & ex his vnus prae ceteris debuit. Et ipsa tria cognosci ab toto, unumq; & alterum ponit ut patet ex hoc tractu compositio ad naturā.

Mutilap.

Metaph. c 3 de Anima. vbi ad exprimendam causam efficientem nè principij p sub est: hoc loco aut̃ vel ornatus gr̃â, vel maioris explicationis hoc 3 posuisse, ut sit sensus quemadodo cq dicamq, sive principia sive Causas, sive Elementa ab illis in Scientiam provenire possendum est. Nos aut̃ ignorandum hoc 3 ex 2. Metaph. habere modum superiorum et inferiorum: principium em ordinem solum denotat, unde res aut motus incipiat.

Causa praeter principio. qr̃ dicit effectum. Elementum vacat praecellit. inter.

Causa aut̃ praeter principium addit etiam influxum in effectum. sed Elementum non solum influxum addit, uemimetiam materiam ostendit: unde constat deum causam esse principium, non contra: non cõ Elementum cẽ causam, non contra. Punctum in linea est principium, non in causa. sic forma rei proposita e causa, non in Elementum, qr̃ Elementum e propria materialis causa

2dm. Hec uerba. Cognitio e dicentia Alexander facit synonima Averroes cum Scoto, diuersa: cognitio em̃ qualemcunq cognitionem complectitur, sive illam effectum, sive e causas habeamus. D. Thom. e cognitionem intelligit eam qua scitur e Definitionem, qua etiam ex causis pendet, nempe ex genere e Differentia. Per Scire aut̃ eam cognitionem qua e demonstrationem acquirimus.

3m. Instrumenta divisionis ostendit, talia cum ex compositis ad distincta, ex uniuersali ad singularia, uendum cẽ. Ró e quia cum sint 3 instrumenta quibus in scientiam inuenitur ultimur. Definitio Diuisio. Inductio: Inductio ex singularibus uniuersalia facit e materiam cõ intellectum nostri offert: Diuisio differentiam uniuersalium inuenit, pendens in ea qua species sunt e individua. Definitio species in sua principia resolutit usq ad elementa. Quot ergr̃ e quae sint principia, neq inductione, neq definitione inuenire potuit, definitio em supponit notum cẽ id quod definit, principia adhuc quae sint incertum est. Inductio aut̃ nec numerum, nec distinctionem ostendit, sed solum unitatem in multis colligit relinquit ergr̃, ut diuisione conceptum uniuersalium in singulares numeris possint principia.

Hoc tria adsciuit habendam ne: quibus usus. q.

Definitio: Diuisio: Inductio.

4tm. Quare in hoc proemio dater à principio e causis physicam docere constitutit, non aut̃ ab effectis, iquidem effecta multo notiora sint nobis quam causae ipsae. unde primi inuentores obiit ad effectis, ceu factionibus ad causas ipsas latentes progressi fuerint. Respondendum, quod in naturalium rei scientia conuenit duplex via inueniri pt. Inuentionis alia. Ascultatoria alia. Inuentionis illa debent uiae, qui inuentione propria inuestigarunt, hoc est ab effectis eam ordiri debet qui primo aggressus est ac tunc semper, notiora sint causis suis, quae adhuc plenam naturae recessibus occultantia. haec ipsa via primi inuentores obiit fecerat ipsi. Ascultationis

alia

aut hi qui partem iam physicam perficiat & absolute & aliquo cognoscere flagrant. tunc eñ ciuitas. libros, a causis principijs physice ordiendum est, alios eciam perficere instituere volentib. ea primum veniunt capienda, à quib. cetera oia pendent, quales sint causa & principia.

CAPVT II

Postq̃ constituit Arist. viam & ordinem discendi & docendi scientiam naturalem in prima parte libri. edam aggressus. ordinem & viam hanc incipit à principijs, de quor varie fuerunt thor sententie, quas ita in hoc cap. recitat, cuius statuim 3 partes. In 1a. p̃ Diuisionem statuunt oes opiniones ad certa capita ne pariant confusionem. In 2da contra pmenidem & Melissum physice disputat. In 3ª contra eosdem opinionem methaphysice agit.

Necesse & etas Prima pars cap. in qua p̃ diuisionē inuestigat numerum principiorum. Necesse est inquit aut vnum ee principium, aut plura, & vnum aut mobile aut immobile: & immobile aut finitum ut Parmenides aut infinitum, ut Melissus. Similr mobile aut finitum & hoc quod ignis ut Heraclitus, aut aer ut Diogenes, vel aqua ut Thales Milesius, aut medium inter aerem & aquam, ut Leucippus. Denam nullum possit, propter eius crassitudinem, infinitum quod mobile nullum possit. & vñ plura aut finita & vel duo, ut Plato, magnum & parvum. vel 3 ut Aristo nr. Materiam formam, & Privationem: vel 4 ut Empedocles 4 Elementa, vel plura aut infinita, & vel eiusdem rationis vel speciei sed differe figura, positione & ordine, sicut Democritus, qui posuit infinita atomata corpora, vel species diuersas ac rationum, sicut Anaxagoras, qui dicebat oia latuisse prius in confuso chaos. Sic sunt igr modi quib. principia sumuntur. Parmenides hic fuit Xenophanis auditor. Deinde, hoc in pene toto opere, carpit physicam scripsit duplici opere. Uno in quo expressit quae ipse sentiebat, altero in quo opiniones aliorum thor. Melissus natione Samius, parmenidis discipulus, ideo in scribit quod ipse & immobile putauit principia rerum naturalium. Pari modo quae res videtur Qui apud eos, quos recensuit Phis non inueniebantur ipsa nomina. Principium aut Elementum. sed Phis: ne igr quis existimet Aristm non bona

fide

fide adducere in disputatione uerba uetustum. ostendit hoc tocto illos ens non aliud quam principium intellexisse, nec sensu à se quæstionis differre sed vocabulis solum, ut cum tales ponit oia ee aquam: Thalem ignem, alios ita unum ens, nempe ignem aut aquam oia ee existimabat: non qd oia essent unum ens sed qd ex illo, ut ex primo principio oia fieri existimarit. Quare eorum qui talium numerum excutiunt sententias, ad hoc potestis principiorum eadem est perscrutatio.

Contradicere igr. 2da pars cap. in qua postquam exposuit Thomas sententias de principijs rei naturalium, primum contra eos qui ponunt unum principium in mobili disputat: idq 3 rationib. 1ª contra Parmenidem et Melyssum non è physice disputandum. Ro qui oia unum ens et in mobili dicunt ee tollunt principia physica, sed contra negantes principia non è disputandum igr, contra Parmenidem et Melyssum physica non è disputandum. Minorem probat, tum qz mutationem rei tollunt, qua sublata nullum erit ens rerum principium: tum qz tollunt motum dicentes ens in mobili quo sublato naturam totam corruere necesse est. In naturali enim scientia motum ee sumit pro principio, cum natura definita ee principium motus, declarat hoc exemplo geometræ. qz tract geometra nra è disputatio cum eo qui negat principia geometriæ, tractet physico.

Contra semper dicit negationem.

Simile est itaq 2da ro non è disputandum contra eam sententiam quæ certatim causa ee pronunciata, sed ideo, ut hi qui eam propositionem appetant nouum quoddam et inopinatum protulisse, talis è sententia Parmenidis et Melyssi, quæ prorsus absona et à ueritate aliena paradoxum quoddam continens et uarios et reb. pectans, nam falsam continet et typum et materiam argumentandi, probata ro ab yr è ut mira bile qui iddam dixisse uideretur.

Aut contentiosam. 3ª ro non sunt solvenda argumenta eor qui ex principijs sicuti dicta, sed pergit accepta Parmenidis ro et Melyssi argumenta ex principijs physicis non concludunt, igr argumenta eor non sunt solvenda, hoc argumentum declarat talis de quadratione circuli, qui dixit fuit Hypocratis et Antiphontis Hypocratis: principijs geometricis. Antiphon hoc idem uoluit, sed ex principijs geometricis uerum falso existimat quadratum. Quare geometra non debet rationes soluere Hypocratis

tib.

ꝯ, q̃ non procedunt ex principijs geometricis. Artifex debet q̃ ex principijs deducunt: est cũ quadratura circuli inuenire nihil aliud quam inuenire rectã gutoreã circulo aequalem aeriã circuli.

Verum cum non de natu. 3a pars cap. vbi assumit eãm personam metaphysicã reijcit opinionem dicentium. Ens ꝯ principium ẽe rey naturalium duor. argumentor. Ens ex multiplici ratione Entis sumpta: altera, ex uaria unius significatione. Primum autem ponit Eas multa scire, ut pote substantiam, quantitatem, qualitatem & cetera gña accidentium. dicit de ea hac hypothesi ee rationalem. Cui dicunt oia ẽe Ens, aut intelligunt oia ẽe unum Dm nonem Entis, q̃ dr de oibꝰ licet sit res multa: & hoc modo multas res ẽe concedunt, nec cũ illis vlla nobis erit quæstio. Aut ẽe unum dm rem, quod multis modis contingere potest, vel ut sit unum genere, vel specie, vel numero. Enim duo genera & species cum de multis dicanta non tollunt multitudinem rerum: quod si volunt ẽe oia unum ẽe numero dm rem, vel id unum erit sola substantia, vel accidens. Si erit substantia non potest ẽe finita vel infinita. Nõ q̃ quantitatiui est affirmo finitum & infinitum. Si est accidens multa sequenta absurda, nam erit accidens sine substantia, cuius quantitas, necesse est illud esse finitum vel infinitum non ẽe unum, sed admixtorum duas res substantiam & quantitatem.

Præterea cum. Hactenus ex parte Entis contra Carmendẽ & Alebysium egit nunc ex parte unius vult probare nimium, non ẽe principium unius, vñm. Primum autem ponit acceptiones unius tres, ut pote unum dicit continuum, ut linea, linea dicimus unum: 2do unum q̃ est indiuisibile, ut instans punctum: 3o unum ratione seu definitione, quo pacto dicunta synonima, ut gladius. Enim. Impugnat ei infingit nullo modo hoc posse dici oia unum. Sed negatur cur non fecerit & Metaph. Sed q̃ ibi vocatur maiorem latitudinem significationem plurali tatis Entium.

Si igr est. Reprobat primam acceptionẽ unius ex natura rationis, q̃ continuum & diuisibile, ei eueniat plura. Sed dubitabis (quamuis hoc ad hunc locũ nõ pertineat. rẽ potius ad metaph.) totũ & partes sintne unum: nam si unum sunt ex

ex eo q̃ indiuisibilia diuisa sint: sic quę sequeꝛ partes idem cẽ in toto se q̃d
ẽ vnum q̃d ost falsum. Sed obserua tamen hic non disputare, an totum e
partes simul sumptę sint vnum, sed an secessim singulę partes sumptę
sint vnum q̃d ost falsum, nam sic pot, et caput vnum esse.
Verum vnum an. Ex 2da accessione vnius reprobat argumẽtum q̃d oia
non possent dici vnũ e indiuisibile q̃ tunc non esset Ens finitum Par
menidis, nec in finitum, ut Melissus. Nam indiuisibile potius ost, terminus
e finis alicuius, quam finitum vel infinitum: hęc cñ quantitatem denotant quę ost in
diuisibilis.
At nõ ita tñ. Ex 3a accessione vnius aduersus eos disputat. Si cñ oia essent unum na
tione et definitione, sic multa absurda sequerentur. Primo, q̃ Contraria eruntidem ut
bonum et malum 2. Ido q̃ duo contradictoria idem quoq; erunt, ut Hominem ẽ, e
non ẽ. 3o q̃ disparata e diuersa erunt idem, ut Homo e Equus.
At cñ contra. Hinc nõ ex parte vnius et ex parte Entis, aduersus Parmenidem et Me
lissum disputauit, Nunc ostendit eos disputare qui ridentes magistros deridere, modum
dicendi mutabant. Quidam cñ ut Licophron ne putarent unum ẽ dicere multa
tollebãt verbum Est, et dicebant ẽ unum Homo est. Quidam vo non sic dicebant
sed addebant ẽ dicendum ut Homo albus est, caleste, sic cñ non putabant vnum Ens
posse dici multa. Sed eos reprobat Plato. Multa cñ sunt quę vnum possunt ẽ vno
in hunc errorem incidisse
Parmenidem et Melissum, quam etiam suos sequutores, q̃ vnum e Ens uno
modo dici posse existimabant, cum in ipsa natura modis dici possint. Possunt cñ vnius
sumi subiectum.

CAPVT TERTIVM

Proponit capitis diuisio. Parmenides et Melissus de principijs rerum naturalium decla
rauit ac explicauit: in hoc capite eorum rationes quas suam sententiam asserebant
dissoluit. Capitis partes statuũ duas. In quarum prima refert Melissi rationes et
resoluit: in 2da rationes Parmenidis.
Hoc igr modo. Prima pars cap. in qua antiqũ rationes eorum adfert atq resoluit duas
ponit causas propter quas Melissi et Parmenidis rationes reprehendat, qi laborant
vicio formę et male concludunt. Altera q̃ ex falsis propositionibus conficiunt argu
menta
Latet itaq; Exponit argumentationẽ Melissi qua probat vnum ẽ principium immobile

infinitum

infinitum, discursus eius talis. Quidqd ē factum dē principium, ēt qdqd non ē factū non dē principium: sed ens non ē factum: (nam si esset factum, ēt aut ex aliquo, aut ex nihilo, non ex nihilo qz ex nihilo nihil fit. Non ex aliquo, qz iam illud esset Ens et non fieret) ēt non dē principium. Quidqd non dē principium, non dē finem: Ens non dē principium; ēt nec finem, igr ēst infinitum. Quidqd ē infinitum ē immobile: nam non dē aliquid extra se à quo moueatur. Ens ē infinitum ēt ē immobile. Quidqd ē immobile et infinitum ē unum: Ens ē immobile et infinitum, igr ē unum. Hoc horum discursu tria inferebat Melissus. 1mo Ens ē infinitum: 2do si infinitum ēt quod occuparet totum locum: 3o si unum ē immobile: nam infinitum implens omnem locum, non dē ubi moueatur. Solis ergo in hoc loco primam illam rationem ut breuiter ita subtilē soluit. Cum enim dicebat. quidqd ē factum dē principium, ēt quidqd non ē factum non dē principium. Respondet Solis hic ē fallacia consequentis: ingnit enim ad oppositū antecedentis, ad oppositum consequentis. V.g. Ego homo, ci est animal non ē homo ēt non ē animal. qd est falsum. Sic quoq falsum, ēt quidqd non ē factum non dē principium, tamen ens ē dē principium quam ē factum, ut dicebat

Semper falsum argumentatio qd procedit ab opposito antecedentis ad oppositum Consequentis

Principium triplr accipitur. scilē.

Principium

Deinde hoc etiam ē absurd. Declarauit nobis vitium formæ, nunc iam declarat vitium materiæ id est falsas propositiones in argumento Melissi. qd ut intelligatur secundum ē. Principium tribus modis sumi ut docet. D. Thom. Uno pro principio temporis qd ē pro prima parte temporis in qua aliqd fieri incipit. 2do principio magnitudinis siue rei, id est eo, qd cum principio temporis incipit. V.g. Cor ē principium generationis animalis: 3o pro principio et magnitudinis et temporis, et hoc capiebat Melissus. putabat enim ē factum, non solum dē principium temporis id ē unam magnitudinis, dq tam in generatione substantiæ quam vocabat generationem simpliciter, tam in generatione accidentis, quam vocabat generationem alterationis. Hinc hoc ēt sensu offendat propositionem datam à Melisso acceptam ē falsam: non enim vere nim est dē qd factum ē dē principium alterius, cum fiat multa, quæ ōi ex parte fiant simul et alterata et in locis coagulanare simul totum fit, non ex partes, similis dilucidatio ēt

Fratres d'ēt. 2otam illationem reputat, quæ ēst. Quidqd ē infinitum ē immobile. dicatur qz varias fiat species motus ē partes, si igr infinitum totum non in toto in partes. nō mouetur, ut aqua si esset infinita dōm se sumpta non moueretur, qz non posset illi assignari locus idoneus in partes. in posset optime moueri. Deinde motus

alterationis.

alterationis possit vtra in partes moueri. In alteratione enim non est necesse ponere vtram in partem.

Neg specie unum ee pt. Impugnat iam illa ratione Melissi cum dicit, Ens est infinitum & immobile, ergo est unum. Respondet p distinctionem, si unum intellexit subiectum, sic Ens infinitum et ita unum, hoc est sine materiam, nihilominus tñ illud infinitum de partibus distinctas speciei, et sic non sequitur infinitum est, ergo est unum: homo enim et bos, licet unum conueniant habeant materiam, species tñ inter se sunt diuersæ.

Idem ee ad Parmenidem. Altera pars cap. in qua assumit ratione Parmenidis illam refutat, vbi quatuor facit. 1mo illam in materia et in forma peccare ostendit: ideo illa inualuere contradictionem: 3o tale unum Ens in nullo non ee: 4to ostendit male ad esse rationem Parmenidis declarat. Ro Parmenidis fuit eiusmodi: ergo è praeter Ens, è non Ens, Non Ens è nihil. Er ergo erit praeter Ens erit nihil: sed Ens et unum conuertuntur, er ergo è praeter unum, erit nihil, et p consequens tot unum est. Respondet talem rationem istam tam in materia, quam in forma peccare. In materia quidem, & falsa assumit, sumit enim Ens univoce et sic patet una ex ee qd e falsum: nam Ens aequiuoce de substantia et accidente praedicatur. Alia enim ro est substantia, alia accidens. In forma uo, qr fallaciam consequentis committit: ponatur enim loco Entis Album, et sic arguet ex hypothesi ergo è praeter album, è non album: non album è nihil, er unum tñ erit, ut dicat hypothesis, quod è falsum. Alia enim è ro albedinis tanqm accidentis. Alia ro subiecti in quo inest tale accidens, et sit iam erunt plura, qd ignorabat Parmenides.

Necesse è igr. Solutionem Parmenidis ostendit inuoluere contradictionem hoc modo. Illud unum Ens, qd ponebat Parmenides, uel erit accidens, uel substantia. Si accidens, tunc non potest ese subsistere, proinde cohaerebit alteri, semper substantiae, at hoc cum diuersa sit ab accidente, quod positum fuit tñ Ens ee, illud subiectum non erit Ens propterea, qr solum accidens potest esse Ens. Item accidens erit accidens non Entis qr non Ens sustentabile, quare nec accidens erit Ens.

Si igr id quod proprie. Illud unum Ens non posse esse solam substantiam ostendit tripliciter. Primo, cum sit perspicuum, multa substantiae accidere, scilicet calidam ee, album ee. Haec ita erunt non Entia, qr non sunt substantia, quae sola ponitur ee Ens. At unius accidentia sunt non Entia, ipsum quoq è non Ens: nam accidentia no pos-

sunt

sunt in esse nisi Enti, quare qui unum Ens statuunt, nihil ee statuunt, qd implicat. Secundo si sola substantia erit Ens, carebit magnitudine, qr magnitudo e Quantitas, et accidens: necesse e igr, ut substantia sit sine accidente, si habebit magnitudinem, at hre magnitudinem dicit Parmenidem, qr ponit finitam, quare ponere Ens, solam substantiam, et magnitudine praeditam, implicat contradictionem. Tertio si sola substantia erit Ens, non pt ee una: ois em substantia composita, dividitur in partes substantiales, ut Homo in Animal et Bipes, quare ois substantia erit unum et non plura Animal vo et Bipes probat non ee accidentia a definitione accidentis. Accidens e qd adest et abest a re cuius e Animal vo et bipes nunqm ab homine abesunt, quare non sunt accidentia.

Praeterea in eorum. Tale Ens unum Parmenidis et Melissi in reb. non ee docet. Si ingt esset haberet quandam definitionem, p quam illius essentia intelligeretur: sed hre non pt, igr in rebus non est. Hac ro exemplo huiusmodi declaratur. Si illud unum Ens homo, ergo appositione hominis sequitur etiam animal et bipes: haec aut sunt vel substantiae vel accidentia. Si substantiae cum Al et bipes sunt diversa, iam erunt plura. Si Accidentia, vel er accident homini, vel alicui alteri. Quod non possint accidere docet a divisione accidentis, nam aut sunt accidentia separabilia, et sic possunt adesse vel abesse homini, qd e absurdum: vel erunt accidentia propria, in quorum definitionibus ponitur, ut limitas: et sic homo, in definitione Entis et bipedis ponitur, qd e absurdum.

Quod si bipes. Ex dictis colligit hominem debere ee accidens, ex eo qr illius partes, ut pote Animal et bipes accidentia sunt: sed hoc ostendit ee falsum, fieri em non pt, ut id quod supponeretur alicui debeat ee accidens. Homo em supponitur animali et bipedi.

Quidam aut. Plato et Xenocrates Parmenidis rationes de Entis unitate sunt aggressi, sed in contradicendo ea attulerunt, quae indicant potius assensisse rationi Parmenidis, cum parmenides argumentabatur. Qd qd est praeter Ens, e non Ens, sed non Ens, e nihil, et Ens e unum. Plato maiorem concedebat, minorem negabat: fatebatur qd e praeter Ens, ee non Ens,

negabat vñ, qd ℔ non Ens, cē nihil. Volebat enim ipsos non Ens cē nihil, cōtrarium cē multitudini diversitatis, & inequalitatis; qd falsū. Absurdum cē dicit: ponere enim non Ens cē, cē contradictio.

Licet aut Ar. Non solum absurda absoluerunt, qui soluerunt rationes Parmenidis reputare sed etiam illas non soluerunt: ℔ eorum ēm solutionem, non tollitur propositio illa Parmenidis, qui dicit. ens ē præter aerē Ens, hoc ē substantiam, nihil est: eorum non Ens dupl. modis dr. simpliciter non Ens, & aliquod non Ens. Per responsionē ergō Platonis & secundas, tollita non Ens simpliciter, remanet tñ Ens aliquod. Quare non ℔ solus argumentum Parmenidis, nisi hoc modo quo ē solutum, qr ℔ in se contradictionem.

CAPVT QVARTVM.

Hic arg contra Metaphysicos seu Theologos veteres disputauit Aristo, nunc contra physicos construit rationem. Aperitur vō sunt 3 partes. In prima eorum dividit: In 2da eorum opinionem confutat: In 3a falsitatis reffellit, unde aut assumpsit

In Physici aut. Prima pars cap. in qua ponit divisio eorum de principijs rerum naturalium loquentis sunt, in duplicia sunt genera. Quidam enim unum principium faciunt, neque unum corpus ex tribus elementis, puta Ignem, Aquam & Aërem: aut medium Corpus inter Ignem & Aërem: ex quo per rarefactionem & condensationem nascitur res sicut putabant. Raritatem concessum, densitatem efficiunt contrarium. Quidam multa ponunt, quæ ex uno progredi dicebant, In quo ola continebant confusa, qd dicebant chaos; ob id etiam unum multa ola ponebant principia.

Cætera aut. 2da pars cap. in qua explicat sententias eorum & quasdam collationes. Prima est qui unum aliqd corpus ponebant principium. ut V. G. Ignem, & densitatem ex eo signa produci dicebant, nam asserebant densior factus Ignis fit aër & nebula densior fit Aqua. Cum maxima natura densitatem, sit terra. Rursus qui ponunt aërem & raritatem Ignem, & densitatem Aquam & Terram seu dicebant, sic & alia

Ideo aut sunt. 3da relatio, circa physicos in eo commemorat, qi certania statuunt principia quidam in specie. ut Thales. densitatem & raritatem: quidam in genere. ut Plato. Inæqualitatem & defectum, quæ eorum inæqualitatem vocabat magnum, defectum appellabat parvum.

Verum hic quidē 3a Collatio. Plato diversam rationem sequutus ē in statuendis seu

ergo ab alijs chaos. id est rerum et densum dicebant esse formam rei, materiam vero illud Elementum: at Plato magnum et vacuum materiam appellabat, unum vero, id est ideam primam dicebat.

Quidam aut. 4ta collatio qui omnia et multa simul ponebant principia, hoc modo sunt intelligendi. Omnes statuebant chaos quoddam, ideo unum principium ponebant. Sed in chao, qui Empedocles 4 elementa dicebat. Anaxagoras vero infinitas partes similares, ideo multa statuebat generari aut res ex chao dicebant per segregationem, vel per distinctionem illas res, quae confuse erant in chao, effici eorum, secernente ac discernente.

Differunt in. 5ta collatio. Inter Empedoclis et Anaxagore sententiam duo sunt differentia. 1m. quod Empedocles opinabatur, certis temporibus elementa effundi et in unum chaos commisceri: alijs autem temporibus discerni et distincta consistere. In commistione Elementorum mundum interire, in ordinatione vero oriri et generari et sic factum est ab eterno unum mundum, alios temporum intervallo interire; alios aut spatio nasci et exoriri. Anaxagoras vero semel tm ex chao secretionem factam esse, a mente quadam existimavit et sic exortum mundum nec postea futura est secretio, postea vagari posse tempora, nec ideo interiturum. Aeternum discrimen. Anaxagoras infinitas partes in chao extitisse affirmabat, omnes et contrarias. Empedocles sola elementa confuse in chao ponebat.

Videtur aut Anaxagoras. 3ia pars cap. in qua iam refutat sententias veterum, maxime vero Anaxagore, quod maiore difficultate hic videtur: itaque versat. et reducit ad 3 puncta. In primo ponit duo fundamenta ipsius Anaxagore. in 2do sententiam eius et rationes. refutat. In 3o specialiter quoddam dictum Anaxagore impugnat. Primum est fundamentum Anaxagore Ex nihilo nihil fit dicunt physici. at Anaxagoras addebat nil de novo generari, sed generatio nem esse quasdam commutationes accidentarias. hoc est alteratione nec ut pote, rarefactio nem et condensationem unius principij, quemadmodum olim dicebant, qui unum pon ia plura statuebant.

Quoniam ex ee. 2dum fundamentum, cernebat contraria ex se inuicem generari ut calidum ex frigido, et e contra, sic ignis secum ratiocinabatur, ex aqua fit ignis. Ignis igit aut fuit in aqua, aut non, si non est ex non igne factus ignis: ergo ex nihilo. Sed hoc est impossibile, ut dicit primum fundamentum, est iam in illa aqua praesse rarae particulae ex quib. congregatio facta est ignis: particulae vero istae ar tr secretionem sentiri non possunt, poter parvitatem. Concludebat igit. ois ee in

ois.

m oēs: res aūt dicī hat, ut illaē, quaē plurimum inēst, ut eaē po eaē eaē
qē inēst ei plurimum, similium partium eaē

Si infinitum igr. 2dum punctum patet 2ª m qđ p rationibus impugnat Anaxagoram.
Rō prima si opinio Anaxagorē esset uera, sequeretur nullam de rebus posse dī scientiam, atqđ hoc falsum, ei et illud. Probat sequellam, nihil pt cognosci nisi cognitis
ēt principijs ex quib. res constat: principia composita qualia ponit Anaxagoras
non possunt cognosci, ei nec ipsum compositum. Maiorem probat. Q tum compositum arbitramur cognoscere, cum eius principia cognoscimus. Minor probata.
Infinitum, ut infinitum cognosci non pt: sed principia dm Anaxagoras sunt
infinita dm multitudinem, igr cognosci non possunt.

Preterea si necesse. Rō 2da Anaxagoras in qualibet re naturali, non solum
partes infinitas ponit, sed eas nullo termino, siue ad maius, siue ad minus definitas eē statuit: hoc ei impugnat. Q partes corporum infinitē maiores et minores possent dari, possent et tota corpora infinite magna aut parua existere:
nam totum ex partibus componitur: ideo ea ratione sequitur. Sed hoc est
falsum, qm nemo videt hominē altiorē cupresso, aut minorem formica; hoc
aūt eueniret, si non esset certa et determinata mensura quantitatis rerū
Et patet. eēm quarta ratione, componere corpus infinitē quantum, siue in ma
iūl, siue in minus. Quare partes corporum, non sunt indeterminatae, sed cor
tō mensurā et rōnem habent

Preterea ritalia Rō 3ª Anaxagoras & sua sententia supponebat hoc ē dicta tangi
tem et manifesta. Primum eiā eē m oēs: 2dm Deū non generari simpli, sed p secessi
onem fieri: 3m Deū determinari à multitudine illa p principijs: 4m. Quodlibet
fieri ex quolibet: 5m Oē infinitum augmenti & ablationem: ideo hi qui posuit tum
fuerat talēs ptes ratione. Si ē ex qualibet secreto quodlibet rei posset fieri
illa secreto posset infinita fieri, aut non. Si possit. Deus finita et in se actu infini
tum: cuius etiam ē finita vel infinita actu, qđ ē contra oēm rationem. Si non possit
iam non essent infinita partes illa, qe finem acceperunt & ablationem: quare in
qualibet re non sunt infinitae partes.

Preterea si corpus Rō 4ta. Si partes similes possit capere infinitē minimo
esset aliqd minus: sed hoc ē absurdum, quare et illud. Consequentia ē uera, qe par
tes diuisionem ēt minor, quam totus diuisionem, si igr ex sententia Anaxagorē

partes ille similes sint minime ante diuisionē: minores enim post diuisionem, quare dabit minimū, minus.

Insuper in. Ō sā ꝙ quodlibet esset in quolibet, in una qualibet parte rei essent partes infinities infinite, & in illa nullus infinities infinite, & sic & consequenter essent sine fine infinities infinite, qd fieri non pt: nam cum unum natum Natura unum infinitum abbremat atq resquat, ut infinitus deconsumabit, multo magis plura minutum abhorret.

Ad ūs quod. Punctum 3ii partis 3ę in qua cum speciale quodā Anaxagore dictum reprehendit, tum modum generationis, dictum est tale. Putabat Anaxag. secretā rē nunqm fieri posse dabitatam, hoc nō Aristi verē dictum, sed non satis. Verē qz accidentia nequeunt a subiecto separari, si enim habitus & affectiones possent separari, dabitā aliquod album, aut sanum, qd non esset hoc aliquid. Siue substantia vt Lapis, aut Homo qd fieri non pt. Non satis qz non de accidentib. loquutus fuit sed de alijs ꝺbꝰ, quae in illo chao iacebant. Atq ex hoc inuidet Aristi Nectem illam, quam principium Anaxagoras statuebat dividere ꝺbꝰ in eius omnes proprias ex illo chao, in cui quidē a quibus separari non pt, stultia ei illa mens e, quae id tentat qd e impossibile, neminem qz dividit & separat ea, quae separari non possunt, non est accidentia & partes omnino separari possunt

Neq etiam. Modum generationis reprehendit. dicebat enim illa Res quae vnq fuit formā generatis ex ꝺpositione similium partium, qd Aristi possit eē ostendit hac ratione, ut dividit rebus sit ꝺponita: sed dividit in partes non solum similes sed etiam dissimiles vt Lutum non modo in lutum simile, sed etiam in Agnam & Iumentum, quae sunt dissimilia. Quare componi ex non nisi partibus similibus, sed etiam dissimilibus.

CAPVT QVINTVM

Eiusdem Resolutio & Argumentum

Postq̄ demonstrauit Aristi nec vnum nec infinita posse eē principia nunciandum (debere eē finita) approbatq̄ ponit hic fundamentū. Principia debent eē contraria. Cap. sunt 2 partes. In prima probat principia eē contraria auctoritate vetustissimi; in 2da inducendo ne: In 2a enumerationem & discussionem Thoma

ostendit.

principia debent eē Contraria.

ostendit

Oēs igr Capitis pars prima et ratio prima. Vnaqne oēs Chī statuunt principia
Contraria: ergo sunt contraria. Probat antecedens inductione. Parmenides enī th
et ē in mobile vnum principiū coactū mī ea q̄ videntur, que sensui patent, Calidū
siccum dicebat, quod alterum Ignem et Ens, alterum Terram et non
ens dicebat. Anaximander similiter Sursum et Rarum. Democrity. Ens et
et Inane. qd vocabat Ens et non Ens. et sic ponebat generationem
et mutationem inter contraria: vocabat Solidum cum Atomi esse con
iunctū, ut nullum medium vacuum relinquerent. Inane vō vocabat spatia
media inter Atomos, et sic generationem ponebat vt ex Vacuo et Inani fi
eret Sursum, hoc ē congregatione atomi; contra vō in corruptione et
propter hanc contrarietatem terminos inter ipsas atomos ponebat con
trarietatem. Differebant enī quedam ab esse figuris, quedam situ
ordine. Differebant preterea positione, quedam sursum, quedam deor
sum, ante et retro: differebant etiam ordine, quedam priores, quedā
esse posteriores. hec aūt contraria sunt.

Vnde fiant hīa capia! Idq̄ nam. Rō 2da à definitione. Principia sunt que non fiunt ex alijs nec
ex se inuicem, sed ex his: sed prima contraria sunt eiusmodi: q̄
prima contraria sunt principia; et p conuersionē principia sunt contraria
Minor probat p octo predictis. Contraria prima non sunt ex alijs, q̄ sunt prima:
si enī essent ex alijs, prima non essent, non sunt ex se inuicem, q̄ sunt con
traria, quare ea ē natura, ut alterum alterū principium ee non possit, prius
Contrariorum natura et nīs principium, à quo ut subiecto res fiunt, nam sese non recipiunt contraria,
sed potius interimunt: ex illis ergo fiunt, q̄ alterum eorū in re manet
et ex eo vna, cum subiecta materia res manet.

Verum id ipsum. Rō 3a. Quia sunt principiata, talia et principia.
sed principia inter se sunt contraria, nihil enī ē aptū agere in quod
nec pati à quouis: nihil fit ex quouis, nec inest in quouis, sed in contra
rium ergo agunt, à contrario patiuntur, ex contrario sunt, et in contrarium cor
rumpuntur: et hoc quidē p se et non ex accidens: quare si ergo quod agunt
ex quibus illa generant.

Quoniam pacto. 2da pars cap. in qua minorem propositionis oēs probat pro
bat

bat inductione. primo loq inductionis exēplo, probare illud axioma. Nra quod libet fieri ex quolibet, sed ex contrario, cuiusmodi est. albū non fit ex musico Non fit quodlibet ex quolibet.
qz ista nihil dnt contradictorie, sed fit ex non albo, qz in albo ē nra albo ē contrarium, neg ex oī non albo, sed qd sit dispositū ad transmutationē ut ex nigro, nigredo aut ē quidam in chsalio albedinis. qz ē potentia albedinis. Oportet igr, ut id qd generatur, generetur ex subiecto, in quo sit illud qd generatur aligd contrary.

Neg pursuit. Alter loq inductionis ē. ostendens non qdlibet corrupi in qdlibet album cū non corrumpitur in non musicum: qz hoc non dē secū communicare nec privatiue opponatur: sed album corrūpitur in non album hoc ē in nigrum, aut viride, aut qdlibet medium, quod se habet ut habitus, et privatus, et sunt eadē genere.

Simili pr fit. 3a pars inductionis, i dē ostendens in alio mutationis genere. Qm ē mutatus. Simplex et Composita, dimplex est in qua pars in partem, siue unū extremum in alterum extremum mutatur. Vg. studiosus in non accidens album, in non album. Composita cum partes in totū, aut in partes. Vg. Lartes domus in domum: non consonantia in contrarium. Ed verum fuit si simplex mutatione nihil fieri ex aliquo, nisi in id in quod privatio, hoc ē potentia ut fiat. Dē verū ē in opposita mutatione

nichil aute. Dē fieri ostendit in dē constitutione rei, siue ea fiat p ordinem ut exercitus fit ex non exercitu: p ordinem, siue p oppositionē ut domus ex non domo, siue p dēstructionem, ut statua fit ex non statua.

Dr igr. Concludit ex quib⁹ dictis ostendit qd ratione superiori offerunt hoc modo. Dicta igr quod fiunt ex contrarijs, aut mediis fiunt: media cum quo dam modo contraria sunt, et dicta quod fiunt, fiunt ex contrarijs. unde cum Media cum contraria sunt
stat, principia ee contraria: media aute contraria ee manifestum est: nam inde contrarium ē albo et nigro.

Plurimi igr. 3a pars cap. in qua ostendit eram ipsos antiquos hoc ipsum sentisse primum principia debere ee contraria, atq ex contrarijs oia fieri, nullis rationibus persuasos, sed sola veritate compulsos, ut ēt dicit D. Thomas. lapide sine cognitione facti naturali deorsum, sic et intellectus hominis in veritatem absq alia ratione fertur. Differunt tñ isti antiqui, qz quidam contraria privatiua priora ponunt

quidam

quidam posteriora. Illi priora ponunt, qui notiora esse sdm intellectum asserunt. ut qui dicunt magnum et parvum: par et impar. Illi vero posteriora, qui notiora sdm sensum, ut qui calidum et frigidum, et sic contraria principia faciunt.

Quare eadem. Colligit demum Aliae sententiae antiquorum. Sententia igitur illorum quodam modo est eadem, quodam modo diversa. Idem dicunt sdm analogiam et proportionem, quia unus quisque contraria ponebat, ex eadem contradictione, id est inter se opposita. Deinde ex eodem praedicamento. ut par et impar, magnum et parvum ex quantitate. Calidum et frigidum, siccum et humidum, rarum et densum ex qualitate. Sed diversa dicunt sdm rationem et intellectum. Alii enim dicunt contraria universalia, ut magnum et parvum, par et impar. alii particulare, ut rarum et densum. Melius tamen isti philosophi. qui ponunt universalia, quam qui particularia communia enim debent esse principia, et per consequens universalia. Quin illud axioma commune. Universalia sunt intellectus, particularia sensus.

Veluti magnum. Concludens caput, docet, quare magnum et parvum sunt intellectus, densum vero et rarum sunt sensus, quia illa sunt a materia separata, haec autem sunt in materia, quae est causa individuationis.

CAPUT SEXTUM

Supposito fundamento in cap. praecedenti, scilicet principia debere esse contraria. iam nunc accedit ad investigandum numerum principiorum. Caput hoc ut revocari potest ad 4 propositiones cum suis rationibus, ita 4 habet partes.

Unum enim. Propositio prima. Principia sunt plura uno. Probatur. Contraria sunt plura uno, principia sunt contraria, ergo principia sunt plura uno

Nec etiam. 2da propositio. Principia non sunt infinita. Hanc probat 4 rationibus

1a Si essent infinita, compositorum non esset scientia, sed est, ergo sunt finita. Sequela probatur, quia scientia compositi fit per principia eiusdem. Si ergo haec erunt infinita, scientia eorum esse non potest, quia infinitorum non est scientia.

Una quoque. Ratio 2da In uno quoque genere est una prima contrarietas, ad quam omnes contrarietates eiusdem referuntur: Sed substantia cuius principia quaerimus, est unum genus, una ergo erit contrarietas in genere substantiae. Unius autem contrarietatis duo sunt tantum extrema, ergo principia substantiae non sunt infinita, quinquidem principia sunt contraria: per substantiam autem hic intelligas

compositum.

cõpositõ naturalis. Notandum etiam hic Aristm loqui de contrarietate, quæ
est inter habitum et priuationem
Et quia. Rõ 3a Stultum est fieri et plura, qd pt fieri et paucora, sed et
principia finita possunt fieri ab infinitis, finitis igr ponit infinita. Ma
ior è uerissima: natura ab ita è ordinata, ut nec abundet, nec deficiat in necessa
rijs. Minorem probat authoritate Anaxagore et Empedoclis. Nã ord qua
Anaxagoras et principia infinita fecit, Empedocles etiam facit et quatuor
non ex sine necessitate sunt multiplicanda.
Preterea alia. Ista ratio. Si infinita sunt principia, aut illa sunt contraria
sere dubiũ. Nõ contraria, principia essent, at certum è multa dari cõtraria
quæ principia non sunt, non igr principia hic contraria sunt infinita. Maiorẽ
tangit cuius omittit. Minorẽ probat exẽplo. Nam album, dulce, amarum, nigrũ
sunt contraria, non tñ sunt principia, cum ex alijs contrarijs fiunt. Principia
uo semper manere debent, Cetterum ob sema. Contraria alia alijs cõ prona duplices qualita
ut sunt primæ qualitates. Alia posteriora, ut sunt 3es qualitates, quæ ẽs
principia cẽ non possunt, qr non semper manent.
Cum aut. 3a propõsitio. Principia debent cẽ plura duobus. Hanc probat
3 rationibus. Ex 2 principijs ortã fiunt, sed ex duob. tñ contrarijs nihil
fieri pt. qr contraria, circa aliquo subiectũ, non transmutãt in se inuicem, cũ
opꝰ è aliquo tertio principio.
Insuper et id. Rõ 2da. Nulla contraria componunt substantiã rei. Sed
principia cõponunt substantiã substantiam rei, cũ principia, ut sunt 3es
contraria, non possunt cẽ principia. Maior è uera. Minor ꝓbat. Si principia
non essent substantia rei, cũ esset de subiecto, id è accidentia, et ex consequẽ
in posteriora essent subiecta, et subiectas deberent cẽ prig, aliqui hoc è contra
naturam principij, non ẽ sunt contraria.
Preterea substantiam. Rõ 3a Substantia non fit ex non substantijs. At con
traria sunt non substantiæ, qr substantia nihil è contrarium, ergo principia
ex quib. fit substantia, non sunt contraria.
Quamobrem. docet Arists, qua ratione hoc dubium propositum possint cogi
hari. Principia sunt contraria, et principia non sunt contraria. Nam si
principia contrarijs aliqd subiectũ statuerẽ. Prima ista illa. Principia
sunt contraria, uera è, ꝑ forma et primario constituenti. tangit duo ter
mini contrarij. Altera uo ppositio uera. Principia non sunt contraria
uera è si aliquatenus illos terminos ex subiecto constituat: subiectũ cũ
non

è contrarium sub quo in se recipit.

Qualitates elementorum.

Atq; videa. Propositionem iam confirmat authoritate veterum & comparatione tali modo. subiecta p̃ diuersa inuestigata, cum nonnulli ignem statuebant, quidam vò aquam, quidam medium inter aerem & aquam, vocant ni dicebant, qui medium posuerunt. subiectum cui contrarios debet eõ vtriusq; contrary experte, ut utrumq; in se recipere possit successu temporis: Elementa vò sua natura sunt contraria qualitatibus: ignis namq; v.g. calidus & siccus, Aqua frigida & humida, nullum eñ illos aptum è poni pro subiecto contrariorum.

Verum enimuero. Quamuis antiqui eñ aliud aliud principium statuerint, docat ni eos non fuisse contentos, in solo materiali principio, sed etiam priter ea contraria de quibus superadduxit: quidam eñ rarum & densum, quidam abundantiam & defectum, magis & minus, seu magnum & paruum ponunt.

Tria igr. Propositio ipsa. Principia non sunt plura tribus, hanc probat duab. rationibus. Prima. Si sunt plura principia tribus, aut ideo ut multiplicata subiecta, quæ sunt ad patiendum respectu omnis contrarietatis, sufficiat vnum subiectum, vnius vnius contrarietatis, non è nisi vnicum subiectum, aut ideo ut multiplicãtur contraria, ita ut sint 4 contraria prima, q̃d etiam è in exemplione. sequeretur subiecta multiplicanda ee: deinde plura ee contraria primæ eiusdẽ generis.

Et in super. Altera rõ. Non è nisi vnica contrarietas, in caliga enim contrarietatis, possunt eñ multæ ee particulares, quædam priores, quædam posteriores, ut qualitates. Idẽ quæ ex primis cõponuntur. At substantia vnicum genus est, ipsius contrarietatis vnica è prima, & sic principia substantiæ de quib. est sermo non poterunt multiplicari ex parte contrarietatis, ut dicebas est: unum ore tria.

CAPVT SEPTIMVM.

Numerum principior. hactenus inuestigauit Aristo. iam in hoc cap. sententiam proprium de tribus principijs Rex Naturalium explicat, cuius statuum, ordo partes sustinet in particulari disserit, vbi statim docet in qua transmutatione tria ista duo vide contraria & 3m subiectum. In 3a Epilogus totius doctrinæ de principijs rerum naturalium subiungit.

Hoc igr modo. Prima pars cap. Inquirit aliquem modum ostendit, quo progressus sit in explicando subiecto transmutationis, nimirum à communioribus in magis propria ordine ab ordo è naturæ, ut à communioribus ad ea quæ sunt minus communia prout

dare

dam̃ sicut dictũ ẽ in prõsa mia

Nam quidam Proponit mutationes substantiales dẽr contingere, nẽque ut in simplici ẽ in compositis. Simplex illa mutatio generatio dr. cum termini terminantes sunt in oppositi. V.g. cum dicim̃. homo fit musicus. Composita vẽ ge neratio est cuius uel utergz terminus, uel alter tm̃ ẽ complexus, ut homo nõ musicus, fit homo musicus. uel non musicus homo fit musicus.

Quorum aũt. Inter primationẽ et subiectum dẽr ponit discrimen. Alterũ ẽ cum sola primatio ponit ex parte termini, utrunlibet formulam loquendi assumere possumus, id ẽ in recto et in obliquo. V.g. Non musicus fit musicus, et ex non musico fit musicus: cum aũt solum subiectum ponit, licet tm̃ uti formula in recto. V.g. Homo fit musicus; non aũt recte ex homine fieri musicum: qd si aliqn̄ liceat uti in obliquo, id tm̃ magis fit, ipter in talibus rem primationem, quam materiam. Alterum discrimen subiectum post generationẽ manet, non aũt primatio

Quia cum ita. Concludit in ẽbr quod fiunt, siue illa sint substantiales siue accidentalia necessario dandum ẽ unum subiectum, qd̄ manet sub utrog extremo contradictorio. hoc aũt subiectum, idem cum primatione idem sit numero, differunt aũt specie, id ẽ ratione et essentia. Qd̄ probat tribg modis. Primo qz differentie differunt, 2do, qz subiectum manet in transmutatione, primatio vẽ non. V.g. cum homo transmutatur in cadauer, materia huius remanet, qd̄ primatio, quod ẽ absentia formę introductę, expellit à forma cadaueris, quę in materiam hominis introducta. 3o differt subiectum à primatione q̄ diuersis modis loquendi in oppositis puta primatione, magis loquimur q̄ obliquum casum, quam recto, ut ex non musico fit musicus: at in subiecto puta materia magis q̄ re cto loquimur quam q̄ obliquum. V.g. homo fit musicus, non aũt ex homine fit musicus.

Cum aũt. Ex dictis patet cap. in qua postea ostendit in mutatione cui simplici et compositę, debere ẽ aliqd subiectum in omni ueritate sumptũ ad particularis mutationis discrimen. Ad hoc aũt intelligendum duas esse mutationis diuisiones ponit. Prima mutatio, aut ẽ accidentalis, aut ẽ substantialis. Acci dentalis, quo fit aliqd hoc, id ẽ sub quid, ut album fit musicum, calidum. Substantialis, qua fit aliqd simpliciter, ut fit homo, fit ignis, fit planta. Ad hoc igr dicendum qua fiunt oportet diuersa subiecta statuere. In accidentali po

ni ng subiectū. sēgt pma m matriā, qt ipsa é cui ofa ⁊ sēat accidēn
tia, é ipsa nulli ⁊ est. In substantijs ab ⁊ obi iam substantijs ipse trans
mutāte ⁊ non sd̄m accidentia, necessariō, ut aliqd primus suppositū per
manens subijciat, ut plantē. ⁊ animalia fiunt ex semine.

Eorum aūt. 2da diuisio generationis substantialis possūt ē 5 mōdi. Vel ex nō
ente cum ex aere fundit statua. Vel additionem ut cum ex puero fit vir, addita quanti
tate. Vel ⁊ detractationem ut ex trunco fit mercurius detrā partibus. Vel ⁊ compositū
ut cum ex lateribus ⁊ cemento fit domus. Vel ⁊ alterationem ut ex cibo fit sanguis. In
otis his necessarium ē subiectum. Notabis hic non oī dari exemplū substantialis gene
rationis sed etiam accidentalis. ideo aūt optavit sic ut dicat D. thom. qz aūt facta quidē
modo consentio ē in gre. substantiā propter materiam

Quare patet. ex dictis oīb modis enumeratis generationis ⁊ mutationis concludit semper
qd fit ex composito, id ē hoc aliqd qd remanet sub forma adueniente ⁊ aliquid qd
recedat, puta formam oppositam ⁊ privationem. Discedit igr in supra positis ⁊ qd
remanet puta de. lapide. aurum, ⁊ id qd recedit puta informatio, informatio, ordinatio,
cum configurato fit figuratum, ex informato formatum, ⁊ ex incomposito compos
tum, ⁊ sic in alijs.

Si igitur cor. Concluso in rerum vniuersitate ē materiam ⁊ formam: possēt quispiam du
bitare quid igr sunt ista, ⁊ quem ordinem obtinent in rebus? Ad ē principia ⁊ Cau
sas rerum Naturalium, quod probat tali ratione. Ea ex quibus ⁊ num quodq primo ⁊
non sd̄m accidens, nec sd̄m substantiam est, ⁊ factum est, sunt principia ⁊ Causa
ad materia ⁊ forma sunt ea, ex quibus primo ⁊ non sd̄m accidens res sunt, quare
eo ipso, materia sunt ⁊ forma principia ⁊ Causa. Dr primo propter Elementa
ex quib. ex ⁊ compositum, sed non primo. Addidi Non sd̄m accidens. Propter hu
iusmodi, quia principium ⁊ accidens: non ens manet in composito, ut patet, nō
ens accipit materia cum qua ē unum numero.

vniuersa igr. declarat precedentem doctrinam de Causis principijs. Materia
⁊ Privatio inquit se dispungunt. Materia ē una numero ppter operatio. una nume
ro propter duas causas. Prima Qz ē indiuisa: deinde qz exponitur eius cō
mixto quasi edicta forma. Privatio vō ē accidens materia, at forma dat esse
vnitatem rei.

Quapropter ipsa. 3ª pars cap. in qua totius doctrinae de principijs facit Epilogum.
Ex premissa igr declaratione manifesta ē doctrina de principijs, quae ⁊ ē duo
⁊ tria, sunt contraria ⁊ non contraria. Duo sunt numero. Materia ⁊ forma,
qz ex his res oīs componitur, ut partibus essentialibus. Tria ē qz natura Privatio
nis diuisum ē a materia. Contraria sunt. Forma ⁊ Privatio. Non contraria. Ter

Qualitates principiorum.

ma

nā ē Materia, simul Materia ē Privatio

Natura autē. Declarat quod sit Essentia Materiæ. Est ḡ materia essentia, ut ordinē potestatē. nihil vō actu. qđ dū sumit similitudine, qua solā dē cognosci Materia prima. Nam cum nulla res possit mouere in cognitionem nisi per actum. At materia nihil ē actu p se, non dē ḡ mouere in cognitionem p se nisi p aliud. hoc ē p ea quæ sunt actu: cognosci ḡ alia non dē, nisi p similitudinem sensibilium, siue p analogiam ad artificialia. Vt cum se habet ad totum compositum aut factum. Vt ad statuam, ita se habet materia ad substantiam compositam. et ḡ sicut, antequā fiat statua, non ē actu statua, sed potestate, ita materia antequā formam accipiat non ē suo actu ens, sed ordine potestate, quare essentia illius est pura potentia.

Hæc autē. Conclusio ē generalis ex ordine, quod hactenus de principijs diximus. Privatio igit dicta est principia ex contraria, deinde quod præter contraria opponentes subeorum tertium constituere. Vltimo quomodo se ista contraria se habeant. alterum ex ē forma, alterum privatio, restat difficultas. an forma et Materia sint substantiæ, sed hoc reijcit ad librum 2.

CAPVT OCTAVVM.

Cum tria sint necessaria ad doctrinam obtinendam absolutam, nisi falsa opinare vel constituere, et impedimenta veritatis removere. Primo dictis prioribus duobus capitibus perficit, hoc nō tertio proximo libri duorum capitum præstat. solvit ea argumenta vetera quibus illi inducti falsam doctrinam de principijs habebant. Cum autē error ex parte quæ ex ignorantia materiæ et Privationis proveniat, cap. oū hoc eorum errorem, qui ex ignorantia materiæ primum solvit ac refutat. qui vō ex ignorantia Privationis cap. sequenti. Horum vō capitum sunt duæ partes. In prima commostrat errorē Parmenidis et Melissi ex parte ignorantiæ materiæ. In 2da præmissa divisione refellit utramq; partē illorum argumentū.

Post hæc autē Cap. pars prima. Itaq; ponit Parmenidē et Melissum, qui ignorabant materiam duas dicebant, 1ō. nullam ē res generatio nō aut ex ente nō hac duplici ratione. qđ generata, aut ex eo qđ ē generata, aut ex nihilo, non qđ ē, qr iam res esset integrē generata, qđ ē absurdū, nec ex nihilo, qr ex nihilo nihil fit, nulla ē ergo generatio. Alterum, qr nulla ē generatio aut mutatio. ideo unum ē tm ens.

Duo autē duo. 2da pars cap. in qua respondet dictis et argumentis antiquorum

præmissa

premissa duplici diuisione Entis ⁊ non Entis. Prima diuisio ē cuiusmodi
ens aliqd ex Ente ⁊ non Ente. similiꝫ facere quidpiam Ens uel non Ens duob. modis contin
get. Forte, ⁊ ℔ Accidens. Forte illud fieri, aut facere existimandum ē, qd fit aut fa
cit hac parte qua tale est ⁊ ut illi competit facere, uel pati proprie. Ex accidenti
uō. dī pati ut facere, cum ter non hac parte, qua talis est, sed qua alia patit, aut
facit. V.g. Medicus medicat, ⁊ non medicat, ⁊ medicꝫ ofdi ficit aliqꝫ albus: nam medicat
℔ se, ⁊ non medicat ℔ se, qr hac parte agit, aliqꝫ medicat, qua proprie illi competit. Ac
cidit uō ⁊ albus fit ℔ accidens, qr has actiones sicut, non hac parte qua medicꝫ
ē, sed qua alia, puta faber.

Non aut ⁊. Posita diuisione sic soluit primam partem argumenti. Dicit nihil fieri
ex non Ente, uerum est, si non Ens accipiatur simpliciter ⁊ ℔ se, hoc est, ut nihil ℔ se est.
Si uō accipiatur mul non Ens ℔ accidens falsum est, nam ex priuatione uel fieri qd
pauci pium ē ℔ accidens. ⁊ non Ens ℔ accidens. Accipit enī materiā ⁊ non ut gredi
tur compositionem rei.

Simili aut. Eodem pacto soluit alteram partem argumenti affirmantis. Cum dicitur nihil fie
ri ex non Ente, uerum est, si accipiatur Ens simpliciter, ⁊ ℔ se, hac parte sicut qua Ens
ē, ⁊ qua forma præditum. Sic uō, cum aliꝫ Ens ℔ accidens, hac parte uidelicet qua
ē forma, sed priuatio fatorum est: non multa fieri ex talibus creatis, ut ex uermes
generetur ex boue, generetur Ens, ex Ente, aut ex animali, sed non ℔ se, hoc ē, hac
parte qua ē bos. ut ℔ accidens qr ex priuatione quē accidit materiā.

Et si quod Ens. Posset aliquis obijcere, ēē contradictoriū simul possunt ēē uera. ⁊ ℔
qd non possunt, cum aut non dicimur ex Ente ēē generationē, ⁊ non esse non ē contra
dictoriū, qr ostendimus, quo modo esse possit, ⁊ non possit adhibita obseruatione.

Talis igr unus ⁊. Altera diuisio ē responsio. Ens, simili non Ens, duob. modis dī. Actu
⁊ potestate, ut docet ℔ Metaph. Respondemus ēē, Deb naturalia fieri ex Ente po
testate, id ē ex materia prima, non uō ex Ente actu: ita nō fieri ex non Ente actu
hoc ē priuatione, non tñ ex non Ente potestate, id ē ex nihilo

Quomodo res fiant ex materia prima

CAPVT NONVM.

Demonstrauit superius ego errorem qui ex ignorantia materiæ prouenichat: ut hoc uō cap.
refutat errorē, qui fuit ex ignorantia priuationis. Cap. suæ duas partes. In prima osten
dit antiquos potuisse materiam non ēē Ens, ex eo qd ei priuationi ea dē ēēt subiecta.
In 2da attributa principio ⁊ exponit.

Ipsam igr. Prima pars cap. in qua refert rationes antiquor, quam alteram fuisse lau
mendā. altera Platonis. Parmenidis sic ratio nabatur, ois fieri ex existente,

materia

Materia, è non ens, cū ordā sīnat ea non ens. e nare ea vno subiectō sīe rez genera
rio. Plato aūt hoc modo. Quicq̄ sīnt vnum subiectū ē numero, ea dē sīnt po
testate ē ratione: seu materia vū principio ne sīnt vnū subiectū, ideo quoq̄ sīnt
vnū essentia ē ratione.

Nos cōtra. Ista vbiq̄ aggregato q dictū sīonē superiꝰ allatam. ē primo Carmeni di
Non ens duob modis dr: q se ē q accidēs. Materia è non ens q accidēs, nam
re vbi primario nō: primario vō è non ens q se quare falsum è qd dicebat Carme
nides, eudq̄ è q̄dam ens: nam qdq̄ è potest esse actu, pt̄ ē ens
potestate.

Ad illi. Facile respondet obiectioni. Obijciebat aliqs, vt Plato posuit 3 principia, sicut
et ve Solas: nam Plato q ideam, formam, et magnū, materiam, et parvū privati
onē intelligit. Ista Aristo ostendit terminum numerum longe diuersum ēē a suo termino
numero. Plato enī q magnum ē parvum vocat materiam intellexit, Plato aūt sibi quā Intentio Platonis de principijs.
libet materiā modo magnā, modo parvā. Magnū enī ē parvum. duo sunt nomina
duo re. Privatio aūt neglecta, ipsa quē plurimū affert à Materia. Ens. ē materia
è non ens q accidens: Privatio vō è non ens q se, deinde q materia è substan
tia incompleta respectu oppositi: Privatio aūt nullo modo pōt dici substantia.

Nam cum dicit. Vsq̄ post capm̄ in quo postquā refutauit opinionē veterū de princi-
piis. confirmat suam: quemadmodū sint vnicuiq̄ principij attributa declarat. Et igi
tur forma, hoc nomē, ē quid diuinum, bonum, ē appetibile. Diuina in quit forma Quāta attributa forma.
ē, q̄ quemadmodū. Deus diuinissimus ē ēē optimissimus ē sic forma dat ēē rei, ideo
ē similitudinē diuinam dr. Dr etiam bonū, q̄ actus ē bonum ex necessitate. Appe
tibile vō, q̄ ordā bonum appetunt. Vsq̄ principium ē ipsa Privatio, quā ē oppo
sita in ista formis. Tm̄ Materia ipsa appetunt formam: illi ergo qui nunc dixis
sent materiā ē Privationē, putabant privationē appetere formā q̄ sē sequi
tur, aliqd sui appetere ex natura, sed bene materia appetit formam, tanquam
rationē aliquam, q̄ materia respectu formæ omnino nichil est.

Materia vō. Ostendit alia attributa Materiæ ē Privationis. Materia inquit, ipsa
è incorruptibile, atq̄ ingenerabile. Privatio vō contra: dicit enī materia genera
bile ēē et aliqd se prius, qd è ab priuatione, simili ex compari, et compari prius
est: deinde materia è id, ex quo res ē se fit, ē qd manet in oppositis generatio
nis vō non manet nō oppositū, neq̄ res pōt ex illa q̄ ss, sed ex q̄cūq̄ dest.

De principijs dō. Ex causat se dubio, quoniam liber hucusque tractat de materia disseruerit: formis autē quę præstantiores principijs & partes aut nihil ne minuerit, & dicit duplicē esse formam. Metaphysicā & Physicam. De illa physica tractabit in Metaph. de hac dō quę & altera pars cōpositi: polliceri se in sequentib. libris dicturum.

Definitiones ex Libro Primo.

Sāe è causam primam, principijs prima, vsq; ad elementa cognoscere. text. 1.
Vniuersale è totum quoddam. text. 4.
Principium è alicuius, aut aliquorum principium. text. 8.
Accidens è qd de subiecto aliquo dī. text. 26.
Accidens è id qd inēt pt, ac non necesse, & accidens è id sine cuius definitione ponit subiectū, ut qd è simitas, è nasi curuitas. text. 28.
Priuatio è principium cum Materia vnum numero, & priuatio è absentia & contraria forma ab habilitate Materiæ primæ & formam primam sortiendam. text. 61.
Substantia è quæ sola de subiecto non dī, cætera vniuersa de ipsa dicunt. text. 82.
Materia è substantia quæ ita se habet ad formas & ad substantias cōpositas, ut ratio quæ mō dī ac uel lignum, & quæ ibi aliud, ad formas artificiales. text. 69.
Ens p se è id quod forma n. Non ens p se, qd è nihil. text. 71.
Forma è ratio quoddam diuinum, bonum, & appetibile. text. 81.
Materia è primum subiectum oni cuiusq; ex quo fit aliquid, cum insit, non dī accidens & si corrumpia aliqd in hoc addit vltimum. text. 82.

Diuisiones ex eodem libro.

Notitia dplex. altera nobis, altera Naturæ. uel quædam sunt Notiora nobis, quædam simpliciter, ut alibi dicit. Quoddam sēm sensum notiora, quoddam sēm rationem. text. 2.
Oīs mea cognitio è dplex. Composita cum cognoscimus totum, partes & eius cognoscimus. Distincta cum totum et partes nouimus. text. 3.
Vnum è triplex. Continuum ut Magnitudo. Indiuisibile, ut Punctum, ratione seu definitione. ut Linea & gladius. text. 16.
Principium è dplex. Generationis & rei. text. 23.
Infinitum è triplex. Multitudine Magnitudine, forma. text. 35.
Generatio è dplex, ex similaribus partibus, ut ex igne, aere, & ex dissimilibus ut aër ex aqua. text. 40.
Tres sunt conditiones ad necessariæ principijs. 1ª. Ne ex alijs fiant: 2ª. ne ex se inuicem fiant. 3ª. ut ex eis oīa fiant. text. 42.
In oī motu & mutatione tria sunt necessaria. Ad id quia fiat motus & mutatio. Terminus à quo, & terminus ad quem. text. eodem.

Genus dr̃ dpr̃. simplr̃ dicta quæ è substantia num, o dr̃ quod quæ è accidens
tium, text. 62.
Alterum dpr̃. substantialis cum uis amittit nomen et dessinitionẽ ut cum ex ponis fit
mercatus. Accidentalis, cum neq nomen neq dessinitio rei mutata. ut ad Socratem fit filius
stato diuisi. colligia ex text. 66.
Ens potit̃ generat aliqd dpr̃ q se et q accidens. text. 74.
Ex Ente fit aliqd dpr̃. Actus et potentia. text. 78.
Accidentia dr̃ definiunt. Inseparabilia q sua subiecta ut simitas è curuitas nasi.
Communia vo seu separabilia, q scripsi, ut albedo è color. text. 78
Non Ens dr̃ tribus modis. 1o q eo qd è penitus nihil, vdo q Ens sensibile generabile
aut corruptibile, qd appellatio non Ens, tum qr̃ qd exciit precessit aliquid est, tum qd duo existi
mungr̃ vdo permanet seu continenter variati. 3o q eo qd è pars Entis, nam qdoia
continet Ens̃ e simplr̃ vocat Ens, qd vo aliquam partem Entis dr̃ partem Entis
partem non Ens appellari. Ex doctrina Platonis.

Sententiæ Capitis primi

Methodus discendi et docendi vtissima è progredi à notioribus nobis, et prosequi ad nos
tra natura. quæ sunt magis confusa sunt nobis notiora, et magis manifestata. text. 6.

Capitis secundi.

Qui motum tollunt, naturam tollunt. text. 6.
Ens principium Elementum, vt dicunt apud veteres. text. 7.
Immobilia considerare non è physici, sed Metaph. text. 8.
Contra negantes principia non è disputandum. text. 9.
Posito et admisso uno absurdo, alia multa consequuntur. text. 10.
Nulla res subsistens q se pr̃. preter substantiam text. 14.
Dr̃ qd è finitum aut infinitum de quantitate num. text. 15.
Substantia non è finita aut infinita per se, sed vt dr̃ accidens. text. 15.
Continuum è in infinitum indiuisibile. text. 16.

Capitis Tertij

Dr̃ qd è genitum dr̃ principium, non tñ dr̃ qd dr̃ principium è genitum, ut patet in exem
plo qd ex si non è genitum, dr̃ tñ principium negatiue num. text. 23
Vacuum non è necessarium ad motum, sed res in eodem loco pr̃ mutari partium suar
rarefactione. text. 24.
Sola substantia vere est, cetera ei insunt. text. 26.
Dr̃ substantia composita dividia in partes substantiales. text. 28.

Capitis Quarti.

Quicum motu concedere physice Ens consideratur. text. 32.
Veteres physici principia rerum naturalium, unum et duo, sed tria, unumquodq duo
rum aliud. Quodq elementum confusum dr̃ in se complectens. contraria cum materia

et

ꝯ defectum. text. 20ᵈᵒ.

Experientia ē defectꝰ oēs contrarietates ꝯplectit, q̄ oīa contraria ꝯsentiūt altitudinē, superficiē ē, altera minꝰ superficiem, ut rarum, densum, magnū, paruū. ibidē.

Plato materiam vocauit magnū ē paruū, propter causas tres. 1. ut doceret eam quantitatē prædicam, quæ sunt species magni ē parui. 2. ut ostenderet eam dimensionibꝰ cē posse. sicut cū binarijs principijs ē materiā ad dimensiones. 3 ut ē paruum ostenderet materiam suapte natura magnitudinē expetere, ē magnum vō oīa magnitudinē ē capacem. ibidem.

Commune ē dictum oēm effectum ex nihilo nihil fieri. text. 33.

Infinitum, ut infinitum ꝯponi non pt. text. 34.

Quæ sciri non ꝯpositum arbitramur, cum sint multa ex quib. ē quæ partibus constet. ibidem.

Impossibile ē aliqd corpꝰ cē actu infinitum, siue ī maiꝰ, siue ī minꝰ. ibidem.

In corpore finito impossibile ē actu esse partes infinitas. text. 36.

Impossibile ē dari mīmum minꝰ. text. 38

Habitꝰ ē affectiones à subiecto actu separari, ē impossibile. text. 39.

Capitis Quinti.

Genera contrariorum, quæ uetercs ꝑ principia statuebant, aut erāt qualitates, ut calidum, frigidum, aut quantitates, ut magnum, paruum. text. 41.

Nihil agit in quodlibet nec patit à quolibet. text. 43.

Terræ sunt quæ ex eōdem genere plures, ē quarꝰ subiectum ē unum ex quo originem traxerunt, ut calidū, frigidum, trabes leues, ex genere corporis corruptibilis, qd ē ibi subiectū ex quo ducunt ortū. Ea accidentia sunt quæ ex diuersis generib. plura, ut album ē musicum: illud cē fluit ex corpore sensibili, hoc ex substantia animata: nec ibi ē subiectum albi ē musici, albi cē subiectū ē corpus, musici, diuina. text. 43.

Quotuplex contrarium fiens, aut contraria fiens, aut ex contrarijs. text. 47.

Capitis Sexti

Nihil ē contrarietati, ibi necesse est pluralitatem: nihil ex ē sibi contrarium text. 50

Infinitum ut infinitum scitu non pt. ibidem.

Natura ex his quæ fieri possunt semper eligit ea quæ ē melius. ibid.

Fortuita sunt ē plura quæ fiunt ē pauciora. ibid.

Contraria nullius rei essentiam ꝯstituere possunt. text. 52.

Substantia non ē contraria substantiæ text. 53.

De natura ē subiecti, ut sit medium ē potentiam ad recipiendum utrumq; extremum, id ē ut utrumq; recipere possit successiue tꝑ tempus. text. 54.

Vitia contrarietatis omnem ē subiectum. text. 55.

Subiectum ad faciendum omne ē aptū text. 56.

In mm.

In uno genere semper una est contrarietas prima text. 60.

Capitis septimi.

Innata est a natura via communia cuiuscq; rei primum docere: deinde propria specialia. text. 68
Quicunq; fiunt, aut fiunt ex simplicibus ut ex materia. Vnitione et forma, aut ex ex aliquo
ista. Ibid.
Primario differt a materia. l° qd Primario est terminus generationis a quo: materia terminus ex
quo: deinde qd Primario non fit pars rei generatae, materia vo fit. text. 69.
Proprium est substantiae nasci, accidentia ut adsint fieri. text. 82.
Quicquid fit semper est compositum. text. 64.
Vera sunt principia et causae rerum ex quib. res ipse constat et fiunt 65.
Qui res ipse constat ex materia et forma. text. 66.
Forma dat rebus unitatem, materia vo diuisionem text. 66.
Materia essentia dicitur similitudine siue analogia text. 66.
Materia essentia est pura potentia, hoc est. nihil e actu est quod fuerit, nisi ordo potentiae. Ibid.

Capitis Octaui

Ens inter per accidens ordo fiunt: ex non ente per accidens nihil fit. text. 77.
Ens aliud actu, aliud e potentia. Ens actu est compositum ex Materia et forma: Ens potentia
est materia text. 78
Non ens actu est Materia: non ens potentia est nihil text. 66.

Capitis Noni.

Materia est quodam modo substantia. haec incompleta substantia. 79.
Quae subiecta aut numero sunt, aut non. contraria ratione et essentia sunt ordo. Ibid.
Priuatio malefica est, qi semper meditata corruptionem. text. 81.
Nihil sui interitum appetit. Ibid.
Materia appetit formam. qi perficit ab ea. Ibid.
Materia est eterna qi nec generata, nec corrupta. text. 82.
De formis absolute tractare negotium est metaphysicae, Ibid.

LIBER SECVNDVS Physicae

Dupliciter sunt rerum naturalium Principia. Essendi ex quibus res naturales componuntur:
et Cognoscendi per quae docemur. Compositum res naturales ex Materia et forma: do
cent per definitionem subiecti, definitionem eiusdem a subiecto abiungi separatam, et
Causis quibus demonstratae de principijs igit Essendi lib. 1. est dictum: de principijs
vo Cognoscendi agit in hoc libro 2. qui commode potest diuidi in partes 3. In prima
definit naturam. In 2da distinguit subiectum Physicae a subiecto Mathematicae. In 3a
explicat causas, seu quae necessario sunt ad effectus naturales, ex quib. causis pri
cipia naturalia debent demonstrari.

CAPVT PRIMVM.

Ph̄s ois definitio ex genere & differentia constituta, hinc ia maximè in vsu & diuisione pro inde valet definitum hoc cap. naturam primo diuidit generalissimè, deinde naturæ definitionem adfert. 3o eadem explicat.

Eorum quæ sunt. Prima pars cap. in qua ponit diuisionē entis ois generalis eiusmodi. Alia naturalia, aut fiunt sine essentia causam Materiam, aut non Naturam. Naturam fiunt Calida elementa Mercoria. Plantæ Animalia & partes animalium. Non Naturam fiunt casu et quæ fiunt fortè, voluntate, fortuna, necessitate

Quæ aut. Explicat superiorem diuisionem, ostendens differentiam inter res naturales & artificiales. Res naturales in quib⁹ distinguuntur ab artificialibus, qr res naturales habent in se principium motus. Idq; vel Localis, vel alterationis; vel dimunitionis vel alterationis: Res aute artificiales non habent in se principium motus sed extra se, id est Voluntate, nisi contingat eas habere materiam naturalem

Quorum ita. 2da pars cap. in qua demonstrata rerum naturalium differentia, a non naturalib. definit Naturam tali modo. Natura rei est principium et causa motus et quietis rei in qua inest ipsa principium, primo & se et non & accidens. Dr Motus et quietis propter principium motivum et passivum simul. Addit quietis tum propter. calum. qd semper movetur, tum propter terram quæ semper quiescit. Addit primo qd sint immediate & contingit eam & se movere non tñ primo, ut principium motus progressivi, Animal habet in quo primo corporis aut aliud dicitur non est hæc natura corporea, sed anima talis: animal enim tale movetur naturali motu corpus præter Naturam. Illa particula & se, non est adiungenda illi particulæ primo qr esset superflua, sed rebus Motus et quietis. Verbum hoc & accidens, etiam si sit explicativum habitus & se, includit in amplitudine: innuit enim omnem motum & accidens ascribendum esse à motu naturali. Vg. Ignium, & se quidem dicitur est quatenus aut datum sustentaculum ei est terra est pt. Per se ign in eadem transit. Hoc modo & accidens, qr non ideo à natura corporis est sed ut ramus et fructus sustentaret, non vt terram

Naturam aut. Ne plenior sit definitio explicat eam & cognata. Cognata aut sunt ei Natura ei dñm naturam, hinc naturam. Hinc igr naturam solæ substantiæ, qr hæ solæ eiusmodi principium et Causam, Motus et quietis habent. Nam accidentia id non habent, nisi propter substantiam qd probatur à diuisione. Nam qd naturam habet, aut igr habet ut subiectum, hoc est materiam aut id qd in subiecto insidet, hoc est, formam, sed nihil habet materiam et formam & se nisi composita substantia, ei ea sola est hinc naturam.

Dñm aũ. Esse dñm naturam differre ab eo qd est naturam hinc, amplitudine: qr dñm naturam ei, pertinet etiam ad affectiones et actiones rei naturalium: hinc ideo naturam ad solas substantias. V.g. Ignis habet naturam, qr habet Materiam et Formam: dñm ideo naturam

manete

moueta sursum: qz hec è eius propria passio.

Eniti aut 3m punctum cognatorum. Ridiculum inquit est quaerere naturam esse. Rō qz de manifestis quaerere ridiculum est; sed naturam eē manifestum est, sensus enim cognoscit multa eē à natura, sdm naturam, ergo et natura erit: inde qui hoc quaerunt, similes sunt caecis non discernentibus colores.

Natura aut. Implicite superius declarauit Materiam formā, Priuationē naturā eē, nunc clarius exponit, ac primum ex antequam opinione Materiam eē naturam probat. Ali enim id qd sdm se informe est, et manet in generatione et corruptione naturam eē dicebant: ad hoc aut adducebant tali ratione. Id qd est substantia alicuius, è natura, sed materia est substantia, ergo et natura. Minor probat à signo. qz lectica imposita terrae producit non lecticam sed lignum: apparet er qd lignum è substantia lecticae.

Quod si cuilibet. A simili probat Materiam eē naturam. Quemadmodū in rebus naturalibus, materia eorum dr natura, qz manet: sic in naturalibus Materia etiā dicetur natura qz manet.

Quapropter quidam. Licet antiqui oēs Materiam dicebant eē naturam, in modo tn dicendi differunt, oēs enim ponebant materiam eē naturam, illam substantiam quam existimabant eē principium ex quo aliqd fit: aly tn dicebant aquam, aly aërem.

Et hoc rum. Ponit rationem. Quare antiqui ista principia ponebant, qz ista principia sunt perpetua, nec generantur nec corrumpuntur inter se: reliqua vō et generantur et corrumpuntur.

Alio vō modo. 4 rationibus probat formam eē naturam. Pa Vt se hēt are ad artificiale, ita natura ad naturale, sed artificiale dr à forma artificiali, ergo etiam naturale, dr à forma naturali et p consequens forma è natura. Minorem probat qz lignum ex quo fit lectica, antequam forma lecticae accedat lectica non appellatur: sic etiam in re naturali, antequam forma rei naturalis accedat proprio illo suo nīe appellari non pt.

Quare alio Ex ratione superiori colligit formam eē naturam eorum quae sunt principium Motus. hoc è compositorum. At ne quis existimet eum de formis abstractis dicere, respondet sibi negotium eē de formis particularibus, quae quidem non nisi ratione separabiles sunt.

aliq natura. Ro 2da. Materia e natura, et e forma magis i natura. Consequentia, qz & forma sit naturale e actus, q. materiam aut sit ex qua fit natura

Preterea ex Ro 3ia Id qd natura est producere sibi simile est natura, sed forma e eiusmodi, ergo est natura. Minor probat cor. lo. Lectore, qui non trahit sed lignum ex se producit, qz autem naturale formam ligni habuit. Lectoris aut forma ab arte ligno introducta fuit.

Insuper ea Ro 4ta. Id ad quod res quae producit tendit est natura, sed forma est eiusmodi, ergo est natura. Maior exponit Di. sermone collocato inter materiam, qui e in arte, et materiam qui est in natura. Nam in artificialib. motus nunquam a principio agentis sumit, ut medicatio a medico, In naturalib. vo motus sumit nonnea non a principio agente, sed a termino ad quem, ut potet ab ipsa forma.

Forma igr. Colligit ex superiorib. formam e naturam. qm aut Aristo. i 2do Phi. principium generationis, ideo etiam imperfecta forma, alias ob eam causam latius priationem q̄ quidam modo naturam e agit.

CAPVT SECVNDVM.

De natura proxime dicti cap. doctrina exposita transit ad differentiam inter Mathematicum & physicum declarandam. videbat ea circa unde ipsius versari. Tres aute sunt cap. per tes. qz circa tria in eo potissimum agit. 1o differentiam assignat, deinde ea deque. e contradictio physici demonstrat, ad ostendendum duo dubia proponit ac resolvit.

Cum aute tit. Correctione propositi ponit dubium. Num Mathematicus & physicus sint idem. Affirmantem partem probat duab. rationib. 1a qz Mathematicus & physicus considerant longitudinem superficiem, puncta, & corpora. Ro 2da. Ad physicum pertinet considerare solum substantiam, ad quam sequitur corpus mobile et naturale, quare ad eundem etiam pertinebit considerare accidentia q̄ ab illa consequentia ut potet quantitatem, Motum, figuram. Sed haec etiam considerat Mathematicus, ergo ille physicus idem.

Mathematicus & physicus idem ex parte.

De hoc igr. Resolvit dubium propositum. examinis physicus igr. & Mathematicus de eisdem rebus tractet, in diversa ratione: nam physicus considerat magnitudinem, corpus & figuram, sed id qd sunt propositiones rez naturalium, et ut subjacent motui at Mathematicus haec eadem considerat, sed in quantum & intellectu abstrahuntur a re naturali.

Quia ratione non sit idem Mathematicus & physicus, ostenditur.

Od non Reprehendit hic loc Platonem a materia re ipsa separata ponentem. & ait, id agit mathematica.

mathematicè ideèm non datur re ipsa separabile. sed ñ intellectu, multo
magis physicè dabuntur; nam mathematicè & formam ñ destruit. physicus aũt &
formam & materiam. hoc solùm intelligit & simum & curuum. & simile physicè
definitionem & curuum vt mathematicè.

Hoc idem. confirmat prædictam sequelam. de eâ scientiâ mathematicâ quæ na
turalem eè videtur. ut perspectiua theologia. alter definiuit quã physica,
multo magis ipsa mathematica ab̃ definiet quam physica, nã & speculatiua con
sideratione, non ut è quanta, sed ut est naturæ subiectum.

Cum aũt natura sit. 2da pars cap. in qua ostendit de quibus physica considerat. Duab. igr rationib.
probat considerationẽ eè physicæ. de Materia & Forma. 1ã. qr physicus considerato è de
natura, hoc aũt è tũ Materia & Forma. Altera qr considerando simile pertinet ad physicum
simile aũt continet & Materiam & Formam, qr & nasum definitio

Nam & debet. 3a pars cap. in qua duo dubia mouet tũ. Primum cum natura dicit de Mate
ria & Forma quælibet quam illarum considerat physicus & utrumq; simul. Alterum. Posito quod physica considerat de utraq; id è Materia Forma quæ
sita, vtrum hoc pertineat ad Physicum eundem, an ad alium. Hæc dubia soluit posita eius
modi conclusione. Ad eandem Philosophiam naturalem pertinet considerare de Materia & For
ma. Hanc probat 4 rationibus. Prima. Quæ è in artificialibus, ita in naturalibus. qæ
ars imitatur Naturam, sed eiusdem è artis considerare formam artificialem & Materiam
& eiusdem cui scientiæ considerare formam naturalem & materiam.

Vtile rea facultatis. Rõ 2da. Cuius mẽ è scientiæ considerare finẽ & ea quæ pertinent
ad finem, sed forma è finis in rebus naturalibus, materia aũt disponit ad finem, ea
formæ. consideratio pertinet ad physicum. Minor. Qr illud est finis in re naturali
quod è vltimum rei naturalis, talis aũt è forma, non tã oè inquit. Quod è vltimum
est finis, sed tñ illud qì est optimum: nam mors è quid vltimum, non tã bona, qr est pri
uatio vitæ. Vnde poëta vñ dea qui fuit eius sententiæ: pœtam aũt ipsum Philosophy
Euripidem oè asserit.

Inter præterea. Rõ 3ã. Scientiæ naturalis è considerare ea oã quæ ad productionẽ
rei naturalis pertinent, sed talia est materia & forma, & considerari debent à Phy
sico. Maior inductione probat. Oia artes quæ aliqd producunt considerant ea oã
quæ ad productionem rei pertinent. Nam artes aliæ sunt quæ præparant materiam ut
ars præparans vitrum: Aliæ quæ eam disponunt, ut ars fabrilis, aliæ quæ utuntur illa
materiâ & forma illi inducta, ut ars nauticæ utitur Naui

Duæ igr. Reiecta illa duab. positionibus antè dictis. eas eè dominationes Materiæ non
primæ præparans materiã, posteriorẽ vè præparata vitæ.

Insuper materiæ. Rõ 4ta. Quæ scientia considerat unum relatiuum illa debet & alte
rum

num, sed physicq debet considerare formam, à qua denominatur ens naturale.

Forma Materiæ re tabiæ opponit.

ergo et alterum ne mpe Materiam, forma cui materiæ relative opponitur.

At quoniam. Inuenitur esse quinq; genera formarum siue. Alterum est separatum, alterum Materiæ coniunctum, qd genus sit considerationis physicæ. Et Alterum illud qd ex materiæ non coniungitur, sed cum ad generationem duo concurrunt, forma separata sua in materialia, et forma in materia. Vg. ad hominis generationem necessario exigitur

Ad Hominis productionem necessario exigitur Ens et Homo

et Homo, Formas igit in materia speculari est physici, ceu mixtas vt animam Materia physici

CAPVT TERTIVM

Tertium cognitionis principium à demonstratio quæ sit causas, quare in duas partes huius libri de Causis tam q se quam q accidens rerum naturalium in genere disputabit, Cap. aut hoc causas per se explicat. vbi q sciat. 1mo rationem sui operis reddit: 2do de Causæ def definit: 3tio Proprietates illarum ad finem, ad exercitium in speculando deinde.

Determinatio aut. Cap. pars prima in qua suos conatus tantum rationem reddit. Cuius disciplinæ propositum est siue propter quod res sit, oportuit rerum naturalium affectiones ad suum principia reducere, illi necesse est de causis tractare nam scire est rem q causam cognoscere. Sed physicæ disciplina est eiusmodi quare illa necesse sit de causis tractare

Quid est Materia?

Vbi itaq. 2da pars cap. in qua q Causarum definitionem ponit eiusmodi. Ima Materia est id ex quo aliquid fit hoc modo, ut insit rei facta. Addita vi insit propter privationem, qe. ex privatione fieri quidam vel dr, ut homo ex non homine, sed ex re non ens est. Definitio Formæ. Forma est quæ dat esse rei, et à qua res denominatur

Quid Forma?

Formæ Quidditas

talis, unde appellata Quidditas, ab Alg sumita definitio essentialis. Cautio Formæ conuenit cum exemplari Causa, ut docuit contra Platonem. Explanatio causarum debere respicere ad causam formalem, quas duas causas Plato nominabat. Definitio

Quid efficiens?

Efficientis. Efficiens est unde Mutationis aut Quietis primum est principium, hoc est à quo aliquid fit. Definitio finis. Finis est id, cuius gratia actio fiat, quod

Quid finalis

ora gratia sanitatis fiat, quæ finis est eorum quæ ad sanitatem assumuntur.

Vtrum effectus possint esse plurium Causæ.

Et aut ut. 3a pars cap. vbi affectionis causarum cum in genere de sint tres. Prima

Causæ sunt sibi ipsis causæ.

efficiens causa est artifex. Materialis ea. 2da affectio. Causæ sunt sibi ipsis causæ. ut deambulatio. est causa efficiens semetipsius, et hoc est causa finalis deambulationis. 3a Contrariorum effectuum pt esse eadem causa. Species, Vg. Gubernator navis, est Causa efficiens salutis navis sed et periculum;

Contrariorum effectuum pt esse eadem causa secundum diuersum modum

et absentiam vt est Causa submersionis.

Vniuersis aut. Ex prædictis statuit quatuor rerum naturalium causarum, porro tantum ascensione. Quia Causæ in omnibus sunt 4. probat eiusmodi ratione. Et debeat ea genera causarum quæ sunt ex quibus res fiunt, et ad quas per modi possunt reduci.

sed satis.

sed istis. 4 genera causarum? Omnes modi speciales possunt reduci. ergo sunt 4. Minor probatur tali ratione. Dei effectus nostri rerum, aut sunt ex aliquo, aut aliqui, aut ab aliquo, aut propter aliquid. Sed ex quo res fiunt est Materia. Quod fit, est Forma, Vnde fiunt, est efficiens causa. Propter quid fiunt, est finis. Ergo ad dei effectiones rerum 4 tm sunt causæ necessariæ. Materia Forma, Efficiens & finis.

Modi aut. Vltima pars cap. in qua valt ostendere Scilicet qd dei alij modi causæ ad hos quidem dicti sunt commodi possunt reduci: qd ut melius ostendat, 4 Causas divisionis ostendit. Prima Causa aiusdem generis quædam est prior, id est universalior, quædam posterior & particularior.

Præterea ut. divisis 2da. Causarum aliæ sunt per se aliæ 4 accidens ut Statuarius est Causa per se Statuæ 4 accidens aut Polycletus, qui Statuarium de accidit Polycleto. Causarum per accidens dictæ sunt. Aliæ proximiores causis per se, hoc est qui minus communes sunt, ut Statuarius est albus & Musicus. Musicus est causa proximior causæ per se, qui est minus communis quam albus: et musica est in eodem subiecto in quo est ars Statuaria: aliæ remotiores quæ sunt communiores causis per se.

Præter aut dei. 3a divisio. Causarum quædam sunt actu ut ædificans est causa in actu, qui actu operatur, quædam in potentia sicut ædificator actu non ædificans sed potens ædificare.

Similiter est in hinc. Qualis data Causarum divisio, talem quoq; effectum divisionem posse dari ostendit.

Præterea de divisio 4ta. Causarum quædam sunt simplices, quædam Compositæ. Simplices ut Causa per se, et Causa per accidens, disiunctim sumptæ, Compositæ ut conjunctim sumptæ, ut Statuæ est causa simplex ipse Statuarius. Compositæ ut Statuarius et Polycletus. Cæterum has dei causas ad 4 modos reducit, Assumit enim tres divisiones superiores ut prius et posterius per se et 4 accidens. Coniunctas et simplices, quæ singulas 4 actum et potentiam diuidit, atq; numerum duodenarium facit.

Interest aut. Monit differentiam inter Causas in actu et Causas in potentia. Causæ inquit in actu sunt simul semper cum suis effectibus et non simul. Hoc est si causa actu est, effectus actu est: si causa actu non est, effectus quoq; actu non erit. Vt. Si est ædificans actu etiam id qd ædificat erit actu: et si est qd ædificatur, etiam ædificatio erit in potentia aut non semper simul sunt.

Oportet aut. Ex superioribus colligit duo præcepta Causæ. Alterum. In Causis oportet semper primam causam quærere, ut quare hic medetur, qui est medicus. Et quare est medicus qui scit artem medicinam, quæ scit prima causa medicationis. Alterum Causæ sunt per accidens proportionari suis effectibus, ita ut generalibus generales, singularibus singulares. Causis in actu effectus in actu, Causis in potentia, effectus in potentia. Proprietas causæ

CAPVT QVARTVM.

Quæ in multos effectus naturales possint referri hominem in finem et Casum tangit.

in certis quasdam causas, nequid ego ad perfectam rei naturam scientiam desse videar, de eis deinceps tractationem instituam, deq; primo ut opinor ad finem libri. Cap. 26 duos assignamus partes q. In prima dicendorum ratione ponit. In reliquis tribus partibus exponet opiniones de Casu et fortuna recitat ac unam quamq; obiter resolvit.

Fortuna etiam. In prima hac parte cap. tabi e propositio dicendorum. Quid de multis ce dicam fortuna et Casu videamus, agendum itaq; e de eis quomodo ad causas alias reducantur tum quomodo differant inter se et quid sit utrumq;.

Stoicorum sententia de fortuna

Cuidam enim 2da pars cap. opinionum prima. Quod dicit ce stoicorum dicentium a fortuna et Casu nihil fieri, qd probabant duab. rationibus. Prima. Quicquid habet causam determinatam non fiunt a Casu et fortuna: sed ea quae dicuntur fieri a fortuna et Casu, habent causam determinatam, et non fiunt ds. Minorem probat, qa in nostro textu dicit ce a fortuna et Casu.

Quod si quidem. 2da Si fortuna et Casus essent antiqui considerarent causas alias et inter se de eis tractarent, sed non tractauerunt, et non sunt. Loq; argumentum ab auctoritate negative ideo etiam finis fit refutat.

Verum et hoc. Refutat horum philosophor opinionem duab. rationib. Prima quidem determinat de Casibus sed Casus et fortuna sunt causae, et ideo omnes tractationes de Casu et fortuna, non eis possunt eos effectus ad causas reduci et sic patet et alium genere causas et accidens: multa enim fiunt q accidens in rebus, quae fiunt a fortuna et Casu.

Quapropter et 2da Vel antiqui fortunam et Casum credebant ce uel non, si credebant cur de eis non tractauerunt; et non credebant ideo ergo vsi sunt illis vocabulis fortuna et Casu, quemadmodum expedit eis congregationes sic nostri ex sic mundi fortes fieri. Sed rationi illud respondet D. Thom. 2dam non valere qa ce ad auctoritatem negatiue. Primum etiam qa minor e ambigua, nam causam determinare duobus modis dr, vel quoad effectus semper sequitur, vel quam adeq; illius in proprio sensu accepta e minor, fortuna enim et Casus in tali sensu possunt dici determinatae causas.

Sunt autem 3a pars cap. et opinio 2da Democriti. hic enim dicit Coelum et totum universum atomis constare, atomos aute congregationem et segregationem dicebat fieri a Casu et fortuna, et sic totum mundum, et ea quae in eo fiunt a Casu et fortuna affirmabat.

Hoc etiam. Refutat hanc opinionem duab. rationibus. 1a. Si illud qd magis videtur inesse non inest certo illud qd minus videtur inesse non inerit. Sed magis videtur qd in hiis inferioribus ea fiunt a fortuna et Casu, et multo minus dicendum coelos et a fortuna et Casu. Minor. Qa corpora coelestia sunt ingenerabilia et incorruptibilia ds. substantiam: ipsa aut. in suis motibus sunt corruptioni et generationi obnoxia in hiis ergo potius dantur contingentia. Porro eorum ea omnes multas causas

et se

q se eo multa om̃ de causat. fieri, natura, voluntate.

Atq; hoc. Ad 2da Experientia probamus quod licet in ipsi inferioribus multa fiant a Casu et Fortuna at absurdum e in Cælo aliquid ee à Fortuna et Casu. quia ordo cæli e uniformis. Et assertum è dicere à Casu et Fortuna totum uniuersum ee.

Sunt aut quidam. 3ª pars cap. ultima opinio, quam etiam Philoponꝰ Storiæ ascribit, hac nde. Fortunam ee, ita tñ qd sit aliqd nimis occultum, non occultum intellectui humano quasi diuinum quoddam quandam fortunam faciunt, his igr enarratis, tria aliorum sententias repetit illa à qua desciuendo proposuit.

CAPVT QVINTVM.

De Fortuna et Casu exponit Aldo. suam sententiam in hoc cap. ut aut Fortuna natura et modo definitione explicari possit, et duplicem premittit diuisionem, idq; in prima pars cap. duarum attributa seu proprietates ipsius explicat.

Primum ut. Prima pars cap. et diuisio prima illius effectus. Quædam sunt sper ut sedis occasq; et ortus. Quidam frequenter ut hominẽ nasci cum sex digitis. Quidam raro et in paucis nisi, ut hominẽ nasci sine oculis. hi duo effectus posteriores fortuiti possunt appellari.

Eorum aut. 2da diuisio. Quædam sunt propter finem, ut motus grauium deorsum propter finem ape, ut grauia sint naturata assignata. Quædam non propter finem, sed monstruosa sunt ut fricata barba.

Et horum alia. Subdiuisio è horũ quæ propter finẽ fiunt. Quædam ordinẽ electionẽ ipsi sunt operationes quæ ordinẽ intellectum aut artem fiunt: Quædam non ordinẽ electionem sed naturæ quodam impetu, ut sunt operationes naturæ et eorum quæ intellectu careant.

Talia igr. Peremissa duplici diuisione quæ plurimum iuuat ad definitionẽ in exigenda ut in 2. Poster. docetꝰ, constituit fortunæ definitionẽ ad hunc modi. Fortuna è causa efficiens inde finita rei cuiusq; artium, quæ à mente, aut natura alicuius rei gñi fiunt et accidens, quæ ex plaga fiat, Aliqui tam multis modis. Quid est Fortuna,

Nam ut Eus. Prima diuisio ex mente in qua uersatur Fortuna et Casus: ut Eus dicitur Eus qd se, et Eus per accidens, ita et causa, alia è qd se quæ è determinata: alia per accidens, quæ è indeterminata qui omnẽ hominẽ multa possint accidere, qd se nostis, albos &c. Effectus igr qui non sit determinatam causam, dicit à casu. Vbi tale aliqd dicere paruum, et incertæ thesaurum, mortis demonstrationis causa. Efficiens et se non punctus contactus. Caddere uero et demolitio causa è efficiens inuentionis thesauri sed et accidens. Primum efficiens certum è et determinatum, effectus quoq; aliq certus è et determinatus. Alterum efficiens incertum, unde effectus aliq incertus.

Ex his

Ex his colligit q̃ diuisio effectus. ut alij fiãt p̃ se alij p̃ accidens.

Quor aũt. 2da dicha ꝺ dano. Quid sit fortuna ꝺ ca sub pare etiam ex parte. effi cãs ꝺuid ut sequit hꝰ simb effectiuum: ita ꝺ ipsum efficiens, sed finem effici cãs quã ꝺ finem, ꝺ nung ꝺ fortuna, nec alleꝺ despectu ñ se dat certe. Quã ꝺ sint ñ certe fallaces ꝺ effectus ꝺ nonnij. quꝺas ex ꝺfectu accidentis, quꝺã praeter ñ pliam. Qñ ẽgr effectꝰ praeter propositũ eueniat, ꝺ casu ꝺ fortuna euenire dicitur. V.g. ꝺ gꝺ in pos̃ ueniat exeundi gra ꝺ mittit aq̃ piat pecuniã ꝺ debitore, illa pecunia ꝺ accepto casu ẽt qꝺ sic facta est non cogitata nec proposita.

Indefinitas igr 2da pars cap. in qua proprietates ꝺ fortuna ponit, quas tres assignabiles ponunt, nec ꝺ multo. Prima quã ꝺ capi debet prima est. Com̃ quas fiunt ꝺ fortuna sint causis infinitis. Nõ qꝺ fortuna ẽ causa per accidens. vni aũt multa accidere possunt. 2da proprietas. Fortuna quꝺam modo ẽ causa. Qz ex quaꝺ parte rei ab ipsa fiunt, quꝺam modo non ẽ causa qꝺ non ẽ determinata ad certum finem. 3a proprietas. Fortuna quꝺam modo ẽ aliqꝺ qz ẽ causa p̃ accidens, quꝺam modo ẽ simplr nihil qz ea nõ agit, nec optatur, nec cognoscit fine.

Recte etiam. Omit colligendo tres proprietates fortunæ quas a multis statuuntur. Prima fortuna ẽ sine ratione. Nõ qꝺ ꝺ ea non possunt rationes dari, quas fiunt rationi non semper repugnantes, sed fortuna ẽ eiusmodi, ex ꝺ ea non possunt rationes dari.

In quibus dam ñ. Michael dubitat. Vtrũ eãꝺ causis p̃ accidens possint eẽ causæ effectus fortuitorũ. Nõ qꝺ non: sed solum hæ quæ influunt in effectum, hoc ẽ quæ sunt proximæ effectui, ut possit fieri.

Fortuna aũt ꝺ. 2da proprietas. Fortuna aliqꝺ ẽ bona, aliqꝺ mala. Nõ qꝺ cap. quæ eueniunt ꝺ fortuna, quꝺã sunt bona, quꝺam malã. 3a ꝺ fortuna quꝺã bona universum, quꝺam propriorem fortunæ: ꝺ quꝺã propriorem ꝺ dicit. 2nda. Cũ aliqꝺ magnũ bonum, rarũ, ꝺ priuatione eueniat. 2da Cũ aliqꝺ sint propinqui magno malo ꝺ eo priuant priuationem, priuari ẽt magno malo, esse bonum ꝺ mittit ꝺfectum ꝺ ꝺfectu accidit. 3ia Cum aliqꝺ magnum malum obuenit. 2da Cum aliqꝺ propinquꝺ magno bono, ꝺ priuat, præter ꝺmissionem, qꝺ priuari bono ꝺ malum.

Semper fortunæ. Ad finem cap. duo colligit ex superioribus. Primo Inconstantiam et incertitudinem in fortuna ẽ inuentam, qꝺ ꝺ accidens fiunt ꝺ raro. 2dꝺ Fortunæ ꝺfinitionem ẽ sufficientem ꝺ bonam.

CAPVT SEXTVM

Quid sit fortuna quæque habeat proprietates postgñ cap. superiorꝰ expositæ, modo differentiam fortunæ ꝺ casu ꝺdagare intendit. Cap. partes duas: In prima quasnam ꝺ differentiæ casus ꝺ fortuna ostendit. In 2da ad quod genus causæ referantur explicatur. In 3a opinionẽ Dami ñ refutat

Interest aũt

Innuest aut. In hac parte prima cap. inter fortunam & casum tale discrimen constituit. Fortuna in nullo latet casus in latitat, hinc probat rationem à vniuersali. Dicit nempe Fortuna quae fortunata dici possunt, sed non in ea, quibus inest casus, dicunt ut fortunata dicanda, et latius patet casus quam fortuna. Consequentia è nota: nam latiora sunt quae plurib communicant.

Quare necesse. Probat minorem. Illa fortuna in dia possunt quae sunt capacia rationis consilij, ideoq et actionis: nam fortuna cum è propria, vel impropria felicitas, aut aliquis felicitatis, sed non ea capacia sunt rationis & actionis in quibus casus dominatur. Quare non ea possunt dici fortunata, sed ea in quae felicitatis sunt capacia, hoc è bonae actionis naturae bona actio è felicitas.

In quibus non inest fortuna.

Et propterea. Illustrat citra plio in quibus è fortuna & in quibus non. Dicit inanimatis omnibus precise & fatuis non inest fortuna, qa carent electione seu actione rationis, per similitudinem possunt dici hoc fortunam. Sicut Nostrates dicerit de fortunato lapide, et quibusdam aliis aut qui pedibus truncati infortunatos, unde patet à fortuna passionem infirmitatis vel mutilationis membrorum, hinc nec electione carentes possunt dici fortunatae passiue.

Ab casus. Probat ignit Casus non solum è hominibus, verum etiam in aliquibus animalibus imo et in rebus inanimatis. V.g. Equus cecidit lupum, qi distulit in altum locum, non è hoc factum à fortuna, sed à casu unde colligit Casus ee in rem agentibus sibi propositum. Fortunam aut in agentibus tribus sibi propositum.

Vbi casus & fortuna?

Signum aut est. Probat Casum ee in his quae sunt propter finem tali ratione. Vanum & frustra fiebat propter finem, sed casus sibi è qd frustra, et Casus in his est, quae sunt propter finem. Illatio ex definitione frustra. nam illud frustra dicit qd natum è agi propter finem et deficit quia ea causa, ut solum vericum, si non subsit frustra deambulare dicit. Et qd quod natum est fieri si quid dicat se frustratum ee eo fine qui non erat fieri apti, ex cuius operatione non dicit illud frustra ut in quit dicat se in balneis fuisse qa non est subsequuta ecclipsis solis in balnea ecclipsis est. Minor qa casus et fortuna sibi dem apud graecos sibi nomen.

Maiorem aut. Ex superioribus duplicem assignat differentiam inter Casum et Fortunam. Prima est: Fortuna aut in his quae sibi propositum agunt. 2da. Casus è in his quae sibi principii agendi in ea, nam natura è principium intrinsecum agendi: Casus aut in his fieri dicitur est, quae natura fiunt: fortuna vo è in his quae è principium agendi extra, hoc è ipsa vo luntas.

Probatur aut. 2da pars cap. in qua probat Fortunam & Casum, tanquam causas accidentales reducendas ee ad causam efficientem tanquam ad causa ese tale actione. Casus è in his quae fiunt à natura, fortuna vo in his quae à voluntate. Sed natura et voluntas sunt intellectu ad genus causae efficientis reducuntur, ergo fortuna & casus ad idem quod genus causae reducendas sunt. Maior ex supra dictis patet. Minor. qa natura è intellectu mouet

ea. cui ue.

exclusiue, nunq; aut, est actiua ad genq causa efficientis pertinet.

Ois aut Casus. 3ª pars cap. in qua demonstrata sententia de fortuna cap. 4 exposita tali ratione refutat. Casus non pt esse causa prior: sed fortuna et casus posteriores sunt natura et notitia a quibus est manifestum, qz fortuna est causa per accidens, nunq aut est natura per se. Casus aut per accidens est posterius per se. Quare fortuna et casus non pt esse causa prima talis concessi.

CAPVT SEPTIMVM

Supposita sunt habita in hoc libro ad explicare principia cognoscibilia. Cuius primum est demonstratio quid sit per causas, ideo causis in genere explicatis, restat tractationis causa per se ipsam applicabit in hoc cap. Cap. pertes duas. In prima probat non esse plures causas praeter praedictas. In 2da ad Physicum pertinere considerare de hijs octo causis per quas demonstrare ostendit.

Esse aut. Prima pars cap. in qua ponit tales conclusio, nec plures, nec pauciores sunt quam praedictae praedictae. Dat non causas quae modis respondent ad quesitum non propter quid eiusmodi est quaestio semper causam quaerit, sed non per quas modis respondet ad quaestionem propter quid. ergo non per quas sunt causae. Minorem probat inductione. Ex aliqs propter quid, reducit ad formam sicut in Mathematicis; aliqs ad Efficientem, ut Cur adversus eos bellum gerit, qz transitum spoliauerunt. Aliqs ad Finem, ut Cur pugnant? ut imperio potiantur. Aliqs ad Materiam, ut Cur haec arbor est eo magis ex humore, qz ex contrario constat ponit.

Cum aut 4. 2da pars cap. in qua probat quod Physicus debet considerare de octo causis. ad hoc aut probandum praesupponit duo. Prius Causa aliqs considerat. Efficiens cum forma et finis, in una specie reperiuntur, hinc in eo videre licet qd dixit Philos. Homo hominem generat et sol. Forma aut et finis considerant in una specie numero, quia ex fine est imitatione, hoc est forma in materia. 2dm. Physicus debet considerare ea quae mouent alia et ipsa quae mouentur: si aut aliqua faciunt quae mouentur et non mouentur, non erunt Physicae considerationis, qz Physicus debet considerare naturalia, haec aut sunt, quae tale inter rerum principia, tum passiua, tum actiua. Materia passiua. Forma actiua propter quod mouent.

Quae aut per tres sunt. Ex dictis concludit triplex genus scientiae, nec enim considerat ea quae mouent et non mouentia et talis est Mathematica. nec ea quae mouent et mouentur, sed sunt aeterna, ut corpora celestia, nec ea quae mouent et mouentur et non sunt aeterna et haec pertinent ad Physicum. Vel ea quae licet per se non moueantur neq mouentur, sed in per accidens et sic est Mathematica.

Quare ipsum. Ex superioribus infert talem conclusionem. Ad Physicum pertinet dei causas animadvertere, hoc primo probat de efficiente forma et materia tali ratione. Ad Physicum pertinet.

Quot causae in uno effectu.

tinet considerare generationem & corruptionem rerum, & etiam & ea quæ requiruntur ad generationem & corruptionem, sed ipsas causas tales requisitas, & de ijs Physicus considerare debet. Nonne probat, qd generatio & eductio nouæ formæ de potentia materiæ. Sed hæc eductio non fit, nisi ab aliquo agente, ergo & inde consequitur generationem & corruptionem non posse fieri sine talibus causis prædictis.

Principia autem ea. Motorum naturalia duplicia, & ostendit pure naturalia, quæ & mouent & mouentur: & non pure naturalia, quæ tm mouent, & ex sua natura sunt immobilia.

Et ipsum quid. Duab. rationibus probat finis considerationem pertinere ad Physicum. Prima. De prima debet considerare Physicus & de fine, qa ipse considerare, ut dicit prima suppositio. 2da Physicus debet considerare naturam, sed natura agit propter finem, & de fine Physicus considerare debet.

Et ipsum propter. A & Causas & illas physicus considerationis esse ostendit Aristo, ut docet & demonstrationem & ab istis causis in Physicis: hæc igr insit talis ratione probare. Physicus debet demonstrare unicuiusq Propter quid, & & eius causas. Consequentia qa quæsito Propter quid, requirit eius causas, ut supra dictum est.

CAPVT OCTAVVM.

Hoc vij ostendit Aristo qd Physicus debet considerare eius causas: quæreret aut aliquis, non proponit quæstionem. Prima num natura agat propter finem. altera utrum necessitas in rebus sit ex parte materiæ, an & ex parte finis: posteriorem hanc cap. non, priori & cap. præcedenti disputabit. Cap. tres partes. In prima opiniones antiquas proponit: In 2da quæstionem propositam & per rationes confirmat. In 3a. Obiectiones has contra determinationem quæstionis resolvit.

Dicendum est igr. Proponit ea quæ dicenda est, deinde antiquas opiniones recenset dicens unam necessitatem in rebus naturalibus ex parte materiæ & V.G. & quærat aliquis quare dentes superiores sunt acuti, posteriores obtusi? Et rationem penes dicit de materia, posteriores & multum. quamuis & ipse videatur causam efficientem tangere, ut impedo dicit ferrum & amentum, Anaxagoras Materia segregata a chaos, sed non positive: ideo dicit Aristo eos non debere audiri.

Exit sit aut dubitatio. Ponit iam opinionem nostram dicentium, naturam non agere propter finem, qd probabat aut tali ratione & natura ageret propter finem, ageret sapiens & quod

est

Finis & bonum convertuntur

est melius. qi bonum & finis convertuntur sed non semper id agit. & natura non agit propter finem. Minor. & plurima & efficit naturalia. Haec aut saepissime communiter fiunt: & sic ultra non concludunt, qd necessitetur in naturalibus non est finis, sed potius & materia producunt: nam ideo pluuia ordinat deorsum, qr est & sua natura grauissima aut propter aliquem finem. hoc tollit agere non solum, sed dicendum est ad minus. Natura semper agere naturale, vnum in communi & per se, & particulare aut & aliquod determinatum, licet & finem naturam hoc & pluuiam & numquam, & alia multa & aliquam pluuiam generante & conseruante. praeterea cum necessitari ad magis aut minus dicendum est. & haec dispositio materiae fit ab aliquo agente naturali & propter aliquem finem. V.g. & dentes anteriores sunt acutiores, & ideo fit, ut ys diuidant cibum, posteriores uero obtusi, ut hic oris cibo contineatur.

In qnt. igit. Potuit aliquis obijcere antiqui. In actibus operationibus multas uidemus voluntarias, ergo agit propter finem. Sunt antiqui, qi has voluntarias & accidentales proueniunt, nempe ex dispositione materiae, non uero ex fine aliquo intento. Vnde Empedocles dicebat. In principio mundi, fuisse quasdam animalia quae partim hominis partim non bouis habuerunt, quae putabat, qr multi erant dispositi, ideo corrupta sunt, nec aliquod animalia generare sibi similia, & sic dispositione illa materiae non propter voluntarium aliquem finem, sed propter necessitatem regis ibidem sua dispositione.

Natura agit propter finem

Ad ro. Vide pars cap. in qua probat talia & rationibus. Naturam agere propter finem. Prima ois. qui fiunt, aut fiunt a Casu, aut propter finem. Sed multa fiunt in naturalibus qui non fiunt a Casu, ergo propter finem, & qd consequens naturae agit propter finem. Minor. qr multa fiunt semper, multa frequenter, ergo non a casu. Praeterea in quibus. Ad 2da. Ad quam supponit quod obscurum aliquid agit propter finem tam principaliter quam posteriora agunt propter finem. & sic argumentatio. Omne qd agit agit naturaliter aptum natum est agi, qr alias ageret violenter, ut patet de lapide si sursum moueatur, sed naturaliter sit natura agunt, ut tendant in aliquem finem, nam habet inclinationem ad suos fines, ut de lapide deorsum moueri patet, ergo natura agit propter finem.

Arg ars omnis. Ro 3a Ars agit propter finem sed ars imitatur naturam, ergo natura agit propter finem. Minor. & aliqua sunt in natura quae ars perficit, aliqua quae imitatur.

Maxime cum Ro 4a. Aliqua entia sunt pure naturalia, & non sunt intellectiua aut voluntaria & tn agunt propter finem. ergo natura in ea quae agit propter finem. Medius patet de omnibus praeter hominem. Minor & quae semper eodem modo fiunt, fiunt propter finem

sed multa naturalia producunt suos effectus eodem modo. sicut patet de lapidibus, arsura plantis, ergo natura agit in actu propter finem.

Ad oppositum. Sicut dicit Phys. natura materia regitur a forma, sed materia et reliqua sunt propter formam, quia finis est causa, ergo natura propter finem agit.

Ulterius. Sicut patet cap. In qua removet tres obiectiones aliquas que dicebant naturam non agere propter finem. obiectio prima. In natura plurium fiunt monstra et defectus, sed propter defectum materie, vel instrumentorum si ergo hoc non impedit artem agere propter finem, multo minus naturam impediet, quia imo ex hoc infert oppositum. Et cum natura finaliter suos fines producendo monstra, certe agit propter finem.

Preterea primo. Quaestio de Celo. sicut determinata principia et determinatos modos producendi aliqua, ibi intendit aliquis finis, sed in naturalibus ita fit ergo natura agit propter finem. Minor patet declarat, quia secundum animalia non statim est animal, sed est in principio nulla postea cogita et induruta ad esse et carne.

Preterea in plantis. Sicut dicit natura non agit propter finem propterea quia aliqua deficit a fine. Et in illis in quibus finis videtur propter finem erit idem defectus sicut in plantis, sed hoc est falsum, ergo et illud. Minor quia Empedocles dixit non inveniri monstra in plantis sicut in animalibus. Dixit enim in principio terre omnes fuisse facta animalia que fuerant media partim bovum, media hominum.

Ulterius et in quarto. Si natura in semine non ordinaret semen ad certum finem, tunc naturaliter ex uno semine fieret quodlibet. Sed quia natura non plus ordinavit hoc semen ad unum quam ad aliud, sed hoc est falsum ut patet ad sensum. Ergo natura agit propter finem.

Omnium non aut. Sexta. Qui dicunt naturam non agere propter finem omnino destruunt naturam et res naturales: enim res naturales dicuntur, quia ab aliquo principio intrinseco determinantur et continuo moventur quo ad deveniant ad aliquem finem. Si ergo tollitur finis cum tollitur natura et res naturales.

Atqui id cuius. Ista obiectio. Ipsi inquiunt, quod effectus naturales proveniunt a natura absque ipso proveniunt a casu, et non fiunt virtute a natura. Ex. Si quidam veniret huc non ut lavaretur, sed venerit bonum est, tunc ei bonum secutum ex eo, quod ipse venit, sed ei non intendebat ideo id a casu factum est dicitur? Sed Aliter quod non satis est, quod non intendatur ab illo, sed quod non fiat semper et frequenter: quoniam aut effectus naturales semper aut frequenter fiunt, non fiunt igitur a casu sed a natura intenti.

Ad quartum aut. Septima obiectio. Quidquid agit propter finem deliberat. Natura non deliberat non agit de necessitate et non agit propter finem. Maior negatur Aliter dicendo multa fiunt in arte de quibus ars non deliberat et tamen agit propter finem, videlicet faber lignarius non consulit an ex ligno fiat arca, sed absque deliberatione ex ipso ligno facit unico si in ligno esset illa ars non secus faceret arcam, ac modum cum est in mente artificis: et nihil differt actio artis

ab

ab actione naturę, qd hoc à forma nō erat, illa ab extrinseca procedit: possunt quoq; dicere finis et proposita ea diuersa, agere propter finem, et ex proposito: nam primum solum dicit actionem tum finem sibi

ex se tendentem ad aliquem finem; hoc autem addit aliquem actionem supra addit cognitionem

CAPVT NONVM.

Alteram questionem in superiori cap. principio allatam discutit, nimirum utrum necessitas in rebus naturalibus sumenda sit ex materia vel ex fine. Vbi cum 4 statuat, tot etiam cap. statuet nos partes. 1. proponet questionem. 2. dd opinionem de illa adiguorum statuit, 3o suam sententiam ueram eo demonstrat. qđ. Necessitatem rerum naturalium cum necessitate quæ est in syllogismis demonstrationis comparat.

Nunc considerandum Propositio questionis. In rebus naturalibus necessario talibus sunt a materia uel a fine postquam iam finis a natura constitutus est: vbi nota quod in præsenti dplr est necessarium. 1. quod à materia præcessit, ut necesse est serrum durum, qz ex ferro facta est et hoc simpliciter dr necessitas. Alia est a fine, ut cibus dr necessarius ani mali propter finem conseruationem, et talis necessitas dr ex suppositione.

Necessarium dplr 1. ex Materia præcedente. 2. ex suppositione.

Nunc ad ipsum. Ponit opinionem antiquorum circa tam necessitatem quam illi materiæ totam tribuebant, ut si petant ab eis, quare dicunt de quadam parte speciosi, quare dicunt nubes necessario. Respondent illi qz lapides sunt graues, ligna uero leuia. Ponunt quoq; quod graues tales etiam plus de materia, necessitat ergo est ex parte materiæ.

At quanq; non Ponit suam sententiam. quamuis inquit necessitas rerum naturalium sumatur ex parte materiæ formæ et efficientis, ut ibi necessitas sumitur ex ipso fine. qz inde oēs causæ sunt necessitatem ex causa finali, declarat hoc duob. exemplis primum de domo, alterum de sera: domus quidem talis est qz talem dr materiam, ut adhuc tales materiam dr, qz ad talem finem est, puta ad defendendum ab imbre, et occultandum à noxiis extrinsecis. similiter sera necessario est dura qz firma est. firma ut est à fine qz ad seram dandum est.

Est autem ipsum. Comparat necessitatem rerum naturalium, cum necessitate demonstrationis et hoc dupliciter. Primo quo ad ordinem. Sicut in demonstratione necessitat inuenire tam in principijs, quam in conclusionibus, ita ut necessitas sumatur ex principijs, sic in naturalibus necessitas sumatur ex illis talibus causis. Ita ut necessitas est ex fine. Quod in demonstratiuis nobis principia sunt pera conclusio ad esse: ita in naturalibus a fine est oēs causæ esse. et sic finis tenet eandem locum in causis quam in demonstratione principia: unde illud est qđ Phs passim dicat. Sicut de principium in rebus quibus speculamur, ita finis in rebus quod agunt, qđ exemplis declarat. Domus finis domus forma, sc forma est, et lapides et ligna, et materia est, non ut contra nisi

negatiue sicut à negatione conclusio ad negationē principio, procedit. Similit' et
ꝛō non esse, nisi formam esse, et sic ex se est. Forma est, non ē à forma est, ipsa est.
Vltra finib' esse. Comparat 2do rei naturalis ad scientiam demonstratiuam quo ad primā
prā necessitatis in quiescē. Sicut principium necessarium in demonstratiuis scientijs est de
finitio sumpta ex forma rei, ita principium necessarium in rebus naturalibus est definitio
sumpta à fine: et qz finis et forma coincidunt, sic etiam una et definitio et unum principi
um in demonstratiuis qd est principium in naturalibus.
Fortasse autem. Concludens caput ponit correctionem, nō de materiam non concludendam
a demonstratione, nem etiam eam demonstrator sumit, ut sc scia demonstranda est, qd sæpe
sumit demonstrator medium qd potest habere duos aut qz finem est. Non solum
am ex proximis et immediatis fieri sc demonstratio sed etiam ex mediatis.

Definitiones ex Libro secundo Octo Physicor.

Ens naturale est qd in se principium motus et quietis. tt. text. 1.
Ens artificiale est, qd nullum principium motus nisi per accidens. text. 2.
Natura est principium et causa rei mobilis et quietis per se primo et non per accidens. text. 3.
Ens dr naturam est, tum id qd habet naturam, tum etiam qd ille et secundum illam est, id est substantia et passio. text. 5.
Materia est causa ex qua res fit. text. 28.
Forma est id quidditatis. Ibidem.
Efficiens est unde motus aut quietis primum est principium. text. 29.
Finis est id cuius grā cætera fiunt. Ibidem.
Fortuna est causa efficiens indefinita rei contingentium quæ sunt merito aut natura alicuius rei
grā facta et accidens. text. 70.
Fabrilia est actio bona. text. 88.
Casus est causa per accidens in his quæ alicuius grā fiunt, sine deliberatione. text. 81.
Frustra est cum id qd alicuius grā est non est factum illius grā. text. 83.
Monstrum est peccatum naturæ ab eo fine quem sibi natura proposuerat. text. 82.

Diuisiones ex eodem

Ora entia aut sunt naturalia, aut artificialia aut voluntaria, aut fortuita, aut necessaria text. 1.
Principium est causa est dpter. Aristo quæ mouet ut forma. Lassina quæ mouet ut materia. text. 3.
Forma est dpter substantialis quæ dat esse rei. Aristo contrario quæ figuram. text. 12.
Corpus est dpter Mathematicum qd constat ex materia intelligibili, et forma accid contraria. Phys.
cum qd constat ex forma
Obstructio est dpter. Aristo contrarium a subiecto et vniuersalium a singularibus. text. 19.
Scientiæ mathematicæ sunt dpter suas sine phisicæ quæ nec in abstracto considerant et ali
quæ mixtæ Physicum et mathematicum quæ in materia nec considerant. text. 26.
Causarum 4 sunt genera, ideo in communi. Materia. Forma. Efficiens. Finis. text. 29.
Causæ eiusdē generis aliæ sunt per se, aliæ per accidens. Ignis remotus, aliæ proximus

alkes actu alkes potestate alkes simpliciter alkes cõpositũ. text. 23 & 34.
Ratione Materiæ 3 sunt rez genera. Æternum gd perpetuo eodem modo se ht. ut Cælum.
& cæ cuncta. Frequens gd si mutabile sit & aliqn abit fit plurimum vt eodem modo pluribus
vel generatõ & cæ cuncta Laxum gd præter opinionẽ accidit vt monstra. text. 48.
Quæ quid fiunt aut propter finem præcognitum ab agente fiunt aut natura nõ præcognito
fine. text. 49.
Efficiens Causa duo sunt genera. Naturale gd agit sine deliberatione. et Voluntarium gd cum
deliberatione. Ibidem.
Fortuna duob. modis cõsiderata. Actiue dum agit in rem finem naturæ. Passiue dum recipit a
fine natus. text. 59.
Necessitas est dictu simpliciter dicta & ex suppositione text. 87.

Sententiæ Libri Secundi.

Materia rerum artificialium & rei naturalis vt lignum serræ & statuæ. text. 1.
Quælibet res principium motus hꝫ substantiæ sunt. text. 4.
Accidentia non habent naturam. text. 5.
Imperiti & hominis. nec refert vtrum dempserit & obscura. text. 6.
Quis sub forma non cadunt ea rerum rez substantia percipi nequit. text. 7.
Materia perpetuo manet forma assidue mutatur. text. 11.
Forma naturalis non & separata & composita, nisi sola cogitatione. text. 12.
Forma magis est natura quam materia. text. 13.
Unum quodq magis & dr cum est actu quam cum est potentia. ibidem.
Privatio formæ est quodammodo natura. text. 15.

Capitis Primi

Sed cum pene sciendi quarum idem est subiectum. text. 16.
Simul & & sciendi & videtur subiectum & subiecti accidentia. text. 17.
Mathematica & speculativa ab abstractæ cogitatione & materia & motu. Physica vero naturales
cum motu text. 18.
Res mathematicæ definitur sine motu & materia. Res Physicæ cum motu & materia. text. 19.
Res naturales nec percipi nec explicari possunt sine materia. text. 21.

Capitis Tertii

Ignorata causa proxima nemo perfecte cognoscit rem aliam text. 27.
Forma & id essentiale cuiusq rei. text. 28.
Causa excitans ad formam respectu. Motum.
Duæ Causæ ad 4 quæ reducuntur. text. 31.
Ab efficiente & motus principium est. sed relatio non aut materialis: Ibidem
Finis & bonum idem sunt. text. 32.
Quot modis dr Causa tot & effectus. 33.
Unius cuiusq rei sciendæ totæ causæ debent adesse quales possint propinquæ effectus. Ibid.
Causæ debent suis effectibus proportionem. text. 38.

Capitis Tertii.

Fortuna

Fortuna & Casus sunt de numero causarum que multa sunt ob fortunam & Casum. text. 39.
Non oia efficiunt reduci ad causas p se oportet, sed ad causas p accidens. text. 42.
Absurdum è vti vocabulis fortune & Casus si non sunt in rerum natura. text. 43.
Multa fiũt causarum p se vel finem, vel naturam, vel voluntarium. text. 45.
Casum & fortunam sunt quidam sensibiliter diuinissima. text. 46.
In celo neq; Casus neq; fortuna è, q celum multis mirabilibus est. text. 46.

Capitis Quarti

In rebus eternis locus fortune non datur. text. 48.
Fortuna è aliquid q è rerum aliquarum causa. ibidem.
Causa per se est determinata. text. 50.
Fortuna & Casus apprehensibiles sunt finis & forma. text. 51.
Quæ prospecta & præcognita futurum non sunt fortuita. text. 53.
Per se à fortuna nihil fit sed ex accidenti. text. 54.
Finitarum rerum causas & accidens infinitas esse. text. 55.

Capitis Quinti

Casus & fortuna à philosophis differunt. text. 57.
Casus fit in rebus tam animatis quam inanimatis. text. 58.
Fortuna non cadit nisi in ea quæ cadit felicitatem. ibidem.
Felicitatem nihil cadit in ea quæ agere possunt ex consilio & deliberatione. ibidem.
Quæ consilio non agunt & ratione non utuntur fortuna non est. text. 59.
Casus & causa p accidens in his quæ aliquid gratia fiunt sine deliberatione. text. 60.
Præter naturam fit casu. text. 64.
Casus & fortuna ad efficientem causam pertinent. 63.
Ea quæ sunt p se prius sunt ea quæ p accidens. text. 66.

Capitis Sexti

Quæ mouent & mouentur physice sunt considerationis. text. 71.
Omnium causas debet considerare physicus quæ sit ratio unius ad generationem. t. 72.
De forma qui differt physicus debet eam definire qua comiaduntur. text. 74.
Natura aliquo fuit gratia alicuius. text. 75.

Capitis Septimi

In quibus est aliquid finis in his circa quæ fiunt text. 75.
Unum quidq; agita sunt naturaliter aptum actui est agi. text. 78.
Quæ semper eodem modo fiunt, fiunt propter finem. text. 80.
Forma est finis materiæ. text. 81.

Capitis Octavi

Quanto quid gratius tanto plus habet materiæ. text. 82.

Cap.

Capitis Noni.

Sēp causa hui necessitatis ex causa finali 18x. 88.
Quō hanc irrigat principia ad demonstrationē, cuiā finis motus causa, ad q̄ sit
s. finis sit ois causa finis.
Materia non est excludenda à demonstratione qz ea non cā assumat de mobilibus ha
yz.

LIBER TERTIVS.
Octo Physicorum Aristotelis.

Sīr omni scientia cum nullus ex posterioribus hui stotelis, et ex libro precedenti 2do. tpo. sit. tor li.
3 debeāt considerari Subiectum Principia et Passiones subiecti, ergo Auctor postqm propositis
sol in hac nāli scientia Subiectum Corpus naturale, et postea de principijs et Causis di ssuisset
duob libris prioribus, necessum est deinceps ut in reliquis libris de Passionibus doceat: sed cum
Intrinseca passionibus Mobilis et Infiniti. passiones corporis naturalis sint duplices, alie nāi intrinsece ut sunt motus et Infinitum: Alie extrinsece ut sunt Locus, Vacuum, Tempus, de ijs igr Intrinsecis nāt Motu et Infinito in hoc 3o libro pertractat de aliis nempe extrinsecis in libris q posterioribus perfectē absolut.
Sunt aūt huius libri tres principales partes. Prima continet proemium et exordium, qd
continet argumentum tum huius, quam sequentis libri quarti. 2da de motu quid sit in
genere qualtēr à mutatione non differt disputat. 3a de attributis Motus quatenus est quidā
continuum et Infinitum, tractat.

CAPVT PRIMVM.

Prima pars libri huius cap. continet, deinde inchoat doctrina de Motu, et quandam propositionem
ex quibus de finitio motus colligenda.
Cum aūt. Secundum huius libri duobus modis absolute. primo exponit quid in hoc libro et in quatuor
tractandum sit. Hoc igr libro de Motu et Infinito agit. Quo ad primum ponit talem tantam con
clusionem. Physico de Motu tractandum esse. probat. Illa quae naturā cognoscit negat et
quae ignorato eam naturam ignorata, de eo est Physico agendum: sed finis Motu natu=
ram cognoscit non pt et ignorato motus natura ignorata, et de Motu physico agendū est.
Minor. Et cum motus pertineat et cognoscendam naturam cognitionē, qz natura definita
q̄ sit principium et Causa Motus et quietis, finis motus igr naturā cognosci non pt.
et ignorato Motu, natura ignorata.
Post Motus ult. Quia ad 2dum statuit quaq̄ talia concludit. De Infinito in Physica tra
ctandum probat. Et Motus et quoddam continuum. Sed continuum saepe definit per Infi
nitum, ut dictum q. Continuum cō quod in infinitum pt dividi, ergo post motum de infinito
et tractandum. Sicut ab Motus doctrina tractationē de Natura sequitur, qz in materia
definitione Motus fit mentio, ita quaq̄ post. Motum de Infinito est agendum, quia in affe

ctione Motꝰ ꝯ ꝑ definitionē cōtinuꝰ nexitio ꝑtiū infinitū

Quo ārta ſit. Oſtendit alia ratione Cōtinuum definiri ꝓ ꝑtes infinitas in q. Metaph. tm. 8. Continuum dr cuiꝰ motꝰ unus ē ꝙ ſc. ꝯ in prædicamentis cap. de Quantitate. Continuus ē cuiꝰ partes ſunt communi termino cōpulante, ſed hæc definitio continuꝰ differt ab ea quæ hic ponit diverſo reſpectu. Nam ut D. Thom. recte notat. Continuum conſiderat uel ratione ſuæ ꝯpoſitionis ut in prædicamentis: uel ratione Materiæ diviſibilis ut in Phyſicis, et ſecundū diuerſo modo definiti.

Inſuper. Quid in 6. libro ſit tractandum proponit ſibi. de Loco. Vacuo, ⁊ Tpe. Cuiꝰ ordinis aſſert duas rationes. 1ª Sine quibꝰ Motꝰ ee non pt ea poſt motum ſunt cognoſcenda, at ſine Loco, Vacuo ⁊ Tpe, ut iam ex rerum ſententia Motꝰ ē non pt. Q hæ ſunt propriæ affectiones Motꝰ, igr poſt motum hæc ſunt cognoſcenda. Altera rō Quæ octo rebꝰ naturalibꝰ ſunt cōmunia, prius ſunt tractanda quam particularia ⁊ quibꝰdā propria. At Locꝰ ⁊ Tpe ſunt octo rebꝰ naturalibus cōmunia, ergo prius de ipſis eſt tractandum, quam quæ ſingulis quibuſdā rebꝰ ſingularibꝰ ſunt propria. Arg primum. 2da pars cap. in quæ de Motu quæ ē pma huius libri dicenda tradere inchoat, ⁊ primo ſuum inſtitutum aperit ſe velle de Motu diſſerere. deinde ut definitione Motꝰ poſſit colligere hypothe ſibi quasdam tradit. 1ª. Eorū quæ ſunt uel ſunt actu tm, ut res incorporeæ à materia ſeparatæ, uel ſunt poſſe ſtm ut Materia pma. ⁊ quæ tota in actum non deducta. ut infinitum, ⁊ Tpe. ⁊ Motꝰ. uel ſunt actu ⁊ poſſe ſtm ſimul, ut quæ rebꝰ ſine parte ⁊ mixtorum. Aut abſolutam rōnē eſſentiam habent uel infimam uel quæ ſub illam cōprehenditur; aut rōnē ſingularitatis ut eſt Motꝰ Cali.

Quorum aut 2da hypotheſis. Eorꝰ quæ ſunt actu tm, poſſe ſtm ſiue actu ⁊ poſſe ſtm, aliud ē ſubſtantia, aliud quantitas, uel qualitas, uel aliud aliquid ex octo illis quæ dicuntur de categoriis ut Relatio, uel Actio uel paſſio uel ſi quid præterea.

Eorum præterea 3ª. Eorꝰ quæ ſunt relata ⁊ ad aliqua conſequuntur alia dicuntur rōnē oppoſitorum ⁊ contrarium, ut alterum ſit maius, alterum minus, ſit duplum ⁊ dimidium ⁊ dimidium ē dupli dimidium: alia rōnē actionis ⁊ paſſionis ſeu generationis cognoſcendo alia rōnē actionis ⁊ paſſionis rōnē motus ⁊ mobilis. nam Motus ē mobilis motus ⁊ mobile ē motus actus mobilis.

non eſt

non è actus qd Motus non è quid separatum à rebus, sed è in ipsis rebus et ipsis omnem rg: vbi cū Motus aut è sdm substantiam, ut generatio et Corruptio, aut sdm quantitatem, ut Augmentatio. diminutio. aut sdm qualitatem, ut Alteratio, aut sdm vbi, ut Latio seu loci mutatio.

Unum quodq. Vltima hypothesis quae fuit rerum specie, ut sint Motus species, sed in oī praedicamento duae sunt species. hoc è duo opposita, et duo Motus oppositi Conformiter hoc. & praedicamenta sunt classes rerum ordi. Motus actus est in rebus et ipsa coniunctus. Ed actus in oī praedicamento duo sint opposita. patet. qr alterum oppositū est forma, alterius est privatio, ut in substantia sdm unum contrarium, hoc è forma è generatio sdm alterum hoc est privationem est corruptio. In quantitate similiter sdm unum contrarium est augmentatio, hoc est sdm acquisitionem maioris quantitatis, et sdm alterum contrarium hoc è sdm amissionem maioris qualitatis est diminutio: sic in qualitate sunt multae alterationes. sic in vbi sursum deorsum.

CAPVT SECVNDVM.

Capitis superiore expositis quibusdam generalibus hypothesis ex quibus Motus definitus colligi st. hoc cap. quid motus sit et quomodo definiatur tradit. Cap. sunt tres partes. In prima Motum definit. In 2da Motus definitionem bonam ab probat. In 3a quid in motu inveniatur et quibus motus definitio competat ostendit.

Cum actus eorum Prima pars cap. in qua ponit definitionē motus talem. Motus è actus ens qd potestate est. vel Motus è actus entis in potentia vel est in potentia, et ponit exempla. Actus alterabilis ut alterabile est, alterativum est et actus augmentabilis ut talis est, est ipsa augmentatio. similiter generatio est generabilis actus, ut generabile est. et latio mobilis localiter, ut talis est, actus est. Est ergo motus est actus existentis in potentia ut in potentia existit.

Actus hoc motum. Posita Motus definitione declarat illam, et primo ostendit priorē partem, puta qd actus sit. Ad quo posito qd in potentia erat, in actu est, actus est. sed Motus posito qd erat in potentia est in actu, ergo Motus est actus. Aliquem Navis ex oppositis ostendit. Aedificabile est actum est cum aedificatur, ut aedificatio motus est. sic sanabile actum è sanabile cum curatur, ut curatio motus est similiter in aliis. unde percipitur ad qd potestate erat ē actu ac proinde Motum ē actum.

Est aut. Alteram partem definitionis explicat, nempe qd sit actus entis in potentia, ut vinum primum: praemittit autem ad idem vnde sunt duae partes. nempe. Unum posse ē actu et potentia. sed non respectu eiusdem, aut si respectu eiusdem, non simul et eodem tpe. aut si non tpe ut idem est prius fit ē calidum in actu et calidum in potentia, sed tpe diverso similiter eodem tpe.

. ad respectu diuersoy. Vt ẽt ẽ calidum in actu ẽ frigidũ in potentia. Ita hoc in text. q
Motum physicum motus ẽ motus, agit ẽ patit. Qua parte ẽ ẽ potentia, patitur
qua parte actu, agit. ut calidum in actu ẽ frigidum in potentia, qua parte frigidum
in potentia ẽt patitur ab actu. Sed qua parte calidum ẽst agit in alterum ut ob id dicat
de patiẽ, ẽ patiendo agit. Sed in oẽ agente ẽt eius modi, ut quidam dicunt, possi
bile oẽ dicit tractandum. Non ẽst oẽ agens patibile. Ens nang motum immobile puta
Ens immateriale.

Actus autẽ. Infert qd motus ẽ actus existentis in potentia, qui motus praedicit ab aliquo in actu
existente tangit ab agente, siue ipsum agens agit in aliud, siue in se: ẽst autẽ motus eius
statua in potentia; Motus igr non ẽ ipsius ut actu ẽst ens, sed ut potentia ẽst statua; ut
ob id ponit illa particula Prout in potentia est: qd aũt non ẽst motus actus dicit ut ostẽ
ẽ probat. qr tunc id ẽ ẽssent, ẽ ratione eẽ ens, ẽ eẽ potentia ad statuam, qd falsum ẽst
Patet autẽ. Per ipsa contraria ostendit, non eẽ idem ratione, eẽ in actu, ẽ eẽ in poten
tia in eodem, danum eñ qd aliqd actu subiectum in potentia sit aginum, ẽ in potentia
sanum. tunc si idem ẽst ratione hoc subiectum actu esse, ẽ esse in potentia aginum, tunc
similr idem erit eẽ tale subiectum, ẽ eẽ in potentia sanum, erit ergo idem ratione eẽ
potentia sanum, ẽt eẽ potentia aginum, ẽ tunc id ẽ ratione esset sanum ẽ aginum, ut
ita in eodem sit rationem. Sed quod sunt id ẽ subiectum, sed non ratione, id docuerunt
ponit illa particula in definitione. Prout in potentia.

Itaque igr. Cum definitionis partes explicuit, nunc definitum de definitione probat, o sit
dicto qd talis actus motus sit, probat in sic. Cum talis actus ẽst, nec mouetur nec ante nec post
mouebatur, igr actus ille motus ẽst: id eñ actus ẽst qui potest moueri quid. Probat antecedens
Aedificabile, aut mouetur ante aedificationẽ, aut post, nõe eẽ domus iam ẽst: ante non mouetur
cum potentia tñ sit, postea moueri non pt. qr non amplius aedificabile ẽst. Igr mouetur eẽ
aedificatio ẽst, talis igr actus motus ẽst. Sed ẽ dicendum in quo ẽ alio motu cuiusq mobilis
Negari patet. 2da pars cap. in qua definitione motus construitur, ostendit eam ẽ bonam tribus
modis. 1o qr definitiones antiquorum non fuit bonae. 2do qr difficile inuenimus aliã definitionem propriam, qd motus non possit sub alio genere contineri, quam sub genere actus ut di
ctum ẽst. Citat aut alias definitiones. Quidã enim modi dicebant diuersitatem ẽ inaequalitatem, quidam non ens, sed nullo ex his bene dicebat, propter tres rationes. 1a qr inuenit

diuersitas ꝯ inæqualitas ——— ꝯ non ens, vbi ñ non ē motꝰ. Zdo q̃ terminꝰ motꝰ non ē pars alterius extremi, aut inæqualis, aut non ens. pz prepe motꝰ tendit ꝯ simile ꝯ ad æquale, ꝯ non ens. 3ª q̃ non ois motꝰ incipit a diuerso, uel ab inæquali, uel non ente, sed prepe a contrario, quare aliqd incipit moueri, qua mobile q̃ ipse motꝰ desinit non pz.

Loquendo aut. Soluit obiectionē. Posset nanq; ab aliquo queri, qua causa sit qd motꝰ uere sit hoc modo desinentis. Ad hoc, hoc facit ē, qz pure mutatꝰ ē quiddam in ordinatum ꝯ indeterminatum, i deoq; non ens ē. Sz aut probem pt duobꝰ modis. Primo q̃ motꝰ non ē substantia, nec qualitas, nec quantitas, nec alia ex his predicamentis. Zdo. q̃ motꝰ accipit potestate, nec actꝰ absolute, qualis ē mouens vg. accretione, ea non in potestate, nec in actu finis magni, ut non appareat, cuius modi sunt entia.

Et motꝰ. docet motum non esse indeterminatum, qua mutatꝰ est non pt actꝰ perfectꝰ recipit potentia pura, ñ ept actꝰ imperfectꝰ. qui partim potentia, partim est actus. Et quamuis talis actus difficilis sit cognitu, n uere ept ponit aut certam quasi notus sit actus imperfectus. Nempe qz ens in potentia, cuius actus ipse motus est, est quid imperfectum.

Mouens aut. 3ª pars cap. in qua exponit in quibus insit mobili, cum etiam cap. præcedenti, text. 3. dus in motu tangit relata inueniri sit dictum, quorum alterum sit mouens, alterum mobile, de quibus etiam aliquid dix. ꝯ distinguit ipsum mouens, quod aliud tantum mouet, aliud ꝯ mouens ꝯ mouetur, dicunta aut illa inueniri, quæ potestate sunt mobilia, ꝯ quorum ens mobilitas est quies: in quo enim motꝰ inest, si non mouetur dr quiescere. Causa aut huius rei, qd quædam tantum mouent, quædam mouentia ꝯ mouentur est, qd mouere est quiddam agere in id qd mouetur, quare moueat simul patitur: unde euenit ut actꝰ mobilis, sit motus, quatenus est mobile ꝯ motus propria est q̃ sit actus mobilis: per accidens aut eadem est actus mouentis, quatenus idem est mouens ꝯ mobile.

Accidit autem. declarat qua sit ratione aliquid simul possit mouere ꝯ moueri, quatenus enim mouens tangit id quod mouetur, ea ratione patitur ꝯ mouetur, id est quatenus mouens ht potestatem mouendi, quatenus ad speciem seu formam ht ꝯ actum mouet: nam id quod mouet, uel habet formam, ꝯ sic substantia, uel tantum, ꝯ sic quantitas, uel talem, ꝯ sic qualitas, qua forma est principium ꝯ causa motus. Et quid mouetur ut actu talem sibi facit ꝯ potestate talis actus talem. Quapropter mouens si in actu mouet non mouetur: si uero ꝯ actu ꝯ potestate mouet simul mouet ꝯ mouetur.

Cap. 3m.

CAPVT TERTIVM.

Cum definitio Motus videt quodam modo posse cadere tam in Mouens, quam in Mobile, ideo Aristoteles quaestiones hac de re disputat in cap. praesenti. Cuius sunt tres partes. In prima quaestionem An in Mouente, an in mobili sit motus in utramque partem examinat, et concordat. In 2da. disputat quaestionem alteram. An actio et passio sit unus numero motus. In 3a. Soluit quaestionem posteriorem et respondet ad obiecta, tractationemque de motu concludit.

Quae cum ita sit. Ex tractatione superiori infertur talis conclusio. Motus est in Mobili. probatur. Omnis actus est in eo cuius est actus, sed motus est actus mobilis, in quantum est mobile, ut patet ex definitione Motus, ergo motus est in mobili.

Est enim hoc quidem. Contrariam rursus conclusionem adfert, sequitur Motus est actus mouentis. probatur Quod habet potentiam ad mouendum motus, est illius actus: Sed Mouens habet potentiam ad mouendum, ergo motus est actus mouentis. Maior propositio patet. Quia in naturalibus actus praesupponit potentiam. Minor. Quia nisi haberet potentiam ad mouendum, non esset mouens. Quod sit Motus in Mobili probatur.

Quare unus est actus. Concordat utramque partem hoc modo. Motus est in mobili ut In quo, ut in subiecto, et motus est actus mouentis ut A quo. vel motus est actus mobilis, qui in mobili recipitur et est actus mouentis, qui ab eo procedit. Vnde infert unum esse actum Mouentis et Moti, sed ratione diuersum, ueluti idem est interuallum unius ad duos, et duorum ad unum. sed ratione diuersa, ibi sub simpla, hic dupla proportione.

Existit autem hoc. 2da pars cap. in qua disputatur an actio et passio sit unus motus: dicit autem hanc disputationem esse logicam eo quod utraque probabiliter defendi possit. Pars autem negans. vult quod actio et passio non sint unus motus. Probatur dupliciter. Primo. Agens et Passum sunt distincta numero, sed actio est motus agentis, passio est motus patientis, ergo actio et passio sunt duo motus distincti numero. 2do. Finis et effectus actionis est alius a fine passionis, ergo non sunt idem actus. Antecedens patet. Finis enim et effectus actionis est factum ipsum: finis uero passionis est effectus, id est receptum: differt autem factum a recepto, ergo non sunt idem actus. Actio et Passio an sit unus Motus. Pro negante.

Si igitur ambo. deinde pars affirmans, videlicet quod actio et passio non sint distincti actus. probatur. Pro affirmante.

130

Probatur si actio et passio essent duo motus distincti, aut uterque esset in patiente, aut actio in agente, et passio in patiente. Vel contra Actio in patiente, passio in agente, sed nihil horum admittitur, ergo actio et passio non sunt duo motus distincti, sed unus numero. Minor pro omnibus partibus. Probatur primo quod uterque motus non sit in patiente patet, quia sic patiens et mobile unum idemque moveretur ad formam duobus motibus puta Actionis et passionis. Deinde quod actio non sit in agente patet, quia probatum est supra motum esse in mobili, est enim motus actus rei motae: actio autem est quidam motus ergo sic omne agens moveretur, quod est falsum. Quod autem passio non sit in patiente patet, quia aliquid habens motum non moveretur, puta passum non moveretur, siquidem sine actione non fit motus patientis, praesertim si actio sit motus distinctus a passione. Quod denique actio non sit in patiente, neque passio in agente, nam falsum est, quia sic esset aequivocatio in nomine, ut actionem pro passione et passionem pro actione sumamus.

Pro parte neg. iterum.

At rationis. Rursus probat partem negantem. Si actio et passio sunt unus motus ergo aliqua absurda admittentur: sed absurda non sunt admittenda, ergo non sunt unus motus. Maioris sequella patet, quia inde duo absurda sequerentur. Primum quia rebus specie imo et genere differentibus, unus idemque actus competeret. Secundum quia agere et pati, docere et discere, idem esset initium, quia is qui ~~patiens~~ agit necessario patiretur, et qui docet necessario disceret.

Actio et passio sunt unus motus

At neque alicuius. Tertia pars cap. in qua resolvit hanc quaestionem statuitque talem conclusionem. Actio et passio sunt re ipsa et numero unus motus. ratione autem non sunt unus ~~motus~~: nam alia ratione refertur ad agentem, tanquam ad id a quo provenit et fluit, et alia ad patientem, tanquam ad id in quo recipitur. Ad obiecta autem respondet, quod ut illa absurda non sequuntur. Nam licet agens et patiens sint res distinctae, vel specie, vel genere, tamen idem motus recte utrique potest accommodari sed ratione diversa illi ut rei a qua fit motus huic in quam transit motus.

^ nam actio et passio.

x nam actio et passio, agere et pati dicere distinx, non re sed ratione tm differunt, tanqm via qua du
cit Thebit, Averroes, et alteni Arabes, in sua mca de actio et passio non solum re sed et ratio
ne non differencia, tanqm respectum et tunica quox ro essentia una et eadem et
et ratione idem, tum inconvenies et sequentia absurda illa separatis posita.

Omnino aut. Ostendit diuersitatem rationis quia est inter actionem et passionem licet motus
cui rationes istas diuersas accidant ung sit absolute eo regardas sua propositio rub. Actio
et passio, docto est disciplina, et dicere oportet actio rem non eo passionem, cum actio sit motus ab hoc, passio motus in hoc quia duo rationes distinxit. Actio et Passio sunt diuersa.

Quod igr est. Concludit satis patere naturam motus ex definitione ipsius, simulq non eo difficile definire speciem motus ex universali definitione ipsius: nam si motus et actus mobilis, qua tenus mobilis alteratio erit actus alterabilis, quatenus alterabilis: Postremo dicit non eo difficile ex his colligere definitionem actionis et passionis, tam in genere quam in specie in rebus ipsis. Actio est actus eius qd agit, quatenus talis est, sic passio est actus eius qd patitur quatenus talis, tam in specie ut sic. Addiscibile est actus addiscibilis, quatenus addiscibilis, sanabile est actus sanabilis, qua tenus talis.

CAPVT QVARTVM.

Absoluto in prima huius libri parte doctrina de Motu, nunc in 2da de Infinito docet, pro cuius tm in hoc cap. tres 4 partes statuens. In prima ostendit Physici munus eo de Infinito disserere, In 2da quid veteres in finito inducere, et quare in natura putarint. In 3a quibus argumentis confirmari pt infinitum ee. Postremo. qd modis accipiat infinitum docet: ut perpicuum sit de quo infinito Physicus agit.

Cum aut. Prima pars cap. in qua probat duplici ratione. ad physicum pertinere de Infinito agere. Prior est Physicus tractus de magnitudine, de Motu, de tempore, sed omnem passio est Infinitum vel finitum, qr omnium quodq ex his necesse est vel finitum vel Infinitum eo ergo etiam Physicus de Infinito tractus et an sit, et quid sit, Nota talem positionem ad monere, quales tales scripsit et multi D. Thom. et passim locis ad physicos reflectere rationes necessarias, neq in finita neq infinita ee nam puncta non sunt infinita et sunt exigua, et sub sensum non cadunt sunt enim contactus et nulla affectum magnitudinem non sunt deinde finita, qr ipsa sunt terminus, linea enim et magnitudo terminatur punctis. Quales tales quoq sensibiles non sunt etiam infinita per se, nisi ratione magnitudinis in quas in sunt, quae infinities dividi pt ut albedo in partes non sunt quoq finita qr non dant contactum pos quem coercant et terminent, cum non sint corpora.

Alij scientes. 2da ro ab auctoritate qr et antiqui Phi. naturam rei explicantes de Infinito non reflexerunt, si quid de dixerunt rei naturalium ee principium in finitum, sed alij

sed alij.

sed alys modo: nam aliqui naturaliter infiniti sunt de infinito: alys minus naturaliter
dixerunt Plato et Pitagorici. Infinitum enim dixerunt eē substantiam non accidens, sed
in ipsa utroq; horū est discretum. i. q Pitagoras principium rerum numerum infinitū
statuebat, quem infinitatem a rebus sensibilibus non separabat, qz extra illam eē non
extra celum dicebat esse. Plato uo principium rerum infinitum dicebat magnum et
paruum. et infinitum eē extra celum negabat, qz et ipsas ideas et infinitatem tribuebat
tam rebus sensibilibus, quam ideis.

Et illi quidem. Idē dicit non qz Pitagoras unum infinitum statuebat, hoc eē nume-
rum primum (impar enim dñr Pitagoricis est finitus) Plato uo duo infinita statuebat ma-
gnum et paruum. Id aut dñr Pitagoricis numeros pares esse infinitos, impares aut finitos esse
constat. Et numerus impar primum resolvit atq; terminat, ideo et impar propter
unitatem quae extremitat numerum dimensionem cum ad medium deducitur ad unitatem esse
dimensionis. Et par numerus pari additus semper nouam speciem efficit in finitis, et nouam
figuram, ut si addideris binarium binario, erit figura quadrata, si deinde binarium
quaternario, erit figura quadrangularis et oblonga. Impar aut numerus primus ut
ternarius additus unitati efficit figuram quadratum. hoc eē numerum quaternarium qui
propterea quadratus est, qz habet latera aequalia.... 4. Postea quadratus quidē quaterna-
rius, si addideris sequentem uidelicet imparem, hoc est quinarium efficies alium qua-
dratum nouenarium 333 ..... 9, postea duo quadrato hoc eē nouenario si addi-
deris sequentem uidelicet imparem puta septenarium efficies alium quadratum 16.

Itaq; numerus impar qui semper unum quadratum circa se representat, et non mutat speci-
em figurae infinitae, ut mutat par numerus, propterea hic impar dr finitus. Videre
intelligendum. observandum est in numeris esse eandem rationem quae est in figuris apud ge-
metras; quidam enim numeri dicuntur eē quadrati, qui proueniunt ex ductu numeri in
se ducti, ut bis duo faciunt 4. qui numerus est quadratus: item ter 3.
faciunt 9. qui numerus est idem quadratus, et sic deinceps in reliquis numeris, quidam
autem dicuntur oblongi numeri, qui fiunt numeris imparibus, dispositis a primo quadrato, usque
3. 5. 7. 9. et reliquis sequentibus imparibus numeris. Ex duobus igitur hoc est unitate et ter-
nario numeris quadratis tanquam gnomonibus additis semper efficitur numerus quadratus, ut si ad 4
additis 3. fiunt 9. qui numerus est quadratus, si ad 9 additis 7. fiunt 16. qui itidem nu-
merus est quadratus, et sic in reliquis. Et uo pares additi quadratos numeros non efficiunt, sed
numeros et figuras numeris mutatas, ut si ad 4 adjecta 6, fiunt 10, qui numerus quadra-
tus non est, et ita accipiendum est de reliquis. Igitur si dicta unum fiunt ex numeris, sine fiat

parcel seu rōpes. seorsū ꝺ seperatā poneret, tū ex quibꝫdā sed ꝺparibꝫ sequeretur primū quōd rata ſit, una cūqua ſumā eſt species numeri: ex quibꝫdā uō ꝺ pares multa figura ꝺ species numeri ꝺ propter ea ꝺtas ꝺ super numeros similiū ex sito, par uō ſimilis eſt ꝺ ſuo ſtruo ꝺ ſitū.

At Plato duo Caſſum potuit quere Plato Magnū ꝺ Laxus dixerit eē ꝺ finitum qꝫ diuiſio contingit tam uerſus maiores quam minores partes procꝺ ꝺ infinitum.

Naturalis autē 1m. 2da opinio eorum qui naturaliter de infinito tractauerunt, iſti autē erant Empedocles ꝺ Democritus. qui ꝺ infinitum non tangūt ſubſtantiam, ſed tangūt accꝺens poſuerunt. Subiecerunt eū ei aliquam materiam, ut aquam ꝺ aerem, aut medium: diebant eriſi ex infinitis partibus ictor se diuerſis, ſed tangēlibꝫ contrarie unumquemq; ſed deſi inter ſe diſcrepabant. 1mo qꝺ Anaxagoras infinita ſimilāria partes ſtatuebat, Democritus uō Atomos. 2do qꝺ Anaxagoras tam in una quaq; parte quam in ipſo toto, quinꝺ in ipſo uniuerſo infinitum ponebat: ꝺcebat enī tam in generatione partiū ſingularū quam totius, ꝺ ipſius uniuerſi infinitam eē generationem partiū ſimilariū, à diſſimilaribꝫ in illa conflatione rex odm quā uocāt Chaos: Democritus autē à toto uniuerſo tm ꝺ infinitum admittebat: ꝺcebat enī totū infinitum conſtare ex infinitis atomis, res autē ſingulas particulares ex finitis

Principium autē. 2da pars cap. in qua docet quatr eē infinitum rationes dicentes quōd ei attribuunt, exponenda autē qꝫ infinita attributa. Primum eē infinitum ſit principium, qꝫ infinitum ſi eſt, non debet eē ſimplex ꝺ nullā uirtutis, oē enī qꝺ eſt, aut eſt principium aut principiatū: infinitū non eſt principiatum, qꝫ ſic habet principiū ꝺ qꝫ conſequens finem, ꝺ ſic non eſt infinitum, ꝺ ſic nec eſt principiū. 2dm. Infinitum eſt ingenerabile ꝺ quam pariter ex eē generare. habet principium, ꝺ ſi corrumperet habet finem; hoc autē repugnat infinito. 3m. qꝫ infinitum oēm continet ꝺ gubernat oēm. 4m. qꝫ ultra eſt quōddā diuinū, immortale, ꝺ perire non pt.

Si eſſet Infinitū eſſet Principium aut eſſet Principiatum. ſed nihil horum probatur

Eſſe autē. 3ª pars cap. in qua infinitum eē 3 argumentis probat. Primum à tpe. qꝫ tpi eſt infinitum poterit eſſe, nec habebit principium habuiſſe, nec habitū aliqꝺ. 2dm. ex duabꝫ Infinitum eſſe Probatur. one magnitudinū ꝺ continue, qua maiorari debet, quā ſit infinitum, ut quālibꝫ magnitudine data ea poſſit ulterius dīuidi. 3m. à perpetua ꝺ continua generatione, cum eā generatio ſit continua, ꝺ in infinitū multiplicata, hoc fieri non poſſe habet, niſi infinitū ſit principium, ex quo paulatim ſumāta pars ad qua habet generationē. 4m. qꝫ omne corpꝰ terminatū alio, ut terra aquam, aqua ab aere ꝺ ꝺ ignē: ex eē uniuerſo qꝺ circūſtāte debet ꝺ potest eē infinitum, nec ad ultimum non corpꝰ ſcriptum deueniet.

Maxime uō. 3ª argumentum illuꝫ odm principium, qꝫ cogitatio nra nullo fine terminatur.

Extra Cælu quid sit, vide.

o nung̃ deficit, ut dato quocũ numero, dari maior intelligit, o data quantitate o magnitudine dari maior cogitari pt. Confirmat ex ppatio qd ē extra cælũ qz extra cælũ est ppatiũ infinitum, ergo ē corpus infinitum; nam illud in finitũ spatium, vel ē repletum vel non, si repletum ergo est corpũ infinitum, si vacuum qz cui spatium huiꝰ mundi est repletum? cum illud sit vacuum? O si est vacuum, ergo aptũ est repleri, cũ est repletum. dcõ q ēē o posse in sapientissimis non difficultatem ꝓ ig̃ potuit eē, fuit, vel illud ppatium potuit repleri o semp̃iternum est, cũ est repletum:

Esse et Posse quid!

Habet aũt. Concludens hanc enarrationẽ de infinito, ostendit illam hẽ difficultatem si ens dicta infinitum eē, sive non eē, ex utraq; parte multa occurrunt inconvenientia; adq; inter alia refert ipsum nempe infinitum sic substare non ut accidens ut neutrum: et qz non ꝓfecto de scientia sunt, cõcludit physicũ debere solũ tractare, an sit aliqua magnitudo sensibilis infinita

Vtrũ sit Infinitum debeat eē aliqua magnitudo sensibilis infinita

Quæ sunt infinita vide.

Arg primum. Vltima pars cap. in qua ex ponit acceptiones infiniti, Quæ. ut dr infinitum q̃d transitũ eē non pt, ut punctum, ut anima, qua ut am natura ne vox vivi bilis dr; rdo qd hẽ quidem transitum sed absq; fine, hoc est verũ aptũ pt, ut q̃ illa transire queat, nung̃ hẽ ad aliq̃ metam pervenire, ut si data linea ẽ infinita ꝓtracta. 3m. qd licet hẽ terminum, nec tñ aut cũ difficultate peragitur, ppter longitudinẽ spatij, quo modo una longa dr infinita, aut qz difficile peragitur, ut Labyrinthus, qz ideam in pe ideam videri recurrentes, et tamen inexplicabilem habet. 4m qd ad posse sed transitũ non tñ hẽ ppter aliqd impedimentum. ut ma pelagi in profundũ sit ẽ infinita, qz ratione aquæ transitũ non hẽ. 5m qd nung̃ terminata ꝓpig quantitas, et qd potentiale ẽ infinitum, cui vel semper apponi pt, ut in numeris, vel semper aliqd adimi, ut in magnitudinẽ divisione, vel partim addi, partim adimi, ut in pe ꝓtracta, ẽ oĩ ordinis sicut pt.

Labyrinthus qd

CAPVT QVINTVM.

Cap. procedens declarabi ut dari infinitũ: ostendit infinitum non posse eē separabile a sensibilibꝫ, ne quidẽ sola substantiam docet. Cap. partes tres. In prima ostendit tres argumentis, infinitũ non posse eē aliquam substantiam, unde ens an pabile, infinitum non eē separatũ ab ijs rebꝫ in quibꝰ est, contra Platonem. In 2da probat, nullũ corpꝰ sensibile esse actu infinitum, contra Anaximandrũ. In 3a non eē corpꝰ aliqd infinitũ in mobile, ut in hexagonum.

Separatum ẽ.

Separatum ẽ. Prima pars cap. cui ne ẽ clusio eiusmodi ponit. Nulla substantia, qꝰ infinita. Probat primo. Illud qd non ẽ extensionem non est infinitum: sed substantia non

ẽ.

Le extensione, si non è infinita. Dr Qr infinita q negatio nè extensio nè, ut habeta
in prima acceptione, non è propria infinita, nam è una non dr propriè innumerabile, si
quidem non dr quoq; visibile: primario o habito sunt circa idem: infinitus aut propriè Primario et
è circa extensionem, et infinitas aut è magnitudinis, et talis est in quantitate continua habitus circa
aut è multitudinis, et talis est in quantitate discreta; neq; circa ipse Litigosus ea illa idem.
te, tasse cè in finibi volunt, inde q negationem extensionis. Minor Qr extensio est pro
prie quantitatis; quantitas aut è substantia diffinguens ut genus.
Qd dr infinitum. Oppositio est. Sed dicentes adversary substantiam cè quidè infinitè
sed q accidens. Est talis q est substantia infinita q accidens, cui alia q accidens
sunt principia rei ejus, sed absurdum è se dicere, ut principia habeat se q accidens ad
sua principiata, cui similis absurdè substantia non cè infinita q accidens. Maioris se
quella patte ex ipso dicto, qr illi substantia è infinita cè volunt, quatenq; è prima
pia rerum. Et cè infinibi, dr illa est principium rerum, et hoc infinitè principium
est per accidens non q se, cui principia quoq; aut rum q accidens non q se. Minor
propositio manifesta qr principium rei cuig è principium non accidit sed q se cui naturaliter ipsi
conuenit, sequidem eadem est natura principij et principiati, cui formal hoc signe, qd dicing
uocem cè inuisibilem, non dicing uisibile cè elementum et principium locutionis, qr inuisi
bile accidit uoci, sed potius uocem dicimus principium, qr non è per se rationem inuisibilis.
Et ratione quonam pacto. Rdo probata conclusio. Nang è separabile infinitum à quantitate
cum sit ipsius passio. quam quantitas est infinita cum sit subiectum: passio aut magis
dependet a subiecto quam subiectum è passione. Sed non è quantitas sine finito pul infi
nito, cui nec ista sine quantitate: non cui infinitum est q se substantia.
Perspicuum etiam 3o probata conclusio de substantia esse infinita, tunc sequeretur eam
cè qd simplex, et deinde eam constare eisdem rationibus partibus, sed hoc è absurdè
cui est illud. Consequentia, qr illi dixerunt, substantiam infinitam cè principium, et cui
principium debet cè simplex, et o è simplex de cuius rationis absq; partibus cè pro toto
ut quodlibet pars aquæ est aqua. Minor. Qr si quælibet pars infinita esset infinita, et sic
quælibet pars infinitæ aut esset ipsum infinitum, aut dabuntur plura infinita simul, qd est
falsum, qr unum alterum impediret. Sed dicebat aduersary cui substantia non dr
gnat ibus. à ita est cui aut non esset infinita, aut esset infinita, et negationi extensionis, sed
utrug è falsum, cui talis substantia de partes. Minor pro prima parte Qr od infinitum, quanti
cè oportet, quantitatib aut passio è infinitè et finitum: si aut esset quantib, esset diuisibile in
partes. Pro 2da parte Qr hoc è contra ipsos aduersarios Litigosi et Platonem, siquidem illi infi=
nitatè substantiæ tribuebant, non q negationi extensionis, sed quatenq è diuisibile.

Per accidens ḡ. Confirmat rationē. cū nō possit cē substantia p se infinita, cū
p accidens, id est mediante aliquo accidenti, hinc aūt iam infinitum non erit principiū
sed potiꝰ illa substantia cuiꝰ accidens ē infinitum: unde reprehendit Aristo rōnē quē
dicunt infinitū cē p se substantiam & infinitū hoc paradoxū ponunt, cum tale respec-
tum sit ad aliquantitatem.

Verum hoc 2da pars rap. cuiꝰ contrarium est tale: nullū corpꝰ sensibile est actu infi-
nitum. Probatur ista pars primo rationibꝰ logicis, postea physicis. 1a ro. Quod ē contra-
rium non pt cē infinitū, sed cē corpus ut docent mathematici est terminabile, ut uni-
ca uel plurib⁹ superficiebꝰ, & nullū corpꝰ ē infinitū. 2da ro. Dis numerꝰ ē terminatꝰ
& ō cē numerabilꝰ, & p consequens, cē corpꝰ sensibile. Cō sequentia. Quia numerꝰ
ē ex innumerabilibꝰ quę sunt pertransibilia, Quod aūt numerꝰ sit terminatꝰ patet, quia nullꝰ
numerꝰ pt dari, quē numerando non pertranseā & absolui non possit. sed infinitum
non pt pertransiri & absolui, ergo non ē numerꝰ, non igit infinitū est in numero.
sed de magis. Restat dicendū de conclusione physica de ratione nitꝰ. 3a. Nec corpꝰ simplex
hoc cē possit ē infinitū, & nullū corpꝰ. Antecedens. Non supponit, qz sit cōpositꝰ
aut ex infinitis elementis numero, quod est falsum, qz numerꝰ actꝰ infinitꝰ actu non datꝰ
aut ex finitis elementis, numero & magnitudine: hoc etiam est impossibile. qz ex fi-
nitis non pt fieri infinitū, aut ex pt finitis numero, quia quod sit infinitū magnitudine
& alia finita, sed neq hoc ad multū, qz sic elementa numero non deberent dari tripli-
cem, cum illud infinitum non pereat extenso ordine, propter infinitum actuale, qz non
licet contrarium quod illi respondent. Ex contrario enim respondent fit torpentia: aut
denuꝰ ex finitis numero, infinitis aūt magnitudine: sed neq hoc rationi consonū est
qz corpꝰ infinitū magnitudine, cuiꝰ est extensum, & non locū occupat, & sic alia
infinita non haberet locum, neq plura infinita cē possunt, qz sic unū impediret aliud
Et ad neq illorū patet ad rectū cautē, ad 1m qd corpꝰ simplex non sit infinitū probat. Qz
uel esset elementū, aut diuersū ab elementis: non elementū qz deperiret reliqua, ut
de Anaxemandro, ut suprā recitat hunc opinionem non posset infinitū aliqd ex elementis
sed medium inter ignem & aerem, quod deinde non qd diuersū ab elementis patet. Qz
unū qdq, uel id resolubile qz cē ponit, sed non uel unū resolubile uel non, uel aliud corpꝰ
preter quā in elementa q, cū non pt cē quod diuersū ab elementis. deinde qz si talis
corpꝰ esset diuersū ab elementis, esset contrariū eorū resolubile, qz ex illo ortū contrarium
ut dixit Anaxemandrꝰ, & quod fit, ex contrario fit, & sic corpus esset ortū, & in-
corruptum, ut Aristotiles dicebat, ignē aliqd transmutatum in se ortū.

Eadem est rō. Altera rō physica, quā arguit ad finē supponit duo. 1m. Dē corp respectiv certū sibi vendicat locū. 2um. Tota e partib ēdē est loc⁹ magnum m si milib. Hīc ita pmissis sic argumentat. Ē esset corp infin, sumat aliqua pars corporis illi, cui illa pars corporis necessario habebit ēdē locū quū tot⁹ infinitum, ut patet ex suppositō 2do. Rursus illa pars non potest moueri nec quiescere — sed absurdū ē ex illo ex quo sequit. Ergo non potest moueri. probat duabus rationib. 1ā Qr non ē maior rō cur moueat ad ortū q ad occasū, boreā q ad alias, locū ex dextris q ex sinistris, q ex superiorib q inferiorib, qr cuilibet locō lt ad tot. 2da rō Qr si moueat, moueat in infinitū: nam de nō dāb partes loc⁹ cui corporis, cuj est pars, est infinit⁹ extensiue, et ol terminū caret cui habeat locū ordō naturalis, loc⁹ enī cuj in finito est: cui ūo ut similiter cuilibet est natura huj e partis, scil illam infinitam ex natura sua, non mouebit nec quiescet.

Hanc rationem. Lonta obiecto. Ideirco aduersary, Ac infinitū ēē impossibile, non ē qr cuilibet locō huj e partis actus infinit⁹. Sed illud ex quo non possit deduci ēē impossibile ēē potest duabus rationib. 1ā Qr tunc non esset ordō naturalis, et ipse intellectus ēē esset ordō, ut quaelibet hic quam ibi nō, aut oppone finito dum numerū, aut infinito neutrū dicā ēē, qr tale infinitū non pt hic poni distinctū. Minor 1ō Qd sit finitū. Ē ens oppon finito dum numerū, qr nihil aliquid cui infinito dum magnitudinem, qr ex finitis non pt nisi finitū quare illa infinitas omnino est. ēē Deinde cum modo supponit infinitū, non possit poni de infinito. probatur 1ō infinitū esset quoad infinitū, qr tot esset infinita, et habebunt loca infinita, ēē hoc ē falsum, qr ēē illud. Casus quoad 2um, qr illud infinitū est principiū et determinans, istud quoq ponet, sunt partes quidditatis et naturā cum suo toto.

Separatorias ad 3a pars rsp. Potuit Anaxag⁹ omnia simul, qr infinitum ē in mobili, qr est: ostendā affirmā huius conclusionem talem. Nullū corpus infinitū ē in mobili, qr in positō est: probatur tribus rationibus. 1ma Qr non requiritur infinitū est in actu, qr non mouetur, nam est ibi pt aliqd in aliquo, aut naturaliter, et sic bene sequitur illud non mouetur naturaliter qr naturaliter ē in medio, aut aliqd pt ēē in aliquo violenter: et sic non sequitur ēē illud immobile, qr remoto impedimento staret naturam suam mouebā, non ē igr rō impossibilis non moueri, qr ē in positō sed debuit ostendi ē infinitum ēē in actu naturali.

Quamuis igr

Quanuis igr 2da ro. Et si infinitum existens in seipso non moueatur, tñ assignanda sua causa qua non moueatur, et quam aptam est non moueri. Sit tem infinita et in medio quiescit. Dicimus aut non moueri, qr est in medio, non qr tñ, sed ponq qr est grauis, nisi eam esset grauis non esset in centro.

Quare est terra immobilis.

Et si super. 3a. Ro. Si infinitum esset immobile, qr est in seipso partes earum ipsius infiniti, erunt in seipsis et erunt immobiles, sed hoc est contra Aristotelem, et alia optima stare non pt. Pbr. Et partes infinite sunt ciusdam rationis cum suo toto, Maior. Et tota corpora infinitum in se ea, ergo immobile declarat, qd hui quo datur negatio non li quelibet aut pars infiniti horum li, qui comprehendit, qui dr illum hoc infinitum qr dissimilare leg coniuguatum corporum, cui qualibet pars et quilibet corpq comprehendet ab altero, ergq hoc ipsum, et alia forsan tñ assignanda erit, erit infinitum immobile.

Oppono aut 3a. Ro. Physica qua probata illa conclusio. Nullum corpq sensibile dr infinitum. Sed corpus naturale est in loco, sed infinitum non est in loco, ergo infinitum non est corpq naturale, neq sensibile. Et vice versa. Nullum corpus sensibile et naturale dabitur infinitum. Ior. Et in dando aliq corpora naturalia aut ex. sensibilia, aut ex corpa. Nor. Et cum pt infinitum, replebit ocr locum, nec poterit ee. dm dimidium sui partium sum, et dm dimidium duorum, qr infinitum non li medium, nec primum, nec ultimum.

Et ultima ro. 2do probat. Minor. Et quod est in loco, est in aliqua differentia loci sed posito corpore infinito, aut differentia loci ponenda, qr infinitum occupabit oem differentiam loci, ergo infinitum non est in loco.

Ad. Ultima ro. Nullq locus est actu infinitq, et nullum corpus actu est infinitum. Contra quaestra. Et locus et locatum cum sint relativa aequalitatis et pportionalitatis debent. Intendendo. Qr locus est quantum: et aut superficies corporis ambientis: ro aut quando certa li et definiti magnitudinem, et certa figuram determinatam: nec aut et incertis, aut terminatis, aut aliqd ex his, hoc aut repugnant infinito, non est corpus nullo naturali est infinitum.

CAPUT SEXTUM

Docuit cap. superiori, nullum corpus sensibile posse ee actu infinitum in hoc sua sententiam de infinito exponit. Cap. tres partes. In prima probat ee infinitum, et reprobat obiecta contra. In 2da in quibus rebus infinitum reperiam docet. In 3a. assignabit infinitum probabat ee, et platonis testimonium confirmat.

Ad qui arguit. Prima pars cap. in qua ex tribus deducit ee infinitum. 1 infinitum.

ee

cō omnino negata, 3. absurda consequentia, qr tpō Lubebit p̄mitt. ā ē finē. 2da q̄ Si non ḡbet infinē
diuisis magnitudinib⁹ tm̄ in numerū, non semper magnitudo ē magnitudinū determ. 3. absurda segue
in idem, sed perueniet ad individuam magnitudinem. 2o q̄ numerg non augebit rentr.
ta in infinitum, cum ei ultimg finis differabitur. si quidē in finitū in idem cē et non
cē. q nolūt opus cē iudice determinante.

Nr itaq; Transmissa distinctione multiplicata soluit proposita. differentiā dñr ē infinitū.
Actu ē potentia. Actu q̄d ēt actu magnitudine, aut multitudine nō tm̄ in ea in qua
tentia, q̄d licet actu infinitū non sit, ipsius tn̄ potentia ē immediata, ut non sit m̄ quin
ad huc maius fieri possit. sicut appositione ut numerg dr infinitg potentia, sicut diui
sione. quomodo continuū diuisū ēt infinitū q̄ntū ē in se parabile, quin in plures fieri Infinitum potentia
possit. possita cē hac distinctione dicit. Actu infinitū non cē, sed potentia. non actu esse dicta
Restat igr: declarare qualiter sit ista potentia infinita dicenda. cē non oportet fr̄ intelligere
cē in potentia q̄d aliqd aut in actu perfecto, sicut domg potentia aliqs
ēt actu: non sic ēt infinitū in potentia ut actu sit totū infinitum, sed dr in po
tentia, sicut certa non ē lucis ō hymg. ē dieg. hoc em dicit in potentia certaym
fiant, sed non ut actu sint tota simul, sed successiue; unde certa mer cē ēt quod
fiat: ita ē potentia infinitum, non ut totū actu sit, sed continuo ō incessanter fiat
unde semper qd fit, ē q̄d fiet finitū ēt. quod restat faciendū, hoc ē infinitū: ō hoc
modo dr diuisio ē numerg cē in infinita potentia, q̄d actg diuisionis ō augmenti
numeri cessabit.

Patet aūt 2da pars cap. in q̄ ostendit in tribꝰ cē in finitis simul consistit in continua fluxu- In quibus infini-
sione ut sunt motus ō tps, quorū partes sibi continuae in infinitum fluxerunt: 2du in tum reperitur.
discreta fluxissione ut in generatione hominū ō aliarū rerum: 3o in magnitudine continua
permanente, quae licet infinitas dividatur, cōis tn̄ eius partes q̄ manet: hinc aut 3 infinita
partium conueniunt, partium non, conueniunt in eo, qr cēt partes cond infinitum, actu possint
accipi. sumptae finitae, ut quotquot dicas, quotquot homines semper sint, ut pecus
plures ō plures in cessanter sumi possint: deficient aut q: partes quae accipiuntur in tpō ō
generationibus pereunt: in magnitudine aut continua manent.

Atqui infinitum. docet q̄d infinitum appositione fiat simul cum infinita diuisione, licet non dr eōdē
modum; ac dicit unumq infinitum cē idē quodammodo. idem dicit qr circa eandē quanti-
tatem finitum actu sit utrumq, et quodammodo idem, qr idē infinitum dr appositione ē
diuerso. Quid aut q̄ ē diuersa intelligere explicat ipse qr quantū demitur ex diuisa parte per
diuisionem

per diuisionē in infinitum, tm apposita determinatē parti.

Et est. Explicat quo modo sit ista diuisio facienda a in aliquo finito, ut in infinitum procedat

V.g. Sit lignum duodecim pedalium, dns auferat vna, et a respondeo, quod bene tm aufert vna alia, et a respondeo, qd bene, et sic consequenter: constat hec pedalitas ablatas esse aequales, sed proportionales dm quas se habent ad sua tota, non primas aequales nam 12. ad vnum. alias sint proportionales, quam 11 ad 1: ubi esset diuisio dr dm magnitudinem, sed non dm ratiōnes et proportiones.

Alio ergo modo. 3a pars corp. in qua contulit cum infinitō modo praedicto. vult diuisionē et additionē probare ex capite V.g. ut dies dr in actu, non qd tota dies simul sit, sed quod successiue est, et partes de actu in potentia. Sic tamen dr esse actu, non ut oēs esse simul fiant, sed ut vna esse post alteram desinat.

Et additionem. Ostendit qualiter sit infinitum dm appositionem in potentia: posset enim aliqs existimare qd dr in potentia dm appositionem infinitum, qr absolute pt extendere quamcunq magnitudinem datam, ut non data tanta, quin maior fieri possit, hoc aut non ita est, nam dabilis tanta quantitas, ut maior ea non possit, puta quantitas totius orbis finita, non ens est infinitum actu extra coelum, ut illi Stici dicebant.

Naim et Plato. Confirmat diuisionē dicendum in infinitō Platonis dogmate, de cō dus principia rerum constituit, Magnum et paruum. Magnum vidēt repraesentare appositionē et accretionē, paruum diminutionē et ablationē, et ita ē dignus representare, qr Ens ipsum non habet principia constituta in numero denario, qui neq augeri, neq diminui potest: non potest augeri, qr postquā deuenimus ad, decem in vnitatem, cessat accretio: non p̄t diminui, qr postquā deuenimus ad ultimā unitatem cessat diuisio

CAPVT SEPTIMVM

Postquā infinitum est quo modo sit supra ostendit. nunc quid sit quaerit. Cap. partes duas. In prima definitionem infinitū ab antiquis traditā refutat. suamq statuit, In 2da de ipso dicta infinito quaedā theoremata proponit.

Circa autem prima capitis pars. in qua definitionē quā antiqui de infinito dabant reprehendit dicit necessarium esse infinitum, de illo cuius nihil est extra, sed contrariū potius modo definiebant, de illo cuius semper aliquid extra. Patet primo ex illis duobus generibus infiniti: nam in infinito diuisionis semper restat aliqua pars abscindenda: 2do patet ex communi modo loquendi, dr esse communiter circulos cuius circuli ala, de infinitos: nam qr rotundi sunt, semp partem extra positam habet aliam, qui infinitum est cuius aliquid est extra, non ut circulus est proprie infinitus, sed dr quandā similitudinem, nam ut aliquid proprie sit infinitum, necessarium est, ut a cōi parte

Quid sit Infinitum

uero non sum aeter, sed aliud aeg aliq̃ qd non sit in actibus, neq; in alio existens.

Infinitum igr̃ i opt. Concludit ueram eē definitionē infiniti. Infinitū est cuiq; ꝺ̄ quantitē accipiendę semper est aliq̃d extra capiendum ex ea, similq; totū improbat definitionē antiquor̃ talē inquiens, Id cuiq; nihil est extra, est totū et perfectum non ē infinitum. cui id cuiq; nihil est extra, non ē infinitum. Maior. qz totū ē perfectū, uel pfectū ꝺ̄m, uel ualde sibi agnata, totū aut uel perfectū dicimꝰ id, cuius nihil abest. Minor. qz perfectū est id qd hꝫ principium et finem, quod aut est circumꝺ non ē infinitū sed potiꝰ infinitum, ex quo infert, malꝫ persisse Parmenidē quam Melissum. Parmenides enī dixit, uniuersū ē totum quoddam finitū. Melyssꝰ aut. eē quoꝺ totum sed infinitū, qd est absurdum; non enī totum ē infinitū ita cōcessit, ut hoc dixerit, qd est impossibile.

Nam Lineę. Assignat causā errorꝭ antiquorū, quare illi dixerunt, infinitū eē illud, cuiꝰ nihil est extra, qz infinitū existimabant eē totū quoddam: uerū totū partes in se continet ita infinitum, putabant in se continere et nihil eē extra, qd non sit in infinito; cum infinitū in magnitudine sit positū pars. hoc materia ē constituta, non constituit; nam nō infinitū consistit in diuisione: diuisio aut fit continui tantūm materię, quod postq̃ hꝫ annexā quantitatem, priuatq; in diuisione continui remanet eadem materia totum aut ē forma et mūpunctū, unde infert corollarium tale. Infinitum ꝺ̄ ignotum. dicitur materia ex se sine forma non finita cognoscitur cum sit in potentia, sit infinitum, quoꝺ non est difficili negotio cognoscere, quemlibet eē cognoscq; quia tng ē in actu. Et hic de uē reprehendit Platonē, qui in ideis posuit infinitum, hoc ē Magnum, et Paruū. Nam si infinitū non constituit compatibilia, multo minꝰ constituet incompatibilia et ideas.

Negatiuam rationē. 2ꝺ̄ pars cap. in qua ponit quadꝫ demonstrationes. Primum infinitū ꝺ̄ diuisione non peruenit ad quantitatem ita paruā, quin minor eē possit: In appositione uero infinitum non transgredit absolute eē magnitudinem; ex tali additione non posset excessus quantitatis tanta, ut excedat Cōtum. Sed dicat quoꝺ ꝺ̄cendo superuenit eē minimā quantitatem, in apponendo uō eē non superat uem magnitudinem ꝺ̄ctam. Est talis ex materia constituta et est intra eam, infinitum quę materia est forma uō constituit: at si dicat quod cum diuidimꝰ procedimus ad materiam quę indeterminata ē et infinita, cum uē apponimus procedimus ad formem, quę constituit et est determinata.

Cum ratione etiam. Aliud terminum ponit existimandi. Infinitum est in numero, et in magnitudine. dicit enim eē numerus cum nullus existit in infinitum: non enī data tantus numerus, quin maior dari possit: at decisum finitū. nam ad unitatem peruenit et ultra non procedit: magnitudo aut non ꝺ̄cit tale cum nexima quantitas actu, cum non sit infinitū in actu: at non data maxi

ma magnitudo. Vnde maximus numerus datus, sed non maximus potentia: data enim maxima quantitas et magnitudo potentia, sed non minima. Sabungit enim quasi diversi numeri terminati, qui numeri ex indivisibilibus unitatibus componuntur. Ad quas numeros pares minimos iam non amplius dividi pt, at magnitudo cum non sit composita ex indivisibilibus, sed ex divisibilibus, ipsius numeri copiam divisio.

Sed non est. Ostendit numerum non esse sequentem ab ipsis continuis permissibus partibus, qui numerus non est aliud quam pluralitas unitatis, et pluralis continuis partes, nec etiam est intelligendum de numero actu infinito numeri sit, qui non est eius infinitas nisi potentia.

In magnitudinibus. Cum dixisset numerum fieri in infinitum tendere decrescendo usque ad unitatem modo dorel- opposito fieri in magnitudinibus, verum est maius dari ultimum, et quod sit maxima quantitas quae possit esse naturaliter ut quantitas, et magnitudo orbis. Vnde magnitudo tanta et actu quanta potentia esse pt, at verum minus non est terminus, sed divisio in infinitum procedit.

Ipsum autem. Sum de infinito in motu tempore et magnitudine loquimur pt posset quis arbitrari infinitum esse genus quoddam ad illa 3. hoc est dicit esse quoddam analogum qui infinitum primo magnitudini, et per magnitudinem motui, et per motum tempori, hoc de quibus dicto in lib. 4.

CAPVT OCTAVVM.

Post determinationem quod sit nihil actu infinitum ad argumenta contraria quae attulit in cap. 4. quae videbantur affirmare actu esse infinitum videbantur. respondet in hoc cap. stategit aut aggrediatur solutionem argumentorum premittit confirmationem suae sententiae. quia dixit infinitum esse potestate.

Aggredi nec. Confirmat primo suam sententiam ab exemplari. Nam putaret quispiam tollere principia mathematicae, si tollat infinitum actu. Mathematici enim in suis demonstrationibus lineas infinitas ducere cubent? Sed Mathematicus infinito actu non indigere, nec ipso uti, sed sola cogitatione lineam illam concipere, una et maxima linea non indigere causa est, quia quantumuis parua lineam possunt imaginari et dividere.

Cum id autem. Confirmat inducendo infinitum ad genus causae materialis: nam infinitum ad naturam materiam maxime accidit propter duas causas. 1mo. Vt materia sua parte naturae est causa infinita, ac indeterminata ppter potentiam sibi annexam, qua est habilis ad infinitas formas recipiendas, ita infinitum est potentia, ad infinitas partes recipiendas, aliasque post aliam, esse materiam indeterminatam naturam. 2do Quia ut materia

est

lit semper annexa priuationi alterius p̄mi quam alius p̄t recipere: ita infinitū comprehendit in priuatione eius qd ultra accipi p̄t. 3m. Et antiqui dicebant infinitū ee principiū rerum, illud ee materiam ex qua ois figurata

At cōtra tantae Sit ad argumenta, ex primo de 3m de generatione rerum. dicebant enim antiqui infinitatem assentiendo debere dari corpus infinitum actu, ex quo infinita & perpetua esset generatio rerum. Sed hinc aliquis corpore infinito nihil ee opus, ita assistendo non posse fieri plurium generationis, nihil enim de materia tali fit actu finita propter decidit, qr ex impressa unius, alterius generatio accipit hoc ē qr una forma accepta in p̄ materia, altera succedit in eadem materiam, & sic perpetuo.

Vltima tangere. Let ad argumenta p̄ā. quo dicebat, qd corpus terminari alio corpore, & sic procedi dari in infinitum, dicit igr Chr. aliud ee terminari corpus, & aliud unū corpus contineri alio corpore: non ee enim corpus qd terminatur continetur alio corpore: nam ultimus celli terminans superficies propria non th alio corpore extra se posito continetur.

Atqui & absurdum est. Sit ad 5m quo dicebatur hoc tandem ee inconueniens, non sequi inde actu dari infinitū, qr imaginamur infinitum: nam aliqd imaginamur si ee extra ciuitatem non idcirco ē extra ciuitatem, & cliqs cogitando se accipere, non th ideo accipit qr possumus imaginari eam th qr imaginamur vel est, vel non est.

Semper aut ee Ad primū & 2m respondet quod asserit, tpi & loci infinitū. Tpi & loci non ee actu infinita, infinitū enim actu, deberet ees partes acta p manentes sue, in ponit aut & loci successione, non p manet eadē pars.

Magnitudo aut. Ad argumentū aut de magnitudine respondet tanq ee finita actu sed non finitas partes: cuius tam posse actu dicidi in infinitū, qr nunq in eruam factas infinitas diuisiones, neq ee posse accipere, ad magnitudinem actu infinitū, & realem, quia poss nec ipse intellectus comprehendit realem actu magnitudinē infinitam, sed tam ee magnitudinē maximam, & adhuc maximam donec de finitatis fiat.

Definitiones Ex libro Tertio Octo Physicorum.

Continuum est qd in infinitum est diuisibile. Text. 1.
Motus est actus entis in potentia prout in potentia. text. 6.
Motus est actus mobilis, ut est mobile. text. 16.
Motus est actus mouentis in mobili, eodem
Corpus est qd superficie terminatur. text. 23.
Numerus est numerabilis, & qd numerari th est numerabile. text. 90.
Corpus est qd omni ex parte dimensionem h. text. 43.
Infinitum est cuius aliquid semper est extra. idem.
Totum est cuius nihil est extra. text. 63.

Diuisiones ex eodem libro.

Extra

Ens sunt duplicia quedam actus tñs quedam potentia alterius actus. tex. 3.
Omnia aut sunt principium aut ex principio tex. 31.
Diuisibile est dplex, aut ꝯ magnitudo aut multitudo. tex. 34.
Corpus ꝯ dplex. aut intelligibile aut sensibile. tex. 40.
Corpus sensibile est dplex aut graue aut leue. tex. 53.
Loci differentia sunt b. supra, infra, ante, retro dcationum, simi proprium. tex. 34.
Infinitum est triplex. successiuum continue uelut corpus. successiue diuerse uelut genera hominum: diuisibile in infinitum uelut tempus continuum. ibidem.
Diuisio est dplex. altera in partes ẽdem eandem magnitudinem: altera in partes ẽdem eandẽ rationem. ibidem.

Sententiæ ex eodem libro.

Natura motuum mutationumq; ē principium. tex. 1.
Ignorare motum naturam quoq; ignorari est necesse. ibidem
De numero continuorum motus est. ibidem.
Quot sunt rerum species, totidem sunt motus ac mutationes. tex. 3.
Quod naturaliter mouet, ē mobile. tex. 16.
Cui motui inest uacuitas eius à motu quies est. ibidem.
Motus in eo est quod mouetur, ꝯ ab eo qd mouendi dr. tex. 18.
A ratione alicuius est diuersum specie diuersum, unum et eundem actum esse tex. 20
Infiniti principium non est qz finis quoq; eius esset. tex. 33.
In sempiternis Esse et Posse idem ualent. 34.
Omne corpus sensibile certum sibi uendicat locum. 48.
Partes et totius est idem locus. tex. 49.
Nullum corpus sensibile datur infinitum. tex. 53.
Omne corpus naturale ē in loco. ibidem.
Corpus et locus sunt paria neq; locus maior ē quam corpus, nec ullus magis quam locus. tex. 55.
Vnius in tempore alterius est generatio. tex. 72.

LIBER QVARTVS OCTO Physicorum Aristotelis.

Postquam thus in libro 3. docuit de passionibus in tractatu rerum Naturalium uidt de Motu et Infinito. Consequens est ut in hoc libro quarto doceat de doctrinalibus uidt de Loco Vacuo, et Tempore. Proinde libros hunc quarto in tres partes diuidimus. Prima complectit tractationem de Loco, eam quippe ob rationem, qz locatum est communis quedam corporum proprietas, ꝯ Motuum necessarius est. Secunda de Vacuo qz antiqui ad motum necessarium ēt uacuum arbitrabantur. Tertia de Tempore qz Ipse est mensura ōnium motuum.

CAPVT PRIMVM.

In hoc cap. primo continetur tractatio de Loco, habet aut duas principales partes. In prima de loco tractationo pertinente ad Physicum, sicut de Infinito an sit quomodo sit, et cuius sit ostendit. In 2da an sit locus disputatur in partem utramq;
Vt aut de prima pars cap. cuius conclusio eius modi. Physici est tractare de Loco. Probatur dplex. Primo qz omnia que sunt, in loco sunt, et patet loci: que aut non sunt, in loco non sunt, ut chimera, et Hircocerus: hæc in probatio non ē Phi sed uulgi opinio: nam argumentatio ab oppositis antecedentis ad oppositum consequentis, ē uitiosa. 2do probatur. qz Physici est considerare de motu locali qui est maxime communis, cui et de Loco. Consequentia. qz locus est terminus motus localis; qd aut motus localis sit maxime communis patet. Vel qz motus localis magis

Vitiosa argumentatio quomodo fit vide

inest tibi corporibus naturalib. insuper et celis. Vel qr motus localis, (quia celi) est causa istius alterius motus

Cum plures aut. Difficultatem tractationis de Loco ostendit, atq; aberratione difficultate doctrinam commendat. Duas aut difficultatis causas ponit. Altera qr cum loca varias habeat proprietates, ac propter varias naturas quibusdam uidetur esse Materia, quibusdam Forma; quibusdam Corpus, vel aliqd aliud. etiam difficultatis est ex hoc scire quid sit. Altera, qr cum antiqui de Loco nullam mentionem fecerint, etiam eius cognitionem nullum vestigium nobile reliquerunt.

Antiqui de Loco non egerunt.

Esse aut. Tota pars cap. in qua examinat questionem in utramq; partem, vlt. An sit locus, ac primo in partem affirmantem affert 3 argumenta. Primum ostendit non solum esse locum, sed etiam esse differentiam à corpore loc. Seq; tale. Vbi loc multa succedunt corpora: Er loco est quiddam distinctum ab ipsis corporibus, patet enim, experientia patet. Nam vbi aer erat aqua succedit aliqn, et econtra. Et vbi vnum erat corpus, alterum subintrat. Consequentia nota est, qr nisi esset locus quiddam distinctum ab ipsis corporibus, non posset vnum alteri in eidem loco succedere.

Preterea corporum. Idem argumentum. Dantur differentiæ loci sursum et deorsum, ad quas non solum ut naturales tendunt Elementa, sed etiam ibi naturaliter conseruantur: Er dantur loca, non quidem sed naturalis loci possumus conseruandi

Sunt q hic. Qr sursum et deorsum loca ac naturalia dicerent, ac potentiam hic et virtute circa locata posset quis dubitare de eo existimans sursum et deorsum non esse loca naturalia, sed solum relationem respectu corporum quo ad nos, ut dicamus sursum respectu capitis, deorsum respectu pedum, et sic consequenter de alijs differentijs: nemo aut hoc in precedenti, do causa illas differentias do ex natura rei, et non solum ex parte nra, quod sic probat. Quæ sunt ex parte nra sine mutatione et uariante, sunt q dextra sinistra, alta sursum deorsum, cum nos mutamur et uariamur. Ista ipse naturalia non mutantur, sed sicca manent igr non sunt respectu quo ad nos, dissimiles illis differa, sed naturâ et virtute. Minor illustratr, qr loca quo terra semper sursum semper est sursum, quo grauia deorsum, partes cæli Mundi semper seruant suum situm, cham nobis quatib.

Inditam id ipsum. Ostendit exemplo ea distinguit quæ sunt Natura ab his quæ sunt Positione Mathematica cum figuris locum non habet naturalem, sunt cm separata de se à sensibilibus, th Positionem habet quo ad nos: nam in triangulo signare possumus, quæ angulus sursum, quæ deorsum sit, quo ad dextrum, quæ ad sinistrum positione et ordine quo ad nos. Non igr ista sunt idem in loco naturali, ait Mathematica horum locum naturalem, quod fatetur est.

Preterea qui uacuum. 3m Argumentu quo probat locum esse deducta ex dogmate antiquor qui putabant Vacuum, dicebantq illud ee locum quendam absq corpore, ut loq Vacuum e, et excludebant Vacuum, cr locus est. Antecedens patet auctoritate Aristotelis qui dicebat primum ens charis ee partium, hoc è molem quandam videm et indigestam, in qua vel ex ex ingestam in qua vel ex ex primæ tangentes ut receptacula quædam indueste erant. Dicit ergo Aristo ex ista sententia Aristotelis valebit mirabilis erit natura loci, qr pte loca ont prior actu Entibus, et prie illis Entia alia non possunt esse, ipse aut locat pt esse rebus aliis omnibus.

Verum pte locat. In partem dem do negantem tripliciter à rationes. Prima. si esset locus nil esset quid locor

porum, nel corporum, nullum hoc è locus: er log non est. Minor. Quod non Incorporum
qz Incorporeum non hz longitudinē, latitudinē, profunditatem, nec vllā dimensionem: lo
cus aut hz ista. Quod non sit corporum, qz cum locus & locatum corpus sunt simul &
locatum sit in loco, daretur penetratio corporum, si locus esset quid corporeum.
Preterea si. 2da ratio qua probat locum non esse receptaculum corporum quae sibi invicem succedunt. Si
locus esset receptaculum sibi invicem succedentium, sequitur, qd esset log Durior, & superficiem, & lineam,
aerem, qz ista omnia succedunt: ut ab aqua aēr, ita aquae punctus punctum aēris succedunt
deberet er eadem proportione locus esse log. hoc tñ videri non ita esse: nam punctus non vi
detur esse log vllus, nisi ipsum punctum: pari er ratione non esset corpus log, nisi ipsum
corpus, nec aliquid praeter corpus, unde non esset log receptaculum aliquod.
Quid ad tertiam. 3ª ratio. Si esset locus, vel esset Elementum, vel Elementatum, sed neutrum est, ergo
log non est. Minor. Non Elementum, qz sic esset corporeum, vel Incorporeum. Non corporeum qz
sic daretur penetratio corporum, ut supra ostensum est. Non Incorporeum, qz cum log sit aequalis
locato, locatum autem hz magnitudinem, er & log: si hz magnitudinem non locus, ergo non est
quid incorporeum, qz nulla magnitudo est in corporea. Praeterea in natura nulla sunt Ele
menta vel corporea, secundū iudicium est locus non est Elementatum.
Preterea ad. Quantum argumentum qua ostendat locum non esse causam. Nam ocs fere veteres
pro locum, causam definiēbant, dum principium esse ponunt vel cm est materia vel forma, vel
efficiens, vel finis: atqui locus nulla horū 4 causarū est, er log non est causa. Nec. Non male
ria aut forma, qz ex his res componi, & sunt cuiusq rei essentia, er loc nihil ponit
neq log cuiusq rei est essentia: er neq materia aut forma neq est finis aut efficiens
qz forma est finis & efficiens in reb. naturalib. plane tamen & re idem est, ut
supra libro. 2. text. 70 traditum est. Locus aut non est forma; er neq finis et efficiens
Locus est propter locata, et contra, Preterea qz locus est propter locata, & non locata propter locum, ut dictum propter vinū, & idem
log neque est finis: neq qui ergo movet log, sed termin, et finis motus, ideo non pt esse
causa efficiens.
Preterea ipse ri. Probat duob. argumentis esse plures locum non ee. hm Zenonis tale. Omnia
Entia sunt in loco, ut ab aly veteres censebant. Ens Loci: er log: in loco, & hic log ite
rum in loco, idq usq in infinitum qd absurdum est. Er log non est.
Integer autem. 2dm argumentū quo ex actione corporis locum non colligit qz triplici quest
Locus aequalis locato hypothesi. 1ma est. Locus & aequalis locato. 2da Omne corpus est in loco, & in oi loco est corpus dos
nec nullus detur vacuus corporis. 3ª Corpora augeri & feri maiora vtrū, er certum est. Ergo sic
arguit. Omne corpus est loco, & in oi loco est corpus: sed ea quae augentur sunt corpora: er sunt
in loco. At corpora quae augenta non possunt in loco ee, qz locum etiam quae aequalis est corpori
locato, at neq maior neq minor augeri oportere. locus aut augeri nequit cum sit immobilis
Er non est corpus est in loco, qd falsum est: er aut locus omnino non est, aut corpora aucta in
loco non nequeunt
Ex his igr. Conclusio est cap. qua docet argumenta in hoc cap. allata quidem & quod sit, & an sit
locus, procedere in dubitatione posse et hil an sit locus.

Cap. 2.

CAPVT Secundum. libri 4ti.

Rationes affert quib. ostendit videri Locum ee formam vel Materiam & simul eas refellit.

Cum aut quaddam. Explicata superiori cap. questione An sit locus. in hoc cap. alteram ingredit tractare, & inquirere quid sit locus. Primo aut ad multiplex fit vocabulum loci, quos modos locus dicatur ostendit: deinde rationes, affert propter quas locus vel forma vel materia ee videatur neq; neq; formam neq materiam loci ee genig demonstrat.

Cum aut quaddam. Prima cap. particula in qua affert loci definitionem. Quae mouendi in aliis res. quaddam p se & primo dicantur quedam p aliud: ita etiam locus aliq est communis & p aliud. alius proprius, & p se. Locus communis est in quo multa sunt corpora, quod primo & p se non est, Quid locus communis? ubi corpus sed p aliud. Proprius qui primo & per se vni quodq; locato non multa, ut Nos in cello ee dicimur tangi in communi loco, qui in aere sunq; qui celo continet. Ita in aere sunq; Quid proprius? tangi in loco communi, qui non in tres simul; sed propter duas extremitates quibus ambit in aere dicitur, est ea extremitas quae, nihil quidem extremitatis quod non am pliens & proprius est locus. Ita hoc loco nomen est locus communis cum nemo: superficies aut circuit quod vnumquodq; non ambit est vniuscuiusq; primus & proprius locus.

Cum hoc igit. Ista pars cap. in qua probat locum ee formam vel materiam: & sane locus videtur ee forma hoc argumento. Quicqd est terminus quo terminata & finita magnitudo, & materia cui magnitudo inest, illud est forma: atqui locus est terminus quo terminata magnitudo, & materia determinata, qui id quod primum vnumquodq; corpus continet, est locus: ergo locus est forma.

Vt aut. Locum videri ee materia hoc argumento. Quicqd est spatium seperatum in quo quantitates & forma continet, id est materia: atqui locus talis est spatium, ergo locus est materia. Minor confirmatur, quia locus est quid diuisum & separatum a magnitudine, ipsaq; continet. Hoc probatur. Quia materia est id in quo continet forma, & quod forma determinata, ut a superficie & extremitate. & est forma aufert a materia hoc aliquid est indeterminatum, ut superficies & affectiones nec alimenta sylvae nihil praeter materiam relinquunt.

Quapropter & Plato. Locum ee Materiem authoritate Platonis confirmat. quae in Timeo, materiam appellat receptaculum in sententijs aut scita dogmatis non stri Magni & Parmenidis, tum ad comprobandum locum ee materiam sufficit quod locum dicat receptaculum idem ee affirmant. Aduerte hic duplex fuisse Platonis doctrinam. alteram scripto Locus est materia discipulis traditam, alteram solo verbo quam sic Socrates non scriptas sententias appellat. Quae cum sententiam aequa ut Socrates nullam reliquit Plato literam, sed Socratis ingenium vanitas mortalitatis scriptis simul tradidit. Vt aut Socratis disputationes Plato conscripsit, ita Platonis sententias Aristoteles conspasse videtur, quia de Platonis mentio facta & cognitum cum alijs libris & praesertim. Aly eum locum in dixerunt ee, quid aut locus sit simul Plato docuisse constat est: quid ni esset vere non explicauit. Cum enim videatur vel materia vel forma esse & vtrumq; natura sit obscura adeo ut neq; materia sine forma, neq forma quid sit sine materia cognosci possit, difficilis est loci cognitio &

Ad 1um nec. 3ª cap. pars in qua demonstrat bonum, neq materiam neq formam ee primum principium dicens difficile materiæ et formæ esse consideratu non in difficili videri nullum bonum ee posse deinde probat hoc ipsum tali argumento. Cui cqd ee bonum id ee a re separari, salua manente ipsa re aliqua materia et forma non possunt separari a re salua manente ipsa re et forma et materia non ee bonum. Probatio 2da ex natura boni, qm corpora possent transferri, ut vbi antea fuit aer nunc sit aqua, similiter in alijs corporib. ita ut bonum neq pars ut corpus, neq habitus sicut forma, sed a quibus corporee separari possunt. Videtur autem bonum velut quoddam ee quidde nam ee bonum quibusdam nec habitus neq pars est rei, et quatenus bonum separari ee a re, videtur ee forma quatenus autem forma alicui intrinseca rei non ee separari, et tamen bonum non ee forma quatenus autem bonum continet ea ratione non est materia qz materia non continet et determinata, sed continetur et determinatur.

Corpora possunt transferri.

Videtur autem 2dm argumentum ad bonum materiam et formam et negue. ee tale. Cuiqd ee intrinsecum re id non ee bonum, qz ee id qd alicubi et in loco ee affirmamus, non in seipso sed extra se esse dicimus. Aliqua materia et forma sunt in ipsa re, qz sunt principia et partes rei: et materia et forma non sunt bona.

Plato in. Ex hoc argumento ad ingressionem reprehendit Platonem qui sibi repugnare videtur nullam sub opinionibus rationem firmam adesse posse. Nunq dixit formas, seu ideas esse numeros, non esse in loco et formas participari a materia, ipsam q participatione ex ea et materia composita ee, dixit autem in Democrito materiam seu Magnum et Parvum locum esse ac sibi sequales formas ee in loco.

Materia ee bonum. 3m argumentum ee tale. Cuiqd ad locum movetur id ee extra quod locum, ut qd in publicum fertur, vel deorsum, ibi non est quo fertur: at res naturalis quæ movetur extra formam non est locus.

Quod ee in ipsa re. 4m argumentum. ee bonum est materia vel forma, bonum in loco fit necesse est, nam materia et forma cum re simul sunt alia mutante, sed bonum non potest ee in loco, ut probatur cap. oppositum est, et bonum neq materia neq forma est.

In loco

Inquor facta. 3m et postremum arg. Materia et forma ut intereunte simul pereunt, utpote ex aere fit aqua forma aeris in terra, et materia eadem non est aeris, sed bonum non interit, et bonum non est materia aut forma.

Dicta sunt igr. Conclusio et cap. quæ docet ea quæ hoc cap. tradita sunt ee partim vera ut cognoscenti primo quod videtur ee gradu loci: deinde quomodo hæc gradu referenda et dubium effectum, non modo quod sit, sed etiam an sit locus. et an aliquem habeat essentiam et definitionem.

CAPVT TERTIVM.

Exposito quomodam necessariorum ad existendum rem veritatis de loco, ut et quot modis dicatur aliquid in aliquo, et utrum aliquid possit in seipso, et solutio quorundam quæ primo facere dubitatur.

Posthæc. Cum in fine præcedentis cap. probatum sit formam et materiam non ee locum, qz res in illis non incipit contineri in loco quidve ee, an plurimis modis alterum in altero in esse dicatur hoc quarto qm et præcedens et sequentis ingenium hoc cap. postulavit. De primo modo

enumerantur

enumerata quib. aliqd in alio cõ dr̃ deinde an aliqd in seipso cõ possit inuestigatis 3° Z nonnib⁹ ꝙ qua locum tollibat reputati: postremo locum neq materiam neq formam cõ probabi.

Hoc hac. Primum cap. punctum in quo fuit proposita propositione sigẽ exponendum cẽ, quot modis aliquid in alio cõ dicatur. enumerat, hoc sit modos cõ octo.

Octo modi qui dicũ

Quomodo quid sit in alio. vel una in se ipso.

2no igr̃ dr̃. Primus modus ẽ quo pars dr̃ cẽ in toto ut digitus in manu, anima in homine.

Alio ut. Pars quo totum ẽ in sub partibus: non cm̃ oẽ quod dicunt quid ẽ à sub partib. pt̃ partes exhibeant totum. Nota hic totum non dr̃i in parte sed in partibus esse. qr totum quomodo dr̃ contat ex sub octo partib. ita etiam in illis continet. Sunt totum corpus non dr̃ cẽ in capite sed in octo partib. exponib⁹ in capite thorace, ventre, brachijs, pedib. et cæteris partibus quæ nisi cum parte totum non cẽ dr̃.

3us modus qr quo species ẽ in genere et particulare in universali ut homo in animali.

4tus quo genus est in specie qr pars definitionis in definitione: sicut animal ẽ in homine quia est de genere cius ẽ in definitione eius ponit.

5tus quo forma ẽ in materia ut anima in corpore, et accidens in subiecto, ut sanitas in contemperatione calidorum et frigidorum, et humidorum, et siccorum.

6tus quo aliqd dr̃ cẽ in manente et conservante ut fortuna gratiæ in Deo, et sic aliqd ẽ in causa efficiente.

7mus quo aliquid ẽ in fine et bono cui ut grã aliquid suscipit, ut virtutes actionibus sunt in subiecto tute, Nã dr̃ cath̃ opem suam lẽ in sanitate.

8tus modus maxime proprius est quo aliquid in vase et omnino in loco cẽ dr̃. Deligit enim ex similitudine quadam quam adhuc hñt dicam modi quibus aliquid in alio incst. Quot mod. nõ dr̃ cm̃ in loco aliqd continet et conservat: ita reliqui quoq aliqd continet ẽ in eo conservatur. Causas cur Aristo omi sexit modum quo aliquid in tpe esse dr̃ Quidam respondent cum existimasse posse ad hunc postremum, qr tps etiam rem completam et extra se cũctam prohibet ut locus. Verior hr̃ ẽ sententia et causa Aristo propterea hunc in hoc loco omisisse modum, qr paulo post de tpe agit, et quo modo aliquid in tpe sit explicat.

At cm̃ hic Aliud ẽ cap. punctum in quo exigitat quæstionem utrum aliquid in seipso cẽ possit, an potius alio, aut nullibi prius aut in alio? Hoc aut est. principium respondeat qui primi sumit distantiam intelligi posse aliqd in seipso cẽ, primum aut per se hoc ẽ primo sine dr̃ se totum, non aut ratione partis, aut per aliud. id ẽ ratione partis, seu ratione alterius quo pacto Socrates dr̃ cẽ candidus qr eius superficies candida ẽ, et scientia predicto, qr in eius anima scientia inest.

Nam cum id. Duplex assertionis quæstio respondet quarum prior ẽ in his verbis. talis. Aliqd pt̃ cẽ in seipso per aliud, hanc ex eo concludit, qr fieri pt̃ ut aliqd ratione suæ partium in seipso inst, cum primum id in quo aliquid ẽ, et id qd in ipso ẽ, sunt partes alicuius totius v.g. propterea qd amphora in qua vinum continet, et ipsum vinum, sunt partes illius compositi, vini amphora, idcirco vini amphora in seipsa cẽ dr̃, non quidem primo sed ratione partium, nam qr amphora continet ideo amphora vini dr̃ continere, et qr vinum continetur ideo vini amphora in amphora dr̃. atq ita vini amphora ratione suarum partium in seipsa est.

Sed ut primo. Ista assertio talis est. Nihil in se primo sive per se cẽ pt̃ Aristo nullum corpus cum

quo nam modo aliquid ex parte in se ee possit. Deinde assertionē probat, primo inductione
Nam si quod modo ois quib. aliquid in alio ee dr signatim percurrat, nullū prorsus reperiet
quo aliquid p se primo in se ipso ee dicatr, nihil em ē sui ipsius totum, nihil sui ipsius
partis, nihil sui ipsius generis, et sic deinceps de alijs modis.

Et ratione hoc. Idē assertionem probat ratione tali, Si in re ipso primo ac p se aliqd
est, ut amphora vini, necesse erit vtrumq; tam vinū quam amphoram ipso rum esse. Nam
cum nō amphora sit receptio vō vini vocpi, si amphora vini in se erit, ambo hō nāo
nob, vtiq; competerat, qr amphora erit in amphora, et vinū in vino, ata amphora quat
nus recipiet, amphora erit: quatenus recipiet vinum: ita vinū prout se recipiet am
phora prout recipiata vinum erit.

At ita nec. Probat dehinc neq; p accidens aliquid totum in scipso primum ee. Si em aliquid
primo in se ipso esset p accidens duo corpora essent in eodē loco, ut si amphora vini esset pri
mo in scipsa p accidens, tunc amphora esset in se ipsa, et vinū esset in amphora, et sic
duo corpora in uno loco essent, atqui non possunt duo corpora in eodē loco ee, er nihil
in se ipso primo p̄t ee.

Duo q̄ 3tio. In 3o puncto huius cap. soluit dubiū rationem 2o nonis quā confirmans negabat loā
non ee in rerum natura, qr oportuit locum in loco, et sic in infinitū ee: nam loca p̄t ee in aliquo, non
tamen in loco, sed tamen accidens in subiecto, sicut forma in materia. Hic em sanitas tam
q̄m habitus in calore naturali inest, et calor naturalis ē affectio corporis, nec necesse ē ut in infi
nitum habeant quemadmodum 2o nonis obiiciebat.

Postea aut. In ultimo puncto cap. locum neq; formam neq; materiam ee demonstrat ut regressio
fiat ad doctrinam in hoc cap. in principio tam de quidditate quid sit locus. Est aut argumentū
talis: Locus ē id qd est in loco ita diuersa sunt ut neutrum alterius sit pars, sicut vas non
ē pars eius qd in vase est, neq; id qd in vase est, pars ē ipsius vasis: atqui forma et materia
sunt partes compositi cuius in quo insunt, er materia et forma non sunt loca, dicitur enim
locus non ē materia aut forma. Ex dictis igr, quibus factum dicitur sunt qd locus sit nullo
modo constat, sed in vtramq; partem in disputatione est ut veritas magis eluceat.

CAPVT QVARTVM.

Quid sit locus ex sua sententia docet.

Quod sit argumentū huius cap. et quid in eo tractet Stagi. ipse ab eius initio indicat, ni mirum vbi
dit in eo docere quid sit locus. Hoc aut ipso modo exphcat. Primo enumerat p̄ria loā attributa
et qualibus ex illis loā definitio conficienda sit monat: deinde quendam ex loā oppugnatorum ne
cessaria proponit. 3o qd genus et quid differentia sit loā investigat: postremo ipsā loā definī
tionē loā concludit et declarat.

Sed quoniam sit. Et propositio cap. qua nam ratione se velit docere quid sit locus, Atque sumemus. Ne pro
positionis satisfaciat primit ea in hac prima parte cap. quod locus ex re nostra videtur oportere, nec,
po ē enumerat loā attributa. Cum est in illis verbis Consemus itaq; deinde Locus omnino locatum, id
est iam quam consistentia, circumscribit et determinat.

Locī attributa

Et nihil ee. 2dm Locus nihil ē in circumscriptum locati, et eius qd continet huius neq; materia neq; forma neq;
pars neq; accidens inhaerens ea p̄t qd qd extrinsecum.

Locus aequalis loco

Postea primum horum duo attributa explanat locum communem oppetere, ipsius 3m scil proprio et primo
competere et ē talis. Loci aequalis et locati, id ē nec maior nec minor ne quam opposita.

Postea neq; locus unquam transit corpora, sed semper aliqd corpus intra se dt qd in ab

eo

ex separari pt ut aliud recipiat. Et ni supra. Vñ loqr ois cui ē insitum, aut deorsum sunt
cū loci differentia, ante, & retro. dextrum & sinistrum. supra & infra, quę duo propr loci differentia-
mus p reliqua sunt quab dr reliqua sequuntur, & nulli ē loq quę non ad aliquā differen
refiri possit. Et ex ponum. Vñ unumquodq corpg ad suū locū naturalr fertur in eog que
pril, ut ignis ad locum superiorem, terra vō in fundum mundi, ubig quiescit.
Hīc suppositis. Non nec his attribuitur tenq fundamentū ex ē utendum in inquisitione definitionis locī, &
reliqua quę ad loci definitionem pertinent ex ipsa investigandā. Necesse aut ē ut talis locus de
finitio tradatur quę hoc 3 continet. Imo ut dubia quę proposita sunt ex ea solvantur: 2do ut appa
rentia & propinquitatē quę loco conveniunt non adimantur loco, sed p definitionē ei reddan
tur quanta. 3o ut causa difficultatis & dubitationis naturā loci aperiatur, quę ex ea exorti
untur. ē enī talis ex ponenda definitio de quo nihil ex aptissima.
Quod quidem. In hac vō parte cap. proponit Alter quandam necessariam ad cognitionem loci, & quidem
primo vide hominis in cognitione loci deficientis, & respondet quę sit causa ignorantiæ ex mo- Quamobrem materia non
do tali, quoniam medium est ex diversa forma, perceptione in eadem materia. Materia cognita est
despectum & aliqui & ex formis & accidentibus in eodē subiecto manentibus substantia & Unde locus manentis sit &
subiectum, diversū qd ab accidentibus. ita ipso loq inventy ē ex motu quo corpora p loca A Aristo locali.
ierunt. Et hoc ipsum per probat Imo ex motum & commensi opinione: Cali enī maximē loci ē ex Ex motu notus genus
pitati qd perpetuo maneat: deinde ex ipsi genere motus. quoniam & numerus appellatur loci mutatio: quo
corpus totum locum cum mutat sit. Alterum accidit, ut dicimus, quo corpg non totū locū sed tm
partes ex mutat. Nam aqua aut vel maiorem locum ut in ebullitione, vel minorem ut in decoctione
semper in eodem loco manere pt.
Moventi autem. Vt Aristoteles declarat ex quo genere mobilium cognoscat loci natura distinguit ea quę locali
moventi. sunt enī delecta. alia quę p se, alia quę p accidens moventia. Per se quidem moveri dicuntur quę
vel alterius rationis moventia, ut pars totius. vg. homo p se dicitur moveri, qr totus movetur. Per accidens au- Quę p se, & quę
tem dicuntur, quę in eo quod p se movetur insunt, & eodem modo ipsa quoq moventur. Atque mixtę & p accidens moven
sunt. Vel enī p se moveri possunt, vel non possunt. Per accidens movetur ea quę separari
possunt ab eo quod vel ratione p accidens moventia. ut panis cuppę quam diu sunt in vase
p accidens movetur, qm motu corporis ipsius quoq moventis: sicut & corpus dormientis per se mo
veri dicatur. Sic clavus in nave p accidens movetur, qr motu navis, & ipse movetur. Sed & navis
suapte natura p se moveri dr. Per se aut non moventia, sed semper per accidens, dicī affectio Quę p accidens
vel accidentia. Vt Candor & Scientia. Item animus semper p accidens movetur, qr corpus cui moventur.
insunt motu ipsa quoq moventia, nunquā in p se moveri possunt. Locabilia quę per se movetur
etiam p se in loco sunt & quę p se moveri possunt, ea quę per se in loco possunt. Quę aut
p se neq moventia neq moveri possunt ea quę neq p se in loco neq sunt, neq esse possunt, sed
accidens in loco sunt. Cum ergo habeant quę p se in loco sunt. De illis autem quę p se moventia loco
quoq loq pt propius cum ex
Sequi dicimus in ordine. Vt melius intelligas quid pt loq & de quo hic sit primo repetit latius definitionem ne
loci. initio cap. huius libri positam, sicut locum alia ē communis alia propria, qd verum pt locum
dicto exposito nq. Ubi primo distinguit inter locum communem & proprium, ex communibus non ē aliquibus

ni locatū: locꝰ om̄ aër aut cælū, non ꝺ̄ equale cuilibet corpori. Locꝰ nec aut ꝺ̄ pr̄ is locꝰ ꝺ̄ equalis rōi locati, ꝺ̄ eo ut neq; maior neq; minor ea sit.

Cum igit. Loquendum qꝺ ad intelligendam naturā locī specialē. est differēa inter ꝺ̄ expressionē positō à toto, et locari a loco, quam tripliciter ibi statuit. 1mō ꝺ̄ qđ pars continua ē toti, ꝺ̄ abs non diuisa, continuet om̄ toti partiū, ita ut pars non sit seiuncta à toto, sed ipsi continua. locꝰ aut non ē continuꝰ locato, sed potius contiguꝰ ab ipsoꝰ diuisus: et ita locatū in quādā primo extremo contingit, qđ neq; pars cuiꝰ est qđ contineat, ꝺ̄ in ipso esti neq; maius ipso internallo sed plane æquale. Loca sunt extrema eoꝝ quæ tanguntur. in eōdē ē simul quoꝝ altera ē vltima superficies continentis, qua contingit altera prima superficies quæ contenta nominatur.

Atque si. Altera differēa est qꝺ pars quæ ē suo toto ē continua, ē ipso toto mouetur, ꝺ̄ non pōt moueri quin ipsum in quo inest moueat. Locatū aut non mouetur nisi ea locata. V. g. Manus quæ pars ē corporis non cum corpore mouetur, ꝺ̄ quandiu ē in corpore omnia cum corpore necessario mouetur. aqua vō quæ ē in vase tanquā in loco mouetur, immobili in ea manente. pōt. Semper tam non 3ª differēa. 3ª differēa qꝺ pars continua ē non diuisa ꝺ̄ in aliquo cē ut in toto sicut pupilla ꝺ̄ cē in oculo, ꝺ̄ manus in corpore tanquā in toto, nō aut locatū ꝺ̄ in aliquo, ea ut in vase sicut aqua in cælo ꝺ̄ dicitur in vino.

Cum igit. Enumeratis quibusdam quæ ad loci naturam declarandam sunt necessaria, in hac 3ª cap. partis genus ꝺ̄ differam loci in negat, ꝺ̄ quidem primo genus quasi à suppositarijs partium omnium ratione. sumendo. Locꝰ aut ē forma aut materia aut internallū inter extremitates intercectum, ubi ipsa extremitates seu superficies locati non sit. si nullū sit praeter magnitudinē corporis alicuius non ē forma, nec materia, nec internallum, ē ē extremitas seu superficies continens. sed qđ continens. Propositionem ꝺ̄ assumptionem ꝺ̄ singulas partes probat. Et primum ex hoc qꝺ forma ꝺ̄ locatū. qđ cum continet ꝺ̄ determinat est forma: aliquid hoc continet ꝺ̄ determinat, qꝺ in eōdē sunt extremitates, qđ continet et cuius qđ continetur ē locꝰ ē forma

Iuxta igit. Nam socratem̄ nam̄ fecit in nubes deum quidem esse qđ tum forma quam locꝰ teneret et contineat, sed non eōdem modo. Non cum sunt eiusdem extremitates, sed forma quæ in terra extremitates ei in qua inest, locꝰ ē extremitas corporis continentis, et ē extra ac pars contentum

Dūa vō. Sub hoc ꝺ̄ dicta ē internallū exponit. Quidqꝺ diuersum pōt ē à corpore qđ continet ꝺ̄ eo tamen remanere ꝺ̄ eadem dimensiones id ē internallum, aliquis locꝰ à re quam continet diuersus est, ꝺ̄ re nota. Illa remanet ꝺ̄ eadem dimensiones, ut si aqua effundatur ex vase vina rel̄ loco in quem aër succedit, ꝺ̄ eas dem dimensiones quas antea aqua occupauerat, ea locꝰ ē internallū.

Hoc ē aūt. Duob modis refutat: sed argumentum. 1mus ꝺ̄ quæ positione corporum, non est internallum nam rel̄ alicuius corporis, sed partium vno corpore retinente aliud succedit qđ aptum est ut succedere ei ꝺ̄ alterum contingere possit. Interdum vō recedente corpore ex loco aliud corpus extraneum in locum non succedit: sed corpus partibus ꝺ̄ continuum, ut si homo sit in aliqua aëris parte ꝺ̄ ex illa parte tanquā ex loco discedat, nullum ei aliud corpus succedat, tunc ipse

iam

rium, quo tangit locu continetq corpus aëris, sed ut aër qui succedit ei repleat non est in alio aëre tangit in loco, sed tangit partib in toto, qe continuati reliquo aëri.

Quod si esset 2do infertur duob. absurdis quorum primum est. Si interstitia est locus plenis adiacentib corporib, plurib imo infinitis loci de possunt, sed nullum corpus in infinitis locis propriis est pt, cr interstitia non est pt. Suppono exemplum in natura interstitia aeris in interstitia aquae pertinet, ut si aër vel aqua in interstitia tangit in loco sit partib infinitis interstitiis penetrando efficit, quod singula in loco sit, et sit idem unum totum in infinitis ei locis qd est absurdum.

Et insuper locus. Alterum absurdum est. Si locus est interstitia corpora penetrans locis mutatis locum, et loci erit locus, et plures propriis loci simul essent. Ad hoc ora sunt absurda, cr locus non est interstitium. Propositio exemplificata. Si enim in interstitia vasis locus aquae, et vas unum cum aqua portatur in aliud vas, tum ipsum vas aliud occupabit interstitia, et locus aquae semper interstitia extremi vasis locum mutabit, et in alio interstitio erit: qua ratione locus in loco erit plurq loci simul existent. Ut locus totius vasis. 2dm locus aquae quae in vase inest: 3m locus partium aquae qd plane est absurdum.

Et non est. Objectione talis occurrit hoc cr alterum absurdum nil de re sequi etiam cr nra sententia nam si una aqua plenum transfusa in alium locum tunc vasis et aquae mutatur, idcirco locus in locum transfertur et eiusdo sunt plures loci? Sit enim una aqua plenum transfusa in locum aquae manens, qui est proxima superficies vasis aquei, sed non manens locum communem qui est totius vasis cum aqua, quare locus proprius qui pars est communis loci manet: locus communis manens pt.

Atqui materia quoq. Cur locus videatur esse materia duob. rationibus exponit. Una est qe materia est qd diversum est ab eo cuius est materia, semp tri manet eadem, et continuo aliam aliam sibi recipit, ut in alteratione aliqd tangit materia est qd nunc est albi et paulo post nigri, nunc dulcem paulo post mollis. Ita etiam in loco nunc hoc corpus in eo nunc aliud ut si prius aqua fuit, nunc est vinum, et paulo post aliud alterius aliud corpus inesse pt. 2da qe materia determinata et finita est forma, ut certa sit aliqua pt mtr. Ita etiam corpora efficiunt, ut locus aliqd ei efficax videatur

Verum quidem illud. Has rationes tribus libris tribus discutiens materia et loci. Quae primum est ex mutatione essentiae. Nam materia in diversis rebus et corporib. eadem non manet, sed quae antea erat aëris nunc est aqua: locus aut id est in quo nunc est aër, et in quo antea aqua: 2dm qe materia est pars rei, et ab ipsa reparata. 3tm qe materia non continet, sed continua pt determinata: locus aut continet et determinat corpora ex quo locum non esse materiam percipitur. Sit locus locus. Refutatio tribus falsis generibus loci concludit et sufficienti enumeratione rationum quo locum esse extremum, sive terminum et superficiem continentis corporis, quia coniungit ei qd continet, at aut qd continet locus est corpus, mobile non locum, nihil enim in loco est nisi corpus pt, et quidem mobile, qd de loco in locum transferri possit.

Magnum aut quid. Investigato genere loci etiam differentiam eius inquirit, sed primo loci naturam cognitu inditum difficilem eo agit, qz formae et materiae similitudinem praeferat similitudo quae saepenumero deceptionem parit. Materia aut loci videtur similis in ternallo, qz locus fixus et immobilis manet, translatis corporibus quae in ipso sunt quae vi ipsi in ternallo ali data conueniunt, qz ut antiqui putabant, manet in mobili nullis contineris corpus prius translato. Actus hoc ipsum solum affirmat in ternallum non quia vacuum corpore manet qz translato corpore aër subit, qui ea videtur in urgenti ictu et occasionem deceptionis antiquis ut sentirent in ternallum vacuum manere persuasit aut in sua sententia asseverant et locum superficiem non quantitatem, sed immobilem stare etiam gobulet vas possit appellari locus, et quibus et locus vas dicitur amplectens vinum vocabuli scatione, ut si proprie loquendum sit, non ita et vas dicitur qz vas aquam continens, non proprie aqua loci dr. propterea qd simul cum ea moueatur, qua de causa etiam aqua fluminis nauigium circumplexa, cum moueatur non proprie loci labeta, sed magis ipse fluuius qui mobilis est, licet neq; hic proprie locus sit, cum non primo continet. Ex dictis colligimus primo discrimen vasis et loci et id qd licet vtrung contineat in vas e mobile, et transferri pt, locus aut e immobilis, et transferri nequit. Colligimus differentiam loci qd sit quoddam immobile, cum potes illam immobilitatem loci videatur et in ternallum.

Quam locus est. Postrema huius cap. partis proponit viam absolutam et ad perfectam loci definitionem eam confirmat, est aut loci definitio haec. Locus est extimus seu superficies ambientis corporis immobilis. Prima in qua definitione genus superficies ambientibus quo distinguitur a materia prima et in ternallo. differentia a prima in mobilis qua separatur a rebus altera prima qua locus secernitur loco proprie qui est naturalis. Atq; docet propositionem loci definitione. Actus confirmat, et eius partes. et primum quidem loci ex immobilium ostendit rationem vetus Phisicorum et eam duobus locis maxime propriis dicunt mundi differentiam, qui est medium coeli et mundi, alterum qui est extimitas conuexionis siue concauitatis orbis lunae, vbi cum aere hi duo loci propry maxime propter immobilitatem, nam tota propter manet in coelo differentia et navigium mouetur, item extimitas coeli semper coeli manet et neq; deperdit neq; acquirit, neq; ad dextera neq; ad sinistram declinat, ea quae de loco in mobilium constat.

Quare cum loco.

CAPVT QVINTUM.

De eo quod est in loco nec de loco, et eius quae illis accidunt quadam.

In principio huius libri 3 proposuit quae in loci doctrina sunt exponenda. Primum an sit locus, 2dm, quid sit, 3tio qualis sit. Ius prima iam expedivit 3tq; qualis nimirum sit locus in hoc cap. explicat, ostendit ea quae corpora sunt in loco, et quae non sint quomodo et etiam in loco sunt, et quam vim a loco accipiant sunt aut tres capitis partes.

Prima.

Prima ostendit quæ oppos. quot modis in loco sint. 2da repetat illa argumenta quæ hoc modo tollunt in debanti. 3a exponit quam vim locus & locatum in se habeant.

Atqui corpus. Ex tradita definitione hoc ostendit in hac prima parte cap. quinam corpora & quib. modis sint in loco, ac primum docet ea absolute & per se in loco esse quæ ab alio corpore continentur. Si quid vero extra se alio corpore non haberet, ut est Vniversum, id non posse proprie dicto modo locum obtinere, imo nec motum fieri nisi mutatis partium, atq; ita totius Mundi prout est totius, non est in loco, nec movetur, qui nullum supra se habet alium corpus, & totum simul locum non mutat, partes in eius in loco sunt, et vel in orbem, vel sursum, vel deorsum moventur: in Orbem quidem semper, quod sursum aut deorsum non movetur; sursum aut deorsum moventur, quod contingere & rarissime possunt, id est brevia & gravia.

Et aut. Enumerat modos quib. res est in loco, quorum nimirum percipere vel actu, per se, vel ex accidente

Potestate dicuntur in loco esse partes divisibiles continui, quæ à toto separatæ non sunt, possuntq; ab eo pelengi: actu vero in loco sunt, tum ipsum Totum, tum partes à toto divulsæ, ita tamen ut alterum tangat, ut in acervo frumenti, vel partes actu in loco sunt, qui non continuæ cum toto, sed jam quæ separatæ sunt, & aliud aliud contingunt, ita quoq; si partes à toto continuo pergunt, & una alteram contingat actu sunt in loco.

Per se illa sunt in loco quæ per se moventur, & vere locum mutant, cuiusmodi est omne corpus, quod vel loco mutant, vel accidente mutari potest, ut Socrates arbor, elementa, id circo Cælum & totus mundus in loco non est, qui nullo alio corpore continetur, & totum locum mutare nequit, partes in eo sunt in loco per se, qui una alteri est contigua, & altera alteram ambit & continet, atq; eam per se moventa. Per accidens ab illa sunt in loco quæ in sunt ijs quæ per se moventur, & per se stant in loco, ut animus in corpore, color in magnitudine, præterea per accidens illa sunt in loco quæ simul tota loci non mutant, sed partium ratione, ut Cælum & totus Mundus, qui per partes moventur, etiam per partes est in loco, & Terrarium Cælum etiam per partes est in loco, sicuti in Circulo & axe alia pars aliam continet.

Et id circo tenet dixit Totum Mundum in loco non esse per se, sed per partes in suas quæ in loco sunt per se, sic dicet quo nam partes sint in loco, & quæ partes aliam sint locat, sicut sex partes ex aër in igne, ignis in Concavo orbis Lunæ, orbis Lunæ in aqua tangit in loco, aqua in aere mersa in superficie Veneris, & sic deinceps de reliquis orbibus celestibus continendo infimo cum orbis pergere continuo ad spiritum tangit in loco, præter ultimum Cælum qui in loco non est. Nam qui in loco est, id ipsum se aliquid oportet, & præter ipsum aliqd aliud quo continetur, atqui supra Cælum ultimum nullum est extensum corpus, ergo illud non est per se in loco.

Partes aut ex tot. Cupite præmonere, tex. 33 totum hoc definitionem attenuate est dixit ex qua ori dubitationes de loco solvuntur, id circo in hac 2da cap. parte definitionem hanc explicat tantum est demonstrat, duas in quit ex ipsa facile ea argumenta quæ hoc loco à modo tollunt videbantur dissolvere, & quidem ordine retro gradi dissolvit ea quæ in prima cap. huius lib. sunt allata. In primis quod hoc attinet dicit non oportere hoc pro loco accipere in hoc non

fit corpg e in ormenti solib corporib. connumiat, itaq; dū loq corpora ex retentiā
gria, simul etiā corpg divisionem, ut aēr vel aqua cedit, eog cedente causa superfi-
cēi ipsi etherib maior fit, atq; ita q accidens loq augeta. Desolvit deinde aliud
argumentum, negando illam segnellam. qua probabat Lucas esse locum. Dō negationis, q̄ cum loab
bit superficiē ambigens ex cō corpora q se ambiantq; se quoq; habebunt loca. Ad illam dō ratio
nem qua dicēbat duo corpora simul esse non posse. Respondet. Quod loab non est aequalis ipsi profundita-
tem ob qua dicebat sufficere. Ultimum dō q̄ erat tenuis resolvit dicēdo locum ee in aliqua non tanqm in loco, sed
ut accidens. Et non dat. Et fere ipse. Etiam addit loā propriētatem, nempe dū ferri naturalē in suum locum cū ibi manens et qui
in subiecto. creat. Unde ro est, q̄ locata loā quandam naturalem connexionem cum corporib. hisce quae ipsa con-
tinēt, et hoc ipsorum sunt. unde ad ipsas superficies locata tendunt propter corporis mitatem quam cum
corpore. loā, sunt cū ipsis congrua et connaturalia.

Manet materia. Ponit rationem alterius cur unum quodq; maneat in suo loco et dicit rationabile esse
ee, q̄ ad locum suum unum quodq; tendit sicut divisa pars ad suum totum, ut pars aquae, ad
aquam, et terra ad terram.

Sit etiam aēr. 3ā pars cap. Ubi ostendit q̄ locatum ē ut pars, loco aut ut totum, et dicit q̄d aqua est
ut materia, aer ut actus et forma: at materia ee rationem partis, actus dō rationem complet totius
q̄ in ipso et q̄ ipsum actum totum consumatur. Quod aut aqua sit materia aeris, ostendit qm est po-
tentia aer: et quamvis aer sit potentia etiam aqua, nō alio modo, ut ratione determinatae formae et
intentus: aqua aut potestate ē aēr ratione praestantioris formae et generationis. Sed de his in
sequentib. tractandum esse monet Arist, nempe lib. 2. de Ortu et Interitu. Cap. 3. et hoc satis
ee cū attingere, ut si quid obscurius sit ex illa doctrina fiat manifestius.

Quapropter et ideo. Concludit q̄d quamdiu sunt corpora locata, tamdiu se ipsa tangunt, cum autem
sunt unum, tum alterum alteri agnascitur, et non amplius locata sed unum sunt corpus.

CAPUT SEXTUM

Post tractationem de Loco superest de Vacuo, quae incipit ab hoc cap. cuius sunt duae partes. In prima
ostendit Physicū ee negotij convenientē de Vacuo; In 2da examinat argumenta eorum qui negarunt Vacuū
In 3a adfert eorum rationes qui ponunt Vacuum

Eodem modo aut. Prima pars cap. cuius continuo tabb. Physicum debet considerare de Vacuo. Probatur
Primo q̄ Vacuum ejdem rationib. se confirmari et enervari quibus et Locus. 2do ee antiqui Vacuum
Locum, et plenum sola ratione distinguebant; dicebant cū Vacuum ee spatium, ut est aptum recipiendis
corporibus; Vacuum aut dicebant locum, sed corpore privatum: cum dō Locus sit in re se corporis
plenum vocabant.

Qui igitur non ee. 2da pars cap. Opinio fuit Anaxagorae non ee Vacuum, qui bene quidem sentiebat
Vacuum non esse, sed parum apte argumentabatur contra eos qui asserebant Vacuum: nam si Vacuum
nō dicebant spatium, in quo nihil sit q̄d in motum cedere: et ejdem Vacuum putabant discretum ee quid
à corpore. ac q̄ illud dividi corpora ne inter se continuentur. Anaxagoras aut probabat duab. experien-
tijs aerem ee aliquid: prima ex perientia de ventis plenis aere qui sortem colligari comprimi negarunt
2o quod aer sit expulsabilis, et restituat compressionem. 2da Experientia est de quibusdam instrumen-
tis, quae obturato superiori foramine, et orificio aeris non admittunt aquam foramine inferiori dum
volunt ac retinent aer superiori aeri egrediendi. dicit ex his q̄d non erat necesse Anaxagoram

probare acrim ꝺ̄ quꝺ̄ corporum, ꝺ̄ ꝓhibꝫ non ꝺar̄ aliq̄ꝺ ſpatium actu ſine corporibꝫ, ut
dicebat corpora contra Democritum: vel etiam non ꝺar̄ Vacuum potentia, q̄ nunc impletum eſt cor
pore, poſtea ſeparato corpore Vacuum ꝺ̄ ꝓ̄: vel etiam non ꝺar̄ Vacuum extra Celum contra Ti
monem.

Hi igr̄ ad. 3ª pars cap. ri qua ponit ꝺ̄ q̄ ponunt Vacuum, ꝺ̄ q̄ confirmant ſ̄ rationꝫ. Prima.
Si tota localis res eſt plenum, vel ꝑ Vacuum, non ꝓ̄ ꝺ̄ plenum, ꝛ ꝑ Vacuum, q̄ diuiſi corpꝰ̄ penetra
ro ꝺarent, et plura corpora ſimul eſſent: et ſic vbi minimum ē corpꝰ̄, poterit ꝺ̄ el maximum; nam
vbi plura poſſunt ē parua, ꝓ̄ ꝺ̄ et unum maximum, q̄ plura parua repreſunt unum magnum

Meliſſus aut confirmat argumentum auctoritate Meliſſi, qui propterea voluit ꝺ̄ Vniuerſum in no
bile q̄ ri mouerꝛ, ꝺeberet manerꝫ ꝑ Vacuum, vnde patet. Motum localem ꝺ̄ ri Vacuo.

Vno igr̄ modo. Zeda rō à ſigno. Deum tantundem capit vini cum utribus quantum ſine utribus ꝛ
patet q̄ ibi erant uacui meatus, in quos partes quæ a ſe inuicē diſtabant contracta ſunt, idem
patet in liquoribus qui minorem occupant locum congelati.

Dodtrina accurio. 3ª rō ex animalium aggregatione quæ non ꝓ̄ fieri niſi partes ali mentū ſuppeditantiꝫ
partes corpoꝝ vacuas, alioquin eſſet penetratio corporum.

Teſtem eham. 4ta rō à ſigno et experientia cineꝝ. Vas cum tm cineꝝ et aqua ri capit ſimul quam
tum ſine cineꝝ ſolus aquæ.

Esse aut et ita. 5ª rō à teſtimonio Pitagoricorꝫ qui dicebant extra Celum eſſe totam Vacuum, illius
attrahi ꝙ reſpirationem a Celo, propterea, ut diuiderent et diſtinguerent corpora.

CAPVT SEPTIMVM.

Vt maiorum Vacui noſtram aduersus Philoſophos defenderet illud in hoc cap. cuius ſunt tres partes. In prima Vacui tradunt definitiones: In ſecunda suam de Vacuo ſententiam refert et quasi Vacuum à naturalibus poſtum ꝺ̄ indicatur. In tertia refellunt argumenta quæ Vacuum ꝺ̄ ſtruebant.

At non ſit propriamus. Prima pars cap. et prima definitio. Vacuum ē locus in quo nihil eſt, hoc eſt, in qua nullum in
ſidet corpus: hanc ideo tribuunt, q̄ apud illos Deus, ſine Subſtantia et Corpus idem erant, ac proinde ubi
non eſſet corpus ibi nihil ꝺ̄ concludebant.

Diuersus corpus. Altera definitio. Vacuum (inquiunt) ē locus, nihil graue aut leue continens: hæc ab inde orta
ē, q̄ antiqui Corpus tactu definiebant. Corpus ꝺ̄ id quod ſub tactum cadit obſeruarunt; nullum corpus tactu ꝛ
cabant, quod aut grauitate, aut leuitate aſſectum eſſet, ideoq̄ ratiocinationem ſic collegebant. Ubi non eſt
graue aut leue non ē corpus: ubi nō non eſſet corpus, ꝺ̄ nihil: nihil aut ꝺ̄ Vacuum. Sed moueꝛ Philoſophum
Vacuum definitionem eodem in quantum, q̄ nec locus ſit, nec ri nam dimenſionem capere poſſet.

Do circo et quispiam. 3ª ſolutionem quidam reſellit inde. Si in tali ſpatio in quo nihil eſt, eſſet ſonus, aut color
aut alterius ſenſus ſenſibile, an eſſet Vacuum? ꝺ̄ ſi tale ſpatium adhuc eſſet ſuſceptiuum corporꝫ tan
gibilis, eſſet ꝓ̄ vacuum, ſi uō non eſſet ſuſceptiuum, minime quidq̄ eſſet Vacuum.

Alio uō modo. 3ª Vacui definitio. Vacuum eſt in quo nulla corporea ſubſtantia, quam definitionē repro
bendit q̄ hi qui hoc modo Vacuum definiebant materiam corporum Vacuum ꝺ̄ dixerunt, ſicut et locum
materiam ꝺ̄ affirmauerunt; ut igr̄ locus reiectꝫ probatum eſt, non ē materia, ſic nec Vacuum, q̄ mate
ria à corporꝫ ſeparari nequit, at Vacuum ꝓ̄ ſeparari, ergo Vacuum non ē materia.

Quamuis aute de loco. 2da pars cap. in qua docet ex propria ſententia quid ſit Vacuum. Locus ꝛ

corum corporis, aptet, vt ut ipso repleat. Cum ostendit ad negata antiquos nec ullum Vacuum esse vt cer
tum rebus, sive ab illis separatum dari in rerum Natura.

Quapropter et Vacuum. Primit Causam quare à veteri. Vacuum fit introductum, nempe propter Motum, ut
scilicet loca à quibusdam propter motum ponita, ita obiicerem modum ab aliis statuit Vacuum. Et nullam
sit loci alia vacui differentia apud illos, nec diuersus usus vacui alia fieri, quam ut corpora moueri
possint.

Et nullo prosub. 3d pars cap. in qua incipit rationes dilucere propositas pro Vacuo, ac dicit Non oportet
se vacuum et propter motum, Ró qr Motus alterationis fiue Vacui commodissime fit in pleno, dum ex
calido fit frigidum. Deinde ostendit qd nec ad Motum localem, sit necessarium Vacuum, qr ut pora
cum moueantur, mutuo sibi cedunt, sub alia quasi portione

Possunt eam corpora. Ista argumentum refellit. qd corpora non condensentur propter Vacuum qd in ijs resi
dent qr rara corpora quasi in ora spiritus in suis cauitatibus, ut in spongia humectata, et compri mata
tunc aqua quæ in ea est expellitur

Hinc patterra. Respondet ad 3m argumentum de augmento et prima regredendit ipsum argumenti
qd procedit de augmento p susceptionem alimenti, facti non contingeret res ali augeri et maiori
fieri: dicitq enim p alterationem et corruptionem fieri accretionem, ut patet. Et aqua fiat aer
tunc cum aer maior fit et non susceptione alimenti.

Omnino aut ea. 2o. Argumentum de augmentatione et de Cinere retorquet in vacuo ponens 4
absurda. 1m qd non quelibet pars viuentis augeretur. 2dm. qd alimentum non esset corpus
3m Duo corpora se penetrarent: quartum Totum corpus viuentis esset vacuum. Si igr ita
foret viuens p alimentum requisita vacuum et cum pars quelibet eius augeretur, ergo tota
viuens esset vacuum, qd si negabit quamlibet partem viuentis augeri, si dicet vi primum absur=
dum. Si negat totum viuens vacuum, ergo concedat penetrare corpus viuentis ab alimento, aut alimen
tum negabit de corpus, qd est idem absurdum. Idem dicit de Cinere, si enim vas cineri plenum tan
tundem aquæ recipit, quantum sine cinere, et cinis de se parte et p vacuum madefit, aut aquam
omnino non recipit, aut aqua corpus non est, aut duo corpora simul sunt, aut totus cinis est vacuus
quæ cum ora fieri nequeunt, parvissimum est Vacuum non de causam qd vas cineri plenum tan
tundem aquæ recipiat, quantum absq cinere capiebat.

CAPVT OCTAVVM.

Multis argumentis in hoc cap. longissimi ostendere contendit Author, non de sit Vacuum, vt veteres Phi ponunt
ullo separatum ab de corpore, et in quo nullum omnia sit corpus.

Primus ante. 1m argumentum. quo probat Vacuum non de causa efficiente Motus. Motus naturales sit
determinati et à causis determinatis procedunt, nempe grauitate aut levitate. At Vacuum cum ni
hil sit in differens est ad vnum et ad alterum, non est igr causa efficiens Motus naturalis
Ratterra nego. 2dm arg. quo probat Vacuum non de causam finalem Motus, qr si detur Vacuum spati
um, et in eo ponatur mobile. non erit de, quare ad hoc quam ad illud spatium tunc sursum, aut deorsum
moueri debeat

Ab quorum pacto. 3m arg. Est aut contra eos qui dicunt ne Vacuum non de Causam, scd de id in quo recipitur
corpus motus vt in loco. Si in Vacuo de aliqd corpus, tunc in ipso erit, ut in toto quidam permanente,
hoc aut de non pt. qr pars existens in toto haberet locum p se, et in actu, qd falsum est, ergo cum Va
cuum locus de non possit, non erit quæ locati corponum.

Attendit aute

A oppidit aut. 4m arg. Si Vacuum esset, vel qualibet vacua dimensata quiescerent, at non qui esset connexio cum rebus naturalib, ergo Vacuum non est. Sequella patet maiorē, qr aqualis re haberet ad ex parte: quam ob causam terra dr immobilis, qr aqualis distat ab oppositis Celi partib. cum sit Centrum, nec maior est ratio, cur huc quam illuc moueatur: similr so haberet Corpus in Vacuo constitutum; unde istis Phis qui Vacuum propter Motum ponunt, oppositum euenit: Vacuum em ponentes motum auferunt

Atqui patet. 5th arg. Ppter est motus Naturalis et Violentus, sed qui Vacuum ponunt, et Naturalē et Violentum motum tollunt, ergo eum motum tollunt, Minor sic declarat. Motus naturales sursum et deorsum differunt, atqui in Vacuo à vicinis posito, non est sursum aut deorsum in nullo quippe nulla pte ea loca differentia, cr in Vacuo nulla de pte locat, ergo nec ipsum pte ē Vacuum.

Preterea nunc. 6th arg. et est de Motu projectorum, ut cum lapis aut sagitta sursum mittitur, dubium est, a quo feratur, vel sustineatur, eodem vid dante duas Causas. Alteram quandam Chorum, qui dicebant aerem succedere in locum spatij, qd post se relinquit mota pte dicta Vacuum, et ex altissimo concursu aeris sagittam percutientis, et obsistentis, mitti Alteram, qr aerem à projiciente percussus secum fert sagittam, ubicat partes aeris deorsum impetu suo impulsi, nec sinit sagittam deorsum tendere.

Preterea nemo. 7th arg. quo probat Vacuū si esset nec esset Motus, nec quies naturalis Si Vacuum daret, tunc cum non haberet vllas differentias, non magis res in una parte quam in alia sisteret, et ita mouebitur in infinitum, qd est contra rationem Motus naturalis Lib. 8. Si do quiescet alicubi, non pte alia ratione id fieri, nisi qr ei opponitur corpus fortius, impediens ipsius motum, qd si ita est, tum quies non naturalis, sed violenta est. Insuper nunc. 8th arg. Propterea ponitur Vacuum ad motum, ut cedat corpori moto, sed Vacuum ob ex parte cedit, ergo corpus non magis ex hac, quam illa parte mouebit; imo in vtraq partem ferretur, qd est impossibile.

Atqui percipiamus est. 9th arg. Si motus localis esset in Vacuum, esset in instanti. Consequens falsum ergo et Antecedens. Sequella est duplici nomine. Duabus em de Causis motus fit re locior, vel cum mobilia sunt diuersa, scilicet grauiora vel leuiora, vel cum sunt spatia diuersa, ut alterum resistat magis, alterum minus: in vacuo, qr nihil resistit, in vtraq ti esset Motus. Minor, qr ois motus fit in tpe, in instanti aut cum tps non fit, in eo quoq Motus ea, non fit.

Confirmatur igr. Exemplis illustrat argumentum Nonum. Sit a mobile, qd moueatur p spatium B, qd sit aqua, in tpe C. puta hora. Et idem mobile A moueatur p spatium D, qd sit aer pubblicor aqua, in tpe E, suppono esse ita qd spatium vtrumq; sit aeque longum, tunc quanto pubblicor est aer quam aqua, tanto minus temporis erit E, quam C. ut si in duplo subtilior, tempus erit in duplo minus, ut si illud pcurrit illo in hora, hoc pcurret in media horae. At vacuum sit subtilissimum est, ut nullam proportionem habeat cum pleno, Nihil, cr cum Ente, proportionem

habere nequit. Ergo temporis velocitas in pleno cum velocitate in vacuo nullam habebit proportionem, movebitur ergo in instanti ipsum mobile in vacuo; in pleno autem movebitur in tpe, moveri autem in instanti est absurdum.

Nihil ad numerum Probat ad Nihil nullam esse proportionem. Id proportio debet includi in alio, at nihil non includitur in alio, Ergo & Nihil nullae proportio. Manifestabile explicit. Proportio unius ad 4 et 4 ad duo, est aliqua minima quadrupla et dupla nam unitas in 4 et 2 in 4 includuntur, ergo cum sit Vacuum, nihil non includetur in illo nec proportionem habebit ad plenum.

Sed si. 10 arg. Si motus esset p Vacuum, mobile aeque velociter moveretur p plenum et p Vacuum, at hoc est impossibile, ergo neq motus est p Vacuum. Sequella ponamus moveri mobile p Vacuum, quia parte horae, qui quidem in instanti non est motus; dicemus quod moveatur p aliquod plenum p unam horam, tunc dum mobile p Vacuum movetur una parte horae & plenum quod mobile transivit aliquam plenii partem, ergo in illo tpe transiit plenum et Vacuum, quod nulla ratione est admittendum. Hoc argumentum ad praedens respondere videtur. Declarata mente prioris argumenti p declinationem liberam, sit spatium vacuum D. aequale spatio pleno B, quod sit aequale spatio pleno D. quod sit A: sit quod mobile A, quod moveatur in tpe G, quo minus sit quam tpe D. in quo plenum transiit, aliquam tpis proportionem habeat: tunc mobile A illo tpe quo vacuum transiit aliquam partem ipsius D. sicut plenum transiit Quare plenum et Vacuum aequali tpe transiit, et sic eodem tpe & plenum et Vacuum aliquod mobile movebit.

Transiit Haec Vbertus probat quod plenum et Vacuum aequali tpe pugnata sit cum pleno spatium B. et tpis ipsius E. sit aliud spatium plenum, subtiliter tanta proportione quae tanto tpis vacui G, tunc tpis illius pleni, E. excedit tpis vacui G. et mobile A moveatur p spatium tale in tpe G: aliquo hoc tpis erat tpis in quo mobile p vacuum moveretur Ergo plenum et Vacuum aequali tpe peragerentur necesse est.

Ergo tpis. Concludit satis hoc argumentum per impossibile. Si detur spatium in tanta proportione subtilius altero, in quanta proportione tpis vacui minus est tpis quo pergit plenum, sequitur aequali tpi Vacuum et plenum transiri. Ro quare id fieri non possit dicit hoc est quia motus ad motum est proportio, sicut tempus ad tpis, quod est mensura motuum, quia Motus et tpis finita sunt, ubi non est proportio: at plenum et Vacuum nullam habet proportionem, non ergo Motus et tpis in vacuo & esse pte.

Haec igr eveniunt Superiora argumenta erant ex parte potissimum spatiorum horum dicitur est ex parte Mobilium. Si p Vacuum Motus fierent, sequerentur quod minus grave et magis grave similiter et bene aeque velociter moverentur: at hoc est falsum, ergo Motus non est p Vacuum. Sequella. Gravia et levia possit magis vincere resistentiam medij ea celerius moveantur, sed gravissimum magis vincit medium minus grave moveatur quoq celerius deorsum: ubi ei nulla est resistentia medij, ut in Vacuo. aeque celeriter motum habebunt, grave et gravissimum. Minor experientia patet

patet. Patet igr ex his ſcē. Concludit ~~Stoici~~ ipſi accidens oppoſitum
ipſi eñ ꝓpter motum totum, ponunt Vacuum ſeparatum à quocunq; corpore. Vt
ſit locus corporum mobilium, et ex hoc ipſo ſequitur quicq; moueri totū non
poſſe, ut probatum eſt.

CAPVT NONVM.

Hactenus propriis rationib. demonſtrauit Arist. Nullum eſſe ſeparatum Vacuum
ꝓ qd aliquid moueatur in hoc cap. proſequitur vltrius probare communib. rationib.
eo ſeparatum, nec cum corpore. communitatem dari vacuum. Cap. ſeqtis patet
de prima vrgat Vacuum, qd motū totum non eſt neceſſarium: deinde
de qd ad conſeruationem, nec id ratiocinatio nō corpus non requirat. In 3ā
quā vera cauſa denſitatis et rarit. ſit explicat.

At nō ſi. Initio proponit. Quod opinio de Vacuo ſit logicalibus perpetrata
re vera ſit vana vt ante et futilib: dein de ponit duodecim mun arg. quo pro
bat Nullum eē Vacuum. Nullum corpus cum materia corporum ꝓ aliud cor
pus penetrare, ſed alterum alteri cedit: at Vacuum eſt corpus, q̄ eiusdem
eſt vomis cum corpore, ergo Vacuum nullū ꝓ corpus penetrat. et ſic non eſt vita
corpora. Maiorem oſtendit ad ſenſum. Sumat corpus cubicum, vel alterius ſi
guræ, lignum aut ferreum, et immittatur aquæ, tunc experimur aquam illi
cedere. Limus ſit in aere qr quamuis id non ſit ſenſu ita maxi ſenſum. Minor
probat. Q2 Vacuum eſt dimenſio quædam, ſicut cubus, quod ſi cubo cedit cor
pus, ita cedet Vacuum. et non poterit illud penetrare.

Quod et ſi tacēda. Poſſet quis dicere qd Cubus eſt corpus lignum aut ferreū, aut
alterius materiæ idcirco aqua cedit illi? Sed id fieri non ratione qualitatum, aut
ligni, ſed ratione quantitatis: videlicet eñ aquam cubo cedere, ꝓ modo quantitatis, at
ſi triangulatus ſit cubus, aut quadrangulatus, aqua etiam cedet triangulariter
aut quadrangulari.

Addtur ea patet. Arg. 12m. Si Cubus eſſet ſeparatus à materia ſenſibili et ali
cubi poneretur, non oporteret ꝓ tali corpore dimenſiones et interualla corpo
rum eius dem rōnis ſit tales interualla, et vacuū eñ ipſo cubo: Ergo ne
oporteret ponere aliud ſpatium, et vacuum, etiamſi qualitates ſenſibiles habeat:
nam quantitas ex ſe eſt impaſſibilis, id eſt nullam dicit qualitatē ſenſibilem,
ex natura ſua, quamuis ei ſit coniuncta: non eñ oporteret ponere preter ipſas
quantitates corporis ſenſibilium, alias dimenſiones deſinentes in quib. vtriſ
que.

Triplex oporteat. vltimus arg. Si tale vacuū et ſpatium eſſet aliquo ſenſu
mutatum, et deſtructum: at nullo ſenſu mutatur, et deſtruitur eñ etiam non
eſt. Q2 aut poſſet dici qd propter ſimilitudē non eſt ſpatio et quando tale cor

pus

corpus sensibile, non apparet diffinitum. hoc vult nam etiamsi vnus sensus non discernat, alius discernere posset, ut si pisces essent ceruleo colore cum cygnis, et visus discernere non posset, tactus tñ discerneret: hoc autem non fit vbi locus spatio, ut si vacuum esset, sensus percipere queant, quia non sensibile est.

Sed stat quia. Postquam vacuum experimentum nullum ea probauit, in hac 2da parte cap. ostendit argumenta aliorum ad condensationem et rarefactionem non vacuum non ee necessarium: est autem arg. talis. Si vacuum non est, nihil est condensari, qz per solum vacuum putabant fieri condensationem; atqui aliqua est condensatio, ergo est ibi vacuum. Assumptam ex tribus absurdis quae consequuntur probat. et condensatio negata. Imo ex non esset motus localis, nisi condensatio aliqua esset, ut corpus corpori cederet, cum corpus p aequale transire negaret: deinde si non esset condensatio, Mundus fluxaret, sive Maser moueretur: nam ea moueret corpus mobile in aliquem locum, et hoc rursus moueret aliud quod corpus in aliquem locum, et sic deinceps. Deberetur totus Mundus moueri, et ex suo loco pelleretur, quemadmodum illud Lucretianum fieri existimauit, sublata condensatione. Ita necesse esset si corpus aliqd p mutationem oriatur ut si ex aqua fit aer, alibi aliud corpus decrescat. Et vbi aeris fiat, non amplius, quam antea fuit aqua, ne vniuersum plus tumeat. Quod cum ob id fiat absurdum. Vacuum ee videtur, propter qd condensatio fiat, cum alia condensatio non ee videatur.

Ibi ibid. Impugnat modo Lucretii sententiam qui vacuum intra corpus ipsum ponit et distinguit dicens, dum ibi ponunt multa vacua separata, aut vacuum non separabile. Si separata, iam impugnatum est, non ee vacuum separatum. Si vo non separabile, nihil mali dicunt. Notabis quid stulte in hoc loco Vacuum separatum et non separatum appellet non intelligit: dicebat tñ eos sententia approbanda esse, qui vacua separata vocant motus in aere intra corpora, quod corpus vacuum efficiunt, et non separatum Vacuum, necdum vsquequo aliquo corpore. Ita ex Arist. lib. 4 de Cœlo. Capa q. da grani et huius loquitur, quod quidem p rarum et densum definiebant.

Hinc non separabile. Alterum membrum diuisionis ibi vbi ostendit quae absurda sequuntur, si dicatur rarum aliquid ee p vacuum. 1m Quod Vacuum non esset necesse esse motum sursum tñ, qz cum rarum sit leue, et hoc sursum moueatur. Vacuum non erit causa eius motus localis, nisi in sursum. 2dum Quod Vacuum non esset causa motus, tanqm id in quo mobile existit, sed tanqm id qd fert mobile: sicut aer indutus in utre fert id qd ei coniungitur, ita vacuum fert mobile: hoc modo Vacuum non sit ee causa motus: nam nullo modo se ferre ipsum vacuum

cum nullg sit locg vacui, nec vacuum fieret, nisi id vacuum et tum non fieret
rum pro illo ipsum etiam vacuum, nec ullius sit diffinitum. 3ñ. Et grauia
nulla erit causa quę ferantur deorsum ubi est, nec vacuum intra se hꝫ: 4tum
q vacuum causa est motg, quo magis aliquid fiant vacuum subintrando fiunt
Vacuum ẽ ipsum vbi absq; fieri, at vacuum impossibile est manere, ut ita
non ꝓbetur ꝯpassim vbi citius ipsum, qꝫ esset non in tpe. Hoc nec ꝓ non
esse fieri motus ꝓbat, ut dictum est: non ubi ꝯpassim motg vacui, et ꝓ vacui
tum motu pleni, et ꝓ pleni: et ita oportebat non in tpe motus et locus
qd impossibile est.

At cum Vacuum ẽ negauerit, dixit qd si concederet illa 3ta consequi videre
tr, nisi cum sit dubium, aut motg non erit, aut Vniuersum fluctuabit: aut fiet
ulla agnabil mutatio ꝯpositum. Sed possit quis dicere. Condensationem esse
fieri vacuo per expulsionem corporis subtilis inclusi intra corpus densandum
ut dictum est: hoc negauit, dicitg non sufficere: nam illud corpus expulsum
proximum sibi mouebit et hoc aliud donec totg Orbis fluctuet. Respondi
dici quid, ꝑ ei motg absq; fluctuatione nequit si circulariter vbi mouetur
hoc etiam excludit, qꝫ non semper vbi circulariter mouetur, sed absq; simili
aliqd dubium.

Dos aut ex hiis. 3ª pars cap. in qua veram sententiam et causam rationi
bus et confirmationibus exponit, atq hanc de vacuo doctrinam concludit. Negat
mir aut negabit ꝓ propositione, quę libro 1. Physicę de materia allata
sunt. Quę prima est. Ꝺ una sit materia contrariorum, ut calidi et frigi
di alterantur ꝯ mutant unus naturalium qualitatum, ut quę unum requirit
contrarii, etiam alterum possit reꝑ. quem ꝺ modum etiam, unum indigens
becum contrarię accidentia requirere ꝑt. 2ª Ꝺ aliquid fit et generatg non
ex nihilo generatur, sed ex potestate in actu ducitur, ut aqua fit ex ea, qꝫ
potestate est aqua, et calidum ex eo qꝫ potestate est calidum. 3ª Mu
tatio non esse potest absq; aliqua contrario et aliqua forma. Quę tꝫ et definiti
one distincta et separata est, a qualibet forma, et qualibet contrario, cum
aliud sit materia et aliud forma. 4ta Una est numero materia contrariorꝫ
ut si ex aqua fit aer, cadit prius ibi est materia in aqua et aere: itemq si
pariet ex albo fit niger, idem e numero pariet, qui erat albus, et nunc
est niger. Similiter si ex aqua calida fit frigida, eadem est prius numero aqua
quę erat frigida; et nunc est calida.

Eadem q̃ supplicat principia. Cum ei materia fit eadē contraria ac magis
et subtilis atq; contraria et diuersa sint, eadē erit utriusq; materia et subie
cum: sicut igit̃ cum ex aqua fit aër, eadem prius q̃ manet materia
et id quod in ea erat potentia, actu fit; ita et ex cum ex parvo magnum
et ex magno parvum fit, semper eadē est materia et in potentia utrum
Nam ut ex. Ad id explicandum utile exemplū de frigido et magis
calido: cum est aliquid ex potentia calido fit calidum, nihil ab extrinseco ad
uenit sed id quod erat potentia, idem omnino fit actu; ita enim cum ex mi ag
calido fit magis calidum, id est aq̃ calidum erat fit magis calidū: ita
quoq; eadē materia quæ erat rara fit densa, et e contra sine mutatione rarae
potentia in actū, et nunc quæ partes recipiant, nisi fortasse aliquod vacuum, nel
cipiant. Alterum exemplum est. Si fumus quæ densa et nubi in transferamus maiorē
et faciamus ex ea circulum minorē, tunc id quod antea erat curuum, magis
fit curuum, non accepto alio curuo, sed totū quod erat curuum factū, idem
est magis curuum: ita in Magno et parvo, Raro et densō, q̃ non ante
erat fit densum, at quod erat densum rarum, et non p. vacui interpositionē
partib. non mutatis, ut illi fingebant.

Quem ad modum igit̃ exemplum de circulo respicit dicit igit̃, quod linea cur
ua de magis curua fit non aliud fit magis curuum, nisi quod erat curuum,
et ignis est calidus et albus totus, et non solum ipse, sed et partes, ita de rebus
tote.

Ex his igit̃: Constat ne esse vacuum separatum, id est sine corpore, nec sim
pliciter, id est extra corpora, nec in rare, id est intra ipsa corpora: nec esse va
cuum in potentia, id est cum corporib. coniunctum, licet dissimiliter quam ab
aliis, nisi quis intra aquiuocationes de rebus vacui, pro causis motus, loco cum
grauis et leue dicat vacua, quæ sunt causa motus localis. Deinde adhuc non
sunt causa alterationis nec cuiusdam, puta passionis et impassibilis: non nisi
esset dimensionis: Denique esse simpliciter: ob id hec quibuslibet de causa potentiæ et
impotentiæ ut dicendo est in precedentibus.

CAPVT DECIMVM.

Postquam de Motu, Infinito, Loco, et Vacuo disseruit, nunc tandem de tpe ex forma aggre
ne corporis naturalis, fatuer formam aggredietur. Duas autē sunt circa tpe partes. Im
prima inquirit An sit tempus? In 2da quid sit, exponit.

Postea

Tempus

Post hæc aut Incipit vobis proponere quib. Ips non cõ probate. Est aut primus suigen
lis. Cuius partes non sunt, nec ipsum est: at temporis partes non sunt, ergo neq ips
est. Minor probatur. Tempor. partes sunt Præteritum, et futurum: ex pos
teriõ enim et Futurum q̃ dicunq̃ ips componitur, q̃d in infinitum procedit. At neutri
horũ ops hodie inesse cũ non est, futurum nondum est. Ergo partes tẽporis no
bis non sunt.

Præterea partibilis ẽtia rõ. Quodcunq̃ res divisibilis est, et plures partes habe
re cõ debet, necesse est, ut aliquam sui partem quæ sit subtilis, q̃ non oẽs hꝫ
possint, sc̃d pars temporis est, igr nec ips est. Minor probata. Præteritum et
futurum sunt partes temporis, et nulla istarũ est, igr nec ipsum ips. Scd
datur. Non sunt ipsi oẽs partes, nam Nunc præsens, est pars tẽporis, et
illud modo est. Respõdet Soc Scotus probando Nunc non cẽ temporis partẽ
cõ argumento. Pars mensurat totum, q̃ toties replicata totum adæquat. Sed
nulla pars cõponit totum cum alijs paribus, at Nunc non mensurat tps,
nec ex multis Nunc componitur tps, non est ei pars adjungis

Instans ipsum. Commentator ait ipsum Nunc. et pretendit probare q̃d nõ sit
et q̃d difficile sit per se per. an ipsum sit, et nõ huiusmodi protendit. Si esset
Nunc, aut esset unum et idem cum tpe, aut aliud et aliud, sed neutrum ps
mittit dici, Ergo non est. Probat q̃d non sit aliud alq aliud ostendens, q̃d Nunc
non corrumpatur Nunc, q̃d aliud dicit ps. Instans. Et nõ est eius modi. Si corrũ
pat ipsum Nunc, aut corrumpitur in alterum Nunc, q̃d sit simul cum illo, aut cor
rumpitur in sequens, aut corrumpitur in sequens Nunc, pcr oc q̃d corrumpitur in tpe cor
rumpitur. Nullo aut modo ex his corrumpi ps. Probatur. Cõs. Non corrumpitur
in alio Nunc, q̃d sit simul, qr Nunc, non est ordo simul; et ergo Nunc
duo sine simul, id est q̃d est unum, q̃d sit alterum, debent cẽ duo tpa
cẽ simul. ut duæ dictiones, aut duæ horæ, sed hoc est impossibile. Nam non
q̃n duo sunt tpa simul, nisi cum unum est pars alterius, ut dicimus nunc
est talis hora, talis dies, talis Mensis. tales anni simul, at hoc aut ssi
cit Nunc, sed duo tpa diversa, quæ y unum non includit in altero, simul
cẽ non possunt: si ergo ipsum Nunc corrumpitur, non corrumpitur in alio Nunc.
Q̃d ti, tunc et simul. Si aut ergo lectionẽ ego in hoc tpe, ita ut lectio et tps
simul sunt. Probat 2do q̃d non corrumpatur in seipso qr cum ipsum est nunc
est, non est impossibile est, ut tunc dicatur corrumpi. Probat q̃d non corrumpatur in Nunc

sequenti, et ponit suppositionē, qd duo nunc non sint simul et immedia
ta quia medium tpis: sicut nec duo puncta, quia medium linea. dicit igr
si nunc communicat cū nunc consequenti, cum inter ipsum et hoc medium
tps consequenter sequitur, qd in illo tpe durabit tale nunc: sunt autē ipsa
nuncta nunc in qualibet parte temporis, erit simul nunc cum alio qd de
non fit: ergo nullus modo nunc ipsum communicat pt. et ita non erunt diver
sa nunc p totum tps.

Ad ista Ostendit alteram principalis assumendo partem, qd non sit omne
nunc p totum tps. omne finitum sive ad unum sive ad plura, id est dū
nullam divisionem, ut linea, aut dū plures, ut super ficies aut aliquid
alio terminato non sit determinatum, sed duob. dmino: ad tps accipiē sicut
tum, ut dies hora: medium: ergo ad minus duo termini erunt in tpe. Et
sic duo nunc, sicut in linea duo terminantia puncta.

Postea cum dubitat 2do Non possit dari unum nunc, sequentia cū qui
qui facta sunt ante multos annos, et qui modo fiunt, simul esset dū
dem tps. Patet nam illa sunt in eodē tpe simul, nec est unde alterum prig
quam cum in eodem nunc tpe facta sunt. igr omnia est nunc in uno
tpe, nihil erit prius, nihil posterius. sed ista dū tps.

De his igr 2da pars cap. in qua inquirit, cum sit tempus et quis cur
natura. Ostendit ante difficultatem magnā dogmatis secundi. Quis difficultatis
causa est dplex. Altera ex quis antiqui de tpe dicunt non ens omnino
unt. Altera est ex rationib. circa hoc sit? nam ex illis videtur tempus
nō natura ee solum dū in intellectum. Incipit ante alios sententiam pro
ponere. Quidam dixerunt tps ee circulationem motus celi. alij dixerunt ipsum
celum et sphaeram. Impugnat ante dictū eoꝝ. qui motum circulationem
dixerunt primo. Sed tempus est tps, sed pars circulationis non est circula
tio ergo circulatio non est tps: 2do impugnat. Si essent plures celi, tunc
essent plures circulationes, et essent plura tpa simul, quod non est
pars alterius, qd est impossibile

Quidam ante Ad istam opinionē se conuertit cuius rei posita opinionis
nepe qd tps consistens in tpe, et tps consistens in sphaera celi sit unum
bent igr sphaeram celestē ee tps, quam opinionē Ante impugnat. di
cens deum ee irrationabilem, ut non opꝰ sit unum cū quocunq; in genere

ē nanito, cum alr dicatur rei cē in spatio, alr in tpe: in spatio em
vt in loco communi: in tpe aut, vt in mensura vniuersali actionū et
Motuū.

Praeterea a mutatio Altera ponit rō nam. Motg tardior aut velox dr, sed
tps non est tardum aut velox, ergo etiam non est Motg. Probat minorem
qz velox et tardum tpe mensurantur. Velox ad qd in parvo tpe multum
transit. Tardum rō qd multo tpe paucum facit et transit spatium. Tempg
aut non mensurat tpe, ergo non ēt ullo modo velox aut tardum.

CAPVT Vndecimum.

In hoc cap. quid sit Tps explicatur. Primo temporis genus inuestigatur. Sunt aut duo cap.
in hūs partes. Prima indagat qnā sit Temporis definitio illamq explicat. Altera de termino
Tempore et ipso Nunc docet, quatenus naturam in Tempore habeat.

At rō non. Principiū concludit ex precedentib. manifestum ē qd Tempus non sit Motg
neq aut Motus et Mutationib vocabulum in hoc loco sine discrimine, ut quidqd cum
successione quadam fit dicatur Motus, et Mutatio.

Quomodo intelligatur Motus et effectus eius. vide hic.

Nam cum ipse Postq in probauit Tempus non ē Motum, probat aliquid ē ipsis Motib, et rō constat in hoc. Tempus non percipimus nisi in aliqua percepta mutatione et Motu. Ergo Tempus est aliqd Motus. Antecedens probat exemplo et rone. Exemplum est de dormientibus, qui cū dormiunt non percipiunt Tempus vt quo dormiunt, sed Nunc vt quo vigilant. Dormiunt, coniungunt cum eo experiuntur. nec Tempus medium, vt ego fouear, qz non percaperunt illam mutationem, adduxit quoddam dictum fabulosum de Epimenide qui apud Heroas in Candia dormiuit, narrant quidam cum Candi essent capti à Gretensibus in antro q inuentus ē Heraclis phlob. mortuus: ita in Aromatibus conditos, ut videretur dormire, et hos vocat Heroas qui ergo mali habebant referebant ad hos qui statim magno tempore compiebantur, ne vigilantes non peri persent Tempus longum somni Atque Ratione ita probat. Si vnicum est Nunc, tunc non esset tempus ut si hoc Nunc, esset tm, non est Tempus post hoc. Ergo qui Nunc dormit nec apprehendit nisi vnum Nunc, non percipit Tempus.

Quomodo tempus percipitur.

Quorum aut declarauit superiu Tempus, neq Motum, neq sine Motu ē, sed ē aliquid ipsius, inuestigat postea quid Nunc sit ipsius Motg, et ex primis conclusis petit, qd pacto tempus percipitur, ex perceptione Motus oriatur, simul quidem Motum et Tempus sentimus, à qb amb sit in tenebris et dm Corpus non affectat nec quicquam motus sensib. percipiet, nisi ab animo, et de motu aliquid cogitet. Statim et tempus affluisse videbit. Quemadmodum è contra Tempus percipimus, etiam Motum factum ē animaduertimg, vt si simg ē horamq et am tm Motum factum ē cognoscimg, ex quib. colligimg quid Tempus vel sit Motus vel aliquid Motus.

Cum aut ēd. determinatug quid sit Tempus, duo accipit. Primum est Mutū et Tempus conuenire

et prius ac posterius habent, ab ipsa magnitudine et spatio; ita, quod motus continuus est, et prius habet et posterius propter magnitudinem et spatium quo fit: Tempus autem propter motum. Dicit igitur quod movetur localiter a quodam loco, et magnitudine in aliam mutatur, cumque omnis talis magnitudo, in qua movetur aliquid, continua sit motus etiam continuus erit, et tempus similiter propter motum, sequitur enim tempus motum, et motus magnitudinem.

Quomodo Tempus sit Prius et Posterius.

Atqui prius et. Ostendit etiam Prius et posterius esse in Motu a magnitudine. In magnitudo quidem habet prius et posterius positione, secundum quod habet quasdam partes priores, quasdam posteriores, tanquam locus: locus autem habet positionem ut dictum est in praedicamentis: Motus vero suum prius et posterius secundario habet, nempe ab ipsa magnitudine proportionaliter, et correspondenter, ut id sit prius motus, quod est in priori magnitudinis, id autem posterius motus, quod est in posteriori parte magnitudinis: Tempus autem habet Prius et Posterius, correspondenter a Motu: Prius enim est temporis in quo fit Prius motus: Posterius vero temporis sub quo posterius est Motus. Addit tamen unum signum notatu, ed Prius et Posterius non sunt de Essentia Motus, sed tantum eius accidens, quatenus partes Motus ratione et definitione sunt inter se diversae, et Motus ab uno extremo in alterum progreditur.

Atqui quoque tempus. Accepto in primo fundamento Motum habere Prius et Posterius accidit alterum nempe, Tempus esse aliquid Motus, non Motus quidem secundum se, sed ut Prius et Posterius habet: quod probat quia tunc determinate percipimus Tempus cum cognoscimus et percipimus Motum, non quidem ut Motus actus sit Entis in potentia, sed ut prius et posterius habet, Illustrate hoc cum intellectio ut actus quidam est percipite, non definite Tempus cognoscite, at cum in lectione id quod praecessit, et id quod sequutum est considerate, tunc tempus impensum percipite.

Cum igitur ipsum Nunc ut Unum. Prosequitur explicare tunc percipi Tempus. Cum prius et posterius in Motu percipiunt, dicitque cum ipsa Nunc distinguimus, sed ut unum apprehendimus, tunc Tempus non percipimus. Similiter cum unum Nunc est, et non ad Prius nec ad Posterius relatum percipimus, non adhuc Tempus apprehendimus: quasi tunc Tempus tantum apprehendamus cum in Motu Prius et Posterius percipimus. Ex his colligit definitionem. Tempus est numerus Motus secundum Prius et Posterius. quasi dicat, non est aliud Tempus, quam Prius et Posterius simul ipsius Motus. Vel clarius Tempus est illa successio Motus et fluxus, secundum Prius et Posterius.

Definitio Temporis.

Id ita esse. declarat qualis numerus sit Tempus: omnis enim numerus est duplex. Alius Numerans: alius Numeratus: numerus numerans dicitur, quam animus apprehendit ab omni materia abstractum, cui certa res addita non est, ut sunt 3. 4. 5. etc. Numerus autem numeratus est is, cuius unitates simplices non sunt, sed certi alicuius generis res. ut si decem homines, et Centum boves, et mille aggregatum appellem, est numerus numeratus, et talis numerus est tempus, quem a partibus motus existit, et certam aliquam rem tempore numeramus, ut si dicimus esse unam horam, quia tantum illo tempore numeratus et effluxum est.

Atque ut Motus. Exposita et declarata definitione Temporis Nunc, in 2da huius cap. parte de Temporis terminis et ipso Nunc docete, quamnam naturam habeat, et quid sit tempori

primum aute quo modo Tempus existat in dicatis. Cum sup̃a non sit plane probatu videtur
dicunt Patres Tempus eodem modo esse, quo Motus, quamadmodum enim Motus non totus simul
existit sed semper alia eius pars sequitur aliam, ita quoq; in Tpe. Totum tempus simul non
existit sed semper alia pars alijs succedit ea neq; sequitur, sic n̄, ut totum tpis. idemq; sit
si cui una hora est unum idemq; tpis totum, non tn̄ simul tota existit, cuius rei reddit eandem
qū Priores et posteriores tpis partis, copulantes et coniungentes cum Nunc, qd numeros et subsi-
stit è unum, vocē aute et definitione diuersum; inam vocē prioris est finis: vocē posterioris
est principium

Primum tempus) ijs explicat de Nunc ipso, et quo modo se habeat ad Tpis et quo modo se mo-
ueat igit se hꝫ ad Tpis. Quod ipsum metitur. Quomodo aute sit unum; qū Nunc, partium e totum, par-
tiu non est: vocē essentiā non è idem: vocē aute subiecti et dñi non ipsam est unum, idemq; qd
illustrat exemplo, vt cū mobilis alij et alij se locis motum distinguit in prius et posterius, sic
etiam Nunc ipsum vt numerata cum priori et numerata cum posteriori, tpis efficit

Est etiam hoc. Obiectio. Dicet non sit nihil. Nunc cum Mobili: Mobile aute est aliquid
aliquod, compositū aute non ens: Nunc ut, neq; compositum, neq; huc aliquid ergo nihil. Ad Nunc sit
magis notum sumpsit cum q ipsum cognoscatur

Patet etiam Tpis Tempus à Nunc pendere, sicut Motus non dicit à Mobili dicunt. si Nunc esset
Nunc, non esset Tpis et contra, si non esset tpis, non esset Nunc Motus cū parte Nunc,
Mobili, et ponit ex una parte Motum et Mobile, ex altera Tempus et Nunc: et ostendit
simul esse Tempus cum Nunc, qū Motus et Mobile simul sunt, numerus ei Motus et numerus
Mobilis simul erunt

Est præterea tpis. Secundo ibi etiam unitatem Temporis cum Nunc, Tpis sic continuata ipsi Nunc, ut linea
continuata punctis: prius enim et posterius unito medio Nunc continuata, unum sunt. vel ei
à mobili sumita continuatas motus: ita à Nunc, continuitas est prioris et posterioris. Est
enim Nunc copula praeteriti et futuri, idemq; aute idem re, vocē aute diuersum sum, sicut et
punctum, qd est principium unius et idem re finis alterius partis.

Verum cum hoc pacto. Quari. Et quicquid unius cum Nunc est re, et duo vocē, ut ab dicimus
tpis est nunc unum ipsum Nunc, sequitur unum Nunc re, et duo vocē, et sic numerus duor
vocē sicut numerus duorum punctorum vocē? Ad Tpis est nunc unum duo num Nunc re, sicut
si esset nunc duorum punctorum extremorum lineae. si cui aū si non esset nisi unum punctum
re quamuis essent duo vocē, non esset motus: ita si non esset nisi unum re Nunc, non esset tpis
Et sic plura Nunc re sunt necessaria, sicut sunt plures partes, neq; finis et posterius

Patet igit. Concludit qd sicut linea est partes, linea est et punctum non est linea, sic nec Nunc
est tpis, cum non sit pars ipsius, sed accidit tempori, id est terminus ipsius: sicuti tpis forma
in dicentis, et ut neq; est, tunc Nunc numerat et est pars, sicut unitas numeri, ita sic
tpis est numerus duor Nunc posteriorum et prioris.

CAPVT Duodecimum.

Duo precipue in hoc cap. exponuntur. Primum Temporis proprietates ordinata, deinde

quænam in tpe sint, et quis non sint docet

Proprietates Numeri aut 1ma pars cap. et prima proprietas. Tempus statuta minimum
Tempus enumerabile numeri, non rerum cum numeratarum, at magnitudine non est minimum. Dato q
1. magnitudo est infinite diuidua

Tempus non dr Perspicuum erit. 2da proprietas. Tps non dr Velox, aut tardum: id aut dr velox
Velox, neq tardum. et tardum quod tpe mensurata: tps non mensurata tpe ergo non est velox et tardu.
dr aute tps multum: paucum, ut est discretum: dr longum, breue, ut est continuum

3. Est etiam idem simul. 3ta proprietas. Tps ubiq unum idemq est vbiq eorum cum qui
in tpe sunt, ut idem est modo annus, et tabi durario apud oes simul.

4. Præterea ut. Quarta proprietas. Quod sicut regreditur idem motus, ita regreditur idem
tempus. Nisi ty idem specie regrediatur, sed non idem numero, veluti eodem deambu
latio, eodem stadium, ita eadem dicat vel eadem tpe regredi unita, non ut numero
sed specie eadem.

5. Atqui non solum. 5ta proprietas. Contingit motum mensurari tpe et tps motu, sed
differunt vbiq nam motu mensurata tpe, ut mensurâ, tps aut mensurata motu
ut mensurabili

Hoc accidit Fonit vbiq quari tps mensurarq motu, et motus tpe, eiusmodi. Si se hr
Moty ad Tps, ita magnitudo et spatium ad motum, mensurata aute spatium motu et
Moty spatio. Ergo et Moty tpe et Tps motu mensurabile. Minor Vbi distantiam co
gnoscimq p motum factum ut ei qui deambulando defessus est, sentit viam
longam ee factam: aliqn etiam e contra. Motum distantia mensuramq et spatio
ut cum quis ex collegio ad templum per distantiam ipsam egressus sit tardu motus
fisse.

Cum aut. 2da pars cap. in qua postqm explicuit quid sit tps explicat quod sit
in tpe, et quid de tanto e in tpe. Primo aute explicat quid sit motum ee in tpe
et hinc ex definitione, cum ois tps sit numerus et mensura moty, non erit aliud mo
tus ee in tpe, quam motum mensurari a tpe, ita ut ipsi tanqm mensura subdatur
ut scitur. Tempus partes habet non simul; ita etiam ipse motus. Dus aute dicit
Dus in motu mensurantis. in motu mensurari. Alterum est ipsius quanti tatis quam dr a spatio: Alterum
est ipsius mimum. Erit successivum, totus ergo moty tempore mensurata.

Quæ sunt in tempore Perspicuum vbi. In gne docet quæ sint in tpe ea minimum quod cadunt sub mensu
ram ee qm est tempus. Deinde tempore mensurari, ut esse sit in tempore quid in
numero. Duobus aut modis aliquid in tpe ee dr. Primo quidem si pars ei affectio vel
accidens est numeri, ut Par et Impar, et virtutes in numero sunt. 2do si id numeret
re continens et numerans, sicut qm numerus ipse dicit dr esse, ut denarius homines nu
cliosum.

Patet aut Repetit primum modum. Quemadmodum non dr ee vel in loco aut in motu quod est
cum loty aut moty est, ita non dicit in tpe ee illa res, quæ est cum tpis est: sic ēt calum
esse.

esset in gran nihil, q. calum est cum granum nihil est: cum q. sit cē in tpe, ipsū accidentale. Ergo posset cē sine tpe

Cum igit. Omit talem comparationem. Ea quæ sunt in tpe non sunt tē pori æqualia, sed vt numerus maior, excedit minorē numerū, sic tps excedit ea quā sunt in tpe. Denīq; quæ sunt in tpe, pariunt à tpe, dicimus enī ois tpe consumi, est enī tps corruptionis magis q. eārum generationis causa, q. Motus principium magis est tps, magis e causa corruptionis: porro ea quæ non continent nec superantur à tpe, ut intelligentiæ, non pariunt à tpe.

At vñ cum Cum ostendisset quod sit cē in tpe, et motum cē in tpe, ostendit modo quietem cē in tpe, p attendat vñ, id est p aliud, cum enī tps sit numerus, et aliquis sit cē in numero, esto non sit in motu etiam quies potest cē in tpe, etiam si non sit in motu.

Quare id q. Concludit vel quæ manent et quiescunt cē in tpe non id in quantū talia sed id in quantū talium suorum motuum. Per se ergo motus est in tpe, reliqua p motum.

Dicit igit Docet quomodo ea quæ non sunt sint in tpe. Quæ non sunt dupliciā sunt. Sunt quæ nunquā cē possunt, ut diameter latus nunquā fit cē commensurabile. Talia q. non sūt ordinata ad motum et quietem non sunt in tpe. Talia aūt quæ cē possunt vel fuerunt, talia in tpe sunt, relicti generabilia et corruptibilia, nam superantur à tpe, prudentia quidē futuri tpis, futura aūt præteriti. Hæc aūt sunt dupliciā Quædam fuerunt, ut Homerus; Quædam erunt, ut Iudicium. Quædam partim fuerunt, ut præsens bellum. Hæc ita sunt in tpe

CAPVT. TRIDECIMVM.

Egit tactenus de tpe eiusq; attributis, nunc differentias aliquot explicat, quibus aliqua diuisim de eadem cē in tpe. Sunt aūt 6. Nunc, aliquando Iam: Quondam: Repente. cap. duas partes. In prima hæc differentiæ earumq; ratio explicantur. In 2da tpe Interitum et oblitum rebus adferre declarat.

Ipsum aut. Prima pars cap. ē prima differentia Nunc. Hæc aūt est numerus alterum omnis tpis præteriti cum futuri. alterum diuidit puta præteriti finis et initium ipsius futuri. Dicit Nunc differre à Puncto, punctum enī per se non est Nunc minime, sed dicens talis Nunc actu designari in eo qd terminat præteritum cē in eo qd est initium futuri. Per Actu designatū intelligit, hæc duo Nunc, ne unum sunt rone mutationis, scilicet punctum in linea, et qd diuidit et qd unit lineam. Ne eadem rone in diuersa

Ipsum igit. Altera species Nunc Iampridē propinquum præsenti. Nunc sive præteritum sit sive futurum, dr quasi Nunc, ut Nunc vere, qr hodie vere, nunc le

Iam.

gam, qi paulo post legam.

Ipsum aut dicit Tdd differam. Quando seu Aliquando: Qui est tps determinatum, non Nunc presenti, sed Preteritum vel Futurum ut aliqñ capta a nobis aliqñ erit dilanicum. Tps ei ab hoc presenti Nunc nrõ ad alium seu futurum seu preteritum erit tps quantum determinatum qd dr Aliquando.

Quod si nullum. Ea dictis dubium infert cum aliqñ, sit tps determinatum, ab hoc Nunc presenti, id est tps aliqñ sequi videtur esse tps esse finitum, et nullum infinitum dari: Tps non est finitum, sed infinitum eo modo, quo motus est infinitus, quemadmodum eius motus actus in finitis non est ut simul totus existat, ac propterea dr infinitus, qr nrus motus absolutus ab hinc ad hoc profectus varias alias, et sua diuersas alias terminos. Ita quia et tps est infinitus, qr nrus semp elapsus, alius succedens, et hoc alius sequitur.

Ipsum aut Probat tps infinitum ex nunc tps esse Nunc. Nunc est principium et finis, dicit non ad respectum eiusdem alicui, cui opposita reperiri, est nanq Nunc transacti finis, et futuri principium. Et tps semp est in fine et in principiis, factum. Et sic infinitum erit, veluti cadit linea semp circulariter simul est concava et convexa, non ut diuersa, ita idem tps in principio et fine.

Ipsum autem 3ª differentia. Iam est futurum et preteritum, parum distans a Nunc presenti, ut si dicam qd ambulabo, dicit ps casu ambulabo qñ propinquum est tps in quo futura ambulatio simul in preterito si dicam qñ ambulaui. Respondit iam ambulani qñ hoc tps non est remotum a presenti Nunc si quis dicat, Iam euersus est Troia non sequitur dicit qñ nimis remotus est principium Troie a presenti tpe, absurdum aut hic est discrimen inter Nunc, qd a circumstantibus, et inter iam, nam Nunc in positione significatione ad tps presens pertinet, ut qd pro propinquo tempore presenti dicatur Nunc ce, Iam autem ad futurum vel preteritum tps. ut qd via in rem est futura, vel preterita tpi dr iam ce.

Ipsum aut. Quarta differa Super vel Modo qd tps propinquum est Nunc presenti, qd nimis preterijt ut si dicatur, qñ veniet respondet Super, vel Modo, si via in rem tpi est presenti Nunc.

Quondam aut. Quinta differa Quondam, qd est tps preteritum remotum a presenti Nunc ut si dicatur qñ mortuus est magnus Alexander, si certus tps ignoret respondet quidem, vel olim.

subito aut. Vltima dicta tempore subito vel Repente q dicit tpe parvum in quo facta e mutatio, et adeo exigimur, ut propter parvitatem sensibil fieri negligat, et quo fiat quandiu fieri sicut fulgura repente fieri dicimus.

Mutatio aut. Vota pars exp. in qua regula ad explicandum quomodo tpis sit causa corruptionis, qm in tpe omnia fiunt et intereunt, i das diuersa fuerunt Philosophorum de tpis qualitate. Inidem em ut Thales Milesius tpe sapientissimu ce dicebat, qe tpe faciebat omnia. Tamen vo Epicurus tpis stolidissimus ce dixit, qe tempore earum rerum quas dicimus, obliuiscimur. Hanc sententiam Platonis verissim ce dicit, quam Thalesis figmenta de tpis, et re magis causa interitus quam generationis nib.

Et indicatio. Probat hoc ipsum. Videmus em non fieri quicquam nisi sit causa aliqua, et videmus corrupti nulla apparente causa, et talem corruptionem da multo tempori non qd sit tpis causa illarum, sed qd in tpe fiunt, et causa particularis non apparet, sicut apparet in generationibus.

Esse ipis. Conclusio generalis qua ostendit hactenus expositum ce qd quid sit tpis, et quid sit, et quot eius differe. quinq hic docet, ut quid nunc, vel Aliqn, vel Nuper, vel Dum, vel quondam, vel Repente. ce de fieri.

CAPVT Quatuordecimum

In hoc vltimo cap. absoluit dictum de tpe, et quadam ad qualitate ipsius rationes tpis explicante intelligendam. Sunt aut hic huius cap. partes. In prima proponit de motu et mutationes ce in tpe. In altera dubitationes et quesitio nic quasdam circa easdem solutionibz recensz. In 3a de Mensura et numero tpis quidditatis sit docet.

Is aut. Propositionem superius positam repetit qua ait tales. Ois mutatio et omnis motus est in tpe, ac tpe mensurat. Id qd mouet ac mutatur in tpe moueri et mutari. Hanc probat dela vone. Si mus velocius ac tardius fiant in tpe, et motus motu est velocior, igit motus e in tpe. Minorem explicatiorem magis velocior declarat is em motus est velocior, et is velocior moueri dr, qd prius et alijs ad eundem terminum perueniat quam aliud.

Et ipsum. Vota vo vbi prius et posterius est, ea fiunt in tpe, et in omni motu et mutatione e prius et posterius. Ex ois motus et mutatio e in tpe. Id probatur. Qr prius et posterius tunc dicuntur ab ipso Nunc. Sed ipsum Nunc tangit terminos preteriti et futuri e in tpe, er prius et posterius e eam in tpe.

Modo

Rndo dnt. Exponat quod alio modo priora et posteriora sunt in tempore preterito alia in futuro. In preterito em qd a nunc plus distat remotius est prius dr, quod aut prop in quibus dr posteriora: at in futuro e contra, qd remotius erit, dr posterius, qd magis proximum, dr prius.

Septimum dnt. 2da pars cap. in qua proponit aliquot dubitationes. Prima est. Cur tps dicatur ee ubiq; tota in toto, in qualibet et in qlibet loco. 2da. An tps sit extra animam ita ut ipsius essentia non dependeat ab intellectu. Ad primam respondet, qd cu tps sit passio motus ac motus sit ubique totum consequitur tps dicta ubiq; in quo cunq; loco aliquis motus reperitur.

Subsequent dnt. 2dam solvit dubitationem, ide hanc. An tps sit extra animam et rem hanc facit, em non est possibile est, qd numeret vel numerari possit nec ens numerans, nec numerabile. At tps numerus quidam est, ergo et nullum sit possibile numerans, nec tps erit. Cum aut Intellectus et Anima Rationalis sit id, cuius est numerare, si nra sit ullg intellectus, non erit tps, nisi quatenus ad id, qd est, id e, nisi rone motus, et duratio nis materialis.

Dubitabunt etiam 3am ponit dubitationem. Cum tps numerus sit motus, dubitamus, cuius motus sit numerus, sunt em plures motus, scte Alteratio, Augmentatio, Latio, Generatio? Et qd est numerus unius cuiusq, quatenus motus est, non ut alteratio est, non ut augmentatio, aut latio, sed ut motus in communi et simplr: at ne quis putaret tps ee duorum motuum numerum, id excludit et dicens, qd est numerus absolute, cuiuscunq motus continui. Ad ius fieri. 4ta dubitatio. Cum plura sint mobilia, etiam plures erunt motus, et motus plures, etiam plura tpa simul? Et tempora materialr sunt plura, formalr est unum. Sonit exemplum, si sint plures septenarij simul, lapidum, hominum et equorum materialr quidem differunt, in ictum numerus sunt formalr. Sic plura sunt tpa materialr sed in motuum pluritatem, unq em est latio: alius Alterationis: unq vlon, alter tradunt, tps tn idem est

Atq; iam 3a pars cap. in qua ut docet tps ee mensuram motuum. 2 supponit. Primo, motum totalem ee, et eius speciem motum circularem. 2dm. Unum quodq; aliquis sui generis mensurari, et numerari, ut decem homines, unus hic, decem lapides, unus lapide. 2o unitatem, una pritate. 3m qd tps mensurat motu. et Motq etiam tps hac in re, ut motus tpe determinatq, metiatur aliud tps, sicut fieri pt, ut motus mensurata, etiam aliam pt mensurare, ut si habeam pannum mensuratum ulna, ea possum metiri reliquum pannum, eadem in alijs e ns et ptetea pt qd motq quidam a tpe definitus, mensura e magnitudinis tum motq, tu tporis. Ex his in fert Circularem motum Coeli, diurnam ee mensuram mensuratam qe est primus et proxime regularis, et ipsius temporis notissimum est: reliqui motus et ipsorum tpa, non sunt pri mi mensurae, qz di for mes et inre gulares sunt.

cum.

cum non habeant cognitionem tantum tantam, quantam circa motum
Quapropter et motus. Dicunt antiqui, q̃d illi propterea circulares circa motum ori
ri mirabant tp̃i, q illo mensurarent motum. Tp̃i, at reuera non è illo, sed illi nu
merus tp̃i. Declarat dictum deinde a nominis vulgi, nempe rei humanæ, cui in cir
culo, et in rota, id aut̃ propterea dicit, q̃ res humana nõ mensurata circulatione, certis
bus periodum.

Vt etiam recta. Regredit ad explicandum, id q̃ supra dixit. Quare septenarius
cõ cundem numerum, ac ponit domum extremum: cum aliqua conueniunt in aliquo, ita
ut p illud differentiam differant, non dicuntur idem in alio. v.g. Scalenum et Iso
celes, non sunt idem triangulum, q̃ differunt, p triangulo differentiæ dicanta
in eadem figura, q̃ non differunt differentiã figuræ, imo sub vna illius differentiã con
tinentur æqualibus et triangulis, non dicuntur eodem figura, q̃ sunt subiectis di
uersis figuræ differentijs, sicut homo et equus, non dicuntur idem animal: et cum non
differunt differentiã illius sunt idem cum illo ut Scalenum et Isosceles sunt eadem fi
gura, ita septenarius, octonarius, nouenarius sunt eadem septenarius, sicut tp̃i idem nu
merus. Ex hac docet nos intendit docere diuersa prioris, et posteriora notare,
dicit idem tp̃i: nam tp̃i numerus est, diuersa prioris et posteriora sunt, sicut di
uersi numeri, ut tres, et tp̃is, tp̃is specifice est.

Definitiones. ex libro quarto. Physicæ.

Vacuum est locus corpus carens. text. 6.
Elementum est corpus.
Locus est terminus corporis continentis. text. 39.
Locus è superficies quædam, et quasi vas, circa nentes cõ videtur, text. 42.
Plenum est, cum habent eam motum aliud, ei succipiunt, text. 80.
Vacuum locus cõ videtur. in quo nihil è. text. 82.
Densum. est grauis, ramen è leue, ex eadem materia. text. 84.
Tp̃i è numerus motus ordine prius et posterius. text. 120.
Nunc è continuatio tẽporis, aut termini. text. 121.

Diuisiones ex eodem.

Cleri tũ aut è corpus rei, aut in corporeum. text. 6.
Locus aut è communis, in quo circa sunt corpora. Aut proprius in quo è primo quod
text. 39.
Mobile à quibusdam sunt q se vt homo, quibusdam q mouentur, vt albedo, scientia. text. 32.
Quædam in loco sunt potentia, ut partes ordinis; quod è actu, ut ordinatus ipse, text. 44.

Corpus tangibile aut est longe aut grane. text. 57.
Simplicia corpora aut iuxta, aut deorsum mouentur. text. 64.
Numerus est duplex, aut numerus numerans, aut numerus numeratus. text. 102.
Nunc est duplex, aliud quod terminat et continuat preteritum et futurum. Aliud qd est presenti propinquum. text. 121.

Sententiæ Capitis Primi.

Ea quæ sunt dei ce existimant alicubi. text. 1.
Quod non est nusquam est. ibidem
Omne corpus tactile est in loco. text. 6. Fieri non pt ut locus sit corpus qz duo corpora simul essent text. 8
Materia et forma alienissima hæ contemplationem, et separata difficile intelligentur text. 46.
Forma et Materia à re non seiunguntur. text. 41.

Capitis tertij.

Nihil est in seipso sed ut pars in toto. text. 25.

Capitis Quarti.

Soli primo loco competit, ut nec maior, nec minor sit locato. text. 35.
Locus nunquam caret corpore, sed semper aliquid intra se hꝫ. text. 37.
Vnum quodq; corpus ad suum locum naturali ferture, in eog quiescit. text. 38.
Locus qm continet et determinat refert formam. text. 42.
Locus est immobilis. text. 45.

Capitis Quinti

Cælum non è in loco qz nullum corpus ipsum continet. text. 49.
Cælum est locus omnium mundi. text.

Capitis Sexti 48.

Stulti vacuum et inter nullum ee volunt in quo nullu est corpꝫ qd cadat sub sensum. text. 51.

Capitis septimi.

Vacuum non est causa quod vas aqua plenum tantundem aquæ recipit, quantus absq; aqua capacitat. text. 55.
Corpus omne quod sub sensum cadit aut hꝫ grauitatem, aut leuitatem. text. 57.

Capitis Octaui.

Motus uis, aut ui, aut natura efficit. text. 62
Nihil moueri pt in vacuo, qz totum est eiusdem rationis. et non è maior causa cur aliquid ad hanc partem, quam ad illam vacuo moueatur. text 69.
Res naturales singulæ, ad aliquam loci differentiam feruntur. text. 72.
In vacuo nullum est corpus. text. 74.
Plenum est, ens vacuum est non ens. text. 75.

C. apitis noni.

Nullum corpus cum materia conclusus pt aliud corpus penetrare, sed alterum et dit alteri. text. 79.
Vacuum nulla ratione pt moueri. text. 81.

Capitis Decimi.

Hꝫ non est aliquid vacui, sed tm hꝫ ee, propter imagi nationem nram et cogitationem ani

mi nñ. tex. 88 et 89.
Non possunt momenta temporis inter se cohærere. et nec punctа. tex. 90

Capitis Vndecimi.

Prius et posterius ipsius motus n sunt idem, nam motu distinguuntur aut sdm ea hoc est sdm rationem. tex. 92.
Tempus non est ipse motus, quia tps non percipimus, nisi aliqua mutatione aut motum percipiamus. tex. 93.
Qui nullam motum animaduertit, ille nec tm Nunc, scribit. tex 93.
Tpe plus et minus diiudicamus. tex. 101.

Capitis Duodecimi.

Tps connumerat omnia. tex 117.
Tps non mouemus alio tpe. tex. 120.
Res sempiternæ quæ eodem modo se habent, non patiuntur à tpe. tex. 118.

Capitis Tredecimi.

Tps est causa rerum in tempore tg per se. tex. 118.

Capitis Quatuordecimj.

Quidqd fit tardius aut velocius est in tpe. 123.
Tempus existit in anima tex. 131.

LIBER V. OCTO PHYSICORVM.

PRAEFATIO.

Liber iste quinq; tres habet partes principales. In prima speciei motus traduntur. In 2da varietates et diuersitates eius explicatæ. In vltima de eius contrarietate disputatur.

CAPVT PRIMVM.

In hoc cap. viam sibi munit Aristo ad ea, quæ de motu ipsius cum terminantibus pertractanda sunt, atq; 3 via eo ducit. Primo ponit distinctionem eorum, quæ sunt in motu et mutatione, ut mobilium, mouentium, et terminorum. Deinde quæ modis mutatio fiat sdm diuersitatem terminorum ostendit, et motum proprie dictum à cæteris mutationibus separat. Denuq; generationem et interitum, motus non esse probat.

Quoniam aut Prima pars cap. est prima distinctio nempe mobilium. Mobilia sunt triplicia, quædam mouentia et mutantia per accidens, quæ ob id dicuntur moueri qa accidunt ei qd per se mouetur, ut musicum dicimus ambulare, qa homo ambulat, cui accidit ut sit musicus. 2do quædam mouentia sdm partem ut oculus sanatur, aut manus, absoluitur homo sanatur. 3o quædam sdm se ipsa mouentia, ut ignis sursum mouetur. Mobilia triplicia.

Similis est. Prima fuit distinctio mobilium qa hæc sere maxime nota, sed qa mobilia sine mouente ea non mouentur, ideo ista est distinctio mouentium, quæ item sunt triplicia. Quædam enim mouent per accidens, ut quæ accidunt moueri per se, ut albedo edificat. Quædam per partem, ut homo pertulit qa manus percutit. Quædam per se primo, ut ignis calefacit medicus sanatur. Mouentia triplicia

Cum aut. Antequam 3am distinctionem ponat, præsupponit quod non sit motus ea quælibet sed qd manet.

Quid requiruntur in motu. 3. inde.

qd mouet, qd mouetur, tps in quo mouetur, terminus a quo motus, et terminus ad quem motus, &c. si glacies liquefit a calore, tum primus est calor tangens mouens, quis in aqua, uel uino, uel aere inest. Deinde est glacies tangens mobile, quod liquefit. 3° est tps in quo motus absolutus, ut quarta pars horæ. 4° est terminus ex quo motus prægressus, uerbi gratia frigus. 5° est terminus in quo motus desinit, uerbi gratia calor. Subiungit sextum in quo motus consistat, inde. Motus est solum in eo qd mouetur, non aut in terminis

Motus in quo est. Duo in mobili.

ad quem motus profisciscatur, ut in forma, quod est uel substantia, uel qualitate, uel loco, uel quantitate, hæc enim neq; manentia, neq; mouentur, sed mobile in et subiectum mouetur.

A termino ad quem motus determinatur

Sed est id. Ostendit unde motus petat denominationem, nempe a terminus ad quem motus tendit qd contra naturam rei. Ad quid est finis motus ab eo motus denominatur: at terminus ad quem est finis motus. Ergo a terminus ad quem motus determinatur. Minor patet exemplis. Interitus dr mutatio, quod est opus Entis, non est Ens, simile est in interitu generatio dr mutatio ex non ente, in quo, hoc aut denominatur a terminus.

Quid igit est Notate definitionem non se tradidisse dicit, at terminum non mouere dicat quasi: illud non in sit motus definitio. Amplius cum accidentia q se in mobilia ut forma, albedo. 2d. Obiicit in statim dubium, qr qualitates puta albedo, calor, et similes quid dicunt terminum motus, sunt passiones nam sunt de 3a specie qualitatis, et passio motus est Ens motus est terminus motus. et ita est medius ipsius mutationis Ens ad hoc, habet qualitates non dicit passiones, qr motus sunt, sed tm qr sunt terminum motus, unde calor non est motus, sed calefactio, nec albedo, sed dealbatio. Est aut d in illis. 3ia dissolutio, nempe Terminorum. Terminus quasi puncti triplicis

Termini triplices in Motu.

sunt mobilis et mouentis. Aliud enim mouetur q accidens, aliud q partes aliud q se et primus. Per accidens terminus est, qui accidit ei, in qd aliquid q se mouetur, ut id qd dealbatur q accidens mutatur in id qd intelligitur, qui accidit ei hoc et albedini, qd pus intelligantur cadant. Sed in 2a parte terminus est qui pars uel species est eius, in qd aliquid q se mutatur, ut si qd dealbatur in Italia transmutatione, dr mouetur in colorem, qui albedo, pars et species est coloris, sic etiam in motu locali, si una pars transeat per plagam in Europa, qua Sole nata participante, quæ, pars sunt Europæ. Per se aut terminus est in quem non dr aliud, sed primus aliquid mutatus, et mouetur, ut qd dealbatur q se mutatur in album colorem, et albedo q se primus est terminus dealbationis.

Patet igit Ex prædictis concludit qd minimum, et mobile, et mouens, et terminus tum ad quem motus tendit, tum a quo incipit tribus modis distinguuntur ab eis sunt q se: alia q accidens: alia sed aliud et partem.

Mutatio igit ea 2da pars capitis in qua de ipso motu agitur, et quot modis motus

&c.

ac mutatio non[ē] terminus p[ro]pri possit dici, motus à mutatione separatur. Primum aut[em] propositi de p[ro]positionis significatione relatæ[?] cū ut sciatur de qua mutatione hic agatur sit, q[uo]d non de ea, quæ dr accidens est mutatio, sed de ea quæ est p[er] se, hoc aut[em] propter tres causas. Prima Q[uia] motus et mutatio p[er] accidens è in obi[ec]t[o], i[d] est in omnib[us] prædicamentis: nam cū ord[o] prædicamenta in unu[m] possint in uenire p[er] accidens mutari dia possunt, ut si homo currit, quantum currit, colloratum currit, filius currit, agrum currit, unde quæ. 2da Q[uia] motus p[er] accidens è circa quantū ad terminum, q[uo]d ea[m] prædicamenta possunt cū termino p[er] accidens. 3a Q[uia] est p[ro]pria, hoc est, nullū extra ips[um] ei assignari pt, q[uo] nō etiam interrupta p[er] accidens mutari pt, ut si corpus de orate[?] specialis cū de orate p[er] accidens mutari pt, cessante tñ cito corpore mutato.

Vna res in obi[ec]t[o] prædicamentis est.

Ea uō. Contrario argumento confirmat, q[uo]d mutatio per se ad hanc scientiam pertineat. Quicquid em[?] circa ens ut ens est, i[d] ad scientiam p[ri]mā pertinet; ac motus et mutatio est p[er] se ens ut dictum est. Ergo ad scientiam pertinet. Nor Q[uia] inter terminos determinatos fit est cōtrarios aut contradictorios, ut ab albo in nigrum, et à non nigro in nigrum, à calido in frigidum, et non frigido in frigidum. q[uo]d in ductione patet p[er] eos motus. Est cōmedium. Forsit dubium possit quis obijcere, non fit motus a medio et de medium, ut à fusco in album: Et q[uo]d medium pt unum duorum contrariorum quodammodo: relatum em[?] ad unum, et alterius rationem, ut fuscum respectu albi nigrum est, respectu nigri album est: et media tenuata[?] respectu primæ, et grauis respectu ultimæ. Dr quodammodo, q[uo]d medium non est perfectè contrarium, cum extrema in se remissa sint.

Cum aut[em]. Ab ipso nūc mutationis ponit in mutatione duo cū extrema, quasi ex uno in aliud, et unum post aliud: est em[?] prius unum, alterum posterius: hæc aut[em] mutatio quadruplex intelligi pt: aut ex subiecto in subiectū, aut ex non subiecto in non subiectum, aut ex non subiecto in subiectum, aut ex subiecto in non subiectum: per subiectum aut intelligit terminum. sive A Quo, sive Ad quem, affirmatum et oppositum. Cum dr ab albo in nigrum, utrq[ue] terminus est subiectum. Per non subiectum intelligit terminus negatum, ut non album, non ignis. Ex his igr q[uo]d rationibus, tres dicit cū mutationes, illa aut[em] quæ est a non subiecto in non subiectum, non est p[er] se mutatio: nam talis terminus, nec contrarie, nec contradictorie opponuntur. cum utrq[ue] sit negatus, ubique tres sunt p[er] se mutationes.

Ea ramq[ue] d[i]cas mutationes quæ inter terminos contradictorios fiunt. d. pergunt, dicēs q[uo]d illa quæ a non subiecto in non subiectū est, generatio dr, quæ nō è contra, à subiecto

in non subiectum, corruptio, differunt cõ terminis transmutabilibus. Vnde cum dicitur
simplex dñr quid, simplex generatio aut corruptio est, quæ est substantialis cuiusq;
quæ nõ accidentalis dñr quid est, ut generatio albi ex non albo, dñr quid
est: aut homo ex homine simpliciter etiam in corruptione.

Generatio & corruptio non sunt motus

Si igr id. Vltima pars cap. in qua probat generationẽ & corruptionẽ nõ motus
non cẽ. Et prior quidem rõ de generatione tribus; qd non est, moueri non pt. qd
generata non est, Cr qd generati non pt moueri. Ergo generatio non est motus
Sumit aũt tangẽs motum, qd non est, moueri non potest: distinguit nãque non
Ens loquenta. Triplex cñ est non ens, Vnum qd in cõpositione, aut diuisione in
Quid dicatur non Ens. tribus obliquis consistit tm, qualia sunt fictitia, & falsa, ut chimera, Centaurus, & alia
huius modi nullo modo mouentia. Alterum non Ens, qd potestate est aliqd, actu aũt
simpliciter non est; sicuti semen tritici, non dicẽ herba tritici. Tertium non Ens, dñr quid
ut qd non est album, qd non est saxum, & talia non Ens, cum pñt Ens aliqd
simpliciter moueri pñt.

Omnis sanus modo. Dubium. Numid qd generatur quiescere pt? Et non potest quia
esset ens ob hoc non recte, qr qd quid non moueri, etiã quiescere non pt, cum
quies est privatio motus. Subiungit deinde alteram rationem, qua probat gene
rationem non cẽ motum, qr qd non est, non mouetur, neq; est in loco: ergo
generatio non fit, nec erit in loco, fit quoq; non erit motus. Qd vo corruptio
non sit motus probat; qr si corruptio motus est, generatio eius contraria, non
motus esset, aut quies, non motus, non nisi motus, cum quies opponatur. At gene
ratio nec cẽ motus aut quies. Cr nec corruptio.

Cum aut oũ. Concludit ex tribus mutationibus dictis, vnam cẽ motum, scil eam
quæ cẽ a subiecto in subiectum, quod cõtingit inter terminos non contradictorios fluentẽ
mutationibus dicunt. Explicat aũt p subiecta intelligens contraria, aut media
aut privativa, quæ affirmative sciunt, ut nudum, tectum sũ, coloratum, motum.
quæ pro contrariis reputantur. Dividit statim motum qui a subiecto in subiectum
fit in tribus speciebus; in eum qui dñr quantitatis, & eum, qui dñr qualitatis,
& eum qui dñr loci. Sit, quo ni sufficientiam probat dividendo prædicamenta,
numera, & concludens alia septem, aliq non est, q se moueat.

CAPVT SECVNDVM.

In hoc cap.

In hac cap. alia specier motus commemorata, circa statum quarte partis tacte. In prima docuit, in quib. predicamentis non sit motus; in quib. vero sit predicamentis, in 2da parte cap. indicata. In 3a cum subiecta motus sit motibi de eius oppositis In mobili et quiete ~~circa~~ quibus agitur.

In substantia vero. Prima pars cap. vbi in apice, in substantia motum per se non cõ ostendere tenet tali. Motus est inter contraria, at substantia nihil est contrarium, ergo in ipsa non est motus. Motus non est in substantia

At nego. Limitat nisi ad Relationem. Non sit ad id motus cui quid debeat, absq; eius mutatione accidere possit, sed relatio ita se habet. Cui ad ea non est motus.

Neq; istum. De Actione et Passione probat quisq. Ex si ista quia motui acquisita tunc motus ipsius, esset motus, et mutationibus mutatio. Atqui non sit cõ motus motus, et mutationibus mutatio, Cui in passione et actione non est motus.

Primum cõ. Minorem probat multis argumentis, ad id motum non cõ motus, nec mutationem mutationis. Primo ti distinguit, duplicem esse huiusmodi. Mutationis est mutatio, seu ipsius motus, est motus. Alter est, motum alterius cõ tanquam subiectum id, in quo inhaeret. At hunc negat statim, ostendens motum nequaquam motus alterius subiectum cõ posse. Deinde (inquit) non sit, ut motus albescat, nisi fingeretur aut mutaretur color, aliusq; huiusmodi affectus sustineret, qui sui subiectum sunt proprij. Alter sensus est, motum alterius cõ vel tanquam terminum à quo profisci, vel ad quem: vt ei probet etiam nullum subiectum ex una mutatione, seu ex termino A quo in aliam mutationem moveri (sit namq; per accidens, vel cum post lationem sequitur dealbatio) supponit hoc motum cõ mutationem, a termino vnius speciei ad terminum alterius vt à calido in frigidum. Tunc sic argumentatur. Si aegrotatio nequam tenderet ab una mutatione, tanquam à termino A quo, ad aliam tanquam ad terminum Ad quem, per se, cum termini debeant contrary cõ pendere simul ad sanitatem et aegritudinem. Sed istud repugnat, Nec enim potest unum et idem, simul et sanitatis et aegritudinis motu afficere. Ei non minus ex illis ex quo sequitur.

Praeterea ti. 2da ratio. Si generatio, aut motus sit ab alium motum, hic etiam fiet ab alium, et hic rursus per alium erit, itaq; processus in infinitum erit, quo admisso, sequitur qd nullus erit motus. Et probat qd nisi dum fit, nondum est; tunc si res per motum fit. Ergo nondum est, dum fit. Sed nõ fit, tantum est. Quod si nunquam etiam motus fiebat, Cui dum motus fit, non est. Vicissim si ille motus alio motu fiebat, pariter non erit dum fit. Sed non datur primus motus, quo motus fiat. Ergo nullus erit motus aut mutatio. In infinito cõ non datur primum.

Praetera

Praeterea eiusdem est. 3a Ro. In quocunq inest motus, aut mutatio, Er in eo etiam inest quies, et contraria, siue opposita mutationi: atqui nin motu nec ut in termino quies, nec ut in subiecto, ut in generatione corruptio inest pt. cum id qd generatur non sit, et quid intelligit ex ista. Er nec in motu, motus, nec in mutatione mutatio, vel tangm in subiecto, vel tangm in termino inesse potest.

Praeterea et ei. 4ta Ro. Qd fit materiam hit. In eo aut quod alterate, est corpus, aut Anima. Si er motus fit alio motu, oportet dare materiam cum qua fiat, et iterum aliam pro alio motu, et aliam quae materiae non sunt.

Et aliquid. 5ta Ro. Terminus motus aliquid debet esse in quod motus terminetur, ut in eo cesset et quiescat: at motus et mutatio non e huiusmodi, ut in ea cesset motus, Ergo non est per se terminus motus.

Et insuper 6ta Ro. Si motus esset motus, uterq esset vnius speciei ut generationis generatio: at hoc non fit. Non em est disciplinationis alia disciplinatio. Ergo non erit motus alterius motus.

Praeterea. si Vltima Ro. Si motus esset motus, vel ut termini, vel ut subiecti, tunc de alio vnus praedicaretur, ut loci mutatio, dr alterari, et alteratio loco moueri: atqui Eoe nullus admisit. Ergo motus non est motus, nec mutationis mutatio. Docet postea quomodo vnus motus moueat, nempe per accidens subiecti, in quo est, qd accidit simul alio motu moueri, ut cum currens frigefit.

In tribus praedicamentis inuenitur motus.

Cum aut. 2da pars cap. in qua docet in quibus praedicamentis sit Motus, est er in Quantitate, qualitate, et Vbi. Imponit aut nia his speciebus motus: qui est ad qualitatem dr alteratio: ad quantitatem, si fuerit ad perfectam dr augmentatio: si ad imperfectam dr imminutio. Motus aut ad Vbi, dr latio

Mutatio aut ea. Ostendit eam mutationem quae fit sdm magis et minus eiusdem formae etiam ee alterationem, et fiori a contrario sdm quid, vt quae fit a minus albo, in magis album quae vo fit ex nigro in album, fit a contrario simplici.

Immobilia triplicia. vide.

Est aut immobile. 3a pars cap. in qua de opposito Motus dicere aggredit. nempe de immobili. Triplex aut statuit immobile. Primum, qd non est capax motus ut Intelligentiae et Deus. Alterum qd aegre mouetur, sicut saxum difficile mobile, immobile dr. 3m qd non mouetur cum pt moueri, nec est aliquod impedimentum, et tale dr quiescens: quies aut non est aliud, quam priuatio motus

CAPVT TERTIVM.

Vocabula aliquot ad ea quae mouente pertinentia p hoc fere totu caput explicat. Haec aut sunt 7. Simul: Separatim: tangere: inter: consequenter: continuum; et Contiguum: Haec em oia mobilibus aut motib. competunt.

Simul igr. Explicat primum, nempe simul. Illa dicunt simul sdm locum quae sunt in eodem loco primo. Separatim vo ea dicunt, quae diuersum hnt locum primum. Tangere aut dicunt quorum extrema simul sunt. Inter aut id dr cum aliquid naturaliter mouetur continue ab uno extremo in alterum

Continue aut. Explicat quid continue moueri dicatur, id scilt continue mouetur, qd sine aliqua temporis.

tempo nõ in temptione motus, quamuis parum spatij interrumpat. Sunt exemplum. si quis pulset primam chordam, & immediate pulsat ultimam, talis motus continuus est, quia, quamuis intermissa fuerit chorda media, in tpe non est interruptum.

Demcaps id est. quintum vocabulum explicat, atque cõ consequenter, siue demcaps dicit caps aliqua dicatur. si inter id qd primum est, & qd hoc secundo consequitur, nihil intersit aut eiusdem materiæ & generis, aut ei primum & vltimum explat vt vnitas binitati, hinc linea domus domui. Potest aut pluribus modis demcaps cõ aliquid. Primo situ, ut in acie alius miles ad alium, demcaps est oppositus pro arbitrio Imperatoris. Deinde natura, si vel ita natura est, sicut in agro stirpes demcaps sunt vel aliquo alio modo natura alterum alterius quitur. vt ternarius demcaps est, & consequitur binarium. 3° Perfectione, ut Elephas perfectione demcaps est ad hominem. 4to tpe. Sunt enim dies, demcaps est ad hodiernum, & hodiernus ad hesternum, & sic in reliquis.

Nihil nõ Dubium an non etiam priora demcaps sint ad posteriora, ut hodiernus & crastinum? Ré Solui hoc fieri non posse sed semper id qd demcaps dr posteriori vocem habet, & propterea unum ad duo, vel Kalendæ ad Nonas demcaps cõ non possunt.

Contigua aut id est bñ explicat vocabulum. Contigua sive contiguum: hoc aut dr contiguum qd consequenter se hẽ & tangit, sicut duo corpora immediate se tangentia dicuntur contigua inter quæ nõa est aliud, ut aut corpus celeste & Elementa, aer, & Aqua. Ostendit aut statim in motu cé. Inter & Medium, non aut in generatione & Corruptione. Ce rõ est qz multa sit inter contraria, in quib. est medium, in generatione aut & interitu non pt cé medium, qm hæ mutationes terminos habẽt contradictorios, in quib. nullum est medium.

Continuum aut. Vltimum explicat idẽ Continuum. qd est contiguum quoddam. Et igit id alteri continuum qd sic ipsum tangit vt utriusq terminus unus & idem sit vt medius binarius alterius est continuus. differt aut a Contiguo. Nam vbi contiguitas est, duæ sunt terminæ se tangentes: at vbi continuitas est, vnus etiam est terminus.

Sint aut definite. Ostendit illa posse unum continuum fieri, quæ apta sunt cé vnum totum idem contactum, quæ nõ vnum totum fieri non possunt vt lapis & aqua, neq; erunt unum continuum: fiunt aut vnum continuum, cum vnicum habẽt communem terminum: atq; variis modis vnicum fit totum, multipliciter etiam continua se habẽ. Quoddam cõ clavis, quoddam glutine quoddam mistione & tactu vnum continuum fiunt, & vnum totum. Sed non est hæc tam propria continuitas, sicut ea quæ continua sunt, quæ vnicum p se terminum habẽt vt duæ partes aquæ vel ligni.

Patet etiam. Comparat consequenter cé ad tangere. Et dicit illud cé supremum, de in qd tangit consequenter se hẽ at non de qd consequenter se hẽ, tangit: nam in numeris & consequenter, non in tactu. Comparat quoq; continuum ad tactum. Dicit qd tangere supremum est nam de continuum tangit, non aut si tangit continuum statim est, vnde, in fine & copulatiõ posterior est generatione, id est particulatior tactu, cum quod contacta sint tangant

non

non ē unita.

Quare ti punctum. Concludit unum ex hac differa, qd quamuis sit punctus ō omnib⁹ separata realiter aliquib⁹ intellectu, tñ non esset idem, ō ponit dfta distinctionem. Alterā qd punctus in qlt⁹ unitatis aut p̄m unum equaliter se hre. Alterum qd inter puncta debet aliquid medium, nempe linea: in unitatibus cū duo puncta immediata cē non possunt. Inter unitates aut non opus est qd aliquid medium, qz in numeris unitas unitati est immediata.

CAPUT QUARTUM

Quia motus unus dicebat, ē qust modis unus sit motus in hoc cap. tract⁹. Sunt aut huius cap. tres partes. Una docet de unitate motus, motq; dm̄ 3 genera unius ut eisdem. Alia de unitate motus dm̄ unitatem discret. 3ª quid unus sit motus dm̄ perfectionem sine signabilitatem ostendit

Unus aut. Prima pars cap. Motus omnis multiplex dr. Primo generis qui nempe est ō non omnis predicamenti: unde oēs alterationes, augmentationes, lationes, quas ō qualitatem sunt, motus unus genere dicuntur. Solo Motus unus specie specialissima, uelut oēs dealbatio nes sunt unius speciei, alterius vō denigrationis ē similes motus species. 3º Est ergo motus species dm̄ quid, puta cuius terminus est genus subalternum, partim genus, partim species, ut disciplinatio, quæ est motus in scientiam, si enim in species habitus, genus scientiarum.

Dubitauerit aut. Contra predicta proponit dubium. Si idem punctum, puta mobile, ut recta ab A in B. an esset idem ō vnus motus semper, respondet non ē eundem motum sed diuersum, quamuis cū alter p̄ circulum, alter p̄ rectum fiat, ō unū terminum diuersi in specie motus ō non, ceteris paribus sunt.

Absolute aut. Quartū modum unitatis ponit Mstr. ō hunc principium, ō unumquemq; ad ostendendum aut quot motus sit unus dicatur, distinguit 3, quæ sunt in motu, nempe Ubi, id est tempus, in quo fit motus. Quo; id est mobile mouetur, in Quod; id est terminus ad quem tendit motus. Hac igit premissa dicit sic nō docet, ad unitatē specificam ō genericam, sat ē terminum in specie, nec ope recta parte unitatis ponit. Ad unitatem uō motus, sat ē unitatem temporis. At nō unitatem simplē ō numericam motus oīa ista 3 concurrere debent, ō unitatē ponit: Termini seu termini: ē Mobilis

Si socrates. Ad unitatem ponit regredit, ō dubium proponit. An si Socrates in hoc tempore sanetur, ō ite eum alio tpe sanetur, post aliam egredinem non, sit eadem sanatio numero? Et qd si idem numero postq; corruptum est, videtur pt, cui Eadem sanatio numero: si hic non pt redire eadem numero, sed specie tunc cū illa sanatio, non una numero, sed eadem specie.

Existit aut. Ponit dubium, an sit eadem paritas, quā diuersis est ō ponē. in eodē subiecto, ex alia parte videtur qd non pt eadem, nam corpora subiecta, mutante dm̄ tempora non ē sunt eadem qualitatibus. Ex altera parte videtur cē eadem, nam si sanitas durasset in uno subiecto p̄ tres dies, alius dubio esset eadem. Ergo quamuis in

de

dic modo fuerit de spatio, & no dic p̃parata, cui eodē sanitas, & ita nō misty, nec erit necessaria vnitas tēporis? Resp. non ē pro sortib negoty id poluerit fieri qn pro pmi sorti fuit, qd sine vny pti, aut pluri, adhuc vnitas numeri ex misty non colligit, nisi ad ptē vnitas tēporis.

Cum aut Zda pars cap. in qua ostendit numerū omē motum cē continuū & ē contra Continuum cē vnum numero, & ad continuitatem requirit eadem, quae ad vnitatē numeri, ac ob id proponit, motum continuū cē simplicē vnum, & ē contra simplicē vnum cē continuum. Obiter in motum continuū cē probat, qd diuisibile ē in partes, qē vnus. Et qnd erant actu vnum, sicut diuidit continuum. Statim declarat qnd sint misty continui, illi nempe qui ex termino & eodem termino hēt ac illi continuari possunt, qui vnicum communē terminū hēt possent, sicut in alijs continuis.

Termini ēpē. Ostendit ad conseruandam motus satis cē tēporis vnitatem, quamuis sint diuersi speciei & generis, in ipsa positi misty quibus existunt in medicinē sanitas, misty conseruari posse, non in sunt continui, qi non hēt vnū communē terminum: in quibus ēpē, ad continuitatem vltra tēporis vnitatem, vnitatē terminū continuitatis, quo continentur motus.

Quapropter motum Concludit ad continuitatē motus requiri vnitatē speciei eam terminī alit cum non potuisse duos motus, vnicum hēt communem terminum, quia ita est, cum vnitate terminī & mobilis, vnitate temporis: haec aut vnitas tēporis est, vbi non interpolata aliqua quiete medians: ea cū mobile in medio motus vel minimum quiescat & mutat à motu, impossibile est, qd illi duo misty vnum non numerum faciant.

Speciē aut. Ostendit etiam ad tēporis vnitatē opus cē vnitatē terminī specifici, pē cui cē, cui vnitate tēporis motuum pluralitas, qui igit est vny in specie & tpe, vny simplicē est, qui nō hēt vnitatē temporis, huius non est necesse cē vnū simplicē.

Quaestiua motus. 3a pars cap. in qua aliam vnitatē misty ponit, nempe vt is qui perfecty est vnus dicatur, siue in genere, siue in specie, siue numero: idem cū est dicat motum vnum & totum, ac perfectum, sicut in alijs etiam rebus, qd perfectum est vnum dr: addit quoq motum imperfectū cē vnū, modo sit continuus. Motus vnus, perfectus dicitur vnus.

Insuper et alium. Aliam ponit vnitatem motus, vt is dicatur vnus, qui est regularis & vniformis: irregularis nō aliqua ex parte, vocatē cē vnus motus: aliqua ex parte non vnus: differt m̃ à regulari, ad m̃ magis et minus, nempe qi regularis est magis vnus: irregularis nō minus: imperit aut in quocūq genere & specie, misty regularitē & irregularitē, in alteratione, in augmentatione, & latione. Conditio ad vnitatem motus.

Diformitatis aut. Ostendit vnde fit misty irregularis, primo ex diformitate spatij localis. Deinde, cum spatio eodem tpe & eodem termino ac spatio, est diuersa velocitas. Vnde nihil dus. Alterum est, qd ce velociorum aut tardiorum non sunt species motus, nec differūt specifice, cum idem motus speciei modo velocior, modo tardior, modo est regularis, modo irregu

gulariā. Alterū gd grauitatis et leuitatis, maior vel minor non faciunt motum differre specie; non enim differt plumbi motus deorsum, a motu ciuscūq; corporis q̄ est p̄ aërem alter per aquam, quamuis hic tardius, illic velocius ferat.

Omnis est igit. Irregularem motum omnem ē docet cum omnis est, sed minus omnem quām regularem. omnis enim ps minus omnis, habebit aliqd̄ plurālitatis, nam vbi est minus ibi est aliquid contrarij, vt qd̄ est minus album, dr aliquid nigri, ita motus irregularis, cum sit minus omnis, plurālitatem dr in modo, cum non sit omnibus formis dm̄ oēs partes.

Quod si ois. Concludit postremo, quod motus specie differentes non sunt contrarij. Cuius oīs motus contrarius est, aliqn̄ regularis, aliqn̄ irregularis: at motus opposite ex duob. speciē differentibus et ex latione et sanatione, non est ē aliqn̄ regularis. Et nec contrarius ē̄ pt.

CAPVT QVINTVM.

Postqm̄ de vnitate motus disseruit, nunc de eius contrarietate in hīs duobus capitib. posterius tractat. Caput hoc tribus constat partib. In prima docet, quot modis motus contrarij dīa possint. quib. ex cib. colligitur. Deinde tradit quando mutationes sint contrariæ. 3o. Ex motu quæ ad interminata fiunt, contrarij fines ostendit.

Demonstrat. Prima pars cap. in qua 5 modos enumerat, quib. motus contrarius dīa pt. Primus cum illis in vno, accedit ad aliquem terminum, et alter ab eo recedit vt motus à sanitate, et motus in sanitatem. Alter cum contrarios hīt terminos à quibus motus incipit, vt motus à sanitate, contrarius est motui à morbo. 3tius Cum terminos hīt contrarios ad quos motus proficiscitur, vt motus in sanitatem contrarius est motui in morbum. 4tus Cum terminus à quo vnius est contrarius termino ad quem alterius, vt motus à sanitate, et motus in ægritudinem. 5tus Cum à terminis à quib. motus incipit et ad quos res mutatæ, sunt contrarij, vt motus à sanitate in morbum, et à morbo in sanitatem.

Sis igitur Incipit concludere aliquos modos ex dictis, in quibus non est motuum contrarietas, et primo excludit quartum, nempe cum termini à quo, et termini ad quem sunt contrarij. Et rō est qr vnus et idem motus, non pt sibi ē contrarius: at motus à contrario in contrarium vnus est, veluti motus ab albo in nigrum, non est igit sibi contrarius.

Neq; is motus Excludit ēdm modum, nempe cum termini à quibus sunt contrarij. et probat tribus argumentis. In 1o termino motus à quibus non ē motuum contrarietas. Et probat ex terminis à quibus diuersis et contrarijs, et tm̄ vnus terminus ad quem, atq; ita motus illi propter terminum ad quem vnum sunt ciusdēq; speciei, vt motus ab albo et nigro in fusum. 2do In his magis est contrarietas magis dū motus sunt et sunt, at dū motus sunt, pt accessus ad terminos ad quos, et recedunt termini a quibus. magis ēt est contrarietas in terminis ad quos. 3tio cū motus contrarij dū magis tendunt vnus ad alterum contrarius. 3o Atqui sumitur nomen et definitio, debet sumi ex speciei et contrarietate. Sed actus est terminus ad quem, non ex terminis a quibus

contrarietas proueniat.

Cum aut Reduxit ad unū modum illos duos 3os & 6tum. & ostendit quod motus illi fuit contrary, qui sunt ex contrarijs in contrarios terminos, vt Motus à sanitate in aegritudinem & è contra, contrary sunt.

Patet aut Inductione declarat. quomodo hi moty sint contrary. In alteratione autem ponit sunt moty contrary aegritudo & sanitas. In alteratione autem dicit, de albo & ab albo deaqui. In Motu localj, moty sursum motus deorsum contrarij est, de longitudine. Moty à dextra motus à sinistra de latitudinem. Moty autem motus nobis de profunditate, cadè est in de accretione & diminutione

Et aut 2da pars cap. in qua ostendit contrarietatem in mutationibus. Mutatio dicitur est à contrario in contrarium. sed solum in contrarium qualis est mutatio accidentalis, vt ex non albo in album, vt in subiecto vel non subiectum, cum non sit contraria nisi vt in mutatione substantiali.

Qui vò moty. vltima pars cap. in qua qd supra dixerat explicat, vbi tum à terminis contrarijs tendit ad terminum Ad Quem ac docet illos moty è contrarios et medium omnes locos diuersos contrarios, si à diuersa comparentur, vt sursum respectu albi nigredo est. ob id moty ab albo in sursum est denigratio. At respectu nigri album est, ob id moty à nigro in sursum dealbatio est. Sunt igit moty contrary, qui ex contrarijs ad medium sunt. Concludit demum moty è contrarios qui à terminis contrarijs in contrarios tendunt.

CAPVT SEXTVM.

De altera oppositione motus in hoc cap. tractat, vidt de quiete. Capitis sunt tres partes. In prima de oppositione è contrario Quietis agit: deinde in quinto, an Mutationi Quies opponatur. Postremo quæstiones nonnullæ explicantur.

Cum aut Prima pars cap. in qua primo ostendit alia motum motui, alia quietem motui è contrariam. Motus cum motui est contrarius simpliciter, id est perfecta contrarietate. At quies opponitur Quomodo Quies motui Motui primario primario cum quomodo contraria dicit pt. subiungit aut non quamvis aliæ opponatur quietis extraneus motui sed quæ est contraria motui, & quietis in qualitate motui in qualitate oppositi similiter in alijs.

Patet igitur. ostensum est quies motui opponatur, distinguit duos terminos motus quilibet ea ad consequenter duas quietes: est terminus a Quo & quietis in termino A Quo. Est terminus Ad Quem, & quietis in termino Ad Quem. Ea his duabus quietibus ea quæ est in termino A Quo contrariatur ipsi motui vt quiescens sub albo oppositi motui ab albo in nigrum, non aut quiescens sub nigro. Consequenter docet. Quietis in aëre sibi è contrarietas, quæ sit sint in terminis contrarijs, vt quies in sanitate contraria est in morbo, & quietis in albo contraria est in nigro.

Et nanq; dubium quamvis quies sub termino Ad quem motus, non sit contraria motui non ob id non contraria quies sub termino A Quo illius motus, sed quietis alterius motus

hoc vspat Aristo tangit manifeste falsum, vnde cõcludit, quietẽ sub termino
Actus cẽ motui contrariam.
Cuius aut 2da pars cap. in qua docet an Mutationi cuius opponatur, ac primo
inquirit, quid mutatio mutationi opponatur. dicit ergo mutatio fit in his quæ non habẽt
contrarium: vnde in mutatione non est proprie quies, sed in mutatione quadam
dicẽ ignem, est immutatio quædam opposita mutationi, ab igne in non ignẽ.
Communi in mutatione subiectum illud accipiendum est, q̃d aeris est non Ens simpli-
citer, potestate aut est Ens, ut si generatur ex aere ignis, tunc aer est actu non
Ens vere ignis, quia actu non est ignis, sed potestate est Ens, q̃a potest fieri ignis
Dubitauerunt quidam. Intendit ab illum modum, quo mutationes in Motib. et quie
tib. constituere, respicit 2das viabratas et naturales ac ob dubium proponit, neque
Quæritur in motib. idem locum inuenire quidam idem naturam, quidam preter
naturam, non aut in alijs motib. hoc vicẽ videri. Quod in motu localis dicit
notum est. quod uo non in fit alijs motibus in dictione manifestat. deinde
quomodo motus et mutationes ordinentur generi, in quib. vterq; motus ponitur
vtrum idem naturæ videatur? Et q̃d si preter naturam dicatur id, quod
in aliquam fit puta q̃d violentum dicitur, vbi q̃ contradicit. Ita a cõtrario alijs motib.
et mutationibus Violentum cẽ et naturale. et sic quædam est corruptio violen-
ta, quædam naturalis, si mutatio fit in alijs specieb. motus
Dubitauerunt aut 3a pars cap. in qua dubia aliquot proponit. Primum. An quies
violenta generetur, et quietem sit idem quod stare? Ad hanc quæstionem
respondet. Negando. quod motus violentus non pt appellari tranquillatio, et hoc
respondens duob. argumentis confirmatur. Quæ prima est. Quod q̃d in fieri et gene
rari, sicut ad quietẽ fieri, id in fine celerius quam in principio mutatur. Sed
q̃d vi fertur, et vi tendit ad quietem, in fine tardius mouetur, quam in principio
Et q̃d vi fertur, et vi tendit ad quietẽ, non generatur. 2d in argumentum. Quod q̃d
in fieri, id natura mouetur, sed q̃d vi mouetur, id non mouetur natura. Ergo
q̃d vi mouetur, non in fieri, nec eius motus quies generatur.
Existit aut. Alterum dubium proponit, vtrum id q̃d sequitur est dicere quietem
terminari ad Actum, motui ipsi cẽ contrariam. Et cui hoc ita est, videtur duo contraria
simul conuenire, videlicet nanq; id q̃d adhæret, non confestim tota actu priuabitur
dicetur. sed forsan alij grauatur, fingit in terdum de motu
vtriusq; extremi obtinere partes, ita quod id q̃d locum mutat, partem mouebitur
partium quiescet. Et Philosophus cõcedit, non quasi in fieri eidem motui, et quieti sim
pliciter, sed q̃d quies ex parte in fit, qua terminus respicit motum de ab aliquo loco rece
dit, partim adhuc in illo est. Concludens capitulum dicit, se iam motum de motum

mutate et contrarietate dixi sic similr etiam de quiete.

Diuisiones ex Eodem libro V. Physicor.

De diuisionibus in hoc lib. non dantur.

Motus est triplex. Per accidens et Materię cuius. Sdm partem, et Secundum se.
qz eius subiectum secundum se et per se et ignis secundum se mouetur. text. 1.
Motus quoq; est triplex. Per accidens et materię edificat. et partem, et Secundum
per accidens, qz materia ędificat. Et per se, et medici curat. text. 2.
Mutatio est quod uplex a subiecto in subiectum: à subiecto in non subiectum.
à non subiecto in non subiectum; et à non subiecto in non subiectum. text. 3.
Motus est triplex, Quantitatis, Qualitatis, et Loci. text. 4.
Motus dr vnus tripliciter. Genere, specie et numero. text. 5.

Sententiæ Eiusdem libri

Medium est unum contrariorum ad utrumq; extremum. text. 6.
Generatio et Corruptio non sunt motus. text. 7.
Motus vnus est, qui est perfectus. text. 42.
Celeritas et tarditas, grauitas et leuitas, non sunt species nec differentię motus. text. 44.
Id quod mutatur tale, cum mutatione contrarij semper est tale. text. 45.
Motus quis dr ad contraria ex contrarijs, contrarietatis hꝫ. text. 48.
Motum non solum motus, sed etiam quietis contrarius est. text. 52.

LIBER VI. OCTO PHYSICORVM.

Prefatio.

Peripatetici veteres libros Physicæ auscultationis in duas partes distribuebant. asserentes in primis 3. libris
vel ut Porphyrius placet 4. communia octo reb. naturalibus. generaliter enarrata contineri: in reliquis agit de Motu.
Non quod in alijs etiam exceptis 5. et 8. non fiunt de Motu disputationes, sed quod in illis infinitis
Loci, Vacui, et temporis tractatio maiorem partem occupasset. Ex iis alia sequentia. ea quæ ad
motum spectant, seorsim et uberius tradunt. Quam. In prima parte huius libri 6. docet Motum ex
partibus dividuis constare. non ex individuis, ut quidam Phi opinati sunt, qui atomos, id est in-
secabiles corpuscula introduxerunt. In 2da quæ nullis Motus, et eius oppositum Quietis dividat.
In 3a Zenonem insectatur, et quosdam eius aliorumq; Eleorum argumenta dissolut.

CAPVT PRIMVM.

Quam aute. Est prima pars libri in cuius capite primo probat Aristo primo in quo nullum Con-
tinuum constare ex individuis sibi libris: deinde id ipsum specialiter in Motu et Tempore declarat. Quod
primum cap. punctum ponit hanc propositionem. Nullum Continuum constat ex individuis sibi libris
partibus. et hoc ideo, ut ostendat Motum qui Continuum quoddam est, ex individuis non
componi. et probat eam duplici argumento. Primum est. Quidquid ex alijs componitur, id vel
ex Contrarijs, ut caro ex sanguine: vel ex Contiguis, ut arcus ex gravi, vel lapidibus.
Vel ex iis quæ deinceps sequuntur, ut numerus. At Continuum neq; Linea ex individuis
ut punctis, neq; ut ex Contrarijs, neq; ut ex contiguis, neq; ut ex iis quæ deinceps se

sint compositum. Cõtinuum seu linea ex indivisibilibus seu punctis non componitur, Arist. probat pro 6ª parte, qr continua dicuntur, quae extrema sunt unum contigua quorum extrema sunt simul. Ergo cum indivisibilia non habeant extrema carent cõ partibus, certe neq; continua cé possunt neq; contigua. Et sane contigua ptes quae se tangunt. Ergo vel puncta contingunt se totis vel pars unius partem alterius, vel unum totum, alterius partem. atqui contactus non ptes fieri pro 5tionibus duob. modis, quia indivisibilia carent partibus; nec etiam primo modo, qr ex duobus punctis una tm puncta emergeret: cum continuum multis partibus quarum una extra aliam est. constet: Ergo nullo patto, indivisibilia contigua cé possunt. Neq etiam dicõceps se consequi, quia dicõceps consequi dicuntur, inter quae nihil eiusdem generis, interstitit; atqui in tempore quibuslibet duobus punctis interstitit linea, in qua ne cessando in infinitum punctos. Ergo indivisibilia, non sunt se dicõceps

Pro terra in indivisibilia. Talis est argumentum, quo probat Cont. nuum non componi ex indivisibilibus partib. nam. unum quodq; ex quo constat, in quae dividitur: Continuum autem non in partes indivisibiles, sed divisibiles dividitur. Ergo non ex indivisibilibus, sed ex divisibilibus constat. Probat minorem, qr si Continuum divideretur in partes indivisibiles, unum indivisibile tantum ponet aliud in continuo, qd fieri non posse ex dictis constat, qr partes continui sunt sibi contiguae et continuatae, proinde necesse est eas extrema unum esse.
Eiusdem aut. Vide pass. cap. in qua specialem stylo docet. Motum et Tps non componi ex indivisibilibus, sed ex divisibilibus. Ratio est, quia Continuum seu magnitudo ex partibus divisibilibus tm componitur. Ergo et iam motus et Tps. Consequentiam probat, qr magnitudo, Motus et Tempus recipro canta inter se, quo ad compositionem ex indivisibilibus vel divisibilibus, et quo ad divisionem in haec ipsa. Cui vel ora, vel nulli horum ex indivisibilibus conflatur, vel in indivisibilia secatur. Atqui non Magnitudo super quam fertur mobile, constat ex indivisibilibus, quia similiter ex illis motus componatur: nam. probat sumpta magnitudine. A. B. C. et D. E. F. ut partibus motus. Dividitur fieri non pt, ut magnitudo, quae motus percurrit ex indivisibilibus constet, qr sequeretur ipsum quoq; moveri, ex indivisibilibus constare. Nam. motus et moveri, vna eademq; res sunt, nec nisi ratione inter se differunt

Si igitur. Probat rursum Motum, seu moveri, non constare ex indivisibilibus, neq; partes Motus
D. E. F. cé indivisibilibus, praemissa prius hac hypothesi impossibile est aliquid moveri simul et motum cé ad aliquem locum: deinde sumit priorem partem Motus, quae fit super magnitudinem A. B. C. quae dr. D. respondeq; A. paris magnitudinis indivisibilis, tunc motum erit, quia mobile G. super A, aut ei movere non motum est, partemq; transit aut simul movere et motum est, hoc posterius dari non pt, qr repugnat. Ergo prius

mobile

monebit, quam sit motus. atq; adeo motus D. non erat indivisibilis

Quod si p totã. Quod demonstrauit in parte Motus, demonstrat in toto Motu, constare partibus X E F. dicens cũ fieri posse quispiam mobile G. per singulas partes magnitudinis A B C. motũ cè & non moueri, sed totã motu & totã magnitudinẽ primo moueri: deinde cè motum hoc ut fiebat, qr sequeretur motũ non constare ex motib. sed ex terminis motus, quas diuisa mutata cè, qd tum est impossibile, quam Tps constitui ex momentis, aut lineam ex punctis.

Quari fiet. Ex responsione illa quã concedit non moueri p totam magnitudinẽ, & non per partes, infert & alia & absurda. Quorum in ordine 2am. ps. Protectum quodcunq; cit ad totum aliquem non proficiscendo. sequetur cũ delatum cè mobile G. per partes A B C. quod in 2er eas nunquam diui potuit, moueri.

Quod si. 3m. Et aliquid simul monebit & quiescet. Manet G. per partes A B C. non mouetur. Ergo quiescet, qr cè corpus aptum moueri, aut mouet, aut quiescit: & in illud ipsum monebitur, quia per totam magnitudinem mouetur.

Atq; etiam. 4tm in commodum, qr præsente motu, non monebit ns. Etenim erit præsens motus, qr motum est indivisibilem, & p totam magnitudinem mouetur. Et si in partibus non moueri, in tota etiam magnitudine non moueri, proinde eq; motu non sentiri non mobitur.

Et aut longitudinem. Demonstrat etiam Tps non posse constare ex indivisibilibus, qd ex dividuis, nanq; cum magnitudo, & motus, ut iam ostendit ex divisibilibus constet partibus, etiam & ipsum Tempus ex talibus constabit, quia Tps, magnitudo & Motus, respondere quo ad compositionem. Sit cm magnitudo A B. cuius cet partes dividuas sint, partemq; A. mobile G, in tpe H, decurrat, cum A dividuum sit, mobile G, prius eius partem confiat quam totum, atq; adeo in parte temporis H, quandoquidem minus spatium, minori tpe æqua velocitate decurrit, Ex quo iam sequitur A. primam partem magnitudinis & ipsum H. partem temporis dividua cè.

At si tps. Cadet non ne Tps dividuum ponatur, probari etiam potest, magnitudinem ipsam, super quam motus fit dividuam cè. Nam si mobile certo tpe aliquam partem spatij conficiat æqua velocitate brevi tpe portionem aliquam partis illius conficiet atq; ita in eius modi pars dividua erit.

CAPVT SECVNDVM.

Cum aut. Persequitur scitis in tertium demonstrans eandem cè sortem in tpe, quæ est in motu & magnitudine quas ad compositionem ex dividuis vel indivisibilibus partibus. Et in primo patet capitis declarat magnitudinem & Tps æque continua, & semper dividua cè, in partes dividuas. In altera docet Tps et magnitudinem æque etiam finita vel infinita cè

Cum ait. Supposuit prima q̃ superiori capite confirmabit est. Nempe magnitudinẽ dividi in magnitudines, & non in partes individuas q̃ magnitudo est continua.

Necesse est. Ut hac rone probet Tempus, etiam ex individuis partibus non componi, ex velocitate & tarditate motus, qui ois fit in tpe quaedam hypothesi, seu fundamenta jacit. Quorum primum est velocius mobile aequali tpe, majus spatium decurrit quam tardius mobile. Secundum. Velocius in minori tpe maius spatium conficit quam tardius in maiori. Tertium. Velocius in minore tpe transit spatium aequale ei, quod tardius maiori decurrit. Has hypotheses minuerim ex eo probat ce verae, q̃ ois magnitudo, quae motu penetrabile pt in aliud, atq; aliud magnitudinem dividi, cum nullum continuum ex individuis coalescat.

Sit etiam A. Primi dicteus hypotheseos, o rei q̃ ea certae & claras, tñ, eo nullũ plane dubium relinquat, singulae declarat & confirmat. Primam in hunc modũ. Sit mobile velocius A. mobili tardius B. ferunt q̃ super magnitudinẽ. CA. D. tpe E CA. q̃ sit aequalis CD. Ergo B cũ tardius ferat quam A, non decurret totã eo tpe, eandem magnitudinẽ, q̃ id q̃ tardius est, metam scilicet attingit. quam non accedet ad D. q̃ est exordium magnitudinis. sit q. velocius eodem tpe, maius spatium transibit.

Attigit in minori. Alteram hypotheseos declarat, sumpta magnitudine C. D. supposuit A velocius mobili totam eam decurrere. B uõ tardius mobili ad certum punctum pertingere. V.g. in tribus quadrantibus huius, velocius mobile confecit totam eam magnitudinem, tardius uõ, in duobus in tertio.

Decipitur autem. Iam explanat, sed primo subponit duo, nempe Velocius tam ut maius spatium, minori tpe, quam tardius. Et Mobile velocius q̃ se ferretur etiam nulla facta collatione cum tardiori, maius spatium in maiori tpe transiret quam in minori. Tum accipit & maiori magnitudine. L. M. Et minori. L. N. pro maiori uõ tpe, in quo maiorem transiit, sumit. L. S. pro minori in quo minus D. R. tamen L S. Vq. sit primus huius. L R. dimidiatus.

Cum autem ois motus Ut Arist̃ suum institutum firmius probet. scil. Tempus cõ continuum compta ex partibus infinitis dividuis. ostendit Epi & Abstractionem rõnem dividui & individui inter se non pugnare, sibiq; respondere. Ut primum negat ab aliquibus hypotheses praemitti.

Prima est. Motus non in instanti sed in tpe fit. 2 da. In quibus tpe motus dari pt. 3a. Quidq̃ movetur, tum celerius tum tardius moveri pt. His expositis, iam in illa verbis. Hoc namq; posito sucedit propositum hac rone. Cõ id, in quo quilibet pars data, pt dari minor. sit unum, & infinita dividua: atqui magnitudo & Tpe sunt huiusmodi: Ergo sunt continua & infinita dividua. Sed idem

corpus mot qz sic vnū oīs ex motibꝫ equalē motū, tot aliquo tpe pertransiat tot spatium, ō medietate tpis medium, ō in minori minꝰ. Consequens est ut tpis ō magnitudo, eadem ratione dicendum sit.

Veritatē ex rōnibus. In textu hoc. 5. Philo probat testimonio veterum Chaldeorum, magnitudinem ō Tempus, atque eē continua ō diuidua, qz huī tota totis ō pars parti proportione sibi respondent, nam in dimidio tempore, dimidium magnitudinis, ō in toto tempore tota magnitudo, ō minimum minimi pertransita.

Alteq; ē alterum. Textus est decimus sextus in quo inchoat probare alterum capitis, postquā probauit, magnitudinem ō tpis esse continua, ō tempus diuidua eē, ea ratione quae ex positis diuidente, in infinitum sic diuidua, ut ex definitione continui lib. 3. huius operis cap. 2. text. 2. tradita patet. Jam in hac parte capitis. docet tempus ō magnitudinem non esse aliquam finitam vel infinitam eē, ō in primis ostendit bifariam dici infinitum. Vno modo infinitum diuisione: altero infinitum extremis. Infinitum diuisione, qd aliquam infinitum potestate dr, est id qd in infinitum diuidi pt. Infinitum extremis, qd autem infinitum actu appellatur ē qd extremā seu terminos habet, alias adeo pertransiri non pt. Et itag alterum horum nempe tpis aut magnitudo, actu ō extremis est finitum, reliquum autem potestate ō diuisione est infinitum vel finitum. Quapropter ō tempus. In hoc textu ly, refellit eos non tempus, qua ipse imitabatur motum eodem modo tale esse tollens. Esse. quia si motus super aliqua magnitudine fieret, cum in ea infinitae partes sint denq; alterum insint, sequeretur tpe finito, infinita pertransiri ō tangi, qd fieri nequit. Est enim hoc argumentum falsax propter multiplicem acceptionem vocabuli infiniti. Nam ut dicetur est tpe finitum, aliam duobus modis spatium seu magnitudo, ō tpe, ō odō continuum infinitum dr. Sepe potestate vel infinitum ō diuisione, vel actu ō extremis, qua tempus inter se conferebat, qz sumebat tpis finitum extremis, ō magnitudinem infinitam potestate similis extremis: ob eorum est aliam illud spatiū quaerit tate, seu actu infinitum, finito tpe pertransiri non posse. At ut spatium actu ō extremis finitum, diuisione ō potestate infinitum, finito tpe actu, optime transiri pt: prout etiam ipsum tpis extremis finitum, infinitum est potestate.

Dato igr tpe. In textu hoc vigesimo colligit ex dictis, nec finito tpe infinitam magnitudinem, nec finitam magnitudinem tpe transiri posse; sed vtrq; vel finitatem, vel infinitatem vaginiri. De qua quidem prima probat finitam magnitudinem infinito tpe non pertransiri hoc modo. Quidquid a suis partibus non mensuratur non infinitum sed finitum est: at ō tale tpis quod finitum spatium aliquid mouet, mensurata a suis partibus. Ergo tpis quod pertransitum spatium aliquid mouet, non est infinitum, sed finitum. Minorē declarat in qua magnitudo finita. vig. 10. cubitorum, ō tpis qd in ea consumitur sub aduer

partiũ ꝯ nondũ ifinitum. Si ab huiusmodi tpe pars aliqua adsumatur, nempe hora in qua mobile, partem aliquam magnitudinis confecit: Eadẽ pars magnitudinis hꝫ finitam proportionem ad totam magnitudinem. Ergo & hora finitam habebit proportionem ad tpe, qd ñ tota magnitudine ꝯstituit. Ergo tpe erit illud finitum, non infinitum.

Prꝫterea si non. Primam partem illius theorematis nempe finito tpe infinitã magnitudinẽ transiri non posse brevissimè confirmat. Dicit enim eandem ee demonstrationem, si magnitudo sit infinita, tpe aut infinitũ. qz etiã quodlibet pars magnitudinis hꝫ finitam proportionẽ ad totam magnitudinem: quemadmodũ & pars temporis ad totum tempus.

Ex prs igit. In hoc textu 2m Concludens caput, vniuersè infert. Nullum Continuum in diuisibile ee aut ex indiuiduis partibꝰ constare, & hoc ipse sua aliqua quidã nona nouã confirmat. Etenim si continuum constat ex indiuiduis, sequetur rem in diuiduam diuidi posse, qd est falsum, sequellam sit deducat. Sit magnitudo ex tribꝰ partibꝰ indiuiduis ꝯposita: tpe similiter ex tribꝰ indiuiduis partibꝰ constet, sintq; duo mobilia, alterum alterò velocitate proportione sequens alterum, id est proportione quæ est trium ad duo: si mobile velocitate tpe ex tribꝰ indiuiduis partibꝰ constante totam prædictam magnitudinem transit, velocius mobile, eodem tpe, duas partes, id est, duo indiuidua eiusdem magnitudinis confecit, qz vñ partes temporis, debeat partibꝰ magnitudinis respondere tpi in quo mobile velocius mouetur, necesse fuit diuidere in tres partes indiuisibiles, partibꝰ magnitudinis respondentes. Rursus q̃ idem tpe diuidetur in duas partes æquales, quæ respondeant duabꝰ partibꝰ, ex quibꝰ ꝯstat magnitudo, à qua mobile tardius mouetur. Vñ ad tpe ñ ex tribꝰ indiuisibilibꝰ partibꝰ ꝯpositum, diuidi non possit in duas partes æquales, nisi in diuidua pars diuidatur, aut fatendũ est, indiuisibile posse diuidi, qd repugnantiam inuolvit, aut Continuum nec ee in diuiduum, nec ex indiuisibilibꝰ partibꝰ ꝯstare.

CAPVT TERTIVM

Expirit prime proxime tractat: Dicit tempus ex indiuisibꝰ constare non posse nisi indiuisibile diuidi dicatur obiã posse Nunc seu momentum temporis ee indiuiduum & pte partem temporis & posse tpe in duo indiuidua momenta diuidi, nec ñ ipsum Nunc diuidi. Nam tpe præteritum ter ñ nata aliqua Nunc, & futurum in chorata aliqua Nunc, ex præterito aut futuro, & Nunc seu momento copulatis tpe constituit. Ad hanc obiectionem respondet Scotus in prima parte cap. dum ostendit Nunc seu momentum temporis non duo, sed vnum numero ee, seu qd idem est, ipsum momentũ temporis ee indiuisibile. In altera probat tempus momento, nihil mouente posse aut quiescere. In 3a ostendit oẽ mobile ee indiuisibile.

Necesse est aut. Ponit primum theorema, nempe Nunc seu Momentum esse quid in
dividuum. Et ut intelligas adverte, Nunc seu momentum bifariam usurpari. Primo mo
do quod per se ac primo tale dicitur, quod quidem praeteriti et futuri temporis extremum est.
Altero quod non per se tale est, sed beneficio illius quod per se tale est, quod quidem
est tempus praesens continens in se praedictum momentum. Hoc itaque loco agit Aristoteles
de Momento secundum priorem notionem sumptum. Declarat vero quoniam pacto, prae
teriti et futuri temporis extremum sit, aiens praeteriti aliquid esse citra quod nihil
sit futurum, ultra quod nihil sit praeteriti, idque esse quod momentum proprie vocamus.
Necesse est aut. In textu hoc 25. probat idem momentum praeteriti et futuri tem
poris extremum esse, atque ita indivisibile. Nam si non esset unum, sed plura, cum duo
individua quantitatis immediata esse non possint, quia continuum non constat ex indivi
duis, necessario inter illa tempus caderet: hoc autem fieri non posse intelligitur: quia cum illud
tempus tum ad praeteritum ad id futurum spectet, iam aliquid praeteriti esset in futu
ro et aliquid futuri in praeterito. quod absurdum est, licet enim idem instans ad
utrumque pertinere posset, ut communis terminus, tamen fieri nequit, ut idem tempus, quod divi
sibile necessario est, ad utrumque pertineat.
Nihil aut. Altera pars capitis, in qua Aristoteles à tex. 29. ad 30 probat Tempus
momento nihil moveri posse aut quiescere. Priorem partem suadet, quia si mobile aliquid
tardius padalem lineam, momento conficiat, eandem mobile celerius breviori spatio de
currat. Quare iam momentum in duas partes dividetur, quod indivisibile esse ostensum
est. Sed neque etiam. Confirmat posteriorem partem theoremata. Nempe Momento in
Eilaposse quiescere, et hoc à tex. 30, ad 32. Quia ut constat ex iis, quae superiori libro
sub finem quarti capitis dicta sunt, id tamen quiescere dicitur, quod cum aptum est moveri, non
movetur. Probatum autem est momento nihil posse moveri, ergo neque quiescere. Praeterea
si quid quiesceret, ac proinde etiam moveri momento posset, sequeretur idem mo
bile simul quiescere et moveri, quod falsum est. Probatur sequi. Nam si idem mo
bile primo quadrante huius horae moveatur, et in 2do quiescat, tum idem punctum
utrumque quadrantem copulet, et id quod in toto moveatur tempore, in quovis ipsius momen
to, in quo moveri aptum est, moveatur, et id quod quiescit, simili modo quiescat,
fiet ut idem mobile simul quiescere possit et moveri.
Id autem omne. In textu 32° ad finem capitis ponit Aristoteles 3um theorema, quod 3am partem
cap. absolvit. nempe. Omne mobile esse divisibile. Et hoc ex eo probat. Quia quidquid movetur
partim est in termino A Quo, partim in termino Ad Quem: quod autem ita se habet, quale
est mobile, est divisibile; Ergo omne mobile est divisibile. Minorem probat quia cum

totũ mobile est in termino ad quem, non in illũ mutatũ, sed iam mutatũ est; cui vero totũ est in termino a quo, nondum mutatum: cũ necesse est ut mobile totũ termino participet, alias non diuisibile sit. Obtenta hac demonstratione, non est in vniuersum mutationes, aut etiam motus finisse simplexum, sed solationem duntaxat in qua citra illa difficultatem apte colligit, mobile ce diuidum, qz partim est in termino a quo, partim in termino ad quem, quam dogmidem dum successione spatium decurrit, partes suas partib. illius adequat. Nec obstruit exemplũ quale totum, nempe albũ, fuscum nigrum, hãc cm non ad veritatem, sed ad rem illustrandã afferatur.

CAPVT QVARTVM.

Est 2dus pars libri, in qua dictus extendit a textu 23, quot medius motus, quotitum eius diuidat. Et sane in hoc cap. quarto, duas ponit assertiones. Prima est. Motus bifariam diuidi pt. nempe ad diuisionem mobilis, & diuisionem temporis. Prior pars suadet, nam motus quo Socrates mouetur, diuidit in eam partem qua caput, & in eam qua pedes, & deinc in alias, quib. exterior eius membra mouentur. Cum enim ipse sit in spt toto mobili, ut partes vnig alterius gradibus respondeant motus. Consequens, ut motus diuisione mobilis diuidat.

Altera est ex tempore. In textu hoc 36. positione partis assertionis ita probat. Ipse diuidua est in partes fluentes, seu successiuas, qua nam una alias antecedit. Diuisio aut motus in tpe fit. Ergo motus diuisione temporis diuidit.

Cum aut. Diuisionem motus & mobilis & temporis etiam in alys qua in motu non reperiri docet & constituit 5, nempe motum, tempus: mouens, mobile: & terminum, seu id quo est motus ut est bonus, nel quantitas, nel qualitas. Subiungit etiam statim qd mouens etiam diuidat motus diuisione. Sic mouens totum, est ddm totum motum mouere, minus ddm minorem motum, maius ddm maiorem, tunc multum est res aucta, cum motus magnus est, tunc parum, cum paruus. Ergo mouens diuidit ad motum diuisione.

Sicut etiam ipsum. Quaerit hoc loco quid Actus per mouens intelligat ut alys putant eum accepisse pro actione agentis & mouentis: alys pro passione patientis & mobilis. Sed vterq; alys ex praecedenti cap. primo vtrumq; intelligi existimant: nam & qua tenus mouens agit & mobile patitur, aliquid mouere dr. Et ddm vtrumq; totus motus mouere pt: Si cũ pars est mouentis actionis, pars etiam est motus, etiamsi pars est mobilis, passionis itidem pars est motus ut nocte de vtroq; auspicabo, qd hoc loco de mouente dicatur.

Similis longitudo. Quod termini diuidantis ddm diuisionem motus etiam est, qz semper totus [illegible] respondet toti motui, & partis termini aequalis sunt partibus motus ac contra totus motus est aequalis toti [illegible] termino, & partes motus sunt aequales partibus termini. Ex. g. si totus panis decalbatur, tunc tota decalbatio aequalis est toti albedini panis

tub

tib⁹ ꝙ partes dcalbationis, equales sunt parti albedinis aut in̄ differentia ut alio ter
mino ꝙ sc̄ alteri ꝙ accidens diuidi et partes hꝫ possit: gn̄ id ꝙd mutatur, et diuiduum
et partes hꝫ, ipsoꝝ diuiso eē ꝙd inest diuidit⁹ et partes secant, ut si manus attrahit magnitu
do, manus per se diuidi ꝑt, si uō aqua sit calida, calor per accidens diuidat, gn̄ aqua per
se diuidit, et in alia parte aqua, in alia pars calonis inest.

Ad eo aūt. Ex his quē dicta sunt iam colligit talē primum non modo ista omnia eadem
proportione diuidi. Sed eadem etiam unē ꝺn̄ finitatem et infinitatem se hꝫ, ut si mot⁹
sit finitus uel infinitus, etiam sit motus et mobile et terminus ad quem motus ꝺꝫ et
uice uersa si unum aliquod eorum sit finitum uel infinitum, etiam omnia reliqua talia sint
diuisibilia ꝺꝫ. 2do cum in octo ꝑs quē pluribus insunt sit n̄, ut certo quodam ordine
et alterum priūs, alterum posterius insit, ostendit talis in diuisione finitatem etiam eoꝝ
quē in motu sunt, ita se res quoq hꝫ, et diuisionem aliq finitatem et infinitatem pri
mum inesse mobili. 2do propter mobile reliquis octo tribui, gn̄ im̄ mobile quoddam
est, et diuersas hꝫ partes, inquit ut motus quoq et tempus, et motus, et terminus ex
his partibus diuidanta, et sint finita uel infinita.

CAPVT QVINTVM.

Cum ex prędictis et motum in partes diuidi posse, et quomodo illa diuisio fiat
perspicuum sit, inter partes aut diuisas semper ordo aliquis est, et singulis aliquid
contrui queat, dem̄ caps de illo ordine ait dicter, atq hoc capite de principio et fine
motus tractat ꝙd diuidi ꝑt in partes tres. In prima quomodo aliquid mutatum sit
dicta exponit textus. In 2da quā natura sit tempus, in quo aliquid mutatum pri
mo sit dicta explicat. In 3ā docet, quid primo mutatum sit dicta.

Cum aūt omne. In prima hac parte capitis ponit eius modi propositionem. Sit ꝙd mu
tatio ex aliquo in aliquid mutata necesse est, id ꝙd mutatum est, cum primum est mu
tatum, debet sit in eo ad ꝙd mutatio est. Hanc propositionem confirmat tribus
rationibus. Quarum prima est. Relinquisse terminum a quo, est sit ad terminum
ad quem. At sit ꝙd mutatum est reliquit terminum a quo mutabatur, et omne ꝙd
mutatur est, est in termino ad quem mutabatur. Minor probatur, quia se hꝫ reliquum
ad mutari, ut uel sunt eadem, uel alterum ex aequata altero: ita ꝙq se hꝫ reliquit
se et mutata sit. 2da rō. Quodcunq est n̄ in una mutatione, eadem est etiam in reli
quis, sed in mutatione quae est ꝺm̄ contradictionem, et in terminis contradictis.
tum primum mutatum est aliquid in termino ad quem mutatio ꝑt. Sit ꝙd in reliqua
mutationibus, id quod mutatum est in termino ad quem mutatio ꝑt. Minor probat
ex complic. in generatione re in qua ex non ente mutatio ꝑt in ens. si quid gene
ratum est, reliquit non ens, et est in ente. Item in annihilatione res mutata est ex ente
in non ens, tum reliquit ens, et est in non ente: nqz non ꝑt sit in intermedio cum
in ter esse, et non esse nullum ꝑt medium. 3a rō. generalis est et sit omne mutat⁹

Annex

dorem aut modum sit hoc modo. Quidquid mutatur est, vel est in eo a quo mutatio incepit, vel in eo ad quem mutatio facta est, vel in alio ab his duob. diuerso. Set non est ea in termino, a quo mutatio incepit, nec in aliquo alio ex est in termino ad quem mutatio fit. Maior probatur. Quia omne quod mutatum est, necesse est ea in aliquo termino, quia vel est ibi quale, si motus est ibi quale, vel aliquid aliud, ut quantitas in accretione, & diminutione, vel qualitas in alteratione. Minor conat. mutat primo. Et non est in eo termino ex quo mutatum est, quia cum relinquit, & nihil sit mut in aliquo ea, et id reliquisse est. dim. de quo non est in alio, quia si mut mutaretur, et mutatum ea.

Patet igr. Causam exponit. Cur generationis in & interitus mentionem faciat, quia est in qui quidem mutatione ne num est, quod mutatum est in eo termino, in quem mutabat nisi ne id clarum est in contradictoriarum mutatione, in quib. nullus in terminis est termin.

Ad aut. 2da pars cap. in qua proponit eiusmodi quaestionem. In quo tempore aliquid primo mutatum ea dicatur? Est sibi id in quo primo aliquid mutatum est, non ea tpe dimidium, sed aliquid temporis indiuiduum. quam quidem responsionem primo declarat, quod primum appellet, tum in mutatione, tum in tempore, quod est nec totius nec alicuius partis, ut si quod mobile hodie mutatum ea dicatur, quia mutatum est in parte cuius diei, non primo in hoc die mutatum esse.

Bifariam aut &c. 3da pars cap. Cum in m ex praedentibus datum sit. Id quod primo mutatum est, ea in termino ad quem motus fit. Queri pt, an non etiam dici possit fit in termino a quo motus incepit, aliquid primo mutatum dicat posse. quum potius in principio quam in fine mutationis, aliquid primo mutatum ea dicatur debere indicari? Ad eam quaestionem respondet, quod tm in fine, et non in principio mutationis aliquid primo mutatum dicat posse. quod probat aliquot rationibus.

Patet igr ex hiscc. Postremo non termini ad quem motus fit, nihil primo mutati ea ostendit, ea ini tio concludit, quod ex praedentib. perspicuum est, nec non ea motibus, nec non tempo ris in quo fit, mutatio, quicquid sit, quod primo mutatum & dicat, quod quidem non, non tm in motu locali, sed etiam in mutatione & quantum, & accretione. quia fit & diminuam quantitatem, imo in ys alterationibus quia & in qualitatem fiunt, nec principii nihil est primo mutatum. sed cuius termini p se sunt indiuidui, & accidens aut dici possunt.

CAPVT SEXTVM.

Ex praedentib. perspicuum est, quid in omni motu et mutatione, alias aliquid mutari, alias mutatum ea dicatur hoc capite, quod ram ex ipsius sit, et quem in terminum habeant ostendit sibi. Cap. sunt partes quatuor. In primu dcit omne quod in aliquo tpe primo mutatu, in qualibet eius parte mutari. In 2da demonstrat omne quod movetur seu mutatur, prius motum sive mutatum ea. In 3ia hanc conclusionem probat, & omne quod mutatum est prius mutari necesse est. In ultima doctrinam hanc concludit.

Cum aut. 1a ponit primam partem cap. de propositione cuiusmodi. Omne qd mutatur in aliquo tpe primo mutatur, id est, omnis motus fit in aliquo adsignato tpe quam propositionem primo quam rationib. confirmat, dicit ingrit tps in quo aliquid mutatur duob. modis aliquid in tempore mutari dr. Primo per se, secundo, quod non repugnat eius contrarie mutate, ut qui uno die sanatur, is tpe primo, et per se sanari dr. 2do quod aliquid si quid id, in parte alicuius temporis mutatur, et in toto mutari dr, ut si quid in anno fieri aut mutari dicitur mutatur, quod fit die aliquo eiusdem anni.

Id ita esse ostendit propositionem confirmat aliquot rationib. primo ex definitione primi supra datam. lib. 5. Id cui est primum, in quo idm est, non idm alteram, sed idm sui partem motus fit, qd autem idm totum comuenit, idm quamlibet partem conuenire necesse est.

Patebit aut. 2da. Motus est qui in tpe primo fit, fit enim in libr illius prob. quod multis exemplis illustrat

Hoc aut. 3a. Ob id in tpe primo dr aliquid mutatum, quia est unum nunc terminans tale tps in quo nis mutata dr, sed quamlibet pars temporis, sub nunc terminata est. Ergo in quamlibet parte illius temporis erit mutatum cc

Pro tertio 2a. 2da. Omne qd continue mutata in aliquo tpe aut mutatum est in illo tpe, sed in nunc est mutatum, aliqd sunt infinita mutata cc. Ergo non idabile pars motus, quam non antecedat aliquid mutatum cc in altero nunc.

Primus necessarium. 2da pars cap. in qua proponit qd cc, qd mutatu semper prius mutatum est mutatum, et in cuius dimidio mobile tpe mutatum, et sic deinceps, et ratione motus, mutatum sit necesse est. Et omne qd mutatu in dimidio tpe, itemq in cuius dimidio sic deinceps mutatum est, Ergo omne qd mutatu prius mutatu necesse est. 2dm arg. Quidquid finem motus infinite precedit, id ante omne est mutari cum nis tandiu mutatum, donec ad finem suum perueniat. Et mutatum cc in finite precedit finem motus, quamlibet eius partem precedit. Et mutatum cc infinite in aliquo ni est, id est ante cc mutari. 3m arg. Quidquid infinite in aliquo ni est, id mutari. Et mutatum cc, quamlibet mutationis ipsius mutati partem precedit. Quare in tempore. 3a pars cap. In qua primo proponit. Non modo id qd mutatur necesse est prius cc mutatu, verum etiam e contra, id qd mutatum est, antea mutari necesse est. Deinde ad hoc ostendendum probandum sumit. omne qd ex aliquo in aliquid cc precedere mutari, et omne qd mutatum est prius mutari. Quod confirmat ratione Quidquid finem cuiusq partis precedit in mutatione, id precedit mutatum cc. at mutari precedit finem cuiusq partis mutationis, ergo mutari precedit. mutatum cc,

Quare & tempora. Vltima pars cuiusq. in qua infert in omnem, & in quacunq; mutatione continua, & diuisibili, est hoc verum, q̃d ante q̃libet mutatum de necessitate mutari, & ante mutari mutatum est: at hoc propterea, q̃ non datur primus passus in ullo eorum, propter diuisibilitatem in infinitum: & hoc in particularib. mutationib. patet, & in generationibus, factionibus, corruptionibus, & aliis, in quibus generari, seu fieri praedicit, factum esse, & è contra.

CAPVT SEPTIMVM.

Quia in hac praedicata cap. dictum est, in omni mutatione & de magnitudine ac tempore, infinitam esse diuisionem, ut supra in hoc cap. quarti promissum fuit de definitate & infinitate motus etiam tractatum, hoc cap. quinam compossibilis sit finitatibus & infinitatibus in magnitudine mobili, & tempore, aperiam totam hanc doctrinam theorematibus & exercitijs, quae ordine in hoc cap. proponit, & singula confirmat.

Cum autem omne. Primum Theorema est. Magnitudinem finitam tempore infinito impossibile est pertransiri, tum in motu regulari, q̃n mobile uniformiter & totum spatium mouetur, siue velocius, siue tardius, quam in motu irregulari, cum motus non sit in toto spatio uniformis, sed modo tardus, modo velox. Hoc theorema cum aliis rationibus confirmat tum praecipue hac generali. Quidquid ex partibus, et numero, & magnitudine finito constat, id non est infinitum. Atqui tempus quod finitam magnitudinem & finitum spatium aliquod mouet, siue id ex partibus aequalibus, siue inaequalibus constet, ex partibus & numero & magnitudine finitis est compositum. Ergo tempus quod finitam magnitudinem aliquid mouet, non est infinitum.

Sed cum sane. Idem Theorema. Nullum infinitum spatium pertransiri potest in tempore finito, siue motus sit aequabilis, siue inaequabilis, nec etiam quicquam in spatio infinito, tempore finito fieri potest. Hoc theorema confirmatur, q̃d partes temporis finiti sunt finitae, & in singulis finitis aliqua pars magnitudinis transita: quae cum magnitudine, seu spatij partes, siue sint aequales siue inaequales, numero & magnitudine sunt finitae, etiam tota magnitudo sit finita necesse est. cui ab aequalibus partibus finitis multiplicatae, id non est infinitum. Atqui partes magnitudinis & spatij. Quod finito tempore aliquid mouetur, sunt finitae, & finitae multiplicatae, quae respondent partibus temporis. Ergo spatium quod finito tempore transitur, non est infinitum.

Huic demonstratio. Duo illam tradita theoremata pertinent ad comprobationem ipsius, & temporis, sequuntur iam alia, quae pertinent ad motus, qua tempore &

tpē ꝺ ſpaꝯ ꝺ nꝫ aſſate. eſt igr̄ 3m̄ theorema. Mobile finitum, non pꝺ tranſire ſpatiū, tpē infinitū: hoc theorema ꝓbat eandē arguendo q̄m̄ pceꝺens ꝓbat. Et illud tpꝭ finitum ſit quo ꝙ pars magnitudinis alicuius maioꝛ, cum igr̄ in quolibet tempoꝛe parte finita magnitudinis pars tranſeat, etiam in toto tpē finita magnitudo tranſcata neceſſe eſt.

Ad 2ū cum 2ꝺm̄ theorema ex 3o colligit. hoc modo. Cū mobile finitum non tranſit ſpatium infinitum in tpē finito, ſupi cuius eſt, q̄ mobile infinitū non tranſeat ſpatium infinitum tpē finito, hoc theorema ſuppoſitū q̄ ꝺ̄ fit ꝓ ſine mobile, ſine ſpatiū acꝰ pi aliq̄ finitū, o mobile cū finitū tranſit infinitū, cum in oī finita aliqua pars accipi poſſit.

Ad 3ū nec 3ꝺm̄ theorema eſt. Mobile infinitū non tranſit ſpatium infinitū tpē finito. hoc theorema ꝓbatur tribꝰ. Quod mobile finitū non tranſit ſpatiū infinitū tpē finito: quoꝝd modi cū oī partes tꝰ gradiat tpꝭ cum neceſſe eſt. dem de ex tpē, ſi cū infinitū in tempoꝛe ꝺ̄ parte finita tranſit ſpatium, etiam in toto tpe finito tranſcat neceſſe eſt.

Cum ipr̄ 4ū. 4ꝺm̄ theorema, q̄ finitū mobile infinitū ſpatium, nec infinitū mobile finitum ſpatium, nec infinitū finito tpē tranſit manifeſtū eſt, nullū ꝺ̄ motū et ſpatium o infinitum, etiam motꝰ infinitꝰ fit neceſſe eſt, o nullo tpē tranſit, nonne eſt infinitū, ex nec motꝰ, q̄ infinito tpē fit, eſt infinitꝰ.

Et cū concludens caput motus Actus. ostꝺa q̄d hoc cap. ꝺ motu ſimpliciter ſumpto ꝓ infinitate ꝺ infinitatis ꝺicta ſunt, in octo q̄ꝺam mutationibꝰ.

CAPVT OCTAVVM.

Abſoluta omni de motu diuiſione doctrina etiam de eius cauſa diuiſione ꝺubitum aut ꝺ̄ ea ꝺicendum. Altera igr̄ eſt diuiſio motus in quietem et motum. Altera ꝙ̄ motus in motum rectum et circularem. Altera ꝙ̄ motus in motum naturalem et violentum. Altera ꝙ̄ motus in motum ſimplicem et compoſitum. Altera ꝙ̄ motus in motum ſucceſſiuum et permanentem. Altera ꝙ̄ motus in motum regularem et irregularem. Altera ꝙ̄ motus in motum uniformem et difformem. Altera ꝙ̄ motus in motum totalem et partialem. Altera ꝙ̄ motus in motum ſimilem et diſſimilem. Altera ꝙ̄ motus in motum ſecundum ſe totum et ſecundum partes. Altera ꝙ̄ motus in motum ſecundum

et insistit, cum tranquillate et insistit, moveri necesse est, et probat. Quidquid non quiescit, quando, ubi, et quomodo aptum natum est, ut quiescat, vel moveatur, id moveri necesse est. At nullum quod tranquillate quiescit, sed omne quod tranquillatur non quiescit, ergo omne quod tranquillatur moveri necesse est. Minorem confirmat. Quidquid tendit ad quietem id nondum quiescit, at omne quod tranquillatur et insistit, tendit ad quietem. Ergo omne quod tranquillate, non quiescit.

Quo demonstrato. Docet deinde, id quod tranquillate et insistit in tempore insistere, quod duabus rationibus probat. Una. Omne quod movetur in tempore movetur. Atqui omne quod insistit movetur. Ergo omne quod insistit et tranquillate in tempore insistit et tranquillatur. Altera. Quidquid celerius et tardius fit, id fit in tempore. At omne quod tranquillatur et insistit, celerius et tardius insistere et tranquillari potest. Ergo omne quod insistit et tranquillatur, in tempore insistit et tranquillatur.

At vero id. Ostendit quod in aliquo tempore primo insistit, et tranquillatur in quavis eius parte insistere et tranquillari, idque eadem ratione probat, qua supra etiam cap. 6. tex. 51. est usus.

In quo vero. 2da pars cap. in qua Altera species quietis explicate, et ponit talem propositionem. Nulla est quietis prima pars nec illum primum tempus in quo quiescat res, ut non prius dari possit, Quod probat duplici ratione. Prima. Quidquid fit in eo, quod in infinitum est dividuum, eius nulla est pars prima. At omnis quies fit in eo, quod in infinitum est dividuum. Ergo quietis nulla est pars prima. Minor. duob. modis comprobatur. Quidquid fit in eo, in quo aliquid moveri potest, id fit in eo, quod in infinitum est dividuum. At omnis quies fit in eo, in quo aliquid moveri potest. Ergo omnis quies fit in eo, quod in infinitum est dividuum. 2do. Quidquid fit in eo, in quo est prius et posterius, id fit in eo, quod in infinitum est dividuum. At omnis quies fit in eo, in quo est prius et posterius. Ergo omnis quies fit in eo, quod in infinitum est dividuum. Altera ratio. Quidquid in infinitum est dividuum, in eo nulla pars dari potest, qua nulla alia prior sit. At omnis motus et quies: omne tempus et omnis magnitudo, unoque nomine omne continuum in infinitum est dividuum. Ergo in nullo motu et quiete prima pars dari potest, quae non in priore dividi possit.

Discrimen inter Motum et Quietem

Cum autem omne. Ponit discrimen Motus et Quietis, aditumque sibi patefacit, ad insequentem refutationem Zenonis, qui probare conabatur nullum esse motum. Utitur autem ad distinguendum Motum et Quietem tali argumento. Quod quidem in aliqua magnitudine, aut forma, sive in aliquo termino quiescit, id aliquo tempore in ea est magnitudine aut forma, sive termino, tam secundum totum, quam secundum quamlibet

eius partes. At nullum qd in aliqua magnitudine aut forma, siue termino aliquo mouete toto, et in aliquo tpe postremo, et toto, vel ipsum, vel sdm partes in tota illa magnitudine seu termino. Ergo nullum qd mouete quiescit.

Quod non sit. Occurrit obiectioni posset cm contra iam dicta obyci. Si in quauis temporis parte, id quod mouetur, in alio atq alio termino atq loco est, singulaeq partes temporis aliquo Nunc finiuntur, necesse est, ut in singulis illis Nunc, res quiescat, et ita non in toto tempore, sed tm in partibus moueatur. Ad hanc obiectionem respondet Arist. Verum quidem est, qd in singulis Nunc et terminis partium temporis aliquo sit in loco et termino sibi adaequato, et in alium Nunc sit, in alio loco termino, et tn propterea in illo Nunc quiescere. quemadmodum enim in Nunc nihil mouete, ita etiam in eo nihil quiescit. Quapropter verum est, qd in quolibet Nunc aliquid sit in loco et termino sibi aequali. Sed in nulla temporis parte in eo maneat, nisi id qd mouete, dum mouete quiescere dicamus, qd plane est absurdum.

CAPVT NONVM

Ex doctrina textus praecedentis in hoc cap. soluit sophisma Zenonis, quo probabat non esse motum. Cap. sunt duae partes. In prima captiosa argumenta Zenonis enumerat ac refutat. In 2da aliorum argumenta duo adfert ac dissoluit.

Zeno aut. Dicebat enim Zeno sic. Quod in quolibet Nunc temporis quiescit, non mouete in illo tempore: sed id qd moueri dr, puta sagitta in quolibet Nunc temporis quiescit. Ergo non mouete. Probat Minorem. Quia qd est sibi aequali loco non mouetur, sagitta in singulis Nunc est in sibi aequalibus locis. Ergo in illis non mouetur, qd si non mouete quiescit, siquidem omne in sibi aequali loco, aut mouete, aut quiescit.

Hoc aut est. Soluit praedictam rationem dicens, qd tps non componitur ex ipsis Nunc sed ex diuisibilibus partibus, ideo non si in oibs Nunc non mouete, in toto non mouete: nam in partibus omnibus temporis, mouetur.

Quatuor aut Incipit enumerare q rones Zenonis quib. contendebat non esse motum. Prima ro supposito qd esset motus, esset a termino in terminum alicuius spatij, et qd spatium diuisibile est in infinitum. Tunc est argumentum. Mobile non potest peruenire ad terminum q spatium, nisi prius transeat dimidium spatij, nec pt hoc transire, nisi prius aliud cuius est dimidium, nec hoc nisi huius aliud dimidium. Sed sic est, qd sunt infinita dimidia quae prius oportet transire, ergo nunqm contingit moueri per spatium aliquod, infiniti enim non

est

est finib. Hanc rationem dicit iam superiùs solutam cè per diffinitionem tex. 19. Vbi dicit spatium non cè actu infinitum sed potentiâ: unde non est opus qd infinitæ partes sint, quas actu oporteat transire

Secunda ratio est ea. Iidem rationem ponit Zenonis, quam dicit rationem Achillem ita autem erat qz utebatur exemplo Achillis, qui erat velocissimus: unde malè interpretes aliquot putant. Eam rationem dici Achillem, qz esset velocissima. Ratio aut erat ad inconveniens, qd velocissimum puta Achillem, nunquam apprehenderet tardissimum, nempe testudinem: probabat aut, qz semper ali quod spatium esset, inter unum & alterum.

Est aut ratio huius. Iidem eam eandem comparat cum prima, ac dicit cè eandem nempe, qz idem supponit cum ea, non tamen omnino eandem, qz illa alterius Supponit igr idem, qz infinitum putatur spatium, nec ad terminum pervenire posse in utraq; ratione, sed non est idem modus, quia prima dividit spatium semper in dimidias partes proportionaliter: at posterior non dividit nisi dimidiam portionem & rationem velocioris & tardioris, unde quamvis diverso modo pertendat ad idem tendunt, eademq; est utriusq; solutio.

Tertia ratio est ea. Tertiam rationem Zenonis adfert, eamq; dicit cè iam propositam tex. 83. nempe qd si in quolibet instanti quiescit mobile cum non mutet locum, hoc in toto tpe quiescet, & repetit solutionem eandem, qz rationem nihil in hoc, qd tpe ex nunc componitur hoc aut regulo nihil concludit.

Quarta est ea. Quartam rationem adfert qua ducebat ad impossibile, nempe si Motus esset, tempus duplum esset æquale suis dimidiis. Nempe una hora æqualis ei æqualem magnitudinem pervenirent, tempora ubiq; motæ sunt æqualia Solutio huius est, qd hoc fundamentum intelligi debet, qd duo mobilia transeant æquales magnitudines, vel spatia, nam cum una est fixa, altera mobilis contra mobile citius transit meta, & ita errabat Zeno

Ad ult Zenonis pars cap. in qua aliquam duo argumenta solvit, quib. Motum cè negabant. Primum, dum res mutatur, nec est sub uno extremo, nec sub altero. Cum aut extrema sint contradictoria, dabile qd neutrum contradictorium omnino amputatur, ut nec sit album, nec non album. Dicit Aristo hoc argumentum nihil concludere, nam tunc esset in quo nemo erro, si unum totum nec esset album, nec non album in mutatione, sed hoc falsum est, nam cum mutetur, partim

est

est album, partim non albū, nam cū albū dicta aliquid, nihil vetat hoc
partes aliquas, similiter dicetur non albū, quamvis hę partes aliquas albas
sint cōdenominatio à pluribus seu maioribus partibus. non cū propterea, qđ
non sit sub albo, nec sub albo, ob id vi formę debet qđ totum qđ non
sit album, et totum non sit non album, erit cū partem huius in albo, partem
in non albo. Idcirco dicetur de aliis extremis extradictoriis, ut de Esse, et
non Esse in generatione.

In oīnibus motibus. Alterum non fiat ipsum. Arridet id qđ moveri dicitur
non mutare locum, nec idem totum nec idem partes in tempore. Et non movetur,
Antecedens patet de sphęra quę dum circulariter movetur, nec totum nec partes
locum mutant, cum circa idem semper volvantur, qđ si motus non esset circula
ris, nec aliis motibus vellet erit. Quod si dicatur, circa sphęram moveri, aliis
motus et quietis simul erunt, quiescit cū eum locum non mutet.

Primo nego. Resolvit hoc argumentum et primo negat partes non mutare locum
mutando eum singulis. Ut si quis dicens partes octavę sphęrę, quę sub Nona
movetur, partes Nonę sphęrę contingentes octavam, non semper respondent
eisdem partibus octavę sphęrę, imo una octavę successit, ubi erat altera, et
alia ubi erat alia. Ideo negat etiam totum non mutare locum, imo dicit muta
re locum.

CAPVT DECIMVM

Refutata capite primo eorum opinione Zeno nobis, qui omnem motum suspulit nihilq; moveri
existimant, hoc cap. reliqui duo errores demoliri et veraciter refellendi. Quorum ille non re
cte de mobili tenuit, et individuum etiam moveri posse putavit: hic cū in modo motus
aberravit, et nullum motum terminos ac spacium hre, sed quidq; movetur semper moveri opi
natus est. Ex quibus duo finiri cap. partes efficiunte. Altera. Nullum individuum per se
moveri docet. Altera nullam mutationem actu infinitam cē ostendit.

Demonstratur autē hic. Antequam determinet. An individuis possit explicat
primo se de individuis in quantitate loqui, ut de puncto, linea, superficie, non de alys
individuibus, puta dm formam, qualē prima species individuis est, cum non dividatur
in plures species. Vel de individuis dm individuum. ut Petrus, individuis dr in plu
ra eiusdē speciei singularia, de his non est sermo. Ait igr qđ individuis moveri pt
per accidens, ad motum magnitudinis in qua est, sicut nauta movetur ad motum na
vis. Et ne quis existimaret individuis moveri p accidens sicut pars ad motum
totius explicat, qđ non sic moveri, sed sicut accidens ad motum subiecti, et hoc
probatur per nautam in nave.

Mutatur em̄ Triplo non̄ probat indiuiduū posse moueri non posse. Prima vō. Quidq̄d p se mouetur, ex uno termino in alterum ex aliquo tp̄e id uel totum cū necesse est in terminū a quo, uel in terminū ad quem: aut idē partem in altero terminō, et idē aliam partem in alio. Ad indiuiduum dum mouetur nec p̄t cē in termino a quo, nec in termino ad quem, nec partim in terminō a quo, et partim in terminō ad quem. Et nullum indiuiduum moueri p̄t. Z̄da vō. quā p̄a cōprē ad motum localem nō refert cuiusmodi quidq̄d hoc mouetur, id prius uel minus uel equale uel maiore magnitudine transit: at insecabile et indiuiduum seu punctum non p̄t uel minus uel pl̄s equale spatium transire. Ergo indiuiduum hoc moueri non p̄t. Minor conf̄matur. Quia nō minorem magnitudinem non p̄t transire patet. Et id q̄d se minus h̄t est in partes diuisibiles: at indiuiduum non p̄t in partes secari. Ergo indiuiduum non h̄t se minus, et propterea minorem magnitudinem se patiantur non p̄t. Deinde q̄d nec equalem magnitudinem transire possit. Quia q̄d ab indiuiduis componatur, id ex indiuiduis constat. At spatium per quod diuiduum mouetur non constat indiuiduis, cū nec indiuiduum p̄ spatium pl̄s equale moueri p̄t. 3ª p̄z. Dē q̄d ab aliquo tp̄e p̄ spatium pl̄s equale mouetur, id nō minore tp̄e p̄ minus spatium moueri p̄t. At nullum indiuiduum in minori tp̄e pl̄s minus spatium transire p̄t. Et nullū indiuiduum p̄t moueri. Minor probatur. Omne q̄d se minus habet, est diuiduum. At indiuiduum non est diuiduum. Et nihil h̄t se minus.

Mutatio aut. Z̄da pars cap. ni qua refutata opinio Heraclii q̄ui omnem mutationem arcta nimium cū dicebat. Non̄ aut talis cuiusmodi conclusionem. Nulla mutatio extremis est infinita, q̄uam probat eiusmodi nōne. Quidquid ex toto extremo in alterum, uel contradicens, uel contrariū transiens, id actu a extremū non est infinitum. At oīs mutatio ex uno extremo in alterum fit, uel contradicens, uel transiens. Et nulla mutatio actu a extremo est infinita. Minor declarata singulis mutationū generib. Primum igitur dicāt mutationib. ut generatione a interitu, termini sunt affirmatio et negatio, siue Ens, et non Ens: nam generatio est affirmatio ex non Ente in Ens. Interitus est mutatio ex Ente in non Ens. Deinde in 2do aliis mutationibus termini sunt contrarij. ut in alteratione contrarias qualitates ut albū et nigrum, calidū et frigidum: in accretione et diminutione contrarias quantitates, accretionis enim terminus est perfectio pro sua cuiusq̄ natura magnitudo: diminutionis autē terminus est pro tali magnitudine amissio. In motu deniq̄ locali termini sunt loca contraria, ut superius et inferius, dextrum, sinistrum, anterius et posterius.

Ad aut. Ad unum iam dicta obijt p̄t. Verum quidem cē, q̄d in mutatione localis

quę ab-

qua vel naturalib⁹ dñi linea mota natura mouente, sint termini contrarij: non ꝓ in oi motu locali talib⁹ terminis cõ: nam nec in motu voluntario animal cui tg ē contrarius est terminꝰ, cum aliqs sese ipsum; aliqs a dextris, aliqs sepenes. ē posseꝰ ē cõtra mouere queat: nec in motu orbico, cũ cõ ex contrario in contrarium non fit, sed ex eodem in idem, quare hi motꝰ non videntur cõ finiti vt superiores. Sed dubiꝰ erit an si in hꝭ motibꝰ non sit certus ē definitꝰ contrarius, sicut in superioribꝰ, nõ infinitos non cõ sed certos hꝭ terminos: qd cũ nullꝰ motꝰ ē nulla mutatio infinita cõ queat generatim hoc argumento declarata. Quicquid non ꝓ mutatum cõ, ē impossibile est mutatum esse, idem etiam impossibile est mutari ē moueri, vel eius motꝰ ē mutatio cõ non ꝓ. At motus infiniti impossibile est aliquid mutatum cõ ēt motu infiniti impossibile est aliqd mutari ē moueri.

Si igit id ex hoc generali argumento ꝑticulatim probat nullã hꝭ mutationẽ infinitam cõ posse: quicquid cũ non ꝓ hoc mutatum cõ, siue voluntate siue vi, id etiam non ꝓ moueri: At infinita hꝭ mutatione, nihil ꝓ cõ hoc mutari nam infinitum non ꝓ pertransiri. Ergo infinita hꝭ mutatione nihil moueri ꝓt.

Sententiæ Libri VI. Physicorum.

Impossibile ex indiuisibilibus continuum constare. tex. 5.
Omne continuum in semper diuisibilia diuidi. tex. 3.
Quod est minus, minus est minus. tex. 15.
Nunc est indiuisibile. tex. 29.
Nunc est extremum temporis vtriusq;. tex. 31.
Motus est diuisibiles diuisione componi ē mobilis. tex. 33.
Id nõ eandem magnitudinem infinitam, nec cuiq; partem, ꝓ motꝰ fieri vltra ꝓ tex. 61.
Si motꝰ infinitꝰ etiam tpꝭ ē contra. tex. 86.
Tpꝭ nullum est primum, neq; magnitudo, neq; continuum, cum sint in infinita diuisibilia tex. 73.
Hinc 2da ratione vocabatur Achilles non propterea qd esset velocissima, sed qz in ea
exemplo addueta Achilles, qui erat celerimus. tex. 78.
Sphæra quiescat simul ē moueat. tex. 84.
Indiuisibile non mouetur. tex. 89.
Impossibile est indiuisibile texit eodem.
Nullo mutatio extremi est infinita, ē augmentũ esse terminꝰ. tex 91.

LIBER VII. PHYSICORUM

PRÆFATIO in eundem

Hactenus quid sit Motus, quaeque ipsius species quae a termino denominantur et quales ipsius sint partes, quae a mobili et tempore sumunt explicatum est: dimcepsi de Movente et principio efficiente motus tractate. Hoc aut lib. 7. generalia tradunt, quae omne movens principium attingunt. Dividitur aut hic liber in duas partes. In priori quaedam theorematum proponit Aristotelis, circa motus principium. In posteriori loquitur de motuum comparatione, quo ad velocitatem et tarditatem.

CAPUT PRIMUM.

In hoc cap. de Principio Movente duae explicantur quaestiones. Altera, utrum in quovis motu, aliquid sit movens, an vero mobile aliquod a se ipso moveri possit. Altera. Quale sit illud movens, utrum aliquod unum sit unum, an infiniti motores in aliquo motu esse possint: ideo etiam duas partes illius statuimus.

Omne qd. Prima pars cap. In qua ponitur eiusmodi propositio. Omne qd movetur ab aliquo moveatur necesse est: hanc duobus argumentis confirmat. Primo. Quidquid vel ab externo, vel ab interno principio movetur, id ab alio, movetur: at omne qd movetur, vel ab externo principio et vi, vel ab interno, et sdm naturam, aut ab animo movetur. Ergo omne qd movetur, ab aliquo alio moveatur necesse est. Minorem declarat inductione, nam id qd ab externo principio et vi movetur, ab aliquo et a se diverso moveri diversum est. Sic nemo dubitat. an lapis qui proiicitur et tale qd a lapide diversum sit moveatur: item si cera a sole liquetur, nemo dubitat an solis calor, quo cera liquescit, diversum quid sit a cera: sed in ijs quae ab interno principio movente, res adeo perspicua non est. Movente tn et haec ab aliquo alio, et semper duas hnt partes, alteram quae movet, et alteram, quae movet, et dum movet, etiam p accidens movet, sicut Nauta in Navi. 2dm argumentum est tale. Quidqd alio quiescente moveri desinit, id ab alio aliquo movetur at oe qd movetur totum, non rane partis, ab alio aliquo quiescente moveri desinit, er omne qd movetur ab alio aliquo moveatur necesse est. Minor confirmatur. Omne qd parte quiescente desinit moveri, id alio aliquo quiescente moveri desinit: nam pars est aliquid, et diversum aliud a toto, ut 6. Top. dr. At oe qd sdm totum movetur, parte quiescente moveri desinit. Er oe qd sdm totum movetur, ab alio aliquo quiescente moveri desinit

Hoc em facto. Ex hac universali propositione, infert alteram particularem scilicet qd localiter movetur ab alio movetur, et quamvis contingat unum ab alio, et hoc ab altero et hoc rursus ab alio moveri, non tn pt esse processus in infinitum: sed pervenire oportet, ad unum primum movens, qd rursus non movetur ab alio.

Datur primum movens.

Cum aut. 2da pars cap. In qua illud supra affirmatum verum esse, et non esse movens ab aliquo alio moveri, sed ad primum aliquod immobile pervenire ostendit. Primum aut Aristotelis hoc suum institutum in hunc modum proponit: cum quaedam sint moven

tia

tia qui ab alio moueatr, q̃d nullꝰ ab alio mouet, non pt hoc ẽt in infinitũ
progredi, sed ab aliq̃ incipit, q̃ d primũ aliqd mouens, q̃d ab alio non mouet
peruenitur necesse ẽt. Probabat hoc deductione ad absurdũ. Si q̃d ẽm ab infinitis
mouentibus, quoꝝ non semper alterũ ab altero mouet, moueri pt finito tpe, infinitũ
ty motꝰ absolute necesse ẽt. At finito tpe infinitꝰ motꝰ absolute negat. Cũ ab
infinitis mouentib. quoꝝ semper alterũ ab altero mouet, nihil moueri pt.

Motus non pt ee in infinitum.

Sit oñ ut aut. ostendit q̃d vnꝰ motꝰ aut numero, aut specie, aut genere pt unus
Numero quidem vnꝰ, quo aliquid ex uno termino numero, ad unum numero termi
num, in uno numero non in tempto tpe mouetr, vt si quid ex hoc albo ex hoc nigrũ
hoc unicũ horã mutetr, si ẽm hoc tpe interrumpatr, non numero sed specie motus
vnꝰ motꝰ erit. Genere aut vnꝰ, qui ad terminũ fit vnꝰ predicamenti, ut in sub
stantia, ut generationes, quæ sunt vnꝰ motꝰ, item ut alterationes in qua
litate, si fit in reliquis, specie nõ vnꝰ, qui ex termino eiusdẽ speciei ad ter
minum eiusdẽ speciei fit, ut ut denigrationes, ut ut dealbationes, item ut
motus, quib. aliquid bonum fit, aut quib. aliquid malũ fit, sunt eiusdẽ spe
ciei. Hac premissa probat motũ, qui ab infinitis pt mouentib. quoꝝ semper alte
rum ab altero mouet, ee infinitum. Quidq̃d ẽm ex partib. numero infinitis constat

Motus probatur ee infinitus.

ad ẽt infinitum. At motus, in quo infinita sunt mouentia, quoꝝ semper alterum ab
altero mouet ex infinitis partib. constat. Cũ motꝰ ille ẽt infinitꝰ. Subiungit sta
tim obiectionẽ aduersus nouem istam. Primus Paabb motꝰ non ee infinitus, nam
aliae ee minoribus, aliae maiores, et proptera inde infinitũ non fiet. Et stat
hoc, semper ẽm si alterum moueris nullũ ab alio mouebis, siue equa
li siue maiore siue minore tarde, motꝰ infinitꝰ efficitr, at in tpe pt finito
q̃d absurdum ẽt.

Hoc igr. Ad obiectionẽ. Absurdũ non ẽt ut finito tpe mouearr infinita, sharsi
in unũ idemq̃ numero mobile finito tpe infinita motiõ moueri negetur, in infinita
et plura mobilia, infinitis et plurib. mobil. coder pt finito tpe moueri nihil repũgt.
Et stat ecce quidem ee, q̃d plura et diuersa mobilia finito tpe plurib. et diuer
sis mobil. moueri queant. Sive vo plures sint eiusdẽ mobilis partes, fieri non
posse, ut infinitæ partes finito tpe mouearr, si q̃d ẽm primo et toti dñr totũ,
et corpore toto mouetr, in eo necesse ẽt, partes vel coæquales vel complures
ee, si ei ponantr continuæ, siue mobile sit finitum et constat ex partib. numero

infinitis.

in finitū sine sit infinitum semper infinitus motus in tpe finito ee negatiuam sine partes sint in finite, sine totū sit infinitū, in motu infinito dr infinito tpe fieri, qd est ad sensum.

Habit igr. His argumentis expositis reprehat Aristo suam propositionem ostendit. Semper in Motu in infinitum progredi nequit ee ad primum aliquod deuenire oportet, qd a nullo alio moueatur, sed primo aliquid moueatur.

Nihil aut. Alexandrinum refutat obiectionem qua dicit potuisse. hoc in loco fuisse concessum mobile, nec id probari ipsum esse infinitum ee. Sed hanc obiectionem impedire Aristo nihil refert, clamet aliquis quantū libet, dicat impossibile, qd in non sit; nam ad id qd possibile est nihil sequitur impossibile: cum aut hic aliquid sequatur impossibile, id qd non fiat propter rectam positionem, manifestum qd fiat propter affirmationem ad necessarium: idcirco ee cum falsum & absurdum, non ut praeceptum nec rectum est.

CAPVT SECVNDVM.

Probat in hoc cap. inductiue per varias motus species hoc genus probandum esse qd primus, hoc est, absq; intermedio alterius, et non ut finis, sed actiue mouet simul ea cum eo qd mouetur.

Primum aut mouens. Cum motuum varia sint species, inibi tum primum a motu incipiendum ee. Sed quia hic motus in caeteros primos & communissimus est: in hoc igr motu, Mouens & Mobile simul ee ostendit hac ratione. Omne qd hoc mouetur, aut ab interno principio & ex ipso, aut ab externo & alio mouetur, sed tam in eorum motu quae a se ipsis quam ab alijs mouentur, Mouens & Mobile sunt simul. Probo in omni motu quā quid hoc mouetur, Mouens & Mobile sunt simul. Minor. in utroq genere motus approbatur: nam in eis quae a se ipsis hoc mouente, mouens & mobile simul ee manifestum est, quippe cum primo & proxime Mouens & Mobile tanq; partes totius possitiuae, ut nihil inter ipsa sit intermedij: in eis aut, quae ab externo principio & in mouente, tam clarum non est, idcirco de his probatur. Primum aut potest motuum genera quib. aliquid ad alium mouetur hoc. Vnum est Tractio: alterum Pulsio: 3m Vectio: quartum. Vertigo, uel conuersio, uel volutatio, ad quae reliqui motus quibus aliquid ab alio mouetur, reduci possunt, deinde ut ita argumentatur. Omnis latio qua ab Externo oritur principio, ad quietem tantum se habente, aliquis tam qd pellit, quam qd trahit, ei qd mouetur est proximum. ut ex Physicis & Practicis definitionibus constat. Et quia qd hoc quidpiam mouet est proximum rei motae.

Nec us inter id. Probat deinde in alterationē qd simul sint Alterans & Alteratum, sed qd mouentia, uel pro pinqua sunt & proxima ad remota, & magis quibusdam mouentibus utuntur; atq ex hac neglecta distinctione prior de tractentibus

obiecto nata fuit, nisi vel tactus, se de vltimo & proximo alterante & alterato loqui, ita vt vltimum alterans, primo, & alteratum simul fiat: nam qd primo alterat, & qd primo alteratur, interdum distant, & non semper simul sunt, nec se quide ab aere radijs solis calefacto incalescat. radijs solis, & ijs qui calefit simul non sunt, sed aer a radijs solis calefactis, qui vltimum qz alterans simul est cum homine, qui calefit, & alteratur.

Ex eni. Probat Inductione qd vltimum alterans cum alterato simul sit, siue enim alterantia, siue grau alterato, consideremus, semper illud verum cõ de prehendimus: qd enim alterare dr, qd subiecto patibilem aliquam qualitatem aufert, qd fieri non pt, nisi cum subiecto simul sit: non nisi adsit calefieri enim vel cõburi vel cõdensari, vel exsiccari, vel dealbari, nihil pt calefieri, aut deberi, aut condensari, aut exsiccari, aut dealbari, aut aliquo modo alterari, eadem est in reb⁹ quod alterante nã hã cum vel sunt inanimes vt metalla & lapides: vel sunt animatæ & nrsim d̃ plantæ. vel sensus sunt destitutæ vt plantæ vel sensu predictæ, quarũ partes ad sunt sensientes vt canis et nauis, vel ipsi sunt sensus, vt oculi & aures, vel non sensum vt illi & magnes

Alterante & sensu. Qr dubitari possit vtrum sensus etiam alterent, docet Aristo sensum, non simpliciter & proprie sed quodam modo alterari, qz sensus & corpus aliquod patiuntur, dum sensus instrumentum, à re sensibili sensum alterante sed non simpliciter & proprie. ita & nos nec in quibus sensu alterari possit, sed in tã, qui alterat sensus, non sensus vocabulum, vel animi ad explicandã potentiã vel ad tã dem qua hic est sermo.

Ex omnibus. Differunt aut res inter se prius enumerata quod alterante. Imo qd quibusdam alterationibus res animatæ alterantes, vtpote etiam animatæ possunt alterari, non contra, quod. alterantes animatæ, vtpote oculi alteratis nisi, inanimes alterantes, cum his non sentiant. & sensibus alterari non possunt. Deinde qd res inanimatas fugiant si alterentur: animatæ aut si alterentur, percipiant, si tñ in sensum fiat alteratio qui partis alteratæ est pro prius. si enim ei pars non coniuncta, non percipit, vel si quis in pole sedens nigrescat, tactu quidem colorem albi sentit, sed nigrum non percipere non pt.

Ex qd Propositis q̄ concilio quod alterans, id est à qualitatibus q̄ passibilibus q̄ afficiunt, in singulis rām ostendit id qd proxime seu postremo alterat. et id qd primo alterat simul ēē. primum enim id in sensibus et communem alterationibus, quā à rebus sensibilibus oriuntur, perspicuum est in tactu aēr, ab alio corpore calefactus, vel refrigeratus calefacit et refrigerat corpus cum quo est et qd tangit. Item in aspectu aēr lumine præditus et colonis speciem recipiens alterat visum: similiter aēr sono et odore affectus alterat auditum et olfactum si simul sit cum instrumento auditus et odoratus. In gustu demq; res maxime est perspicua: nisi cum sapor sit simul cum instrumento gustus, hoc neq; alteratur, neq; gustat, quamobrem non tm in sensibus ita se res ht, sed etiam in rebus inanimatis et partibus non sentientibus, inter proxime alterans et primo alteratum nullum est interiectum.

Atq; neq; inter. Postremo in accretione et diminutione, id qd proxime auget et minuit simul ēē cum eo quod augetur et diminuitur. Probatur. Talia hac ratione quæcunq; unum et continuum sunt, ea sunt simul et inter ipsa nihil est intermedij. Ad id quod auget et augeti: item qd minuit et minuitur, sicut unum et continuum. Ergo inter id quod auget et augetur, item quod minuit et minuitur, nihil est intermedij. Ex quibus omnibus concludit perspicuum ēē, quod in quovis motu inter ultimum et proximum Movens, et primum Motum nihil sit intermedij. sed ipsa simul sunt.

CAPVT TERTIVM.

Capite præsenti Aristo id quod superius posuerat solum, accuratius iam demonstrat propria nempe alteratione in passibilibus duntaxat qualitatibus atq; passionibus versari.

Quidquid aut. Propositum generali argumento eius modi demonstrat. Si alteratio in alijs versaretur qualitatibus præter illas dictas, tum potissimum in figuris et habitibus in eorum acquisitione atq; amissione, sed hoc fieri negatur. Ergo neq; illud ex quo id fit. Minorem pro parte priori q̄ non in figuris tali prosyllogismo probat. Id quod figuratum est non amplius dr eo nomine quo dicebatur antequam figuram acciperet, sed quod alterationem subit retinet eandem appellationem. Ergo alteratio nulla tenus versari potest in figuris. Assumptum postremi probat deducit, cum nanq; æs in statuam efformatur, cera in piramidem

dem

dem lignum in lectum, non iam amplius dr non ens, non lignum dicatur. Et uo ti dr humectetur, ens tale fiat, lignum scilicet acquirat, dr humidum, ceram durum lignum secum notamus.

Ad secundum item. Idem confirmat rone tali. Id quod figuram formam acci
pit relat statua dr fieri non secus atq homo cum gignitur: sed absurdum
est dicere id quod fit alterari, quare figurari negnit ee alterari: quare
alteratio negnit ee in figuris. Monet nihilominus Arist, quod licet generatio
non sit alteratio, fit tn hoc tamen in discretis generatione, quandoquidem
ante rei ortum, nunc addenseri, nunc rarefieri, nunc sculpeti, atq his vici
sibus affician qualitatibus materia.

Atqui nec habitus. Minorem generalis syllogismi pro parte posteriori habitus
nempe non comparari alteratione ita probat. Habitus aut sunt virtutum, aut
actionum. Sed neutri possunt comparari alteratione. Er habitus nulla tenus
comparari possunt alteratione. Minor pro parte prima. Habitus en virtutem
perficiunt, at uo nihil alterari dr cum perfectionem assequitur: vel non dr
denuo alterari cum fastigium assequitur. Pro parte aut 2da. Qr cum vir
tutis sint contraria mitia, contrariorum aut eadem ratio, ut iam monstratum
fuerit nihil alterari ad virtutes, censendum quoq iam necessario erit ni
hil alterari cum in mitia habitu. Quod aut perficiat unus quisq tum, cum
informata virtutibus ex eo ostendit. Qr virtus nihil est aliud quam pro
pria cuiusq rei perfectio, quam unam quodq obtinet dn naturam bonu
Ut, atq in suo genre dr bonum. Sed nota diligenter quod sumat Aristoteles
hoc loco nomen virtutis largius significatu pro ea nempe qualitate
quae res ad suas functiones rite obeundas reddit idonea, quod virtutis
genus plantis etiam convenit imo et arte factis relat circulo cum formam
seu figuram naturae sua dr convenientem.

Praeterea dicimus. Probat alteratio nem non necessari circa virtutes et mi
tia quae pertineant ad corpus hum in modum. Corpora virtutes simulq mi
tia oppositia sunt relata, atqui relatione alteratio negnit dari. lib. 5. dictum
est, negnit ei dari motq in relatione: Alteratio uo motq propriis est,

Alteratio non est in virtute neq in mitio.

Er neq

Ergo neg alteratio ad vitia e virtutes corporis ce ꝑ. Maiorem. In
tribus corporis virtutibus hi ꝑse ostendit. Sanitate; pulchritudine et
Robore. Ita en ois cum in commensuratione consistant. commensuratio
aut respectum vnius ad alterum importat, ꝑ quod dubio relationem im-
plicant: nam ꝙ sanitas ꝓsistit in commensuratione Elementorum, ꝙ
proportione qualitatum primarum, tam inter se, quam ordine.

Quomodo quę pulchritudo dicatur et sanitas? Pulchritudinem quoq; ac Robur relata quoq; ex eo constat quia pul-
chritudo consistat in proportione membrorum cum quadam coloris sua-
vitate. Robur aut in Nervorum e ossium commensuratione, inde
enim firmitas corporis consistat: hinc ergo obviam dicunt relatio-
nem.

Si mihi ter res hi. Postqm probasset non tolli alterationem in vitia, virtutesq; aliorum
ab ipsa Fide iam de Moralibus virtutibus, atq vitijs oppositis probat Ratio prima. Virtutes
Morales earumq; vitia relationem non constituere. Ergo neque ad eas dici quidpiam alterari
Consequentia. Ex supra dictis patet. Antecedens. Cum en Virtutes recte afficient animum
vitia ac prave necessario inter ea connumerari debent, quia recte mente ad aliud. Ratio eda Ex tribus Mores animi evolvit, vtpote eo contenta
degerent, ac se ipso minor reddit. Stegni nihil alterari cum ꝓ fectionem omnino neg
imminuit. Si alteratio ad virtutes Morales vitiaq; ipsis opposita negat dari ac dici. Sed
contra hæc duo nonis adferri possunt. 1ma Quidqd fit mutatis rebus, possibile
ad alterationem acquirit. At virtutes e vitia moralia esse rebus possibile
mutatis. Si virtutes e vitia moralia alterationem acquirent. 2da ꝙ Quidqd
circa voluptatem e dolorem corporis versatur, ad alterationem acquirit. At
virtus e vitium morale circa voluptatem e dolorem corporis versatur. Si vir-
tus e vitium morale alterationem acquirit. Ad hæc argumenta respon-
detur. Nam ce qd habitus moralis non possint sine alterationem acquiri
eiusq; generationem etiam ꝙ semper cum alterationem coniunctam ce, non ta-
men ipsam acquisitionem e generationem habituum ce alterationem, propter
rationis superius allatas.

At neg etiam. Habitus omnis non ce alterationis vno argumento a relatis
probato. In relatis nulla est alteratio at scientia e omnis habitus
est ex relatis. Si nulla scientia e nullus omnis habitus est alteratio. Non
consequitur. Quidqd acquisita nulla in nobis facta relationem id est relatum
at scientia e omnis habitus, nulla facta ꝓ mente animo mutationem acquirat
Si scientia et omnis habitus ipso ex relatis.

Scientia aut.

Scientia aut. Cō acquisitio scientiā non sit alteratio nel generatio, hoc est motus siue mutatio in genere. Probata hac ro nē. Quōd ergo est quietis et status id non est motus, et alteratio vel generatio. Cō acquisitio scientiā est quietis et status animi in intelligentijs. Cō acquisitio scientiā non est alteratio vel generatio ne. Illustrata hac exemplis. quomodo scientia quietis acquirat. Nam ebrij et dormientes scientia prauitatis cā nesq acquirere cap vbi nequeunt, nisi ab illis ebrietatis morbis et somni perturbationib. liberati fuerint, animisq nisq quietis et sedatis. Itaq pueri scientiā principijs geometricis non possunt, nō si prius perturbationes et motus illis sedati fuerint. Et vel propter vitiositatē mentalē, et propter conditionem quietantē. In pueris cū magna est perturbatio motus, tū humoris tum animi, et propterea, recta ratio recte iudicare nec persuasibilis verē persuadere possunt. Hoc igit istis octo explicatis hac doctrina generatim cognita, qd et ijs quos in hoc cap. tradita sunt manifestū fit ocōm alterationem nam in scientijs tum qualitatē et in ipsa animi scientia parte ee, nihilq preter ipsa per se, sed tm per accidens alterari si in ea acquisitione alteratio quaedā intercurrat.

CAPVT QVARTVM

Dubitabit aut. Prima pars cap. qz superioribus capitibus theorematis quedā ad rem nostram et metam spectantia expleuit. Jā ergo in dubiā questionē vocat. Primum ois motus cū sit mutatio quo ad substantiā et tranquillitatem vocari queat. Et pro parte negante ea in commodā duo ne prima. Aliquis latio alteri aequalis ee possit. Cū ergo latio recta sit unius rei. Sed hoc videtur ee absurdum, hac cōmuni ro nē illud absurdum est, ex quo hoc sequitur. Ergo nō minus et aliquis latio aequalis alteri ee possit. Cū alteratio et latio aequalis species essent. Sed hoc est falsum. Cū et illud ex quo hoc sequitur. Falsitatē minoris sic deducūt, qz hoc modo qualitas ad quam alteratio suscipitur, calor vg. et magnitudo. Linea. vg. et quam et super quam latio esset inter se obtinerent aequalitatem: absurdum aut dicit ee asserere, calorē et lineam aequales ee. Sed in oratio 2da pars cap. Et pro parte affirmante prima. Motus recta

Ratio prima

quo ad

qua ꝺ velocitate ꝛ tarditate cum circulari comparari posse. Probatur.
Nihil prohibet quo ni ng pari velocitate, mobilia duo. Vnū supra rectam lineam aliud supra orbicularem formata. Et motus rectus quo ꝺ velocitate ꝛ tarditate respondet circulari. Antecedens declarat, qñ inquit motus rectus sic sunt ipsi motus ut Arcus ꝛ Cathetus sunt se, quos alterius est sursum, alterius deorsum.
Ex contra nihil Ro ꝺta pro parte cuiusmodi quis concedit motū circularem velocitate ꝛ tarditatem ꝺ velocitate ꝛ tarditatem motus in orbem comparari pt.
Sed ut videtur 3ª pars cap. in qua ponuntur regulas tradit, ex quib. intelligamus quinam motus inter se comparari debeant. Prima Regula est. Ea possūt in comparatione poni re quæ non sunt æquiuoca: cum nang æquiuoca diuersa habeant naturā, nūne conferri apta nata ꝛ referantur inter se. scdo. Vt. A to possibile vini ꝛ sonī, nemo apte debiteg inter hæc comparauit.
Ad ꝺ no concst obiecto contra hanc regulam. Multum. corpora aeris ꝛ aquæ unius cum est, neg in aqua ꝛ aer multitudine comparang. Et cū tamen aer quæ æquiuoca non sint, comparari nō negligerent. dixit hanc obiectionem qꝺ multū in aqua ꝛ aere non candē obtineant rationem: nang cum multū de aere contineat tū ꝛ vltra, aer quidem rone multis, ꝺ multus aqua ꝛ spectu, qua tenuis nempe in maiori quantitate parui hē materiā, sic aqua contra ꝺ multa comparatione aeris, qua tenuis nempe in parua molli multū hē materiā. Esto er hæc pars æquiuoca non sint, ut tamen placet, sint in ambiguā, in qui ꝺparatio propria cadere negaret.
Ad hæc ū Regula ad dignā secundā ea quæ inter se ꝺparari debeant, ꝺ Ea quæ comparari inter se debent, videndū est, ut non solū æquiuoca non sint, sed nec specie differant. Itaq non poterunt ꝺparari Candor ꝛ frigus, qua tenuis rationis, qꝛ naturā specie dissidentes sunt. Poterunt aut duo Candores ꝺparari, qꝛ sub eādē specie sunt. Unde vꝺ ut neq id, quod: neq id in quo, sint diuersa, hoc est solū exempli causa colores qui comparantur inter se, red eiam id in quo comparantur, eadem specifice naturā communione oportet habere.
Ad 1ᵐ. Loquī generaliter capti sunt. Quia opponent ei ea, quæ ꝺparari

inter se

niter se debeat, nunc iam hoc ipsum ad inquisitionē de ms in tractatione ne[cessa]rio
modum, Motus qui sunt species illi ex aequali tpe aequalem extensionem magnitudinem
quo ad celeritatem possunt, qui aut differentes aut species
ac nulla teneri possunt. Quare si linea describeretur a tpe quod aliquod mobile
transeat lineam, non poterimus hi motus aequales colligere dicere: propterea
quod inter se species diversas, ratione sui eorum separatur tpis.

Arg. ei[usdem] Illi quod dicit unus exemplo illum probavit, quod nempe Latio et Alteratio debeat aequari non possunt, nunc aliud de locutione recta affert.
Locutiones inquit et motus recti recte comparari nequeunt, tum quia mutandi
forent, recta linea in lineam in volando, inter se aequales eo quod est absurdum
Tum quia motus in volando et motus recti distinguuntur species, tales aut non
possunt recte comparari.

Verum igitur est causa. Quaerit hoc loco unde species hos motus distinguantur: neque
enim causa eius ad tpis, quod unum idemque semper est, ne extra patuit
refutari potest an igitur inquit ex eo proveniat, quod Latio genus sit motus et in volando
motus tenuis species inter se diversas subsecundum habeat. an vero quia hoc
genus sit, sunt quae recta et in volando velut distincta species contineantur?
Quattuor ad eius modum dubitationem. Quando dicitur mutatis, cui differant a diversis
rectae lineae primo respicit: ita ut in quibus ab eo quod sunt separatae
hoc est ab instrumentorum gratia de se manentes rectae vero. Ambulatio et Volatus
sunt species diversae, quia hic alius alius pedis gressus facit.

Quasi a ni[hi]l dicat quod. Regula 3. Ad operationem non sit ea species
quae tum necessaria, sed necessaria ea in finem conveniens: naturam quippe
genus non est unus, hoc est non hic tantum unitatis, quantae operatio requirit, sub genere rerum naturae, admodum distinctus contineatur, veluti sub animali
equus, bestia, homines species. adeo ut genus suo modo habeat aequivocum, hoc
est non dicatur quidem proprie aequivocum ad quod est illud, quod aequivocum ad casum
dicit, aut quod analogum nuncupatur, sed ni fallit ratione quadam, ob naturae
rerum inter se dissimilitudinem.

Quae igitur proponit dubitandi eius modum. Unus explicat. C. Albedo et magnitudo diversa
sed

sũ species contrarie? vt nigrũ et albũ. Sin vo dicũ qz in tõ sũ diuersa habent naturã, nulla subiecta rõne habita? Quesq; quis nã sit terminꝰ. Hoc est ve d. Thomas in textu dicit quo nã sit definitio specie declarande? capitulatq; controuersiã hanc subiungit, cum eã propriã omnꝫ rei definitionem qua diffinimus debeamꝰ, vtrum id de quo agitꝫ sit de albo nõne V.g. an dubitet, an aliud qui dicat, non qz nõ albũ nõ sit, sed qz vterq; horũ sit inter se diuersã naturã, hinc itaq; offert se dubitatio circa hunc vtriusq; solutio. Species nã diffinitionem non habeãt nã, sed naturã inter se ipsas, diffinitionẽ nõ ei diffinitã assignare dẽt.

Et quo quidem Lectꝰ tradidit doctrinam, delationum comparatione, deinceps dicturus de alterationum comparatione, inquirit quo modo fieri possit, vt hãc dicamꝰ æqualis qualitatibilis siquidem ad quas tendunt non æqualitatum quarũ qualitatum proprie est, sed similitudo cognominat. Concordatq; ad respondendo posse nihil omnꝫ alterationi comparari inter se quo, ad velocitatem si diuersarum qualitatum necesse sit, æqualiꝫ fiant tpe, hãc siquidem comparatio, non in qualitate per se sumptas, sed in motꝫ qui contrarii a quarũ fiũt recidant.

Quare sumendum est. Regula data de comparatione motuum huiusmodi, ne aliqua deceptio in comparandis motꝫ existat, sumenda ingnit. sunt species alterationum a Latione. V.g. atqui ob interrogationem harum perspectam de sunt mobilium inter se diffinita, hacq; rõne hã motiones differentes nec, quarum mobilia per se et non ex accidenti distinguunta genere, hã vã specie, aut numero, quarum mobilia specie vel numero sunt diffinita.

Ad hi alterationes. Vocat in quãstionem vtrum ad comparationem faciendam formã ipsã spectandã sint, an vo subiecta in quibus reperiantꝰ, determinat se doctor ad vtrumq; quidem respiciendum esse, tam ad formam, quam ad subiectum, sed alia alteꝫ alia rõne, tum ad formam, cum eadem secundum diuersa sit alteratio quarũmq. Ex formam siquidem diuersitatis motuum diffinitio arguiꝫ debet, vt paulo ante docuimꝰ: ad subiectum aut tum, cum de æqualitate et inæqualitate exorta quæstio: hã namq; alterationes diuersarum partes consequuntur, quarũ. subiecta idem æquales partes alterantꝰ.

In generatione. De comparatione generationũ alteꝫ corruptionum, postremo loco agit sed negat ante ea has velocitates aut tarditates posse, sic cum nomen essent, sed hã sunt simul cum alterationib. prædictis, sic ergo sumendo ad

quam

generationib⁹ alt⁹ la mag⁹ho mel⁹ argue velocit⁹ sunt, quib⁹ ns spes cadendi, nunq⁹ vel occidunt tpe aq̃uali: cũ pono sunt celi nouũ, quib⁹ tpe aq̃uali diuersũ quid orit⁹ & interit.

Quod ñ. Ex occasione Li tagorice redarguit qui numeros rerum substantias fuisse dicebant, cum cũ ñ numeris magis & minꝰ reperiatur, dicit ꝰ quippe quaternarium maiorẽ binario & binarium minorem quaternario, cum substantia magis & minꝰ nequeant, ad designandas personarum species quod falsum est.

CAPVT QVINTVM.

Superiore cap. quinam motus comparari inter se possint inuicem & si comparari dictum est. Nũc restat ut quo pacto. à qua proportione ꝯparandi sint docet. Id aũt per certa theoremata fiet.

Cum aut omne. Primum ostendit quasi hui⁹ hypothesis causam in omni latione ista q̃ inueniri, id quod mouet; quod mouetur; spatium & tps. Et qñ de duob⁹ posteriorib⁹ possit quispiam ambigere, ideo hãc quoq; ad latione necessaria cõ sit concludit. Nec quod mouet simul mouet & mota est, id hoc nec momento temporis, nec puncto magnitudinis fieri pt̃. Per latio ñ minꝰ tps & spatium exigit. Ac inquam. Deinde accedit ad theoremata tradenda quib⁹ rem propositam declarat in ꝙb⁹ aut. id q̃d mouet appellat A. id q̃d mouetur B. spatium C. Tempus in super D. Proponit itaq; theorema huiusmodi, si A mouet totũ B. per spatium C, in tpe D. Virtus aq̃ualis moueri q̃, aut ipsum met A. mouebit ipsius dimidium B. per duplum ipsius C. aq̃uali tpe. Adm theorema. Virtꝰ A & ipsum A mouens, mouebit dimidium B per totum spatiũ C. dimidio temporis D. Theorema 3m. Si aliqua virtꝰ certum pondꝰ definito aliquo tpe per certũ mouet spatium, eadem virtꝰ, eidem pondꝰ tempore dimidio q̃ spatiũ dimidium mouebit. Nam ut .x. aliquod mouens portare libras .c. per milliare valet, nec idem mouens portare libras tot q̃ medium milliare, tpe dimidio valebit. Theorema 4. Si aliqua virtꝰ certũ pondꝰ mouet, definito aliquo tpe q̃ certũ spatium, dimidium virtutis eius mouebit dimidiũ ponderis eidem aq̃uali tpe q̃ aq̃uale spatium. Eadem namq; propositio est, totius virtutis ad totum pondꝰ, cuiuscũq; partis, quæ est dimidiata virtus ad dimidiatum pondꝰ. Quare consequens est, ut q̃ aq̃uali quidem spatium tpe aq̃uali tota virtꝰ moueat, totum pondꝰ; dimidiata aũt q̃ dimidiatum spatium.

Theoreumata 3. Si aliqua virtus certo tpe per aliquod spatium certum pondus aliquod movet, non necesse est, ut eadem virtus pondus duplo magis, aequali tpe per spatium illius dimidium moveat: fieri enim pt ut eadem virtus pondus illud duplum movere loco nullo modo valeat. Theoreuma 6. Si dimidium alicuius virtutis definito aliquo tpe, per aliquod spatium moveat dimidium pondus eius, quod tota virtus movet, non oportet ut idem virtutis dimidium totum moveat pondus aliqua illius temporis parte, aut aliqua illius spatii parte, quae eandem ad totum spatium, aut tpe proportionem servet: quam virtus ad virtutem, quia alioqui posset navis quam trahunt multi homines per longum spatium posset trahi ab uno eorum, per aliquam exiguam spatii partem quae obtineret ad totum proportionem eandem, quam hominis illius virtus ad omnium virtutem, si omnium trahentium virtus et spatium ipsum eadem dividante proportione. Theoreuma 7. Et quod ad lationem motum postremum cum duae virtutes ita affectae sunt, ut una quaeque per se aliquod pondus certo aliquo tpe per aliquod spatium moveat, cum ambae coniungentur, poterunt quoque duo illa pondera in unum coeuntia simul per aequale spatium eodem tpe moveri: quandoquidem eadem proportio est unius ad unum, quae duorum ad duo. Enumerat deinde theoreumata quod alterationem et accretionem spectantia. Theoreuma in ordine 8. hac vero in materia primum. Si aliqua virtus, ~~cum~~ tpe augeat certo, aut alteret tm, duplo longiori tpe, duplum augebit, vel alterabit. Theoreuma in ordine 9. Virtus eadem quae toto tpe auxit et alteravit totum, dimidio temporis augebit alterabitque dimidium. Theoreuma postremum. Si aliqua virtus tpe certo, alteret et augeat tm, non oportet ut dimidium eius virtutis tpe eodem dimidium alteret, augeatve: fieri namque pt, ut dimidium virtutis nullo modo patientis contumaciam valeat vincere, atque ita nulla dr motio.

Sententiae libri Septimi.

Quidquid movetur ab alio, moveri necesse est. tex. 1.
Quaecunque movente, aut habent principium motus intra se, aut extra se. ibidem.
Nullus motus pt esse infinitus, qui habet extrema. tex. 3.

Motus vnus dr tribus modis, gnre, specie, et numero, tex. 4.
Primum mobile in tpe finito absolute motum tex. 6
Corpora finita, nulla tenus in toto tpe moveri possunt. tex. 7.
Quaecunque movent movent, aut vt finis, aut vt efficiens. tex. 10.
Simul sunt ea inter quae nihil est intermedium. ibidem.
Inter movens et mobile nullum est intermedium. ibidem.
Quod proxime alterat semper est simul cum eo, qd proxime alterat tex. 11.
Habitus alteratione non comparantur qz sunt in relatione tex. 12.
Virtus est propria cuiusque rei perfectio. tex. 18.
Virtutis acquisitio, generationi potius similis est, quam alterationi tex. 19.
Alteratio circa scientias non versatur. tex. 20.
Absurdum non est rectam lineam aequali circulo posse

CAPVT TERTIVM.

Ost vđ libri pars, cuius prīcipium est seu pcm dcrīe cē aliqđ primum movens im mobile id aūt vt fieri possit prius probari nihil à seipso movēri. Sumit aūt huius tractatūs 2m cē 3 dō ostensō, q̄d superiore capite in refutatione vđi argumenti, tex. 1a. dictum est, quōd posse, aut quicdam interdum mouentia, interdū quiescant. Primo ūō enumerando oēs sententias quā de motu & quiete cē possunt. Dēm de ordine examinando.

Principium aūt. Principio proponit doctrinam de Primo Mouente explicari posse si incipiamus à resolutione quæstionis, cuius superiōis cap. tex. 1a. mentionem fe cimus, quū fiat q̄d quædam nonnunq̄m mouentia, nonnunq̄m nunquā quiescant.

Vniuersa itaq̄. Oēs. Dēm de sententijs quas de motu & quiete Deum hre posse non enumerat. Aut em numero oēs res mouentia aut quiescunt; aut quædam mouentia quædam quiescunt, q̄d rursus tribus modis fieri pōt; aut em eā quæ mouentia, semper mouentia, et quæ quiescunt, semper quiescunt aut oēs aptæ natæ sunt ad quietem, vt quæ mouentia possent quiescere, et quæ quiescentia possent moueri: aut quædam mouentia, quædam quiescant: quædam interdum mouentia, interdum quiescunt. Subiungit dēm de causam huius tractatūs, q̄d et quæstio proposita ea de dissolui, & in sit tota huius libri, q̄d est de Primo Mouente absoluī possit. Vniuersa aūt. 2da pars capitis in qua opinionem Zenonis, qua ora semper quiescere, nihilq̄ moueri asserebat, 4 argumentis refutat. Primum. Quā cuiq̄ sensibili ēē deprehendentia, ea rationibus non ēē, non est probandum. Si talia sunt, ne sensibilia deprehendi queant. At motum ēē sensibus deprehenditur, ergo motum non ēē, rationibus non est demonstrandum. 2m. Cui cunq̄ naturam tollit is non partem de natura curat, sed totam destruit naturā explicationem. Atqui motum ēē negat, il tollit naturam definiēti cm̄ naturā, q̄d sit principium motq̄. Qui qui motum negat ēē, totam naturā cognitionem tollit. 3m arg. Cui cunq̄ motum negat, ei oēs scientias & artes tollit: Atqui qui ea semper quiescere docet, is motum ēē negat. Ergo qui ea semper quiescere asserit, oēs artes & scientias tollit. Ergo arg. Contra negantem principia non est disputandum. Sed qui negat motum, is negat principium Physicōi. Ergo contra eum qui negat motum Physicā, non est disputandum.

1616.
Die Feb. 11.
maximo debacchante frigore. Duo rustici in Circulo Cracovien. mortui sunt.

minus tamen hac opinio naturae adversatur quam superior, quia motus magis evidens est quam quies, et tanquam habitus prior privatione, plura etiam de motu a physicis dicuntur quam de quiete.

Atqui inquiunt. Refutata opinione Heraclitii eius responsionem ad primam rationem refellit. Dicebat enim omnes res quae tunc essent quaedam moveri, non quasdam moveri, quasdam quiescere: aut interdum moveri interdum quiescere, ~~et~~ si prima ratione refutabatur nos nostris sensibus motum non posse percipere dicebat. Hanc igitur ipsius responsionem refutari facile posse Aristoteles dicit. Nam licet non explicet, quomodo omnia semper moveri dicat, ex communi tamen motus genere probari potest, quod nihil semper moveatur, sed omnis motus finiatur. Et primo probat de augmento et decremento sic. Secundum augmentum et decrementum non potest quicquam moveri continue quin detur intermedium. Tunc non possunt omnia secundum totum motum semper moveri.

Est autem hoc. Comparat hos, qui totum augmentum dicunt continuum, his qui dicerent excavationem lapidis a guttis esse continuam: ita ut si tanto tempore tantum excavatur in dimidio dimidium excavabitur, et in alia quavis temporis illius parte etiam pars alia excavatur. Ita etiam de augmento si enim augetur 20 annis in dimidio dimidium et in alio aliud augebitur, quamvis non semper notus sit motus, sicut excavatio a singulis guttis non est nota. Similiter est aliud exemplum de arbore quae nascens ixta lapidem, ipsum tandem scindit dum crescit, videtur enim motus iste ~~mere~~ scissionis: statim reiicit hoc Aristoteles, dicens quod non ~~ita~~ ita est, non enim quavis gutta, et in qualibet parte temporis cavat, sed omnes simul: similiter non in toto tempore, quo arbor nascitur lapidem scindit, sed tempore quodam, sicut qui navem trahunt non enim quivis per se aliquo tempore trahit sed omnes simul per totum tempus. Ita fit augmentum, non enim calor naturalis per quamlibet dispositionem continuo tempore auget, sed aliquo tempore disponit et alterat et post auget similiter in diminutione. Concludit ~~Aristoteles~~ quod quamvis diminutio et au

gnentū dicit ſ. ſ. ſ.

oppugnata, hic enim dixit, omnia alia tempore quiescere, alio moveri. Reiectis his quae opinionibus ad inferendum demum, quintam divisionis partem iterum veluti resumit dicta, et syllogismum divisivum componit patet omnia praeter unam quas intendit destruentem.

CAPUT QUARTUM.

Ut ostendat, unicum esse perpetuum motum continuum, et unum Motorem Immobilem explicatam illam quaestionem, an omne quod movetur ab alio moveatur, nusquam repetit, idque praeter duas causas. Prima quia ibi generali sermone tantum est tractata et non ad omnia rerum genera quae moventur, accommodata, hic autem plurimus de ea differit. 2da quia ad rem propositam confirmandam necessario adhibenda esset. Cap. sunt duae partes. Altera divisionis quaedam moventium et Mobilium continet. Altera in singulis probat ea quae moventur ab alio moveri. id quod in fine concludit.

Eorum igitur quae movent. Prima pars cap. et divisio Moventium et Mobilium prima. Eorum quae movent et moventur, alia per se, alia per accidens. Per accidens illa moveri dicuntur quae aliis insunt, velut ut accidens velut ut pars. Per se vero quae movent res quae aliis ut accidentia insunt nec quia tantum eorum pars movet, ut medicus sanat per se et manus percutit per se. 2da divisio est subdivisio eorum quae per se moventur, horum enim quaedam a scripsit id est a principio activo interno moventur ut animalia. Alia ab alio extrinseco moventur, ut inanimata. 3a divisio est, tam ea quae a se quam quae ab alio moventur, vel secundum naturam, vel in et contra naturam moventur.

Ea enim partim natura ferunt ut terra deorsum, ignis in sublime: partim contra naturam, ut terra sursum, ignis deorsum.

Atque maxime Propositis in prima parte divisionibus nunc in 2da ex singulis illarum divisionum membris monstrat Aristoteles. Omne quod movetur ab alio moveri. Primum igitur maxime manifestum esse dicit in iis, quae contra naturam moventur, quod ab alio aliquo moveantur, ut si lapis proiciatur, obscurum non est eum ab alio moveri. 2do

ri ys quā non in sed natura mouente in ea pñ ys que ys nre quā a se ipsis mouentur, vt ani malia, clarum est, q. ab aliquo mouentur. In 30 aut ys nre quo nō inanimata, vt grauia et leuia a mouentib. dicunt, dubium est a quonam principio, mouentur. Qd tñ non a se ipsis sed ab alio mouentur, duob modis probatur. Prmo a natura mobilis, deinde a grauib. mouentib. Et Mobilis q argumentis. Primum est. Quicquid se ipso mouetur, ca in eius, et anima ta partis sed grauia et leuia a mouentib. non mouentur. Ergo. 2dm. Quicquid se ipso mouetur, ca se a motu cohibere possit vt si at ambulat, etiam num ambulare et se ipsum a motu cohibere pñ. Sed grauia et leuia a se ipsis a motu cohiberi non possunt, nisi ab alio impediantur, Er non a se ipsis mouentur. 3m. Quicquid a se ipsis mouetur, ca possunt plurib. quo sunt mouentib. Sed inanimata non possunt plurib. a se ipsis mouentib. nisi ig nūl, non pl a se ipso sursū et deorsum moueri. Er inanimata a se ipsis non mouentur. Ptm. Nullū corpus nisi pt se ipsum moueri. Sed grauia et leuia sunt corpora. Er non possunt se ipsa mouere

Sed contra Cum probabile. Inanimata naturali motu non moueri a se modo ad alio extrinseco moueri dicit. Ad aut hoc explicat. motus primo principio et Causa dignitatis, puta Mouente et Mobili, dicit igr q sicut Mouens et dplex et dm naturam et preter naturam, ita et animatum et inanimatum. Mouens preter naturā est cum ipse non ht principium actiuū ad talem motum, sicut cum virtute mouentis lapidem sursum, tunc mobile non est mouens dm naturam, quia grauitas non est talem motū efficiens. Mouens dm naturam est, cum in se talis motus principium ht, vt calidum dm naturam calefacit, et frigidum frigefacit. Ita etiam de Mobili, id est mobile dm naturam, q. ad talem motū principium ht. Mobile uo preter naturam est q potentiam non ht ad talem motū sed quia grauia sursum leuia deorsum feruntur.

Dm aut. Cum dixisset tunc ea naturaliter moueri cum ad propriū actū ex potentia tendunt, qi dplex erat potentia, et dplex actus, et sic dplex ea moueri contingeret naturaliter. Distinguit hoc primo, nam ex hac multiplicitate provenit diuersitas eorum secundū, a quo istis moueantur. Exemplo quodam sensibili duplicem explicat potentiam et actum; dplex igr quia potentia sensibilis, vno modo sentiens dicitur. Alterno modo, dicunt qui iam sentit, sed non secundum actum, contra

cùm ſi cui poſſet actiua dr, ſed abſ: nam qui dicit eſt in potentia. ad duo, non po ad habitū ſi cui ad contemplationem, quā ex ipſo prouenit: at qui iam dedicit ſcyſſ in actu eſt in potentia ſolū ad contemplationem: vnde ſi qui habitum hꝫ eſt quidem in potentia. ſed non ſicut prius quam habitū ſcyēt. ſed paſſiua eſt actu reſpectu priꝰ ordo potentiæ, paſſiua potentia re ſpecta vltimi actus.

Quæſt. Conſequēter tandem illud problema. Vtrū qd mouetur ab alio moueatur, ſi fiat ſillatio non quandoq; ex prædictis, vtrū qd mouetur aut ab alio naturā aut violen ter mouetur. Et ſic vtrum moueatur, dum eſt ab alio moueri. Dicit ſillatio nacam, aut à ſe ipſis, vt animalia, et hæc ab alio mouente, licet in mira bili: ſi non a ſe ipſis, vt inanimata etiam ab alio mouente, puta a ge nerante, aut a remouente prohibens. Cum autē hui⁹ modi ſint ſua quæ mouentur, patet vtrū qd mouetur ab alio moueri.

Caput quartum, vtrū ꝓbat ab hoc ex.

Dicit qd. In prima exp. parte, in hoc quasdam diuiſiones mouentiū exponit deinde proponit vtrū aliquid ſit mouens, qd non ab alio moueatur, deq; conſtat. Dicit mum igit̄ moueatur dicit qd ea quæ mouent, aut ita mouent vt ipſa ab alio extrinſeco moueantur, vt baculus mouet lapidem, et ipſe, à manu mouetur aut ſic mouet, vt ab alio extrinſeco non moueante, ſed ipſa ſe moueant, vt homo mouet lapidem, ipſe aut ab alio extrinſeco non mouetur, hæc ſe moventia ſunt duplicia. Alia enim primum eſt extrinſecum mouens hoc eſt ſine medio mo uent vt homo mouet baculum ſine mediis, nempe manu. Alia plurib. mouent mediꝫ vt baculꝫ mouet lapidem, ipſe à manu mouetur, quam mouet homo. Alio rum. ordinat. extrinſecum primo qd primum mouet extrinſecum, non extrinſecum mouet pri mum, vt homo mouet baculū, non baculꝫ mouet hominem. Deinde qd extrinſecum ab eſſe primo non mouetur ſed primū aliꝫ extrinſecum pōt ab lapidem baculꝫ non pōt mouere nisi homo moueat. Sed homo mouere pōt licet baculꝫ non moueat. Quare primum magis quam extrinſecum mouet.

Et igit̄ oēd Poſt diuiſionem 2do hoc probat ni oīa mota ab aliquo primo qd ab alio extrinſeco non moueatur: ſed ſe mouere dicatur, à ſe ipſo moueri neceſſe eſt. Eſt aut primū argumentū quod ad hoc tale. Omne qd mouetur ab alio aliquo moueri neceſſe eſt, vel hoc mouetur magꝫ ab alio medio, vel non ab alio ſed à ſe ipſo mouebit. Et non pōt ab alio, moueri. Ergo à ſe ipſo mouebit. Quod non ab alio moueatur oſtendit. hoc enim, qz id mouetur ab alio mo tum vel dicetur mouebit, qd primum ſit. Et ab alio non moueatur ꝛ hoc iterum

ab alio ꝓcg ni in infinitū abibitur. Sed in infinito nullū est ꝑmum. Ē in infinito nullū nō ē pt. Manifestum itaq; est cur ꝑmū mouens ab alio non mouetur, si ꝑmum mouens mouetur sit ne mobile a se ipso mouetur. Abiit aut hoc factus propterea, vt ostendat se Platonē fore rationi cōsentaneū ponentē quod ꝑmum mouens se ipsum mouet, non probare ea tm̄ in ꝗbus ad motum, vt ex probet ꝑmum mouens ab alio non moueri. 2dm̄ argumentum astruit, dicens ꝑmū mobile duas habere ꝓtes, quarū prior est in qua mouetur ꝑmum mouens quod mouet, et aliquid quod mouet: quod aut est id ipsum quod mouet, vel est diuersum ab eo quod mouet. Alterū horum. Dicit quod aliquid moueat ab eo quod ipsum mouet, moueri non pt, vt clarum non pt propter hoc, nisi a manu, et hoc ab homine moueatur. Istud probat tali argumento. Id quod mouet, vel se ipso, vel alio mouet; si se ipso non est dubium mouens quod mouetur: si alio hoc est, si diuersum sit quod mouet, et quo mouet, aut tandem ad aliquid deueniet, quod ab alio sed se ipso mouebit, aut in infinitum progredientur. Et absurdum est vt supradicti argumenti ostensum est, in infinitis ordo motorum. Ē in infinitis ordo nō potest. Sed ad ꝑmum aliquid mouens, quod mouetur primo, in quo ordo iste stare necesse est. Impossibile ē id quod mouet ab alio extrinseco moueri, id vel pt per attendere, vel per se stando, aliquo modo fieri pt, vt id quod mouet, ab alio moueatur. Ē non id quod mouet ab alio moueatur. Maior propositio probatur per octo per tibus multis rationibus ductorum. Ad absurdum, quod nullo modo fieri pt, vt id quod mouet ab alio moueri nō per se, vtra etiam necessario esse sit. Ludouicus quoquo ē tertio nō stet ratione, qui dicebat esse verabat, ꝑmum mouens nō quāq; ab alio moueri posse.

Demonstratum est em̄ 2da parte cap. in qua docuerat ꝑmum mouens plane ee nō mobile. Nihil aut in quo nit, quo modo aliquid se ipso mouere dicat, quia nō fieri potest dum de ad istud diuersorum statuit hypothesim supra lib. 6. cap. 5. probata, quod id quod mouet in partes diuidua, seq; diuidi possit. 3o et per quem modum quib. aliquid se ipso mouere dicit pt, et ex quib. hoc habet. Est aut primus modus quo totum se ipsum mouet totum: hunc modum duab. rationib. declarat. 1ma ē hoc totum se ipsum mouet, eodem modo mouens et mouetur et mobile mouetur, cum mouens et mobile vnū sit numero et individuum specie. At mouens non pt eo ipso modo moueri quo suū mobile mouetur, qa non simul aliquid alterari et alterare pt. Ē totum se ipsum totum mouere non pt. 2da rō. Id totum se mouet totum, id est dicit ipsum se ipsum in potestate et actu, et nihil pt dum se potestate et actu ee. Ē nihil se ipsum

totū mouere pt

totũ moueri pt. Probat ꝙ, qz
si nõ actu requirit moueri dr. qz motꝰ sit actꝰ imperfectꝰ mobilis: et
moueri nõ est actꝰ. Dr si totũ se ipsum mouet, simul erit actꝰ et po
tentia.
Nam ꝙ ostenꝺ. 2ꝺ modus qui ab Aristotele exponit qua aliquid a se
ipso moueri statuit, est, qua totũ se moueri dr, ꝙ partes se inuicem
mouent et altera ꝑ se alteram impellat, qꝺ fieri non posse ꝙ argumento
probatur. Dr minus est. Si semper altera pars alteram inuicem mouet nullꝰ
est primus. V.g. ꝑ brachia mouet manum et hãc inuicem brachia, non
pt dici ea manu prior moueri, ea brachia, et nõ dr motus est aliquid
primum. Dr altera pars alteram inuicem non pt. 3ꝺm arg.
Quidquid mouet et ab alio mouetur, id non recipit ꝑ accidens motum
et altera pars hic alteram mouet et vicissim ab ea mouetur, er alte
ra ꝑ accidens mouet. Quidquid autem ꝑ accidens pt non eo. Dr altera
pars pt non moueri, et ita altera mouebit, altera mouebit et immobilis
erit. Ergo non totum mouebit se ipsum, sed altera pars alteram move
bit. 3m arg. Nullus motꝰ eo pt si semper alterum mouetur, et vicissim
ab eo qꝺ mouet, mouetur. Sed vel ꝺo immobile aliquꝺ primum, vel ad ta
le qꝺ se ipsum mouet, deueniendum necesse est. Dr nec ullus motꝰ eo
pt, ut altera pars alteram mouet, et vicissim ab ea moueatur.
4tum arg. Si semper altera pars alteram mouet, et ab eaꝺ moueri
in eadem motꝰ genus mouet et mouetur. Sed nihil pt eodem genere motꝰ
mouere et moueri. Dr nec altera pars alteram mouet, et ab eadem mouetur.
Dr altera sic. Quarto et postremo modo dicit modus est, qua totũ se ipsum
primo mouet, qm una uel plures eius partes se ipsas mouent, sed et hoc
modo totũ se ipsum moueri non pt, vel cum totũ a se ipso mouebit, qz
pars eius aliqua seipsam mouet, vel ut totũ se moueat, si pars tm
aliqua se ipsam mouet, non totũ, sed pars prima se mouet, cæt a reli
quis separata se ipsa non totũ se mobilem: si totũ mouetur et tã pars
se ipsam et accidens mouebit, et præterea partes etiã inuicem non pos
sunt. Dr non totũ a se ipso primo mouebit, qꝺ una uel plures partes
se ipsas mouent.
Ostenꝺ ꝓpo. Ad ꝓpositum ꝺo, est, qua aliquid se ipsum moueri dr
qm una eius pars immobilis est et mouet alteram autem mouet et no

mouet, aliq̃ hoc solo modo fieri pt̃ se aliquid sic ipsū totū mouebit, qđ
on, tota aliqua magnitudo in partes diuidi pt̃. Altera pars mouebit
et altera mouebit, totum ig̃ ita sic ipsū mouebit. Et reliqua tandem
ea pars quæ pro ne quærenda an sint probatio nob. pro posito, cuiq̃ facile
ne dissolui.

CALVI SEXTVM.

In capite præcedenti in singulis quæ à primo mouente dari quid vnum immobile, a quo
in reliquas partes motus deriuetur, concluimus: hic aut ex tota serie motus, qui in natu
ra inuenitur, deducendum unum et primum motum, omni motu mutationeq; priorem
ac sempiternum probare: postea uero aliam ab eo quæ à primo motore mouetur primum
sempiternum et dotem

Cum aut. Prima pars capitis, in qua primum omnium motum perpetuitatem
huic in modum concludit. Semper inquit fuit motus, sed in aliq̃ mouente et requiri
ab motor sit unus, siue plures sint alia quæq; mouentia æterna subcæleste
no non. Et necessarium est motum sempiternum esse. deinde ostendit eum et ordi nu
tationem et expertem: et si fingamus inquit, quæ dare physica generationi
et corruptioni expertia, modo et modo non et: item quæ licet fateamur perfec
mouentibus et q se uidemus, sensibilia, quæ in animalibus motum edunt, per aliquam
cupiditatem, unica cum animantis. ni capere ac dissentire, aliq̃ sic quidam prin
cipia interdum mobilia et, interdum non et, in quæ nullo tempore posse et
tea, aut et desinant cum faciunt, in tercentia cum quæ se mouent affecta
sunt magnitudine, nullam quippe in diuisibile moueri pt: aliqui in talibus id qđ
fuit corpus oportebit. Et est ordinem mutationibus exponi

Qđ aut qđ Dario ædā pro æterni tate motus, continuā aliq̃ perpetuā motu
ortum a certa prius breui, nullum quippe talium esse fuit semper, aut simul inse
sa sit, et ahā generari, ahā et interimi et, Et deinde ostendit, quia motus, qui communis cau
sa sit, et ahā generari, ahā et interimi et. Cuius ratio ciuidq; ad singulares
aliqua præcipue mouentia, experta motus, et multa ex illis quæ se ipsa
mouent occupant, aliaq; succedant illis, et in lucem producunt, et eorum
mouens mobile aliquid mouet. et illud item aliud, necessaria in et deinceps
ter ipsa aliquid aliud mouens, qđ universa et hinc est et ex motu etate, sit
causa universalissima, et in suam ordinem et nam et. subdit, non modo si

ung sit sempiternum cē oportere, sed idem, quod q̄ pro numero addē cē habet plurib⁹ numerentē, in assignando, potius unū, cē, quam plurib⁹, sic etiā plurib⁹ sibi positis finitē, quam infinitis. cum enim finita sufficiant ea potius assumenda cē, quam infinita. Atqui sufficiat unq motus sempiternus unq quo cōtinuo omnia ipse fit primū certa cē plura primi cē non possūt. Et primi potiq̄ sumendi sunt.

Atq; per hoc. Dō 3ā. Oster ni tota ratio primi, simulq; veritatis virtualis motq; quod in natura sempiternum sit, ad unū primū reducēdi, ac hui⁹ ad quē pertendat, excluditq; necessē infinita retro. Sed hic idem est ā terno atq; unq, eiusq; continuum, q2 ab uno sempiterno q̄ cadebat principio. Et damnū est motum primū unū et sempiternum. Nang si motq; cōtinuū ab alio alq; alio motū recta motore, non esset ea primum, sed unq aliquem subsequentē, q̄ est contra apodixin hū. 7.

Hinc igit. Dō 4tā. Ex principijs cōmunib⁹ quā sic motum, unū cē perpetuū motū ad ext. Rien negat, si alia principia cōmunia quā motum et accidens, causa perpetuā ei cōtinuā mutationis sit, cum ea oia ab alijs motis mutuata, nec sponte motua, nisi aliā in ijs sub motione manente causa sit. Et oportet principiū aliud ulterius hāc oia continuēs, q̄d neutiq; subeat motum, nec ex accidenti mutetur. Istud porro cē primum, à quo cēteris oia vim mutuentur: aliōquin motq; unq perpetuus ac sempiternus non debita.

Ex quibus cōstat. Motorem sphæræ primū caelestium quā sub primo Mobili voluntate ā terna perennemq; motionem fluere et in ea accidente motum cē oportuit utq; ac docet Aristoteles dia ex accidente aliquid moueri. Primum quidem, q2 ad cuius esse ei, q̄d ab alio ex accidenti moueri: quādam vē, q2 non quicquid in alio mouetur: qua vero, anima festa ex accidenti corporis mouetur, q̄d ipsum moueri: non quā hoc potissimū modo. Caelestes ac Beatæ Mentes quā erraticæ sphæræ globos circumuehunt ex accidente moueri: aliōquin motū sempiternum non esse cē erat: sed primum illo qua terna recipe assidat dictū tibi bq. quē primo Mobili circumacti, cui⁹q; accidens rotunda

Quod si quid est. 2da pars cap. 2di primi. Et q̄d a primo mouente primo motum in sempiternum cē ostendens. Motq; quē non semper est, ad nutum a motore qui q̄ sit, aut ex accidente mouetur, ut supra in 2 rotula per est. Et cum primum motum esse sit motionib⁹ perpetuum neq; sit, q̄ vita affectum, et nec q̄ sit nec ex accidenti mouetur, consequens, et id quod q̄d ab eo primo mouente ā ternum sit. Et 2da. Si non dicā corpus primum, q̄d in definito motu subsistat quod regunt mundū ab ā terno. non semper generatio rerum ac corruptio

cessissent, sed hoc est contra veritatem initio lib. conclusum. Tum et illae ex
quae id sequitur. Sequella patet. Si etiam inter primum Motorem et inter res quae
generantur ac corrumpuntur, intercederet Primum Mobile, cum primus Motor sem
per eodem modo se habeat. Quod non tale est, diversitatis causa esse nequit
nulla ab eo hoc modo varietas rerum manaret. Tum necessario dandus est
motus aeternus. Movet tamen nec ipsum Primum Mobile in Motore Primo motum
per se sufficere, ad generationem et corruptionem varietatis introducendam.
Sed quia ob differentem situm sed ad aspectum ad inferiora, et ob diversi
tatem ipsarum rerum quae patiuntur, aliter aliis temporibus se habeat, nunquam
eas ad motum evocet, nunc quietem eisdem commonstrat

Perspicuum igitur. Concludit demonstrata ea a se esse quae ad demonstran
dum sumpserat, alia nempe moveri perpetuo, alia perpetuo quiescere: alia insu
per interdum moveri, interdumque quiescere: primoque membro corpora caelestia
continentur: 2do Primus Motor: postremo Res sublunares.

CAPUT SEPTIMUM.

Postquam Aristoteles indagavit Primum Motorem. hoc capite incipit Motum Primum in
dagare, quo Primum Mobile a primo Motore agitatur: cuius rei causa primam
eorum lationem inter omnes motus primam esse ostendit. Deinde vero quinam
motus inter lationes primus sit inquirit.

Tria Capita ad finem desiderantur
quod non auditoris sed lectoris tupi
ignaviae tribuendum velis in audito
ris enim sobria diligentia nihil defuit
est ebria negligentia lectoris plurimum
obfuit quem honoris [illegible] gratia
nomino, videlicet Simonem Farcensem Minoris
Collegii Collegium. Auditum est 56 56.
anno. Commutatione brumali.

+

Commentarius
In Octo libros Physicorum Aristotelis Stagyriten per Quaestiones valde Eruditus. Incipiens ad Notu. Dignus lectione Digni Lectoris.

In nomine Dñi Amen.

PROOEMIVM.

Quoties mihi solet venire in mentem de Natura cogitare, indignè ferò Heraclitū illum lachrymis perfusum adeo plentem. Democritum vò in cachinos resolutum, sic ridentem. deflet ille communem quasi om̃ quæ sunt in Natura. Regno miseriam: ridet porro hic quasdam velut stultitiam: ubiq licet aliud agenti ma cademq causa Motus Rerum naturalium fuit, quem in amplissimo Naturæ Regno ita peruagari ac dominari certum est, ut ola orta occidant, et aucta senescant: ergo hæc quasi deplorandæ miseriæ Heraclito, ridendæq stultitiæ Democrito nata accasio, qd ola quæ creationis nouitatem ac mutationis orbe conclusa, quod nascentia interirent et quæ interirent renasci videamus? Sed erauit profecto mihi credite finis Heraclito, ridenq Democrito, quod ingeniosissimq naturæ intemperiæ ita euoxit stolæ, ut ex motu prima rerum Naturalium affectione, non splendeq videnti, sed philosophandi admirandi sese atq contemplandi materiam nobis dederint. Quid enim an non primi illi Naturæ contemplatores, eorum duces in primis stolæ, vt et tam admiranda Naturæ mysteria vel ex motu per non participarunt atq cognouerunt? Certe non alia ratione potuerant Naturam om̃ partem ipsius q effectricem Dei opt. Max. et Intelligentias. Cælorum quoq numerum, Magnitudinem, distantiam, agendi vim in hæc inferiora maximam. Quid et de Elementor vicissitudine motuq generatione, animantium procreatione loquar? semel concludo Deum ac Naturam hoc pulcherrimo theatro gnis variis, specie conspicuis magnitudine insignib, ornatu pulcherrimis, usu præstantib, mirisq dotibus. Quo circa dignum stolæ atq adeo Naturæ ipsa operæ pretium faciemus, si dum pro officij nri debito Theatrum naturæ contemplemur; primam hanc Naturæ affectionem vobis capiti oculisq. Cuius Emblema sane admirandæ rei spectum mysteriq, tot et tanta Naturæ secreta vobis aperio. Et qm̃ ut præclare docet Stolæ. 2. Posteri. cap. 1. perfecta minus cabi ri inquisitio q quæ sit nihil contineat. An sit res? Quid sit? Qualis sit? Quamobrem sit? in motu igitur cognoscendo eam methodum servare placuit, ut quæ apud Aristotelem sparsim in libris Physicæ auscultationis continentur, ad q hæc velut gere

rabis controversias sub quæstionib et artic alijs dispositas redigamus, maxime nō ex quatuor reliquis Physicor libris disputandi materiam sumemus, vnde quisq; hr clarius cognoscat, nihil in rerum natura absq; Motus præsidio scire posse. Vos vt cōspicitis animos non minus attentos, quam constantes, et benevolos non tam mea quam vrā causa libenter accommodate.

CONTROVERSIA PRIMA SENERALIS. DE MOTV.

Articulus Primus. De consentaneis opiniones de Motu.

Primum hoc quod circa motum præsupponi debet
Motum esse in RERVM NATVRA. quod olim sapientis mentis fuit affirmare, excepto Melisso, Parmenide, Zenone et cæteris quibusdam paucis qui negarunt. Melissum Parmenidis vt fuit hæc. Dicit nihil manca vel abiquid. si primum, hæc non tenet. si alterum, vel ig' in plenū spatiū, et sic duo corpora essent simul et semel in eodem loco, vel in vacuo, et sic vltra in diuisibili partib. vacuum esset, cum non sit maior ro cur potius vna pars diuisibilis vacua sit quam alia. Zeno sic arguebat. Spatium per quod fit motus horalis et latitudo cuiuscunq; formæ quæ possit acquiri per motum est diuisibile in infinitum. Et hæ infinitæ partes præexistunt actu, sed infinitum non est pertransibile, et nullam partem spatij pertransit mobile, nec potest vnquā moueri et ita nec dabile motus, nec erit possibile. Meminit horum Philo nr. 1. Physi. text. 10. et 3 Physic. cap 3. text. 1. et 8 Phys. text. 89.

Articulus Secundus. Statuuntur hypotheses veritatis causa.

Hypothesis prima. Ignorato motu Natura non potest vllo pacto cognosci, cum Natura definiatur principium motus, et motus sit quippiam proprium Naturæ. et ideo semper cum naturæ, ut dr 3. Phys. text. 1. adeo qd res subiecta Physicæ Naturali, causæ, passiones, demonstrationes, termini ac limites ipsius Physiologiæ definiuntur Motu. et ab hac scientia speculatiua ita disiunguntur, ut Physica vix contineatur motui omni no practico. Mathematicus disciplinas ratione à Motu secernuntur. Metaph. 6 ne 2 Hypothesis 2da. Dum rerum naturalium perfecto motu declarat et acquisito, nam quod non potest q motum, existunt naturales, quæ idem sunt effectionem quam nec in motu horet ut hoc motu, vel q motum acquirunt, ut vt inanitas, vel motu effectionem alijs communicant. Cæli et stellæ gerunt. 1

Ad hæc sublato Motu, gradus specie, et effectionib rerū Naturalium discerni non possunt qd adeo verum est, ut etiam ex motu Naturali Cæli differunt ab his sublunaribus. numerus Ordo, et dignitas ordin Cælestium, et ipse pulchritudo vniuersi Dominus ordinā

Phus cognitus sit, denig a tollis motum, nec Methaphysica, nec Perspectiua nec Musica, nec Astronomia, nec alia mixtæ disciplinæ Actiuæ et factiuæ, speculatiuæ stare potuerunt.

Hypothesis 4ta Plenag ac principia fundamenta Phisicæ motu dependentia et cognitæ sicut: motu cum reperta sunt q̃ quæ Causæ sint q̃ indicat varietas et diuersitas motus talis et alterationis inuentæ sunt, q̃ Elementa ac materiam primã ex qua atq; in naturalibus atq; in corruptibilem motus potest fieri, Mundum æternum esse et generatione vacuum esse. Quam Mundus non fuisse quidem, sed ex motu in argumentatio. Principio motus Physici manifestum est Aristotelis humanum intellectui ingenerabilis et incorruptibilem, discretam formis materialibus. et ut intellectus est extra considerationem physici. Ad denig natura potest agere motus non naturalium. qui ordine a quibus plurimus eodem modo fuat manifeste ostendit. Motus non est ens naturæ.

Articulus 3us Veritas conclusionibus. Statuit. Ad istius fundamenti dico primo. Motum in rebus naturalibus dari et ex. Veritate conclusionis probat sensus ipse et experientia communis cum reliquis sophismatis sensui atq; insanis, ipsa deny ex qua primus sic arguo. Natura è, ergo et motus est. Consequentia et causa a posse ad esse patet ex hypothesi prima. Antecedens. Nemo negat nisi qui ipse in mundo negare velit Deus. Item cum naturalia ex sua motus mutuentur, ergo motus est. Sequela. Quod enim ad perfectionem rei non spectat negari non debet, quod est et naturæ opera sint est ens. Antecedens. ex hypothesi 2da. 3o Scientia cui humanitus aduentre nominant modo est, Ergo vel. Consequentia. Nam ita scientia secundi actu constituta ut dicit ex 3 de anima. Antecedens. Magna enim parte sua scientiæ tractant res mobiles.

Dico 2do. Cognitionem motus ad scientiam Phisicæ naturalis partem multorum aliarum disciplinarum plurimum conducere. Ro Nec quia in Phisica alterius disciplinæ tractantur atq; motus ad requirunt, ei nec cognoscit. Consequentia. Eadem enim sunt principia quæ. vis est et q̃ quod argumentatio. Similiter 2. Methaph. vt scientia Axioma ita ad cognoscit. Antecedens patet ex hypothesi 3.

Corollarium Primum.

Motus est prima et adæquata Rerum Naturalium et Naturæ affectio, ita ut optime motus Rerum naturalium prima affectio
motus conuenit Naturale ei et Mobile. Ro est q̃ Natura q̃ motum est proprie
tatem suam cognoscit.

Corollarium.

Motus maxime Naturalia à non naturalibus secernuntur. Ro q̃ naturalia primo per se Motus est natura
motus id è naturam intra se habet, q̃ in artificialibus non reperiat nisi quatenus na habet a non naturalibus
turalis materia constant. secernuntur

Corollarium Vltimum.

Qui motum negant, se ipsos quasi negant, nam motus quosq; varios in seipso experiri, et ut lepide agit Avicenna. 1. lib. suæ Metaph. qui negant primum illud principium, Quodlibet est vel non est, eos non esse fatigandos rationibus sed igne tam diu torrendos, quoad fateantur, non idem esse vri et non vri, dolere, et non dolere. Parinde atq; etiam Scotus in 1. Sententiar. distinct. 31. facete dixit, qui negant contingentiam, et clamant omnia necessario euenire, eos tormentis exponendos esse et tamdiu cruciandos, donec concedant possibile esse eos non torqueri. Sic ego dixerim qui motum neget tam diu motu aliquo non solum vertiginis, sed alterationis alicuius noxiæ tam diu purgandum, donec malo edoctus suo velit nolit fateatur motum esse.

Articulus 4tus Respondet ad Rationes contrarias.

Ad Melissum et Parmenidem dico. Motum esse non in vacuo quod in rerum natura non dari, sed in pleno spatio, neq; tamen duo corpora simul et semel in eodem loco fore, sed corpus subtilius et rarius, cedere spissiori ac densiori, ut patet de auib. per aeræ volantib., piscib. in aqua natantib. et aliorum animalium motu progressiuo, in quo cessio corporum absq; vacuo et penetratione dari.

Zenoni. ambulando potius quam rationib. Diuersus illum agendo respondendum esset ut vel ipso motu ante oculos eius posito, mendacij conuinceretur argumento autem eius, respondet facile Aristoteles 6. lib. Physicorum. Spatium per quod fit motus esse quidem in infinitum diuisibile et infinitis partib. proportionalib. constare, sed partes proportionales non facere ~~partes~~ maiorem, quæ una non est extra aliam, sed plures imo infinitas includunt in qualibet quare licet spatium infinitis constet, finitum tamen est et motu etiam finito, sed hinc etiam infinitas partes proportionales pertransiri potest.

Huc reuoca distinctionem illam ex 3. Rhetoricorum Infinitum non dari Categorematicum siue actu, sed Sincategorematicum, seu in potentia.

QVÆSTIO IIa

ARTICVLVS PRIMVS

Vtrum omnia sint in perpetuo motu.

Opiniones recenset.

Heraclytus Ephesius insignis rerum humanarum contemptor, putabat res oēs in mundo non plumbis contineri labi et fluere, ac proinde ēe in perpetuo motu. Quod videret omnia haec quae cernuntur materia constare, ideoq labi ac perpetuo mutari, quia materia quae est radix omnium gentilis formas varias adventitias recipiat, abeuntes deponat, ideoq motum perpetuum rebus inferat. Sed et inter Christianos Chōs erant nonnulli, quorum opinionem refutat confutat Henricus Quodlibeto 5 quaest. 11. qui arbitrabantur nullam creaturam hīc ēe permanere et totum simul. Sed cōm perpetuum ēe Dei: commune aut Esse oīs creaturae hīc suam existentiam. quam in perpetuo quodam fieri et in continuo fluxu. Rationes illorum hae

1. Ex testimonio D. Aug. qui declarare volens quo modo creatura in Esse perducat à Deo ponit exemplum aēris illuminati. lib. 8 suae Sententiarum cap. 12. Aer inquit) postquam lumine non est privatus lucidus, sed fit lucidus, si enim non fieret, sed factus esset lucidus, etiam absente lumine lucidus maneret. Unde sic arguimentor, Creatura semper fit à Deo. et nunquam facta est. Ergo illius existentia est in continuo fluxu ac motu.

Antecedens. Ex proportione qui D. Aug. minuit hic verbis aeris dicendo. Ut aer à Sole illuminatus, ejusq illuminatio est in fieri. Et CONFIRMATUR. Si cum res creata facta esset, etiamsi Deus eam non conservaret, nihilominus à Esse suum retinere ac tueri posset, Quod fieret si creatura haberet Esse permanens, et totum simul, nec possemus hīc dicere eam fieri sed potius eam jam factam ēe. Nam in quibus fieri distinguitur à facto ēe, ea non sunt partem sunt, partem non sunt. Ergo &c. Requirunt hīc simul totum suum ēe. 2. Ratio ex auctoritate Job. 14 cap. de homine dicentis. Quod nunquam in eodem statu permanet. Ergo multo minus alia res homine inferiores in suo statu permanent, ac proinde sunt in perpetuo motu. 3 Ratio. Esse omnibus et Creaturis conservatio à Deo. Ergo omnes in fluxu perpetuo. Conseq. nitet cum alias est conservatio, quam continuata productio ipsius esse. Hinc D. Thom. prima parte, quaest. 9. art. 2. ad. 3 dum non ab. conservantes res oēs in Esse, quam semper dando eis Esse. Igit Esse annihilet Creatura semper dum creatura manet, fit ac fluit à Deo, ac proinde non ē totum simul.

Job.

Quomodo Deus res conservat in suo Esse.

Contraria in sententia ē Aristo. 4 metaph. 1. et 8 Phys. est communis et vera.

ARTICULUS SECUNDUS.
FUNDAMENTA STATUIT.

Suppono 1. Existentiam rerum aliam ēe permanentem, aliam successivam quandoquidem res habent Esse permanens, ut homo et lapis. Quae hīc ēe successivum et in fluxu ut motus. Suppono 2. Existentia alia ē in se, ut substantia. Alia in alio ut accidentia absoluta

Res quomodo existunt?

V.g.

q. s. Quantitatib et qualitatib. Alia in alio et ad aliud ut Accidentia declarant. 2. s. Parentis ad filios. Addunt nonnulli existentiam cum alio ut Materiæ et Formæ. Nam materia non existit nisi cum forma, nec forma nisi cum Materia cum Composito, Neutra enim existit p se, q non est substantia completa, nec in alio tanquam in subiecto. q non è Accidens. Addita et aliud existendi modus per se existere, simul, et in alio, siue cum alio, qui soli animæ rationali conuenit, quippe quæ p se dr existere, quatenus è immaterialis, et idcirco independens à corpore potentia corrupto. corpore p se existere. dr etiam existere vel alio siue cum alio quatenus est actus corporis. et pars hominis, animas enim vna cum corpore hominis Naturam constituit et complet.

Deus per se existit.

Suppono Vltimo. Existentia alia est ~~à~~ se Extrinsece et Intrinsece quæ est propria Dei 2. Max. quæ quoniam est simplex non ut Esse infinite a partibus. Quoniam aut est primum Ens, non habet ee primum ab alio ut Esse Angeli, qui est simplex Spiritus, suapte natura incorruptibilis p à Deo Conditore suo dependet, à quo nisi conseruaretur Esse suum non permaneret. Adde quod à Deo in nihilum redigi potest. Alia est tam extrinsece et intrinsece ab alio, ut Hominis et cæterorum substantiæ compositi. Harum autem prima indefectibilis omnino. Secunda est indefectibilis intrinsece, sed est defectibilis extrinsece. Tertia est defectibilis tam intrinsece quàm extrinsece.

ARTICVLVS TERTIVS
Veritas Actuum

Articulus 3us.

Ad suppositio sit conclusio. Res permanentes à Deo conditæ vt Esse permanens, et totum simul, nec sunt in perpetuo motu quo ad substantiam, sed tam tempore saltem manente, cum aliquam perfectionem fouent, vel ab aliqua perfectione sua diminuente. Veritas conclusionis defenditur ab Aste qto Metaph., sed et ipsa experientia, sensus am̃ docet quædam rb̃ ee permanentia, et alias fluentes, cuius certissimum sensus est certa iudicium et penetrans oculi fax Hominis, qui probant diuisionem Rerum in permanentes et successiuas, et non ita sunt in omnimoda mutabilitate. Probata et rone tali. Esse Rerum Naturalium. 2. s. Hominis aut cæterorum non è permanens et totum simul, sed fluens et q partes antecedunt: nec ign primus partes ita pt. Ergo &. Minor probata quia ad primam partem, si abeunt ac pereunt, ergo eynon habebit Esse suum idem, sed perpetuo intente et gigniter, nascitur ab Ente Increato ne

Existentia non differt re ab Essentia

tasse est etiam una variari naturam rei idem gnerabilem ab corruptibile, tã q nihil non est nisi propter corruptionem, tum q Existentia non differat re ab Essentia.

Ex hinc

Aug. hinc efficitur nullius creaturæ se conservari à Deo, sicuti id conservari
dr qd idem manet aliquandiu, sed nulla pars ipsius partis aliquandiu, propter
perpetuum fluxum ipsius esse, et nulla pars conservatur. Quo ad idem patet
solutio. Sit. dicit ois pars ipsius esse, dicit acquirunt successive, simul
id manent, ut contingit in calore, qui & partes et gradus producit in aqua, hinc
primum sequeretur absurdum, ipsum esse augeri et suos per magis et minus
et cum esse sit forma substantialis, nec sit res distincta ab essentia, ois
etiam forma substantialis, erit substantia suos pars magis et minus. Dein
de si priores partes manent et iam hic esse permanens et cum iam sine
producente, nec amplius producente, conservante ibi à Deo, igit conservato, non
erit effectus et continuata productio rei, vel continuatus influxus ipsius esse
à Deo in rem quæ conservata. qd si dicas actus primi et diuturni non idem
posteriores partium ipsius esse ad priores partes appellandam conservationem
hoc est abuti vocabulis, id enim non conservari ipsum esse rei, sed potius
augeri et amplius, sicut in productione caloris diuturnio positionem gradus
eius ad priores, non vocate caloris conservatio sed diuturnitatis.

COROLLARIUM. Conservatio rerum à Deo. vel ipsis attemperata, et ita congruit
ut quædam in esse permanent, alia in esse successivo, conservente ab illo sa
pientissimo et optimo parente.

COLLARIUM 2. Universum maxime perfectum est dum res quædam perfectibus im
mobilibus et quibusdam mobilibus dum perfectionem suam quisque partem immobilis qui in sua perfectione conquiescunt cæ
teraq; statui tenent, atq; hinc rerum gradus variis et pulchritudine mira velocitate

COLLARIUM 3tium. Cum id qd movetur perfectionis alicuius qua movetur, qua adepta
quiescit, hinc fit ut corpora cœlestia tandiu moveantur, donec perfectio rerum
creatarum consumata finitaq; cuius gratia cœli assiduum in orbem equate. Quare post ortum omnes
quam hæc perfectio fuit numerus explebitur, desinet motus in hoc quidem statu rerum desinente cæ
lestium motus cœli cessabit ut erit post diem Judicij.

ARTICULUS QUARTUS

DE SPONDIS Argumentis Contrarys.

Ad Heraclyti dico. Licet materia rerum corruptibilium radice sit Contingentia
atq; compositionis, non in tempore res mutantur, nisi formæ quæ sunt in materia obaliquo
agente deperditæ, ut nova introducantur. Sed quamdiu eædem formæ cum materia
cohærent, tamdiu res ipsa non mutatur quo ad substantiam ut patet de igne, qui non
corrumpitur nisi per adventum agentis contrarij, fortioris, sicut aqua forma eius destruatur.
Ad 2. Aug. RESPONDEO. Verum et genuinam illius hanc de mentem, Creaturas

non solum indigere virtute et ope Dei dum producunt, sed tamdiu quamdiu etiam sunt; verum quia quae apud nos fiunt ea videmus pendere ab agente et artifice dum fiunt, postquam aut facta sunt, non amplius artificis opera indigere. Arca dum fit ad Esse oportet fabrum lignarium, opus est eius opera et arte. Ubi est perfecta non ab eo amplius dependet. Ne nos quidpiam simile cogitaremus de Creaturis respectu Dei. Ideo dixit S. Doctor, creaturas non Esse factas, sed perpetuo fieri à Deo, nec minus dum sunt quae cum fiunt pendere à Deo, non qd res productae à Deo non habeant. Esse permanens, sed qr perpetua est earum dependentia à Deo.

Ad testimonium Job A 30. Intelligendum ee non de Essentia neq Esse hominis sed de adiunctis eius, hoc est de accidentibus affectionib. et operationibus praesertim de gs, quae attingunt hominis Intellectum et affectum, nam haec saepe in homine mutantur. Hinc illud voluntates hominum ambulatoriae. Ad argumentum ex conservatione ductum. Rō Conservationem non esse aliud quam permanentium ipsius Esse rei dependente à Deo. Dr aut continuata productio rei, Non qd Deus rem semel productam seu p creationem, seu p generationem de novo semper producat ac reproducat. Sed ut scetur rem non minus dependere à Deo dum conservatur, qr cum producebatur. Ut enim Creatura non pt accipere Esse Esse nisi à Deo producente ac ei largiente, ita non pt ee acceptum tueri ac tenere nisi Deo conservante. Praeclare Gregorius ille Magnus, si vel ad unum (inquit) temporis momentum Conditor manum suam subtraheret, oia in nihilum unde profecta sunt continuo reciderent. Quare D. Thomas. 1. parte. Quaest. 104. Articul. 4. ajit non ee conservationem, novam actionem, sed continuationem illius primae qua Deus dedit ee rebus creatis, quae continuatio fit sine motu et tpe. Si igr illa continuatio fit sine motu et tpe, non erit in ea prius ac posterius, nec habebit partes successive fluentes, sed consistit in indivisibili, et ut multis videtur Phis Theologisq mensuratur Aevo, ac proinde ex conservatione rerum à Deo non pt inferri earum continuus fluxus ac motus.

CONTROVERSIA II. GENERALIS.

Quid Motus sit?

Ordine scientifico postqm Motum ee dedicimus. quid ille sit inquiramus. Receptum vero illud est in scholis, qd docuit Aristoteles 2 Poste. qd quid erat esse rei seu Naturam, Essentiam, et Quidditatem investigari, definitionem, quae est instrumentum, explicans. qd quid erat esse rei

Ergo

Ergo primum de finitionem Motus venabimur. At de finitâ cognita rationalem formalem motus nobis aperietur. Inde ad loco quæ nam ad definitionem formalem motus pertinent videbimus. Cæterum quæ res naturam hujus quærunt ad aliquod prædicamentorum seu decem seu reductive spectat, dum modo non sit cum rationibus vel negatio pura vel aliquid commune quod omnino à Prædicamentis excludunt, proinde et motus an in Prædicamentis locum habeat inquirimus. Et exinde quæ species eius veras loco colligemus. Sed Motus est alicuius termini per ad quem est Motus, neq; etiam Motus per se existit sed in aliquo mobili, unde consultum mer per loco quæ sit motus distinctio à termino et a mobili demq; inter motum in terminis Aristotelis et Eustb. Quam et de quo modo inter se distinguantur, et in quo subiecto inhæreant disputatio nobis favente Numine fiendæ.

Quæstio Prima. An definitio Motus ab Aristotele assignata sit bona?

Articulus Primus. Varias motus definitiones adfert, et hypotheses præmittit.

Plutarchus lib. 1. de placitis Phil. Cap. 23. Simplicius tum Physicorum, ad text. 2. commento 8. Albertus Mag. tractatu 1. cap. 6. in textum Physicorum varias motus adferunt definitiones, sed illis interminis, Aristotelicas duntaxat adferre placuit, quæ sunt. Prima textu Physi: Cap. 2. text. 6. Motus est actus eius, qd in potestate est qua tenus tale est, seu Motus actus Entis in potentia, ut in potentia est. Secunda eodem cap. text. 16. Motus est actus eius rei, quæ vim habet ut moveatur, qua tenus eam vim habet seu Motus est mobilis, prout mobile est. 3tia. cap. 3. text. 23 eiusdem libri. Motus est actus eius, qd agere et pati est qua tenus talis est. Dei quidem hæ definitiones sibi modo ad unum appositæ sunt, prima rei quæ cæteris præstat, et ut Simplicius ait ad mirandæ quidam admirationis, Motus naturam explicat eandemq; nobis est.

Hypothesis prima. Est Thomæ in definitione Motus Actus nisi vitiose sciendum in quo textu motum appellari Aristoteles quam Cic. 1. Tusculan. existimat. queritat latine cum hinnulatam motionem, vel quæ legit εὐκίνητον ἕξιν, cum litera δ. non aut ἐνεργείᾳ ἀτελεῖ vel potius quæ existimavit talem Aristotelis morem δ in σ mutare. Verum hanc Eccl. interpretatio multis viris doctis displicuit, nam præterquam quod nullus quæquor in tempus tum eam nominis ἐνέργειαν ἀτελῆ etymologiam dedit, si ἐνέργεια esset continuata motio perpetuam definiret satis motum ἐνέργειαν ἀτελῆ. idem est definire et idem

nempe motum p motionem. Potius er dicendum ἐντελέχειαν perfectionem stat
nam graece ἐντελὲς, idem valet qd latinis perfectum, quasi ἐν τέλει ἔχειν hoc est
in fine, qui cuiusuis perfectio est, existens. Et sic quog malues Ille Gemistus ada
ctus à Bessarione barbaro, quia sibi uellet ἐντελέχεια ui potentiae. respondit ver
bum verbo reddens, est perfectio alia, quasi habitus perfectionis, nunc perfectio
ipsa scilt. seu actus, unum quodq etiam tum est perfectum, cum est actu. Atq ideo
in definitione Motus Aristo uti nec ἐντελέχειαν, id tendum erat, quam uocem
latini interpretes nec actum exprimerunt. Est ut dicitur actus perfectus actq
substantialis, ut qualibet substantialis forma, qua patet anima dr ἐντελέχεια
seu actq corporis physici organici potentia uitam habentis. 2. de anima.
Actus uo est imperfectus et accidentalis qui adhuc dicit est imperfectus acci
dentalis uel essentialis, accidentalis imperfectq dr accidentalis forma remissa
ut remissus calor, cui deficit intensio aut perfectio caloris, quam habet calor. 7.
et 8 sed cum intensio sit imperfectio intensionalis, accidentalis modo imperfectq
dr: similis operatio cuiuscung rei, quae est actq ens à forma tangens ab actu pri
mo emanans, si non habet debitam sibi perfectionem, dr actq imperfectq acciden
talis. Actus est actq non ita ut imperfectq, qr accidentalis, sed in sua ratione pen
sentialis, sit essentialis quidem, qr imperfectio sibi intrinseca est, sine qua ne
intelligi. nec esse pt, et talis est motq, qr ex sua et intrinseca ratione habet sic
de actum, et ordinat subiectum ad terminum, id aut est imperfectus de actq
incompletum, non statim actual motq acquisito termino, sicut actual imper
fecto adueniente perfectione.

Hypothesis 2da Cuiuscum Actus respicit potentiam, proinde in definitione motus, potentia mo
nomen fuit datus, quae nihil est aliud, quam habilitas quaedam, promptitudo, seu proclinitas
ad recipiendam perfectionem, qua motus inchoatur, et acquisito, termino Motus aduenient. Nam
ens in potentia non hic sumitur, ut est nomen transcendens, cum transcendentia horum
non habeant in definitionib. ut dicit Aristo 8. Top. sed accipitur, ut est participium verbi
substantivi tum, et nihil sonat aliud nisi, id, qd aliquo modo est, uel existit, ut sit pri
mus, Motus est actus entis in potentia, id est ni, uel subiecti alterius, qd actuatur p
motum, et est in potentia ad terminum perfectum et completum qui motu acquiritur.
Porro actuari subiectum relinquendo aliud in potentia, dplr contingit, negatiue et
positiue. Negatiue est non plene actuari potentiam eius, sed aliquid eius relinquens

1

qd

qd ꝙ plurimus gradus formæ perfectæ possit actuari, et hoc ꝺ̄ ob actꝰ imperf
ctꝰ etiam accidentalis ut ob forma in gradu remisso. ℞. dum aqua fit calida
solum ut 3. quod posset acquirere calorem ut 8. Positiue aut vbi requer subiectꝫ
in potentia, non tñ dicit illud non plene actuari, qd in sola negatione perfectæ actu
tionis consistit, sed ex ꝓpria ratione ordinari, promoueri ac duci illud in actꝫ
perfectum, et hoc solum hꝰ actꝰ essentialiꝫ imperfectꝰ, qui ꝙ se, est via ad ipse
ctum et talis est motꝰ sit actuans subiectum, ut illud ordinet, et quasi via
cius fit ad actum perfectum, qui est terminus, ut hoc est ad reuocari subiectꝫ
non solum in potentia existens, qd dat actꝰ cæteri imperfecti, non omnino illud
actuantes sed prius est in potentia, qz fit ꝙ motum actuate, vt simul ab eo
ordinetꝫ ad actum perfectum, et quasi via sit eius ad eum consequendum.
Hypothesis 3ª In quorum formalis ro consistat Motus, controuersum est inter Phos, nam
in motu ℞. calefactione, quæ est Motus ad calorem, dus spectari possint, minimum
calor, qui actu acquirit, et terminus quidam, seu forma, deinde ipsa calorꝫ acqui
sitio fluxusq, quæ proprie calefactio dr. Auerroes. Albert. Mag. et Drapt. et cæteri
putant Motum formaliꝫ nihil ē aliud, quam formam ipsam primo fieri siue acquiri
Sed fallitur ma. Alexander Alinoꝰ, et cæteri neoterici. sentiunt Motum dr̄ suam propriã
rationem. s. non ē formam ꝙ se, nec formam pariter cum fluxu, seu acquisitionem, sed
ē acquisitionem ipsam, ac tendentiam ad formam. quæ sententia nobis placet. Ro
est qz forma non est ꝙ se mutatio, cuꝫ adeo neq; motus, ita nec forma pariter cum
fluxu est quid compositum ex accidente, ex fluxu et forma. Cuius modi aut ens
non ex accidens non cadunt in definitionem Philosophicam et propriã, qualis est
talis definitio Motus, ergo consistit Motus in fluxu siue tendentia sola ad termi
num. Confirmatur. ex motu generari nihil est aliud, quam successiue tendere et
accedere ad formam, seu quasi formam, qui accessus, seu via ad formam, est
prior natura quam forma, sicut chaos via praeuia ad mundum, terminus ad quem
tendit. ARISTOTELIS SECUNDUS.

Hic

His premissis sit conclusio. definitio motus quod sit actus Entis in potentia, ut in potentia
est, optime est assignata ab Arist. Probat. primo declarando ipsam. 1° primo Motus actus
qui pro genere ponitur in definitione, et abstrahit a perfecto et imperfecto, et a bono
perfecto, accidentali, aut essentiali, et a ceteris particulis quod habet locum differre de
terminate ad actum essentialem perfectum, qui est Motus. Hae autem particula Entis
in potentia. non de actiua sed de passiua intelligitur, nec ob potentia actiua est
forma accidentalis. potentia dicitur
Ente respectu Motus recipiens nec et passiua est. ultima particula hac Idem quod
in potentia: multum actuari subiectum motus, ita ut relinquatur in potentia
passiue ad formam quae est terminus effectus Motus, ita ut ly motus nec motibus per
fici sit in actu, partim in potentia. in actu in effectu et in educato, in potentia ad
actum perfectum et completum. Probat et discurrit. Illa definitio quae naturam
definiti non solum explicat sed etiam separat illud ab aliis quae sunt alterius
generis est optima, sed haec definitio Motus, naturam eiusdem explicat, et sepa
rat ab eo quod non est re vera motus ergo est optime assignata ab Arist. Quod
liget bonae definitionis nobis patet, ex dictis 2do. Post. et 8. Top. Nunc quod naturam motus
explicet, patet cum enim subiectum aliud sit Motus continuata et successiua aliqua
forma acquisitio, necessario duo eiusmodi, acquisitio durat, id quod manet, po
tentiam ad aliquem, obtinendam aliquam partem formae, quam de inopiat
aliquam tam acquisitio desinit. ergo Motus actus, id est effectio educatum
sub in potentia, non est eius ens, quae alius est in potentia ad aliquem partem
forma quae acquiritur, ut est in potentia, id est ut procedit alteri et ordine
ad eiusmodi formam contrahit haec acquisitio. talis est Motus. qui est actus
seu effectio agens quae talis est et est in potentia ad nouam aliquam formam
talis quatenus continue ad eam pergit. Hinc Pythagorici dicebant Motum esse
non Ens, quod nec quae motu acquiritur, nondum eam existentem seu effectio
ne obtinent, ad quam progreditur, idem Plato in dialogo de Ente Motum
primo ad genus non Entium, quam Entium retulit.
Ad vo haec definitio separat motum ab omnibus illis quae non sunt Motus sit patet.
Actus excludit a Motu, quidquid nullo modo actus est, ut Materia prima, verba illa, reliqua
quod genus vi cum differt Entis in potentia, remanet ergo dubitationes momentaneae
quae. vota formae effectio continuata, ut est generatio homo, qua vota forma humana
sine ulla successione vno tempore in puncto in materiam inducta, similis et eius
dem et quam atque in instanti omnium pili. Eiusmodi enim non sunt propriae Motus

Ad hoc excludenda hinc actus effectivi, ut scilicet frigus, summus calor, quod nullam rei praesentis subiectae relinquant, ad aliquam sui partis pulcritudinem assequendam, summo cum calore, maiore eo nequit, vt. demig particula ut in potentia est excluditur actus in perfectus, qui hic est or parte acquisiti, pro indeg actus latus in potentia, non in sunt actus latus ut potentia, ut in potentia est est ut tendentia in formam effectivam ut est calor remissus in aqua quae in ea calefieri dicit. Cadem etiam particula requiritur momentaneis mutationibus, quib. forma nondum perfecte acquisita, ut est imperfecta illuminatio. Sed neq actus quidem sensitivi potentiis habentibus ad effectum formam, non nisi ad esse paulatim progredientis.

Ad quod non per tinent ad Motum.

Consectaria Mobilissima.

Articulus 3us.

1m. Consectarium

Motus recte definitur actus, vt genus et non potentiam. Ratio 1. quia motus idem est ac tum forma quae producit: at forma non est potentia, sed actus: 2da quia motus est quidam operatio, cui aut operatio est actus: 3a quia motus idem est mouentis et mobilis, non sic est aut credam potentia mouentis ut mobilis, qui potentia mouentis est activa ut est in ipso mouente, potentia aut mobilis est passiua et in ipso Mobili, si cui motus debet esse vnus mouentis et mobilis, non potest esse potentia in recto casu, sed erit actus qui transit a mouente in mobile: 4ta quia motus est acquisitus et augeta actus: potentia aut imperfecta et deperdita. Porro potentia hoc differt ponita hic in obliquo casu, cuius recti est actus, scilicet definita in abstracto, genus eius ponitur in recto, differentia aut in obliquo sumpta cum habitudine ad subiectum, ut limitans, est nasi curui tabi, id est in hac definitione motus actus qui tenet locum generis, ponitur in recto, potentia ut in stare differt, in obliquo. Caeterum notabis, ut doctissimus aduertit Do minicus de Soto, potentia sumi hic debere non actiuam, haec enim non est ad propositum, nisi ut motus est effectus quidam mouentis, sed accipi hic potentia passiua, non illa quae dicit possibilitatem quandam physicam, ad formam sub substantialem vel accidentalem, siue sit actus, siue non, et vt. Petrus Hispanus ait potentiam ad suam formam, aliaq accidentia. Actus dicit ordinem ut subiectum eorum, sed accipiti hic potentia passiua pro habilitate ad formam ad quam motus ne formae, ipsam formam antecedente, ut frigida aqua est calefactibilis potentia ad calorem, puer ad quantitatem viri, grauis ad motum deorsum

talis actus mobilis qua mobilis est acquirit. dans formam p[ar]tem sui & motum aptis natus est acquirere.

Corollarium 2m.

Motus actus est primus et 2ds, respectu ad diversa.

Probatur. In omni naturali, quod accipit Esse p generationem ne inuenitur p[ar]tes actus. 1. p quem ens fit, et hic est motus: 2. p quem ens habet Esse et hic est forma. 3. p quod agit, et ipsa est operatio, quamvis ipsi forma dicatur actus primus respectu operationis sue, ut est dictum actus 2ds, respectu motus p quem acquiritur sibi ens mobile respectu mobilis, est actus primus et imperfectus, respectu autem mouentis est actus 2ds. et quodammodo p[ar]fectus, ut p[ro]batum est in mouente. Sicut enim mouens affert aliquam formam quod est principium motus, ut ignis calefacit et calor est 3. Phys. tex. 21. Sic intelligitur Commentator 3. Phys. tex. 7. dum ait, motum esse actum eius qd est in potentia: nam 2ds est actus, forme p quam ens mobile quid est. Sic et Alexander Aphrodisiens ponit motum definiens Esse primam mutationem eius qd est in potentia prout talis est. nam p primam mutationem actus primus intelligi debet, quia p illum ens quod ante erat in pura potentia, incipit actualiter Esse et actum: forma vo est 2ds actus, qui adeptione illius non deponit eam potentiam, et p[ro]fecto acquirit suum Esse. Vbi aduertendum est duplicem esse mutationem. Vna est p quam ens mobile mutatur a non Esse ad Esse formale, sive illa fuerit substantialis, sive accidentalis. Altera est quam ens mobile mutatur, ab Esse formali ad operationem ait. Vs. Motus est talis actus, quia. Vna pars sui qua agens talis fit, et acquirit talem. Altera alia pars sui qua agens p talem acquisitam calefactionem acquirit aliam. Motus ergo est mutatio alia prima. p quam ens a non Esse formali, ad Esse, mutatur illius: 2da vo mutatio respectu huius, est mutatio formae ad operationem, vel forma p motum acquisita operata aliqd. Sic dicit intelligendo D. Thom. 3 Phys. mouens. Ens mobile integre mouetur ex tribus potentiis. Vna in fieri, altera in Esse, prima est potentia reducta ad actum p motum, nam ens mobile mutatum fit, et non est amplius in potentia ad fieri sed mouetur. Altera vo reducta ad actum p formam, quia complet motum de tertio ad

Motus mutatio vnum.

ultimum Motus.

dñ aut moty actꝰ q̃ necesse ē dñ mouere ꝛc, hꝝ aliqd forme q̃s ē actꝰ, nihil erit aliud ē moty. ꝛ. q̃. actꝰ facti, quam calor, q̃ producta ab igne, et continue pducit ad amplioꝝ perfectionem.

Corollarium. 3m

Hinc q̃d mouens simul est actu et potentia. Probat. Moty ē actus imperfecti q̃ requirit ad aliqd adiunctam potentiæ dum est ē ad potentia petitꝰ tollit deficiat ille actꝰ. Ergo q̃d mouet simul est actu et potentia. Antecē. patet ex dictis. Et circa illud notabis actū aliqñ ee perfectū q̃d excludit ocñ potentiā, et hic est forma perfecta: Aliquē imperfectū, q̃ requirit dependentiā ad actū. Vide Aristo. 3. Metaph. tex. 11. et 3. Phys. tex. 7. ubi dupliciē ē potentia, vna q̃ est simul admixta cū actu, ita ut nullus maneat in ipsis, sicut est calor perfectꝰ magnitudinis perfectæ: Alia q̃ admixta ē actui imperfecto, ut nec omnino pereat, nec q̃ omnino maneat integra, sicut calor imperfectꝰ q̃ tendit ad perfectionē. Et hoc vult 3. Metaph. quando dicit cū actus q̃ expellit ocñ potentiam, aliqñ ad q̃ non pt omnino separari à potentia. Et talis reperit in materia in diuisione Continui et in motu. Dicit 2do simul ē actu et potentia eodē respectu. 1. vt simul sit actu et potentia respectu diuersorū vt aqua est frigida actu et potentia calida. 2. respectu eiusdē sed diuersis temporib. vt aqua quæ nunc ē in potentia calida deinde igni exacte actu calida. 3. vt idē respectu eiusdē est simul vt actu et potentia sed non eodē modo, vt dicit est actu imperfecte et potentia ad perfectionē tendens, vt aqua quæ tali tpe est actu calida imperfecte quā ē hꝝ est potentia calida respectu caloris perfecti quē postea habet. Hic ē q̃d mouetur dicit ē actu et potentia dicere vltimo modo in q̃ respondet quæ partes actu et potentia, quare dicebat non subijcitur illi motui, q̃s caret potentia ad perfectionē, quia est actus purissimꝰ, actꝰ perfectionem et omni potentia actiuā excludens ex se hoc sonat patrius haec falso videbat quæ Intellectiua ē in motibꝰ quasi in illis intellectibile potentia respectiua aliquando aliqd mouet.

Res subiura ves quomodo moueantur.

Differentia magis attingit quid entitatem in quam genus.

3 in motu requiri debent necessario.

ta potentia ad resistendum, tanto est minus mobile. Hinc Caelum, cui tam hã potentiam ad vbi et ad locum, solum locali mouetur, et quanto aliqd hãt plus potentiæ resistendi, tanto est magis motui obnoxium, hinc res subiacentes gaudent imperfectionem canum, multiplici constant potentia, ideo etiam multiplici et varijs agentur motibus. Ad hoc quod corpora actu et potentia, hinc fit, ut simul moueant et moueantur, agant et patiantur, prout actu sunt mouent et agunt, prout in potentia, mouentur et patiuntur, hinc nostra illa tractio de qua in libris de generatione.

Corollarium quartum Potentia est magis de re et natura motus quam actus. Quia actus ponit tres genera, potentia duo tantum differentialia: differentia enim magis attingit quidditatem rei, quam genus, deinde motus respicit unitatem et distinctionem ad terminum, quam respectu cuius est potentia, deinde quod quis mouetur mouetur respectu formæ quam iam hãt, quia iam quiescit in illa, cum iam possidet ipsam, tunc mouetur ad ipsam, ergo mouetur propter ipsam formam, quam nondum hãt, sed potest hãre quare motus principaliter fit propter potentiam, exempli gratia fit aqua quia ignis ad motum calefactionis et formæ, hinc simul et calefit ab igne, et calefacit calore nempe materiam. Et. non fit aut respectu eiusdem principij calefactionis et calefieri, impossibile est enim idem principium et agendi et patiendi. Ergo diuersum principium respectu sui calefacit respectu actus, id est caloris quem actu hãt, et calefit, non respectu illius, sed respectu caloris, quem nondum hãt, sed potest et tendit ad illum habendum.

Corollarium vltimum In omni motu ista sunt primo, est actus aliquid formæ ad quam fit motus, deinde potentia ad amplioris participationem illius formæ, demique fluxus et tendentia ad illam formam, et hoc tantum. Aqua dum fit, licet dum primo fit non sit motus, vt in aqua quæ calefit, quæ mouetur ab igne, habet quidem actu aliquid caloris, habet item potentiam ad amplioris caloris, tum quia non habet illum fluxum, et tendentiam ad calorem, quam contra ex potentia ignis habeat, ideo non dicitur moueri, nec calefieri.

ARTICVLVS QVARTVS

Argumenta in contrariam partem diluuntur.

ARTICVLVS QVARTVS
Argumenta in Contrarium diluit.

Argumenta in Contrarium dilvit. Argumentum 1m. Motus ab intrinseco respicit duos terminos A quo et ad quem, cum sit via et tendentia inter illos. sed in definitione dicitur non explicata respectu eius ad eiusdem terminos, sed solum ad subiectum ut ex verbis manifestum est, ergo essentia motus explicata fuit definitione, et ita non erit bona definitio. Motus specialiter pendet a termino Ad quem. a quo accipit veritatem et distinctionem, ergo ex primi debuit in definitione Motus. Rō stat definitio motus in communi. non data aut aliquo termino ad quē communi. ut omnium: sicuti non data aliqua natura communis substantiae et accidenti. Ob hanc igr causā in definitione Motus non explicata termini Ad quem in tacite fuit. illis verbis. In potentia, prout in potentia. Nam qd mouetur est in potentia ad quid, scil ad terminum Ad quem. cuius gra fit Motus, et quo adepto cessat. Dari dico in definitione Motus explicari ~~terminū~~ respectu ad terminū nam ex ipso qd dr. Motum a quo non subiecto in quo est in potentia. scilicet, Motum esse viam, et quasi fieri ipsius termini, in quem tendit, et ab alio procedere, a quo discedit per motum.

Argumentum 2.

Integra hac definitio Motus conuenit forme quā acquirit per Motū, ut calori acquisito per alterationē, Ergo aliq à definito conuenit hac definitio qd vitiosum est, cum definitio debet poni in sua definito. Secundo Calor remissus qui producitur in aqua est actus tactus, et conuenit illi in quātum in potentia, nam sic illam actuat, ut relinquat in potentia ad suscipiendum alios gradus in tractione vsq ad 8m? Rō Negando tota hanc definitionem Motus conuenit forme quā per motū acquirit, nam licet sit actus in potentia, qr non omnino actuat subiectum, sed aliqd potentiā relinquat actuandum, ipsum in non ordinat ponitur ad vltiorē actum: unde solum materialiter et negative relinquit subiectum in potentia, et ideo non conuenit illi hac pars definitionis ex definitione Motus, sed in qd est in potentia. qr habet hanc positionem et formalem ordinationē potentiae ad actū denotat, quam esse aliā dicit Motus

Argumentum 3.

Actus et forma conuertuntur, sed Motus est actus: Ergo est forma, et tunc vel substantialis vel accidentalis, sed quālibet harum completur non in determinata specie sui gradus cuiuscunq, ergo Motus etiam habebit determinatā speciem sui gradus, quod hoc est contra illum, qui Motū à predic. explicuit, et ad posteriora relegat. at hac est forma est Motus dato erit forma substantialis actus simul vi quālibet ut dū mouetur? Rō Negando vtra rg sequellam. In primis quidem qr sicut actus

est d'fty p'fecty, & imp'fecty, ita etiam forma, et Motus est actus imperfecti, ac pro
inde forma quadam, sed imperfecta et incompleta, non huic or se separatam, sed redu
citur, & incedit ad speciem formæ p'fectæ, ad quam acquirendã quæst. vna et ten
dentia est, et modus est: ideo non nisi deductiue pertinet ad p'dicamenta termi
nos et ad postpraedicamenta relatiuum est in ter modos rei. Ad alterã sequel
la, Indico, dplicem ee admittendã formam, et dplicem actũ simul in eodẽ subiecto
nempe formam quæ acquirit, et Motũ, non tñ formam formalẽ simpliciter, sed
motũ vt Esse imperfectum, cum ordinatu ad formam p'fectã, et propter
illam sit, ut p'pter terminum, adueniente actu forma perfecta, quæ est
terminus perfectus acquisitus cessat Motus fiat acquisitus terminus cessabit.
Et patet ad 2m hoc duob. actib. subordinatis, vnus solũ actuat, et modus nempe
Motus, non est aut in conuenientia simul ee formæ et modi eius in subiecto, ut
in aqua est calor, tanquã forma, et calefactio, ut Modus, qua p motũ calor
acquirit.

Argvmentvm 4.

Definitio hæc, est obscura qa Metaphysica, constat ex terminis Metaphys. ut sunt Ens, Actus
Potentia. Ergo ẽ mala. Ad sequellã, definitio ex debet ẽ notior sua definita, cuius nã
tura explicat? Rõ. Definitionẽ hanc tenere magis Metaph. quã Physicã ee, vt illa
declarari, et aperiri p'piam naturã motus in sua communissima natura sumptam antequã
ullo, huius ignotam, Motus est neq est pura potentia, neq pura actus, sed modus quidã
hic ẽ actus mixtus cum potentia, qd contingit nesciebant. Tota vo definitio, est magis
Physica, constat ex terminis physicis, et exprimit p'prias subiecti Motus, qd est Mo
bile, id aut in prima definitione dictum fuit. Entibus insinuauerat qd nondum illi
certum erat an ob qd moueta sit corpus, donec id 6 Physic. demonstrauit. Quod
aut q Mobile Motum definat, optime fecit, motus cum non q est, quam motus 4
Physic. text 104. Motus est motus propter id qd moueta. Et aut definitio bona quæ
est qe complectitur omnia à quib. dependet Esse ipsius Motus, qe cum ita est accidens necessa
rio pendet a subiecto Mobili, neq vllus Motus et Mobile sunt relativa. Mobile cum
non referat ad motum sed ad mouentem: ideo ob Esse ipsius constituit in fieri et
fluxu necessario dependet a Mouente Motus ipse. vnde etiam cognoscitur quare
ex actu mouentis et Mobilis: nam si actus est mouentis in Mobili, profecto ob
eandem Motus est actus mouentis in Mobili.

Argvmentvm 5m.

Hæc definitio non exprimit definitionem causam Motus efficientem, sed Moueri. Ergo est mutila.
Rõ Videri quibusdam per illud Entis in potentia, posse in tellegi mobile et ipsum Motum
nam ante Motum et mobile erat in potentia, ut moueretur et mouere, ut moueat et cum fit
motus, sicut mobile, partim iam ẽ actu motum, partim debet amplius moueri, sic. moueri pati
am actus mouit, partim etiam debet obtinere mouere. Alij volunt dictum p illud Entia

in

? potentia intelligere ipsum mobile et non moueri, cum q3 ois exemplo, quibus declarat
ronem motꝰ allegauit Actus, pertinet ad mobile, tum q3 in vtraq3 duab. definitionib.
loco illius Entis in potentia) ponit mobile dicens. Motꝰ est actꝰ mobilis in quantum definitio motꝰ.
mobilis, nobis placet simpliciꝰ sententia, definitionē p nos explicatam. Motꝰ posse
accommodari etiam moueri. Ad 2m vnde i dum motus est actꝰ mouentis et mobilis
itaq3 per illum et mobile deducitur ex potentia passiua ad actum, et mouens ex po
tentia activa ad effectum suum, et ut mobile successiue muetꝰ et cū perfecte acce-
pit formam desijt moueri sic mouens successiue mouet, et cū p̄fecte formam
produxerit desinit mouere. Circa solutionem dare nota primo, multiplex ee differē
tia inter potentiam mouentis et mobilis respectu Motus. Primo Motꝰ respectu mo
uentis est actꝰ perfectꝰ respectu mobilis est imperfectꝰ. 2do qꝫ respectu mobi
lis motus respicit potentiam passiuam, respectu mouentis potentiam activam. 3to
Respectu mouentis predicata motꝰ à forma, respectu mobilis tendit ad formā. Distinctio
ut calefactio est a forma ignis et tendit ad formam calidi in aquam in motus.
tra dicendum. 4to Motus mouentis dat aliquid, et idem Motꝰ in dicit passi
one mouentis, at mobilis q motus accipit et acquirit aliquid, qd arguit esse ēe
in perfectū. 5to Mutatio mouentis ab habitu ad vsum eius, non propriē motus
eius. Nunc solutis 2. de Anima, textū 57. negat mutationē quæ fit in agente
fit ex forma seu habitu, ad operationem ee alterationem, neq3 ens ignis ad
terra dum calefacere incipit. Nota 2do ad solutionē illius dubij Arg. Motus, sit Resolutio du
de Essentia Motus. videtur nonnulli qd sit primo q Actus in 3a definitione bij.
Motꝰ posuit Motorem dicens, Motꝰ est Actꝰ Mouentis in Mobili vel actiui in
Passiuum, qdqd aut ponit in definitione alicuius, videtur pertinere ad essentiā
eius. 2do qꝫ a quo perdet unitatem, ab ad quod perdet Entitatē et quidditatē
ipsius sequitur enim, concurrentia inter se ac respiro tanti, et idem
est principium vnius, et vnitatis Motꝰ necessario ab vnitate Motoris: hinc Philos
8 Phys. tex. 89. Semper unus motus numero agit illud ee quod fit ab uno
Mouente, et è vnio mobili, et ibidē text. 82. negat motū proiectum ee idem
numero, et continuū, qꝫ non fit ab uno Mouente. Alij contrariā sentiunt sqz
Motorem non ee de quidditate Motꝰ. Primo qꝫ Aristo 3. Phys. com. 20. 3. sub
stantia à Motꝰ et tub. tū constitui, et terminus a quo Terminus Ad quem, et
subiectum Tempus aut ee de accidentib. motus consequentib. motorē aut ee de cau
sis ex hypothesi ipsius Motꝰ. 2do. qꝫ Philos motū definiendo. 1. Phys. 3 enumerat
generationem principia. Materiā Formam, et Privationem. Non. s. Motor est
de quidditate Motꝰ, non debuit pretermitti. 3to Nullam fecit mentionē Motoris
3. Phys. tractando de quidditate, unitate, et distinctione Motꝰ. 4to Motꝰ vnius
speciei p̄t fieri a Mouentib. differentib. specie, vtꝫ etiam gradu, et calefactio
p̄t

pd fieri ab igne. Mota sole sine lumine et i contra Motg diuersg speciei possint
cõ ab uno Mouente ut a Celo, Mercurio, augmentato Loci mutato m̃ hiis pb
lunaribg. Nobis hõc vnag videtur sententia probabilis, magis ꝓpinandg
in negante ob rõnes dictas, in fauorem th affirmantis, dicendg Mouentis
pn̄ncipium Motoris requiri necessario ad motũ extrinsece ut principium
Quod. In 2a definitione ponit Aristo, non qd sit, de quidditate Motg, sed ut
ostenderit existentiam Motg ꝛepandere à Mouente et à Mobili, et cundẽ numerũ
motus cẽ cũ Mouentis et Mobilis. Addit qꝫ definitionẽ Physicã, non posse
fieri ꝑ causas internas quas ponit Auicen assignare, sed causas externas
ut efficientem et finem, et sic solũmodo ꝑtinere affirmantis rõnes. Ad posteriꝰ
dicendg motorẽ non cẽ de unitate speciei Motg. Aliquis effectus de quidditate
ipsius, ab eadẽ sumitur unitas speciei, et quidditatis rei, ut Motoris unitas
requirit ad unitatẽ numeralẽ Motg, de qua 8. Phys. loquitur Philos. Non autẽ
sequitur, ut sigd necessarium sit ad unitatẽ numeralẽ Motg, continuũ sit
de quidditate ipsius, nam contra est, tps non cẽ de quidditate Motg, q̃ tñ re
cessario requirit ad unitatẽ numeralẽ eius ex 3. Phys. text. 39. Ct 35.

Argumentum

Hec definitio ẽ maxime dubia, nang non constat, an conueniat mutationibus etiam in Instantaneis, an ꝑmissis aliis speciebus Motus? an conueniat Motui celesti et Circulari? an violento et artificiali? demq̃ an tribus operationibus intellectꝰ rõnis sigd ratio inuadat fermali? Pro Argumentum solui resolutione dubitationum, quas ad eam ordine quo sunt propositæ breuiter dissolui.

Dubitatio Prima

An definitio Motus conueniat in Instantaneis vel successiuis Rerum mutationibus.

Constat Motum sumi dplr, primo pro quacunq; mutatione Physica, siue successiua sit siue in Instantanea, ut ẽ generatio, corruptio, illumi natio et huiusmodi alia. 2do ꝓ sola successiua, quod constans in terminis oppositis, subiecto habitu, ne quidẽ ꝑmanente, non sit motus sed potius termin⁹ ad quem motus, ut habetur 5. Phys. dum dicit regulã à mutationibus. in Instantaneis, quia non manens, inter positionẽ termini habitudinẽ habet sed m̃ter Esse et non Esse rei dubium ex qua, an hac definitio Motg ultrq; acceptionẽ ꝑmittat.

Affirmat D. Thomas lib. 3 Phys. lect. 2. inquiens accipit hic Motus Actus communiter ꝙ mutationẽ, non aũt potest dici qd dicatur contra generationẽ et corruptionẽ et lib. 5. Phys. text 2a. Actus lib. 3 Physicor. vbi motum definiunt accipiendo Motg ꝺ m qd ẽ commune oĩbus mutationibus. Idem tenet Aristo 3 Physicor. Quæst. 2. adducitq; etiam pro se Simplicium dicentium ad

Ratio prima Actus 3 Phys. tex. 6. definitionis Motus illustrans, utilis ex plib. Ge
nerationis et Corruptionis quia sunt mutationes in Instantaneas. 2do Quia è Mo
tus hic definitus, quem in definitione Naturæ posuit 2 Phys. pro ibi posse com
muni mutationem, ergo in eadem acceptione 3 Phys. definitus. Mutationes in Instan
taneis sunt actus in potentia nempe materiæ quæ mutatur ad formam, et conue
niunt eidem materiæ idem qd è in potentia, cum conueniat illi in tempore depo
tentiæ. Et generatio sit actualis materiæ, ut non possit subsistere ex
actu potentiæ ad formam pro ut sedinet ad illam, et ut sit ei tendentia in
eã formam, et tanquã finem in eadem, cum conueniat illi in quantũ è potentia
ad formam. Confirmatur. Mutatio in instantaneis è actus imperfectus existentis
materiæ in actu partium, partium in potentia. Et etiam hæc idem sed, et operatio
hominis quidem qui actus est, eadem ratio quia talis actus ordinans materiam ad plenitudinem actus
qui è forma, et terminus ad quem generationis, cum conueniat materiæ in quan
tũ potentia ad formam, et ideo è actus entis existentis in potentia et idem
qd è in potentia.

Sed contra negant. Soto 3 Phys. quæst. 1. Lessius lib. 13 cap. 3. Con
tinentes 3 Phys. cap. 1. Dò illos Motus non potest esse actus in potentia pro eodem
tempore qd in potentia, quia vere statim sua actualis subiecti, ut partium illius corpo
ris in actu, et partium nihil ignoret in potentia, at partes nouæ gradus termini esse
nouæ sunt primo, ergo ex parte termini dicat completum et ex parte acqui
sitionis, sed pro Mutationibus in Instantaneis ab similis acquisitio actus termini et
non partes et gradus eius sit forma indivisibilis, carent gradibus, nec possunt
successive acquiri, ut patet de forma. Pro generationem facta et de tota ipsa substan
tia, nec ejus duraute termenante generatione non in talibus mutationibus non exis
tunt subiecti partium in actu partium in potentia pro primo et totum in actu
nullo potentiam ei nihil ignorante, quia perfecta formam qui est effectus actus
primus et effectus actus ens mutatus nec subiectum inducat, quare nec possunt ei
conuenire idem qd è in potentia ut dr in definitione Motus.

Nobis videtur pars affirmans nemo dé, cuius in favorem dico primo, deceptos dé illos qui Resolutio dubij.
putant successionem mutationis, nec habitudinem gradualem formæ, cum acquirendæ
necessariam dé ad hoc, ut mutatio ipsa dicatur conuenire subiecto, idem qud è in potentia
Dato dicto. Licet enim acquiratur simul forma, et non per partes ideoq; mutatio non sit
successiua, sed in momento inducat formam, satis est qd mutatio et forma sint duo
actus, forma quidè perfectus: mutatio uo imperfectus, et ad eam ordinatus, et eadem
mutatio sit prior saltem mutatio forma, ex utraq; enim hæc qd prius natura transeat
materiam.

materiam in actu imperfecto ordinando eam ad perfectum, qd ē actum Ens in potentia, prout in potentia ad ulteriorem actum, qui est forma, et sic integra definitio Motus salvata sine successione, et sine eo qd terminus acquiratur per partes, nec gradus, ita ut accommodari possit mutationibus instantaneis. Dico 2do iuxta doctrinam Aucteris 5 Phys. generationem et Corruptionem quas vulgo dicunt mutationes instantaneas dari capi. Primo pro sola forma substantiali inductione sive expulsione, quae fit in instanti. 2do ut comprehendit etiam alterationem. Antecedentem, qua gradatim et progressive quaedam est ad Generationem et Corruptionem, non immerito illarum nomen vindicavit, et sic generatio alterata successionem quandam important. Dicas. Generatio secundo modo sumpta non differt a praedicamento alterationis. Ergo cum Auctor 5. Phys. inter species motus Alterationem posuisset, frustra deinceps eandem nomine Alterationis inter easdem species numeravit. R. Alterationem bifariam spectari, vel ut immediate terminata ad disponendam materiam vel ut ulterius ad ipsam formam substantialem inductionem et expulsionemve procedit. Primo ergo primo modo sumptam alterationem inter species motus primo exposuit, deinde 2do modo acceptam, nempe ne generationis et Corruptionis indicavit.

Ad argumentum negantis partis respondeo negando ultima particula definitionis motus scilicet, qd mutatio compleat subiectum partim in actu partim in potentia ad diversas partes nec gradus formae, sed totam scilicet qd motus sit actus existentis secundum quid et actuans subiectum, ut illud relinquat in potentia ad ulteriorem actum qui est terminus cum intrinseca ordinatione ad illum acquirendum successive sive per partes, hoc enim non pertinet per se ad rationem mutationis in communi definitae sed ad particulares modos vel species eius.

Dubitatio 2da

Dubitatio 2da. An motus, ut definitur, sit quid unius cum suis mutationes?

Titulus dubitationis quaerit de Mutationibus Positivis.

Est generatio, illuminatio, augmentatio, alteratio, latio, nam constat mutationibus negativis et est Corruptio: diminutio: non ē unius cum, sed analogum cum negativis nec sint mutationes simplices vel motus, nisi per attributionem ad positivas.

Affirmat igr D. Thom. in primo Sententiarum. distinctione 17. quaest: 1. Articulo 1. in quarto. Des species motus aequaliter conveniunt in ratione communi motus, in eo scilicet quod proprium motus, scilicet est prior alijs motibus, et in 2do distinctione 2da quaest. 1. Articulo 2 dicit motus unius rationis ad unum in intentione generis, et ideo omnibus motibus ordinatis ad unicum potest unus mensura correspondere. Placet haec sententia. Ratio est. Quia ens sicut quodlibet nomen communiter est, ita ens substantiale nomini accommodatur, hoc ē communiter significatur. per nomen est idem in obliquis eius aequaliter conveniens, sed ita se habet ad ens inferiora, ut potē generationem, augmentationem, et ceteras mutationes positivas

c

est vnius cum respectu earum. Minor conceptus p motum significatus explicatur per definitionem, qui conuenit aequaliter omnibus mutationibus positiuis, qz ce actum entis in potentia in qd est in potentia, nulli conuenit primo, neq aliqui p attributionem, p alterum, ergo aequaliter omnibus. Confirmo, si ens aliqui primo conueniret, maxime generationi, qz est mutatio substantialis, ceteris vt accidentalis, sed ei non conuenit primo, qz ce substantialem non pertinet ad rationem formalem mutationis, nec tollit, quin ipsa sit accidens formaliter, et ideo e accidentalibus actus materie et imperfectus, sicut reliqui mutationes. Ergo definitio motus aequaliter conuenit omnibus mutationibus positiuis tanqm vnius cum.

Sed contra sentit Aristoteles cum maxima auctoritate Alexandri, Simplicij, Themistij, Auerroys et Alberti. Obij citq primo. Aristoteles primo cap. 3 Phys. docet motus non ce praeter res ad quas terminatur, quia sunt substantia, qualitas, quantitas, et vbi, neq aliqd horum mutationes particulares, vt aut nihil commune horum praedicamenta. Ergo neq mutationes ipsa. 2do. Mutationes accipiunt unitatem specificam a terminis, sed terminis nihil data commune cum substantia cum ceteris accidentibus, non dabitur vnitas, ergo nec mutationis. dab. 3a qd non conuenit mutationi prius conuenit generationi substantiali, qui mutatio substantialis est, ceteris vt mutationibus accidentalibus, ceteris vt mutationes accidentalibus non nisi p attributionem ad illam 3o vnius cum aequaliter dr conuenire inferioribus, sed communia vt motus prius et per se conuenit motui locali, quam ceteris teste Tho. 8. Phys. text. 57 et 58. exd. Thomi prima parte. Quest. 115. Articulo 3. Ergo non vniuoce omnibus, sed analogice. 4. arrigo e vnius cum e genere, sed motus non est ce genus, ergo nec erit vnius cum. Minor. de cum genus pertinet per se ad aliquod praedicamentum, sed motus in nullo praedicamento ponitur ab Aristo, sed ad postpraedicamenta relegatur cum mutationibus specialibus. Ergo non est horum vnius cum respectu earum.

Ad has obiectiones antequm respondeam illud praemitto. Praedicamenta differunt inter se comparari, primo vt sub nomine horum vel Accidentis significata, et sic nihil horum e commune vnius cum. 2do in entitate sed in modo aliquo se habendi in ordine ad aliquid extrinsecum, vtin modo fundandi relationem, aut in modo principiandi actualitatis vt in quib. non repugnat vniuoce illa conuenire, qz haec non pertinent ad entitatem in qua habet attributionem et analogiam, et talis est comparatio entis quam habet in modo terminandi motum, vel mutationem, in qua vniuoce conueniunt, ce motus ipse vnius cui respectu cuius motuum, qui terminantur ad diuersa praedicamenta, sed non e genus eorum qz in completis quid est e modo potius quam rei, ideo nec genus nec species propriae est.

Ad primam ergo obiectionem respondeo dicendum quod motus unius generis, vel praedicamenti cum certum non constituat, non sit negare motum in completum et modalem rationem posse communiter et univocam istis motibus specialibus, et ipsis praedicamentis, ad quae terminantur motus, ne sint incompossibilia. sed sint modum terminandi motum.

Ad 2dam respondeo. Praedicamentis ne communem rationem modalem terminandi motum, quae reponitur in ente, penitus alienum est, penitus alienum illa, quae est non fundandi nec terminandi relationem realem.

Ad 3am respondeo. Motum localem perfectionem ostendit subiecti, sub specialis ratione, talis motus in ordine ad subiectum, qui minus in potentia supponit, quam alterius motus. Neque hoc derogat univocationi, ut de homine et equo animal univoce dicatur, sed communem rationem, licet homo sit perfectius animal, equo.

Ad 4tum respondeo. Si univocum tale sit, cuius ratio sit tam modalis, non oportet ea modo genus, qui genus naturam dicit completam et non modum, unde non oportet in completibus essentialibus, et ideo non est inconveniens, ratio generis, sed modalis dantur esse, quod ex 3a questione clarius patebit.

Dubitatio 2da. Sed hic dubitatio. Utrum haec definitio motus conveniat motui caelesti et circulari? Et videtur quod non quia secundum quid ei convenit, tum quia 3. Phys. text. 2: sicut scribit Simplicius hic vocat Albertus, tum quod alteri 8 Phys. text. 4. et 9. probant motum in communi nunquam incepisse, nec cum fundamento suae probationis definitione motus, ex 3. Phys. quae illa sit communis. ei motui. Ad haec motui definito, cuius principium et natura ex 2. Phys. sed definito. naturae convenit caelo, cum sit corpus naturale, ergo et motus qui definitio 3. Phys. convenit motui caeli, non quidem simpliciter, sed secundum quid, nam caelum duas motus est in potentia non secundum se totum, sed secundum partes, ut sol, qui nunc est in scorpione est in potentia ut sit in sagittario. Caelum simpliciter et absolute non convenit haec definitio motui caelesti: Ratio prima, quod mobile est aliquo in potentia ad aliquod acquirendum. nihil autem potest acquirere, quod cum habeat, vel antea habuerit, sed caelum non acquirit aliquam perfectionem sui motus. Caelum enim semper habet eundem locum, nec primum aut ultimum locum acquisivit, aut perdit antiquum, aut loco suo proprio accedit aut longius abscedit. Ergo motus caeli est actus imperfecti ex 3. Phys. text. 15. et 8 Phys. text. 40. Sed motus caeli non est imperfectus, nec caelum quod mobile est imperfectum. Ergo est quod motus caeli minimum habet potentiae varietatis et imperfectionis, inter motus physicos.

Definitio motus non convenit motui Caelesti?

Dubium 4tum.

Utrum definitio motus communis ad motum violentum et artificialem? Dico primo definitionem illam motus definitio motus communis quod est aliqua modo accommodari motui violento, et artificiali. Ad rationem in explicando definitionem motus 3. Phys. text. 7. ubi excepit tam motus violentum quam artificialem, sive aedificationem et medicationem quae sunt motus artificiales, et voluntarios non quia sint motus violenti. Dico 2do primo loquendo definitionem motus non convenire huiusmodi motibus. ut vult Aristoteles 3. Phys. text. 9. Do

prima

prima, q̃ hũ eternũ nõ ẽ aliq̃ principiũ ẽt natura motꝰ aut violẽtꝰ, et cõsequẽs
tum fiunt à natura. Tela. A motꝰ ẽ actꝰ entis in potẽtia, ei q̃d mouetur ẽ in potẽtia sed
nõ in potẽtia ad motũ violentum, aliqñ nõ esset motꝰ violẽtꝰ, nam si caperẽ Motus definis
v.g. esset in potẽtia ad sursũ q̃ ẽt violentꝰ cum sit aliquis in potẽtia ad motũ tis non cõpehẽt
deorsum primũ esset in potẽtia ad duos motus locales contrarios. Et sicut in natu Violentũ motũ.
ralib⁹ nõ ẽt in potẽtia ad formã artificialem, sed solũ ad naturalem, propter hꝰ
quando, sic nõ ẽt in potẽtia ad motũ artificialem, nisi remotè.

Dubium 9m & vltimum.

An 3 operatio Intellectus q̃d vocatꝰ Ratiocinatio sit motꝰ, ei⁹ cõ
uenit definitio Motus.

Videtꝰ cõ motus nam primo operatio hec a latinis vocata discursꝰ q̃d nomen sonat motũ
2do Intellectꝰ ẽ in potẽtia ad intelligendum, ẽ ẽ de se transmutatꝰ successiue ab uno
in aliud, nempe à principijs ad conclusiones remotas, videtꝰ id dicere D. Thom. l. 8 phi
sicor. ad tex. 91. in quem. Successiue scientia ẽ quidã motus quidã rationis, cuius
libet autem motꝰ unitas ex termino et quem primo considerato, ut patet ex
3. Phys. quare cum una unitas scientiæ sumi debeat ex termino ipsius qui ẽ obie
ctum ei⁹ ita q̃d

phys. tex. 12. aīt alterationē fieri in qualitatib. sensibilib. qualitū intellectū
ē corpus. Sed hoc 1. de Gene. tex. 1. docet oē qd alteratū posse cōmīpi, sed intellectū
non cōmīpi, ut probat Arist 3 de anim. ergo neq alteratū. Lo sermo 2. de
Gener. tex 24 inquit alterationē versari in qualitatib. quas p̄dicat a tactus
intellectū autē non est tangibilis
Ad rōnēs in oppositū dicendū illi solū probant motus definitionē et generan
similitudinē et actus mandationē intellectū attribuī posse Et hoc de prima Quā
stione. Quæstio 2da

Quæstio secunda.

Vtrum formalis & intrinseca ratio Motus consistat in Successione & continuitate:

ARTICVLVS Primus opinionis enumerat & supponit hypotheses.
Quærimus an successio & Continuitas in fine motui necessaria ut fine illius motus neq
ē neq omnīpi possit. Quanam hinc dicat cōmīnandam partiū in motu Caeli in turbato
illa uō, in eo consistit qd forma non integra simul acquirat. sed p partes, id qd
una pars post aliam. Est uō formalis uel ro, quibus aliud quā conceptus quidditatiuus p quem res cognoscit ē & fine quus integre possibile est illam ē in sui natura
& cognitione.
Octavio Quæst omi. Octavio nem puto quæstionis decidit. Tolet 2 q. 6 5. Phys. vbi dum de motu disputat interdum agit illum necessario continuum et successiuū ē, interdū p accidens
continuum vocat.
Opiniones. Affirmant igit aliqui successionē pertinere ad Essentiam motus, ut scholastici communiter 3 Phys. cap. 2. Quæst. 2. Articul. 2. Sunt qui et Continuitatē similiter
in Essentia motus simplr includunt. Alij negant utramq ad Essentiam motus pertinere maxime Continuitatem, quam ē volunt proprietatem motus p̄petuam. Non
uō rationem formalem. Hæc sentit Alb. Mag. de æquitate 2. Phys. Coment. Mag. Pereira
8 Metaph. cap. 13. Quæst. 8. Sectione 3. Fonseca lib. 5. cap. 8 Vasquez 3 Phys.
cum quib. sentiunt & communiter caeteri. Antonius Rubius 3. Phys. Tract 5. Quæst.
2. et 3. medium amplectitur sententiam. Veritatē ergo causa supponendo primū.
Aliud est in quo res rationem formalem alicuius, aliud uō proprietates necessarias
sine illa perpetua fieri, sine non. nam absq formalione uel rei omnīpi rei ē
pōt. ut homo sine animali et rationali, absq uō proprietate rem omnīpi uel quidditatiue ut ideam hominis sine risibili.
Suppono 2dō. Motum spectari dupliciter. 1. ut ē mutatio in toto tempore sine successiua sine in puncto nea, dein de ut est talis in parte temporis. Alteratio, augmentatio uō.
Suppono 3. In motu vtroq modo considerato duo spectari ut notat doctor Scotus.

Lotu 3 Phys. exempl. 5. primo est dare à potentia ad actu ⁊ plitum, ubi ⁊ ina
pso à termino a quo ⁊ via ad terminum. Ad quem dicit successio qua
⁊ negatio existentia simultanea ad partia ipsius, et continuitas successionis
nostra quia ⁊ continuatio partium in motu sibi ordinatarum, minime sciuntarum

ARTICVLVS SECVNDVS. Veritas statuitur.

Conclusio prima. Notatur ut dicat mutationem in communi nonè sumpta non in aliud de for
mali successionem, sed ut motus talis in specie puta si est augmentatio vel diminu
tio, alteratio, vel loci mutatio. Rō primā partis, motus in communi bene ē actus entis
in potentia prout in potentia, siue simul siue p partes terminij eius acquirendi. Cō
successio non pertinet ad eius essentiam. Sequella Q. sine formali nonè necessa
rium ex hypothesi. Stat. Sed probatum in decisione dubitationis primæ
vbi ostendit motū ab statu definitum connotare aliqua mutationis nō in stantanea
Rō partis 2da. motus ut talis inspecte est via tendentia ad formā quā successi
ue acquirit. Ergo successio ē eius formalis rō. Consequentia Nam tendentia ab
successione cōsequit, et nihil est aliud motus accedere ad perfectionē formæ
quam fluido quodam progressu, unam sine parte post aliam acquirere. quæ est
propria formalis rō successionis. 2a rō Quia unū qdq ab alio extrinseco distin
guitur cōdē intrinsece constituta. Motus rō ut talis in specie per mutationē suc
cessiua sumpti ab instantanea mutatione eundem terminum habente ea differt
qd haec semel effluat illa p successionem, ut calefactio quæ fit successiue, de
fert ab instantanea successione gradus calidi. Ergo rō.

Conclusio 2da. Continuitas non quidem est de formali et intrinseca nonè motu
sed est proprietas quæ orta ab eius essentia.

Pars prima patet auctoris dicta probat haec rō prima. Notatur quia
vnū est acquisitio formæ sed acquisitio non est formalis continuitatis ēr motus
quia motus non est formalis siue essentialis alicui continuitati. 2da rō Motus ex sua
nonè est ens in complexū cui fit progressio seu via formā respectu cuius
nē ut continuitas ipsius est qd completū, significat naturam continuitatis quæ
in motu inuenta, soluta existit in extendendo continuè successiua acquisitione
formæ, quæ rō non designat non in complexū qd, sicuti nec continuitas tempo
ris ab unitate in concreto quæ unitatis continuatæ, quæ ob continuitatem haec unitas partium
non dicitur esse successionem, quæ in instanti recipit, ergo motus ut sua essentia
non includit continuitatem, alioqui idem esset ens completum ⁊ incompletum aut

saltim in completum ex completo constatat, quod fieri nequit.

Patet 2da probate. Actus 3 Metap. cap. 13. text. 18. ait Motū et tps quarta et continua quadam cē. 2 Phys. cap. 1. text. 1. docet Motum videri de numero continuorum 4. Phys. cap. 11. text. 99. probat magnitudinē Motū et tps an timia cē. Probatē et rōnē. 1. qz motus est tendentia quod continuitatis imperfectē 2do. si motus non fieret continuato progressu fieret p instantia si posita cuilibet dispositi tporis, ut arbitrantur nonnulli in certa accessus sit minimi ut singulis momentis partes minimas partis acquirunt, sed hoc falsum est. Supra. Rursus qz oporteret inter duas illas instantia medium esse quies, ob id nullum motum esse. Cum post inchoatū motū circumq; quies necessario data. deinde qz nullus motus esset mutatio, sed quod ex oppositis in instantanea mutationibus quod falsum probatū 3 Phys.

Corollarium Tria.

Corollarium 1. Sicut motus ut de talis in specie est fluxus formę ita est successio eius dem formę. Cuius una pars post aliam acquiritur; sed hæc ipsa successio accidentalis connexit formę, cui accidit, successive acquiri vel non. Quantus est de se forma est indefinens, ut in instanti nel successive acquiratur. si enim subiecto nulla ei repugnantia ob. extrinsecā in instanti acquiritur, ut dies aer illuminatus in quo natat rep. fit lumini, et tenebrosus fit mera privatio. Ultimū fit in certo in termino

Corollarium. 2. Motus triplicem id continuitatis. unā vocē durationis quemadmodum sumit, significat ens motus ipse fit, et de hac continuitate ait Actor in Categoria quantitatis, ubi ait motū et quantum vocē tporis. Alteram motus subiectum in quo insidet, nasi ut candor extensa accidentia materialia diffundit in se bocchi, extendentem illig extensione, ita et Motus ex 6 Phys. cap. 4. text. 33. Et de hac continuitate intelligendū Philo 4. Phys. cap. 11. text. 99. ubi docet motum cē continuum propter id qd manet. Jam subiectum acquisitionis et successionis qua consequitur ipsam formā acquisitionē, ut accessionis aut affectus de hac continuitate intelligenda vera conclusio et Actor 3. Metap. cap. 13. text. 18. ubi affirmat motū non cē continuum vocē subiecti, si enim quidam, aliqui ens sub accidentia, sed vocē formę ad quam tendit seu qua tenus ipse formę acquisitus. Et fallunt quidam scholastici, qui solis latis mis. continuitatē dant, nihil nec qualitatem, nec quantitatē, nec substantiam, cum ex generatur, continue

acquiri

acquiri, sed interrupte et disrupte: fatemur tamen continuitatem non ex aequo in omnibus motibus elucere, juxta Auctoremus tertij Phys. commentatoris. Nam in accretione latet, in alteratione patet, motu locali multo evidentius cernitur.

Corollarium 3. Si continuitas sumatur, ut comprehendit continuitates, tam materiales, quae physicis motibus conveniunt, quam immaterialis quae motibus spiritualibus competunt, non est una specie, quod suadet ipsa inter capedo et distantia naturarum, quae cernitur inter res, ordinis ad eos diversi, id est spiritualis, et materialis. Si autem continuitas spectetur prout tantum motibus physicis accommodatur, unius est infimae speciei, quia nulla in ea invenitur ratio, quae maiorem probet distinctionem, praesertim cum nihil obstet quo minus rebus specie differentibus aliqua eiusdem speciei proprietas insit, ut est corpus quantitativum proprietas una specie, in caelestibus et sublunaribus corporibus. 3.

ARTICULUS TERTIUS.

Argumenta in contrarium diluit.

Contra priorem partem primam conclusionis arguo primo. Motus est actus Entis ut in potentia. Ergo motus etiam in communi ratione sumptus includit formaliter successionem. Nam de potentia in actum progredi, successionem quandam involvit. Respondeo negando sequellam. Esse enim Ens in potentia non successionem dicit, sed ordinem quendam naturalem, secundum quem aliquid est in potentia, ad formam seu terminum, antequam actu acquirat ipsum, et hoc satis est, sive in instanti, sive successive acquirat. Arguo 2do. Si motus non includeret formaliter successionem, esset quid permanens, et sic motus non esset, hoc est absurdum. Ergo etc. Nihil enim quantitate manet, movetur, et nihil quod movetur manet. Respondeo negando consequentiam. Ad probationem dico illam valere saltem de motu ut est talis in specie contractus ad mutationes successivas, non autem de motu in communi, cuius natura optime salvatur, sine successione per illum ordinem naturae, quo potentia antecedit actum, ad quem fit motus. Contra posteriorem partem eiusdem conclusionis sic arguo primo. Nulla negatio pertinet ad essentiam Entis positivi, at successio est negatio existentiae simultaneae, partium motus. Ergo non pertinet ad eius essentiam, etiam ut est talis in specie. Respondeo negando minorem licet enim successio per negationem illam explicari soleat, re vera tamen eius ratio non consistit in negatione, sed

sed in entitate positiua qd idē non pari qoꝑ aliam plura quā sequa
tur. 2do si successio esset de essentia motꝰ vt ꝑt talis in specie ex succes
sio. sit aliquis vt successio, nec aliquis quam motꝰ, cuius motꝰ esset suc
cessio ipsius ipsi. Rō negando sequellā iuxta primā corollariū hūs
bis cui successio quia essentialiter includit in motu, vt talis in specie, vt
ꝑdicit formam quia successiue acquisita, vnde non recte in serta, motus
ē successione sue ipsius, sed duntaxat continens in sua quidditate successi
onem, quia formam vt ꝑdicat.

Quomodo forma ꝑt ex Motu?

Contra conclusionem alteram arguo primo. Motus ē plures formē quia par
tiū acquisitē, hic aut illius nihil est aliud quam continuata quidā successio.
Et continuitas ē formalis vel motꝰ? Rō. Plures hanc non includit nisi successi

Continuitas non ꝑt in Motu sed tm successio ad formam.

onem, sed successionē duntaxat, qua vti motus talis est in specie
talis, licet ea motꝰ successio sit continuitate non sit cum aggregatione debita.
2dō. Si continuitas non ꝑtinent ad essentiam motꝰ, sed tm ꝑt intellectus con
tinuitate actiua integra relinquentis motꝰ essentia, sed hoc ē falsū. Cogno
sequella, nā quia non sunt de essentia rei, sine his rē, contigit ut ē ꝑt Mo
na ꝑpassiua continuitate à Motu, vel motꝰ corpantur mutatis esse quasi
individua sibiclia, partibꝰ illius copulantia, ꝑ inde aliqua punctus copulant binas
partes: vel non corpantur, si non corpantur, iam motꝰ id in suam essentiā
non esset mutatio vna, sed plures, qꝝ aliqua partes nulla inter se vin
culo essent connexe, imo diuisē, vt ꝑ. si corpantur, ergo motus
essentia reuelari ꝑ haberet in intellectu sine mutatis esse, ac proinde
nec sine continuitate, ex qua sequitur, motū in sua natura, et non ꝑ
modū continuitatis includere. Rō. ad minorē, si continuitas à motu ab
stractione abiungatur, aut etiam re ipsa, vt non sint motꝰ integri essentiam
rerū aliqua partes, concipiendas tunc fore, vt copulatas ꝑ mutatis esse negue
diuisē, aut diuisas, sed vt fluentes sine interruptione, continuitate qua
dam negatiua, ita vt aliqua partes, nec dicantur diuisē, nec continuate, non
diuisē qꝝ pereuntes fluunt, nulla inter ꝑpositā quietē, nec ꝑ continuate qꝝ
non cohaerent sibi ꝑ mutatis esse, quod sunt rerū ad terminū positiuū
motꝰ, ut citra manentes substantia lapidis, si ab eo diuisa vi citate qua
libet ꝑ ipsa separarentur, et ex eo ꝑdē sibi relinquerentur ꝑseuerantiam re
continuata negatiue qꝝ eo ꝑdē aliqua partes non essent diuisē nec ꝑ continu
atis

tinuatæ, qz non cohærent sibi per mutata Esse, quæ sunt nexus ac termini positivi motus, ut etiam maneret substantia lapidis, et ab eo divina virtute quantitas separetur, et in eodem situ relinqueretur conservaretur, nempe continua negative, qz udt eius partes non essent divulsæ nec tm superficies continuatæ, sed compartæ in eodem situ, vel quasi situ in quo antea erant. Vltimo Artes 3ij Physicorum. tex. 1. ait, videri motum de numero continuorum. Ergo conclusio falsa! Rº Mentem Phi motum secundum suam sententiam non ee de numero continuorum ob rones prædictas, sed duntaxat vendicare sibi continue talem, ut e proprietas ab ipsius essentia fluens, qd semper de motu ad mutationes successivas contractæ, intellige in quem sensum etiam accipi debet verba Aristotelis sicubi motui continuitatem per se attribuit.

QVAESTIO TERTIA.

An Motus sit Ens prædicamentale nec ne?

Cognita Motus natura, et rone formali ordine doctrinæ inquirimus sit ne Ens prædicamentale. Cum qdquid in Mundo existit, aliqua rone ad prædicamenta spectat, quæ sunt rerum quædam classes, ex generibus atq speciebus, individuisq ordinatæ, proinde controversia est et de motu, sit ne Ens prædicamentale, hoc est, cum in rerum natura motus existat, num vel aliquod prædicamentorum constituat, vel ad aliquam ex 10 Cathegorys directe referatur, ut omn Entia realia, finita, complita, composita, in Cathegorys directe reponunt, vel certe reductive ac indirecte, ut Entia ronis, infinita, simplicia, incompleta, partes, negationes, privationes et cætera in prædicamentis locum hnt. Ratio dubitandi est. Qz Phus 5. Phys. text. 10 et 18, motum quibusdam certis Cathegorys versari ait, cum tm motus, qua motus, dicat imperfectionem, cum sit Ens incompletum, ut ex eius definitione patet, ac proinde dubium est, quo pacto ad prædicamenta spectet.

ARTICVLVS PRIMVS.

Opiniones recenset et hypotheses statuit.

Varij varia in hac quæstione sentiunt, Plotinus insignis Platonicus referente Simplicio in Prædicamentis et 3. Phys. tex. 4. putabat Motum ee quoddam Prædicamentum Vndecimum diversum ab alijs 10. Artes vbi supra, motum in tribus Cathegorys. Quantitate, Qualitate, et Vbi, versari affirmat. Cuius sententiam Conibricenses absolute defendunt, motumq per se ad prædicamenta spectare aiunt, 5. Phys. cap. 2. quæst. 2. et Scotus ibidem, quæst. 1. et 2. sed Pererius lib. 13. cap. 1. reductive motum in his prædicamentis versari tenet, idemq sentit Ruvius 3 Phys. tractatu de motu. quæst. 1. ad tertium sed Scotus in 3 Sententiarum sustinet 1. quæst. 1. et quodlib. 11 articulo vltimo et 4 sententiarum ait, Motum ee quoq in relatione.

Sit Prima hypothesis. Motus triplr capiti. 1mo largissime, ut oem mutationē continuā comprehendit.

comprehendit, siue ea sit actus Entis, siue potentia ad actum substantialem, ut est generatio substantialis, quae est actus materiae primae, in quam successiue inducitur forma eius substantiae quae gignitur per accidentes dispositiones, siue sit actus Entis in actu, sed in formam substantialem, manentis tamen in potentia ad formam accidentariam, ad quam mutatur, ut est omnis successiua mutatio, qua accidentaria forma acquiritur, v.g. calor. frigus. 2do Capite Motus. pro Mutatione continua successiua. quae est actus Entis in actu substantiali, siue inter contrarios, siue inter contradicentes terminos uersetur, sicque motus omnes ac solas mutationes accidentarias successiuas comprehendit, sic 1. Phys. tex. 8 intelligit Philosophus, probans generationem substantialem non esse motum, quod eius subiectum non est Ens simpliciter, sed materia prima, quae est prima potentia, idem 1. de Generat. cap. 4. tex. 24. aiens subiectum generationis substantialis esse materiam proprie sumptam. Subiectum uero Motus materiam in minus proprio significato, ut iam est Ens actu per formam substantialem, ut dum generatur homo. Subiectum eius est materia prima, quae est in pura potentia ad formam hominis tanquam actus substantialem, dum uero aqua calefit, subiectum calefactionis est aqua Ens in actu substantiali, habet etiam aqua suam naturam perfectam, sed est in potentia ad actum accidentalem nempe calorem.

3o denique sumitur Motus strictiue pro ea sola mutatione successiua, quae est actus Entis in actu substantiali et inter extrema contraria uersatur, hoc est eas mutationes successiuas accidentarias, quibus a contrario in contrarium pergitur, ut ex frigido fit calidum, ex nigro album &c. sic accipit Aristoteles 5. Phys. cap. 1. tex. 7. cum mutationem generatim sumptam diuidit. in generationem et corruptionem atque motum, rursusque generationem in substantialem et accidentariam.

Hypothesis 2da Contraria tripliciter dicuntur, ut notat doctissimus Scotus. quaest. 1. 5. Phys. primo propryssime quae sub eodem genere maxime distant, eidemque subiecto uicissim insunt, nisi alterum insit a natura. vide caput de oppositis. 2do. Contraria sunt quilibet duo termini positiui, inter quos cernitur latitudo aliqua uel graduum, ut inter summe frigidum, et summe calidum: uel qualitatis mediae, ut inter album, et nigrum inter quae cadit caeruleus color, flauus &c. uel extensionis, ut inter quantum unius pedis et quantum decem pedale, inter quae conspicitur latitudo, pedum nouem, uel formae quae rone unius partis successiuae acquiritur, rone alterius amittitur, quod in motu locali prouenit a spatio, dum existentia mobilis fusa per intercapedinem seu spatium medium quod successiue acquiritur, et abycia una sui parte post aliam, dum mobile a principio ad finem pergit. 3o dicuntur contraria, non ea tantum quae dicta sunt, sed etiam priuantia de quib. Aristoteles 5. Phys. cap. 5. tex. 42. cum docet rerum physicarum contraria esse ut est materia et priuatio quae priuatiue opponitur.

Hypothesis 3ª. Ad hoc, ut aliquid motum per se terminet duo requiruntur. 1mo. habeat contrarium qd pponatur semper existere in re motum subiecte, ut adepto eo, ad quod per se motus fit pollatur tanquam ~~ter~~ à termino oppposito. 2do at per se compartiatur neq; subiecto absq; mutatione adquisitiua, eaq; non qualitatiua, sed sit vera actio et passio, ut dum Socrates albescit, vel sanatur, de albedo eius fit ex opposito, sicut à termino à quo, sic et sanatio. et ubi fuerit deceptus terminus ad quem, nempe albedo, vel sanitas, abyata simpliciter motus, et terminus ad quo, dein de utraq; hac Socratis cum mutatione vera adquiruit 5. Phys. cap. 2. tex. 10.

Hypothesis 4ta. Et illis 3 in motu considerabilis, ut est agens. subiectum, tempus, terminus a quo, terminus ad quem, subiectum in est qd mouetur. 3 Phys. tex. 3. et ratio est qz mouens est disponionem aut formam, aut locum mutare, cum ex lignum mutatur de albo in nigrum, album sub illa forme non manet nigrum, et nigrum non erat sub albedine, sed solum lignum est, qd est sub utraq; forma. Agens uo, ut Agens non mouetur per se ex 3. Phys. tex. 12. licet per accidens contingat. quandoq; reparari, nec locus in quo fit motus mouetur, ea forme qua est locus id qd et de tpe fluentium, qd non mouetur, qz est mensura motus, 4. Phys. tex. 95. et motus ipse non mouetur. 3 Phys. tex. 11. Restat ergo. qd solum subiectum, seu mobile passiue mouetur.

Hypothesis 5ta. Motus sortitur speciem à termino ad quem, 5. Phys. tex. 2. ut calefactio dr, non qz est à calore, sed qz est ad calorem, nam ut substantia sortiuntur speciem à forma, à qua hnt ee, ita et potentia, et habitus, et actus sortiuntur speciem ex obiecto qd se ht ut forma eorum, sicut visus definitur, sensus percipiendi colorem, audity sensus percipiendi sonum, sic in Habitibus temperantia virtus circa delectabilia, tactus fortitudo virtus circa pericula belli. Geometria scientia de quantitate continua. Aristotles de disserta, sic docet Thus 2. de anima. tex. 37. ubi agit qd obiecta sunt priora quam actus, actus uo priores quam habitus, et habitus quam potentia, priores ista natura et fine, sunt em potentia et habitus propter actus, et actus propter obiecta tar ex ratione motus quq denominatur à termino ad quem, quasi ad obiecto sed circa quod versata tendendo in illud

Hypothesis. 6ta. et ultima Quatuor modis motus quid contingit, aut de subiecto in subiectum, aut ex non subiecto, in subiectum, aut ex non subiecto, in non subiectum, quae 2da mutatio, non est per se propie mutatio, eo qd eiusmodi termini non propie opponuntur mutatio non est nisi inter terminos oppositos. aliqua quae oppositionis. Rursum mutatio quae est ex non subiecto in subiectum, atq; generatio dr, alia est generatio

simplex, ut cum ex non ente fit ens: alia vero quid, ut cum ex non ~~ens~~ albo fit album quæ distinctio sumitur ex diversa ratione entis, nam ut ens simpli dr tm de substantia accidente ut non est ens, sed entis, ens, 7. Metaph. tex. 2, ita productio substantiæ dr simplr generatio, productio vero accidentis, generatio dr quid.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Conclusionem cum Corollarijs continens.

Conclusio prima. Motus ut motus, non est genus aliquod prædicamentale, distinctum ab alijs decem, est contra Platonem. Probatur auctoritate communi tum philosophorum, et in primis Aristotelis, qui tum in Logica, tum in Metaphysica, in nullo prædicamento illum locat per se repositum, sed in quæ prædicamentis ei eorum assignant, cum motus non contineri in aliquo certo prædicamento, neque illum constituere, sed vagari per multa prædicamenta. Probatur et Rationibus. Prima. Repugnat motui esse genus vnius ad prædicamentale, licet dicat rationem quandam modalem vnius eorum, ut quæstione prima diximus. Ergo motus non constituit aliquod peculiare prædicamentum distinctum ab alijs &c. Consequentia. Aequivoca est. Ratio est. Quia motus est ens successivum. Antecedens. Quia sicut 7. Metaph. tex 4. dr, substantiæ est prior ac evidentior tpe, natura et perfectione. Sic motus localis prior alijs motibus est dr. 8 Phys. tex. 86. tpe natura, et perfectione. Et sicut substantiæ ac evidentis non datur vnum et munus genus, vnius ad prædicamentale, ita neque huic generi communi motui alij alijs motibus. 2da Ro. Motus videtur esse idem ad motum cui terminus ad quem, neque pr existere, aut definire sine illo quod ab ipso accipit vnitatem et distinctionem ex hypothesi. Si et motus esset genus prædicamentale, communis generationi, augmentationi, alterationi. Et daretur terminus ad quem, respondens illi termino generationis, communis generationi, et substantiæ ad quam fit generatio, et qualitati ad quam fit alteratio, et quantitati ad quam fit augmentatio, quod est contra tam. 3. Phys. et pro se falsum est, quia substantia, quantitas, qualitas, cum sint genera summa, non aliquod genus superius, et nihil de illis vnius et dr. 3ia Ro. Actus 5. Phys. tex 31. tres modos tradidit, quibus motus dr vnus, aut generis, ut ocij motus, qui pertinent ad eandem categoriam

Localis motus alijs motibus est prior.

et tres

et oēs alterationes inter se, vel generationes. Hae species duarum rerum ad quem ē vnus species, ut oēs cathegoricae, q̄ sunt ad calcē quē est vna ꝑdicat qualitatis. Vel dicitur est vnius numeri, cū subiecto cū ē terminus ad quem, et ipsi est vnum numero. Et aūt motus in omnibus esset genus alicui ꝑdicamentali ā lo. cathegoricis diuersū, thus omissis, aliquem modum vnitatis ad quem, oēs motus possent dici ad vnius generis, quatenus conuenirent in motu, qui ponit ē genus praedicamentale alicui, et sic generatio, alteratio, latio, essent vnius generis ꝑdicamentalis, q̄d ꝑ se ē absurdum.

Corollarium Primum. Motus vel sit, non est Ens praedicamentale, id est res completa, sed modus, quo modificantur res naturales, sic ut lignum de imperfecto ad perfectum. Nō, nanq; res physicae in praedicamentis substantiae, vel quantitatis ponuntur ꝑ se. Motus aūt, cum ꝑ quid plus incompletum in praedicamento, ut sit, lignum non habet. Ergo non est Ens praedicamentale. Sed motus dumtaxat vnū praedicamentalium. Sequitur In Entib. cōn physicis, hae duo spectantur. Res et Modus.

Motus non est Ens praedicamentale

In Entibus sive rebus physicis duo haec spectantur. Res et Modus.

Corollarium Tertium. Motus ē transcendens quoddā physicū. Nō, q̄a ex se non est alligatus alicui certo praedicamento, non alīt aūt in Phisica. Ens cum suis passionib. Vnū, verū, bonū et cetera, transcendunt oēs praedicamenta.

Corollarium 3. Quare sunt 10 praedicamenta et non plura. Nō quia tot sunt modi ꝑ praedicandi, ut probant Logici, et modi vt sic, non ex aliena distincta praedicamenta à rebus ipsis quorū sunt modi, sed ad praedicamenta vt sic spectant. Hinc illi fallūtur. qui putant dari vnū aggregatum constitutum ex praedicamento, q̄d possit falsificari ut de motu Aristotelis dicebat, nanq; cū sit vnū aggregatum, sicut ex modi vnius, sīe substantiae, vel accidentis, ad praedicamenta illius reducitur.

Corollarium 4ta. Motus ē ad praedicamenta reducibile, sic q̄d reducitur ad Cathegoriam, circa quā versatur motus. Probatur Ens

qz via ⁊ principiū, reducta. ad predicamentū cuiꝰ rei. Et quod exponitur ⁊ cuiꝰ est principiū, sed motꝰ 5. generationis est via ⁊ substantiæ, augmentatio ⁊ quantitatis. Ergo ⁊c. Imperfectū ⁊ perfectū non variant speciem: sed motꝰ nihil est aliud quam vt. ⁊ quū est motꝰ productiū in perfectū. Ergo vt calefactio nihil est aliud quam calor, ut est imperfectus, ⁊ tendit ⁊ perfectionem.

Ergo ambo ad idem predicamentū pertinebunt, neque quaelibet ⁊ sit de alijs. 3º. Actꝰ ⁊ potentia pertinent ⁊ ad predicamentū ubi reperiuntur in potentia, ⁊ calor in actu, non pertinent ad diuersa predicamenta, sed reducunt ⁊ idem. Cuiꝰ quod est in potentia non differt ab eo quod est actu, cuiꝰ multo minus, quod partim est actu, partim potentia, differret generis ab eo quod est actu. Sed motꝰ nihil aliud respuit quod productū, quod partim est partim potentia, partim actu, ergo non differt ab ipsa re. Nā si calor in potentia est eiusdem Cathegoriæ cum calor in actu, sunt eiusdem Cathegoriæ fieri, quia partim est actu: partim potentia, erit quoq; eiusdem Cathegoriæ calor in actu cum calore in actu agente secundū 3. Phys. Comento 9.

Actus ⁊ potentia quo idem pertinebunt predicamentum

Quomodo motus est in predicamento

Corollarium 1. Notandū est in predicamentis non esse terminum motus, est enim terminus motus, vel forma, ⁊ quam tendit motus. Ergo cum motus non sit in predicamento, nisi propter id ⁊ quam tendit. Patet nullum ⁊ quem est motus, in predicamento reponi motus. Confirmatur idem ex hypothesi, terminus ⁊ quē specificat motū, cui ille dat quod dat vnde specificatur ⁊c. Corollarium 2. Omnis motus est ⁊ contrarius in contrarium ⁊ est satis 3. Phys. text. 9. ⁊ 10, quia ois motus est inter terminos oppositos ex hypothesi, sed inter terminos contradictorie oppositos ut sunt nonalbū ⁊ albū, non dare, ⁊ dare, non est proprie motus ex hypothesi. 5. ⁊ 2. Cui ois motus ⁊ inter contraria.

Corollarium 3. De motu quo accidens fiens est ex parte mobilis fiunt ex parte mouentis fiens ex parte termini non pertinet ⁊ physicus considerare ex 3 Phys. text. 6. Nō dicentia procedit ex principijs, quod parum necessaria

cessans & q se causa motus. t. 60. text. 69. Cū cō Physico tantū de motu & motato cig sit diuersus motus, ni sint species, sequ diuidendo est motus q se, qd species motus sunt ~~quantitas~~ sūt indefinite.

Conclusio 3a & ultima. Ad tres duntaxat Categorias Quantitatis. Qualitatis. & Vbi, reducit motus. Est tritis 5. Phys. tex. 18. Probatur. In his trib. Categorijs ~~tantum~~ motus est. ~~per~~ mutat duę conditiones hypotheseos 3a tradite siquidem formę hę predicamentę seruant contrarietatem positiuam. Magnum cō parvo q se opponit ni quantitate album nigro et cetera ni contrariata ni qualitate. Sursum, deorsum, ante & retro dextrorsum, sinistrorsum, in Vbi. Ad has duo mutant subiecta cum eorū mutatione, cū terminant motum. Et q consequens non ipsius modi terminorum Motus reducitur ad 3 predicamenta. Confirmatur: Et ad substantiam non est motus, cum in substantijs non dentur per se contrarietates requisite ad motum, qr in substantia non inuenitur q se latitudo, motu percurrenda, cum intensiuam non admittat extensiuam non habeant nisi q accidens, non quantitatis. Nec est etiam motus ad Relationem quia aduenit sit subiecto absq; eius mutatione, vt si cum ego sim albus, Aethiops in fugam incipiat abbescere. ego cum tū incipio similis illi cū fine aliqua vlla mutatione facta. Sic etiam non est motus ad motum, aut ad eo negat actionem & passionem, qr cū hisce predicamentis & acquirente proportione formę, quę motu acquirit, quo fit vt non duo maneant subiecta, mutatione q se, ad ipsa recte pertinente. Vide Arist. in textu 18. 5. Phys. vbi 7 rationibus probat ad Actionem vel Passionem non cē q se motus. Nam primo si ad actionem vel passionem esset mutatio, ad mutationē quę esset mutatio, et ad motū esset motus, cum in termino motus vel mutatio nib. dandę esset motus vel mutatio, qd est absurdum, cum in termino sit quies 2 do Data contrarietate mutationis cum mutatione cum eo motus sit a contrario in contrarium, et cum terminis motus debeant cē in terminis remissis ponit esse aggregatio & sanatio. 3o Data pro esse in infinitū non generationis esset generatio, & alia, & sic q consequens. 4to generationis esset corruptio, qr qdqd generatur corrumpitur, et sit qd fit, nisi pe generatur, non esset dum corrumpitur. 5to Materia ad generationem existentem

significande esse, ut ex una altera fiere, ex altera altera, qd qd cū ge
nerata ex aliqua materia generari. 8to Termi ad motū debent ac hoc
et aliquid, ut hoc aer, hic aqua. ꝛ. motū nō non est hoc aliqd, sed mu
ō hoc aliqd. cū motum non ste motū. Denq; de scipli nationē reflect
scipli nato, qd ē falsū. qz de scipli nato ut fiat ō scissuram, de scis
fatione esse actu factū, qd est absurdū, qz hoc est ad oriorem. Tan
de specie motū inter se contrarietatis, ita, qd alteratio alteratio
augeratio, non uocabit locali, et augmentatio, augeratio et motus uocabit
tur, ut et motū localis. monstrato loco tali, qd est absurdū.
Denq; probatū, nec ad Quando. Situm et Habitū, cū ꝑ se motum
qz Quando, dicat tps. qd esset mensura et duratio motus, sicut cū mo
tū non est ad motū, ita neq; ad tps. Habitū vō et situs, qz videbant
relationem, ea uoce non est ad illa motus, qua neq; ad Relationem.

Corollaria.

1m. Generatio sumpta pro inductione formæ in materia nea non est motū successiuus
Generatio non est Motus, qz ē mutatio nem ter. est status. 3. Phys. tex. 8. Ratio prima. Dē qd proprie mouetur est ens in actu manens
sub utroq; termino, nam cum motū sit accidens ꝓsupponit ens simpli in actu
cum aut ex non aqua, fit aqua, neq; aer mouetur mota generatio
nē, qua corrumpitur, neq; aqua, qz illa non erat sub termino A quo, sed ma
teria prima, quæ manet sub utroq; termino, non est ens actu, sed potentia.
Ergo generatio nomen mutationis habeat, pro quam uel generati est, qd non
erat: fiat ut complus ꝙ quam id, qd erat non est. 2do si aliquid mouetur
motu generationis maxime materia, quæ manet sub utroq; termino, sed
illa non mouetur, Ergo ꝛ. Minor. qz nihil mouetur, nisi qd est in loco, nihil
cū mouetur, nisi. localis vel supposito motu locali, quo agens applicatur
Motus fit ex contrarijs. passo. Materia ita cū non habeat ꝓ se quantitatē determinatam, nisi
uoce alterius, non est ꝓ se in loco nisi uoce alterius. 3a dis motū est actus
tantū in contrarijs, nam dis motū est inter oppositā contrarie, ut patet
ex hypothesi 2da. Contradictoria cū oppositis neq; fiunt ꝓprie motum:
sed generatio e productio substantiæ, cui nihil e contrarium, ut genera
tio non est motū successiuus, sed mutatio in stantanea, successiua
aut ut ex successione passiua dependente ad formam.

Corollarium 2

Opinio Scoti de Motu.

Corollarium 1. Ad nullã Relationẽ est ꝙ se motus, est contra Scotum, qui ad Relationẽ extrinsecas aduenientes, quas in 6 vltimũ prædicamentũ ponit vult eã motum, appellat aut Relationes extrinsecas aduenientes quæ non statim positis fundamento et termino necessario consequuntur, sed stat, simul ambo eã, qñ illa relatio non consurgit, ut stat me eã, et basilicam S. Mariæ vi circulo Crucoui exi eã licet non sit inter me et illam Basilicam propinquitas, in ego sim Dominꝰ. Relationes primo inintrinsecas aduenientes, quæ constituunt istam Catholicam, vocat illas quæ statim necessario consequuntur positis fundamento et termino, ita vt non stet hoc ambo eã, quia sit Relatio, vt Paternitas et similitudo, non enim stat Petrum et filium eã, quin sit filiatio et paternitas: nec stat omnem omnem simul eã cum altero, quin vtrq; ad alterum sit similitudo.

Contradicit in Scotus ad Relationes inintrinsecas aduenientes non eã ꝙ se motum, ob quam dictam. Sed ad Relationes ex intrinsecas aduenientes, multi ꝙ se motus eã, quam sententiam 4. lib. Sentent. dist. 17. quæst. 6. et dist. 18. quæst. 1. multis probat. Sed hoc Peripatetici et Thomistæ, habent Relationes extrinsecas aduenientes quæ statim. Primo ex nullis sunt, nec ab aliis cognitæ, ut patet 5. Metaph. text. 20. 2do ex si quæ sunt ad aliquid prædicamentum referunt, ad quod pertinent omnia quæ ex vi relationis proueniunt, siue ab intrinseco, siue ab extrinseco. 3o ex nullam causam videt Scotus, cur istiusmodi Relationes non necessario consequantur nisi quod præter subiectum, in quo sunt, nullã habeant fundamentum, quod eã falsum, probat Soto. 3. Phys. quæst. 2. Articulo 2. ostendens in 6 vltimo prædicamento eã quæ fundamenta, ex quibus consequuntur Relationes inintrinsecas aduenientes, ad quæ hoc non est motus, ex consurgunt positis fundamento et termino, siue vlla mutatione eorum, aduenientes. Dein ꝙ motus et si non est quid Relatiuum, vel cum esset relatiua respectu motus ad mobile, et hoc non, cum sit respectus accidentis ad suum subiectum, et sic non pertinet ad Categoriã Relationis alioquin cum accidentia includerentur in prædicamento Relationis. Vel esset relatiuum propter respectum motus ad motum, quia respectus est effectus ad causam et hoc secundario, et vt vocant idem dicã, habeat vim relationis, in primo et idem.

Peripatetici et Thomistæ cõtra Scotum fortiter pugnant. in opinione de Motu.

ordo cè minime hꝰ alicl quid producta sint a Deo cùm carent debitorem in Cathegoriam de Aliquid. Ista addo 6. Predicamenta vltima non cè Relatiua nisi ordo dicit: non cùm peperunt formaliter oppositiones, sed fundamentales quæ naturæ ex primeuo non possunt nisi per ordinem ad aliud extrinsecum à quo sunt ejus modi denominationes, vt probat idè Scotus, vbi supra qd qz Scotus non aduertit, ideo decepty. est.

Tres sunt veræ Species motus tatio, & localis motus. Tres sunt Corollarium 3 & vltimum Tres sunt in vere species motus, Alteratio, Augmentatio, & Latio nam in his est mutatio de subiecto in subiectum, qd de rerum mutatione requirit ex hypothesi bis. Ad hæc in his tribus tres genera fiunt Qualitatis ad quam est alteratio, Quantitatis ad quam Augmentatio, et Loci, ad quem est latio passæ contrarietas ad motus requisita in la 2da hy potheticæ. Ergo &c. ARTICVLVS TERTIVS.

Argumenta In contrarium Soluuntur.

Contra primam conclusionem argus primo. Motus hꝰ sub nomine specielli omnium Quomodo motus questione 1. dictum est. Ergo constituit aliqd prædicamentale. Consequ. Videtur eius habeat cùm sint genera prædicamentalia? Ro motus licet nomen omnium, non tamen omnium habeat quæ ad prædicamentum constituendum requiruntur, sed tm modales, quæ non sunt habiles ad prædicamenti faciendum. 2do Multa incompleta sunt prædicamentalia vt materia, forma. Ergo &c motus licet sit tale incompletum, erit prædicamentale? Ro Concedendo cè esse prædicamentale, sed inductiue dumtaxat, inducta enim ad prædicamenta vtpote ad quæ est motus, quia sunt ejus substantiæ inhærentis ad prædicamenti sui totius, nempe substantiam 3o Motus definitur peculiari definitione diuersa à prædicamentis ly, ergo constituit vnum prædicamentum? Ro negando sequellam non esse definitiue vt vbi, sed vt modus rerum quæ se in prædicamentis reperiunt.

Contra conclusionem 2dam argus 1mo. Motus q se est in prædicamentis ergo non inducitur Aristot. 3. phys. text. 15. vbi dr ad 3 prædicamenta q se motum eè et Alexander Aphrodisæus lib. 1. naturalium, quia q. cap. 21 ait motum pertinere ad varias Cathegorias Quantitatis ad Aliquid, Passionis Actionis. Qualitatis, et ad Cathegoriam ejus forma cuius dicitur motus? Ro. q se dupliciter capitur vel se sub ejus ratione motum q se reponit in prædicamentis sub nomine suorum terminorum, vel per se dispunctis contra q accidens sic concedo qz motus non est q accidens in prædicamento sed q se spectat ad Cathegoriam ejus formæ de qua dicitur motus. Ad Alexandrum dico, Motum dicere Motum ad nullam Cathegoriam pertinere, dum quod aut prout variis modis considerari etiam posse vt ens ad varias Cathegorias, sit eam reduci ad Quantitatem vt est de genere Continui, non Actionis et Passionis.

tū ~~sunt~~ species quantitatis. Ad 4ūm d. q̄ motꝰ est actꝰ mobilis: mensurat
tus et mobilis sunt Relativa. Ad Actionē et Passionem: q̄ motꝰ in differt
ab vtrumq; et sicut Passio est in patiente, ita motꝰ in mobili. Et ut ꝑ pas
sionē res transmutata et affecta, dr ab agente, et vt actio ab agente fit motus
à mouente. Et q̄ 3a species Quantitatis vocata Passio et partibus qualitatis, et ex
eis Calthegi à Qualitatis motu vndꝫ pt, vt est quidā passio, pro alteratione
sumpta et accepta, et non qualibet sed quæ breui et celeriter transit, nec affert
nec denominat subiectum. Denig; q̄ motꝰ est via ad aliquā formā, et ideo differt
ab ea nisi vt imperfecta ab perfecta, mouens reducēs ad prædicamentum
illius formæ. *Motus est via ad aliquam formam.*

2do Arguo. Falsum est motū specificari a termino Ad Quem. Motꝰ in loco
non potius denominatur à termino A Quo, à termino Ad Quem, ut patet cū q̄ deambu
lat, et in motu circulari celesti; aug idē est terminꝰ à quo et ad quem. Item
cū mobile mouetur ab oriente in idē oriens. Rō Motum locali denominari a ter
mino Ad Quem. Assumpta cū in motib. naturalib. Elementor est motꝰ sursū et
Ignis et Aeris, ꝺ descendit motꝰ deorsū vt in aqua et terra. In cæli. q̄ non sunt
species diuersæ motꝰ, non ita despiciunt licet motꝰ Planetarū dicat ordinem
q̄ motus Primi Mobilis, q̄ est ꝺ oriente et motꝰ Primi Mobilis ad occidentem
dicet atq; creatio denominatur à termino A Quo, cū sit productio ex nihilo?
Rō Creationē denominari à termino Ad Quem, non sunt generatio et mutatio
quæ acquirit subsantia, sit creatio hoīs, aut creatio equi, si hoīs propinquum
non illud quidē hoīs à termino Ad Quem, et ideo creatio celi et aue
differunt specie, q̄ termini Ad Quos differunt specie. Sed q̄ non possunt exple
ri differūt inter generationē et creationē nisi ex parte subiecti, aut termi
ni A Quo, ideo definiti Creatio, Productio ex nihilo. *Creatio denominatur a termino Ad Quem.*

Arguo 3o At in augmentatione est motus, at non est contrarietas, q̄ nihil est
Quantitati contrarium, cū non recipiat magis et minus, sit et motꝰ loci, cum
sit de genere Quantitatis nihil prorsus contrarium hꝫ, sic et motꝰ circularis celi
non est in terminos contrarios, imo est ab eodē in idē punctum, sic et motꝰ
progressiuus animalis non est inter contraria. Ergo falsum assertum ꝺ̄ Aristo
telis? Rō In quantitate cē contrarium ꝺ̄ modo dictum, et in alijs similiter at
dicam. Propothesi ꝺ̄. In hoc etiam et motu circulari celesti cē motus progressiuus
animalium est ipsius modi contrarietas, oppositionis terminorum. Nam v.g. Quan
titatis est maior aut minor, sursū et deorsū. In cæli oriens et occidens *Et productio ex nihilo.*

In progressione animata à Loco a eius q̃ loca ad eucm. qe desinunt q aliqñ
Contradicenda vt do arg mg in hypothesi 3ã.
Argus 4to. Fortuna est causa p accidens et in de illa est inter abstr fortuna
Fortuna qua re dr causa rum. de patet 2. Phys. cũ nouratia et motg q accidens, non subs a fortuna phys
ca rebus gerenda, q sua subp̃ co nollatia 3m. R̃o de causis p accidens qr
sunt infinitæ, et ideo non cadunt sub arte, nec spectat tractatus de physica
absolute loquendo, sed qr multi Phi putabant fortunã esse causam per se, op
tat de illa Phus vt demonstrante causam et p accidens. sed dcr motg
ac mobilibg q accidens nulla esp necessitas dicendi
Contra conclusionem 3ãm arguo Cmo. Ad substantiã est motus. Ergo conclusio falsa.
Antece. Generatio est de substantiã generatio est motg, cũ motg est de substan
am. Minor Clia 7 phys. tex 34. generatio rũ dicunta cũ substãr rũ ad tradict
Generatio est mutatio in substãtiã d motus co ruenit? R̃o. Negando minorem. Est cũ generatio mutatio in substantiã
vt dicat introductionem formæ substantialis. Vel dico q actus vel tradior est de fumita
p dempsitionem qua preparata materia ad primã inducendã. Dicco. Aliqñ
rũ fuccessiue generata, et hæc contrarietate non in substantia est oppsitio
contradictionis, et privatiua, quæ est primo contrarietas. Metaphys.
13. Ergo generatio est motg de substantiam? R̃o Res successiue generatæ
ex parte dempsitionis antecedentium formam quæ in materia introducitur.
Quatus contrarietas reperiatur in motu. Oppositio illa non est facta ad contrarietatem, sed repugnantia positiua
vel tradictionis ex hypothesi 3ã. Arguo 2do. Ad quantitatem non est motus neq
ad locã. Et conclusio falsa. Antece. Ad motã regionis et alterationis, sed quantitas
nihil est contrariã, similis loco qui est de genere quantitatis? R̃o In quantitate vbi
non cõ contrarietate positiua quæ est repugnantia quantitatis, cõ in contrarietatem la
titudinis, de qua in hypothesi 3ã. Arguo 3o Ad qualitatem non è motg. Et conclu
sio falsa. Antece. Cum qr aquisitorum in finitis partibus qualitatibus quæ ex pa
te generis continuo est dicta oppositio in partibus infinitatis. Cum qr ad naturalem
potentiam quæ sunt de genere qualitatis, non est motg, nec ad figuram
quæ non recipit contrariã, nec intenditur, nec remittitur, non cum triangulo contra
riata alterari, nec est magis triangulo alto. R̃o negando antecedens. ad
probatio nem dico, non per motum ad partes quantitatis infinitas actu sed
scitas potentia, sicut ad infinitum ex dicis fieri continui sicut date potentia
vel sintegoremathica, ex 3. Phys. De speech. vbi illæ qualitatis sic sen
sibiles

ri cadu ad passiones passibiles qualitatis ad habitu ad dispositione pro
prie est motus ad naturale potentia ut ripa ad ambulandum, non est p se motus
nec mutatio sed illud ad quod consequuntur ad generationem substantialem. Exg. Termini
generationis hominis p se est homo. Intellectus. voluntas et ceteri potentie
q fluunt a natura hois. Sic figure aligu producte p motu localis ut
ad motu virga recta in circulum, illius motus p se termini primi est linea
particula, ad quam consequitur situs et figura, sic cum statua stat pia, per
se primi termini illius motus localis est seperatio partis, quam consequitur
figura sic in pictura et scriptura colorum ut atramenti motus localis circa
motus p se est terminus primus ipsorum et situs partium. Figura ad consequentia ut quod corpus producitur. Sequitur ergo Ad Relationem est motus. Ergo falsum
Corollarium negans. Antecedens. Ut aduenit Relationi ut cum mutatione illius, nam
ad ut accipit ee duo prius non erat, vel non ee du prius erat, orta et morta. agit D. Thomas nulla
Augustinus. lib. II. Confessionum. Cap. xl. Item Theologi nullas in Deo Relationes q Relationes
ponere volunt. ne credat in illa in commutabilem Divinam essentiam aliquam
mutatio. Adhuc Relatio ut sic ens realis producta, et patet de Paternitate
et Filiatione, quas videtur produci generatione actiua et passiua? Et negatur
ad antecedens. Ad probationem dico. Motus capit dplr. Stricte, quam pro
definimus. cuius prima et hypothesi huius questionis. L. Deinde Largi Stricte et Largi. Motus dplr capit
pro operatione nostra habituale et applicatione ut. Concedo Relationem aliquam
re ut cum mutatione largi sumpta, quam etiam Theologi nolunt ponere
in Deo, ideoq negant et bene aduertunt illa aliqua relationem realem ex
ipsa, aliab oriunt in illo nouo affectu, q est in piu affectus. Ad pro
bationem Relationis, dico negando illa consequentia, non q motus physicus
sed q simplex emanatione et mutationem. Ad 2do quando relationes ce
lestes. quas nulla p me supposita actione stabit assignare possit fundamentum et terminus et est similitudo in tres albedines. Ultimum arguentium
tum sic arguens. Ad Actionem est motus quia alteratio est ad generationem
quia est actio, sic ad quando. Nam quando est motus ce, cuius est ce, et cuius durationem, mensuram Ipse, sua ce, sic ad situm. nam ut partes corporis, sic ad se et
dicendi ac dispositionem, et ordinem ad locum habeant unquam motus sine

dū iacere vel stare debeo localē moueor, sic et Habitus, non fit sine motu applicatione vestimentorum. Ergo. 2. Rxo. Ad Actionem non est motum ob dictas rationes, quod aut alteratio terminetur ad generationem. Concedo tanquam ad terminum extrinsecum. Ad Eū non est motus nisi improprie, qualenus res illa ad quam est motus hēt, seu durationis mensuram tpis. In Situ. et Habitu. Dico aliquid esse materiale: aliud formale. V.g. Situs materiale habet motionem partium ad locum, hunc vel alium in suis partib. Formale aut ordinem et Relationē istarum partium ad partes loci: sic in Habitu materiale quid est applicatio illa vestimentorum ad corpus per motū localē. Formale aut est habitudo corporis vestiti, ac ad vestem vestientē. Concedo igr id qd est in his materiale concernere motum, non aut qd qd est formale, namq materiale illud inuoluit locū, seu vbi ad quod est proprie motus. Formale aut illud ex Relatione resultat, ad quam non est proprie motus. Vnde disces ex D. Thoma. 5 Metap. Lectione. 15. Ex quantitate. Qualitate. Actione Passione nasci Relationes, vt ex quantitate aequalitas, ex qualitate similitudo, ex generatione actiua et passiua. Paternitas et Filiatio. Sed vbi: qn, Situs, et Habitus, consequuntur ex Relationib. intrinsecis, ut patet inducenti de singulis, nam vbi, consistit, in Relatione locati ad locum, et Habitus in relatione corporis ad vestem: eo enim quod homo hēt ordinem ad hunc locū, est in eo loco, et eo qd hēt ordinē ad vestem, est vestitus, et eo qd partes eius hnt hunc ordinem inter se, et ad locum est sedens aut cubans. Denique ex eo qd ego habeo hunc ordinem ad hunc diem sum hodie, qd pertinet ad predicamentum Quando et hoc dicit Relationem intrinsecam, non illam Chimericam, quam Scotus, ut cū bona loquar eius venia extrinsecam effinxit. Etenim impossibile est me esse, et hoc tpis esse quem ego sim hodie. Sed de hac quaestione satis.

QVAESTIO QUARTA.

Vtrum motus à termino in quem tendit, et a Mobili, re ipsa distinguatur nec ne?

Cognita

Cognita prædicamentali nrè Motus nō dēnda est, rō cuius distinctiua, qui distinguat illum à termino, et a Mobili. Siquidem motus cūs suapte natura ad terminum tendit prectiua in subiecto, qd est nr mobile, velut accidens quoddam subiectatū. Ergo quam distinctionem ab utroq; illo habeat, et quomodo insipar in nr mobili mhiuat quæ nimus. Est aut sensus quæstionis. An Motus sit aliqua nr, seu entitas tertia distincta, à termino suo realiter, et à subiecto, vt dum aqua calefit, num illa calefactio sit tertia entitas distincta ab aqua et calore, an nō sit aqua ipsa, vel calor. Sic in Motu augmentationis, an sit augmentatio nr ipsa, qua augetur. an quantitas qua in plen acquirit. an nō tā entitas. Sic in Motu loci, et cæteris.

ARTICVLVS Primus

OPiniones referūt et fundamenta supponit.

De hac quæstione Albertus Mag. 3. Phys. tractatu 1. cap. 3. plures refert opiniones sed hæ duæ, ad 3 capita commode reduci possunt. Prima sententia extrema est affirmantiū motum distingui nr, à termino qui per ipsum acquirit, et multo magis à mobili hæc Aureolus apud Capreolum. dist. 17. q. 2. in rōne in contra. 2. Articulo 2. Argentinas. in 2do. distinct. 1. q. Quæst. 1. Paulus Venetus. 3. Phys. cap. 3. Alia est contraria extrema, negantium Motum distingui à suo termino realiter. Sed cē ipsammet formam absolutam, ita ut calefactio nihil sit aliud, nisi calor qui acquirit. Sic Nominales. Ockam. lib. 2. Sententiar. Quæst. 9. Et Gregorius Ariminen. ibidē distinct. 1. quæst. 4. Et cæteri ibidā commentatores terminum distinguentes motum à termino, eidem sententiæ accedūt. Alexandro. Themistio. Averroi. D. Thomæ. 3. Phys. ad textum. 9. quam sequuntur. Soncinas 3 Metaph. Burleus 3. Phys. Albertus eadem. 3. Motus 3. Phys. Quæst. 2. Versius lib. 3. cap. ultimo. Comentatores etc. 3. Phys. cap. 2. Quæst. 3. Articul. 2. Media sententia est quorundam realium et Themistarum, distinguentium motum à termino et à Mobili, et nihil quorundam realium. Sic Arborichus Durius. Tractatu de Motu. Quæst. 4. in 6. et Soto aliquantulum ad hanc inclinat.

Suppono Primo. Motum cum suo termino connexionem hre, terminum aut Motus ipsa Motus est connexus cum suo termino. sqt formam, motu acquisita capiti dplr. Materialr et Formalr. Vtq. Calor calefactione acquisitus. Materialr est qualitas quædam absoluta: Formalr aut dicat formam vt est in fluxu et fieri, nempe, ut per motum acquirit. Primo modo est de Categoria qualitatis. 2do modo nrè sui termini prædicamentum introducit cē. Addit totam eandem calorem ut est effectus agentis specialr cē in prædicamento actionis, at

est id quo afficit passum cè in predicamento Passionis. Sed altera illa actio quæ in continua acquisitione corpis propriè est motus, qui identitate reducit ad idem predicamentum, in quo est illa qualitas, puta calor. Formalis ei, & est vt nunc distinguitur à prima sui actuatione est predicamenti actionis vel Passionis, imo potius est postpredicamentum. eo q̃d est communis & multa predicamenta, scilt quantitatem qualitatem &c. vbi.

Suppono 2dò. Non cè eandem terminum totius & partis, nam si q̃ totam calefactionem 8 gradus caloris acquirat, totius calefactionis terminus, erunt idem 8 gradus singulis aut calefactionis partis. respondebunt singulæ partes. quæ minimæ & singulas motus partes acquisitas fuerunt.

acquarata sit, terminus totius actionis respondens, erit quantitas unius palmi at singulis partis. actionis respondebunt singulis portionis quantitatis q̃ eam acquisitas. Idem de latione dicendum. Nam si quod unius leucæ spatium decurrat, totius lationis respondebit extensionis in integra leuca, singulis aut partis. lationis exi stentis in singulis partis leucæ.

Suppono 3o. Mobile sumi dupl vel primo ut affectum quantitate: vel absolute sumptum ut substantiam. Dico quantitas rei mobilis dupl se habet. vel est partialis cuius aliqua pars de nouo acquirit: vel est totalis qua existente ex quantitate prius acquisita, & aliqua id quod in augmentatione & nutritione requiritur patebit.

Thomistæ tripliciter distinctionem ponunt realem, Realem, Rationis. Formalem.

Suppono 4to. Distinctionem in schola Thomistarum cè Triplicem; realem. Rationis, & Formalem. Est intermedium. Realis est, cum aliqua distinguuntur à se inuicè ut separantia ut nos & res. vg. Petrus & Paulus. Rationis dum aliqua duæ res penitus eadem sunt, sed mentis saltem conceptu distinguntur. quod fit per rationem ratiocinantem, vt homo est homo. vbi homo sibimet omnino idem, in ordine subiecti & prædicati distinguitur. Formalis & distinctio quam Thomistæ appellant rationis rationis natæ esse, dum in una eademq; realitate sunt plures conceptus quidditatiui de quib. verificari possit contradictorium, peculiter etiam de posse in telligere. vt Petrus & Paulus, re eadem sunt, nam in una eademq; natura conueniunt, sed à se inuicem distinguuntur formaliter & habent conceptus distinctos prædicamentales, q̃ quos unum illorum non est aliud. Imo ista vera. Petrus, non est Paulus. Eadem specie illa distinctio. q̃ quam no hi diuersos modos in una eademq; realitate, vel essentia, vt Calor imperfectus modaliter distinguitur a perfecto.

Scotus

Scholastici ad definitionem formalem, vnus earum est eam definitionem ex natura rei, qualis est inter definitionem & indefinitum. Sed Thomistæ placet vocare quodq; rationem rationatam habentis fundamentum in re æquiualente pluribus conceptibus. Quam definitionem etiam ponunt in diuinis cum diuina attributa nolluntur distinguere ex natura rei, à diuina essentia, qd audacter affirmant Thomistæ. Sed ualeat ex hoc rationata, qua de re subtilior tractatio alteriùs negotij.

Suppono vltimo. Id quod acquirit à motum localem non est formaliter in termino, qui remanet in ipso mobili sicut per modum alterationis recipit qualitas & per motum augmentationis quantitas. Sed solum acquirunt fieri ista diuersa loca, quæ sunt in extrinsecis continentibus totum. Porro locus dupliciter accipitur, vno modo materialiter, pro aere circumstante siue sit fixus, siue permanens, siue currens, ut fluuius aqua, seu potius accipitur pro ultima superficie continentis, & est de prædicamento quantitatis. Alio modo accipitur formaliter pro eadem superficie constituendo respectum in ordine ad aliquid fixum, vel imaginarium, & sic est de prædicamento relationis. Et cum locus in quo nunc sto, habeat quod hic sit numerus, licet in eo aer aliusq; aliquis transmeando fluat propterea quod est in hac numero distantia à centro terræ, quantum ad altitudinem, & in tanta à puncto orientis & occidentis, quantum ad longitudinem mundi, & in tanta a polo, quantum ad latitudinem. Et quamuis ista respectus & relationes non sunt res realiter distinctæ, nihilominus explicari non potest, quid est me cum hoc loco numero nisi ad huiusmodi respectus, & licet in rei veritate non distinguantur, loquendo tamen est nobis planitatis gratia, ac si distinguerentur.

Locus dupliciter accipitur.

Conclusio Prima. ARTICVLVS SECVNDVS. conclusio Statuit.

Motus à termino quem petit, non re sed formaliter ab eo distinguitur. Probatur. Motus 4 text. 3. Phys. ex professo agit, motum non cæteris rebus ad quas est motus, id est motum alterationibus, idem cum realiter cum qualitate & motum augmentationibus, idem cum quantitate. Ratio prima contra priorem, qa si motus differret re ipsa à termino posset sine illo diuinitus conseruari, at qd non possit inde constat, qa cum motus non sit aliud quam termini acquisitio, repugnat motum naturalem dari sine termino alias, cum tactio esset sine calore & incassum caloris ne calefactione, quod est falsum implicat enim aquam frigidam non acquirere calorem, vel acquisitum calorem & non calefieri. Motus non habet diuersam existentiam à termino, ergo nec diuersam realitatem. Et existentia nihil est aliud, quam res ipsa sub certo modo, idem quem unum quodq; extra suas causas ponit. Antecedens. Et cum motus habeat existentiam diuersam ab existentia termini, cum eo non se habeat quo ad existentiam, etc. quo ad prædicationem sequitur.

retzer.

ctu mo tū produxi alia actionē, distincta ab ea qua eiūs terminus: dicēdū illam nunqm̄ esse ipsam, sed aliam, sicq; in infinitum. 2.q. 2. Calefactio est distincta actio à calore, cr̄ g̃ aliam actionem producendo, distinctam ab ea alteram qua ea tor produxit. 3ª Non sunt multiplicanda entia sine necessitate, at nulla necessitas cogit, inter motum & terminū realem, distinctionem inducere, ubi ea tollit ex solutione argumentor̄ contrariā partis. Ergo. &c.

Pars 2ª posteriorib; 2ª, q; motus sit aliud à recepto quidditativum à suo termino, quia motus est via & progressio ad terminū, est nulla aut tendit, est quid successivum, & compositum ex partibus, quæ q̃ mutato & copulatis hoc aut illo fert solam distinctionem motus à termino, ut aliqua de motu concedi, quæ de termino negari debeant. 3. Terminus species ea quæ ad formam suam refert, qua à motu distinct. Lege si placet. Lexicum hoc citatū.

Corollarium vnicum. Qui dicunt motum nihil aliud esse, quam ipsam formā fluentem, quod eos non distinguit motus à termino, nisi penes diuersum modum, eiusdem essentiæ. Rō. est in motu eadem prorsus forma quæ acquisita, eadem essentia, nihilo à seipsa plus differre, quam quod alibi, atq; alibi se habeat. præterea esse imperfectum & perfectum progressio, seu prout eadem forma nunc sumitur, ut in producendo, nunc in producto est. Qui vero motum statuunt proprie ac formaliter esse ipsum fluxum, seu progressionem ad formam, apud eos plurimum modalis motus distinguitur à termino, nempe formaliter ex ratione varia ei nata, ut dicunt Thomistæ, vel ex natura rei, ut Scotistæ volunt. Rō quia motus ex sua natura est quidpiam successivum, forma autem quæ acquiritur, ut Calor 2.q. est quid permanens. adm̄ se, & tota in se solum successionem non habet, dum acquisitionem subit. Alias cum ei suapte natura esset quid successivum, etiam post acquisitionem finito motu, eius natura in successione consisteret, quod est falsum.

Conclusio 2da. Motus oīs realis est in Mobili. Conclusio certa. prima in motu augmentationis & alterationis. Nam q̃ hos motus acquirunt forma in re aperte, & formaliter inhærent mobili. 2.q. quantitas. albedo &c. Ergo necesse est motum, qui est fieri eam in eodem mobili inhærere. Consequentia. Repugnat enim formā fieri in re extra subiectum, & fieri in alio. 3. motus localis contra Scotistas. Ergo non terminus. 4. Eneas idem probat. 5. motus 7. Physicor. cap. 2. affert motui actum mobilis, quod mobile est, & cap. 3. eundem motum dicit actum mobilis & mobile. Motus quidem

ut

ut d quo, mobilis vñ et in quo est motus. Cui ad dñm datum vñs motus est in loco
bis est in mobili tanqm in subiecto, cui realr inhæret. Idem 5. Phys. cap. 2.
docet ad 3 tñ prædicamenta motum terminari p se, s. quantitatem, qualitatem
& Vbi. Cui expressa mens eius est, qd Vbi sit terminus localis: sed vbi est in
mobili tanqm in subiecto. Cui fieri eius qd est motus localis, etiam erit in mo
bili tanqm in subiecto. Deinde motus p fieri p partes p diuinam potentiam.
sed in medio partes non dant locum: cui si in medio corpus existeret motus p ma
nentem, non esset qd moueri fingeret, & acquisiret primum locum nunc nunc
Vbi, & non acquisiret locum, qr in partes loci nulla esset qr nec superficies
nec corpus. Cui locatus non est terminus primus motus localis, sed aliquid
aliud acquirit mobile nunc Vbi, ad qd p se mobilebatur, & qd in eo fit tan
quam in subiecto, & non ex motus ipse.

Corollarium vnicum. Per acti motum acquirit aliqd nisi rescum mobili
ut p augmentationem quantitas, p alterationem qualitates, vel Remissio, p
lationem p se & primò acquirit Vbi, ex consequenti aut locatus materialis
sumptus, quem constat, ipsum Vbi, hoc aut potum dicit habitudinem distan
tiæ. & situs. respectu punctorum vniuersi, de quib. quarta hypothesi dixi
mus. Conclusio 3 & vltima. Omnes motus distinguunt realr à mobili, s. in substan
tiam spectato, & s. quantitatem considerato, exceptis motu lationis, vt prius patuit. Mo
tus ut probauit prima conclusio est idem re cum termino differunt re à substantia
mobilis. Ergo et motus. Min. Num Quantitas. Vbi, & Qualitas (quæ sunt termini
accretionis, lationis, & alterationis) distinguunt re à substantia, quæ subiectum est hu
motuum. Ratio patet positionib eadem, nam motus est idem re cum terminis ad quos tendunt
hi vñ à quantitate mobilis re ipsa differunt, dum corpus aliquid mobile acquirit nouam quan
titatem, quam prius non habuit, per augmentationem nouam, qualitatem per alterationem:
aliud aliq aliud Vbi per lationem. Excipimus in lationis terminum, qr hic nihil aliud
est, quam Vbi, ut probauit conclusio 2da: hoc aut Vbi, à quantitate mobilis non distinguit
prout modo, huic modo illi parti spatij respondet, imo est ipsummet mobile cum respectu seu
ordine ad varias partes spatij, vel ad totum spatium qd occupat.

Corollarium Conclusionis. Ex hac doctrina corollarium infertur primo generationem sub
stantialem re, non differre à substantia genita, sed esse ipsammet substantiam, seu corpus
ipsum productum. qd & generationem productiuam: idem de generatione terminative sumpta
dicendum, quæ nihil aliud est, quam res aliqua à Deo ex nihilo producta & eius po

tentiam

tertiam unitam operationem. Hinc creatio animæ Dationib⁹ cit Angeli ꝙ ipsa anima Rationalis vel Angelus. Infertur 2do. In mutatione cē eandem identitatem cum nutrito, nam hodierna V.G. Petri idem est re cum substantia partiali quæ per eam acquisita in Petro non hī est idem cum tota substantia pri nutriti vel Petri qui ante hodiernam nutritionem puer vel adolescens, habebat alias partes substantiales, idem dicendum de termino accretionis, collato cum quantitate rei quæ augescit: differt enim ciuimodi termin⁹ à quantitate mobilis non ea quæ tunc acquisita V.G. ꝙ hodiernam augmentationem Petri, sed à quantitate integra Petri, quæ in Petro calefacit ex quantitate denuo hodie accedente, ꝙ ea quæ in subiecto prædent ante hodiernam augmentationem.

Infertur denig Motum localem re vera non cē aliquam quantitatem, vel Entitatem successiuam, realiter à mobili distinctam, vt vult Paulus Venetus, cum non possit excogitari quomodo hæc Entitas producatur, ꝙ vbi non prius, neq; in loco, alias locab⁹ moueretur, cum quapte natura sit immobilis, ex 4. Phys. neq; in loco, alias ex per motum localem acquireret in corpore mobili aliquam formam novam, qd est contra Thum ꝙ D. Thom. 8. Phys. tex. 89. neq; etiam locabit motus est ipsum spatium hoc ut dicebat Gregorius Arminensis, aliàs ens non mobile in loco, sed locus potius moueretur, qd est contra secundum; ergo relinquitur motum localem cē ipsummet corpus mobile, prout hoc se habet ratione alicuius spatij, ꝙ partium eius, quas successiue acquirit unam post aliam, ꝙ cum his vbi sive tractu dum est in termino motus, sive partiali ut dum partes spatij mobilis occupat. ꝙ hæc est sententia Aristotelis, D. Thom. Scotti, &c.

ARTICVLVS TERTIVS.

Argumenta in contrarium soluit.

Contra conclusionem primam arguo primo. Si ut vera conclusio, id cum erit causa sui ipsius, qd est absurdum. Consequentia. Nam calefactio vt motus, non differt à calore, ut termino, est autem calefactio causa caloris, ergo idem causa sui ipsius. Nec negari potest de calefactione cē causam caloris, ut quod, non cum productio causa rei dicit debet ꝙ quidem causa efficiens est id qd cē confert, actio nē non propriè conferre esse, sed est id quod confertur, ꝙ sic calefactio est quod V.G. ignis calefaciendo vt quo producat calorem non quasi realiter distinctum, sed eandem formam caloris ut est in fieri ꝙ fluxu, inducat ut calefactionem, quæ ut est in statu ꝙ termino dr calor. Secundo dico. Eadem re non possunt verificari prædicata contradictoria, sed motus ꝙ terminus ad quem annuntiant prædicata contradictoria. Ergo differunt re. Min. Motus est Ens successiuum, non hoc patet sumpt, ut calefactio. calor autem est Ens permanens illa non est per se in prædicamento: hic autem est ꝙ se ꝙ illam acquirit calor, ꝙ calorem non acquirit, calefactio cum sit terminata ad calorem, at calor non terminatus ad calo-

rem

rem, alias esset pro cessibile in infinitum. Ad 2um Solam formam distinctionem motus à termino abunde sufficere, ut aliqua de motu affirmentur, quae de termino negantur, si termini spectetur quo ad formalem sui rationem, qua à motu dividet. Ad 3um Propinquitas motus non concludit terminum ad quem. Nam motus est continuus, cuius nulla est pars praesens praeter quid dans indivisibile. Haec autem citò non possunt concludere terminum ad quem, hic cum pereatur in indivisibili concipitur. Cur motus ut alius distinguitur à suo termino? Ad Esse continuum ubique, tardium, licet non concludant terminum motus sua forma, ut res quaedam permanens est, ita concludunt illi, ut est fieri. Ad 4um Terminus fit cessante motu, ut est calor, cessante calefactione in aqua. Ergo distinguuntur realiter. Dist. In his quae eadem sunt realiter formaliter ita terminus distinguuntur realiter, esse unum absque altero, id est absque vere formali, alterius habere, ut videre est in fundamento respectus realis, rerum quae re idem est à me sed absque illa consistere, ut candor sine similitudine. Sic in motu et termino, illo nequit terminante, hic permanet. Ad 5ta terminum formaliter distinctum. Ad 6tum. Si motus idem re cum termino, cui corruptum fit naturâ viribus, item videtur hoc est falsum. Ergo &c. Contra. Fieri fit, ut aliquid corpus, idem nunc spatium conficiat, quod heri, et sic idem ubi hodie acquirat quod heri. Ergo motus est idem re cum suo termino, cum posito currente, idem sit terminus utriusque motus, nempe idem ubi. Ergo hodierni motus idem erit re cum heterno, et sic praeteriti nequit redire? Re. Nunc motum redire qui ita re cum anteriori sed quo ad solam realitatem heterni, ut fit motus hodiernus, qui est idem re cum heterno, ratione termini, in quo ambo concurrunt: sed formaliter et illo non est distinctus ergo quo mensurantur. Ad 6tum Cui Roman contendit motus eius non est idem cum existentia, quam Roma habebit, cum motus sine termino ad requiat, et tu si, ei habiti non est idem re cum suo termino. Re. Nram conclusio ad illi gerdam de termino totali: neq; cui totus motus est idem re, cum tali cum existentia mobilis, ut alicui parti spatij, sed ut toti spatio adequate spatij respondeat. Ad ultimo In motu locali non est idem motus et terminus ad quem. ei conclusio falsa. Antecedo. Nam motus est in mobili, qd aut acquirit est spatium seu locus, qui non est in mobili, idem dicendum de alijs motibus.

Ad 1m negando antec. qd cũ in tr̃nseat ꝺ formalr̃ arguit ꝑ motũ
localẽ, non ẽt ꝑ alĩ aut loty, sꝺ ꝑ illꝫ qd subiectiue ẽt in mobili
Quare moty localis ꝺr̃ res, neq; differt à mobili, neq; ab ẽ. nihil
cũ aliud ẽt, quam mobile, hꝫ cum eis aliud ꝺ aliud ẽ, ut probatum
ẽt. Contra conclusionem 2dam arguo pmo. Actus 8. Phys. tex. 59. ayẽ motum
localem cẽ cum speciosissimum, qꝫ illum nullam formam arguit mobile, ꝺ ideo
minus cẽ in potentia essendi, quam in ordine ꝺ alterius motus. Ergo secũꝺ. Actus
nihil in tr̃nseat mobile cẽ terminum motꝰ localis. sꝺ solum arguit ꝑ eum mo
bile locum extrinsecum ambientem, ꝺ consequenter talis motꝰ non ẽt in mobili
ut forma, sꝺ in loco extrinseco, ideo D. Thom. ait prima parte, quæst. 61. Art.
3. in quicunq. Inter oẽs motus corporeos perfectior ẽt motus localis ut pro
batur 7 ꝺ 8. lib. Phys. Cuius rõ ẽt, qꝫ mobile ꝺr̃ loco non ẽt in potentia
ꝺ aliquid in tr̃nseat in quantum hmoꝺi, sꝺ solum ꝺ aliquid extrinseb
sẽt ꝺ locum. Rõ Mentem Actus ꝺ D. Thom. cẽ hanc. motum localem differre
ab alteratione ꝺ augmentatione, qꝫ ꝑ illas acquirit mobile formas quarum
quæ sunt entitates absolutæ, ut permanentes in eo, quantum ẽt ex natura sua
sꝺ motum localem non acquirit formam, nec entitatem omnino absolutam
sꝺ modum quendam se habendi ꝺ spatium, vel ꝺ locum, et ꝺ partes ꝺmen
sionis, unde nec omnino absolutum, sꝺ quia includit respectum, ꝺ extrinse
cum nempe locum, ideo motꝰ localis non presupponit subiectum in poten
tia ꝺ formam absolutam, sꝺ solum ꝺ talem modum. qꝺ ẽt mirabile
Ere potentiam passiuam, ideoq; perfectius cẽ, quam ꝺ ad motum pure
localem saltem perfectione accidentali, unde motꝰ localis perfectior ẽt ceteris
ex ordine ꝺ subiectum minus perfectum. Ergo Actus ꝺ D. Thom. non ex
cludunt in tr̃nseat terminum a motu localis, quem mobile sibi inhærentem
acquirat, ꝑ motum localem, sꝺ excludunt tm formam absolutam, qualis ẽt
v.g. in alteratione albedo nigredo. in augmentatione quantitas ḃ. ta
libus cũ motꝰ ꝑ alterationem non acquirantur, et ex consequenti nec ne
quant motus localis non cẽ in illis saltem ꝑ reales inhærentias.
Ad 2um 2ꝺ. Motus localis ut nomen ipsum sonat, ẽt motꝰ ꝺ locum, ꝺ acqui
sito loco. Ergo terminus cuius ẽt locus: sꝺ locus nihil in tr̃nseat ponit in locato
qꝺ moueta, sꝺ solam ꝺnominationem extrinsecam, à continentia seu à transitu ꝑ ea
extrinseca locã. Et nec motus localis, ẽt aliquid in tr̃nseat in mobili: Et in eo
non ẽt ꝑ inhæsionem, sꝺ in loco ipso ꝺ correspondentiã ꝑ motum acquisitã? Rõ
Negando primam consequentiam, qꝺ motus localis habeat pro termino ꝑ se totus
sꝺ ꝑ se terminata ꝺ ẽ, qꝫ nõ ꝺr̃ ordinem naturalem, non ẽt acquisitꝰ ẽ illi
loco, ideo ex consequenti, motus localis ꝺr̃ terminari ꝺ locum, et ex hoc usque

localib. ꝙ se ipō terminare ad Vbi.

Contra conclusionem 3am arguo. Talem esse ꝙ motum localem acquirit ipsum Vbi, nam Vbi solam relationem praesentiae ad spatium, vel distantiae ad locum importare pt. cum inde aliud intrinsecum absoluti exigentiae ꝙd ꝙ motum localem acquirat, sed ad relationem non terminale motus ꝙ se, ut supra docuimus. Et Vbi non est terminus ꝙ se motus localis, & ꝙ consequens motus localis non denominatur realiter cum mobili? R.o. Vbi de modum quo se habet corpus mobile ad spatium, & hic modus est absolutus quidem, sed includens eam modum praesentiae alicui distantiae à quem caphabet, & cum à nobis cognosci non possit. Hinc factus praedicamentalis Vbi posuit distinctum à praedicamento relationis ex una parte, & ex alia illud commensuravit inter sex ultima, quae dicunt modos quosdam absolutos, importantes simul cum respectibus, qui complent essentiam eorum, & cum eis colligantur in proprio praedicamento, non ut in Relatione, modus itaq; est absolutus Vbi, sed existentia localis, in loco, & includit respectum ad Diem & non puram relationem praedicamentalem, quae ꝙ se non terminat motum localem per se, & est in corpore qd movetur localiter.

Jam de Augmentatione, Nutritione quid sentiendum sit patet ex Corolla rio, sed de Eius quaestione sat.

QUÆSTIO QUINTA & Ultima

Vtrum Actio & Passio habeant se aequaliter ad suum subiectum tum ad invicem, demq; in comparatione ad motum.

Quia Motus tollit Actionem & Passionem, in eodem enim mobili sunt Actio & Passio. Ad per fectionem faciendam motus naturam. Appendicis in fine subiungimus disputationem de Actione & Passione hoc potissimum humanitus tpe, quia frigoris in nos agentis. Actionem & passionem propria experimur. quo motus ad ipsa experientia edocti naturam Actionis & Passionis eo grauiores. Experimenta enim actionum seruorum sunt, si conuenient cum rebus persuasis, ut ait Salis. de Ciuit. Dei 8. Physi. Tex 3 hic in quibus error animus est. Primo quidem sit actum subiectum Actionis & Passionis, siquidem hae sunt accidentia quae subiecto non [illegible] necessum est: deinde cum se mutuo respiciant, quo pacto ad invicem distinguantur. Mox cum subiecto. Actionem terminari ad Passionem, sed

quãnam sit inter hãc distinctio, sabb. est controuersiam. Dicit in uno codice motu Actio & Passio conueniunt sed ex eodem sit cum eo, an uerum uadre dubium est.

AVERROIS PRIMVS

opiniones recensel. et pro rentate suppo nit.

Varij uarie sentiunt. Quod attinet subiectum Actionis prima opinio tenet Actionem esse in agente tangẽ in subiecto, & non in passo, in quo est passio subiectiue sic Auerroes. 2. lib. suffocatiõ. cap. 5. Commentator 12. Metap. Commento 36. Sophistã in 9o sentent. Quæst. 8. Antonius Andreas de sex principijs. Caietanus. prima parte. Quæst. 25. Arriaga. L. Ispahanensis Flandrensis. Paulus Venetus & cæteri. Altera opinio est opposita. Quod Actio non sit in agente sed ad passum transeat, & in eo sit vt in subiecto in hãsionibus. sic Alexander. Themistius. Simplicius. Philoponus. Albertus. Magnus. Dotinas 5. Metap. Faucilly Peripatus totus. Zabarella. Capreolus. Fonseca. Encuen. & cæteri communiter. Quod ad distinctionem Actionis & Passionis in ter se. prima opinio est Actionem & passionem esse duos actus realiter distinctos, ita ut Actio sit in agente, & passio in passo. Sic sentiunt qui tenent actionem esse in agente. quod non possent sustinere nisi ponant Actionem & passionem realiter distinctam, nam in subiectis realiter distinctis repugnat ~~inhærere~~ idem accidens inhærere. Cum in agente & passum aliud sit distinguanta realiter si actio est in agente, & passio in passo, necesse est esse actus distinctos realiter. Altera opinio dicit Actionem & Passionem non esse distinctos actu sed unum, eorum tamen diuersas relationes prædicamentales; nam Actio connotat relationem agentis ad passum, passio relationem passi ad agens. Sic Comm. 3. Phys. Capreolus. Scotistæ.

Dicing qd spectat distinctionem Actionis & Passionis à Motu quidam vt Commentator distinguunt motum ab Actione & Passione realiter, non ex eo se solo, sed ex comparato. Quidam non distinguunt Motum ab Actione et Passione neq realiter neq formaliter. Ioly ad mittunt distinctionem formalem seu rationis ratiocinatæ, quia Actio & Passio à se inuicem distinguuntur et à motu, quæ sententia nobis non displicet.

Quomodo Actio & Passio conueniant in se formaliter, vel realiter.

Suppono primo. Quod actus inter Chos in eodem motu. ex Actionem & Passionem qui ut motus egredit ab agente est Actio, ut ut recipitur in mobili seu passo

dr Passio. Certum est etiam, motum & passionem ee in mobili seu passo, nec pati sit moueri, idem sit qd recipere & recepto idem est qd passo, sed mobile est qd patitur à mouente uel agente. Dr Passio in mobili seu passo debet ee tanqm in subiecto. Solum er est difficultas de actione, an sit in agente tanqm in ~~agente~~ Subiecto qd vult Scotus, an in patiente, ut asserit communis opinio.

Suppono 2do. Duplicem ee Actionem, Immanentem & Transeuntem. Actio est illa, q manet in agente, ut Visio, intellectio, uolitio. Transiens uo per quam aliquid extra agentem procedit, ut calefactio, combustio, ædificatio. &c. Quæ tamen dfa est, nam aliqua transiens actio relinquit post se opus, ut ædificatio domum; alia uo non, sed tam diu opus eius manet, quam diu ipsa actio, qua cessante desinit opus, ut est lyknisatio, peroratio, quarum opera ipsis cessantib. non manent. Omnis manens operatio siue Actio est in agente tanqm in subiecto, ut visus in uidente, unde idem est in his actionib. agens & passum, sed diuersa ratione formali, nam ut potentiam aut ~~habitum~~ habitu. Nam dicat actionem, agens dr, ut uo eam in se recipit per potentiam passiuam, dr passum. Solum er dubitatur de actione transeunte, ut de calefactione, an sit in agente qui est agens, ut in subiecto, uel in ligno qd patitur.

Immanens & Transiens.

Suppono 3o. Primo declare argumenta contra (Herueum) Scotum. 4. Quodlibeto Quæst. 4. Henrici Britonis ostendens Actionem non esse principium actiuum agentis, neq respectum agentis ad patiens, neq aliquam entitatem absolutam de nouo productam ab agente dum agit, sed omnino ee formam accidentalem ex effectiue emanantem ab agente & recipiendam in patiente. Et primo qd Actio non sit principium actiuum agentis, probatur dplm Primo. Qr principium actiuum est principium Actionis Er si actio est principium actiuum actionis, actio est principium actionis & idem sui ipsius. 2dm. Quotcunq est actio, agens semper actu agit, at non semper quoties cunq est principium actiuum, actu agit nam in igne dum est q nb semper est principium actiuum à primo sui ortu, cum tm non semp q nib actu calefaciat Er actio non est principium actiuum.

Argumenta euidenter Scotum & inde Textus illa forsan emendit.

Sit fruit Argumentis

3da Pars probat. Quod Actio non sit respectus agentis & Passionis

nam

nam talis respectus est Relatio, pertinens ad Cathegoriam Ad Aliquid.

Actio non facit Cathegoriam diversam. Cr non est respectus. dicit Scotus, dupl
cem cē respectum, unum Intrinsecum, quo praedicamentalē Ad Aliquid constituit. Alterum Extrinsecum, ad quem pertinent alia praedicamenta. Sed
hoc postigium non valet, tum qd talis distinctio sumpta ab ipso Scoto non
qd non formalis Relationis tradita ab Actio est esse ad Aliquid. Quidqd
cr per se habebit talem relationem sive extrinsece sive intrinsece per-
tinebit ad Cathegoriam Ad Aliquid.

Ab Actione non a parte probati. Quod Actio non sit Entitas de novo producta ab
producitur Entitas aliqua de novo. agente, illi subiicitur vnitarum, ideo dicit. Primo. Quia si Actio est Enti-
tas producta in agente de novo, cr producit per aliam actionem, & sic
erit progressus in infinitum. Quod si dicas, illam actionem produci per actio-
nem quae sit re idem cum ipsa: tam vane ego dicam formam produ-
ctam ab agente, produci per actionem, quae sit idem cum ipsa forma.
Quare cum talis forma producta non sit in agente, sed in patiente.
Actio per quam producta, non erit etiam in agente, sed in patiente.
2do. Si actio est Entitas de novo adveniens agenti, cr agens de
novo accipiens qd ante non habebat, patitur, & movetur & sic in a
gendo a se ipso patietur, & movebitur, qd est falsum.

Supponit Actio. In doctrina Aristotelis 3. Physicor. cap. 3. Actio & Passio sunt idem
actus egressus ab agente et receptus in passo, distinguuntur aut non ante operati
onem intellectus, sed ab eodem intellectu cum fundamento in re ipsa, qr cum
illa idem actus. V.g. calefactio egrediatur ab vno, id est igne, et recipiatur
in alio, id est aqua, fundamentum hic ut intellectus illum ergo sortat vno
conceptu, ut egredientem, non considerando qd recipiatur in passo, et alio
conceptu, ut receptum in passo, non considerando qd egrediatur ab agente, &
hoc est per diversos conceptus illum concipere & rone formali quasi in duos
actus illum distinguere. Itaq ante operationem intellectus actus iste egredi
atur ab agente, & recipiatur in passo, & ideo ante intellectum sit egressio
& receptio, non tm distincte, sed idem confuse, nisi diversis limitatis conce-
ptibus et partialibus concipiantur.

Suppono ultimo. Tria haec. Actio. Passio, & Motus, in tribus convenient
nam ola

nam oia respiciunt terminum: deinde omnia sunt via ad terminum: omnia sunt denique fieri ipsius termini. Sed differunt in 4. Primo. Quia Actio respicit terminum ut via et fieri, per quam procedit ab agente terminus, sub rone formali facti vel effectus. Passio respicit eundem terminum ut Via et Fieri eius, ut impressi Passo ab agente. Motus uo respicit terminum, ut actum potentiae receptiuae mobilis, quod in eum tendit ex termino A Quo, cum motus sit formaliter via inter duos terminos. 2do. Actio Intrinsecum ordinem dicit ad agentem, et Passio ad Passum. Motus uo ad nullum ex his, sed solum ad terminum, vt ad actum perfectum mobilis in quem tendit, ut potentia eius perficiatur. 3o. Motus non pt abstrahi a rone incompleta, hoc est ita actuari, ut subiectum ordinet ad vlteriorem actum quo compleatur eius potentia. Actio uo et Passio, nihil de hac rone incompleta dicunt, sed illa egressionem formales effectus ab agente, haec uo solam impressionem ab eodem, in Passum, in quibus complentur rationes formales earum. 4to Actio et Passio constituunt uera Praedicamenta: Motus uo tanquam modalis reycitur, ad Postpraedicamenta, quae sunt quasi congressiones quaedam modorum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Conclusiones Statuit.

Conclusio prima. Actio Transiens quae ab agente effectiue emanat, subiectiue inhaeret in patiente, est contra Scotum et caeteros. Probatur authoritate Artis et caeterorum. Aristoteles 3. Physicor. text. 20. ait, non ee inconueniens ut idem actus sit communis. Duobus Agenti et Patienti: nam Agentis est tanquam a Quo, patientis, ut in Quo, sicut Doctio est actus docentis, uerum non est inquit decisus, sed est in ipso discente: Atqui Doctio est Actio. Ergo idem Aristotelem Actio est accidens agentis, ut A Quo, id est effectiue. Sed Patientis est ut in Quo, seu subiectiue. Deinde 3. Phys. tex. 22 declarans quomodo idem motus sit Actio et Passio, diuersa rone, ait, motum ee Actionem prout est Actus, cuius in hoc. Si (in hoc) indicat Actionem ee subiectiue in patiente. Passionem uo huius ee, id est passi, ab hoc id est agente. Sic 9. Metaphys. tex. 16. Quorum cunq praeter actionem est aliud qd fit horum actio in eo qd fit est, ut aedificatio in eo qd aedificatur, et contextio in eo qd contexitur similiter etiam de aliis et omnino motus in motum. Clarissime 2. de Anima. tex. 139. Si igr motus est actio et Passio, et est in eo qd mouet et patitur actiue em et

motiui

motum actus in patiente fit, unde non necesse est movens moveri. Et tex. 40. sicut enim actio et passio in patiente est, non in agente, sic et ipsa possibilis actus in ipso sensibili esse fit.

Eadem sententia est Simplicij, Themistij, Philoponi, Alexandri, Themistij, Simplicij, Averroys, Albertus et maxime D. Thom. 3. Metaph. Lect. 3. dicentis. Cum per actionem potentia constituta aliquid operatum. Sicut fit in actione Transeunte, illa actio perficit operatum (scil passum) et non operantem. (id est non agentem) unde est in operato, sicut actio et perfectio eius non aut in agente.

Probata eadem conclusio ratione. Prima. Si omnis actio est in agente subiective. Et nulla actio est transiens, sed omnis actio est immanens. Hoc falsum. Ergo 2a. Consequentia ex 2. hypothesi. Minor ex tota 3. Metaph. ubi facit actionem Transeuntem et immanentem. 2da Si actio est subiective in agente, cum ipsa actio sit motus. Ergo agens qua agens est in passum, movetur, et patietur. Hoc falsum. Ergo. Sequella Impossibile cum est motui vel mutationem esse in aliquo, ut in subiecto quin illud mutetur. 3o. Motus est proprie in mobili, ut in subiecto. Actio est motus. ex 3. Phys. tex. 4. et 22. et nostra probabitur. Mobile autem ipsum est passum. Et actio est subiective in passo. 4to Si actio est in agente. et est aliqua entitas de novo producta in ipso, et per eam contra Scotum arguebat.

Quare igitur aliqua producta talis entitas, non a patiente et a forma quae est in agente. V.g. calefactio a calore, quae est in igne, aut igitur calefactio est idem cum calore qui producitur, et sic non erit in agente, sed in patiente. Et etiam calor qui producitur recipitur in eo qd calefit, vel est vel diversa a calore, et sic non potest a calore qui est in igne, nam calor non potest producere aliud quam calorem. Ultimo Ex contraria Scoti assertione sequeretur et agens prius et posterius actione. Prius quia agens est principium melioris quam producit principiati aut est prius eo qd fit a principiato. Posterius vero esset, quia Deus Scotum agens est formaliter agens et actionem in habentem in ipso ut albedo prior est natura albo. Sic actio prior debet esse agente et respectu eiusdem erit prius et posterius.

Actio et passio non distinguuntur realiter, sed tantum formaliter.

Conclusio 2da. Actio et passio non distinguuntur realiter. sed duntaxat formaliter, per conceptus distinctos, quos in tali actu formali, in uno et eodem motu, format egredia a movente sive agente, et hanc vocant actionem, et prout recipitur in mobili et patiente et hanc vocant passionem. Probatur auctoritate Philosophi 3. Phys. tex. 20. et 22. iam dictis. Probatur et ratione ex 4ta hypothesi. Actio et passio sunt idem actus egressus et recepti in passo. Ergo non distinguuntur realiter, sed duntaxat formaliter. Argumenti robur ex dicta suppositione

tione

hone ꝯ confirmate. qz in una ꝯ eden realitate motꝰ. Intelligꝫ, ut ex re sumat fundamentum ad conspiciendam Actionem sub rone formali egressionis, ꝯ ad conspiciendam passionem sub rone formali receptionis, ꝯ illa refert ad agens, hanc ad patiens. Confirmatur primo, ut in una ꝯ eade albedine plures rones formales predicamentales distinctas conspicimꝰ. qd fit similꝫ alteri de predicamento Relationis. qd multiplicis vis conceptus distinctꝫ postulat. visus disgregatiua de predicamento Actionis vel etiam Quantitatis: qd fit extensa in homine ꝯ albedo ob superficiem de predicamento Quantitatis, ꝯ sit hec rones, ad eger conceptionis. formalis distinctis substat una ꝯ eadem res numero, id est albedo, sic rationibus formalibus quibꝰ. Actio ꝯ passio conspicitur in motu egredi dicatur ꝯ recepto substat unꝰ idemq; re motus, sic rone talis facto eadem, quod ab egre ut agente egredia, in agente ut patiente recepit.

Motus non distinguitur ab Actione & passione realiter seu formaliter.

Conclusio 3a ꝯ ultima. Motꝰ non distinguitur ab actione ꝯ passione realiter, sicut in rone formali q Intellectꝰ ab eis, ita ut nec formaliter ens in entitate, neq; ab eis in entitate. Probatur auctoritate Philo. 3. Phys. cap. 3. tex. 22. omnino inquit, vꝫ dicere est, qd nec docibile cum disciplina, neq; actio cum passione idem formaliter propriè sunt, sed cui in simul hæc, motus. Nam huius in hoc, ꝯ huius ab hoc actum est, rone diuersum est. Ex quo textu sic arguo. ad ostendendam primam partem conclusionis motum non distinguꝰ realiter ab Actione ꝯ Passione. Motꝰ est actꝰ actiꝰ, ut a eius ꝯ passiꝰ ut in 8to. qd vult Arist. Sed id cui est actus realis qui egreditur a principio siue agente, et recipitur in subiecto seu in patiente, ut Docibile seu doctrina, et disciplina. Sed id cui est motꝰ egressus a principio et receptus in subiecto, sed ut egreditur a principio est Actio, ut recipitur in subiecto est Passio. Sed passio et Actio sunt id ipm realiter cum motu. 2do Probatur. quia si motus distinguerꝫ realiter ab actione ꝯ passione cum Actio ꝯ passio recipiantur in eodem mobili cum motu. Sed mobile qd cum moueretur duob. ut bis. motibus. respectu eiusdem termini qd est satis clem. sequitur quia non moueretur Mobile duabus actibus realiter distinctis motu, actione ꝯ passione. 3da pars ꝯ nonsiue probatur. Nam alia est definitio motus qua patet ex dictis alia definitio Actionis et Passionis, ut si dicamꝰ Actionem et Actum egressus ab agente ꝯ passionem receptum in subo vbi nihil de rone propria motus contineatur. qz propria rō est ee viam motus ab uno in aliud terminum. 2do probatur. Quia Actio ꝯ passio conspiciuntur certa predicamenta, motus vō non. Sed motꝰ ad Actionem ꝯ passionem formaliter sumptum distinguitur. Sequitur. Quia ens sumptum ideō materialiter ꝯ formaliter.

& formalis ad dē predicamenta pertinent & quas in nullo formali aliquo includunt & predicamenta circa quæ versantur Antecedens patet ex 5. Topicor. & ex Quæst. 3.

Corollaria sequuntur ex eadem Quæstione.

Actio & Passio non sunt Relationes formales.

Corollarium 1m. Actio & Passio non sunt Relationes formales aliquam extrinsecam denominationem ponentes vt visum est Scoto dum ait totam rationem Actionis consistere in relatione ad Agens Passionis vero in relatione ad patiens. Sed falsum dicit, quia si Actio & Passio relationem importarent formalem pertinerent ad Categoriam Relationis quod est falsum. cum sint distincta prædicamenta. Relatio Actio Passio. Si saltem relationem dicant fundamentalem, id est nomen tam quod facit Actionem & Passionem ad relativa non dicti quia in primario sui conceptu dicunt aliquid absolutum respectum alterum. scilicet motum vt egredientem, vel receptum. vnde vero dicunt respectum ad principium siue agens, & ad Subiectum siue patiens aut dominium cfr dicto 3. Phys. Quæst. 1. Art. 2.

Corollarium 2dum. Licet Actio & Passio idem sint materialiter quia tenent identitatem in una & eadem realitate Motus, in falsa sint hæc prædicatio Actio est Passio, vel è contra. Quia in una & eadem realitate fundante plures formalitates recepti inter se distinctas, quæ antecedenter operationem. Intellecti delabeant se potentialiter, & operationem vero intellecti secernunta actualiter habentes fundamentum in re Aquinatenta pluribus conceptibus. Inde etiam in eodem homine Animalitas & Humanitas re idem sunt, in quo distinctis conceptibus formalibus. ab intellectu concipiuntur non est idem formaliter animalitas & Humanitas. Animalitas enim concipitur in quadam re ut est corpus sensitivum. Humanitas autem ut est Rationale, sic Actio & Passio identificantur materialiter in uno eodemq motu, sed ex dictis motibus habent distinctam ideo non est unum prædicatum de alio. Inde faciunt distincta prædicamenta.

2. Sentent. Distinct. 1. Quæst. 2. Art. 1.

Corollarium 3tium. Actio & Passio idem formalem rationem non sunt idem quod Motus. Si fallitur Capreolus, qui dicebat formalem rationem Actionis & Passionis non esse aliud quam ipsum motum, differentia inter se, quod Actio importet in obliquo relationem Causæ ad effectum, id est habitudinem originis ipsius Motus, quod est in Moriente. Passio autem respectum siue ordinem effectus ad Causam, vel ad rem agentem à qua Motus emanat. Fallitur & Herveus putans.

putant Actionē cē Motū vt medium Agentis ex trinseco. Passionem cē ardorem qui subiecto
lum, vt est in patiente ex trinseco cūā complectē. Nō est contra Caprolum.
Qr cū Motus sit quidpiam Analogū ⁊ Incomplete. si Actio ⁊ Passio formalit
essent Motus, neutrum hoy spectaret ad vllā predicamentum per se. Contra
Herueum nō hāt ẏp. Qr hāc 3 Motus Actus ⁊ Passiones. si omnia ut
ex aliquo ponta sumanta, non solum ex parte Motus analogice dicē
dum sunt quiddam complexum, qd bam ⁊ se in predicamento non
stē. Nī Actio ⁊ Passio non constituerent ⁊ se plectam Cathegoriam, qd
est contra oēs Phos. Regula. Complexa cōm non stant bam in predica
mento. Antecedens. Nam Actio ⁊ Passio cōponentia ex Motu, et Actio
ne et Passione. tum cūam ex Agente ⁊ Patiente.

ARTICVLVS TERTIVS.

Argumenta contrariā statuit.

Contra conclusionem primam arguit Scotus bmo. Vnumqq denominat formaliter
ab eo qd subiective et in tinsece est in ipso. ut Corpus denominatur album ab albedi
ne, homo in scibile à scibilitate non quid est extra ipsum, sed quia subiective est
in ipso. Sed Agens formaliter denominatur ab actione Nī actio subiective est in
Agente? Ergo denominationem posse fieri vel ab intrinseco, vt album ab
albedine, vel ex trinseco, vt pariens vi scibile à visione, non in se sed in da
lo. Nī ex vestitum à veste, quia est extra. Ergo et Agens denominatur
ab actione non qa sit in ipso sed qa sit ab ipso, id est Agente. Dicit
Scotus ea hac solutione seqūi Aristotelem posse quiddam datorum ex
actu egresso et ex principio à quo egreditur. Sed contra non stant in
Predicamentis nisi reducātur ad hāc non videtur predicamenta Actio
nis constituere ⁊ solā predicationem extrinsecam. Ergo formaliter denomi
natio et debet Agentis ab actione ei inhaerente vt formalis est deno
minatio, qualitas a qualitate albi ab albedine? Ergo Agens ei com
parata predicamenti Actionis. sed non in trinsecum, neq in actionem
constituet per solam denominationem extrinsecam, qr abstracta accidē
tium propria pertinent ad Predicamenta ideoq Actio est genus su
premum predicamenti Actionis in abstracto. Vocat contractū ex trinsecū
Cathegoriā, nempe Agens.

Quomodo Agens denominatur ab Actione.

Arguit 2do.

Arguit ido Caietanus. Actu agere est maxima perfectio agentis: sed perfectio alicuius debet ee in eo aliquo non perficiat illud. Ergo actio est in agente? Ro in subiecto inhesionis. Vel. Nam actu agere constituit agens in ratione causæ actualis qd est magna perfectionis? Ro Vel fectio non ee de ratione. Alterum quæ solu perfectibile inest, et de hac cando Mro rem. Aliquid quæ tendit in aliud aut communicata, et talis est actio per quam agens extrinseca tm ratione se perficit prout per eam se communicat alteri qd maxima perfectio est. Intuitu fecit ut perficiat Patrem et non qd agit et producit effectum Arguunt 3o ex Aule 8. Phys. tex. 9. vbi probat Deum fecisse mundum ab æterno, qr si illum in tpe fecisset mutasset Deus; sed non potest mutari nisi qr recipiat in se actionem. Ergo ex mente Arist in Agente est actio? Ro Sequella non Arist non ex eo procedere qd putauerit actionem ee transeuntem in Agente; sed qd error gentilium deceptus putauit Deum nihil posse ex tpe agere circa creaturas, nisi qr nouum et temporaneum in actu voluntatis quem ab æterno non habuerit

Qua ratione quo supposito mutasse ab æterno dubio Mundum in tpe creando, qr nouum Aristotelis putauit actum voluntatis habere, quem ab æterno non habuit, qd ficuit Mundum ab æternum. Et cum eius mutatione. Sed fides Catholica et christiana Ecclesiæ docet

De his quid ex philosophi hoc in potuisse Deum nos creari in tpe, si aut erunt sine nouo ac temporaneo actu voluntatis, sed ex eum quem ab æterno habuit creando Mundum, non in æternum, sed in tpe, quo illum creauit et sic quidquid in tpe disponit et ipsum Mundum et efficiat in creaturis, totum id efficiat et disponit ex æternum, quo decreuit ab æterno. Non efficere ac disponere in tempore, et ideo non mutatis fatis ex tempore qd ab æterno non fecit.

Arguunt Caietanus 4to ex D. Thoma qui lib. 2. contra Gentes. cap. 2 sic ait. Actio quæ est circa substantia Agentis, nisi ei fiat accidens subiecto, et ideo viter g. Prædicamentis computatur. Sed hoc Arist 3. Phys. tex. 2 lo. Sed Actio non est circa Agentis? Ro Verum ipse Actionem ee actu agentis non ut in eo, sed ut a quo qd sit de

dente dicere

deate dicere Actionem esse in agente ut in quo, de Actione Immanente intelligunt, non de Transeunte. Viget adhuc Caietanus cum Scoto. Cuius est potentia eius est actus. teste. Phō de Somno et Vigilia. Sed potentia activa subiective est in Agente. Ergo Actio quoque! Rx° Propositionem illam non sic intelligendam, ut in quo est potentia, in eodem sit subiective Actus: sed illi convenire agere, cui convenit posse agere, non enim est alia res, quae potest agere, et alia quae agit, sed eadem, nempe Agens, cuius Activa potentia emanat. Actio^ne subiective recepta in passo.

Arguitur 6to. Si unus ignis calefaciens duo ligna, non est dubium quin cum ignis sit unus numero, etiam per unam numero actionem calefaciat illa duo ligna, aut igitur illa actio est in igne, aut in lignis. Si in igne: Ergo actio est subiective in agente. Si in lignis: Ergo unum numero accidens subiective est in duobus numero distinctis subiectis! Rx° In hoc casu, secundum rem sunt duae actiones, ut duo calores, qui producuntur in duobus lignis, respectu tm principij activi, a quo procedunt hae actiones quod est unum, nempe ignis, dicunt esse una actio

OBIECTIO VLTIMA.

Arguitur 7tmo. Num idem sit subiectum Relationis et fundamenti.

Arguo ultimo. Idem est subiectum Relationis et fundamenti. Nam Relatio non inest alicui, nisi ratione fundamenti, quod reperitur in ipso, ut aequalitas. nisi in ipso insit quantitas. Sed Relatio Agentis ad patiens est in ipso Agente. Ergo fundamentum ipsius erit quoque in ipso fundamento. Hoc autem fundamentum est Actio, quam referre Agens ad Patiens. Ergo Actio est subiective in Agente. Rx° Relatio Agentis ad Patiens est in Agente, et fundamentum quoque ipsius Relationis. sed hoc non est Actio, at potentia activa quae est in Agente: nam potentia activa prout ei ex parte passi respondet subiectum aptum movere fundat relationem inter movens et mobile. Ut vero ex parte passi respondet ei aliquis actus productus fundat relationem inter movens et motum. sive inter Agens et Patiens. Itaque eadem potentia activa fundat duplicem relationem diversa ratione.

Fundamentum a Relatione non distinguitur.

Contra conclusionem 2dam. Arguunt 1mo Capreolus Soncinas. et caeteri. Ex Actione resultat in Agente Relatio ad Passum et ex Passione in passo relatio ad Agens. Ergo eas connotant. Atqui ne relationes realiter distinguuntur. Ergo Actio et Passio saltem connota ratione relationis distinguuntur plusquam formaliter? Respondeo negando istam connotationem. Actio et Passio sunt priores natura Relationis Agentis et Passi, cum sint rationes eas fundandi. Ergo integra scientia eas non dicit necessariam cognitionem cum eisdem relationibus. Scientia enim nominis connotantis aliud necessariam habet connexionem cum re connotata, ut scientia albi cum corpore. Ad haec si per impossibile Actionem et Passionem non consequerentur tales relationes haberent sua integra scientia. Ergo non possunt per se connotare tales relationes.

2do. Actio est accidens Agentis ut ait D. Thom. 2do contra Gentes. cap. 9. quasi diceret, quod Actio connotet respectum ad Patiens Ergo etc. Respondeo D. Thomam intelligendum vel de actione immanente vel si de transeunte loquitur, illam accidere Agenti, ut principio a quo efficiente dependet. 3o Averroes 3. Phys. Commento 27 ait. Actionem et Passionem non esse idem secundum quidditatem quia alius et alius in illis connotatur respectus. Ergo Actio et Passio distinguuntur per connotatos respectus in obliquo? Respondeo Averroem ponere solam distinctionem formalem Actionis et Passionis quam hic respectus non omnino connotatus, sed consequens importat.

Contra conclusionem 3am arguitur 1mo. Motus connotat Relationem realem ad terminum ad quem, a quo specificatur et haec Relatio distincta est realiter ab illis relationibus quas Actio et Passio connotat. Ergo Motus ab Actione et Passione distinguitur plusquam formaliter? Respondeo negando Antecedens. 1mo Quia etiam si Motus nullam diceret relationem ad terminum, eandem haberet scientiam hoc modo habet et talem non connotaret relationem. 2do Quia non est certum Motum distingui a termino ex natura rei. Ergo nec est certum dicere relationem realem ad illum. Quare talis connotatio et distinctio certa non erit. 3o Quia eandem relationem dicunt.

dicunt ad terminū. Ad quem actio et passio vt probatum est. Ꝯ
et motio ne quidem possunt distingui ab ordine motus.

Arguit 2do. Motum non distingui formaliter ab actione. Arist. 2. Phys. tex.
29. aut causam efficientem siue agentem, et principium unde motus. Ꝯ
scribit Motui vt motus est procedere ab agente. Sed actio est actus procedens
ab agente. Ꝯ motus vt motus est actio: Ꝯ nulla ratione distinguuntur. Confir
mo et probo. Moueri formaliter est agere: Ꝯ motus formaliter est actio. Segilla.
Et vt se habet currere in feriendo ad agere, sic abstractum: sed moueri est
currere in fieri respectu agentis. cum hoc de pluribus dicatur, vt patet. Ꝯ
etiam motus erit abstractum in fieri respectu actionis, et cum formaliter
includat. Ad oppositum arguitur sic actionem et passionem esse eandem
principium a quo procedit motus: negamus tum formaliter motus non
est ab efficiente procedere, sed est aliam inter duos terminos. Ad rationem
negatur Antecedens. quod moueri sit formaliter agere, sed solum includit ma
terialiter agere, nam vt patuit ex definitione motus, moueri est in proprias,
et formalem rationem diat transmutari mobile ab una forma in alteram
vel ab uno termino in aliud. quod non fit nisi mediante actione et
passione. Sed agere formaliter solum dicit esse actuale principium egressi
onis effectus, in quo conuenit nihil dicit de moueri vel transmutari, sed
ab ente abstrahit, licet includatur in illis materialiter.

Arguitur vltimo. Passionem esse idem formaliter cum motu. Thus 3. Phys. tex. 6.
Ꝯ probat ad actionem et passionem non dari motum, et ratione huius argumenti valet
Ad motum non datur motus. Ꝯ neg ad actionem et passionem. Segilla. Aliud est
motum esse motus. et sic daretur processus in infinitum. quod consequens falsum
esset, nec sequitur motus formaliter esse ipsa et actio. Confirmatur nam. moueri non
est aliud quam aliquid esse hic nunc, et prius, sed passum et passionem non
esse hic nunc et prius, cum nihil sit in se id quod prius non habebat, nempe
actionem et formam producuntur, vt aqua calorem. Ꝯ passum vt passum mo
tus, et sic passio vt passio erit motus formaliter. Ad oppositum
consequentia sic probatur non est necessaria identitas formalis passio
nis cum motu, sed satis est realem, vt euidenter colligitur, quod

Ad

qd si ad actionē & passionē dicta motꝰ p se cōtinuā dicetur realis & motū, cum quo ꝯtinuata. Ad rationē & nostra maior dicendū. minus recte dispiciendam veram cā realis & materialis, falsam formalis, nam passū alis se hꝫ nunc & prius & passionem, loquendo materialis. sed formalis talis est qd in eo consistat nō formelꝫ, posse nō ee posse aliud actꝰ aliud faciab, non cum mō consistit nō posse nō, sed in impressione effectꝰ ab agente, haec nō hꝫ coniuncta ꝑt realis & materialis cum mutatione & motu. Sed de motu natura rum satis, nam ad eius qualitatem veniamꝰ.

CONTROVERSIA Generalis TERTIA.

QVALIS sit Motus?

Postq̄ cognitū est an sit? & quid sit motus? ordinē doctrinā disputandum est. Qualis sit? Do nō cognoscemus si primum speciei eius inquiramꝰ, tum affectiones propriae, & proprietates nam ex natura eius fluentes: tum illi annexis cum alijs affectionibus corporū naturalibꝫ: In speciebus motus inquirenda nobis dogmatica magis, quam disputatrix nam a Motꝰ diuisio. In proprietatibus eius contemplanda unitas, distinctio, & contrarietas, & oppositio. Videnda illa in motu sumanta. Cognitu item cuiusq̄ rei conducit seu qualitas, non aliunde nobis parituꝰ, quam si sciamꝰ eius specificas differentias, proprietates, & accidentia, quā vel species consequuntur rei, vt sunt accidentia propria, vel consequuntur individuum, vt accidentia communia. Et hāc ofa de motu qualitate disputandis enent inquirenda.

QVÆSTIO PRIMA.

QVAM MVLTIPLEX SIT MOTVS DIVISIO, ET VNDE PROVENIAT.

ARTICVLVS PRIMVS

Triplicem Motus, diuisionem statuit.

In ortosso est apud oes ex triplici capite motus diuisionem in suas species, seu modos intrinsecos seu partes sumi debere. Primo ex termino ad quem est motus. 2do ex principio a quo motꝰ proficiscitur: demiꝫ ex partibꝰ quantitatiuis motum constituentibꝫ & integrantibus.

Prima diuisio Motus ex termino ad Quem.

Constat ex quæstione 3. Conuenienter igit̄ 3 Indicamenta propriæ motum terminant. quæ sunt. Quantitas. Qualitas. & Vbi. Igit̄ de ea hac tripli terminationis causa tres primæ dicendæ ac veri motꝰ species, sumendo motū pro solis mutationibꝫ q̄ sc fiunt̄ ad ens simpliciter quod versatur in tribꝰ terminis positis.

Entes latitudinē quarū non simul tota, p successiue transcunda, ꝛc pars hal.

Augmentatio, quā est acquisitio maioris quantitatis, ad quam refertur diminutio, quæ est minoris quantitatis, maiore dependēter ac quā fit. Alteratio, acquisitio vnius qualitatis, post aliam: Motus localis, siue qd idem est Latio, vel Loci mutatio acquisitio vbi, qd est nihil aliud quam ac in loco. Generationem & Corruptionem supra retuli ng ad instantaneas mutationes, cuiusmodi quæ sunt Illuminationis, & aër mutationes non successiue fiunt. Nam Generatio qua est mutatio ab non Esse ad Esse, est indiuidua formæ substantialis instantanea, in materiam primam opime dispositam, ac mi ni me re sistentem. Corruptio, mutatio ab Esse ad non Esse dependens instantanea formæ substantialis, qua pallitur materia alia noua forma introducta, vt vnius Corruptio sit alterius generatio. Quando nanq; corruptio aëris in eadem materia generata ignis, aëris forma desinit, ignis vero forma introducta & ignea generatione fit forma horū nihil absunte, introduate in instanti forma cadaueris in materia sua.

De singulis horū speciebus Motus ex professo tractare pertinet ad specialem physicæ partem: hinc de Generatione & Corruptione. liber est Aristotelis: nobis data opera hac docenda quæ ad rem generationis & Corruptionis spectant: sit de augmentatione tanq; in viuentibus quam in non viuentibus est ibidem tractatio. Alteratio cum his libris de ortu & interitu, tum in libris Meteorologicis, maxime lib. 4. considerata. Interim satis sufficiat generatim Alterationē aliquam in qualitatibus physicis, vt est calefactio: aliam in spiritualibus vt scientia & virtutes: rursus physica alia est perfectiua subiecti qd alteratur, vt Illuminatio aëris qui ex tenebrioso fit luminosus: alia Corruptiua vt calefactio aquæ, quæ tamen sibi singulis aduersatur. Corruptiua alia sit primo & per se ad aliquid, vt calefactio ad calorem: alia secundario & consequenter vt calefactio ad sanitatem vel aegritudinem. Aduerte item Alterationis non simplicem sumptam necessario in qualitate physica sensibili quæ & motiua physicam acquirente, vt perfectiua Alteratio est in qualitate rem conseruante ac perficiente. Corruptiua & secundum tm est in quibusdam qualitatibus duabus actiuis.

quid Augmentatio? quid Diminutio? quid Alteratio? quid Motus localis?

Generatio & Corruptio pertinet ad notum instantaneam:

Alteratio sola Physica & Spiritualis. Virtutes & scientiæ & alterationem acquirunt.

Alteratio Physica in sensibili qualitate non proprie sumitur.

dual. aut ⅋ colore ⅋ figura: dualby Lapsuil. humore ⅋ siccitate. Et
propter Alteratione quæ fit in his primis qualitatibus est quæ alte
ratio in secundis qualitatibus quæ ex primarum mistione oriuntur. vt in co
loribus, odoribus, saporibus, sanitate ægritudine. ad Denig notandū Alteratio
nē quæ est proprie motus conuenit eam ee tm, quæ fit circa primas
tm qualitates in quibus proprie actio ⅋ passio, ⅋ alterietas q est. de
Cælum est mutabile. Cæl. phū L. Cæli, dux aut Cælū ee malterabile, ⅋ L. de gene. quod
alteratū ee corruptibile ⅋ contra. hæc alteratio cum munitur in duas
partes ponen Generationē ⅋ Corruptionē, nam est via ad vtrumq. De mo
Species motus Localis. tu quæ Locales cuius species sunt. Circularis. Rectus. Permixtus: tum de Differentijs
eius, vt sunt Ante: Retro: Sursum: Deorsum: Dextrorsum: Sinistrorsum: Deorsum Cantabitabitur. 4. de Cæl.
Loco si prius hæc capias, quā nam hanc speciem motus sit præstantissima. Notabis pri-
Motus Localis est præstantior cæteris. mam comparationem eam in situ posse, nam si comparetur inter se ꝺm dignitatem Mo
tus Localis antecedit cæteros, qr est communis cæteris naturalibus, qr non pendet ab aliis ali
quibus ab ipso, qr non ponit vel detrahit aliquam formam subiecto: qr ordinem ueluti spe
ciem motum circularem Cæli qui est fons cæterorum motuum ⅋ quasi vita rerum in hoc mun
do sublunari existentium. Generatio præstat reliquis motibus propter terminū ad quem
id est formam substantialem: nam reliquis motibus tm acquirūt forma accidentalis
Augmentatio excellit rone Subiecti, qr ei proprie competat est motus rei viuentis ⅋
maiorem quantitatem. ex L. de Gener. Denig in Alteratione non salua proprietate
Motus, vt distincto termino non ee contrarietas illis speciebus quæ in cæteris motibus
cernuntur. Aristoteles tm in data præcipuam rationem hic motus Localis: hinc plures
demonstrationes 6. Phys. ⅋ alibi traditas illi accommodat.

SECVNDA diuisio Motus ex parte principij à quo fit.

Motus duplex. Naturalis ⅋ Violentus. Hic motus diuidit in Naturalem ⅋ Violentum quæ distinctio oritur ex principijs
ipsius motus efficientibus: nam qui motus profiscitur ex principio aliquo quod
est in ipsa re quæ mouetur, dr naturalis; qui aut solum ex tri respectu accidit rei
mobili, extra naturalem eius propensionem, hic est Violentus, vt motus lapidis deor
sum ex gravitate quæ est in lapide profiscitur, naturalis est lapidi: Motus eius-
dem sursum projecti a solo projicientium, hic Violentus est. Est tertius quidam
Motus medius ⅋ mixtus ex naturali ⅋ violento, vt motus progressivus animalis.
Violentus est rone corporis: Naturalis aut rone Animæ. Hic Motus orbicularis
in Horologio, vt ab artifice inducta est violentus, vt ab ipso consentaneus illis ori-
ginalibus

cahñ, naturalib: sic Motꝰ lapidis magna in descensu naturalis est cone brā
quem petit vicinitꝰ vsque modi; id est celeritatib, qua motiui forte quam fuit
in 1o puncto aptꝰ est naturaliter ferri

De tertia diuisione Motus ex partibus quantitatiuis.

Do cui mꝰ quo sp. rda. contrariorā rdi. Motum, vt talis est, ee continuum atꝰ successiuum
ac pmanente quantum; id eo habeat oportet partes quantitatiuas quā sunt duplices gene
rib: aliā sdm extensionem: aliā sdm successionem seu durationem, sicut et Motus
ex continuitate hꝫ extensionem quam accipit a subiecto in quo est, hꝫ et successio
nem seu durationem, quam vnle morā, et cursus rei quā per motum acquirit obtinet
Motus. Nota 1mo inter has partes motus plurimum interesse: Primo em partes extensi
ui motꝰ hꝫ ob subiectum in quo est, vt et cōtra accidentia qua sunt extensa
ac diuisibilia, propter subiectum in quo inhærent. Partes aut sdm successionem
hꝫ Motus ob terminos A quo et Ad quem, qui cum sint mutuam oppositi et ha
beant gradus sdm quos intendunt ac remittunt, partibiliter ac successiue acquirūt
et perdunt, vt patet de Agna, qua successiue sdm aliā alteram aliasue partes
calefit. Secundo Partes Motus extensiui nati metiuntur p quantitatem subiecti
qua cum subiectum est maius, eo necesse est has partes plures et amplioris qz. Sed
partes successiuas metiuntur tpe, qd est numerus motꝰ sdm prius et posterius. Quomodo partes successiuæ Motꝰ obseruantur.
motui competunt non propter extensionem quam hꝫ in subiecto, sed propter
successionem quam hꝫ in amissione et acquisitione terminorum. 3o Partes
Motus sdm extensionem sunt simul: si em motus totum aliquod mobile necesse
est etiam vnā ois partes moueri, vt dum totus lectus currit, partes aut sdm
successionem impossibile est, vel quartem unis passus tempus spatio simul esse
est em contra rationem et natura rei successiui vt partes eius simul sint.
Qto Habent partes simul extensiuas et accidens conuenit motui, sicut in
esse et accidens extensum est, repe propter subiectum. Hꝫ aut sdm successionem
per se conuenit Motui, tum qz motus, vt talis in specie per se est nata
ens successiuum: in qz est idem re qd vis ipsa, qua et motum acquirit, a
qua ipse accipit successionem, vt qd calor sit extensus in Agna, extin
seca et et accidens ei conuenit, nempe in re Agna extensa: qd aut habeat
gradus sdm quos intendat et remittat, in ipsomet est et sic ei conuenit

cum ab.

cuius pte quantitat sensibilis, diuisibilis in grad g naiores & minores
Vltimo. Motg lo calis & partes eius dñr extensionem, non possunt cè oriri
nisi ipsum Mobile sit omnino continuum. cùm Mobile esse aliquid
Quomodo fiat continuitas & contiguitas, vide aggregatum ex varijs partibus, non quidem inter se continuis
sed tñ contiguis, vt est turmis, ex pluribus liguis, sibi contiguis compactis.
Motus ideò dr non esse continuum, nam sicut toty motg hꝫ continuita
tẽ à tobi mobili extensionis, ita partes motg, à partibus Mobilis. Quare
partes Mobilis non sunt inuicem continuæ, nec partes motg inter se cõ
tinuæ potentiæ: at motg lo calis pte hrẽ partes dñr successionẽ continuæ
dicunt id in quo fit motg, id est spatium, qd motus lo calis pertransita, non
sit omnino continuum. vt si quis sub continua luna existens lapidem
proijceret, motg eius ad centrum & spatium mouenti constant partibus, quib
quib rempe & elementa quæ se inuicem contingunt, sed continua non
sunt, et tñ motg ipsius lapidis in ea parte illa interruptione fieret vsq; ad ter
ram hꝫ continuitatem successionis. præsertim cùm spatij prius pertransiti
transijt.
Fundamentum Vtrumq; partium extensionis & successionis in motu est ipsum
citas ipsius Mobilis, qd est non sola forma vel materia, sed totum compositum
quod est corpus quantum hꝫ extensionem & distantiam partium. Dr recepisse est
motum, qui recipitur & inhæret, vel vti attendens in eius modi subiecto ex quo
corporeum eiusdem continuitatis & extensionis aliquæ successionis partis à pars, vt
patet in motu augmentationis. Alterationis & alationis. Dicunt Alterationis
quæ versatur in primis qualitatibus proprium subiectum & Materiam primam
in qua ut subiecto inhæsionis recipiantur primæ qualitates? Quo stante non ob
stante Alterationem hrẽ pro subiecto rem quantam: sicut cum quantitate ma
Alterationem hrẽ pro subiecto rem quantam. Vide lector cuius se. teriæ primæ sit coniuncta, sicut formam segnatæ, ora tñ accidentia præsuppo
nunt quantitatem in materia quæ mediante quantitate adhuc primo accidẽ
te ordine temporis, aut naturæ recipit alia accidentia. Ergo & motum.
quæ extensionem hꝫ à quantitate cuius formalis ratio est extensio partium.
De successione iuxta Motus satis dictum quæst. 2. Controuersiæ vltæ.

ARTICVLVS SECVNDVS
Dubia Resolut.

Dubium primum.
circa diuisionem motus.

Num ois successio penitus excludatur a generatione naturali ita ut nulla pars sit motus. Et dubi: est prima: qr generatio sit successiue patet ex 6to phys. tex. 6. in definitione motus comprehendit generationem. 4 phys. tex. 29. ait enim motum esse mutationem et in tpe, q̃d sit causa corruptionis et caret motus generationis, sic 6. phys. tex. 59. probans motum esse continuum vide ibi post generationem et corruptionem. et 7. phys. tex 79. vna generatio nec alia vel alteratio nec altera. deinde vna ratio. q generatio in instanti fieri: cr idem esse generari et geniti et fieri et factum esse; mutari et mutatum esse. q̃d est contra illum 6. phys. tex. 55. et 59. dicit ibi 6. phys. tex. 7. loquendo de mutatione qua comprehendit etiam generationem aiit eam signare vnum post aliud et vnum prius alio posse notare. 3. de Cœlo. Commenta. 62. Quomodo fiat generatio vide. Cur mari Clemens pertibi arguit q̃d in terminata et terminata: vnde falsa generatio clementi fiet successiue, sic etiam et in generatione hominis successiue deperditur pars seminis, et arguit mala pars humana forma. Cur 1. phys. Commen. 62. Ad solutionem illud nota. q̃d aueritdo dicit mag. Dominicus de soto 3. phys. quæst. 1. Successionem motus esse duplicem. Alia extensionis quæ proueniat ex parte subiecti maioris vel minoris et hæc est q̃ aliquando. Alia dicit eam formam q̃d per magis aut minus suscipiam extendatur et talis successio comuniter pro generatione et gradu aut altio intelligitur. Alia est successio intrinseca nec ipsius formæ quæ terminat motum quæ est de intrinseca nec terminata est hæc. Latitudinem et distantiam aut magis album vt inter album et nigrum, aut intensionis, vt inter minus et magis album. aut extensionis et defectus, vt inter minus et maius quantitatem; aut locus vt est in motu locali, et ideo in motibus alterationibus accretionibus et lationibus est successio. In generatione vero substantiæ non est talis successio eo q̃d esse perfecto et quidditatis substantiæ non est stare in indiuisibili in instanti nisi esse aut desinere, sed tota successio est in præcedente alteratione quæ forma contrahens communicat. Ita cr forma substantialis

oia ibi post in tempore.
Quomodo fiat generatio vide.
Generationem fieri in instanti negatur.
Generationem hominis vide.

Forma substantialis habet per accidens.

acquirite per accidens, id est rone subiecti non per se.
Et sic patet quid dicendum sit ad Aristotelem. Ad illud qd de fieri et facto ee dr. Rdo In omnibus mutationibus instantaneis ut est generatio, ita ee, ut in illuminatione quae fit in instanti simul est illuminari et illuminatum ee. Ad illud qd in omni Mutatione sit posterius et prius dico. In Generatione haec reperiri, quatenus res movete à termino A Quo et Ad Quem. Item qd generate prius est sub termino A Quo, deinde transit ad terminum Ad Quem. ut dum Ignis generate ex ligno, materia nunc est sub forma ignis, quae prius erat sub forma ligni. Ad formas Elementorum respondeo, illas intendi et remitti non per se sed propter qualitates, à quibus non possunt separari. Ad illud de Generatione animalis dico Successionem ee rone Subiecti, non aut formae. Primo enim generate Cor vel Hepar, tum ordine suo caetera fingunte membra. Obycies. Aristotelem 5 Phys. tex. 8. et 10. Subiectum generationis facere Ens in potentia, et id qd generate non ee Ens in actu. Et Successio in generatione non videte provenire à subiecto! Rdo negando consequentiam. Ad Phum dico nre Entis in potentia illum intelligere materiam primam, quae est subiectum generationis substantialis, recipiens alterationes successivas. Per non Ens intelligit Privationem quae est generationis terminus A Quo, ut dum ex semine non Eomine fit homo, vel ex Massa quatuor Elementorum fit mixtum. Ad haec dico, Phum ibi proprie loqui de generatione Elementorum ut quidam volunt, ad distinguendos modos varios generationis, vel per simplicem productionem cum unum mutate in aliud, ut in Elementis, Aer in Igne vel per mixtionem, ut ex Elementis invicem mixtis conflate mixtum. Vel per procreationem ex semine ut stirpes et animalia. Atque in prima illa generatione Elementorum subiectum ee Ens in potentia, nempe materiam primam ait Phus distinguens illorum generationem à motibus alijs.

Fieri et factum ee simul et semel quomodo possit ee vide.

Elementa intendunte et remittunte propter qualitates suas.

In Generatione animalis successio est rone subiecti, non formae.

Dubium secundum.

Num Augmentatio rerum viventium sit verus motus Physicus.

Ratio dubij est, qr quantitas per Augmentationem acquisita versate in ter magnum et.

magnum & parvum, quæ non sunt inter se contraria nec sub eodem genere
corruptionis nec differentiæ specie: deinde forma ad quam est motus partis
litis acquisitæ & terminus a quo abjectæ, acquisito termino. Ad cuius par
tes ut quantitatis non sit intercessionem nec remissionem. Nec veteris ag
gregantis nomen acquisitis in vivente, aliàs augmentatio rei viventis consiste
ret in fluxu parvorum, denique motus proprie dicti debet esse continuus,
qualis non est augmentatio, non enim semper viventes crescit. ex 3. Phys.
Comment. 4. & 8. Phys. tex. 23. 2° dubitationi. Augmentationem
rerum viventium, quæ proprie augmentari dicuntur, esse motum, sed
motum ad quantitatem. Magnum & parvum inter quæ fit augmentatio
spectant dicit. vel Mathematicè, ut dicunt nudam quantitatem trinam di
mensionis subjectam, æqualem in æquali, & sic in illis nulla est
oppositio intrinseca omissio. Vel Physicè ut dicunt quantitatem naturæ
& imperfectæ vel perfectas. idoneas vel incapaces ad exercendas
operationes naturales viventis. Et sic in illa est aliqua oppositio
tas seu oppositio & distantia, licet non specifica, sed accidentalis
vel defectus. Ad illud quod dicit de partib. quantitatis & termino
ad quem dico partes quantitatis manere quidem materialiter, sed non
formaliter, hoc est prior quantitas non vel non ut pars & imperfecta
dicta. Augmentatio vera cum eradit magna & perfecta & hoc est ma
gis vel minus secundum extensionem, nam magis vel minus essen-
sionem est in alteratione, secundum quod magis vel minus esse
ad locum est in motu localis. Ad illud de continuitate augmentationis, dico illam
esse continuam non perpetuitate, sicut in solis motus circularis motus localis
continuus est 8. Phys. tex. 73. non etiam continuatione augmentationis cum
discretione quasi inter eas mutationes, nihil temporis, aut quietis interedat
hoc enim est falsum, cum inter motus oppositos interredere debeat quies, sed
continua est augmentatio. Continuitate minimum partiali, dum fit & durat, sive
animal quamdiu vivit multis augmentationibus augeri, dum ad statutam sibi natu
ralem perveniat, perinde ut & multis mutationibus alteratur. 3
Phys.

Statues homi
nis, sursum
est ad annum 20.
In latum ad
32. tantum fit
postea decrescit
circiter fit.

Phys. Com. 6. ait augmentationem id est totalem componi ex multis motib. & quietibus: licet ea tota accretio ab initio usq ad finem actionis universum non sit unus numero motus atq continuus, partiales tm accretiones eo tpe quo durant sunt motus continui.

Dubium Ultimum

Quam cognitionem habeat Motus localis cum reliqs speciebus Motus.

Dico primo. Motum localem hre cognitionem cum quantitate non qdm locatum sit superficies corporis continentis est de genre quantitatis Probatur. Motus cum localis primo per se fit ad ubi q̄d prius non acquirit nisi in acquisitione loci, et primo & proprie convenit ex circumscriptione loci ad locatum, ideo motus localis intrinsece & formaliter fit ad ubi: extrinsece autem & effective ad locum.

Dico secundo. In motu locali ee contrarietatem, qua convenit quadam proportione cum alteratione. Ratio est. Contrarietas cum dicit est, Una dum quam aliqua sub eodem genere maxime distant, & hac contrarietas, proprie inuenitur in loco dum quem proprie ut dicatur existere in loco, in aliquo rebus, ut quantitatibus, & citatis, distantia dicit metaphorice. Sursum et deorsum ponitur contrarietates Motus Localis.

& contrarietas in motu locali est primi maximam distantiam quae sumitur dum lineam rectam, quae est semidiameter Mundi versus sursum & deorsum, hoc cum est maxima distantia per quam possit fieri motus rectus. Altera contrarietas est per quam illa sunt contraria quae sunt in uicem completiua, & apta fieri circa idem subiectum, & hoc est proprie in alteratione. In motu locali improprie, nisi quatenus sursum & deorsum dicuntur, continua eo q̄d locus sursum est conservativus corporum leuium: ex aptitudine gravium. e contrario deorsum.

Dico 3o Contrarietatem Alterationis & Lationis hoc differre, ut ait Aueroes q̄d alterationis contrarietas existit inter duas formas, & circa unum subiectum Corpus naturale in duobus locis eadem cum aqua calefit & frigefit. In motu aut locali inter duas formas & nullo modo sit duo subiecta, nam requiritur idem corpus naturale ee locabile sursum aut deorsum: at vo in alteratione subiectum est naturale capax utriusq contrarij Materia prima.

Dico 4to Mobile motu locali respective loquendo ee partim sursum, partim deorsum per approximationem & distantiam, nam ut approximans ipsi sursum magis quam

quam erat in termino a quo. dr̃ eé sursum sed vt distat ab illo dr̃ ci deorsum, respectu corp
dr̃ sursum respectu alterius deorsum.

Dico vltimo. Natura Cæli sdm̃ non e nobilitatem ee principale analogatum motꝰ ut quidam
volunt, qua tenꝰ sit gñe motꝰ in finitus causa cæteror in nobilissimo suticulo inhærens, et ad
bilissimu agentꝫ effectu: sdm̃ aut rationem formalem motꝰ, quæ dicit potentiam et actum
imperfectum, dr̃ a motibꝫ nñris analogatum, hꝫ rõi minor potentiæ et imperfectionis non
fit inter duos terminos proprie distinctos quos nobilis desinat sdm̃ se totum. Cælum
cr̃ non nisi sdm̃ partes motꝰ, denig non opponit ci quies vt multi volunt, acc
motꝰ alig naturalis, ideo quæ docenda ab[b]ata de motu Locali, motui recto, locali corpori subluna attribuenda.
Circa diuisionem 2dam motus. Habitata prima. Aristo 6 Phys. c 5. tum 2. Cæli
dum meminit motu naturalis Mobilis a finalib, ait, proprium ee motui naturali
sylt motui Locali et recto qd sit in fine intensior quam in principio, vt patet
de lapide, qui dum a medium vniforme eiusdem densitatis et raritatis mouet
puta p aerem, vel aquam, quo prior est remotio in ratione motꝰ, ie in gutti
aquæ ad terram defluentis, quæ vti debet contingere la ci suæ naturali in Quare lapis prior
fine motus in ratione, a quo sumpsit principium. Quæ sit causa Phys. dicit c. pro motus est velocior
pria huius rei, non eadem est sententia. Patet ad maxime nobis propinio Burlei in fine quam initio cursus.
et Contareni qui causam maioris velocitatis quæ accidit motui naturali propter
finem eius, attribuunt actioni gd ita declarat. Causa cur in fine motꝰ naturalis Burleg 8. Phys.
hꝫ augeatur velocitatis est aer, cum is qui tergit lapidem subsequitur, recto primo tex 86.
venit et impellens lapidem, vt venti à puppi vela impellentes nauim. Cum etiam is
qui a lapide descendente tundit, et ad se reuertentem pellit: hic quidem qr̃, primo
tum lapidem ipsum mouet, et quia tenuis est dissipatur, tanto magis, quam
is magis durat motꝰ lapidis: actio aut motꝰ et dissipatus minꝰ resistit, quam
vnitus, præsertim motꝰ versus eam locum ad quem mobile tendit naturali
ex quo fit vt qr̃ in fine motꝰ naturalis, actio est maxime vnitus motꝰ et dissi
patꝰ, ac proinde minꝰ valens ad resistendum, tunc motꝰ naturalis velocior
et velocissimus existat. Vltra aut aer qui subsequitur lapidem magis etiam
confert ad eius promotionem, nam descendentis lapidis, partis actio proxime
prius a lapide pulsa, ac diuulsa, vt locum ab illo vbi etiam subeant et
occupent, concurrunt magno impetu ad tergum lapidis ipsum propellunt, atq
vltimo ipsum mouent. et quo plures fuerint maiorꝫ vim pulsæ, eo maiorꝫ

vi

vi confluentes lapidem retro vehementius protrudunt. Et quoniam graue quo longius abest ab eo unde cœpit moueri, eo propius abest a suo loco naturali, eo plus aeris post se habet ipsum impellentis, ideo tunc mouetur velocius. Ex hac solutione patet, falso illos opinari, qui aiunt motum naturalem esse velociorem in fine propter virtutem attractiuam loci, tum quia motus is esset non pure naturalis, sed partem violentus, cum tractio sit species motus violenti, tum quia locus naturalis nullo modo mouet mobile in genere causæ efficientis, ita quod illud attrahat, ut magnes ferrum, vel imprimat ei aliquam virtutem motiuam, alias mobile in fine sui motus alteraretur, quod est contra sensum. Patet etiam minus propriam esse illorum esse explicationem qui causam huius intensionis in fine statuunt quod locus attrahat locatum in genere causæ finalis, perinde ut perfectio mouet suum perfectibile, et quanto aliquid magis accedit ad suam perfectionem tanto magis appetit illam, quod omnino verum est, in mobilibus quæ cum cognitione mouentur, cuiusmodi non est lapis.

Falsa opinio de motus velocitate in fine.

Dubitatur secundo de motu proiectorum. In Motu Violento, cur motus illorum initio sit intensior, quam in fine? Respondetur fieri hoc propter resistentiam mobilis, quod naturaliter inclinatur ad motum oppositum, et propter defatigationem et continuam diminutionem virtutis mouentis, de qua placet nobis sententia D. Thom. 3 lib. de Cœlo. Lect. in fine 2dæ. cuius mens hæc est, quod virtus impulsiua qua violenter impelluntur mobilia, non recipitur subiective in corporibus mobilibus. Vg. in lapide, ferro missili, &c. sed in aere qui propior motori proiicienti ob suam fluxam et impressioni obnoxiam substantiam fortiorem recipit vim impulsiuam, qua lapidem propellit initio fortiter, in medio languidius sub finem languidissime, nam illa virtus impulsiua ex una parte aeris in aliam transfusa sensim languescit: alias si diceremus virtutem violenti motoris imprimi lapidi violenter moto, sic motus ille violentus in lapide esset quasi a principio intrinseco, nimirum a

In Motu Violento est initio velentior quam fine motus.

a virtute impulsiua lapidi indita. Ad hæc sequeretur lapidem eo ipso qd violenter moueretur localiter, alterari, qualitate sibi indita, id vero est contra sensum. Dubitatur 3. Cur motus animalis est in medio intensior quam initio et fine? Rsp. qr in principio motus membra animalis quæ sunt instrumenta motus, nondum sunt bene actuata et disposita ad motum, in fine autem victus animalium motiua fatigatur, et deficit ob instrumentorum corpoream molem quæ infert defatigationi, sed in medio est victus motiua sufficiens, et membra sunt disposita, atque ad motum actuata ex priori parte motus. Dubitatur vltimo. quot sint spes motus violenti? Rsp. esse 4. 1. est pulsio quæ subdiuidit in impulsionem in qua mouens non separatur a mobili.

Quare in animalibus est fortior motus in medio. non in fine et exordio.

Spes motus violenti quatuor sunt.

vt si quis globum continuo tangens impellat, vel se mal pulsum motu violento moueri faciat. 2 est spes tractio. quæ fit qn motus trahentis quo trahit mobile ad se vel alterum velocior est quam motus naturalis illius mobilis tracti, in quo motu trahens non separatur a tracto, vt si qs aquam tiphone trahat, ad tractionem huius modi reducitur inspiratio et ad pulsionem exspiratio, et generaliter omnes motus quib. corpora congrigantur, claudunt sub tractione, vel quib. corpora segregantur, quorum illud fit tractione quadam, hoc pulsione 3a est spes vertigo seu volutio, quæ componitur ex pulsione et tractione mouens enim partim pellit, partim trahit qd voluit vt aqua rotam molendi. Vltima spes est vectio, dum aliqd non mouetur per se sed ad motum alterius, qd autem impellitur vt vase vini impulso vinum deuehitur, aut trahitur vt currus ab equis, aut voluitur vt canis culinarius in rota versans rea assetas; vel equi rotis alligatis in pistrino. Dubia vero circa diuisionem 3am motus ex sequentibus patebunt.

QVAESTIO SECVNDA.

Vndenam

Vndenam sumenda sit distinctio motus generici specifica numeralis.

Motus non potest ad terminum duci de cuius ratione non potest esse nisi reduci ad primum generis speciei, nisi in completo, ab aliquo ad quod tendit, vel a quo emanet vel a quo recipit, quæ sunt a quibus exigitur per motum vnitas & diffinitio agentis, passum, terminus a quo & ad quem, non quod hæc sint motui essentialia cum constet extrinseca ei sed solum per motum quod ordinem ad illa quæ vnitatem & diffinitionem accipere ita vt ordo eius ad terminum & quem vel agentis &c. sit ei essentialis. Illud constat ab agente & patiente vnitatem generis cum & specificam motus non pendere cum motus absoluta sit ab his formaliter vt docuimus superius quæst. 5. & D. Thom. asserit de Potentia. quæst. 6. Articulo 8. Et vigilant solum terminus a quo & Ad quem, num ab illis vnitas motus dependeat de termino Ad quem non est dubium, sed de termino A quo disputatur inter authores, num ab illo etiam motus vnitas dependeat.

ARTICVLVS PRIMVS.
Opinionem statuit.

Circa vnitatem motus generatur atque specificam duæ sunt opiniones. Prima tenet quod ordinem ad vtrumque terminum A quo & ad quem accipiendam & vnitatem ac diffinitionem generis & specificam motus sic Alberti Saxonia. & Phys. quæst. 6. Autori cum illi de. quæst. 6. Burlæi quæst. 2. Altera opinio est communis, quæ negat à termino A quo sumendam motus vnitatem genericam vel specificam, sed à solo termino ad quem, sic D. Thom. 1ma parte. quæst. 27. Art. 1. Soto 3. Phys. quæst. 3. Toletus. quæst. 2. Conimb. quæst. 1. Valentia contra Gamma. Ferrariensis lib. 1. cap. 8. &c.

Circa vnitatem vero numeralem motus vna est sententia Aristotelica & communis quæ docet 3 requiri ad vnitatem hanc motus. Vnitatem mobilis. Tempore: & Formæ seu termini Ad quem & ordine quem motus habet ad hæc 3. Altera sententia est Lorcy supra. Conimbricenses 3. Phys. Cap. 9. quæst. 5. quod necesse est etiam ad identitatem motus numeralem eandem numero manere.

Suppono 1mo Vnitatem accipiendam vel eam res est vna quæ indivisibilis vel quæ partes eius continuæ sunt. Motus non est vnus primo modo, quia est quantus

indivisibilis

ideog dimi sibile, sed ea no est vnus, qua est continuus, quam vnitas
Continuationis diffalt est in motu et grauitate, cum sit qdā successiua in
virtuus fluxu cuig partes non sunt simul, vt hāc motg continuitas
ab aliis quae non sunt continua separata, Hic nota ex 5. Phys. cap. 3
Duo corpora aut cē simul loco, aut separatas loco, simul loco sunt
illa quae sunt in eodem loco simul adequato, et sic naturalē duo sup
posita, corpora in uno loco cē possunt: bene in duo angli, aut pauna quomodo quid
tuor duo corpora gōsiosa, et dimensionata hāt penetrationē se hāc possit dualtr̄ vel duo
cum loco, vt antiqui vocabant, ei Materia atg forma signi sunt si corpora in non loc.
mul loc: Eorū aut quae non sunt simul loco sēn se tota, aut ultima
sunt simul, aut non: ultima cē simul, est vt extrema cōtinuorum
aut eidem puncto loci quae sunt duplicia, vel cū vnum continuum est
extrema in quo vniuntur, et sunt continua. Vel extrema illa sunt actu
diuisa, et sunt contigua grece εφεξης. id est adiecta, vel sti
adiecta. Et nō ultima non sunt simul, aut medietur inter illa aliqd eiusdē
generis, et sunt non consequenter se habentia, vt punctg et punctus mihi non consequenter quid
in alio mutuum: qtus et binus: nam inter primum et tertium est sēs vide
ed. Et nō nihil medietur eiusdem illa sunt deinceps aut consequenter
se habentia, vt vnitg et binus et trinus mihi. Ad vnitatem motus et quid consequenter
Continuitatem partium respectu vnius extremi nempe termini ad quem vide
sequuntur Artus et oei cum illo
Sup cōno 2. Notus vt quatuor alia tractat pt̄ de vnius generis, specie et numero 5. Phys.
tex. 31. Quae sunt idem ex 5. Metap. tex. 12. Quae cum sunt eiusdem predica lib. 16
mentij, et ideo oei alterationes sunt inter se eiusdē generis, motg localis augmentationis die li. Phi.
per augmentationes, motus localis: generationis ad mixtum compositum eorum spectant pro vi fingonis in tersi
dimensatum cum suam formam, et augmentationis ad quantitatem. motg localis et motus in Graeco Cracouiensi
generationis ad substantiam. Eiusdē in species sunt quae cōtinentur definitione duo nostra extincti sunt.
motus et mouentis, nam definitio explicat quidditatem quiddatus aut et species: idem
sunt. Ait in licet motg in genere definiatur qd sit actus existentis in potentia in quia dissunt actus ad eos
in particulari species quae cum definiuntur per terminum ad quem, motg cum non genus. et species.
est praeter res ad quas est motg, et substantia nihil est aliud quam motg

vnde Thal.

unde Phus tex. 30. 5 Phys. à termino ad quem ille motus nomen habet
& speciem, vt q3 ex D. Thom. vult ubi supra dicens q3 nihil refert
ad q3 fit album, nigrum sucat, an nutrim. Accedit aute. 2. Phys. tex 17 ad
id artificialib. Motus aliqñ denominat à principio A quo, cuius ratio est
q3 D. Thom. ibi dicit quest. 1. Art. 3. q3 in artificialib. principiu motus est
extrinsecu, et sepe motus vt actus sortitur nomen a principio A quo
vt medicatio dr a medicina, a qua procedit sed in naturalibus primo
principium motus est ab intrinseco, vt patet de Lapso, ideoq3 sortitur speciem
ab eo q3 est in actu, i motus tendit in terminu, ad quem, tanqm in
propriu actum, indeq3 sortitur speciem.

Suppono 3o Motus spectat duplex. Unu generale vt est attendere, & sic requirit
unitatem subiecti: attendere enim non est omnem numerum, à quo cunq3 una distinctio
nisi non fit subiecti, ideo cum albedo mea est una numero, q3 requirit in me
qui sum unus numero, & albedo mea ab albedine Petri differt numero,
q3 est in duob. subiectis distinctis numero. Unde si formetur una recta
vel gradus albedinis, vel ad certum punctum, & inde ulterius recedendo ab alia
formetur portio, sine media quiete, motus gradus esset vnus & continuus
q3 est unum subiectum: Motus tñ vel formatio alia esset numero à motu
primo, nec possent dici continui, q3 subiecta differunt numero: esset tñ
contiguus, q3 eodem in instanti quo una desinit numero & primus non dicit alter
incipit numero & ultimum non dicit. Deinde spectata motus specialis
sub ratione motus, & sic vt sic continuat, requirit vt partes sint eiusdem
speciei, & q3 motus attendit penes terminos ad quos requirit, vt termini
partium motus, qui debent continuari sint eiusdem speciei. In motu Localis requirit, vt sint & idem specie formales, q3 circulares motus
& recti non sunt eiusdem speciei, ob speciem formalem distinctum, & hec
est eiusdem speciei ratio q3 Phus ait tex. 35. 5. Phys. requirit unu ex id in quo ipse motus, vbi de unitate numerali motus loquitur, ait tex. 2. eiusdem libri & dicit
unitatem considerandam esse in motu. Motum. Ipse. & duobus terminis motus.

uno

unū dicā a loco m: hic ut ad vnitatē motꝰ numeralē 3. in corp. dicit
q̄ Motor non p̄ se pertinet ad speciē motꝰ, nec terminꝰ ad quē,
nec locꝰ, nisi quatenꝰ in Motu locali p̄tinet ad p̄q̄dicā Vbi. sicut
circulariter ad Recta n.

Supponō vltimo. Vel motus ab uno numero Mouente p̄cedat dicit intelligi: vel
q̄ unum saltem numero Mouens, unum numero p̄cedere possit, & sic non est necesse
q̄ a pluribus talib⁹ p̄ē una natura numero distinctis motibus vel q̄ idem motus nu-
mero, qui est p̄ductus ab hoc Motore numerice distincto non possit produci ab alio.
et sic multū dicat naturalē requiri vnitatem Motoris ad vnitatem numericam
motus, q̄d repugnat eiusdem numero effectum, a pluribus agentibus numero distinc-
tis reduci posse, licet virtute Diuina hoc fieri non repugnet, vt pluries causā tota-
lis numero distincta p̄ducat eundem numero effectum.

ARTICVLVS SECVNDVS

Conclusio Prima. Conclusiones statuit

Vnitas & distinctio Generica aut specifica Motuum naturalium
per se primo attendit pēnes terminos ad quos vltimate sunt Motus: Termini vō
à quibus non requirūt per se primo ad vnitatem et distinctionem Specificam vel
Genericam motuum consecutiue. Prima Pars Conclusionis.

Patet ex Philosopho 5 Phys. tex. 31. vbi ait Ois dealbatio nes ē eiusdem speciei
Specialissimæ et ois disciplinationes ē eiusdem speciei subalternæ quia disciplī
na est species subalterna, ens sub se specialissimam. Probatur Ratione. Qr à termino
Ad Quem motus sumit definitionem et qualitatem et augmentationem per quali
tatem differt ab alteratione et alteratio ab augmentatione per qualitatem, cum
termini per quos definiunt. Ibidem tex. 35. ait vnitatem generi cam motus ab eo
sumi à quo fit motus. In vō est. Quia ois motus habet denominationem suam ḡem
qualitatem, definitionem à termino Ad Quem. Vt frigefactio dr à frigore cale-
factio à calore &. Confirmatur. Motus enim re idem est cum termino Ad Quem, &
per se ordinatur ad illum. Posterior pars conclusionis patet. Vnitas specifica et gene
rica motus non p̄ sumi à termino A Quo. Dr per se non spectat terminus ab hoc
ad vnitatem Motus specificam vel generi cam, nisi consecutiue. Antecēd. Constat
Motus unius speciei à terminis differentib⁹ specie, vt dealbatio quā fit ex nigro &
quā ex viridi, sic aer moueri p̄ ad suum locum ex pentes terra et tex contra ma
lunā,

luna, sic p̃, cū terminus ad quē unus et idem, cuius in motus qui ab eo fiunt, differant spē, vt motus aeris ad suum locum, et item ignis ad suum spē differunt, possunt in fieri ambo a centro mundi, vt a termino ad quem. Vnitas generis et specifica sumenda erit a termino ad quem. Confirmatur. Salvator fit a contrario in contrarium 5. Phys. tex. 6. et 18. Et cū termini ad quē sint eius dem speciei, termini etiam a quib. ea re primi sunt eiusdem speciei contrariā, et cū termini ad quos differunt specie, termini etiam a quibus differunt specie vel genere, ex vi oppositionis erunt contrariā, vel relatiua. Ergo saltem ex secatione terminus ad quem dat vnitatem vel distinctionem motuū specificam vel genericam.

Ad vnitatem motus localis requiritur vnitas spatij.

Cōtra hoc arguo. Ad vnitatem specificam motuum saltem in motu localī ex secatione etiam requiritur vnitas formalis spatij, licet ad vnitatem specificam motus non requiritur vnitas motoris specifica. Prima pars patet. Ex motus circularis à motu recto specie distinguitur, qr fiunt per spatium formaliter distinctum vnus per lineam obliquam, alter per rectam, vt si nauis vna moueatur à puncto A. ad punctum B. linea diametralis: altera vel etiam eadem linea circularis, motus erunt specie distincti et licet vterq; motus attingi possit punctum B. hoc tamen per accidens fit in motu circulari, qr quamplurimum declinat nauis à linea recta, nam declinat ab intentione illius finis, q̃ est punctum B, et facit deum esse dum illuc reducatur qua tamen peripheria contingit illud punctum. q̃ si vō medium fit formaliter idem, licet medio fiat specie distincta motus est idem specie. Vt dejecistis lapidē à centro lunæ per ignem, aerem, stygnam, eiusdem speciei est, qr per lineam rectam quæ dat vnitatem formalem spatij, licet corpora interiecta elementorum spē distinguantur. Posterior pars patet. Cum inductione, qr descensus ferri et lapidis est eius dem speciei et termini motuū differunt specie qr moueatur illa duo corpora de fine motoris à formā vel generis specie distincti, aut lapis proiectus sive projectio ab homine manu, vel funda, vel catapulta, vel ab Elephante eiusdem speciei est, licet à motore spē. specie distincto. Et motor non est de genere motus et per consequens nec est de eius quidditate, nec ab illo sortitur speciem motus. Hinc Scotus loquens de vnitate motus non meminit motoris. Confirmatur. Calor productus à sole et ab igne sunt eiusdem speciei, imo et forte unus producitur à generationem, et ex productione sunt eiusdem speciei, licet ab agentibus spē distinctis.

Motus naturalis ex speciei et termini motus differunt specie qr moueatur illa duo corpora de fine motoris à formā vel generis specie distincti.

Motus violentus est à pluribus motoribus.

ꝑé diſſimilib⁹ producatur. Vt agens causat, vel motor, non mutat ꝑcm motus.

Conclusio vltima. Ad vnitatem motus numeralem constituendam 3.tm necessꝫ est concurrere. Vnum numero Mobile: vnum numero terminum ad quem, sic for- 3. sunt requirenda.
mam, quæ per motum producit; Tempus item vnum numero atq; continuum est
Aristotelis 4. Phys. tex. 68. Ratio primi, qꝛ motus est accidens. Vt non ꝑt é
vnus numero, nisi subiectum etiam in quo inhæret, hoc ipsum Mobile sit unú
numero. Ratio 2di. Motus est via ad terminum ad quem, nec re differt
ab ipso. Ergo non ꝑt é vnus numero, si terminus ad quem vnus numero
non fuerit. Ratio tertij. Motus est ens successiuum. Vt non ꝑt é unus Motus ens successiuum.
numero, nisi etiam fuerit continuum. Continuum autem motus à posteriori, a
gnoscitur et indicatur ex ꝑté, cum nanq; motum indicamus é continuum, quem
cognoscimus toto ꝑté qui durat nusqm̃ fuisse interruptum.

Corollarium Primum

Motus non differt ꝑé a mutatione, vt progredi et terminus ad quem negatiue
dum modo eundem terminum ad quem habeat, ut dum Socrates è candido fit ni
gor, vel ex non candido donec gradatim, utraq; est eiusdem speciei, nam abiectio illa
rationis quæ motum ad nigredinem vnitatem distinguit re ipsa à tali motu
Vt ꝑt hic sine illa saltim diuinitus dari, nec cm̃ id eo propriam amittere
naturam. Vt generatio equi, non esset alterius speciei, ac modo est, si mine
diate ante equinã per naturæ introductionem nulla in materia existeret forma
cui inhærendi vel eandem formam producendi. Vt motus a quo cum terminus po
sitiuus vel negatiuus progrediatur, non sortitur diuersam speciem. Corollarium. Q
terminus ad quem, dat motui vnitatem vel distinctionem non genericam aut
specificam. Vt non refert, qualis cunq; sit terminus et quo.

Limitatio Corollarium de mutatione successiua et instantanea, quod sicut
subeant eundem terminum ad quem quo ad substantiam, non in quo ad modum
Id eo speciei differunt, vt idem candor aliquo modo sortitus cum terminatur
motum, qꝛ successiue et tempore plura eo separata. Aliquo autem modo ha
dum momentanea mutationem habuit. rapidam cm̃ a momento acquirente.

Corollarium Secundum.

Accretio et decretio in quantitate. Intensio et remissio in qualitate

Accretio et decretio eadem non sunt duo motus positiva specie distincti. Nō ex non sint termini ad quos species distinctae. Accretio enim est acquisitio maioris quantitatis: decretio, depositio quantitatis, idest est ad non quantitatem. Intensio est acquisitio plurium gradum qualitatis. Remissio, depositio qualitatis, Ita est ad non qualitatem, sed quantitas a non quantitas qualitas a non qualitas non sunt distincti non specifice: hāc enim debet ea mitti ne ne posterius. Ita Corollarium verum.

Accretio et decretio eadem non sunt duo motus positiva specie distincti. Nō ex non sint termini ad quos species distinctae. Accretio enim est acquisitio maioris quantitatis: decretio, depositio quantitatis, idest est ad non quantitatem. Intensio est acquisitio plurium gradum qualitatis. Remissio, depositio qualitatis, Ita est ad non qualitatem, sed quantitas a non quantitas qualitas a non qualitas non sunt distincti non specifice: hāc enim debet ea mitti ne ne posterius. Ita Corollarium verum.

Corollarium Tertium.

In alteratione tu sunt motus species distincti, quot qualitates species distinctae ad quas est motus. Patet hoc in colorib. qui iuxta communem non sentiam non solum extremi albus et niger, sed etiam medij caelestes viridis, fuscus. &c. species distinguuntur inter se. Ita species distinguuntur alterum, qua aliquid est ex fusco nigrum, ab illa alteratione, qua ex fusco album, et e contra. Sed ex est species alteratio dum aliquid fit ex viridi seu caeruleo album. Nō ex non sit terminus ad quem, sunt motus vel distinctio motuum.

In alteratione tu sunt motus species distinctae ad quas est motus. Patet hoc in colorib. qui iuxta communem non sentiam non solum extremi albus et niger, sed etiam medij caelestes viridis, fuscus. &c. species distinguuntur inter se. Ita species distinguuntur alterum, qua aliquid est ex fusco nigrum, ab illa alteratione, qua ex fusco album, et e contra. Sed ex est species alteratio dum aliquid fit ex viridi seu caeruleo album. Nō ex non sit terminus ad quem, sunt motus vel distinctio motuum.

Corollarium Quartum.

Actiones non distinguuntur inter se species partis rationis Naturalis et non Naturalis, sive principia distinctionis specifica quae logicam non sunt aequa mus; sed accipiunt species physicas ex accidentario discrimine: veluti a terminis ad quos materiales sumptis specifico logicae distinguuntur. Nō primis ex secundo, non vel in Alteratione calefactio qua ignis calefit a se naturali, vel ab alio violenter, non distinguuntur species logica, quia ex simplici differentia essentiali compositi ea debet: sed saltem distinguuntur species physica, quia compositum ex undecimo nibus accidentarijs, primo vel secundo albus et niger accidentaria species inter se distinguuntur fit et in motu Locali ab Naturali vel non Naturali solum importat distinctio nem physicam non logicam. Quod est primum: ex &c. dem.

Species distinguuntur in igne non tantur.

Nam ex ipse adversarij concedunt calefactio nem ignis quidem quae facit speciem non distingui, nec ab illa alia calefactione qua ignis incalefacit. Ita confirmatur. Quia robustius eadem ratione in Alteratione non et Motu

Locali

bali, siue Naturali, siue non Naturali fiat. Tñ minus ꝛ in alteratione ꝛ In Motu Locali pñ requiru determinatum est ad locum Naturalis, cui accidentalis conuenit de opposito non Naturali.

Ratio 2di. Quia sursum. ꝛ deorsum quia sunt terminꝰ ad quos Latores ferunt, non terminant motus. Locales, idꝫ essentialiter procedit speciales sed idꝫ respectu Motꝰ Physici ꝛ accidentalis, Naturalis vel non Naturalis. Tñ siue sit Naturalis, siue non Naturalis ferat sursum. Motꝰ erit circularis speciei, non terminꝰ ad quem. Ita ꝛ deorsum. Tñ vt dua sunt velut species Infimæ, ipsius vbi determinatum ꝛ Contrarium, illud immutabilium hui⁹ tot materialium. Sic ꝛ Latus non duæ species Infimæ, una ad vbi determinatum, altera ad vbi extra locum. Vna sursum, altera deorsum. Sic aut Naturalis vel non Naturalis est in Motu Locali ꝛ accidens, sicut vel ex parte principij, vel ex parte finis.

Corollarium Quintum.

Motꝰ numeri vnꝰ necessario est continuus ꝛ vnitate specifica principiata. Dico, qꝛ res speciei diuisibiles non possunt esse continuæ nec fieri vnum quid numero, vt aër ignis non per se continuus cum terminis, qꝛ per se diuisibiles, sic in Motu si partes essent per se diuisibiles, non facerent motum vnum numero. Si vnitate numerica Motꝰ præsupponit vnitatem specificam, ꝛ e contrario.

Verum qꝛ diuersitas formalis terminorum motus, aliquid difficultatis est cum ut facilius dispiciatur, ꝛ multa quæ contra conclusionis ponenda ꝛ dicenda sunt, ꝛ præterea obiici possunt, propositis diuisionibus aduerte primo, in omni motu duplex in Motu mutatio. plicem quodam modo in eodem mutatis rem. Alteram negatiuam, vel quasi negatiuam. Alteram ad positiuam: Negatiua mutatio est ea, per quam simplex deperditi ꝛ negati termini ad quem. Quasi negatiua est ea per quam deperditi idem quid non simplex terminus ad quem. Positiua ad est per quam acquisita terminus ad quem. Aduerte 2do in omni motu proprie semplex semper duplicem terminum ad quem intruenit. Alter est Priuatiuus qui est principium

omissa

ōnib⁹ mutatiōnib⁹ vt cum ex Cuo homine fit homo, cum aer ex bono fit malus. Alter uō Boëthius. qui in motu pro puncto sumpto expecta, vt cum lignum ex frigido fit calidum. Terminus A quo latius motus non est solum Privatio oblati sed etiam figura. Aduerte 3º In omni motu quocunq; modo sumpto semper aby à terminum A quo Negatiuum. Vbi cū recedit ꝑ essentiale ab⁹ motui ipsius relinqt est aliud, quam ipsamet acquisitio termini Ad quem. Idem cū est abycere priuationem oblati q producere oblatum.

Aduerte quarto. Terminum A quo posituum solū motui stricte sumpto conuenientem non semper reperiri singulis. Nam cum in Aere homine fit motus à quantitate trium palmorum, ad quantitatem 5 palmorum: non abyatur quantitas tripalmaris, sed augetur. Atte uō qui ex frigido fit calidum q̄ aduentum terminū Ad quem. nempe oblati aby ata terminq Boëthius nempe frigus. Aduerte vltimo. Terminum A quo semper solere dici quod reperiri. Nam licet in Aere motu ꝑ. quantitas bipalmaris simplex non

Iulius Scaliger

aby ata, per accessionem tri quantitatis alterius tripalmaris iam desinit ee bipalmaris, q incipit ee tripalmaris, aby ata ad dicendum quid aby ata, terminq A quo. Cuiusmodi obiectionem in primis aduertendo vocauit dehiscentem quasi Negatiuam, seu mutationem dicendum ex quibus. sequitur primo. Semper in terminis aliquam habitudinem motus Ad terminum Ad quem supponi. Cum enim talis motus fit quasi compositus ex duplici mutatione scil. Negatiua, id est ex mutatione termini positiui A quo et ex mutatione positiua termini Ad quem necessario includit habitudinem aliquam motus ad terminum Ad quem. Sequitur 2do pro uariatione talis habitudinis uariari etiam realem formalem termini Ad quem, et consequenter motum ipsum (cum motus specificetur à terminis Ad quem non materialis, sed formalis simplex) Sue spectat ex cplum de loco, q si comparetur ad nigrum ut realem albi si cum albo, realiter nigri, idem motus ab albo ad fuscum, et à nigro ad fuscum fiunt ad terminum formaliter diuersum, seu diuersas habitudines obtinentem ꝛ spectu ultimi termini A quo, id est nigri et albi id eoq; illi motui specifice diuersa. Similiter dicendum de quasnis obiectionibus contentis quæ præter positam in arte oblata fieri possunt. Vide de quæstione iterato sit satis.

QUAESTIO IIIa

De Contrarietate Motuum. seu An in quocunque motu reperiatur contrarietas.

Sensus et Intentum quaestionis est: cum Motus unitatem et distinctionem habeat constat ex praecedenti an etiam contrietatem, ita ut in quocunque genere Motuum, nempe. Alteratione: Augmentatione, et Motu locali reperiatur.

Dico primo. Certum esse in Alteratione veram contineri Contrarietatem. Probatur sit. Inter qualitates, ad quas terminatur Alteratio est vera contrarietas. Tum quoque motus à calore ad frigus, et à frigore ad calorem, sunt verae contrariae. Confirmatur. Quia ut specificatione à terminis ad quos fit motus accipit, ita et Contrarietatem.

Contrarietas in omni Motu reperitur.

Dico secundo. In Augmentatione reperiri quoque contrarietatem, seu quod idem est augmentationem et diminutionem esse contrarios motus. Probatur. Inter maiorem et Minorem Quantitatem, datur contrarietas ex incompossibilitate terminorum. Augmentatio et diminutio sunt maior et minor quantitates, interea igitur inter eas est contrarietas. Confirmatur ro. Evidens est, non posse corpus naturaliter habere quantitatem 4 palmorum, et simul quantitatem 5 palmorum. Nec postquam obtinet quinque palmarem posse in momento gradi, seu restringi, ad tripalmarem (sed forte successive) sicut successive substantia alimenti in alitum conversa auget corpus. Atque haec contrarietas ex incompossibilitate etiam inter terminos qualitatum scilicet inter gradus Intensionis et Remissionis existit

Dico Tertio. Motus Locales. Sursum, et Deorsum specie differre, ex eoque esse contrarios, haec conclusio quae alioqui difficilior pro utraque parte Probatur. Prima Pars. Gravitas et Levitas distinguuntur specie, ut sunt principia motus Sursum atque Deorsum. Ergo motus ipsi ij differunt specie. Probatur Antecedens. Quia Gravitas Levitas naturalis corporis potentiae sunt diversissimae in praedicamento Qualitatis, et provenientes ex diversissimis principijs, nempe ex naturis corporum Elementarium à quibus procedunt ut proprietates specie igitur distinguuntur. Conseq

probatur

Probatur. Una cum potentia quæ ab per actus proprios distinctionem sortiantur. gravitatis aut & levitatis potentiam. actus seu operationes connaturales corporibus elementaribus ex ui formæ & inclinatione propria sunt ipsi motus Sursum & Deorsum spe igit̃ y distinguuntur inter se. Probata 2da. principali argumento pars eadem conclusionis. Distinctio specifica attenditur penes rones formales, seu differentias specificas. Jam aut motum Sursum & deorsum rones formales sunt & fieri a medio & dirigi ad medium necessitima ab aliquo latione, ob eas prinde spe distinctæ sunt motus ad unum & motus ad infra. Confirmatur ut in totum, qr fieri a medio, id est a centro mundi versus contrarium luna, seu ad maximam distantiam mundi a terra connexit ita motui simplr Sursum per rationem essentialem, ut sublata vel impedita tali distinctio a medio, non amplius fit motus sursum; ita similr fieri ad medium seu a contrario ad Lunam ad centrum mundi per lineam rectam est ita essentiale motui deorsum, ut implicet tendentia deorsum alr fieri alrq distinguitur a motu sursum, & a circulari, conprobante in textu 1. de Calo & alibi. Alter. pars conclusionis, scilicet contrarietas eorum motuum probatur. Primo ex fundamento aristotelico. Contraria sunt quæ sub eodem genere materiæ distant rone loci. quæ differunt spe materiæ sub eodem genere distant. Jam aut motus Sursum & Deorsum. spe differunt ut probatum est. Igr maxime quoq in genere motus localis distant & consequenter sunt contrary. Confirmatur. qr maiorem differentiam quam specificam fingere est difficile. Probatur 2do. ex fundamento 3ti. Contrarias affectiones sunt quæ ex contrarijs principijs promanant rone loci. Motus Sursum & deorsum seu a medio, & ad medium a contrarijs principijs hoc est. naturalis Elementorum. mediantib. potentijs seu qualitatibus elementaribus, levitate & gravitate proveniunt. igr inter eos motus reperitur contrarietas. Confirmatur. Antecedens. ex Aristotele primo cæli placito, qr natura Elementorum sunt contraria & qd activitate primarum qualitatum inter se depugnant & contrariantur. Confirmatur. 2do. qr fieri sursum & deorsum sunt actus levitatis & gravitatis. v.g. levitatis in igne, gravitatis in terra. Verum qr adversus hanc explicatam quæstionis sententiam sunt difficultates pro resolutione earum. adducitur primo. Contrarietatem in motibus non exigi strictam Nam & nivosam, quæ & dissentiam & impulsionem actualem a subiecto secum infert, seu actionem & reactionem mutuam, ac resistentiam eorum in quibus motus sunt. Sonum laxam ex incompossibilitate terminos inter quos ac ex diffractione specifica petitam, in interrogationibus tm, qr in eo interveniat actio & expulsio mutua qualitatum calidi frigidi, siccæ, humidi, strictam contrarietatem adesse.

Adverte 2do. Motum a circulari, seu qui fit circa medium, & quod contrarium quæri.

quasi vehib motib. ex vone formali, sive rationeb per hoeam flexam, tum ex diversa habitudine terminum ad eucm sive qui vim ad in punito eodem ab circum ferentis vim ad varia, ad eucire in recta linea non pt.

Adverte 3o. Unitatem loci seu immobilitatem ubi spectari ex eadem & invariata distantia ad polos mundi, non ex spatio imaginario aut negativo.

Adverte 4to. Qui negant contrarietatem in motibus localibus, negant etiam specie differre motum localium terminos sed accidentalit. in suamq; sententiam pertrahunt Soton, quasi id velit 1. de Celo. Cap. 2. & 3.

Adverte 5to. Et pri ait nec terminos ad quos motuum sursum & deorsum sive illa ubi atq; tendunt terminantq; motus sursum & deorsum dici posse considerari. Primo vt dicunt potentiam corporis cum distantia ab invicem. 2do, vt illa ubi seu illi vt dicunt tendentiarum, in quib. tendentib sita est 2o essentialib motuum rectorum vel dictum iuxta priorum modum non distinguunt illa ubi cum atripiente materiali, sed iuxta 3dm.

Adverte vltimo. Fines motuum sursum & deorsum ee situare corpus in illis ubi, nempe motus sursum ignis sub ipso contra uo Lunæ. Motus deorsum terræ sub ipso est situare finib est locare ipsam ad centrum mundi, quæ quidem locatio cum fiat omnino & tendentiam seu motionem vt talem ex eo, sicut terminum ad quos spe differunt differre quoq; finib illis, & vice versa. Ex his facili negotio solvuntur obiectiones.

Fines motuum sursum & deorsum ee situare corpus in illis ubi.

Obyciet primo. Motuum sursum & deorsum termini ad quos non differunt spe? Ergo quoq ipsi motus non differunt, & consequenter non sunt contrarij. Consequentia procedit ex eo, qd distinctio specifica motuum, ex terminis ad quos specifice differentibus petitur. Sotus ad. vers. qd terminus ad eucm motus sursum, est ubi, seu situatio sub contrario Lunæ: Motus deorsum situatio ad centrum terræ, quæ ubi seu positiones non differunt spe, qd similia attributa, similiq; respectu ad polos mundi. Responsum sit ad antecedentia imo totam rationis probationem. Non ex materialis habitudine terminorum (qualis est hæc probata) sed ex formali ratione distinctio specifica. Vel probationi applica Aduertendum eviatum.

Obyciet 2do. Gravitatis & Levitatis actus, seu effecta sunt corpus ire ubi sursum ac deorsum (earq; corporationes ee ut fines Levium Lationum. Et actus Levitatis & gravitatis non sunt ferri sursum & deorsum. Ergo sequentur ex diversitate specifica gravitatis & Levitatis distinctio motuum deinde

negnagnam

negaq̃ recta in fine, q̃d est contra rationē primā 3ē conclusiōis hui⁹. Et expa
sum sit. Locationem in Ubi sursum ac deorsum, Ubi essentiale nīgd rei
mōtæ illotis seu tradentias puta terminos ad quos, cuius contra vide ad
vertendum ultimum Objectio 30 Actor 3. d 2. capi lib. 1. de Cœlo diffi
gnens motū recti dum dicit vel differt spē per differentiam specificam in
trinsecā accidentalem, non essentialem. Ergo differunt saltem specifice accidē
tali hi motus. Responsum sit primum cē in interpretatione, vt dicat ibi
dem in tertio cap⁹ hi dicit. cē instantia sit. q̃ si differrent accidentali, motū
continuari possent. Aliter autē continuari non posse pro certo asserit ca
sola rōne, q̃d spē differant.

QUÆSTIO Vª.

An motus contrary, seu distincti spē, continui cē possint?

Quo ad instantia obiectionis tertiæ adibita (seu contrarietas motuum ex differentia specifica) dicu
comprobetur, et difficultas quæstionis sequentis de diuisibilitate motus tantum, quadantenus
perspicua, quæ na hic. An duo aliqui motus localis, vel Alterationis unum numero motum
terminatum ad idem Ubi Calorem, seu an possint sine interruptione et spatio diuersa con
tinuari? Huius quæstionis pars negatiua ut melior defenditur. Dico primo. Non posse cē conti
nuos motus specie distinctos, seu contrarios. Probatur conclusio ex hac Aristotelis tex. qz
rum extremum commune, atq̃ ad eu illa extrema artctim uniuntur debent cē uniuta
ntes, quæ sunt diuersæ speciei, seu contraria, hæc extrema non unita. Ethcsegrnca di
uersæ rōnis. Et duo motus contrary, seu spē distincti non possunt cē continui. Maior ex
natura continuitatis infra in aduertendo declaranda. Minor, qz diuersæ rōnis forma
les Calorēs, et sunt terminī ad quos motuum unitī non possunt, neq̃ unius rationem
habere. Probatur 2do Qz ois motus in se continuus, unus est numero, et motus contrary
non sunt unum numero: igr neq̃ possunt cē continui. Maior. Unitas in motu ex unitate
numerica spatij cum ipsius mobilis partium continuitate patet. Minor continuatio q̃
specifica et numerica unitates ita se habē, vt explicat dual res distinctas spē cē unam
numero. Probatur 3tio. ex fundamento. Continuitas in terna motus est proprietas ipsius,
Eius speciē distinctorum diuersæ sunt proprietates, hoc est diuersas continuitates exigunt
Et ideo diuersi motus, non possunt cē continui. Vltio quasio in particulari determinata
dico 1do. Alterationes contrariæ non posse continuari. Vt. motus à frigore ad calorem
et à calore ad frigus. declarata conclusio et probata simul. Qñ est aqua frigida
vera frigida ad calorem vt 6 gradum, diminuta à nativo suo statu subijt unum motum
contrarium terminatum ad quem calor, tum si esset in eam actu ignis, vehuit se ad calorem
ad nativum frigus, diuersum à priore est naturali sibi proprio. Et hic vt prima ex parte
mento violentum cum naturali continuationem cum hac non fit motus aquæ à frigore
ad calorem est violentus, à calore rursus ad frigus, naturalis, et ipsi motui continu
ari non possunt. Consequentia sit manifesta, tum ex fundamento, tum ex eo q̃d continua de

Motus ~~contrarij~~ contrary non possunt cē continui.

bent

bent ꝛc̃ partium eiusdem rationib⁹, similib⁹ se habentium, q̃d non cuenit in motib⁹ ipsis. Ante ced̃ens in dubitatum est etiam ex declaratione ipsius conclusionis. Probata vero 2da ex fundamento. Ad continuitatem motus exigit̃ eadem habitudinem, tum mobilis tum spatij, tum termini ad quem, sicut et ad unitatem motus de supra determinatum. In alterationibus diuersa est habitudo termini ad quem, a tij ipsius mobilis, imo et spatij. In alterationib⁹ non continuant. Ante ced̃ens complinatur. Q̃ diuersa est habitudo ubi et naturalis, non solum formalis notatis terminis, in exemplo vini aquæ calor qui in priori motu fuit, terminus ad quem, sit terminus a quo, in posteriori ad frigus quo ad ipsius mobilis habitudinem, q̃ calefactæ, frigefactæ aquam, est diuersa se hꝫ. Dico 3tio. Motus alterationis quo q̃ ꝺꝫ grauius ipsorum spatium per quod feruntur, continuum sit, uel ꝺꝫ uidebatur. Probatur hæc conclusio. ex fundamento. Accessio et recessio respectu termini ad quem in ordine disconti nuationem. dicimus Latitudinibus (sursum et deorsum) fit accessio et recessio: cr̃ et discontinuatio. Consequentia et fundamentum simul firmant, q̃ in tempore tendentia mobilis per spatium seu distantiam, cuius extrema debent ꝺꝫ unita, non copulata saltem. Antecedens patebit in obiectionibus, quod ut leuiusculus negotio displodatur.

Continuum in Motu non permanens, sed successiua requiritur.

Aduerte primo. Quantitatem continuam et discretam distinguimus. ~~Inter~~ te. Continuum nullum in permanentem et successiuam: motus igit̃ cum sit de genere entium successiuorum et cuius partes et ꝺꝫ coexistant in fluxu, in quo ordinib⁹ sensu continuitas non permanens, hoc est ꝺꝫ simul partes huius, sed successiua exigitur.

Aduerte 2do. Continuum et sic definiente dato, Esse cuius partes communi vinculo copulata sunt, illæ continua dicit, quorum extrema sunt simul, non dicimus, non consequenter, non copulata alterius medio: rerum unita et eiusdem unionis gradus remotis. defecta harum conditionum in motibus continuitas tollit.

Aduerte 3tio. Continuitatem motus duplicem ꝺꝫ. Externam et Internam. Internam ꝺꝫ ipsam unitatem numericam motus: externam aut continuitatem motus cum partibus, ex ipsamet partium motus seu ex ipsius tendentia, seu fluxus continuatione, q̃ sqꝫ nisi inter se continuentur, nec ulla quietis interruptio, partibus motus, hinc continuitas externa, gratius et illa attendit potius in quantitate.

Aduerte 4to. Centrum terræ ita dictum ꝺꝫ in medio mundi, et a Centro sunt ad centrum ipsum, grauium naturalis motus sit per descensum, altera certum nõ in oppositam partem fit ascensus, hoc est sursum, q̃ motus a medio earg passionum differentiæ spectari, non rotæ ita sphæræ sunt cum in circulo sunt sursum et deorsum non sit, sed respectu immobilitatis et immutabilis situs centri mundi. Obiicies primo contra conclusionem quam dicimus motuum, cuius membra remotiora, ut pedes et manus iam sunt mortua alterius membris interioribus ac nobilioribus, ut corde, hepate. capite. ꝺꝫ uiuentibus

duab.

Quæ requirantur ad Continuitatem motus.

dua ab alteratiõnes dicetur sibi contrarys. at illæ mutatiõnes sunt sibi continuæ.
Igitur 2da Rationi in totum confirmatio ex hac declaratione. Q2 alteram ad esse eodem
uerit, et ad esse hominis sunt diuersæ alterationes, atqui ynius alteram cuenium
corpore illo: g3 aut sunt continuæ illæ motiones, q3 in eodem subiecto continuantur.
Respõnsum sit minorem negando, ad probationem aut eius dem. Corpus humanum
illud tum cõ discontinuatum respectu duarum formarum, respectu formæ hominis
quæ adhuc in uita in una parte corporis: et formæ cadaueris, quæ partes contrahit in
formam in qua pit. Q2 2do Quamuis idem subiectum accidentium, et figuræ quarũ
tibi, ob. sit materia ipsa, discontinuationem fieri tñ ob diuersitatem formarum.
Obyicies 2do Contra conclusionem tam. Si globus uniuersæ terræ esset ab una
extremitate ad alteram extremitatem, ꝺm̃ diametrum suam per spiritual, ac per
illud foramen decurreret lapis rotundus, qui non modo ad ipsum centrum terræ
sed ultra etiam moueretur, motibus illius lapidis esset continuus, et tñ partes motæ
essent contrariæ cõ dispiritual spe, nam pars motæ quæ fieret à suprema parte
ad centrum, esset motus sursum, seu ascensus: atqui ymotus sunt contrary, q3 spe
dispiritual, igitur motus contrary possunt continuari. Neg. dicit lapidem non posse mo
ueri naturali ultra centrum, sed fore ut in centro quiescat, nam etiam suppona mus
moueri violenter ultra centrum, nalebit semper argumentum, q3 violenti et naturalis
prodeunt motibus non uariantes speciem. Adde si in motu illo lapidis naturali moueretur
donec ipse idem centrum esset simul cum centro mundi. Et altera pars globi non continuo
moueri ultra centrum mundi. Responsum primum; non cõ impossibile lapidem illa
globum ꝺm̃ mediam sibi globositatem descensuum, ultra centrum mundi terræ quidq)
in sit. Respondeo 2do. Nihil sequi contra conclusionem etiam hoc casu posito non
quamuis spatium motu illo per agratum continuum sit, discontinuitatem tñ sit in ratione
formali, quæ specificat descensum et ascensum cæ contrarios: nam v.g. si linea ducatur
et illud foramen, punctum illius lineæ medium contingens centrum terræ, naturaliter con
tinuaret illam lineam, formaliter tñ discontinuaret, respectu descensus et ascensus qui fieret
per illam lineam. Nam ad illud punctum motus deorsum fieret, ne ad terminum ad quem: motus
sursum ut ad terminum a quo recedens ab ipso, et in huius est, q3 quæ formaliter contri
nuantur, debent aliquo termino continuari formali qui participet rationem formalem utriusq;
partis. Et igitur illud punctum non participat rationem superni et infernæ, seu descensus
et ascensus, non continuat formaliter utrumq; motum proinde motus illi lapidis formaliter discretus et discontinuus esset. Obyicies 3tio. Si granum tritici projiciatur
sursum, occurrat q; ingenti lapidi descendenti impetuose cum granum pertransire non possit
in illo impulsu quiescere, mouetur per reflexionem deorsum. Q2 discontinuari illum
ascensum et descensum, in quibus reflexionibus, licet nulla intercedat quies ob exilem
resistentiam grani, vide huius causa Corollarium in quæstione 18a. ad dubium.

Quæstio

Hæc colligere potes
quarta ex his Conti
di, et stupenda tem
ita ut si perforaretur tem
tota, et lapis deorsum
illo foramine, in medio
terræ ille lapis quiesce
ret, quamuis nullo ob
stante, vltra deo deor

QVÆSTIO VI.ª

Vnde nam diuisibilitas Motus proueniat?

Suppono pⁱ mo. 8.es 6. phys. docet omne qđ mouetur vel mutatur diuiduum, qⁱ partim est in termino a quo, partim in termino ad quem. Suppono 2do. In motu 3 considerari. Mobile: magnitudinem: Ips. Suppono 3º. Motum ex parte temporis 3 requirere. Primum omnem motum ee in tpe. 2dm Tempus omne diuiduum ee. 3m in minore tpe minorem motum fieri. his suppositis concludo primo. diuisibilitatem motus prouenire a diuisione mobilis, et a diuisione temporis. Ratio 1mi. Motus non est nisi in subiecto diuisibili. Iª est ut actiones materiales et extensum per totum mobile. Iª diuidi a diuisibilitate mobilis. Confirmatur. Motus est totius mobilis, nec est alicuius mobilis partis per se: er necesse est vt habeat partes extensas, quibus moueantur partes mobilis, sicut totum mouetur tota motu, pariter ut tota albedo lecti, non est in sola facie. Iª necesse est albedinem hre partes ut alia caput sit album, et alia pedes. Ratio 2da. Nam si totus motus localis, quo transitur totum spatium. V.g. vnius milliaris durat integram horam: er mediatas motus quia transitur, mediatas spatij, puta medium milliaris, durat mediatem horæ. Ergo ad diuisibilitatem temporis diuidit se motus. Motus diuisus non re temporis.

Concludo secundo. Omnem quidem motum ee diuiduum, non re temporis, et eosdem ee diuisiones temporis motus ipsius mouentis mobilis, spatij, et termini ad quem fit motus, sed non similiter omnibus istis diuisio competit: nã nam primario diuisibilitas competit quantitati mobilis cæteris eius beneficio inest.

Corollarium Primum. Vt in tpe sunt instantia quibus continuantur partes temporis praeteritum et futurum. sic in motu sunt mutata ee quibus continuantur partes ipsius motus et mouentis: Patet, nam mutatum ee in motu nihil est aliud quàm status formæ per motum acquisitæ vel acquirendæ, sub quo est mobile, tendens ad perfectionem formæ, vt ornatum ee ad calorem, dealbatum ee ad albedinem.

Corollarium secundum. In motu continuo non dari vltimum rei vltimum mutatum ee, prout diuisibile est in partes continuas successiue infinitas. sed dari vltimum mutatum ee, prout motus et mobile ee desinit. Primum patet, qⁱ oe continuum vere sit infinitum et finem est diuisibile, ita vt non sit dare primam partem, extremam non sit diuisibile. Vel vltimam partem antegⁿ non sit diuisibile, vt in quantitate continua videmus. Patet 2dm. qⁱ dum homo mouetur, est vltimum ei ab mutatum ee in motibus, quib. ante movetur, nam desinit ee mobile, et sic extrinsece quoq; terminatur motus et desinens non subiecti mobilis. Et sic cessat obiectum si primo dicas. difficile ee cognitu quo pacto motus à diuisione mobilis mouentis vel ea ita qđ prior pars mobilis prius moueatur quam

quam 2da

quam vda, o hoc non, qr cum hg num pedalo moueti, simul ocl partes in aplent moueri
unt est quid transeuntis p aliqd signum fixum, vt per hmoi hs sty prius transit pri
ma pars quam vda. Vel hoc dicit sic non esset rone mobilis, sed temporis, vbi quas
prius transit prima pars spacy, quam vda. Vel quid accidens, vt est motus, extenditur
q totum subiectum, vt albedo, o hoc non tum qd motus non est accidens distinctum
tum qz si distinguerent, esset accidens successiuum eius partes non possunt ee simul
Difficilis adhuc est intelligere quomodo partes sint successiue, o tm sint extense per
totum mobile, qd est ens permanens &c. Motus dicit a dicit sic ne mobili non primo
reo vdo modo, sed 3o. Et licet motus non sit res distincta, ad est accidens modaliter distin
ctum, tum accidit mobili moueri, o cum ad motum totius, segnata motus partium, sic
motus extendit per mobile licet vt successiuum in permanenti subiecto. Dicit 2do
Si perfecte sphera cum moueta per planum solum tangeret in puncto in dicit sibile. Si
motus illius esset pariter in dicit sibilis ad dicit sionem subiecti. Rq. dato casu motus
tm sphere non subiectaret in puncto tangente mobili, sed in toto sphere quem mo
uebit per se, punctum cui solum q accidens moueti rone tocius. Dicit 3o. Si motus
dicit dr rone temporis, id est vel maxime qr motus maior in tpe maiori, minor aut
in minori. Sed hoc est falsum. Ergo in minor. Eodem tpe quo mobile tardum percurrit
cubitale spatium, mobile velocius pertransibit maius spatium, puta bicubitale
vel tricubitale. Ergo motus tardior qui est minor quam velocior esset (si per
minus spatium), non in minori tpe est, quam velocior, sed in equali. Vg. Si duo
nuptie curarent totam integram, o alter conficiat milliare, alter duo milliaria. Non
tales illius, qui duo milliaria conficit longe velocior, qr in eodem tpe, puta hora est
maior, nam maioris spacy, id est duorum milliarium est, cum tantus motus, quantum
est spatium. Rq non definita ad status motum dicit ad dicit sionem temporis, comparan
do diuersos motus diuersorum mobilium ad tpa, sed comparando totum motum in
ti mobilis ad totum tpis o partem eiusdem motus ad partem ei ud em temporis, cum
hoc tm stat. Motum unum ee de velociorem alterius, qd ambo sint equalia in quanti
tate, id est p equalia spatia durantes. Vng fiat maiori tpe, vt si quis hora unus
milliarius conficit, velocius mouebit ee, qui duobus horis, sicut o illi qui maius spa
tium conficit eodem tpe vt dictum de duobus cursoribus. Dicit. Vltimo. Si in motu
non data ultima o ultimum mutationis ee. Tm motus infinitus. Sequella. Et ee cum caret
principio o fine infinitus est. Rq regando infinitum sequellam, nam mobile licet
ex se finitatem non habeat, qua carat ultimum, o infinitum in dicit sibile hic, tm ex mo
uente a quo incipit ee a termino seu forma per quam completa. Vel ex definitione
mobilis cum quo esse desinit. Sed de hac controuersia plus satis, nam ad vltimam
quod est de causa motus vsque ad.

Cortonensis.

Controuersia Quarta et vltima Generalis.

quamobrem sit Motus: id est.

De Primo Motore totius Motus, qui est in Natura principium.

Omnem effectum quo perfectius cognoscatur reducendum é in causam suam propriam, & finem possit in primam & immediatam docuit doctor S. Postea. Quare ut motum rerum naturalium subiectum ex exactius cognoscamus. Primam ó causam inquirere est animus, nempe Motorem illum primum. Hos ómnium principium stantissimum, rerum immensum, totius naturæ auctorem, quem Deum Opt: & Max. vocamus, cuius inquisitionem prout ex naturalib. effectis per motum hú pté in præsentia Eam erit disputandum

QVÆSTIO PRIMA.

An naturaliter possit demonstrari é Primum Motorem in rerum Natura?

Suppono Primo. De Primo Motore posse nos loqui dplr, methodo naturali, & secundum quid, per naturalia posteriora hæc ad Theologum spectat: prior illa bipartita est. Metaphysica quæ absolutius, & tocalentius edisserit de Primo Ente. de cuius altissimis & inaccessis attributis, vt patet. 12. Metaph. Physica est, qua per motum hú pté in cognitio de Primo illo Motore, qd sit immobilis, perpetuus: vnus; infinitus indivisibilis. de quib. doctor 8. Phys. & nos hîc cum eo.

Theologica & philosophica differunt dg essentiæ.

Suppono secundo. Cognitionem é duplicem de Deo. Distinctam & Confusam, distincta est dplr. Altera perfecta, quam solus Deus de seipso hé: altera imperfecta, quæ ab intellectu creato hú pté de Deo, eiusq natura & proprietatib. qd sibi finis beatitudinis ultimi: summum bonum: &. Confusa ista est, qua est de Deo ut cognoscatur é quiddam summum, & primum in rerum natura. Causa ordinem causarum prima, à qua cæteri dependent, illa ista à nulla dependet. Vnde & demonstratio cum dplr sit ex S. Doctor. à Priori & A Posteriori. A priori dplr. Vel dñr rem, vt cognoscendo in sibi & rationale: Vel dñr ut nobis. de cognoscendo, intellectuale & immateriale. A Posteriori aut & per effectum, sufficit id de deo manifestando à posteriori nos quærere: nam à Priori nec dñr rem, nec dñr partem de Deo quidquam est, de potentia quo nihil sit prius.

Duplex cognitio Dei distincta & confusa.

A priori Deus non cognoscitur a nobis. A posteriori cognoscitur dei esse & effectum.

Suppono Tertio. Actum 8. Phys. ex motu & reb. mobilib. tanquam effectib

q̃pendent ad in quì rendù q̃ cognoscendù ẽ primum motorem. Vnde dicunt
dem mouentium quedam ẽ immobilia, quæ à nemine mouentur; quedam
ùo mobilia, vel per se ut homo proxime lapidem ipse quæ mouerì potest.
Vel per accidens sicut per partem ut homo currens per manum. Vel q̃ subiectum
q̃ sunt in eo qd per se mouet, ut musicum per accidens fabricat, si in fa
bro esset musica: sic ẽ mobile. dicitur, nam omne quod mouetur aliò per
se: aliò q̃ per accidens. quæ mouentur per se. quedam mouentur à se: ut anima
ta: quedam ab alio, ut homo in naui: per accidens ut albedo in sphæra: Per
se aut dicit hic conditionem quandam quæ requirit dicitur ut causa quæ impri
mè gerens, sed à se dicit conditionem causæ efficientis, vnde à se mouentur
quæ mouentur à se tangit causa efficiens, ut ens mobile

Primus Motor demonstratur. demonstratione à posteriori.

Supponendum. omne q̃d mouetur ab alio mouetur necesse ẽ: nam idem
seipsum de potentia in actum reducere nequit sed ab alio reducatur oportet
In mouentib. aut̃ & mobilib. naturalib. non datur processus in infinitum, præter
ordinem Vniuersi. ARTICVLVS Primus. concludens Veritatem.

Ad suppositum conclusio primo. Naturalis demonstratio ne à posteriori
Dico mihi. et omnibus fere. Probatur hoc discursu Aristotelis 8. Phys: tex. 33.
omne q̃d mouetur, mouetur ab alio. Vel ex illud aliud mouetur ab alio, et aliud non
sub ab alio, et sic sic in processu in infinitum, quod omnino repugnat nostræ
rationi in essentialiter subordinatis, primum mouente quam reliqua, et eo primo
non mouente nullum sequitur motum. Impossibile aut nullum est primum.
mouentis. deuenimus igit ad primum Motorem, à quo sit status. 2do ex in
genere causæ dari debet primum Efficiens a quo motus fiat, aliunde primum. Et hoc
3o Ordo Vniuersi variatus partibus ei. c. ornatus et subsistens à potentiori dicitur
potest primum Motorem ei. Ergo est in rerum natura. Probatur. Antecedens. Con
sequentia. ex effectus reducendus est in suam causam. à quorum nobilior effectus, tanto
nobiliorem causam hic.

A primo de Deo non datur demonstratio.

Concludo 2do. A primo nullum nomen proprium ex. primum Motorem ei. 2do primo
Motore nihil prius, necessario, necessarium non dicit formaliter. et quidquid in
Deo est Deus est. Deus est à primo non est demonstrabile. primum Motorem ei. 2do. Pri
mum Motorem natura. expers est omnis causæ. sed est sua et esse et existentiam,
iuxta illud. Ego sum qui sum. Ergo non est demonstrabile. a primo Deus ei.

Cognitio rerum de Deo est confusa.

Corollarium 1m. Cognitio rerum quæ habemus de Deo, ex effectis, est imperfecta et
confusa. Deo q̃ per eos non habemus definitam quidditatiuam Dei cognitionem.

Corollarium 2. Cognitio Primi Motoris est naturalis, in quo ex effectis procedit est supernaturalis, vt ex relatione fidei. Nam Deus cui nil ait D. Thomas, est pars per se nota, quod cognitionem naturalem, et completam Supernaturalis cognitio Dei fit per lumen fidei.
omnem praedicati cum subiecto, in hac propositione. Deus est: ubi existentia praedicatur de eius Essentia, quae idem omnino sunt et re et ratione. Est etiam ea dem cognitio ex fide per lumen supernaturale, quo plura et nobis de Deo cognoscuntur, Theologice quam ethice, et philosophice nulla enim sunt quae nisi per fidem de Deo cognoscantur.

ARTICVLVS SECVNDVS. Obiciens contra.

Ex his respondet obiectionibus. Obijcies primo Deum esse, est per se notum. Cuius contrarium est demonstrabile. Contra. Nam per se nota non sunt demonstrabilia. Deum esse est demonstrabile quod nobis a posteriori. Dicimus haec propositio generaliter accipienda: D. Thomas. tantum ad Deum optime credendum est. Ergo est credibile, et non demonstrabile. Deum esse partim a sciente, partim credente conferri. a D. Thom. Et nam est de Deo aliqua quae quidem de Deo naturaliter scimus, et hoc quod nobis datur et aliis Deum esse per se demonstrabile naturaliter. de Deo credendum, et quod nobis revelata ea putat Deum esse unum credendum trinum. 3o de secunda Aristotelis ea est malum, non quidem homini esse bonum habitum est propterea, Et de Generat. et tum non oportet generans hominem esse hominem oportet vnum et et perpetuum. Deum esse mutatione Mouentis, quia Sol mouet ista inferiora perpetuo, et ipse mouetur. Deinde male Aristoteles probat motum et perpetuum a Perpetuo motore, nam anima humana est incorruptibilis, et tum non mouet motu perpetuo? Rl. In generationibus non est vnum generans vnivocum et proximum, sed generans aequiuocum. Et est motus solis in obliquo circulo. Et sic Primus Motor est causa omnium motuum aequiuoca. Ad 2dum Aristotelis loquitur de Mouente simpliciter primo cuius immobilitatem et existentiam requirit ordo rerum naturalium. Ad 3tium Verum est animam per se non moueri sed per accidens: in Primum vero Motorem nullus cadit motus, cum sit tertium actus quo nec a Primum Mouens a nullo alio mobili, vt infra magis patebit.

QVÆSTIO II.

Post demonstrationem quæ sit mihi primâ. in qua probatum est Primum motorem cẽ se quente aliâ de natura Primi Motoris, quæ maxime in naturis cẽ proprietatib. circa quæ sunt cẽ Immobile: Vnum: Aeternum: non necessitate Naturæ agens. vt, Ar in hac quæstione breuiter ostendimꝰ Primum motorem cẽ omnino immobilem. Vnum. Aeternum primo missis primo hypothesibus.

ARTICVLVS PRIMVS.
Hypotheses statuit.

Supponꝰ Primo. Primum motorem non moueri ab alio, sed cẽterna ora ab eo moueri. Hoc est qꝫ Primus Motor suum Esse hꝫ à se: Et ꝫ virtutem mouendi qꝫ virtꝰ agendi consequitur substantiam rei: cẽterna nõ ora qꝫ suum Esse accipiunt à Primo Motore, necesse est ab ipso moueri.

Deus est a seipso.

Supponꝰ secundo. Ea mꝰ quæ mouent aut mouentur, alia per accidens, alia per se mouent, aut mouentur. Ea nõ mouent aut mouentur per accidens quæ ipsum mouent aut mouentur per se, ut candidum in hædificando ædificat: ea mꝰ per se mouent aut mouentur quæ oppositis modis affecta sunt, id est quæ neq; in sunt in alijs, neq; sdm partem se hnt. Rursus quæ per se mouentur, alia mouentur à se, alia ab alio: alia sdm naturam: alia præter naturam. Ea quæ à se mouentur sdm naturam dicunt moueri, quæ suæ motionis in se principium hnt, vt animalia: Ea nõ quæ ab externo Motore dicuntur, præter naturam moueri dicuntur.

Omnium causa est prima Causa in qua est stasis.

Supponꝰ Tertiò. In oi genre Causa dicendꝰ est ad aliqd omnem primam est prima Causa cui sdm genera, vt docet Aristo lib. 2. text 8. qꝫ in mis non datur processꝰ in infinitum, cẽ ab hac natura abhorreat: cẽ etiam in genere motionis omnibus ac alteri mi tatib, deueniendꝰ est ad primum mouens, qd est Vnum atq; æternum.

ARTICVLVS SECVNDVS.
Quæstiones resoluens negans et affirmans.

Deus est omnino Immobilis.

Ex suppositionib. quæstionem solui mꝰ affirmatiue tribꝰ conclusionib. Prima est. Primus Motor est omnino immobilis: rationem sumimus ex hypothesi adductis. Ex pcedentibꝰ enim hoc Mundo multa moueri: igr omne qd mouetur aut mouet à se, aut ab alio, non à se omnino, ergo ab alio. Hoc probatur. Nam id qd mouetur necesse est cẽ in potentia, hoc ẽ cum illa forma aut loco ad quem mouetur. Actus autem quod mouet necesse ẽ eẽ in actu, nihil enim tale facere, nisi aut re vel virtute calidum esset: actus enim et potentia ex diametro pugnant, neq; cẽ possunt in eodem subiecto, ergo idem sdm se totum, non pte et una mouens et mota: oportet, vt qd se ipsum mouet duas contineat partes

tes

tib quem sit mota, altera mouens. sit er quodqd mouetur mouetur ab alio à De qd mouetur, mouetur
se dispositis, vel sdm vnam suppositi, vel sdm vnam partem. Et si De qd mouetur ab alio.
ab alio mouetur, vel illud aliud mouetur ab alio, it aliud necesse ab alio: et sic si
et processus in infinitum, procedg aut in infinitum omnino repugnat motui, vt
diximus in hypothesi 3a: nam cum in essentialiter subordinatis primum magis
mouetur quam ultima, vt ait Philos. lib. 3. Phys. text. 33. sit ut primum non mo- Infinitum in nullis
uetur, nullum sequetur motum. Infinitum aut nullum est primum, ne ait Philos. lib. Phys. est primum
ri ad missos processus in infinitum. nullus fieret motus. Ro tria sumita ex prima
hypothesi. Cum si Primus Motor esset mobilis, necessario virtutem mouendi ab alio
acciperet, qd est falsum, cum suum esse ex se et non ab alio habeat
Conclusio secunda. Primus Motor est maxime Vnus. Hanc conclusionem qua fides nra Deus est omnino
prædicat. Aristo lib. 8 Phys. text. 98. duab. rationib. probat. Prima est illa Peripat Vnus sdm fidem cathos
nicos maxima. Hustra fit plura qd fieri pt per pauciora. modum aut Vnius et Aristotelem.
se ad vnum principium reduci possunt. Et vnum supponit principia. Altera sumita ex
Communitate motus: experimur enim in hijs inferioribus semper eo motum quem alijs
alijs succedunt: omnis mutatio aut, qua ex plurib. constat, per accidens est: illa vo qua
quæ est dum principium: et necesse est deuenire ad vnum primum mobile qd vnus Dum calidorum
per se omnino motum mouetur: vnum aut mobile ab vno primo motore mouetur. Et do est principium ignis.
cis primo rem sum rationem. ex ipso nomine primi motoris, nempe Dei. Est enim Deus
purus actus sum mule actus, cum in se perfectionibus eminentissime contineat, et Deus est purissimus
duo si duos adinuicem Deos, necesse est aliqd in vno existens per qd ab alio distinguatur. Actus.
tur: nam indiuiduum est. vt inquit Porphirius, omne alicui proprietati nec
quam in alio cadere cont: id aut debet ei ad perfectionem pertinere. et si cadit
vt alterum tantum, non erit summe perfectus, et ideo neq Deus.
Conclusio tertia. Primus motor est omnino æternus: hanc artis ex æternitate mo- Deus est Æternus.
tus ait, cuius demonstrationem dat, in lib. 8. Phys. at eo cum rei veritati non admit
tat Mundum fuisse æternum, alia probatio eius est quærenda. Et sane æternitas Aristoteles ex æter
mi motus, Col aut D. Thom. Enim. Lect. 1. ex eo in immutabilitate colligit: eiusdem nitate motus, Mun
cum Deus idem est, qd sum mum Ens et purus actus, ab eo nihil potentiæ in nu dum quoq; ex æter
nihil, fit vt nequeam fit ab alio productibile, a se aut producit contradictionem im- nitate putauit.
plicat, necesse est ergo vt sit ipse per se æternus et perpetuus. Cuius eo necessa
rium est, vt eius Essentia intelligi nequeat, nisi existens, tum qa Deus ocem complectatur Dei Essentia, intelligi non pt.
perfectionem et existens effectio est: tum maxime, qa si sua Essentia non includ nisi Existentia.
ret Existentia, ergo non esset a nullo
originata.

dorit esse, nullq; relinquerta exigentabile modq quo pt illud acquirere.
Eterna Dei eternitas non solu in hoc consistit, qd nesq in tu habuerit, neq habitura sit finem: uerum in hoc qd in ea nulla sit successio, aut mutabilitatis
Vnde eternitas Dei colligit. umbra, sed ubi sit immobiliter permanentia: in Deo in qm nesq fuerunt aliud est quia in genitibe. sed semper presentialiter constitit: intellexit, et intelligit. volunt et velit, sine aliqua temporis differentia

ARTICVLVS TERTIVS

Corollaria continens ex supra dictis

Ex dictis sequit primo Corollarium. Omne qd aliquo modo participat, necesse est. suum esse finere ab alio: qz quidqd mouetur, ab alio mouetur: et quidqd mouetur ab alio exit virtute ab illo accipit, aliq addit ipsum cui qz ad substantiam rei consequitur operatio eius.
Deus propissime omnes mutat creaturam immutabilem, Corollarium 2. Deus omnino est immutabilis et hoc ipsi propissime conuenit nam et corpora nissa faciunt, qsdd corporis nihil est cuncta ce mobilia, aliq
Anima aliq mouetur modo alio modo non mouetur: corpora modo mouetur: spiritualia autem aliq in intelligentia aliq spiritus mutabilitas sunt omnino, non quidem eo modo quo res materiales: nam
Intelligentia omnino sunt mutabiles, sed non eo modo quo res materiales, res istas corporeas sublunares, quia proprium naturale materia appetentia alterius formae, quae expectatio
ced, quatenus inest inhibitio a materia omnino alienae migrare habili quidem sunt, et in corruptibiles
obediencia. Dig potentia obediencialis possunt in nihilum redigi. aliq adeo incapte naturae perpetuae: in Deum obediencialem qua in ipsis est
Augustinus. Superiores a superioribus illuminantur. et potentiam qua est in Deo, sicuti ex nihilo, et supernaturaliter creari possit et in nihilum redigi: Quaterna inest ei quoddam genus motus Dei
in intellectum, qua tenus inferiores a superioribus illuminantur, qua tenus per diuinum medium tendunt ad finem.
Corollarium 3. Aeternitatis fundamentum et quasi radix, nulla alia ce pt quam absoluta et perfecta Immutabilitas. Propterea namq qd aliquid sit immutabile, nec pt incipere ce: nec desinere ce: quidquid enim incipit ce mutatur de non esse ad esse: quidquid etiam desinit ce, mutatur ex esse ad non esse: quod etiam aliquid sit totum simul et interminabile, id sumitur ex immutabilitate, et eam ob causam a Patribus demonstramus Deum ce Aeternum qd sit Immutabilis, immutabilem uo ce, qd sit Purus actus.

ARTICVLVS TERTIVS QVARTVS.

Dilutio quorundam obiectorum.

Contra Conclusionem primam obijcies primo. Deum ce Mobilem: qz qm mundum creauit cepit

ce

cē in loco, vbi antea non erat, nempe in Cælo: in aliquo aut cē in loco nouo: aut rem moueri cē Deus mouetur. 2do obyciēs. Deum saltim per accidens moueri. Tē cū sit subiectū omne 2. Phys. Motus nobis, mouetur dia quæ cunq; pars in nobis, ut toto corpore mouetur anima. Deus aut est in Cælo qđ mouetur, cē ipse mouetur. Nē obstaret Deum localiter nec per se nec per accidens cē nobiscum, qz est infinita essentia, quæ omnem replet locum: qđ aut replet oēm locum, non pt mutare locum. Deus cē aliqñ cē in Cælo, non qđ ipse mutatus sit, sed qđ cælum ab ipso sit factum: nulla in re pt cē nisi in ea sit Deus, et ideo neq; motu cæli, vllo pacto moueri ipse. Secus aut res se habet de Animæ natura, quæ licet in nulla sit parte corporis definitiue, eo qđ simul sit cum omnibus, est in definitiue in toto corpore, et dicitur ad motum eius moueri: pari modo Angelus conuenit cē in loco definitiue: nam sic est in uno loco, ut simul non sit in pluribus diuisis, et ideo dum ad terras descendit, non est simul in Cælo.

Deus oēm replet locum

Anima est tota in toto corpore.

Angelus simul et semel non pt cē in diuersis locis.

Contra conclusionem 2dam obyciēs. Vnum est principium numeri: in Deo aut nullq est propie numerus, ut pote in quo nulla est quantitas molis, ex cuius diuisione erasitz numerus. Tē Deus non est vnus: et si dixeris ibi cē vnum qđ cum Ente conuertitur. arguitur contra. Qz illa unitas dicit privationem indiuisibilitatis: in Deo aut nulla est privatio. Tē neq; unitas quæ est passio Entis. Nē Deum cē unum non quidem unitate, ut est principium numeri, qui ex diuisione quantitatis coagulatur: Esse aut Deum, ut unum est propria passio Entis non qđ illic sit propie passio diuisionis, qz prima ilo dicit primo imperfectionem Entis sed quantum ad appellationem nram, qz non cognoscitur nisi p modum remotionis, scilt qđ neq; sit hoc, neq; illud, neq; ipse habeat cē aut illud, qđ non sit idem ipse.

QVÆSTIO IV.

An Primus Motor sit virtutis infinitæ et omnino impartibilis.

ARTICVLVS PRIMVS

Concludent Aristotelici tribuisse Primo Motori virtutem infinitam non tm extensiue, sed etiam intensiue.

Duo sic quærimus. Alterum est. An Primus Motor sit ex sententia Aristotelis sit virtutis infinitæ: alterum. an sit omnino impartibilis seu indiuisibilis? Et sane qđ attinet primam partem quæstionis, duo in ea videnda circa virtutem infinitam Primi Motoris. Primum est. An Aristo tribuerit virtutem infinitam intensiue Primo Motori per quam scilt posset producere plures effectus, maiori et maiori perfectionis in infinitum. An infinitam duntaxat extensiue quantum ad durationem, ita ut possit efficere motum perpetuum, sine principio et fine: vel effectum alium infinitæ durationis. De ultimo puncto non est dubium, quin Aristo tribuerit Primo Motori infinitam extensiue, qz lib. 8. Phys. tribuit ipsi motum perpetuum et infinitum scilt sine principio et fine et qđ

dem

d on tpē infinito. Primum patet conclusio. Sequit Aristo tribuisse primo motori infinitam intensiue. Quia est quia ad eo probat. Primum motorem infinitæ virtutis, vt ex eo possit ostendere illum non hanc magnitudinem sed eē in dim sibilem et in corporeum. Quo aut fiat lib. 8. Phys. Cap. 6. Vt cū sit virtus infinita eius essentiæ in magnitudine mouente non in non tpē nec in instanti, quia mouens motu infinito velocitatis, quare non sequitur primum motorem hanc virtutem infinitam, solum modo extensiue nam eē impossibile est ad motum motu velocitatis infinitæ velocitatis, vt ex se manifestum est sed ei tribuit virtutem infinitam intensiue, sicut qua repugnat mouere posse motu infinito velocitatis. Ostensa cum Aristo primum motorem posse eē infinitæ virtutis ad locutionē, hoc est ab effectu, qui est motus infinitæ, certe infinita virtus Dei, quam sedulo nra doctrina docet à Patribus demonstrate ex infinitate Essentiæ eius: vbi nanq infinitatis in Deo hoc est, quod sua Essentia qua habeat eē quoquo modo receptum, sed sit ipse ipsum eē illimitatum, atq adeo eminenter in se oia contineat perfectiones. Infinitam in essentiam, consequitur infinita virtus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Contrariæ opinionis fundamenta soluuntur.

Contraria sententia quam tenet Ockam, quodlibeto 3. quæst. 3. Gregor. 1. sententiarum Dist. 42 quæst. 3. Adi. 1. Iandunus in 8. Metaph. Cap. 15 & alij asserunt, Aristotelem non tribuisse primo motori infinitam virtutem intensiue, sed tm extensiue. Quo fundamento. Est quia lib. 8. Phys. Cap. 6. sic arguit. Virtus finita non pōt mouere tpē infinito. Sed primus motor mouet primum Mobile tpē infinito, qz sit principio & fine mouet. Ergo habet virtutem mouendi infinitam. Idem cū argumentatur fieri posse de quacunq Intelligentia mouente aliquod corpus celeste, qz cum sit in corpora mouens pōt facere in eo finem. Ergo infinitum tpē habebit virtutem infinitam in eodem esse, cum tm coæquet eē finitam & limitatam intensiue. Ratio 2da Aristo quedam primos motori tribuit in actu sed doctrina veritatis quæ non possunt stare cum infinita virtute intensiua. Ergo ipse non tribuit talem virtutem. Antecēd. Probatur. Ex lib. 1. de Cælo. Cap. 8. vbi negat primum motorem posse producere plures effectus Mundos. Cō ad primum. Licet motus infinitæ durationis ab se non probet infinitam virtutem intensiue probat tm vt à primo motore fiatur. Sicut dependentia ab alio. Sicut intelligentia non pōt mouere tpē infinito, qz à mouente accepit & virtutem mouendi à primo motore accepit. Ad 2dum dico. Aristotelem ne fuisse plures Mundos posse fieri, non propter defectum virtutis primi motoris, sed qz mundus iste constat ex materia, possibile ex quo omnia alia corpora possibilia componi possunt & ideo superflua est alia materia, aliqui mundus. Et cum nihil superfluum possit fieri per virtutem naturalem, ideo dicit impossibile putauit dari alios mundos. Et qz ratio talis est impossibile, consecta simpli impossibile ab eo qui solo lumine naturali vt

Quare Aristo Deum potuerit non posse plures Mundos producere.

naturalis

naturalitè cognoscunt. Sed obijcies. Aristo lib. 2. de Cœlo. Cap. 6. à text. 36. assert Primum motum cè definitè velocitatis & determinatam in virtutibus motoris. Et non tribuit ipsi infinitam virtutem? Cui Primi motus velocitatem præscriptam non ex divinâ potentiâ finitudinis eius sed ex limitatâ eius applicatione, qe sequit Primus motor diu motricem, qua pollet non totam effundit, sed pro rei subiectæ capacitate.

ARTICVLVS TERTIVS.

Concludit altera pars quæstionis, vidt Primum motorem cè impartibilem. quæ ad alteram quæstionis partem concludit. Primum motorem cè omnino indivisibilem, hoc ipsum res & fides nra docet. Verum & Aristo in ultima parte Cap. 6. lib. 8. Phys. sic probat. Primus motor est incorporeus & expers oīs magnitudinis. Et est impartibilis. Consequentia manifesta est, nam magnitudo est radix divisibilitatis. Antecedens probat. Primus motor est infinitæ virtutis: atqui virtus infinita non potest cè in magnitudine. Et Primus motor expers est oīs magnitudinis. Minor vera sic probatur. Si virtus infinita est in magnitudine. Et vel est in magnitudine finita, vel infinita. Neutrum dici potest. Et virtus infinita simpliciter non est in magnitudine, non est in magnitudine infinita, qe infinitum actu dari requit & repugnat. ut probat 3. Phys. & lib. 1. de Cœlo. si vero esset in magnitudine finita, moveret eam in non tpe seu in instanti, qd repugnat, qa motus non potest fieri in instanti, cum successivè existat in successione, ut ostendit Aristo lib. 6. Phys. Consequentia sic deducitur. Virtus finita movet magnitudinem finitam motu finitæ velocitatis, & idea in tpe aliquo finito. & si fiat maior mobilis eadem motu velocitatis, & proportionaliter in minori tpe. Ergo si sit in infinita, movebit eam motu infinitæ velocitatis, & tpe in infinitum minori: atqui tpis in infinitum minus non datur, sed potius nulla, non tpis, aut instans. Et movebit eam in non tpe sive in instanti. Evidens hoc ipsum hac ratione, qd Primus motor sit omnino immobilis, ut supra docuimus. tùm Primum Cœlum. quem non cum reg ex materia & forma componatur, vel ex materialibus, neq ex quantitatibus partibilibus, ut forma corporea, neq ex subiecto et accidente, neq ex genere & contrahente differentia, neq ex ullo alio genere compositionis, neq aliunde suum accipiat esse, sit ut non solum sit divisibile, sed revera ordine simplicissimum.

Primum motorem cè impartibilem. quæ

Deus est omnino indivisibilis.

Infinitum dari actu requit &c.

ARTICVLVS QVARTVS.

Corollaria & dicta.

Ex dictis circa hanc quæstionem sequitur. Corollarium Primum. Deus est ubique præsens qa est infinitæ essentiæ, qua omnem complet locum. Caterum de hac immensitate Primi Dei vel non videtur bene sensisse Aristo, nam Cap. ultimo. lib. 8. Phys. tex. 82. determinatum locum ipsi tribuit. Asserunt ipsum cè in circumferentia mundi, vel connexo Primi Cœli locum assignando ad extremitatem mundi.

Deus quam est ubique præsens.

Aristo Deo certum

vbi primus orbis rapidiori motu circumuehitur. deinde lib. 1. de Cœlo. Cap. 3. tex. 33. approbat communem Logicum & vniuersum mortalium Deos in cœlis esse opifices sedem attribuentium. Hoc scribit & lib. 2. de Cœlo. Cap. 12. tex. 86. lib. 2 de gen. Cap. 10. tex. 38. & 39. et in libro de Mundo ad Alexandrum. Cap. 7 docet non ea conuenire diuinæ dignitati cunctis rebus admiscerj interesse quod probat ex exemplo. Regem qui non est per se sed per minores Regni gubernationem exercet. At in probabile videtur nobis cum grauissimis viris multis Scholis seruisse Primum motorem ut immensum & vbique præsentem non quasi se coniungentem cum aliis rebus conuertentem immediatione virtutis, & supposito ad alias suas operationes. Etenim l. de [illegible] de Log. lib. animalium Cap. 3. dictum commendat illud Heraclitj. Deum nec ab exigua de mensula abesse, & in libro de Mundo ad Alexandrum. Cap. 7. ait Numen diuinum natura sua ita ab omparatum quoque vt versetur per mare, per terras & ea in quibus ipse versamur, & nobis superiora. Praterea lib. 7. Phys. Cap. 2. docet nihil agere posse nisi vbi præsens est: atqui Primus motor vbique adest. Ergo vbique præsens est.

Dicit ad alias operationes omnia.

Ad contrariam testimonia in parte contrariam dico. Aristotelem non tribuisse determinatæ loco Primo Motori, quasi in aliquo loco & rebus quasi circumscriptibiliter finitè non sit præsens per se, sed quod specialiter quidam loca dicata esse in supremo Cœli tergo in loco in quo perfectius per suos effectus ostendit eius præsentia. Eo enim modo quam si Rex in toto suo regno præsens per se foret, nihil ominus posset ei alicubi in regno proprius locus. Curia regia in qua perfectius ostenditur Regalis præsentia & nobiliores alias excellentiores effectus. Aliud uero de assistentia Primi motoris ad infimas quasque operationes non omnino negat, sed solum in hoc sensu quod non quasi ipsum eas exerceat: uerum quasi inferiores quasque causas. In quo Regibus assimilatur ut potiùs Regem ipsi, ab in hoc longe illos superat, quod per se immediate coeuntes cum omnibus eius [illegible] quasi se præsens dest. Primus cum infinita virtute eius pignus aliquid sicut sine concursu eius, & eo modo eius operandi infiniti perfecto non egens vbi est præsens.

Aristoteles dicit impossibile cognoscere Deum infinitum.

Corollarium 2. Scholæ imperfecte cognouit & probauit virtutem infinitam Primi Motoris, quia ipsum non cognouit ab soluta & infinitum, sed solum quasi ordinem ad effectus mediis causis naturalibus efficiendos. Vnde & solum in perfectam rationem assignare potuit ad id probandum, & quæ ideo ab ijs qui appetebant diuinam virtutem non allegata causis naturalibus, inefficax iudicata.

Corollarium 3tium Non errauit in eo Actus quod infinitam virtutem concessit in intelligendo, ex eo quod in infinito tpe moueat, quia cum moueat dependenter a Primo Motore, non arguit in eo virtutem infinitam talis motus esse apud Actum.

Corollarium.

Corollarium 4m. Nihil dictis nris obstat q̃ litere diuine nonnunq̃ dicunt
siones hoc est ineffabilem, incomprehensibilem, et prosperitatem tribuant, i cõ
logorũ princeps Dionysius in lib. de diuinis Nominibus Cap. 9. exposuit ge
metaphoris accipiendum est, ita ut lucidus sit processus diuine prouiden
tie ad res oẽs: Irreprehensibilis dicitur à summo ad imum vsq; pertendens: Pro
funditas Dei essentiã à nullo comprehensibilis.

QVÆSTIO IV.

An Primus Motor ab æterno mouerit, et si non, an mouere potuerit
nec ne?

ARTICVLVS PRIMVS.

Primus motor ex sententia Aristotelis mouet ab æterno.

Ex sententia Aristotelis certum est Primum Motorem ab æterno mouere. Nam in lib. 4 Phys. lib. 1. de Cœlo. 2. de Generatione. 12 Metaphys. ac denique ubicunq; de mundi æternitate disserit, eius æternitatem ex æternitate motus pugnanter defendit: cuius tã magna pars eius doctrinæ, quod ego ipsum de Prima Causa efficiente est, in eaq; unam assertionem incumbit.

Aristotelis ex æterno motu cognouit Deum esse æternum, et consequenter mundum æternum ex nota qui propter mundum &c.

Pro cuius prima est ex lib. 8. Phys. cap. 1. tex. 4. Motus est æternus: Ergo Primus motor ab æterno mouet. Antecedens motum non fuit ab æterno, sed aliquo primo motore exhibit: vel mouens vel mobile à quo ille fuit causatus, cæpernat eo, vel semper fuerunt: si cæpernat eo: ergo aliquo generationem et motum. eo iam ille motor, qui ante primum dicebatur, non fuit primus. Hoc autem semper fuerunt, ab æterno est semper et æternus igitur. Neq; Primum motorem mouisse nec Primum motibile fuisse non tum: præsertim cum nulla ratio assignari queat, cur possint motum incipere, et aliquando fuit motus, aliquando autem totum Universum.

Secunda ratio sumitur ex eodem cap. tex. 15. Ergo est æternum: ergo et motus. Probatur. Quia est propria passio motoris: passio autem non est ex abstracto sui subiecti. Antecedens. Nam si ergo habuit initium, prius non fuit posterius deinde cæpit esse: aliquid ratione prioris et posterioris non datur absq; tempore: ergo tempus, igitur aliquod tempus erat, aliquod tempus semper erit

Tertia ratio. Ex cap. 2. tex. 15. lib. 8. Phys. Duplex est Natura in obiecto rebus, est præter ordinem naturæ: at infinitum quæsiti tempus non fuisse motum, deinde cœpisse est præter ordinem, qui ordo consistit in successione: infiniti ratio ad finitum nullam est proportionis: Ergo motus nunquam cœpit, sed perpetuus fuit.

Quarta ratio ex cap. 6. tex. 53. eiusdem libri, idem eodem modo se habet semper idem efficiat: ergo quum idem motor primus, aliquando immutabilis sit, vel semper mouit, vel nunquam, sed hoc posterius est apertæ falsum: prius igitur verum est.

Sententia Arist. et

Sententia Dñi de Natura.

Ba. 2. Ex cap. 2. tex. 52. Dñs a Natura ex possibilibus efficient d
q̃d est melius: atq; mo tñ ecclm rationē ē eternum ce, melius est, qz quem
admodū prestat esse, quā non esse, ita prestat semp fuisse, quā ex
pisse: cū n enim est, motum esse n rationē ē ē eternum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Concludens ex vera sententia Primum Motorem in tempore movere, cum in tempore Mundum creaverit.

Mundus in tpe fuit ex dñis probationem.

Vēr pone Plā qui ante dñm tpa fuerunt in eam sententiam conspiravisse, ut
mundum sub ea salten facie rerum, et absolutione quam nunc hꝫ non ex ēter
nitate, sed initio temporis, coepisse crederent: Sta sapit Mercurialis Pisme
gistus. Musæus: Linus. Epicharmus. Orpheus. Hesiodus: Homerus: Anaxagoras.
Democritus: Melissus. Empedocles: Xenophanes. Philolaus. Democritus. et
Ista vetera Chaldæorum. quæ Pythagoras audivit. ē nos vi vera sententia d fi
dei nrā ex ratione concludimꝰ mundum initio temporis conditum. Hæc conclusio
cum consistat in facto, q̃d non à natura, sed à divina voluntate pendeat, non
alit ostendi pt, q̃m ex authoritate divinæ scripturæ. Et quam voluntatem no
bis divina revelavit. Et sane in libris sacris initio ait Moyses. In prin
cipio creavit Deus Cælum et terram: accedit et Ioannes. Clarifi
ca me Pr apud te met ipsum, claritate quā habui priusq̃m Mundus fie
ret. Et proverb. 8. Dñs possedit me in initio viarum suarum, antequam quic
quam faceret ab initio. Et nihilominus hæc conclusio, magna rerum probitate
comprobari quamvis hæc est prima. Motus non fuit ab æterno: Et prima
Motor non movebat ab æterno. Antecedens. Motus una cum mundo cepit, aliq
mundus initio motus cepit. Et ergo motus. Minor. Mundus hꝫ efficientem causam
à qua dependet. Et factus est. Et quidem in tpe, quidquid fit, fit propte
ra q̃d antea non fuerit. et fit initio ē tpe aliquo. Antecedens. Est ora
tionis de natura loquentium: non cum illi tum qui modo fuerunt tem
porales, cum ab illis habuerunt: ut eum de ipso Adam, cujus judicio Mundus
est æternus dicimus ergo ordo ad motus refert ad unum Primum Motorem. Consequentia
videtur manifesta. Nam si mundus est dependens à Deo, vix pt intelligi
aliud capi, quam q̃d sit ejus effectus, atq; factus ab illo. cui si factus
est consequens, ut habuerit ēe, post non esse. Nam pro manifesto hꝫ Aristo
tele.

lib. 8. phys. tex. 69. Id qd fit aute non ēē. 2do q ipse Aster lib. 12 Metap. tex. 29. aut primam causam eius ē causam. Et lib. 1. de Cælo tex. 100. aut à Prima Causa extent rebus alys quid ex actual, alys in posse sicut ⁊ obscuritas ipsius ē, vitanda ⁊ fugienda.

Ad perfectionem sunt a libi alys. Deus in metaphi. tanga a Prima Causa.

ARTICVLVS TERTIVS.

Soluuntur argumenta Adhuc allata. articul. 1.

Qz diximus uerum ē sententiam Primum Motorem in initio temporis mouere cepisse, ⁊ Mundum coepisse, rebiguum est ut ad philosophicas rationes soluamus. Et

Ad 1am. ad primam. Mouens qd non ē Deus. vz. Intelligentias ⁊ cælos semper cepisse ē, non tñ ē generationem ⁊ motum, sed ē creationem, quæ nec motū, nec generationem presupponit. Ad 2dam. Negatur antecedens ad cuius probationem dicimus: cum asseritur prius, non fuisse ipsi. sed possit ē fuisse illud. prius non importat differentiam temporis nisi ⁊ realis, sed imaginem tm, qd suo modo semper fuit, sicuti ⁊ imaginariū spatium. Ad 3am. Admissa maiori propositione negando minorem, ⁊ ad eius

Intelligentiæ ⁊ cæli non sunt creata sed creatæ.

Tempus suo modo semper fuit.

probationem dicendum, quamuis finis ad infinitū nulla sit proportio, ⁊ ordo naturalis rerum magna ex parte in proportione consistat: Deus tñ qui naturæ legib. non adstringitur, ab æterno motū ē uoluit, quæ ē esse alio ordine uoluit. quā sciebat ipse ⁊ ob quem mundo proponi in initio temporis, quamuis ex æternitate proponere uoluerit. Italy non fuit preter diuinū ordinē, post infinitū tpis, imaginariū cepisse motū. Ad 4tam. Dicendū ex dem modo se hns cepta facere ideo si operetur necessitate naturæ: quæ patet, non operetur Deus sed ⁊ omnino liberē. Ad 5tam respondendū naturā facere optimū qd pt aut. modo sub aliter mutatum facere non ex proprio sortitur naturæ, sed si mul ⁊ mouent à libere. Deus ūo non absolute facit optima ⁊ possit in Deus non semper tenet optima sed ⁊ missibili multa fa ceret, licet semp faciat id qd spectat ⁊ obs ordinē electionem quem in primo stantes magis ⁊ meruit: fuit aut magis ⁊ meruerunt, ut mundi creatio melioris ⁊ faceret. nec in initio temporis mollitiei.

ARTICVLVS QVARTVS

Ostendit quas res Deus ab æterno producere potuerit ⁊ quas non.

Ostendimus superius Primum Motorem non mouere ab æterno, ⁊ non fuisse aliquid ab æterno conditum, hic breuiter quas res ab æterno producere potuerit ⁊ quas non inuimus.

sed

Sed primo premittimus ham distinctionem segē res ē duplices. Permanentes & successivas. Permanentes rursus duplices, quasdam quæ in tempore vacant, vt Angeli & corpora celestia: quasdam in tempore obnoxias, vt sunt res generabiles & corruptibiles & oēs singulares, sit ē prima assertio. Res permanentes quæ in tempore nacant potuerunt ex æternitate à Deo produci. Probatur. Quidquid non implicat contradictionem potuit à Deo fieri ab æterno: sed res istas ab æterno creari non implicat contradictionem. Ergo res istæ potuerunt à Deo fieri ab æterno. Probatur assumptū. Quia neq; ex parte Dei creantis, neq; ex parte rei creatæ, neq; ipsius creationis ab æterno vlla repugnantia est. Et simplr res istas ab æterno fieri non repugnat. Non est repugnantia ex parte Dei, qr non est minor virtus dei ad creandum, quam solis ad illuminandum: at si sol ex æternitate esset, ex æternitate illuminasset, vt D. August. lib. 6. cap. 5. de Trinitate docet. Et Deus cum ab æterno sit, ab æterno creare potuit. Non ex parte rei quæ producta. Nam aliquid ab æterno est genitum, nempe VERBUM Divinum. qd Deus pr ex æternitate omni genuit: ēt nulla sequitur contradictio aliquid ab æterno produci. Denq; non ex parte ipsius creationis, qr si qd esset impedimentum, ex eo maxime foret, qd creatio sit ex nihilo productio: hinc enī videtur colligi ut id qd creatū obtineat Esse post non Esse qd æternæ durationi adversatur. Verum hoc nihil officit, qr particula è Nihilo in definitione Creationis non sumitur positivē, quasi notet ordinem termini, sub quo res prius fuerit, sed negative vt docet D. Anselmus in Monologio. cap. 8. prout nimirum idem valet, atq; non de aliquo seu nullo præexistente subiecto.

Secunda Assertio. Res permanentes etiam in tempore obnoxiæ potuerunt ex æternitate à Deo produci conservante illas per infinitum tpūs. Ratio eadem quæ superior vbique fuit. Sed ēm in ea peculiariter observandum occurrit, quodvis singulare corruptibile si ab æterno productum infinito tpē absq; novo miraculo duraturum fuisse. Nam hoc ipsum ab æterno est produci, tpē adē infinito accipere Esse: atq; ad eo talis effectio sive Creatio, idem est ac conservatio per infinitum tpūs, nimirum qr repugnat aliquid ab æterno Esse, & per tpūs infinitum duraturum: siquidem oē tpūs finitum principio & fine claudit: æternitas vō omne principium excludit. Rem aut dissolubilem posse à Deo per infinitum tpūs conservari pro certo habendum est.

Tertia Assertio. Res successiva non potuerunt ab æterno à Deo produci. Ratio est qr intrinsecum est successivæ hāc partes priores & posteriores non durationem: sed prioritas durationis pugnat cum æternitate, ergo etiam pugnabit cum eo qd successive est æternum

Inchoatio & desitio non sunt complibilia.

Non est Deo impossibile ea quæ limitata in qd continuationem excludunt.

Quidquid est ab æterno genitum.

Res ab æterno esse, id est, in tpe infinito capere suum Esse.

Res corruptibiles à Deo per æternum conservari.

num. Lrobat minor. Nam si motus fuisset ab æterno sequuta aliquas duas circulationes quarum una proxime alteri succedit fuisse ab æterno, & una fuisse prior altera quia durationem. Sed duratio æterna est infinita: cui esset una prior altera prioritate infinita durationis, & ex altera parte una succedens proxime alteri, & neutra posset excedere alteram nisi durationem 24 horarum: cui apertum inducit repugnantiam: successio ergo ab æterno.

ARTICVLVS QVINTVS.

Argumenta contra ea quæ dicta sunt in articulo quarto adferuntur & soluuntur.

Non desunt qui negent potuisse ab æterno aliquid à Deo effici. vt D. Bonauentura. in 2. Albertus Mag. ibidem & ad finem primi cap. lib. 8 Phys. Sandaberensis quodlibeto 1. quæst. 2 & quodlib. 9. quæst. 12. Richardus 2. distinct. 1. quæst. 9. & alij quos refert & reprehendit Scotus. Prima: id quod creatum producitur à nihilo, aliquid habet successiue a non esse ad esse, sed quod ita procedit antequam sit, non est: Creatum ergo ab æterno, non potest non esse, antequam sit: cui nihil potest esse creatum ab æterno! Ergo non valere argumentum. Nam particula hæc Nihil vt diximus in proximo articulo sub affectione prima, non semper positiue, quasi notet ordinem termini, sub quo vel priuatio fuit, sed negatiue prout minimum idem valet, atque non de aliquo, seu nullo præexistente subiecto. 2da. Si quid fuisset ab æterno creatum, simul fieret & creatum esset, alioquin prius non esset quam esset, sed ea quæ simul fiunt, & effecta sunt momento fiunt, prout docent omnes in hunc locum. Ergo nihil quod creatur ab æterno esse potuit! Ergo Concessa maiori ex philosophorum ratione. Si enim significet ea, quæ simul fiunt & facta sunt, fieri momento temporis duntaxat, falsa est. Nam corpora cælestia etiam nunc à Deo creante, cum ab illo perenniter accipiant esse è nihilo: & si non nouum vt docet D. August. lib. 4 de Genes. ad literam cap. 12, nec in momento solum temporis creante, sed toto tempore progressu, & in quolibet eius instanti. Si aut sensus sit ea quæ simul fiunt & facta sunt etiam in quolibet momento temporis accipere totum suum esse, verum id quidem est non tamen ex eo colligitur, dandum fuisse aliquid in instanti, aut certum vllam partem temporis in qua res ab æterno creata, suum esse primo accepisset. 3a. In sempiternis non differunt esse & posse, vt Aristoteles ait lib. 3. Phys. cap. 4. text. 34. Si si quid ab æterno esse potuit, ab æterno fuit: atqui nihil fuit ab æterno, cui nec potuit esse! Ergo Assertum hoc Aristotelis quidem in sensu verum est, in alio falsum. Verum quatenus scilicet, si quid ab æterno sit, vt simul et existiisset, & potuisset existere: nec enim potuit prius esse, dum de fuit. aliquin non ab æterno extitisset: falsum si ita accipiatur, vt asserat. Quidquid ex æternitate à Deo produci potuit ex æternitate fuisse productum. Itaq; si effatum hoc in priori sensu usurpatur non recte colligit: sin in posteriori non probe assumit. 4ta

In æternis non differunt esse & posse.

Nulla

Nullo creatura ꝙ aut essentiam aut virtutem hꝝ infinitam: ẽ neq infinitam durationem: si aut ab æterno extitisset, potuisset durationem infinitam: ẽ nulla ẽ ab æterno quiuis &c. Concesso priori pronunciato negatione posteriore. Nam ex eo qd aliqd infinita duratione perseueret, non arguit in eo infinita perfectio, quæ tñ arguit ex infinitate uirtutis et essentiæ. Observa hic Deum quamuis Mundum ~~dñm~~ ab æterno ꝺm aliquas partes eius creasse potuisset, non tñ creasset ab æterno, sed in tpe, propter quendam illum suæ diuinæ Sapientiæ consilio produxit. Huius aut diuini consilij rones sunt. Primum qꝛ ut D. Thom. lib. 2. Contra Gentes. Cap. 38. ait. Ex nona Mundi creatione conspicuum fit Deum neq naturæ necessitate agere, neq ullius rei indigere: sed ipso Beatum ẽ. Deinde qꝛ sic facilius rerum dependentia ad Deum manifestari: si quid enim id qd non semper exist palam est hꝝ causam, à qua fluxit, qd in re ab æterno procreata minus eluceret.

QVÆSTIO V.

Num Primus Motor necessitate naturæ moueat & Mundum produxerit necne?

ARTICVLVS PRIMVS

Explicatis terminis euidentibus, quid in re proposita Aristotelis iudicarit ostenditur. Pro explicatione huius Controuersiæ aduertendum est aliquid agere ex necessitate Naturæ ea ita agere ut non possit non agere. Quod bifariam contingit. Uno modo. Quia agens sola Naturæ impetu ultra eam Intellectus et uoluntatis actum in rem fertur, ut Ignis cum calefacit. Altero modo. Quia si per Intellectum et Voluntatem agat, non tñ ex debita et libertate operatur, sed ita ut actionem suspendere aut in liberè neutiqm ualeat; sicq Pr per intelligendi actum generat Filium. Pr et Filius per actum amandi spirant Spiritum Sanctum. Oppositum nemo usquam Thorum usq adeo hallucinatus est ut putauit Deum agere ex necessitate Naturæ priori modo; cum ea diuina Numinis Intellectum et Voluntatem attribuerint. Atq ita sensit etiam ipse Arist, qꝛ multis in locis textum reliquit Deum intelligendi et uolendi facultate polere ut lib. 1. Metap. Cap. 2. et lib. 12. Metap. Cap. 9. tex. 31. et lib. 7 Phys. Cap. 2. Cæterum num credidit Deum ex Necessitate naturæ ꝺm posteriorem spectum Mundum produxisse, non satis constat inter eius interpretes. Sed non uidetur dubitandum quin putarit Deum ante Mundi creationem libere agendi facultate caruisse. Item lib. 8. Phys. Cap. 1. tex. 7 et 8. Eum in modum argumentatus est. Primum Mouens non ante mouebat. Nihil erat aliquid qd eum à motione retardabat, quæ consecutio sumit Primum Motorem necessario agere. Nam aliquis fortasse quispiam responderet Primum Motorem a motione antea abstinuisse non ob aliquod impedimentum; sed qꝛ liberum ei erat non mouere. Postrema huius libri Cap. 6. tex. 52 asserit ex æternitate Primi principij necessario concludi Mundum sem-

per

Quo modo Deus ꝓr ge nerat Filium, et Spiritum S.

per fuisse. Et lib. 4. Top. cap. 5. ait Deum quædam facere posse, quæ non facit. Et lib. 8. Ethicor. Cap. 2. Deum hre erga bonos amicitiam, quibus verbis an nulla effecta etiam libertatem Deo dederit. Exercitia

ARTICVLVS SECVNDVS.

Concluditur Deum omnino libere agere.

Concludimus Deum nulla Naturæ necessitate agere, sed omnino libere, et libere mundum produxisse. Id qd multis fides Catholica sacræ scripturæ testimonijs docet, vt Psalmo 134. Omnia quæcunq voluit Deus, fecit. Apocalip. 4. Tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant et creata sunt. Et cap. 5. Epla. ad Ephesios. Qui operatur oia idm consilium voluntatis suæ. Quæ loca non solum indicant Deum voluntate et intellectu polere, sed etiam libere suoq arbitratu operari. Confirmatur vo hæc conclusio à D. Thom. lib. 2. contra Gentes. Cap. 23. et In quæst. de Potentia, quæst. 3. articul. 15. Eunc in modum. Primo agenti debetur prima perfectissimaq operatio, sicuti primo Mobili, primus ac perfectissimus Motus: Sed operatio ab intellectu et voluntate manans longe præstat actioni Naturæ. Er si in primum agens proindeq in Deum competit. Secundo ita ostenditur Cum Deus summe bonus atq infinite perfectus sit, oem boni et appetibilis rationem in sua essentia invenit. Et ut etiam Artis fatetur lib 2. Magnorum Moralium. Cap. 15. Et lib. 2. Politi. Cap. 1. Non indiget aliqua externa re, sed in sua natura ac per se ipsum felix est. et beatus. Er divina voluntas nihil extra se necessario appetet, proindeq nullam creaturam ex necessitate producit. Deus libere agit.

ARTICVLVS TERTIVS.

Ponitur dubium contra assertionem et soluitur.

Contra assertionem rrram in Articulo 2. positam ita licebit argumentari. Quidquid Deus agit ex necessitate agit. Er necessario et mundum produxit. Antecedens probatur 1mo Qz Deus si ageret non ex necessitate, ageret ex contingenti: qd admittendum non est Contingentia immutabilitatem et inconstantiam importat. A qua oīs divina operatio longe abest. Secundo Confirmatur idem Antecedens. Quidquid Deus scit necessario scit. Er quidquid vult, necessario vult. Consecutio ostenditur qz non minus Dei voluntas, quam Dei scientia una eademq res sunt cum Essentia divina, in quam nulla prorsus mutatio, aut varietas cadere pt. Rō negatione Antecedentis et ad primam eius probationem dicimus. Deum neq necessario operari vti demonstratum est, neq contingenter, qz contingentia ~~in~~ mutabilitatem et imperfectionem in operante innuit: sed ratione quadam inter necessitatem, mutabilitatem, et contingentiam media. Hoc est ex libero arbitrio, qui modus agendi ex necessitate quidem constantiam accipit, ex contingentia vo possibilitatem, alr se habendi erga res quas efficit. Et hæc solutio est D. Thomæ in 1. Sentent. quæst. 2. Arti. 1. et in quæst. de Potentia. quæst. 3. Articul. 15. Ad 2dam probationem

probationem antecedentis dicimꝰ tam in tellectionem quam volitionem diuinam si
in se & quo ad suam substantiam spectent necessario Deo conuenire vt argu
mentum concludat, sed aut Deꝰ respectu quoꝝ sibi ad creaturas ueritatꝫ, quam
tum scit diuinam intellectionem necessariam ad illius cognitionem obtinen: non
ita uo diuinam voluntatem. Quinꝯ dicitur mutꝫ ca est ratio. Cꝫ Deus nequit suam
potentiam co ngrue habere, nisi cognoscat ea quę p̃ eam p̃t produci, atq; adeo
creaturas odi. Item qz vo D. Tho. in. 1. parte. quæst. 14. Art 2. dic. Cognitio fit
à rebꝰ quæ tamen in cognoscente nō sunt. Volitio aut̃ quæ tamen sunt in se ipsis. Q
de est qd Deus non qua cunq; dato necessario nulla, esto quacunq; scit necessario
sunt.

QVÆSTIO VI. & Vltima.

Vtrum Primus Motor immediate moueat

Ab Intelligentijs cæli singuli mouentur.

Dubiꝫ oritur an ab Intelligentijs moueri effectiue cælꝫ est: at est peculiaris doctrina diui
Thomæ in 2. Metaph. an vide Primus Motor immediate effectiue illud moueat præsertim in doctri
na Aristo. nec ne? Non est aut̃ quæstio, vtrum Deus Intelligentia Primo mouente Motui im
mediate proximæ illabatur, ad eum motum exequendum? Quamuis & hoc ipsum in 2. assertione he
uitet in vltima. Sed vtrum talis motus effectiue à Deo, vt à tota & integra causa
procedat nec ne?

ARTICVLVS PRIMVS.

Distinctiones cognitionum quæpiam seruientes ponuntur.

Anima magis est ibi vbi amat, quam vbi animat.

Nota primo ex doctrina D. Thom. in 1. Quæst. 9. Art. 9. & Scoto in 1. Scater. dist. 1. quæst.
4. diuersas ad motionem vnam propriam quæ sit & veram & germanam actionem: ut
ab ignitum aquam calefaciat; alteram impropriam & tralaticiam, quemadmodū est ea
qua mouet dr id, qd sui amoris vinculo allicit, atq; ad sese trahit. vt quem trahi
Anima dr ee magis vbi amat, quam vbi animat: qz vbi à rem amatam, quodammo
do extra se effecta rapitur.

Nota vno quemodo in quolibet agente z certum, primum virtꝫ p quam operatur
vt in igne calor, & vis ipsa qua principaliter dominatur agere vt Ignitum: vtra qd D. mo
uente z dispositionem attinet, dicuntur dici Mouens, immediate mouere, vno modo
immediatione virtutis: altero immediatione suppositi, & cum est qd principaliter & ne
qd operari dr. Illud agit immediate in mediatione virtutis, qd nouit p̃ virtutem non
aliunde sibi communicatam, siue proximam sit patiens, siue ab eo distet. Agens me
diate mediatione virtutis, est p virtutem sibi communicatam operans, siue id cui pa
tiens distet ab agente, siue non distet. Id uo mouet immediate mediatione
suppositi, inter quod & ipsum effectum, siue rem patientem nullum aliud suppositum
Hoc est singulare & se subsistens in tertium est, quo posito aqua manu mouen
tꝫ

ablut ut figeret, ad domig mediate mediatione suppositi, inter quod et effectu
suu non patientem cadit aliud suppositu, ne inter fabrum et statuam secabit.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quid in rei veritate tenendum sit agenta.

Conclusio 1ma. Primum Mobile ne ipsa mira sphera Intelligentia mouetur: potest ꝑ
à Deo moueri immediate, tenq̃ a Causa efficiente, id est sine exercitio causæ vltig
2dæ. Liquet pars inde probata, qe cõponit ꝓ scripto diuinã sapientia ordini
quem d. Dionysius in lib. de Celesti Hierarchia. Cap. 4. d. Aug. lib. 3 de Trinitate.
Cap. 4. d. Gregorius lib. 4 dialogor. Cap. 4. d. Bonauentura. in 2. dist. 14. lib.
3. quæst. 2. Cæteq̃ Doctores ad stabiliendu ea inquiunt, ut ima à mediis, et est cor-
pora sublunaria à Celestibus: media à summis, id est celestia ab Intelligentijs mo
uentur. Nec est qd ab hoc numero Primũ Mobile excipiat cum uniuersali ex qua
ad statũ Naturæ attinent, nec illud vitæ excedat, ne sacrificet Deo. Cæteru inte
sua effendat bonitatem, ut terrenorũ creatorũ opera exequi: imo cuncta
negotia alionũ ordinibus, quatia sunt quæ ad illustrandũ in terris exercendaq̃
voluntatẽ spectant, tanq̃ Intelligentijs, quam hominibus pro suo modo deseruata
sit habeat. Posterior in de patet, qa Deus ꝑ se immediate per se efficax ocũ determinat
effectus, quos causis 2dis effectricibus præstant: cum ipse eo ipso vim et efficacitatem ex
cellentiori modo in se contineat. Deinde qa eiusdem est, ac inquit D. Thom. 1.
parte. quæst. 104. art. 2. in ductione formæ, ac materiam præparare, modo quo for
mam sequitur tribuere: atqui Deus ꝑ se citra compositũ causæ 2dæ formam imponit
in materiam immediate: ei potuit si uellet quemlibet modo imponere et se efficere.

Quid est potentia dare formam, priusquam materiam.

Conclusio 2da Primum Motor nempe Deus cum Intelligentia mouente Primum
Mobile, ad illam mouendam immediatione virtutis et suppositi concurrit. Liquet
inde constat, qa virtus diuina non est aliunde communicata, quam potius ab ea
creata virtute à Deo effluxit, alq ea pars à virtute creatrice, ab Deo quæ à virtute
fluit. Posterior hinc liquet, qa inter Deum et effectum rei creatæ seu mouendam Mam
corpus cælestes non est interme diũ aliquod suppositum, præter Deum et Intelligentiã
cum tota Deus quam Intelligentia, dum motus producunt, ad suam substantiam
immediate sunt Primum Mobile qd mouetur cum ipsa motus productione immedi
ate attingant.

ARTICVLVS TERTIVS

Veritas huius est in dicta sphæra stellis. Primum Mobile, à Deo ut sua à Causa efficaci
immediate moueri.

Quod totum in re proposita scripsit non tacto alicui ꝑt. Alexander Aphrodiseus.
lib. 8.

lib. 8 Phys. D. Thom. lib. 12. Metaph. ad 36. text. 39. Greg. in 2do. d. 37. 1. Quæst. 1. Art. 2. Soncinat. lib. 12. Metaph. Quæst. 39. alij q̃ nullã putant ex opinione Platonis primũ orbem effectiue immediate à Deo moueri. Primum q̃ Arist. in lib. 8. Phys. ex natura primæ sphæræ. Vnum primũ respectu motus ad vnitatem reducit. Vnde q̃ ex vna prima origine connexionis nihil Intellig. causæ nunc cum inicit. Deinq̃ inter eas Deũ recensuit, vt constat ex lib. 12. Metaph. Cap. 8. text 48. Quo fit vt etiam Dulth quærãt dedicat motũ vnig primi circ. 3o. q. 1d circa lib. 8. Phys. Cap. 6. text. 84. Supremus globus qualitercũq; in totũ vertigine agit. Deũ imitari dicit, q̃ eius modi motus absolutissimus. 4to. q. apud illum Primus Motor est ens nullatenus compar. etq; ad eius imitationem cæteri motus nos sese efficiunt, et illius perfectionem, quo ad possunt, imitari. Quod ut solũ Deũ respicit. Quare apud Scotũ Motor primus Mobile. et Deus nostri q̃m distinguuntur.

Contra alij sentiunt Scotũ citandus esse Deo motũ primã sphæræ, non ut causam immediatã efficientem, sed vt mouentem moto metaphorice, hoc est tanq̃m finem ad imitandi grã Intellig. causa primum orbem connectit. Id ex eadem doctrina Scotũ lib. 12 Metaph. Cap. 7. text. 38. Cum asserit Deũ mouere primum orbem, vt id q̃ amatum. non q̃ dicta mouet non efficienter, sed vt finis mouet. Alij huius opinionis est Aut. citata lib. 8. Metaph. Cap. 6. D. Bonauent. in 2. dist. 14. Quæst. 1. Articul. 2. Scotus in Quodlibetal. Quæst. 2. et lib. 12. Metaph. ad text. 44. Hal. Necnon in 7 tractatu de æternitate mundi Quæst. 4. alij complures.

Cæterum hanc controuersiam ita expedimus, primum nostram circa partem pro Babilonia de re percipienda posse aliã quãdam in hac re sensisse Autor. Priorem in illis positionibus confirmandis ita tamen, vt aliis postea aliud tradere. Nam hoc illo in tacto ex lib. 12. Metaph. Cap. 7. text 38. non asserit Deum ut amatum duntaxat mouere, sed mouere ut amatum, et appetibile primum finem quã mouendi via non excludit effectricẽ causã motionem, ut est principium.

ARTICVLVS QVARTVS.

Obiectorum dilucidatio cum duobus Corollarijs.

Contra assertionem primã posteriorem primum adducit obiectum Aboulense Quæst. 1. Moty quãdiu in perfectione est, ne potest actu esse in potentia: Ergo Deus nullum corpus immediate mouere potest, quia aliquis actus diuinus esset imperfectus? Ego Quamuis motus quãdiu fuit imperfectus ex parte eius in quo fuit, id est in mobile motum, perfecto tamen fuit motus adæquatus

eidem

contra pfectionem. Nec ô ois actionem Diuinam, Motum aut aliquid, qd motu fit quid imperfectum, aliquin nec Materiam Primâ adesse, quâ adeò imperfectâ & despicatâ Natura ipse vt caue vide, Ne intrò appellationis sint dignati

Materia Prima est deformis & imperfecta

Obijcies 2do. Virtus infinita qualis est Diuina motui puncto correspondet, vt docet Doctor lib. 2. Phys. cap. 6. cer. 18. Ergo infinita pro portione excedit qualitatem finitam cuiuscunq; creaturæ: Ergo cum ois motus naturæ sua specie requirat, nullus à Deo esse potest?

Resp. Deum eo ipso quo potuit virtutem infinitam, si in magnitudine esset effectum motum in instanti, ge tunc necessario totam suam vim motiuam effundere: at in Deo alia est ipsa, quæ intellectus & voluntatem operata: nam pro captu & indigentia rerum suâ potentiâ operari modum adhibet.

Mens & Intellectus & Voluntas operata

Collige ex dictis Primum motorem ex vera sententia Motum Primum Mobile Intelligentiam, atq; adeò metaphysicè, et vt prima, ge Ipse Intelligentia motus illo deficerat assimilari aliquo modo perfectioni Diuinæ Intellectionis vt dictis Motus potuit efficiunt & immediatè, id est sine corporeo alicuius alterius Intelligentiâ.

Corollarium 2am.

Collige 2do Nullam rem creatam & quæ Deo coexistit, aliquo posse immediatione virtutis, quamuis si vna cum altera conferatur possit: sequitur ergo ab vtraq; quem & modum à ita & virtutem operandi accepisse à Deo tanquam à Primo Fonte totius Esse cui orthodoxa fides infinitam potentiam ac virtutem tribuit: supra quem nihil: sine quo nihil: in quo continentur quæcunq; in se ipsis Esse habent: cui omnia comparata adeo infra sunt, vt non esse videantur: qui est principium & finis ex quo omnia: per quem singula ad quem omnia: cuius est vera æternitas, æterna veritas, æterna & vera charitas: à quo est ois bonitas naturæ & gratiæ: ditans vitâ: quem qui cognouit scit sapienter: qui & bibit pie: qui intuetur beate. Cui sit laus & honor in omnem æternitatem.

Amen - Amen.

Ad complendum desiderium fausto omine peragentis Ordinem Sacrum Ioannes Hyacinthus Pro tunc officio Decretalium transiit ad facultatis fungentis. Hyemali Commutatione in Anno currente 1686.

PRÆFATIO
In Libros Paruorum Naturalium.

Aristoteles ut erat in omni doctrina perfectus, et omnibus numeris absolutus vir, ita quamuis non nisi perfecte absolutæque tradere solebat. Quare etiam cum de rebus physicis tractationem admodum exquisitam ac uberem suscepisset, et multa generabilia, his item subiecta tradidisset; etiam de rebus animatis doctrinam reliquit quam ut consumatam redderet, hæc ei Parua Naturalia complementi, uel (si magis hoc placet) consectarij alicuius instar adiuuerit, in quib. admirabilis artifex multa captam communem excedentia, nonnulla autem naturalis ingenij vires exuperentia, qualis videtur esse diuinatio de Insomnijs. Oratio vero diuinus Philosophus grauissimo naturæ interprete dignissima, felicissime ac ingeniosissime perficit. Hoc itaque opus adeo præclarum antequam nos explanare aggrediemur, aliquas quasi proteorias breuiter perstringemus. Primo quidem ordinem et locum huius operis inter libros physicos inquiremus: 2do ratione Inscriptionis indagabimus: 3o Subiectum constituemus: 4to Utilitatem huius percensebimus: 5to Economiam seu partes operis referemus.

Ad quam Physicæ Partem pertinent hi libri.

Pertinent hi ad illam phisiologiæ partem, quæ tractat de Animalib. quam græci vocitant, octingenta talentorum, quæ vult tantas impensas fecerat Magnus Alexander, ad obseruanda et inuestiganda Animalia de quib. ibi doctrina traditur. Post libros igitur octo Artis locum habent libri de Cælo et de Elementis, ut sunt partes mundi. Sequuntur libri de Generatione et Corruptione, ubi quoque agitur de Elementis ut sunt mistorum materia. 4tum habent locum mista imperfecta, dicta Meteora: 5tum. Mista perfecta Mineralia. de quib. Artis 4to Meteororum: quamuis aliqui putant opus hoc fieri de Mineralibus interijsse. Tandem erunt hos omnes sequuntur libri de Animalib. in quinque classes distributi: in lam reponuntur libri 10 vel 9. (nam de decimo multi ambigunt sitne is adiungendus) de historia animalium in quibus historice describit animalia Artis, ea cognitione quæ sensu duce habere poterant. In 2do libri de Partib. animalium

malium ubi iam rationes inquirit, cur sit partes constitutae sint
variorum animalium. Patet hoc ex initio primi Cap. de Partib. ubi
Aristoteles sic loquitur. Ex quibusnam et quot numero membris
singula constarent animalia in libris historiarum qui de his a
nobis scripti sunt planius explicatimus. nunc quas ob causas
ad hunc modum quaelibet sese habeant consideremus. Ex his ver
bis collige libros de historia Animalium non esse scientificos, et
ratio est, quia ibi nullis demonstrationibus solis autem rationibus utitur Ar
teles: quod etiam ex vocabulo patet τῆς ἱστορίας. historia namque sciat
narrationem. Unde et Plutarchus τὰ ἱστορούμενα, vocat memoriae
prodita seu narrata. Collige 2do de partibus animalium libros
iam cadere in scientiam, quia hic inquirunt causae, ut clare inda
cat Aristoteles loco citato, item in fine libri de motu animalium. Talas
et reliqui sunt de rebus animatis. In 3a collocante de Incessu
animalium libri, in quibus iam agitur de partibus, motui, seu incessui
accommodatis, ratio huius ordinis est, quia enim inter partes animalium
sunt etiam illae quae deferunt animalia, merito igitur traditam doctrinam
de partib. tractat de ijs quae pertinent ad Incessum. In 4ta. Libri
de Anima locum habent, patet hoc primo ratione, quia postquam tractavit
de materia, tractare quoque debuit de Forma id est postquam tradidit
doctrinam de Corporib. et partib. Animalium, debuit etiam tradere
de ipsamet Anima. Patet hoc 2do ex verbis Aristotelis. lib. 4 de In
cessu animalium. ubi sic. De partib. igitur cum alijs, tum ijs quae
ad incessum animalium faciunt, hoc se habet modo, his autem sic
determinatis, proximum est de Anima contemplari. Ex quo etiam
textu, manifestum est post libros de partibus. libros de Incessu lo
cum habere debere. Dices at prius utique agere debuit de Forma quam
de Materia, et haec illius dispositio est recta. Antecedens. Aristoteles in
libris octo prius agit de Forma et eius contrario, videlicet privatio
ne postea ab his descendit ad materiam, et quoque hic prius erat
agendum ~~[illegible]~~ de Forma quam de Materia, id est. prius de Anima

quam corpore

quàm Corpore. Et negando Antecedens. Ad confirmationē autē dicto supposito hoc pacto habito, ordinē ītē doctrinæ sumi debēte à factionibus, non ītē à constantionibus dico ēt quod Aristo in octo libris Physicorum egit primò de Forma, quàm de Materia, qz Forma ibi erat notior quàm Materia, materia namq; considerata ibi nuda potentia, iam autē hi, qz id quod representat materiam, corpora ītē animalium cum suis partibus qz sunt longè notiora suis formis, quippe illa sensibus exposita sunt, ideo meritò Aristo primò hīc de illis, postea de formis suscepit tractationem. In 5ā ē ultima classe reponuntur Parua Naturalia, patet hoc primo ratione. postqm in absoluta ē doctrina de partibus singulatim, agendum erat de passionibus earundem partium, quod hīc Thus pergit. Patet idem 2do ex textu ipso Aristotelis text. 1. de Sensu, ubi inquit se debere agere, de affectionibus Viuentium, tum propriis, tum communibus, postquam egit de partibus separatim.

Dicat libri 5 de Generatione Animalium quare inter hos non connumerantur. Et. grauem ē disputationem inter bonos authores, an debeant insertī inter parua Naturalia, de qua cum dispositio operis constituta agendum est.

Inscriptionis Ratio.

Duplex ē Inscriptio horum librorum: alia vulgaris: alia Aristotelica. Aristo sit inscribit de Anima et Corporis operationibus communibus: atq; huius causa patet euidenter ex proximè præcedenti. Protocna, cum ēt egisset de corpore postea agit de Anima: bono ergò ordine pertractatis illis vult agere de affectionibus, vtriusq; communibus, q vō est perfecta ēt cuiusq; rei cognitio, cùm fit in cognitione principiorum et propriorum accidentium. Quare ita hīc proprīa tractat, q illa in superioribus contemplatus est, ut ītē postea de Animalibus scientia haberetur. Alia est Inscriptio huius operis ab vulgata, et nullo quidem authore certo tradita, verum in scholis recepta, qua hos libros Parua Naturalia, maximè propter hanc rationem, qz isti libelli sunt per exiguī molis et adeò parui, ut pote qz vix aliquot chartulis singuli constent. alij dicti ēt Parua Naturalia putant, qz in his continentur consectaria, seu Corollaria, ex libris de Animalibus, qua magna ēt non possunt. Nonnulli etiam reperiuntur qui per antiphrasin inscriptionem ēt intelligendam dicunt, ita ut cum Parua vocentur Naturalia, intelligendum ēt magna ~~ita~~ propterea qz hīc exquisita quædam de

rebus

rebus naturalibus traduntur atq; qui hanc rationem expendit videbit eandem in eorum non esse contrariam. Imo in sensu & modum explicationis. Nam si parua dicuntur non nisi propter suam paruitatem & exiguitatem in mole seguita ut non sint parua in proportione & natura quae etiam erit aut homo & parvus mundus respectu totius qui vocatur Macrocosmos, ita propter eadem & connexionibus cum quibus ipsum tanquam quemadmodum est in magno mundo superioribus subiecta sunt inferiora: ita in parvo mundo in homine ut inferiores tractentur subiici debent superioribus. Itaq; homo & parvus macrocosmos respectu multo & quantitatis, si eos consideres excellentiam eius longe est maior, & excellentior. Sicut idem de his libellis, non minus libenter quam nescio pronunciandum illos cum sint modo parvuli dignitate & natura esse permagnos. ut patebit in explicatione.

SUBIECTUM

Duae sunt primaria de subiecto horum libellorum opiniones. Altera quae dicat esse hic subiectum Astrologiae & affectiones, tam viventibus ortis, quam animatis conuenientes. Altera vero dicat esse corpus animatum ratione dispositionum corporalium quae sequuntur ad passiones Animae & corpori: atq; illa prior opinio bis rationibus fulcitur. 1ma. Quod Parvorum Naturalium denominata à communibus affectionibus & Parvorum Naturalium subiectum est. Affectiones communes. Antecedens & ipsa patet, ut patet ex ratione descriptionis. Consequentia. Quia denominatio sempar debet esse in facultate. a.notatione. de subiectum in scientia & ortis alijs nobilis & subiectum id est debet prius fieri & denominatio. 2da. Quia esset ergo animatum subiectum, sequeretur idem esse subiectum Parvorum Naturalium, quod & libri de anima. Consequens falsum, & quod sequitur. Consequentia. quia hoc subiectum statuit prae ortis. Falsitas, non esset enim distinctio inter libros Parvorum Naturalium. & inter libros de Anima? Principalis agitur hic de communibus affectionibus & communes affectiones sunt subiecta esse ista quaestio determinata supponendum est primo subiectum in scientia non debet determinari & tractari, hoc satis expresse I. Posteriorum cum subiectum debere supponi seu probari asserit. Et huius est ratio quia intellectus subiecti est authoritas intellectionem ea de distinctio, ut subiectum tanquam notum supponatur: intellectio vero ad ea tendit quae ut ignota

demonstrentur.

demonstranti. V.G. Qui vult scribere tractatum de Rosa hic et ipsum subiectum et intentionem subiectum quidem ipsam Rosam, intentionem vero proprietates et accidentia Rosae quae debent investigari. 2do supponendum ex Aristotelis lib. 1. Posterior. qui subiectum sit esse considerandum praecipit ut eius principia, partes et passiones cognitas habeamus: hoc autem propterea quia omne subiectum debet in sua natura maxime cognosci per suas operationes sive passiones. haec namque produxit naturam cuiusque cum sint propriae. Supponendum 3o Unum idemque subiectum potest esse in varijs scientijs, modo addatur aliqua ratio formalis distinguens eadem subiecta. V.G. Moralis Philosophia considerat hominem, Medicina hominem. et conveniunt materiali obiecto, sed illa ut moribus bonis vel malis praeditum; haec vero ut morbo vel sanitate affectum, et sic de caeteris. Ex his infertur conclusio 1ma. Affectiones communes Animae et corporis non possunt esse subiectum horum librorum. Probatur 1mo. Illud subiectum in scientia aliqua nequit statui in quo passiones desiderantur: sed huiusmodi subiecti in parvis naturis desiderantur passiones, ergo passiones nequeunt statui pro subiecto. Maior clara est ex 2da hypothesi. Minor. Passionis non est passio ergo quia hic statuuntur passiones pro subiecto harum passionum non possunt dari aliae passiones. Antecedens patet ex Aristotelis 1. lib. Poster. ubi dicit quod qualitatis non est qualitas. deinde hoc patet ratione, sic enim esset processus ~~esset~~ in infinitum daretur passionis alia passio. Probatur 2do. Subiectum in scientia non debet demonstrari per causam, sed hic communes affectiones demonstrantur, ergo non sunt subiectum. Maior est plana ex prima hypothesi, minor declaratur nulli enim potest esse dubium qui hos inspexerit libellos hic enim causae inquiruntur iuventutis et senectutis. Somni et vigiliae vitae et mortis. Probatur 3o. sicut proprie passiones unius cuiusque generis et speciei animantium, aut plantarum, non sunt subiectum librorum de Animalibus. ita passiones convenientes omnibus animalibus aut pluribus et omnibus viventibus aut pluribus.

quae

quae hic tractantur non possunt esse subiectum. est autem primum ut ex illis libris patet, ergo est 2dum dandum. Conclusio 2da. Subiectum Parvorum naturalium est corpus animatum quatenus in se continet dispositiones corporeas, quae requiruntur ad passiones corporis et Animae. Probatur 1mo. Illud esse debet subiectum in aliqua scientia de quo supponitur Quia est et Quid est. ut patet ex Aristotele in libris Posterior verum sic est in praesenti, ergo hoc est subiectum. Minor Est enim evidens esse corpus animatum quod dicitur Quia est, item notum est Quid est, videlicet quod componatur ex Anima et Corpore, et quot inquirantur passiones et operationes corporis animati, vegetativi sensitivi, et motivi secundum locum. Probatur 2do. Omnia quaecunque hic traduntur bene revocantur ad hoc subiectum, ergo non est aliud requirendum. Antecedens quia inter subiectum et scientiam cuius est illud subiectum debet esse utriusque talis simetria, ut neque excedat subiectum, neque excedatur ab eadem, et hoc est quod dicitur subiectum adaequatum, atque hoc tale est, ut patet inspicienti, ergo non est aliud quaerendum. Probatur 3o ex verbis ipsius Aristotelis qui statim initio libri primi inquit dictum iam est de Anima, dicendum est de animalibus et cunctis viventibus, item considerandum sunt operationes tum animalium propriae tum viventium communes, in quibus verbis clarissime Aristoteles videtur dicere considerandum esse corpus animatum ratione affectionum in corpore spectatarum. Ad argumenta in parte contraria sic respondetur. ad primum negatur consequentia. ad probationem consequentis dico quod cor non est vera universalis, libera est demonstratio scientiarum. Ad 2dum negatur item consequentia. ad probationem dico quod potior est sententia eorum qui tenent animam esse subiectum librorum de Anima, vel dico corpus animatum posse esse subiectum de anima librorum et parvorum naturalium. sed ratione diversa, nam de Anima est animatum, secundum quod animatum, hic vero ratione dispositionum requisitarum ad operationes, solutionis huius ratio patet ex 3a hypothesi; ad 3m negatur consequentia, quia nos hic intelligimus subiectum

non principale sed adaequatum.

Operis Dispositio.

Huius opusculi libellos Octo constituimus. 1us est de Sensu et sensibili: 2us de Memoria et Reminiscentia: 3us de Somno et Vigilia: 4tus de Divinatione per somnia: 5us de Motu animalium: 6us de Longitudine et Brevitate vitae: 7us de Iuventute et Senectute: 8us de Vita et Morte, qui ab aliis solet inscribi de Respiratione, eo quod ibidem de ea agatur. verum quia maxime praecipua tractatio de Vita et Morte, forsitan melius eo titulo donabitur quam si inscriberetur de Respiratione. Quamvis autem in singulis libris poterit ratio reddi ordinis tum et hic breviter indicanda est nobis ut videamus, non temere esse sit dispositos.

Sciendum itaque agere hic Aristotelem primo quidem de affectionibus animalibus, primo de Sensu et sensibili, de Memoria et Reminiscentia: de Insomnijs: de Motu animalium, postquam autem haec pertractabit de affectionibus viventium in communi docebit. videlicet de Longitudine et brevitate vitae: de Iuventute et Senectute: ad extremum de Morte et Vita. Quare autem primo de affectionibus animalibus, postea de affectionibus viventis agit, haec est ratio, illae enim affectiones sunt magis intimae animali, quam haec, quae etiam ad quodvis viventes pertinent, atque primo de sensu et sensibili agit, siquidem sensus maxime est necessarius animali per sensum enim est animal: quia vero a sensibus pendet Memoria et Reminiscentia omnis, ideo 2do loco de his affectionibus instituit doctrinam. Cum vero sensus non semper est in opere, sed aliquando quiescit et ligatur, ut fit in somno, ideo loco 3o de Somno et eius opposito Vigilia, causas utriusque indagando, quia deinde varia contingunt in somno insomnia, ideo 4to loco de his disputat, an nimirum talia somnia possint esse signa rei futurae, quem tractatum inscripsit de Divinatione per somnum, et quoniam motus animalis ad conservationem est maxime necessarius, ideo 5to loco agit de illis. His determinatis sic de affectionibus communibus cuique viventi agit, ideo loco 6to tradit doctrinam continentem causas longitudinis et brevitatis vitae, postea quia haec longitudo habet suas partes, ideo de illis agit

nimirum

nimirum in libro de Iuventute et Senectute. Tandem quoniam his aetati-
bus animalia viuunt, ideo agit de vita, et de ultimo termi-
no rerum, nempe Morte ultimo loco tractat. Qui liber etiam de
respiratione inscribitur, propterea quia etsi non omnium animalium, prae-
cipuorum tamen vita pendet ex respiratione.

Dices 1o Universalia primo debent tradi particularia vero et minus
communia subsequi, et Aristoteles priusquam debuit agere de affectio-
nibus viventis, quae sunt communiores, quam animalis? Respondeo In essen-
tia rerum cognoscenda esse id verum, ut primo tradantur universalia, post
particularia, hic autem quia sola accidentia considerantur seu affectiones
ideo non fuit necessarium primo de communibus affectionibus quae sunt
viventis agere.

Dices 2do, quod causa sit quod Aristoteles et in lib. 3 de Anima, et in lib. de In-
cessu animalium cum de motu tractasset de eodem hic quoque velit
disputare, cum eadem bis vel ter iteraret tautologiam sapiam?
Respondeo Procul esse omnem tautologiam ab Aristotele, quod vero dicitur pluribus in locis
cum egisse de motu, sciendum factum id esse diversa ratione, in 3o
namque libro de anima motum animalis considerat, eo fine, ut per eum
ad cognitionem motivae facultatis efficientis motum deveniamus.
In libro vero de Incessu animalium contemplatur motum ut cognoscantur
organicae partes ad motum requisitae, tandem in libris Parvorum Natu-
ralium agit quoque de motu diversa ab illis prioribus ratione, nimirum ut
motus est operatio.

Dices 3o Utrum libri de generatione animalium quemnam locum habent?
Respondeo esse plerosque qui velint, ut hi connumerentur inter Parvos Natura-
les, nos tamen illorum malumus sequi sententiam qui ante libros de Anima
immediate post libros de Incessu animalium, hos 5 de genera-
tione animalium collocant. Primo quidem propterea, quia cum sint cognitae
partes animalium in superioribus, totius quasi corporis cognoscendae
erat ratio, motusque investigandus, originis talium corporum, deinde quia

animalium

animalium generatio quamvis pertinet ad animam, magis tamen quodam modo ad corpus videtur pertinere. In generatione enim manifestiores sunt effectus corporis quam animae. iam autem nullus negat ante libros de Anima agendum fuisse Aristoteli de materia, id est de corporibus animalium, praeterea fuisset aliquid confusionis si isti quinque libri de animalium generatione inter parvos naturales conserentur. prius namque consequentia generationem determinasset ut doctrinam de sensu, de memoria, de somno, item de motu animalium.

Vtilitas Tractationis.

Vt omittamus praestantiam et iucunditatem doctrinae huius. Quid enim dignius est homine quam ea quae ad illum et affectiones eius pertinent perscrutari, quid item iucundius, quam circumsistentes se passiones indagare, et quare quaeque sit ratione constituere, ut inquam haec omittamus gravissimae sunt utilitates quae possunt haberi ex cognitione eorum quae in his libris octo ab Aristotele traduntur. Inprimis autem certum est nisi aliquis physicus hanc de affectionibus scientiam penetrarit, in cassum hunc omnes libros physicos antecedentes pervolutasse. Quid enim prodest principia illa universalia rerum naturalium intrinseca materiam vidit et formam in universali nosse, nisi totum hoc eo referatur ut passiones et affectiones corporis sentientis cognoscantur, cum etiam et in particulari animali propriam materiam cognoscere parum sit, nisi etiam operationum quae fiunt per eas partes notitia habeatur. Ex sermone cum etiam passiones et affectiones sua subiecta solent demonstrare. Deinde ex his libris facile suarum nugarum tum illi divinatores de longitudine et brevitate vitae, tum interpretes somniorum, in quorum etiam censu est Cardanus, qui aliquot volumina conscripsit de somnis, non tam fultus rebus, quam nescio quibus nugationibus, neque enim reddit causam quare hoc in somnium portendat id quod ille asserit, nec quo pacto id fiat declarat: proinde longitudine et brevitatem vitae non ex chiromantia, neque somniorum interpretatione, nec ex Cardone, sed ex Aristotele hic quo potuit ratio naturalis pertingere discas, tandem facultatis medicae studioso, olim vero futuro mor-

tis

tis triumphatori quehomenter cognitio rerum harum his libris contrarium
è necessaria, ut ipse liquido testatur Aristoteles in fine operis huius, ubi ele-
gantissime Physicam cum medicina copulat, et utramque vicissim a se
praesidia petere, imo eam sine illa nullam esse disertis verbis testatur.
Verum non tantum medicis, verum etiam ipsis Theologis has res cognoscere
quas hoc opus complectitur, est apprime necessarium, cum propter alia, tum
ut vim humanae naturae prospiciant. Unde etiam doctores S. gravia et gran-
dia de animi facultatibus conscripserunt volumina, non autem in Theolo-
gia terminat suas utilitates haec scientia, nam etiam operae pretium
est, Ethices et bonorum morum studioso, huius operis intelligentiam habere, ut
ea intelligat quibus munus naturae ad recte agendum impellatur, et quibus
retardetur, ut somno nimio.

LIBER PRIMUS Paruorum Naturalium.

PRAEFATIO

Communiter prolegumenis institutis quae simul ad omnes hos libellos pertinent, consti-
tuenda quoque sunt, quam brevissime quae sigillatim ad singulos spectent, et uni-
uscuiusque sint peculiaria. Quare libelli huius, quem primum ordine fecimus pro-
legumena absolvemus, si de ratione inscriptionis, et de subiecto, tandem de
divisione in certas partes determinaverimus.

Ratio Inscriptionis.

Quanquam sunt qui volunt libellum hunc inscribi de Instrumentis omnium sensuum
et sensibili, eo quod etiam de his tractat hic Aristoteles, tamen magis arridet vulgata
illa inscriptio de Sensu et Sensili, id est de sensatione, sive de actu sentien-
di et de obiecto, quod sensu percipitur, et sensibile vel sensile vocatur. Et ratio
est huius apud Aristotelem namque liberae sunt et arbitrariae librorum inscriptiones
aliquando a toto subiecto, aliquando a parte aliqua, aliquando a nulla desumuntur.
Nulla enim est necessitas quare debeat immutari pervulgata haec inscriptio, siquidem
etiam ex hac parte totum illud intelligi. Ubi enim sunt sensus et sensibilia.
Illic quoque necessario sunt et organa sensuum.

Materia.

Materia Libri Primi

Corpus sensibile pro obiecto huius libelli statuendum est. Imo ro hoc etiam supponitur in praesenti volumine: Ro 2da quia hic partes et affectiones corporis sentientis demonstrantur. Partes sunt 5 sensus: affectiones autem, sive operationes actus sentiendi, ut videre, audire. etc.

Deces atqui de his Aristoteles videtur egisse in libris de Anima! Rs cum Zabarella sensum et ipsum corpus dupliciter posse accipi, aliquando pro actu primo, id est pro facultate, quae est apta nata sentire, aliquando pro actu 2do, sive quod idem est pro ipsa operatione potentiae sentiendi, nimirum pro sensatione. Itaque primo modo ab Aristotele in libris de Anima corpus sentiens est consideratum: 2do autem modo pertinet ad considerationem quae hic in libris constituitur.

Libri Primi Divisio

Praeter proaemium quod prima parte capitis primi continetur in 3 partes libellus hic commode sit dividitur. In prima parte de instrumentis seu organis sensuum, usque ad finem 2di capitis agit. In 2da parte de obiectis sensuum, et de sensibilibus cap. 3o. quo ad finem usque 5ti; Tertia pars dubia quaedam circa hanc materiam emergentia continet, quae ibi resolvuntur, cui penultimum et ultimum caput est consecratum.

CAPUT PRIMUM.

Quatuor sunt huius cap. partes. In prima est generalis totius operis propositio: In 2da eiusdem specialis explanatio: In 3a probatio: In 4ta de sensuum necessitate disputatio.

Cum de anima in se. Prima pars est proaemialis, continetque conclusionem talem dictum est de Anima in se, dicendum iam venit de communibus et proprijs affectionibus Animae et corporis, tam in animalibus, quam in viventibus. Ro huius conclusionis non reddita, quia est obvia. Cum enim in antecedentibus libris de principijs intrinsecis, unde de Materia et Forma determinasset, etiam illi determinandum erat de passionibus. siquidem rei perfecta cognitio fit, et noticia principiorum internorum et passionum, ut in proleguminis diximus. et cum de corpore in libris de historia Animalium, de partibus, de Incessu

de generatione item animalium egisset, deinde de anima in libris tribus, consequens erat, ut ageret, de communibus animae et corporis passionibus quod in hoc opere praestabit.

Nota autem Nullam esse contradictionem cum in conclusione sit mentio, propriae et communium affectionum, dicuntur enim propriae ratione Animae, quia haec illarum est principium. Communes vero ratione corporis quia non exeunt in operationem sine corpore. Nisi etiam forte velis communes intelligere, quae accidunt Animali et Viventi; proprias quae tantum animali: verum prior interpretatio videtur esse communior.

Plane tam communia. 2da pars in qua quae sint illae communes et propriae affectiones, inductione ostendit, dicens, quasdam esse solis animalibus communes, quarum aliae pertinent ad sensum et memoriam, aliae ad motum ut Ira, cupiditas, gaudium, dolor. Ratio quia proximum principium motus est appetitus sensitivus, qui dividitur in Irascibilem et concupiscibilem cupiditatem, quibus gaudium et dolor solent esse comites. Itaque effectum possunt pro Causa, Iram et Cupiditatem pro Motu. Quasdam vero quae etiam et solis insunt animalibus, sed non ita principaliter, ut illae priores, vel quibusdam tantum, vel omnibus viventibus; atque harum posteriorum sunt coniugationes quatuor. Prima earum quae soli et omni insunt animali, ut Somnus et Vigilia. 2da quae omni, et non soli, ut Iuventus et Senectus. 3a Earum quae soli et non omni animali, ut Spiratio et Inspiratio. 4ta quae omni viventi, ut Vita et Mors. Atque de his sibi dicit agendum esse in sequentibus. Ut his facile videre quisque potest Aliam nolle inter hos connumerare libros de Generatione animalium. Cum tamen liber de Motu ab eodem interseratur.

Dices primo. at liber de longitudine non memoratur ab eo? Respondeo In eadem classe reponi, in qua reponitur Iuventus et Senectus.

Dices 2do. De Sanitate vero ad physicum ne etiam agere pertinet? Respondeo Aliis id pertinere ad ipsum probatque primo ratione. Ad quem pertinet consideratio corporis viventis, ad eundem Sanitatis et aegritudinis: sed ad physicum: ergo. Maior. Quae non sunt viventia neque sana neque aegra sunt.

sunt, et quae sunt viventia vel sana, vel aegra erunt, et qui consi
derat viventes, considerare debet sanum et aegrum. Minor patet
tum quia corpus mobile est subiectum physicae, quale etiam est viventes
tum quia animae notitiae est physici, pro quam vita est. Probat 2do dicto
communi, quia ubi incipit medicus, ibi desinit physicus, et aliquando
physicus ea quae ad Medicum pertinent, tractare potest, praesertim pri
ma considerando principia, et sanitatem et aegritudinem potest consi
derare. Quod autem omnia. 3a pars in qua percensitas operationes
in parte 2da probat ad Corpus et Animam simul pertinere, neque fieri
eandem posse absente corpore tali argumento. Quae ad facultatem sen
tiendi pertinent animo simul et corpori conveniunt: sed omnes illae affectio
nes sunt tales: et ratio. Minor illustrati inductione. Nam operatio sen
sus de qua hic aget Aristoteles omnino est coniuncta cum sensu. Memo
ria item sequitur sensum, Motus etiam fit pro sensum, nam quae sensus
censet prosequenda vel perfugienda, ea motu consequimur, vel effu
gimus. Somnus item est affectio sensuum, similiter et Vigilia. Iuventus
vero et Senectus. Longitudo et brevitas vitae sunt habitus sensuum. Deinde Inspi
ratio et Respiratio: Sanitas et Vita, sunt custodiae et Conservationes sensuum: de
mum Mors et Morbus privationes eorundem; et non potest esse dubium, omnes has af
fectiones pertinere ad facultatem sentiendi. Maiorem claram esse dicit, Ratio
ne et praeter rationem. Ratione quidem, quia facultas sentiens, est propterea
ut exerceat sensationem: iam autem non exercebit sine organo corporeo, neque sine
obiecto corporeo, et ad facultatem sentiendi, non Anima tantum, sed etiam Cor
pus pertinet. patet id etiam sine ratione per experientiam. Nam laeso organo
laeditur, et non amplius operatur sensus.

Verum de Sensu. Quarta cap. pars, in qua vult agere particulatim de sen
sibus, ut organa eorum investiget in sequentibus, agit autem de his ut sunt
magis vel minus necessarii. Quare est conclusio 1a. Tactus et Gustus

Tactus & Gustab. necessario insunt animali. probata

Animata sunt per sensu animalia que sentiunt. gaudent

necessario requirunt in quibus animali, tam perfecto, quàm imperfecto. perfecta sunt quæ gradiuntur & mouentur. gaudentq; sensib. Imperfecta aut qualia sunt. Zoogrita, quæ videntur plantis animantes siue plantæ animalia appellat. eo qd medium inter plantas & animates naturam habeant. Nam sentiunt quidem sensu tactus, verum non audiunt neq; uident, neq; audiunt. Probata de Tactu, ratione quam affert lib. 3 de Anima. Qz sensus tactus est, qui percipit ea quæ ad compositionem vel refectionem animalis deinde est principium sensuum, in quo idest fundata reliqui, & in quibus animalium tactus requirit. Sequella Q non diuersa ab, aut est & sensum, tactus aut & sensuum primus. De Gusta vo. Q Animali & necessarius cibus, & Gustus quo discernat utilem & noxium cibum.

Textus, at uersa de somno dicit solos animalia imperfecta carere gusto! Et solem hic loqui de Gusto perfecto tm, hic vo loquit etiam de imperfecto, qualis est in Zoogritis.

Conclusio 2da. In animalibus perfectis. Visus. Auditus. Olfactus. requisita ad conquirendas vitæ necessaria, pertinentq; ad bene Esse Vg. Lupus si esset sine his sensibus, existeret quidem absque tpe, sed misere viueret, neq; diu duraret. Quare oculus siue olfactus, siue balatum audiat. Bus oculis videat, continuus in sequita eam, ut se conseruet.

Conclusio 3a. Hominib. Visus & Auditus necessarij sunt, non ad naturæ mutuæ conseruandæ, sed etiam ad scientiam comparandam. Nã q ipsi sensus è natura cognoscere, ut rationabili cognito quæ è boni differentia. cognoscit & homo. Qd aut hi sensus differentias percipiant, patet q visus colorum, auditus aut sonoz diuersi, differentias percipere possunt.

Conclusio 4ta. Visus magis & se confert ad scientiam. Auditus do magis & accidens. Error pars probata. Nisi diuersa corpora, tam superna quam inferna cognoscerent. plurimas percipit differentias & se: Auditus vo pauciores, ergo visus plus & se confert, quàm auditus ad scientiam. Antecedens. Oculus videt in quantitate figuras oculi, in qualitate colores oculi.

in motu

in motu sursum, deorsum, à ponte, à tergo, dextrorsum, sinistrorsum, tum stans et sedens:
auditus vō, ob soni percipit differentias, qui in pauci mest vocibus, et locis, quam pauci
bus, ō visus q se plures cognoscit, quam auditus q se. Latinior pars probat. Q
auditus magis conferat, quam visus licet q accidens: q ob nos docere facit, et ser
mo alienus non q se id est q differentiam soni, sed ut ob consistat ex vocabulis
et vocabula sunt nota rerum, ergo sit q accidens auditus longe magis confert
ad scientiam. Do hac conclusione missa Corollarium primum. Cæci nati sapi
entiores sunt surdis natis: ea corollaria resoluta dubium si quis interrogaret
an simpliciter (non respiciendo illos terminos q se vel q accidens) visus magis con
ferat ad scientiam quam auditus? Itaq stilis ab auditu stat, qd patet ex ipso Auditus sapientior
corollario ad qd illa standum pē talis affirmō. Cuius contrarium magis abiendō pr. visu probat.
est à scientia, eiusdem contrarij contrarium magis accedere debet ad eandē: sed
auditus contrarium, ut patet surditas magis abest à scientia quam visus cæcitas
sed cæcitas, ut patet ex Corollario, ergo ipse auditus affinior est scientiæ quam
visus.

Corollarium vltm Qui sunt à nativitate surdi, sunt simul et muti. Id eadem, quæ
proxime assignare debuit ex libro suæ: Peri Hermenias. Q vocabula sunt inventa ex A nativitate
hominum usu, non aut à natura data, quare qui sunt à nativitate surdi, sunt simul surdi simul et
muti, qd voces quas audiendo discere deberent, non percipiunt: at vocum muti probat.
percipiunt, cū nec res percipere potuerunt, qd voces sunt signa rerum, atq ideo hæc
vō confirmat primum etiam corollarium, vi quis dicere est. cæcus natus sapientior Vocab. sunt
est surdis natis. signa rerum.

Dubium 1m.

Sanitatis et Morbi scientia quomodo ad Physicum pertinet, cum sit medici propria
videatur nec Physici medici agit officium? Q. Primum id longe à diuersis conuenit
vi posse modo dicere: vita medicus et Physicus conuenit causas, nemo hic valde
generales et communes, atq ad primas fere qualitatum constitutiones nec respexit hic
vō illas cognoscat, quæ sunt et proximæ et particulares, unde vitam medici
exercet praxim: physici aut tota contrario et speculatione. Atq dubij resolutio
patet ex dictis presenti cap. qui dicit Physicum prima sanitatis et aegritudinis

videre.

videre debere principia. deinde addit ad physicum pertinere corpus viuens. (quod est quiddam generale) et eiusdem corporis affectiones. vdt sanitatem et aegritudinem.

Dubium 2um

Arist. in octo animalib. perfectis dixit inesse tres sensus, praeter Tactum et Gustum. vdt Olfactum, Auditum et Visum: attamen ipso eodem teste in 4o de Historia Animal. cap. 8. et alijs naturae interpretibus id ipsum testantibus. Talpae sunt oculis capti? R. Phyloponus naturam optimo sane consilio fecisse, quod oculos Talpae non dederit, quia talpa degit sub terra, semperque occupata in subruenda humo, unde illi oculis minime opus est: Sed contra. Ergo illa organa frustra sunt a natura data? R. Simplicius et iam alter aliquantulum talpam videre, sed quia palpebras sic aliquantulum demisitias, ideo dicit nos visionem eius non posse animaduertere. Sed haec simplicis responsio est manifestissime contra Arist. qui omnino negat Talpas videre, et contra Plinium cap. 37. Respondent aliqui assentiendum esse Arist. organa vero dicunt propter decorem et perfectionem datam? Sed contra hos multum facit haec ratio, quia organa dantur propter operationem, non propter decorem. Quid ergo? Tenendum est cum Arist. Talpas caecos esse et dicendum cum Plinio organa, nulla in his exquisita ad oculi constitutionem esse, sed tantum quandam effigiem oculorum. Quare etiam natura parens rerum ingenio sa animalculum hoc auditu subtilissimo donauit, ut nobis testatum relinqueret, se oculorum damnum bene isto pacto compensauisse. Dices ergo tamen Talpa erit ut imperfecta. R. negando consequentiam, et dico Naturam commoditati animalis consulere debuisse, quod fecit abunde in Talpa

Quare Talpa oculis careat?

Talpa Auditu subtilissimo propter caecitatem Visus.

Dubium 3um

Arist. lib. 1. Methaph. cap. 1. dixit chariorem esse nobis Visum quam auditum. hic autem contrarium determinauit, quia vdt conclusit Auditum plus valere ad scientias conquerendas quam Visum; et ibi quoque in Methaph. propter eandem causam praefert Visum Auditu? R. Dupliciter nos comparare posse scientiam vel per inuentionem, vel per traditionem, siue alterius institutionem. Illa per

manifestandi oculos et difficultas ab oculis cognitas. Illae q aliis officiis
comparatae. ut auscultandi docentes: et sicut ad inuentionem sunt necessarij
oculi, ita ad audiendam doctrinam bonam, aures necessariae sunt. sed quia
hic illud nobis est, qd quasi nro proprio marte consequimur, quam qd ab
alteris emendicemus, unde stilo chariori nobis dicit de oculis, non qd
plura discamus q obsequium oculos, sed qd nobis gratiora sint talia, quam
illa, quae ex alijs discimus.

CAPVT Secundum.

Supposita sensuum necessitate cap. praecedenti, ni prosint organa eorum multo
re, et qi de oculi organo, maxime apud antiquos erat controuersia, ideo frie tota
caput in ea decidendo consumit. Duas sunt itaq. partes. In prima vete
rum sententias de oculi organo condemnat. In reda ueritatem de eodem oculi
instituit determinat.

Corpora aiũt. Prima pars in qua primo Platonis et Empedoclis: 2do democri
ti refutat sententiam: 3o q extra missione nisi nihil fieri non posse probat.
Quantum ad primum, antiqui aliqd peculiare de sensu visus adstruxit, dicit
antiquos numerum sensuum ad numerum elementorum reuocare uoluisse, sed
cũ sint elementa 4 tm, sensus aũt 5. In hoc cui adit quinto est accom-
modandi, dicit cobarctauisse, uerumtm addit forte oes oculum ex igni con
stare dixisse qd iam refellit consequentia talis. Oculus non est de natura ignea.
Probatur primo. Si oculus deberet de natura ignea, maxime id admittere propter antiquam Oculus est oculus?
rationem illam, qd oculus noctu attritus quendam ignis fulgorem emittat; at hoc ne minime
conuenit, imo non est admittenda, qd aliter id fiat propter ignearn oculi naturam, quam
illud qd sit oculus ignea naturã. Sequella maioris patet ex antiqua assertione.
Minoris ueritas ut appareat. Imo rationem antiqui impugnat dic. Si est ille fulgor
propter igneam oculi naturam, ergo sine oculi attritione habebit, qui ignis apta est ad
lucendi; at hoc falsum est, qr oculi quiescentes nunqm uidere, ergo et illud falsum, qd
oculus sit igneus: 2do docet fulgorem illum fieri non propter ipsam ignem oculorum
sed ex alia causa, aiũt qr de tersum et politum aptum est ad lucem. Terra et polita
Dices Imo. at cur iste fulgor non apparet nisi in attritione oculi: deinde natura.
cur non explicatur ab aere modo quo fiat ista lux seu fulgor. Et cum aere

oculum

Dum ponitur oculo quare inde ther fugat quidam.

Quasi ting tum tempore oculi videbi

Oculum unum tum ponit tenuem quodam modo esse: qñ attente, qd fit interpretatur Alexander, dum eñ pupilla oculi sit exterior sñm omnem partem qñ manere loco proprio, sñm vñ aliam demuem vadit illa pars, dimota qñ c. fulgida, ut dicunt esse, videbit ab alia parte ab illa qua manebit suo loco.

Dicet 2da. Ale. cur iste fulgor non videbit in tenebris etiam ñ attente oculo?

Ry tunc minus lumen obtupescit a minore, atq ob eam causam quamvis re vera sit non videbit. Lmbate 2da. Si oculus esset natus ignem ẽ in tenebris videret: hoc falsum: ergo. Ry ignem natura ẽ ut illuminet: probatur patet ex experientiam. Ry Plato vadium istum igneum in tenebris extingui, et ideo non videbit. Contra Aules. Ẽ vel ab humido aliquo, vel a frigido tunc extingueretur, hoc falsum, patet, q nñ oculus aspicit aquam aspicit et gloriem nec ñ vel ab illo humido, vel ab hoc frigido lux ista extinguitur, qz manet visio. Ry ita nam Plato ab humido vel frigido extingui speciem ignis, quod vel sit pruna, seu carbo, vel flamma non aut illam speciem, quæ ẽ lumen qd nos ipsum purissimum non videmus. Contra hoc iterum Aules. Hoc tale lumen qi ẽ habendum, vel in tenebris minus quam nocte videret, vel Cqz dicatur minus lumen extingui a maiore qd id lumen calidum est (c'est ignea natura sñm Platonem) ẽ superne veniens fluxus, vel chybernus tpe extinguendi, hoc negatur ẽ tuto experientia, qz ẽ consequens tollitur visio, ẽ nec illud. Rejecta Platonis sententia recenset Empedoclis fere eandem. ait. Empedocles autem. Quidicebat ita lumen in oculis nris esse, ut in laterna lumen ẽ ut q hâ radij penetrant, ita q tunicas oculi penetrare lumen aiebat. Veram tamen experientiam tangit refutationis indignam reprehendit maxime ob autoris intemperantiam. Nam Empedocles nunc huic a oculis emissione, nunc illi ab exteriis ad oculum remissione visionem fieri dicebat.

Oculus ẽ Agnemb quare: probatur.

Quantum ad alterum. ñ. Demo arist vo ẽ. Est conclusio. Demo arist vocat oculum ee liquidum, non vocat tñ consimilem visione ẽ imaginem, id ẽ apparentiam, et representationem imaginem, quasi in pupilla impressam. Ro Demo arist fuit, qd in oculis omnium imagines obiectoz, ut si alter alterius inspiciat oculum, videbit in pupilla.

pupilla illig sui imagine. Zeta pars conclusionis prime, pdē visionē
non ēē emphasim: contra Democritū, probata primo. Si hec emphasis
ēet visio, ēt esset in oculo, ut oculo ē instrumentum visū: at hoc falsū
qz ē in oculo ut oculo ē quedā leue, rersum, politum, unde etiam sic qz
aliū dicuntur videre qz talem recipit imaginem, ēt ē illud ē falsum
qd emphasis sit visio: Probata 2da. Visio ē operatio potentie visi
ue, ēt non ipsa apparitio. sequella à diuersis. Laboriosū qz multa
requirunt organa ad visionem. Nota hic 1mo non satis. Democrito, talem
refractionem à corpore terso et polito, ignotā fuisse: Deinde nota cum
D. Thoma hoc loco, tantam refractionis hanc, & immutationē perspicui, quā
fit à corpore visibili, peruenientē ad corpus non perspicuum, non amplius
immutatū, sed reflexionem, ut pila proiecta ad parietem, do nec deueniat
ad eundem, tendit labi, eò qd sibi ēt non sit impedimentū, sed
ad parietem peruenienti, iam repercutitur ad partem oppositam, sicut in
speculo à vitrum transparens, et ultra additi plumbum, ad qd reflectat
obiectum visum, ita nobis in speculo: sic in oculo ē quedam
pars fulgens ēt perspicua propter lenitatem humoris albigd in fundo, qd terminat
obiecti transitum. Prima pars aūt conclusionis vdt Oculum ē aqueum, primo
declarata, nam oculus non ē certus aqueus, ut Aqua in se ē sed quatenus fluida
est, qua affricto licet et etiam aēri communis, ni qz Aqua ē grossior aēre, ideo
melius assimilatur aque ad bene et firmiter species recipiendas. Hic declarata
hac conclusionis parte. iam probata 3 signis. Oculum ē Aqueū naturē.
1mo Q sanatis Oculo solet Aqua effluere, ēt signum ē oculum ē aqueum
2do Q in festa nuclei et suffusione ea pars in qua sunt oculi splendens ē quid
dam ē aquam octo modis refluens. 3o Q in animalibus sanguine priuatis
propterea albugo ē pinguis, ne ille humor congelascat, ē bene in auditum
ē ut citius aliqn obiungeret Oculus: in exanguibus vo unis ac duris tunicis
septuntur Oculi, et à frigore minus defenduntur qd sit ne aqueus natura an
gelabilis congelascat; ēt ē oculus aqueus. Quantum ad 3m dicendum

Quomodo videat res obiecta oculus.

Quare oculus sit aqueus.

Quod 2°. Sit conclusio. Visio non fit p̄ extra missionem: nec ut alij dixerunt. Oculi radio ad rem vsq; ī sam pertingente, neq; ut Plato lumen ab oculi aligū vsq; effusum, si coniungatur cum externo lumine sior pars probata. Q̄ primo modo fieret visio, stella non videremus. Consequens. falsū: ergo & Antecedens. Q̄ sequella. Q̄ non possent ea vsq; congredi radij visibilis: falsitas Nam nocte videmus astra. 2da pars ēt neg emissione luminis ab oculo cū lumine exteriori. Quod Probatur ut id fiat ī ipso oculo sine emissione, ergo frustra hoc ponitur. Sequella. Q̄ falsum sēq̄ plura, q̄d ēt. Antecedens. Q̄ idem efficietur ī oculo sine emissione luminis. 2do Non ē aptum lumen cum lumine coniungi, q̄ constat ex ē corpor. ergo. Sequella. Q̄ lumen non ē corpus. 3o Quia nihil componitur ex duobus lumen ex corpus, nec ut coniuncta, illud lumen oculi, cum externo, q̄ haec lumina sunt eterogenea, coniuncta aut ex heterogeneis. ergo. ēt. 4to Membrana ē tunica oculi non permittit istam coniunctionē, ergo haec duo lumina coniungi nequeunt. Antecedens Q̄ membrana ē media inter illa duo lumina

Verum dico 2da cap. pars, in qua supponit primo lumen ad visionē requiri, q̄d sit p̄ medio: 2do Visionē effici a re visibili ad oculum. Capio. Obiectum visibile diffundit suas species & radios diafanum, vsq; ad organum visus, mouendo ibi oculos, mutationibus, seu immutationibus, q̄ immutatio potentia visiua tendit ad illo obiecto q̄d percipit. 3o suppono. In visione poni lumen externum, requiri interius, q̄d sit in oculo, verum lumen id ut sit aliquid non aliud. Ro huic rei, q̄ non sit ex diuersis, nam aer non representat obiecta, eo q̄d valde subtilis. Ro primi q̄d sit interius, i pondus ad intrinsecū: q̄ valeret si poni extra, praesto nouus obiecti, & integro existente, oculi instructo externo, continuo visum amitteret, & remanseret oculus sine luce, ac luti lucerna sine luce. Hac ita suppositis de sensu visus dicendum maxime controuersia, ut sit iam generalis conclusio de sensib.

quæ talib⁹ ei. 4 Elementa recte respondeat sensibilib⁹. ita ut ℞/8
tribuat. Aqua. Auditꝰ aeri: olfactꝰ igni. Tactꝰ et gustꝰ aquæ.
De visu patet. Auditꝰ et olfactꝰ non ei⁹ ad aliquod
controuersia. Vnde lib. 2 de Aia. Aeren ei⁹ quidem naturæ
in auri cæla actu proprio mobilem, membrana ei⁹ secum, qui simul cum membrana ei⁹ instrumentū. Auditꝰ.
De olfactu illud refert ad igne probata tñ. Odorabile ei actu igneū
et odoratꝰ potentia debet ee igneꝰ. Sequella. Et odoratꝰ immutatꝰ Olfactus igne
ab odorabili, sicut quilibet sensꝰ a suo sensibili, et ut ha fiat, de tñ olfacit.
bent sibi cæ primitꝰ. Antecedens. Et sequela patet: si flores odorifi
cent arentes: unde fit etiam, ut calido die odorifera herbæ magis à nobis
percipiantur, quam frigido uel nebuloso, qd patet etiam hinc, qꝰ flos ubi
q magis ex se fundit odorē. Probatꝰ 2do Olfactꝰ ei in cerebro et
in potentia igneū. Sequella. Qd ei in cerebro debet ee actu frigidus, qꝰ
cerebrum ei frigidissimum. qd aut ei actu frigidū, debet ei in potentia ca
lidum, qꝰ qd ei receptiuum unius qualitatis in actu, est receptiuum contra
rię in potentia, et olfactꝰ ei in cerebro et in potentia calido seu
igneo, qꝰ caliditas propria ei igni effectiu. Confirmat suam rationē.
a pari. Et actꝰ patet in loco ei cerebro, qꝰ ei humidꝰ, cerebrum ei
humidum, et olfactꝰ ei in cerebro, qꝰ ei actu frigidus, et cerebrum
et ipm ei frigidum: actꝰ hæc confirmatio sicut ad probandum dictum.
Nota odoratꝰ ei pars interna illa tenuis in superiori narium extremitate, cuꝰ
quasi duo tubercula, mamillæ, speciē eminens, quamuis Galenꝰ in exteriorib⁹ cor
pori ponat cellulas eundem officium. De Tactu et Gustu ultimo probatꝰ qd referantur ad tenera.
Tactus et Gustus non proculdubio sunt à Corde et debent referri ad tenam. Sequella.
Et qd ei actu calidum, debet referri ad id qd ei potentia frigidum, quale ei omne
tenerum. Et quidem frigiditas est ignis, quamuis secundario tenuitatis effectiu: sed Gustꝰ
et Tactꝰ sunt actu calidi qꝰ sunt circa Cordi, et debent referri ad id, qd ei
potentia frigidum, quale ei cor. Nota hic cum in corporibus tenuis et Tactum
tinere debere ad terram; tñ hanc rationem id non admodum demonstrare.
Dicas cur nō Gustus coniungit cum Tactu? R. Et Gustus ei quidam Tactꝰ ut
expresse docet inter lib. 2 de Anima.

Dubium Primum

Cur

Cur hoc tales de Oculi tunicæ fabrica non determinauit, siquidem
nec id in libris de Anima fecit? ¶ Primum & maxime principium Rog
instrumentum est pars illa Oculi, quæ græcis κόρη, latinis pupilla di-
de gna sufficerat Galli determinasse, siquidem hæc structura ad corpus
potius quam ad animam pertinet. Vnde de ea in libris de Animalium
historia determinauit. Intelligendum est itaq; sic hoc exactissime determinari
Oculum tunicis seu membranis constare 7, tribus aut humoribus. Prima
est membrana, dura seu fortis, græcis σκληροειδὴς et hæc minimum Oculi
tegit: 2da Chorioides latinis Secundina, qz secunda, dr Membrana
pia tatq; circumducta, ergo qz hæc ad similitudinem ostreæ est, dr etiã
secundina. 3a Amphiblestroides, latinis Retiformis seu Retina, qz re-
ti ob raritatem est similis. 4ta. Arachnoides latinis Aranei formis
seu Aranea, eò qd tenuis, et pellucida sit. 5ta. Hyaloides latinis
uitrea, propter uitri similitudinem. 6ta. Cornea latinis, quæ est quasi cor-
neum pupillæ. 7ma. Epiphysis græcis, latinis adherens, siue Uuearia,
qz Oculum Galearis ceu uinculum.
Humores aut 3 insunt in Oculo. I. κρυσταλλοειδὴς latinis crystallinus, ob colorẽ
ob figuram eò dr lenticularis, atq; ea est, quæ pupillam conspicitur 2dus. Hyalo-
ides, Vitreus, qui est in posteriore Oculi parte nam prior in ipso centro inest. 3us
Adnatoides, Aqueus, chiam etiam albugineus ob albiginis speciẽ.

Dubium 2dum

Experientia videtur aliquos de extramissione confirmare sententiam, nam in
Oculi Lupoy Catoy et quandam animantium, lumen quoddam manifeste ex oculis
videntia micare Nocte, unde Lynx radio, munus penetrare dr & murẽ
videre tuxe Basilisci, visu occidere, Lupus mutat, ut non admittat, frameæ
quoq; fascinare aspectu dicunt? ¶ Lumen illud in Oculis animantium eò
dicit ut nec ipse negauit superius talem in quibusdam aliis animantibus qui
excellentiq; est, ideo quoq; manifestius & magis ipsum noctu à uidente percipi,
nec etiam hoc prouenit ex illa tersa Oculi politie ucumsi ex eadem parte
non eò sit aliquam extramissionem, sed ita fieri, ut gemma lucida noctu
spici, uel aliqs lapillus pretiosus cerni possit: Ac lynce ita falsum est illum

id

id, calo perfectæ, sed potius odorata. de Basilisco aut Bdmide et aspide
infacentib⁹, id ipsi ppter spiritū quorundā ueneratos fuisse ex galis egredi
entes, sed hi deuisionē nequaquam quicquam faciunt.

CAPVT SECUNDUM. 3ᵐ

Prima pars libri de Sensu, et sensibili absolute, et in qua determinatis, de ipsis
rebus sentiendis, sequitur altera de obiectis eorundem. 3 cap. partet. In prima et
propositio. In 2ᵃ libris inuestigata natura et definitio. In 3ᵃ de speciebus
eorum agit.

De sensibilibus aut. Prima pars cuius hic et conclusio. de sensibilib⁹ determinatum
est in libris de anima, ut sunt dicta, hic de eodem dicendum est ut sunt potentia, et explicio
in eis dr sensibile, cum sensus mutatur, ut color intendit⁹ qui uidet, In potentia
uo cum est qui de sed non mutatur sensus, ut cum actu est, sed non uidet. Et de sen
sibilib⁹ dictū est ut uo sunt in potentia et dicendum. Dicat 1mo itaque dicat
est superius stelen in talibus libris animam considerasse ut est in se, hic uo de
ea dictum, ut est in operatione et non debuit ibi agere de sensibili in actu
et quidem hoc in tali est operatione? Et talis ibi intentio fuisse, ut ageret
de anima in se, ut est prima, sed et hoc non potuit manifestari, nisi man
festarena aliqua ipsius operationes, itaq ibi etiam de operationib⁹ agit.
sed ita ut magis hic inquisiti agere sit illi animali: quare et de ea
talibus dixit in, sed uniuersali, ut ipse hic testatur. Iam in libris
ut de operationib⁹ communib⁹, ita de sensibilibus agere uult peculiari
dicas 2do. At hic forte considerabit sensibilia ut sunt potentia, et non
ut in operatione sunt? Et ad operationē presupponi debere obiectum
sensibile, ob de hoc agit hic stelen quatenus odt apte est a sensu peti
ri igr 2da pars in qua tribus definitionē assignatus. 1mo inuestigat circa
principia: 2do generib⁹, 3o differentias. 4to ipsa in sui definitionem. Quoad
1m primum tribus statuit principia. Alterum materiale, alterum formale.
Materiale est ipsum perspicuum formale ipsius lucem: aut ēm forma pre
supponit primum, ita lucem respicit tanquam in qua sit. Et hac occasione

affert lumini ꝙ pspicuitatis defectum nō. Lux ē ꝙspicui colorē
ꝑ accidens: dr ꝙ accidens. ꝙ color ꝙ se, ut actus ē forma colorato
completū, ꝙ ꝙspicuum ex se videri nequit, nisi accedat lux, ut dēr⁹
ita, ideo recte dr completive illi ꝙ accidens. Perspicuitas aūt ē quedam
facilitas actus rei. ꝙcipibilis sēm magis vel minus communis, nec ē ac
ipis vel aqua ꝓpria. Nota hic cum philosopho. triplex ē ꝙspicuum. scz.
Ethereum. qd ē in celestibus corporibus: sēm Elementare ꝙ ē in igne
aēre ē aqua 3ꝝ mistoꝝ corporum, et aēre ē aqua, ut Crystalli, gemmay
vitreoꝝ, ē corneum. Quantum ad alterum principiorum statuit
genus colorū extremum ꝙspicuabile, seu quoddam terminativum.
Cō bnā. di non esse aliqd terminatum, ei interminatum, qz medium
dari nequit consequens falsum ei ē stantibus. Falsitas patet bnā
ꝙ sint octo corpora bene extremum, ita ē ꝙspicui tale bene debet
Patet 2do. ꝙ luminis ē proprium, ut sit in perspicuo vā determinato
qz in ea mese lucem, non ut ē ꝙspicuū, sed ut ē quodā medium. ei
interminatum non sit completive colori, ei illi completo terminato.
Cō 3tia. Vel color esset superficies, vel in superficie bene dici nequit.
ꝙ color non ē corpus extremitas, ut falso dixerat Litigonei, ergo
relinquit ꝙ sit in superficie, qd ipsum ē ꝙspicuum extremum. Quantum
ad 3m. respectu genere statuit ꝑ differentia colorib. ipsum subiectum
colorib. scz ꝙspicuum, scz ꝙspicuum, vel illicitum. Dr colorata tria extra
seqz, quorum intra seqz, ut sint in actu colorata, bene hoc ē ꝙspicuo
ei ē differentia. Scz. Extra seqz colorata, qui non bene ꝓpria colorē
sunt colorata interminata, ex se sicut aēr ē aqua videri nequeunt
sine ꝙspicuo, Intra seqz quoꝝ colorata, qui bene color⁹ ꝓpria sunt
terminata, quia sunt alia corpora mista, in quib⁹ bene ꝙspicuum in actu
debite nequeunt, ei vero ē subiectum. Nota de lite ad bene, qd extra
seqz colorata diuersi bene colorē prout diuersis colorib. terminantur
ut aqua videri dicuntur à tenui quę talis ē: intra seqz vō colorata

se inp hoc quando colorū nisi fortis quantitatis immutatio contingat
et si albus paucis aspicias et fumea, videbitur aliqd similabere.
Quantum ad 4m. Ex dictis patet, q̄d color sit extremitas specierum mixtorum
terminatus, id est color est qualitas apta videri in extremitate corporis.
Dicebat autem Aristo reprobat Pitagoreos sensibilia, qui dicebant colo-
rē esse extremitatem? Ad illud dicitur de extremitate corporis, quae est
quantitas. hic vō dicit de extremitate speciei quae est qualitas.
In ipsa ign. 3ª cap. patet vi qua primo quomodo colores extremi gene-
rantur: 2do quomodo medij ex aliquot sensibilia quae resultat: 3o quae
sit vera color medior generatio docet ex proprio sensibili. Quantum ad
primum dicit ita album et nigrum colorē p̄dicti, sicut in arte prodiuntur
dicit et Nox, prospicimus cum lumine solis aer illuminatus, dicitur albescit
lumine, aer tenebrosus dicitur Nox: patet ratione praesentiae claritatis ignis,
non speciositatis rubei et aquei, albus est color, illis absentibus est niger. Nec
hic praeter qualitatem primam, in elementis est videre, et lucem vi ignis speci
ei et speciem aerei aut aquei, minorem vō de opaco terreo, ubi est albedo, vbi
non contrarium, ita, ut plurimum sit de opaco terreo, plurimum vō de lu-
mine ignis, et speciem aerei et aquei, ibi erit nigredo, et vō erit aliqua
mixtio hoc extremum erit aliquis intermedius mistus color. Quantum ad alte
rum, ibi de Colonibus. Dicat referat sententiam de generatione colorum intermediorum
Prima erit empedoclis et democriti, qui ex minutissimis et paruitatum et exilibus albi et ni
gri colores, iuxta se positos colores medios produci dicebant, q̄d si ex illis quantitatibus pri
mis unde sint tam multiplices colores medij? respondebant fieri ex debita proportione
particularum illarum, nam si aequales sint aequales, alius erit color, sin autem una erit
ad unum altera, et duo vel tria prodibit color alius, et sic de ceteris. Quod si iterum
inquisisses cur unus intermediorum clarior responderent sicut in musica quaedam con
sonantiae aptius componi suauiores sunt: ita in coloribus intermedijs è una apta coniunctio
et una alia concinnior. Secunda opinio erat Anaxagorae dicentis colores intermedios

nasci

non ꝑ iuncta se positionem, sed ꝑ supra se, id ē ut color extremus supra extremum locum habeat, illustrabat hanc opinionem primo artificiali exemplo. sicut em pictores colorem super ingenuat colori, ita ut albus super nigrum reponant ita tñ ut unus prevaleat, similitudine hic facta non repugnat. 2do naturali sicut sol conspicatu purificat ꝑ caliginem, vel flamma ꝑ fumum grossum, ita hic color super colorem positus, efficiet quendam intermedium. Exposita sententia rei tat primam ibi. Loco dicere. ē primo fundamentum destruit ipius sententiæ vt inquit d. Thomas. sic nanq philosophantes fieri deberent ꝑ deplurium ationum contra hoc ergo fundamentum instat sic. si visio esset ꝑ depluriones atorum in oculum se insertium, ēt visio fieret ꝑ tactum. Consequens fal sum ēt et antecedens. Sequella qz illa corpuscula deberent oculum attingere siquidem ingrediuntur in illum: falsitas non ostendit ab Aplo. deducta tñ faci le primo qtꝫ immutationem ipsius et consequenter oculi facultatem visi visi, 2do qz oculo laederet ab illis corpuscula, cum sit complexionis tener rimi: 3o. qz oculi non ostendit, quo defluant ista corpuscula. 2do arguendo in contra ipsam opinionem. Si essent ipsa corpuscula insensibilia, vt illi docent ēt etiam dari deberet insensibile tps, qd ē contra veritatem libri 6 Physicor determinatam. Sequella qz deberet tale dari qd motui quanti tatis illig minime respondeat. Qz autē motꝫ corpusculoꝝ illoꝝ ē insensibilis ēt et tempus insensibile, siquidem tps est mensura motus. Ad am sententiæ examinat ibi. Ad huius ce nullo. dicitꝫ partim eam ēt veram, partim falsam vera est, qz non dicat magnitudinē aliquam ēt insensibilem, ut prior: falsa tñ ideo qz non dñm colorum suæ naturam, eorundem commisceri asserit, sed dñm apparentiam, si namq tabulæ nigro color aspiciatur ē longinquo, medius color videbitur ni ē propinquo nequaqm qz ꝑ vng ab alio discerni, ēt in eo emanent. Quantum ad ultimum ibi. Quod si cuiquez. de vera colorꝫ mistura dicitꝫ supponit mistionē ēt dupliciem, propriam ēt impropriam. In propria mistio ē, qñ minima non dñm quantitatem, ut vulneris sanguis abest, sed dñm speciem misceri, in specie autē minimum ē individuum, tabulæ ē mistio in gregē, in quo ē asinꝰ, caper, bos, ovis subqꝫ. tabulæ in acervus in quo grana

ordei

ordei tritici, lentis, pisor commiscentur. 2o. In qua mistione hoc requiritur, ut sint plura, deinde specie diuersa. Quare etiam hæc dr impropria mistio, qr est potius individuor confusio, uel diuersor syntesis, ut Aristoteles docet lib. 1. de Generatione: propria vo dr mistio inter illa, quæ natura sua, ita possunt sdm totum se commisceri, ut neq huius, neq illius natura maneat, sed quidam 3m proueniat, ut si aquam cum vino in certa proportione commisceas, 3m aliquod neq uini germanam hnrs naturam prodibit. Quare in uera mistione requiritur, ut sit ppetuo intermiscenda, nam si hæc non erit, dicetur iam in aliqd potentius infirmioris commistio, ut si in cadum vini amforam aquæ infundas, nondum vinum propriam amittit naturam, neq hæc dicenda e mistio, sed in potentius conuersio. Ex his inquit, colores medios generari ex commistione color extremor albi et nigri unde et commentator dicit album et nigrum ee elementa colorum. Ro Phi est a consequentibus, qr tali concessa generatione concessa medior color, non iam incurremus in absurdum illud. Ut color medius, eminus alius, alius cominus videatur, sed semper flauus tam e propinquo quam e longinquo erit flauus. Deinde hinc facile redditur ro multiplicium coloris specierum, qr uarie et sdm diuersos gradus ista extrema concurrunt, album et nigrum, et iste modus penitus e uerus. Nota hic cum Auerroe sdm superius dicta, fundamenta ut primor sic medior color ee lucidum, ignis per specuum aeris et aquæ, opacum terræ. 2dm quorum uariam et excellentem copulam uarius et excellenti cognomine prodibit color, ut liuidus, plus lit de opaco, quam perspicuo, indeq opacus, dr ab excellentiori seu qui præualet.

Quid igr sit. Conclusio e capitis in qua se ostendisse dicit, quid sit color et quare multi, quare aut non sint infiniti dicturum se infra polliceti, deinde de sono, et uoce, in libris de anima se egisse addit.

Dubium

Debuit agere Aristoteles de sensibilibus aliorum sensuum, cur ergo absoluta tractatione de visu, omittit Auditum? Rx causam ee, qr hic Aristoteles de sensibilibus uult agere, ut sunt in potentia, non vo ut sunt in actu: qr ergo sensibile Auditus non pt ee in potentia

mix.

nisi sit in actu, ideo de sensibili auditus hic non agit. Nota uo ex octa scor
structuram auris. Imo è cartilago quaedam sinuosa, reguo irmat ex impressio.
2do caliculi, in qua sonus colligata: 3o tympan p ad aer ingredit, et hic
duo ossicula, vnum incudi, alterum malleolo simile, ubi attenuat aer, ut eo
facilius percipiatur. 4to est quidam aer ingenitus, membrana secto ad norum
usq auditus pertinent, qd è proximum auditus instrumentum.

CAPT QUARTUM.

Tres cap. partes. In prima dicenda proponit. In 2da de saporum generatione antiqo
rum refutat sententias, et propriam stabilit. In 3a species saporum enumerat.

De odore vo. Prima pars cius hoc è conclusio. De odore et sapore iunctim dican
dum est, prius tn de sapore. Ro primi qr odor et sapor sunt passiones humidi
et siccii, quamuis non in gradu ambo existant, sapor ed magis è humidi, odor
vo magis siccii ut docet Aristo. lib. 2. de anima et in sequentibus patebit.
Ro secundi. Notiora debent primis tradi mihi notis, sed sapor è nobis notior
prio, cr. ad Minor. Tactum nemo negat ee exquisitissimum, gustus aut e quidam
tactus, et sapor qui pertinet ad gustum, erit nobis notior, qr è nobis ma
gis in immisto.

In hoc resp. videtur dicere ut obiecto quod pertinet ad hominem. Respondet Aristo. in homine sapi-
dissimum ee olfactum, ex quo sequitur de sapore prius agendum ee quam de odo
re. Necesse aut est. 2da pars in qua primo antiquor percenset sententias, 2do
eas dem refutat. 3o statuit propriam sententiam. Quantum ad primum bene sciat
opinionem ea in re antiquor. Prima Empedoclis, qui in agua dixit actu inesse
saporem in quibusdam sparsibus minimis, quae ob suam paruitatem percipi
negueunt, ubi si placet eiusdem speciei occurrant, tunc prodibit sapor ut si del-
phis concurrerint, dulcis erit sapor. 2da Democriti, qui non actu quidem
in ee in agua putabat saporem, sed ee in quadam materia seminis, ex qua
diuersae partes diuersum semen illud habeant. 3a attribuit à nonnullis Stoa
corum, qui conuincebat in praedamento, ex Democrito, inde in agua ee quan
dam pinguem iam, siue materiam omnium saporum, in eo tn à Democrito recede
bat, qd putaret diuersitatem saporum prouenire à sole et dm eius diuersam

actionē

actione diuersos prouenire sapores. Quanto ad alterū eodē ordine. sequit
ista sententia. Prima sit. Sapor immutata in corpore sapidi, non accē
dentib⁹ vllis aquis guttis uel particulis, ergo falsum sapore naturaliter ex
naturaq; particulaq; eo nouum produci. Sequella ex fundamento antiquo.
Antecedens patet experientia. Impositio nanq; pomo in ignē, ex aspero
fit mitis, quamuis di nihil accedat aqua de nouo, er patet antecedens.
Dām. Probatur ratione tali, sapores diuersi ex eodē alimēto prodeūn
tes ei falsum e dati, aliquas in semine aqueo partes ex quib. diuersi-
tas proueniat saporū. Sequella. q; deberet dari diuersa alimēta tam hoc
falsum. Probatur. Quum idem⁹ e alimenta omnia, folia, radices, fructus
in arbore diuersi tū coniuncti sapores, ei. ni. Dām. Assumit sic. Non pt
aqua ex se pcere e solū, er neq; produceret nanq; sapores e solem. Sequella
Et hoc ab hostis supponit, ex quarta solū actione, naturā prouenire sapo
res, ita, ut ei magis ignendo, magis unam, quam alteram equat par-
tem, quarum eriam ex hac e illa parte prodibit sapor. Hoc falsum
probatur. Dicit tenuissima e aqua, ita ut e oleum sua tenuitas, ei non pt euaporare.
Dicer ut oleum magis distendi pt quam aqua, ei oleum tenuius! Si ne
gando sequellā, hoc ab accidit oleo propter euaporationem, deinde ad pat
experientiam, aquam ex ratione q; in manu citius rescida oleū quam
aqua, hoc ab assimē elabitur. Quantū ad 3m ibi. Como quicquid. Ex.
Vt uerā generationē et naturā saporū inuestiget supponit primo, a sapo
rē non aquam ut sed eriam terram rigidi, id e non humidū tū aqueum, sed ut aqua sed etiam
ciā siccum teneum. Patet hoc primo auctoritate veterum qui ferē oēs conue- terra rigidi.
nient in eo, tale e plerung aquam, quasdā e terra, in qua ita e ut aqua
Secdo Si sal ingeratur in olam aqua plenam, aqua cit salta, et sal ex
guodam genere terre: item si e cineres percolles aquam, erit lixiuia,
sicut ant cineres manū, ita e lixiuia, similē fontes, plerung saporem con-
trahunt ex terra, er qua ebulliunt. 3o Et plantæ magnam habē saporū

diuersitatem.

diuersitatis, quæ ex terra figuratâ, ita ut pro loci varietate, varijs
inde sapor. Supponit 2do. Quomodo fiat humiditatis cum siccitate diuersa
humidum permutari à sicco tempore. Patet primo Contrariorum est actio, seu mu-
tatio. Et siccum fiat contrariâ, ex his enim actio, ex his mutatio.

Dicas at siccitas conuenit cinis. Ignis. Sit talis prius & excellentiâ omne
nire terræ, calliditas ex excellenter est in igne siccitas in terra. Patet 2do
experientia. Talis est saponis & cineris agua solet ee qualis est vas quæ abla
ti agius, ut in lapidem sulphureum & rubeum abluat, agua enim quoq;
sulphurea & rubea, ergo signum est aquæ humidum in mutari à sicco tem.

Sapor est vide. Ex his ratio conclusio de saponum generatione talis: Sapor est affectio qua
à sicco in humore producta gustum de potestate reducit in actum & altera
tionem. Huius conclusionis partes priores, qui sunt manifestæ ex suppositis ul
timam ita explicat, quia sit gustum reduci de potestate in actum? Est con-
stitui gustum in operatione, siue in mutatione ab obiecto, sicut de potestate redu
citur Logicus in actum dormiendi: cum enim dormit habitum Logicæ sed
non in actu, postquam autem euigilauerit contemplando Logicam habebit actum:
et etiam talis actus fit in gustu ab aliis gustatis. Explicata sapo-
natura. restat corollarium primum. Neutrum istorum sigillatim, id est neq hu-
midum & se sine sicco, nec siccum sine humido, sed in unâ secum sint
efficere possunt saporem. Corollarium 2dum. Sapor est ad augmentum
et ad nutrimentum desinit, ad augmentum pertinet in se habet qualitates
tangibiles, calidum et frigidum, calidum enim dilatat, frigidum cohi-
bet, unde videmus Iuuenes calidos crescere, senes frigidos decrescere. Ad
nutrimentum aut finem sapor est gustabilis, id est ut est dulcis, ad ex
dulci commistus, tali enim nutrita animal. Ro. Sicut in magno Mundo
calor attrahit id quod leue & dulce est, relinquit aut crassum & amarum
pulsat & crassat; sic in minori primo leue & dulce attrahi debet, et
mentum abyjci.

Calor dilatat. Frigus constringit. Sapore dulcium nutrit animal.

Dicat aliquis cur dulcis, necessario admixta sapori ad alij, cur non ut dul
ci nutrita anima? Est considerando, et ratione addit à necessario, qui dulcedo

fuit.

forte ppter lenitatem cum haberet. Qua propter retineri debet abs
saporib. Deinde ut ne minus nutriat, qd fieret si tm nutriret dulci
Como quemadmodum 3a pars in qua primo statuit suã sententiam, deinde
antiquor opiniones refutat. quantum ad primũ ẽ conclusio. Septem sunt
sunt species saporum. Dulcis, Amarus. Salsus. Austerus. Acerbus. Acidus
ẽ Acidus; Linguis ẽ respectu ad dulcem. ẽ conclusio nil. Colorũ sunt
7, ẽ ẽ saporũ. Sequella. & sicut colores intermedy, generãtur ex albo
& nigro, vel eor causis: ita saporũ ex Dulci et Amaro, vel eor causis:
ubi cũ plus inest humidi aquei, minimũ sicci terrei, ẽ dulcis, ubi
vo minus inest humidi, plurimum sicci, ortus amarus: item ex varia hor
contemperatione varij proueniũt qui iam sunt enumerati. Antecedens. Colo
res sunt extremi, albus & niger: intermedy, flauus. Rubeus. Purpureus. Colores 7
ceruleus. Viridis. Purpureus. Cæruleus, ex quib. fusionẽ idẽ ẽ fusio cum
nigro. & flauus cum albo, ẽ sunt fusiõ 7. Dices si idẽ ẽ fusio cum
nigro & flauus cum albo cum colore, item. si idẽ linguis & dulci, sicut cum amaro in saporibus, ut dicit Aristo, ẽ tm cum
ex coloribus & saporibus! Sed Alexander non posse reperiri in
termedium colorem & sapore cum uno extremo conuenire, ut in sapori
bus dulcis & pinguis, in coloribus nigro & rubeo. Sciendum aut cũ
tãm tenuis differentiam fieri, ut salsus ab amaro sapore, fla
uus ab albo colore. Nota in hoc Aristo addere fusiõ 7, qr si contra
sancta, possunt ee 6, ut dicta habet, possunt ee. 8, tam saporũ quam
colorũ. Quantum ad alterum ibi. Ad hoc autem ẽ Demonstrat ẽ antiquor
dictũ reprobat omne. Ita. qr dicebant odã sensibilia ee tangibilia. Ee
sustentiũ. si quidem sensibile, esset tangibile ẽ odã sonus, esset tactus
ita falsum, ẽ ẽ illud. Sequella. & potuit distinguendo & obiectum vide
ad hoc obiectum, ẽ ẽ vnus sensus. Dices, atqui sunt quidam sensi
bilia communia, ut magnitudo, asperitas, levor, & habitus, obiectũ,
actus, hæc ẽ à visu ẽ à tactu percipi possunt. Sed concedo
ee communia, sed antiqui dicebant, illa odã sensibilia ee tangibilia ppria.
Confirmatur qd sint communia, qr sæpe circa illa sæpissime fallitur, non
visus, leue putat ee scabrum aliqñ, non alter tactus de scabritie sæpe bene
iudicat.

2dm

Zdo enim pcultariam dem̃ntiã rey ãt. qui sapores ꝯ figuras refricabat, dicens dulcem saporem cõ figuram obtusam, amarum acutum, & sic inter medios sapores & inter qualitates refricabat figuras. Contra hunc argumentatur Aler hic. Gustus non percipit figuras, ergo sapores figuris non distinguuntur. 2do Nulla figura dr̃ contrarium qi̇ è de genere quantitatis, at oēs sapores sunt contrary, ei nullus sapor erit figura. 3o Sapores sunt finiti, figuras nõ infinite, qz alia & alia figura pt̃ ei sapori non sunt figure.

Quantitas non dr̃ contraria.

Aliter de sapore Conclusio capitis in qua de quorum sapore hic doctrinam tradit doctr, vide de illo, qui è gustabilis, de alijs vō in libris de plantis.

Dubium

Videnti plerq; istorum saporum à se mutuo differre, posset cõ. stridus, acris, & acerbus pene idem sunt, ita ut plerunq; austerum p̃ acri, acerbum p austero dicamus? Q. Non debere studere propria vocum significationi, aliq; hoc oēs differre probo in primis ratione. Vel oēs è sapor ex humido pingui dulci, & sic erit sapor dulcis, vel ex humido pingui dulci & sicco terreo & sic erit sapor dulcis, vel ex humido pingui dulci & aqueo, & sic erit sapor dulcis, vel ex hijs vel aliq̃s aliquis participat, aliq; talis erit acutus, vel magnatis & hic dicit. Et vel medijat inter dulcem & acutum, vel inter acutum & amarum; si inter dulcem & acutum, vel magis accedit ad dulcem, & erit sapor pinguis, vel magis ad acutum, & sic austerus & acerbus. Si nõ inter acutum & amarum, vel plus accedit ad amarum, & sit est salsus, vel plus ad acutum, & sic pontius. Acerbus sub alio cum austero & acerbo ponit̃, et sunt oēs hi diuersi, qz certos hos gradus penes quos differunt. 2do id patet ex explic. dulcis cõ è spre in multis, saccharo, fructibus & alijs. quo refricata etiam suauis, qualis est lac fellis huic etiam refricata pontica. unde è pontica absentium. Linguis è in marina. Austerus in vino acto, & in fructibus immaturis. Acerbus, qui vo agrosi. Acris in pipere & similibus. Acidus in aceto.

Quomodo q̃ercitates saporis. Dulcis, amarus, salsus, linguis, acutus, austerus, acerbus.

In quibus dulcis reperia.

Amari & salsi vide.

Austeris & acerbis.

Dicit possumus plures numerare sapores? Nõ posso qnidẽ, sed non nimios. Sic ne num dr̃ magis & minus intensos vel remissos, unde Gelius & Rhasis plures numerant, sed qui recte ad hos reducunt. Nota ad stole: & cum Medici sapores in simplicibus cõmunem, essentiam diuersam. Unde sicut quilibet sensus dr̃ hr̃ instrumentum, sic & gustus, ut patet in omi

Saporis instrumentum lingua.

plecti

plectib nam una pars lingue torquet, altera pars sua fungitur offo

CAPVT QVINTVM

Capite superiore dixit simul agendū sibi de sapore & odore ita ab absoluta doctrina de sapore, ordine recto descendit ad odorem. Tres sunt capitis partes. In prima quomodo odor generetur. In 2da que sit odor specie. In 3a de modo odorandi agit.

Quoad primum. In ma pars in qua hoc ex propria sententia generationē odorum determinat. 2do antiquos refutat. 3tio veram odor naturam inuestigat. Quoad 1am. supponit hmōi. Omne in saporib. requiritur principium agens & patiens, ita in odoribus quoq; & in saporibus quidē agens erat siccum, patiens humidum, hic nō agens & humidum suum motum, id est expidū seu nutrimēto sum, a sicco terminatum. Latiens aut debet vocari quiddā cum quasi aēri & aquā, non ut sint hec elementa, sed ut & qd recipiunt siccitatis sapidæ in his, sic recte dicunt Latiens principium. Supponit 2do Veritatem istius quod Passivum principium debet ee similare aēri & aquæ si mul, nō & qd pisces in aqua respirant, neq; id ob aērem hūt. 3mō qz in aqua nullū p ee aēr: 2do qz si esset aliquis esset forte apter respirationē pisciū, at pisces non respirant, & neq; aēre indigent. Ex his in fert quid sit odor Odor & affectio sapidæ siccitatis in humido; & odorabile est qd humectum siccum sapidum, in humido efficere pt: unde patet. sapidum quiddā omnino requiri in odore, id est humidi & siccī commixtionem necessariam ee ad odorē. Subdit id à sub inductione. Omnia Elementa sunt insipida, qz sunt simplicia quare nec odora: 2do. Mare & odorum, qz in admistam siccitatem terreā aquæ & & odorum: 3o sal odoratius & mitto, qz magis & mistam siccitatem cum humido: 4to Lapides nullum hūt odorē qz nec aliquem hūt saporē, ppterea qz maxime siccum teneum hūt: 5to Ligna quedam sunt odora, ut Cupressus cynamomum, qz sunt quasi sapida; aquosa & non hūt saporē, nec odorem ffecer exallens humidum: 6to. Fumus & inodorus, qz insipidum, & aut & ffecer nō odora, qz etiam sapida sunt, antequā ex illis humidū exuerit. Rō contra vō & Fumum mixtū odore, qz magis humida. Quamvis ab alio rum antiqua dicebant, & odorē ab similem exalationem, & hinc Heraclitus agebat. Si sal in

Liseres in aqua olfaciunt.

Liseres naturaliter non respirant

Quid & odor?

Mare odorum

Vbi prevalet humiditas, ibi minus & saporis, & q quicquid odoris, qz hic in sicco sedem suam fixere.

fimō

fumum exalare, ocl̃ nant. aqueste vnt. Trab aũt opiniones antiquor. Aly dicebãt odorẽ ee vapore: aly exalatione vaporũ. Aly vtrung. Vt itaq; hoc reperiat supponit vaporem ee humiditatem aqueam. Exalationem vo fumum q̃ndam terrestrem. Hoc suppositũ impugnat primam opinionem. Odorẽ aũt non posse ee vapore. dic. Vapor ut vapor non est odorabilis. qr ẽ pure aqueus, cũ vapor nonn̄ ee odor. Antecedens cõe. Vapor cũ debeat ee eiusdem nature cum aqua, cũ qr aqua non ẽ odorabilis, nec vapor erit. Dicebãt aly in dixit dubiũ posset in aqua odorari? Rñ. Sed non aquam, nemo quiddam humidum à sicitate terminatum, ut dicta fuit. Impugnat 2dam. odorẽ non ee exalatione. In aqua fit odor sine vlla exalatione, ut dictum ẽ de piscibus cũ falsum ẽ odorẽ ee exalatione. Antecedens. Et in aqua nulla remanet exalatio cum possint pẽ. qr ẽ sicca, vndiq; stat in terminacia ab humido aqueo. Impugnat 3am. si sit. sequeretur odores fieri ẽ effluxiones. Hoc falsum. probatur. Et corpora dimicantia sapida exalatiua tales effluxiones, qd ẽ falsissimum. Nota aũt hanc rationem, seruire etiam pronũ. deprehendit ẽ fundamentũ illi dicenti, odorẽ humidam exalationẽ ee odorem.

Dicebãt qd cũ ẽ odor. si nec vapor, nec exalatio, nec fumus! Rñ. Sapidum humidum humidi siue sapidi. à siccitate terminati, in aerem vel aquam. Rõ ut sic siccum terrestre agens in humidum aqueum produxit saporem, ita humidum humidum à siccitate terminatum, agens in aquam vel aerem, eorum ut hale q̃ndã à fumo et ut fumi recepta sicut tabis sapidẽ? Sic aqueum agens producere debet odorem. Rõ. proportionis patet primũ. Species odoris sunt similes speciei saporis. dulcis autem: acidi sicut ẽ saporẽ, ẽ q̃ntum odores non dicuntur amari, aut cum illis paribus, qr ut saporẽ amari difficulter sorbentur, ita hi odores non sine abominatione haurirentur. Tũ qr ẽ sapor ẽ odor humidum requirunt: 3o tam in saporib. quam in odoribus requiritur calor, cũ ẽ proportio. Antecedens. Contrarius calorib, adẽ frigus augelat sapores, idem attenuat odores, cũ calor amplificabit saporẽ, dilatabit odorẽ.

Circa obiecta. I de parte in qua docet odores ee duplices: odores aly sunt incausi: vel inducendi se: aly ẽ accidens. Ea accidens inducendi vel inducendi dicunt illi, qui accomitãtur cibos, ẽ coniuncti sunt ee nutrimento, vnde etiam ẽ accidens dicunt, qr non sunt q̃ũ sui, sed ut sunt nutrimentum. Hi bant hoc à signis. Ethimologia dulcis ẽ gratus ẽ odor cibos, datur in suauis ẽ ingratus, ẽ illi odore allicientia ad cibos, hi à cibo ramos vocati, cũ odores

non

non sunt sui gen. odores inquā & accidentes sed ut sentiant aduen
ter se aut odores iucundi, aut inuicundi dicuntur illi qui sunt ē stomach. a
dicuntur odorabilibus, & nō tanta & se iucundi aut inuicundi, q̄ sentiēs
sui, non aut propter indicandum saporem. Probatur. Dolea odores non
modo non adiuuant ad sapores sed etiam impediunt, non accessu eorum
possit ad gustum reddunt, ut non possimus de ipsorum sapore. Introduc
probat multos uti stomachō Lotus, qui in lucipide abantia delicatiora uno
tum hoc proderat, Cum leues coquita unguenti nil infundit. Hoc est tm
absit ut iuuet, sed malā inducat saporē: quidam hoc dicto minuere de
lycinia lucipidis in carnibus scabendo taxari, odit, ut nonia cum in cibis
uendendo, si odit odores etiam, aut odori ligurres cibis offerantur, magis
absit quā a prodigis: ita operosa seductiōe in carnibus scabendo. Dicebā
atqui in lautis & opiparis conuiuijs multi ligurres odores primi abs
mi sentiā, ut odit ex rosis, ex cynamo, & alijs. Hoc stabat. dixit
dicentibus non ppter iuuandū saporē inferiores ligurres odoratos, sed
simul duo pensitā delectare gustus & odor. dicit ergo quo modo illi de
plicabit illi odores deffinunt. Hoc assignando triplicē differentiam. Id. q
odores q̄ se propij sunt homini, & iuuant naturā eor. Odores vō q
accidens commendat cum hoc odore aut meritis. 2da q̄ odores q̄ accidēs
multiplicantur multiplicabilis alijs & saporib. unde fiunt sapores acuti
dulces acuti diuersi, sic & odores q̄ accidens. Odores vō q̄ se pulcrip
cum & deformia, sed odor bellus, ut ab odor lily. rosa. &c. 3a
In qua ordinata nō primus differentiae, q̄ odor q̄ se ad sanitatem hominis &
ordinatus, cum cibi hominis cerebrum & frigidum, & in quibus dā vomitum
ab sanguine facta refugerant ppter & hinc fluxiones, quae ex mala dicit
productae, ideo huic malo obuiat odor & suo calidiorem humorem tales dissol
uit, & ab quo odorem, stomachum dicitur. Odor aut q̄ accidens quā cum sapore
positus aggrauat caput & morbos generat illos reumaticos. q̄ ascendit cum vapo
mis. Hinc infert Corollarium sani hominem qui assuescunt, nullis indigent in cibo
nibus. Corollarium 2dum Odores q̄ se semper prosunt hominibus tam sanis quam
egris modo no adhibeantur in excessu. sic cum phrygnan sit necesse resolucre.

ex illo

ex illo sanguine cerebri infrigidato.

Ob id sensus. Tertia pars, in qua de modo odorandi ait: 2do sub finem capitis impugnat opinionem Pytagoreorum. Quantum ad primum e conclusio. Homines respiratione odorantur, item animalia sanguinem habentia ex terrestribus, ut quadrupedes Equus. Prima partis ro est. Odor e levissimus tenuissimusque ergo respiratione optime percipitur. Sequella probatur primo. Quia respiratio commovet aerem et captat idem captum et odorem, qui e in aere. 2do per prolepseos remotionem. Quia respiratio primario convenit cordis refrigerati, ori secundario vero odori quod natura pagat compendio. Ubi pot. Si lingua varia agit offa cibum defert, gustat et verba, forma. 2da partis ro. Homini sufficit unum instrumentum ad respirationem et simul odoratum, ergo multo magis caeteris sufficiet animalibus. Sequella. Quia homo duplices percipit odores per se et per accidens. Animalia per accidens tm. Antecedens probatum e in prima parte.

Dices primo. Atqui etiam animalia non respirantia odorantur, quod patet in piscibus imo in plerisque etiam in sectis vel fere omnibus, et fere aliquo sensu sexto praedita sunt talia animalia. Rt et primo negat sequellam. Ro quia potentiae distinguuntur per obiecta, obiectum vero hic unum.

Deinde modum dicit diversum esse odorandi. Quia animalia respirantia habent quoddam operculum odoratui adiacens, quod nisi per respirationem attollatur, non sentient talia animalia odorem, iam aut in non respirantibus non e hoc operculum, quare etiam sine respiratione odorantur. Probat hoc a pari. Sicut quaedam animalia ad visionem percipiendam necessario debent amovere palpebras, aliqua aut quia carent palpebris, ut cancri, non indigent ista amotione, tn ut illa, ita haec habent visionem.

Dices 2do. Dictum in probatione conclusionis, et antea in 2da parte determinatum, Animalia odores sentire per accidens, id e non percipi ab illis odores vel delectantur, vel offendantur per se, sed ratione cibi. Hoc tn falsum esse probatur quia foetidos odores per se fugiunt animalia, ut apes teste Plinio. Rs. Animalia

animalia ingrato odore non offendi, ut e ingratus odor, sed ut interimit, et adhuc odores per accidens percipiunt. Confirmari pt responsio Arist. eo, qz multae sunt tetrimi odoris herbae, quae tn animalia comedunt, qz illis illorumq vitae non obsunt. Quaedam aut sunt valde odorae, ut potium hoc tn serpentes valde odorant et omni modis fugiunt, qz vitae illorum nocet. Dices 3o Odoratus ipse inter sensus exteriores quomodo se habeat, Rs ee medium. Ro ubi e numerus impar, ibi debet ee unus medius, at odoratui maxime competit ee medium, probatur. Medy e natura ut participet ab extremis: At odoratus ex 4 sensibus participat, ergo e medius. Minor. Cum sensu Gustus et Tactus convenit odoratus in eo, qz gustus e quidam tactus, gustus vo obiectum e sapor, quales vo sapores, tales plerique sunt odores, ergo odoratus cum gustu et tactu hnt convenientiam, cum Auditu et Visu quatenus odoratus per aerem et per aquam percipit sua obiecta, sicut auris et oculus, quamvis non ut haec elementa hnt perspicuitatem, sed ut hnt diffusam siccitatem, sic serviunt odoratui. Quantum ad alterum Constituta sua sententia de odoribus sub finem confutat pytagoreos dicentes odoribus nutriri posse animalia primo sic. Nulla qualitas simplex pt nutrire ~~simplex~~ animal compositum ex elementis: sed odor est qualitas simplex, qz e corporis affectio: ergo. 1o Maior, Q nutrimentum et id qd nutrit eiusdem generis ee debent, ergo si nutriret simplici, etiam animal esset simplex, id est non compositum, qd absurdum est. Deinde nulla excrementa removerent, qd item falsum est. 2do Corpus simplex et incompositum, aqua non pt ita crassescere ut alimentum faciat, ergo multo minus corporis affectio odorabilis simplex. Antecedens Rusticolae ad alimentum plantarum non solum aquam adhibent sed fimum crassiorem. ergo. 2o 3o Qz Odor non ore vescitur unde abiret in stomachum sed naso, unde abit in nares per canales, ut diximus de instrumento et structura odoratus. cap. praecedenti.

Dubium Primum

Cur Aloe nullas hic fere species odoris enunciavit, cum tn de de illis dictum

pollicitus est

pollicitus est. Sub nomine gratiæ et ingrati, iucundi et incundi, corruptus sub eo. Nang homo stupidissimè est Olfactus, ut statim inquit, ideo multos odorum differentias ignorat et propterea ne nomina illis dari potuerant.

Dices primo Cur debet esse ita stupidi ita Olfactus homo. Ro est qr instrumentum Odoratus impedita a frigiditate et humiditate cerebri ne calidum et siccum per agitat odorem, unde Chamæleontes et alle Lacertolici qui sunt siccioris cerebri multum odorantur.

Dices 2do. Homo percipit odores q se et q accidens tantum, ergo debet habere actionem Olfactum nemo. Sequella qz est ultior. Ro negando sequellam ad probationem dico, aliquè ultiorem esse et necessarium, imo forte magis odorem per accidens animalibus, quam odorem q se homini. Ro qr Gustus est excellentiore homo atq propterea non est indigere odore illo q accidens. Denide nè odor per accidens in animalibus conducit animalibus ad conservandum vitam, ut vitet noxium vel noxium cibum: odor quidem per se in homine prodest quidem sanitati sed non tantopere, ut sine illo fere negueat homo.

Dubium 2am

Stoici reprehendunt Lyncæos olim dixisse elementa non posse cedere in alimentum animalibus et hoc eos deduxisse ex illius rationibus, vivum aut Chamæleon cedere vivunt tesse etiam Plinio? Respondeo respondendo dicimus q falsum illud esse de Chamæleonte ut scribit, asserit contra Cardanum addens [illegible] Chamæleontem muscas capiare et eo autumpio vivere

CAPUT SEXTUM.

Tertia pars libri de sensu et sensili in qua ut suam de sensibilibus doctrinam perfectam tradat et perfectam relinquat. postqm de organis ut objectis sensuum determinavit tres dubitationes resolvit, duas præsertim jam sequenti capite. Capitis partes duæ In prima utrum sensibilia in infinitum dividi possint. In 2da utrum sensibile prius agat in medium quam in ipsum sensum determinat.

dubitauerit aut Prima pars in qua primo quæstionem priorem in partem utramq impugnat, deinde eandem resolvit. Quantum ad primum Quæstio est. Verum sensibilia id est color, sapor, odor sonus (semitas) frigiditas, caliditas, duritiæ, mollitiæ in infinitum dividi possint an non? Ro dubij qr ea corpus è continuum infinitum dividit, affectiones aut illa corpori insunt, ergo iure dubitatur an etiam illæ affectiones dividi sic queant. Pro parte negante argumentatur sic. Si sensibile divideretur in infinitum, ergo sensus non perciperet particulas in infinitum divisas. Hoc falsum ergo et illud.

illud. Sequella qz quodlibz particula ex eo qz sensibilis est sensu percipi &c. Falsum
nam sic deberet sortes sensus in infinitum augeri, hoc autem ut infra patebit
Ergo &c illud. Sequella. Ps. q grave aliqd diuidatur in partes centum magis debet intendi
actus videndi, quam si diuidatur in partes 50, iam no si in partes mille, item si alterius
quoq3 etiam actus etiam magis debebit visus intendi, qd è contra Philosophiam ueram, qz natu-
ralib dictab non est in infinitum intensibilis. Pro parte affirmantem. Si corpus conti-
nuum è in infinitum diuisibile, qualitas aut non sensibilis: sequens 3 absurda. Primu.
Dabili aliqd corpus sine ulla sensibili qualitate. ut sine colore. gravitate &alys. Qo. qz
cum corpus diuidit in infinitum, ut non qualitas sensibilis debebit aliqua pars corporis
ee ex illis infinitis sine qualitate, qz hec non diuidit. 2dm. Corpus sensibile com-
ponet ex insensibilibus. Qo qz corpus illud diuisum ut iam dictum è in suas infinitas particulas
infinitas non dt sensibiles qualitates, uel ob quas dr sensibile corpus. Cr sic illa
partes qz iam sunt insensibiles seo quod careat qualitatibus sensibilibus) com-
ponent corpus sensibile. 3m. Absurdum. Qz esset aliquod corpus quod penitus
non esset cognoscibile. Qo sequella, sensu cm non st percipi qz partes dt sine sen-
sibilibus qualitatibus, non quoq3 intellectu. qz Nihil est in intellectu nisi prius
fuit in sensu. cr simpli non erit cognoscibile. Dices cum antiquis. Set magnitu-
do dicit st indivisibile. Qd hoc ee impossibile et probat item pure lib. 6. Physicor.
dein de sub finem libri de anima et sensibili id ipsum comprobat. Quantum ad 2dm
ibi Eorum aut. Tribus conclusionibus questionem determinat pro quarum in-
telligentia, sciendum diuisibiles ee qualitates sensibiles in infinitum tripliciter
accipi uel 2dm diuersitatem formarum, quales est genenis in species, uel 2dm
quantitatis sine mollis divisionem; uel 2dm actum sentiendi, ita ut actus sensa-
tionis in infinitum intendi possit. Hoc supposito est Conclusio prima. Qualitates
sensibiles non possunt diuidi in infinitum secundum divisionem formarum
ita ut V. g. dentur infinite species odoris, saporis. ꝛc. Probatur. Quali-
tatum seu formarum sensibilium sunt extrema finita: Ergo et media &c.
quella. Qz hec ab extremis continentur; et ex hiis componuntur ut dictum
st ex amaro et dulci aliquod componi saporem. Antecedens In omni genere
sensibilium sunt extrema in colore album et nigrum, in sapore dulce et amarum.

conclusio.

Conclusio 2da. Qualitates sensibiles dividi possunt in infinitum per accidens sed in partes inaequales et in potentia. Ante probationem suppono primo quid sit & accidens dividi, idest sicut sensibiles qualitates non sunt & sic quantae sed & accidens, ita & sic non divisibile, sed & accidens. Secundo quid sit in partes inaequales dividi v.g. Linea & cubitus & in & aequales partes dividatur, iam est divisa tota & non in infinitum: Iam ut dividatur in partes duas, & haec rursus in partes duas, et ita in altera in duas, sic non obstat ut in infinitum dividatur. Propterea ne data magnitudo indivisibile, qd subtilissime docet Aristo lib. 3. Phys. Suppono 3o sicut ipsius continui partes non sunt in potentia cum non sunt toti, nec sunt in actu ut separata a toto, ita qualitates sensibiles, quae sunt in continuo, nec sunt in actu nec in potentia, itaq sensibile quod dicit & dividi in infinitum non dicit in actu. Haec suppositis probata conclusio primo. Nec accidens in sunt quantae sensibiles affectionibus eis etiam & accidens, id est ad divisionem continuae divisibilis, sed continuum non & dividi in infinitum, nisi in partes inaequales & in potentia ut determinat Aristo lib. 3 cap. 6. et similibus affectionibus sensibilibus. Probata 2da Ante partes factae in infinitum dividendo, nulla tenuis manere possent, ut nec sensu percipi. Succedere sicut gutta saponis infusa in Mare convertitur in Mare ita imo longo magis parva illa minima & infinita talis sensibilis convertetur in continentia sibi in aerem vel aquam.

Conclusio 3a. Qualitates sensibiles non dividuntur in infinitum actu. Probata & prima supposita. Obiectum quanto in minore quantitate objecta sensus, tanto minus immutat sensum, id est sensile opus maiore intensione in ulteriore divisione: sicut & aqua calefacta. Sensus non & in infinitum actu dividi, ut nec sensibile in infinitum dividi. Antecedens. & nulla vis vitae naturalis in infinitum intendita.

Dubitaverit autem Aliqua pars in qua primo alteram quaestionem movet deinde eandem resolvit. Quaerit ergo primum & quaestio. Utrum sensibile aliquod odore magis sentiri & propinquo et sonum similiter: Et. Secunda pars affirmans ad. Empedocles qui dixit lumen a sole moveri prius ad medium venire quam ad terram, vel ad visum: quamvis hoc apparet falsum ut postea magnum. Tertia doctrina de lumine falso sed conveniens. 3o Sensus fit in tempore et debet prius pervenire ad medium quam ad organum. Aliquid. & ad tps

Et

hē prius ē posterius. Antecedens. Oīs motus ē vī tpis. sīgnū motus ē mensura tpis: ergo oīs motus ē q̄ mutatio rī, ēt vī tpis. Dicēs cum antiqīs sensibilem non ē talis generis ut pīs una pars quam altera servari ēt non manere in ipso. Et negando sequelā ē enī esse antecedens dicit sensum aptū ēt ut percipiat simul successiue nī per medium imaginariam positum non pt̄ id percipere. Confirmatur q̄ motū alterius ē propinqui bene formatum ēt articulatam audimus, ē longinqui nō nisi confuse quod dam. Duo pauli negantur. Q̄z lumen videtur simulta successione pertransire ad medium ē oculum simul. Quantum ad illud Ar. sonus &c. Quæstionē resolutorij supponit primo distinctionem inter visum ē inter auditum in odorato, q̄z hi duo successiue percipiunt obiecta, ēt ē medio prius immutato visus nō simul immutatur cum medio. Cōq̄z sonus aēreum, odor ignem ē aquam ita nō mutant, ut ipsa ēt accidentia accidant ad formam soni ē odoris. Unde nemo odorifera ē sonora adhuc odor in aēre manet, sīt cessante pulsu sonus auditus, sīmiliter ignis ēt ut pars vna ā cinis ē aqua nō mutatur in mutatis sequentia ē propterea ē successio. Visus enim nil ē hoc q̄z percipiens cinis ē aquam non ē susceptiuus formæ substantialis corporis illuminantis, puta solis nec alterius. Vta sīt ut lumen recipiatur in diaphano, ut aeratio quælibet non sīt ut odor ē sonus. Dicit ergo sonus ē odor percipientia successiue, esse idē quæ percipi ā propinquione cum eo quæ percipiti ā remotis stante? Et ratione percipientis cē multiplex scientia nisi ratione actus sui obiecti, ut obiectū ē dicit cē unum q̄z cū hī prius illi sentiunt posterius, hoc sīt inde q̄z hi sunt priores illi posteriores. Supponit 2do. Lumen movetur motu alterationis, sonus ē odor motu lationis: unde motus lationis debet prius attingere terminum ad quem, postea terminum ad quem. Item motus alterationis sīt inter extrema quæ medio carent totē simul absentiæ, sīc lumen illuminat simul totē sīc figura angulat simul aquam totam, angulationi aptam. Ex his infertur conclusio. Inferunt. inter quod ē inter se recipit medium est intrinsece cum, ut in odorato, auditu, non sīmul immutatur medium ē sensus; In oculo in quantum hoc sīt talis medium simul immutatur. Cōsq. Q̄z illuminatio non sīt ē motus

lumen sed alterationis. Ad 2dm. Patet ex proposito primo. Ad 3m p̄t
ad hoc. q̄ lumen uere & p̄prie loquendo non dr contrarie q̄d sonus
sicut expellat tenebras ideo p̄ma ratio nem.

Dubium Primum

Cum hic dr de sonis cū Visus, auditus, olfactus et non etiam Gustus et Tactus q̄ri
p̄o ex hi duo sensus q̄ intrinsecum medium sua sensibilia percipiunt. unde medium innu
tum una cum sensu: in illis uid̄ q̄ medium extrinsecum erat, iure dubitabatur.

Dubium 2dm

Secundo fiat ut lumen dicatur moueri in instanti? q̄ Lumen non moueri proprie q̄
motus ē successiuus sed potius multiplicari ut ē similitudo quaedam representans
ipsum illuminans.

CAPVT VLTIMVM

Tertia questio hic determinatur propriē spectans ad sensum, nam ille duo ad sensibilia
magis referebantur. Cap. patet 2dm. In prima questionem proponit ac disputat.
In 2da resolut.

Est aut̄ ē. Prima pars in qua proponit questio: Vtrum plura sensibilia unō eodem
penitus tpe à sensu percipi queant, necne? Intelligenda aut̄ ē de sensibilibus
quē ad suos respuentes sensus. 2da pars negante ē in prima, qua ut existimati supponit
primo. Maior motus semper impedit minorem, sic res obstantes posteriorem intuitum nō vide
mus cum aliquid solliciti meditamur. 2dm ponit 2do in mul & confirmatione rationis
2dae. Simplex aliquid motus percipit quam si sit permixtum, sic unum purum magis
sonat q̄m mixtum, sic chorda à tangente separatim expressius auditui offert sonum
quam cum alijs, nam se tanc quodam modo obscurant. Istius ē in prima. Si duo sen
sibilia simul sentirent, vel motus illorum essent equales vel inequales. In equales
ita se inuicem interturbabunt obscurabuntq̄ ē sic neuter suum obiectum perci
piet: si inequales ille tm̄ qui ē valentior suum percipiet sensibile ergo plura
sensibilia non possunt plura simul à sensu percipi. Ad 2da. Tactus ē uterq̄
vel unus duo sensibilia quamlib̄ opposita percipiat quam ut plures sensus
simul percipiant sua sensibilia. Illud aut̄ negatur fieri ē multo minus hoc. Maior
q̄ illa ubiq̄ secum ē inuenta aliquid unum intermedium facere possunt duo
aut̄ sensibilia diuersa nequaquam. Minor: Vnus numerus sonans pluribus ē contra
ijs percipi negatur actuari sensationibus, ergo nec p̄t duo diuersa percipi per
eiusdē: addita probatur q̄ mixtum aliquando percipi p̄t, q̄ includit in se duo
sensibilia opposita sed tm̄ ut mixtum consumatio percipiatur hoc fieri negatur.

vo

et patet ex suppositis 2do. Ro patet affirmanti ostat antiquos sic argumentantes. In contrarijs simul pervenire sonis ad sonum, et etiam plures versus plura sensibilia pervenire possunt. Ro antiquor fundamentum talis, qi tpe quo percipiunta sonj, e insensibile, unde quamuis non simul pervenirent, qi tn hoc tpe e insensibile, ut illi obijcebant simul percipiunta. Contra hoc fundamentum instat primo. Si e aliquod tpe insensibile, ergo (qi ut lib. 3 de anima, nos non ita sumus vecum etiam nos ee simul) et unquam cum sentimus nos ee, eode e simul tpe, nos ee non sentientes. Ro qd in eo tpe e quoddam tempus insensibile. Instat 2do. Si tpe e aliqd insensibile sequitur qd qui videt magnitudinem totam partem ipsius non videt, et qui videt partem videt simul totum; sic qui e in toto anno, non erit in aliqua parte anni, et qui e in aliquib. partib. anni, dicetur ee in toto anno (cum iungitur tota magnitudo cum tpe, qe ubiung cadit est vel nec absurdissima sunt qi minime curant, ergo e illud. Siquella nededucit etc. Sit totum A.B.C. et A. sit insensibile (sive de tpe sive magnitudine loquamur) B.C. sensibile; qui ergo percipit A.B.C. totum percipit, tn qi unam partem non pt percipere quae e insensibile vide A. profecto idem non percipit totum: sic qui percipit B.C. partem percipit, non tn hoc di totum cuius restant aliqua pars, tn qi illa pars vide A. est insensibile, B.C. iam recti vocabitur totum, qi extra illud quidqd e insensibile est, et sic totum percipiendo non percipit partem, et partem percipiendo percipit totum.

De dubitationibus. Tota pars in qua questione principali resolutorij primo movet quoddam dubium et resolvit 2do infert questiones principales determinationes. Quantum ad primum dubium est, An vdm diversas organi partes simul plura sensibilia versus unum percipere queant necne? Si cui hoc contrarietur etiam illud concedi deberet plura sensibilia a pluribus sensoribus percipi simul posse. Regnat itaq talis hoc fieri posse. Ro illius prima. Una e operatio ergo negavit fieri, ut ab uno sensu plura vdm diversas partes sensibilia Siquella. qi essent plures operationes. Sed contra exc. Visus quamvis duobus oculis utatur, una tn est operatio a principio intrinseco nominata, qui sunt in cerebro, unde si quis interponat inter duos oculos obstaculum, alterum oculum simul videre quicquam non potest, cum aliqd aliud videt alterum

quod

quod patet experientia. Ró 2da Si sic ergo operatio erit sine facultate e facultas sine operatione, qi una pars erit in operatione altera vñ in facultate potentia. Unde confirmata hac à maiore negatiue concludendo qd Intellectus tanqñ potentia nobilior posset simul percipere simul diuersas scientias, quam sensus vno tpõ diuersa sentiat; iam aut illud non è vñ Intellectus, er neq hoc in sensu. Ex his ad rationem quesitam sit conclusio prima Sensus plures possunt obiecta sua simul sentire ut pendent à sensu communi. Ró qr experientia docet omnib. qd. oñ possit sensibilia iudicare. Dicebat ar sensus particulares mittere debere illa sentibilia, iam quit plura simul non possunt sentire, Ad hoc è conclusio vera Plura sentibilia possunt però pi simul à diuersis sensibus, modo illa sint pro subie to plura vñ ratione. Ró sicut se habet in esse sentibili ita in cognosci, sed possunt aliqua simul esse, ut latus simul è albedo cum dulcedine, ergo è co gnosci. Quod aut ar. Sub finem libri probat qd cap. 6 probatum se in sua potentia entia nullam magnitudinem posse ee indiuisibilem. ar. Si esset ista magnitudo indiuisibilis, ergo simul è mouerete è non moueretur, qd implicat, Consequentia patet ex ista magnitudo indiuisibilis pro termino, qui partem visam, cum parte visa terminum copulet. Vg. assignetur certa distantia qua oculus videre pt istam er talem distantiam, cum illa distantia plebiore quam oculus non videt copulet istud indiuisibile, ergo sequeta ut illud indiuisibile, ut videtur, è non videtur, videbitur quidem, qr ipse in termino certe distantie, non videbitur item, qr è prima pium distantie non visse, non quidem est indiuisibile è ideo ad partem tangibilem, que non visum, sine ullo quantitatis incremento recte applicabitur, è sic è visibile è invisibile quiddam erit. Concludens caput dicit se de sensibus et de sensibilibus egisse. nunc ad de memoria e Reminiscentia sibi agendum esse.

Dubium.

Dictum è cap. hoc ultimo minus note multa in pedini à maiori. exè plus è adducta allata de hoc ergo tanda, qui apertis oculis obuios, ar bene notos ergo sic negant

i quidem sensus subordinata Intellectui, ergo neq deberet in pedini ab intellectu!

Ró. Cautam huius rei ee hanc: cum sit ab stima cum sensus debeat pro cedere operatio, fit ut illa facultas eminens in se rapta, è quasi grauedo consi lium formans in illo formando tota sit occupata, adeo ut ad alia functiones non attendat, è hinc extatici extra se ee dicuntur: qd aut sensus è Intellectus sint sibi

sibi subordinata, hoc non impedit imo quodam modo exigit, ut Intellectus cum sit tanta facultas sibi operationibus intenda, praeferat facultatem sensuum. quamuis haec ita sit in illis quae sibi non sint subordinata omnia ut quae sunt in genere perfecti, ea tamen obuia quaeq; non aduertat, propter illam ratio nis fundamentalis, qr minores motus impediunt a maioribus.

LIBER SECVNDVS.

De Memoria & Reminiscentia

Ad complendam doctrinam de Anima libro superiore pertractatam ea quae spectabat & sensus exteriores, in hoc altero tradit quae ad interiores pertinent, & qr hos tres ponere videtur Arist (ut patebit etiam hic et cap. 1. 3 sensum communem Fantasiam & Memoriam. de sensu aut communi item de Fantasia in lib. 3. de Anima sufficienter egit: sequitur hoc libello doctrinam nobis de Memoria relictam, quam aequissimo Plato Musaeum appellare solebat.

LIBELLI Dispositio

Duo sunt huius capita: qr cum Memoria altera sit generalis, quam non tm homines sed etiam omnia animalia sensum sequentia habere dicit: altera eis hominibus peculiaris, et de propria Recordatio seu Reminiscentia. Ideo in cap. 1. de Mem communi Memoria in 2do agit de Reminiscentia.

CAPVT PRIMVM

Quatuor sunt cap. partes in prima generalis propositio: In 2da quid sit Memoria: In 3a ad quam Animae refertur pars: In 4ta dubium resolvit de causa quae efficit Memoriam

Quid sit Memoria. Prima pars in qua 1o 3 se de Memoria dicta non pollicetur, quae in capitis dispositione proxime retulimus. scit quid sit Memoria, ad quam pars animae referatur, et quae causa eius: deinde agendum sibi eo de Reminiscentia addit. Neque fortasse omnem memoriam & Reminiscentiam, pertinere eandem et virtutem. Quod autem hae distinctae sint probat a signo. Qui pollent Memoria, plerique non pollent Reminiscentia, et qui pollent Reminiscentia, plerumq non pollent Memoria, ei hae distinctae sunt. Antecedens habetur ac tradi in cunctis ac discendo. pollent Memoria, celeres aut ad inueniendum ac subtiles reminiscentia habent, non item hi Memoria, non item illi Reminiscentia. Cur aut ita fiat exquiritur causam in dubio post resolutionem capitis.

Memoria pollent hebetes. Reminiscentia celeres & subtiles.

Ar primum

Futurum non est memoria, sed spes et opinio privata.

Ad primum 2da cap. pars in qua ut determinet quid sit memoria tres ponit hypotheses.
Futurum non est memoria. Nō futurum est spes et opinio, et non Memoria. Sequella à tres. Antecedens Eorum quæ divinando illorum est spes et opinio, at futurorum est divinatio ergo futurorum est spes et opinio. Maior Qui divinando et quodtam rationem ex causis non vi certis procedens, Vnde ante opinio, et ei eadem res continent in se aliquid boni pertinet ad eandem spes. Minor Patet ex Etymologia divinationis.

Præsentium non est memoria.

2da hyp. Præsentium non est Memoria. Nō a diversis præsentium et sensus et non Memoria. Antecedens. Neq; præsentia neq; futura cognoscuntur sensibus et debet cognoscere præsentia. Confirmatur qi cum aliquis aliqd videt, vel intelligit non dicit se meminisse vel vidisse nec intellectum nec visum, sed dicit se intelligere et videre.

Præteritorum est Memoria.

3ª Præteritorum propriè est Memoria. Nō ex consuetudine loquendi Hugo non dicimur meminisse qd antea vel vidimus, vel sensimus, vel etiam intellexerimus. Et præteritum est memoria. Sequella. Et præteritum consideratio ea quæ facta sunt. Antecedens. Nō sequitur antea dicit quod sit triangulus, dicit se id ipsum antea vidisse. Et hic in hac definitione non Memoria tantum. Memoria est habitus seu affectio sentientis animæ partis posteriores tpis interesse. Hic loci genericè habitus seu affectio sentientis animæ partis, et affectio quidem ut ei id proprium animæ et naturale meminisse. habitus ad ut exit in praxim: in qua aut anima sit pars Memoria patebit ex parte sequenti. Loco differentiæ addit Postquam tpis interfuit. Nō est spatium aliqd inter tpis quo eum percepimus, et interquid requiratur ad hoc quod eandem Memoriā revolvigit. Vide ex hac definitione inducit Scotus ad primum. Memoria requirit aliqd elapsum tpis: Scotus ad 2dum. Et tm possunt meminisse ani malia quæ pressum temporis Int. Nō est quod tpis percipiunt.

Sed cum de imaginatione. 3ª pars in qua ostensum ad quam partem animæ restorata Memoria supponit illud qd lib. 3. de anima. Intellectum nunquam sine phantasmate nihil intelligere posse. Deinde addit, qd quamvis intellectus nō, ut in materialibus, ita quoq; non percipiat seclusas a tpe et a materia determinata tñ indiget aliquo phantasmate ad illam actualem intellectionem. Probatur. Sine geometra Int. scientiam de triangulis, quod triangulus non est ab illo depictus certis alicuius quantitatis, sed ut sunt in suo esse formali, tñ intellectus eorum res nō pendit ab hac vel illa materia lubrica facili, et tm intelligit ut res sunt. ad hoc tñ ipsum debuit ille imago ponigi ab interiore sensu. Dicat Hug. Sufficere ad intellectu intelligit, sit superfluum, cum tñ huius imago, ita, secundum illius ponigi non potuit qi haec sunt in se finita? Et tamen etiam phantasmata esse possit determinatum, vel illa quod ipsa ratione corporis tm sint determinata sunt, et quo intellectus intelligit superficiem et non nisi determinatam

Quid requiratur ad memoriam.

rationem

Pars 11a.

nationē illā negligaquam corrideranda? Dicēdo. Ad primum Notandō q̄ substantiae separatae absque nodo intelligendi non habent ab his datas phantasmata. Et quidem non ab hiis ipsis (qui non sunt in tpe) nec ab offensibus substantiis tales quas possumus hic phantasmata appellare eadem cognoscimus ut à nostro coelesti, qui est & continuus & in tpe: de hoc in alibi dictum est in 8. Physicorum. & lib. 3. de Anima. Hoc supposito est Conclusio. Memoria pertinet ad sensitivam animae partem, & se, ad intellectivam vō ut accidens. Dō & actus quae in nobis intellectiva memoriam, in quantum hic & ipsa phantasmata sibi à sensibus interius porrecta. Dō primo. Quia meminisse debemus & sciri cum tpe quod & sensu percipitur à sensu communi, ēt & memoria quae fit cum tpe, ad eundem pertinebit Antecedens. Intellectus enim rem non percipit cum tpe. Dices ēt rem non intelligere. Sed huius patet solutio ex hypothesi. Dō 2dō. Quia si & sensu pertineret ad intellectum Memoria, ēt bruta animalia non haberent memoriam, quod falsum est. Addūcit hoc ipse Arist. animalia illa non habere memoriam, quae sensum temporis habent: vide excipit in nobilibus Theophrastus, quae ob vehementiorem sensus communis & phantasiae vim possunt tpis sentire tristes demissos.

Sed quaeres. Ultima cap. pars in qua primo supponit quod res ipsa sit absens phantasma & ipsius sit praesens, dein de quaerit. An memoria sit potius rei absentis, an vō ipsius similachri quod pertinet ad se deducit? Primo itaq; sophistice modum quo phantasma imprimatur sive relinquatur determinando quaestionem in utramq; partem disputat, demum determinat. Quantum ad primum. Illud phantasmatis in possessione similis, ut in picturis picturae manet praesens, re absente illum ut nec cera manet sigilli in possessione figurae, anteq; sigillo fiat renum imagines absentibus ipsis rebus, conservare & manere dicunt in memoria. Probat ita vē sephirus à signo. Quia plurimi alii memoria non polleant in quibus hae tales imaginales impressiones non possunt, vel propter perturbationem, ut vinatis, & ebriis, vel ob corporis affectionem, ut senibus & pueris, vā illae ob inexistentes imaginales in his obliviam patiuntur. Similiter & in grandibus hominibus non bene retinentur, propter crassam humiditatem, tardā vō propter siccitatem, ēt ut rerum sint rerum imagines ita in memoria recipi, ut sigilli figura in cera, vel ut picturae in pariete recipiatur. Sequella, quia ad hanc recipiendā certā requirit dispositionem, neq; ob sigilli figuram in aqua vel in marmore impressam pōt ita illa in hominibus ut satis ostensum est. Quantum ad alterum pro parte negantis primi argumentatur, ad memoriam non ēt similachri. Dō si nanq; potius similachri meminissemus, ēt rei absentis memoriam non haberemus, quia similachri non aut ipsius rei memores sumus. Pro parte affirmantis vō. Si esset ita ut sensibile & non similachri sequeretur memoriam ēt eidem quidem cum sensu, quia sicut sensus rem

Ingenium, sobrietas, memoria, dō ex mistione [illegible] humiditatis siccitatis. Sobrietas dō propter siccitatem.

presentem intuetur, ita quoq; memoria rem dictam intueri i non simulachrum. Quartum ad 3m i conclusio. Non i absurdum ut aliquis simulachrum sentiendo rei meminerit cuius est illud simulachrum. Lo dicat in pictura i imago, ut imago, i imago indicat rem cuius id i homine nil vel despiciam vel aliqd valde: ita in anima nra res aliqua sunt, siue patiq simulachra, vel ut hui sensibilia aut intelligibilia sunt, vel ut indicant aliquid ui sua, vel percepta praeterita tpe: sed qui aspicit imaginem in rem etiam cuius i imago sem pt ut qui pictam videt Corsicam, iam finita animo in cuadam uerum Corsicam, et etiam qui simulachrum rei videt, non quamuis ab sentia hui in memoria ubi. Confirmat hoc signum 4. Primum. Etenim rei plenae obliuiscimur, dum ut nos aliquid tale nunqd legisse putemus ni postea meditatione cum se illud simulachrum praesentat non cognoscimus, ergo uerum est ex simulachro nos posse hui rei memoriam. 2dm Non dicit ea ut interdum aliquis habeat simulachrum rei alicuius, sed non determinate dum si cogitaret secum diligenter inspexit cuius illud sit, deueniret huc, ut intelligeret simulachrum certae rei esse, Vg. Titulo hoc amentis nouit alterum nominari q alterum hinc considerando circumstantias discernat alterum ab altero. 3m Quaerit quod aliqui mentis capti propter imaginationem uanam i portum, multa se uidere putant quae nusquam sunt: sicut etiam strabones oculi debilibus obiectis. quos alienatos consolabatur, imagines aliqs quae extra nouerat in mente. 4tm Ex memoria cum seruatione: Memoria confirmatur frequenti meditatione i recordatione perceptorum, ut ita melius haereant. Addit pt 5m signum ex Rhetorica. Rhetores nanq figuras ubi quas suadent illis propo mentis tanqm simulachra, et quibus utuntur in rei memoriam qd Cic. in hac Partitionum exposuit. Confirmo memoriae tanqm cera hoc utile i in his imagines ut literae collocat. et quib. ubi signis patet per simulachra vigere nram memoriam.

Dictum i igr. Concludit caput i iteram Memoriae definitionem plenius re elicit, ut dicamus pt habitu sensus sentiendo quo percipimus aliqd extra i sensu impressum fuisse ut i imago alicuius rei. Hoc definito ylterior di quae in illa quidem imaginis relata i rem cuius i imago memoratae fuat.

Dubium Primum

Cur dr. qui tardo sunt ingenio praestantem memoria qui do praestant ingenio magno pollent clementissima? Ro quorundam ex vsu talis capitis huius ratione redditur fuit, qd subtilioris ait humidum cerebrum unde facile concipiunt, sed subito obliuiscuntur, simile in aqua pt vel scribi facile, qua parte aqua cedunt, sed subito

subito quæ cuncta sunt. Dardi vō q̄ sunt sicut cretæ, sicut in lapide diffacilis rasi et aratis, sed diu retinet, ita in hīs rebus percepta et bene impressa facile in memoria redeunt. Verum q̄ hæc solutio non offendit quomodo ingeniosi subito memoriam amittunt illæ imagines, item quomodo tardi non cito memoriam amittunt, sequidē bene hāt impressas easdem. Ideo sunt dicendū q̄ in ingeniosis ob fluxitatem et subtilitatem in quibus obiecta subtiliter imprimuntur, non ibi quidem profunde imagines depinguntur nec satis ē imagines imprimi subtiliter in his unum aliam, q̄ talis rem ex re animo cogitanti, rationē adducit rationi, unde prius recordationē quidē si re revolvant, non in memoria tenere possunt. Tardi autem quamuis hāt fortem impressionē tñ q̄ vnum non diu ipsi memorant, recordari aut non possunt obliviosum, q̄ nisi ab illa re ad aliam tales connectant: sed etiam q̄ memoria præsupponit intellectum illiusq̄ sagacitatem, quæ cum illi non natant reminiscentia quæ non potuit.

Dubium Secundum

Organum memoriæ in qua ē cap. parte. Sō In corpore: ō liber ē sententia d. Thomæ M. Alberti. Ciceronis imo omnium ē Plat. et Medicorum. Hinc aut signum primo q̄ ea pars bene sit labefactata memoriā vide quidam totū lapidē in ea parte oblitum ē, quē. Paulus tertio Rhinio lib. 7 cap. 22. ō Valerio Max. lib. 1. cap. 8. Idē significat. Et natura memoriæ debuit locare in nutritissima parte capitis tanquā thesaurū præcipuum (Plutarchus cā vocat cellam penuariā sapientiæ) via. cū præcipue multo hoc esset parium cum reliquis communitatem, deinde illa pars ē firmior memoriæ aut ē offensi receptare. 3ō. Et ob rationem recordari rei alterius obliviosum receptā forte ne tenet pars illam digitis contingere, natura ipsa monente ibi latere ea, quæ memini mea.

Dubium Tertium

Quomodo memoria florens conservabitur? Sō. Duplex via. Vna. ē removendum impedimentum illarum, quatuor sunt ibi nimirū, potū quidē: item alterū quidem cruditas, fructus et legumina crudi, pisces sicci et fumo durati, et alia quæ flatum generant. 2da ē frequenter plurimum et verbum exercitium ut præcipit Cic. lib. 1. de Oratore. Dicendo ut percepta et cōprehensa frequenter recolligamus, ut fecit in suis Italiæ et Pythagoras dicitur fecisse qui cubitum eunte, quod ipso toto die egisset, singulos ordine recordabatur.

CAPUT SECUNDUM

Tres capitis partes. In prima confert seminis fœcundum cum cognitione et memoria. In 2da modis

remini scendi explicat. In 3a qualis sit passio docet.

Reliquum est. Primum ē ri quo deuenitur per positionē facta ē conclusio. Reminiscentia &c. ē cognitio nec ē memoria. Ō primi. Nulla cognitio requirit resumptionem memoriæ, ergo reminiscentia requirit resumptionem memoriæ, ergo nulla reminiscentia ē cognitio. Et cognitio cum acquisita, est vt instans, quod est principium transitus, non est autem ipsa memoria aut memoriæ ipsi requirit. Minor. Ex reminiscentia fit per recollectionem phantasmatum. Ō 2di. Nulla memoria requirit intermeantium obliterationis, sed reminiscentia requirit intermeantis obliterationis ergo &. Maior. Et non esset memoria, hoc enim dicam ē proprius phantasma. Nota. Patet ex ea probatione quam proxime attulimus. Nota. Ora quo ante dicimus, per reminiscentiam colligi posse, si aliquo modo saltem tenuis ahies ē penitus euanuerit, non ē reminiscentia sed ē cognitio rē. nel memoriā pacipiente.

Quid aut reminiscibile. Idem est in quo modum reminiscendi traditum supponit duplex notitia reminiscibilis posse, nel necessario, nel ex consuetudine. Necessario aut ē similia, ut visō aliquo simulatore, reminiscimur Socratis, quem autumnus magnum fuisse simulatorē testante. Aut ē contraria, ut qui recordatus Antonij, recordabitur ē Duly Cæsaris, cum quo bellum gessit. Vel ē finitima ut quis recordatus Latini recordabitur ē filij. Ex consuetudine aut cum recordamur alicuius rei ex re inter quas non ē penitus connexio sed qi tm sæpius unam post alteram recoligimus. Ex occasione consuetudinis solum dubium cur antiquissimum magis recordamur, quam quæ sunt ante aliquot dies facta? Est ēo ipse ex causa consuetudinem, qi illa frequentius recurrunt, ut antiquiora, ergo quæ tam frequentius reminiscibilia possunt. Ex his infertur conclusio. de modo reminiscendi ex data natura reminiscibilis ergo sequitur. Est aut talis. Reminiscentia fit cum ordine connexas ē nos ipsos recognamus, donec ad eam perueniamus, quam inquiramus. Ordo animarum ē ordine qi ordo (ut fertur) est animarum sanctarum, atq ut sunt nati ita ē cognoscendi debent. Addita in conclusione. ē nos ipsos, qz si hoc ē præceptum nō haberemus, dicendum: quamquam multi fatigando reminiscentiam possunt recuperare ad qd contra dicerent. s. se diu multumq torquendi ē aliquod principium, ex quo ordine illa recoligant quæ perquirunt tabulæ.

Dicendum primo. Quodnam sit istud principium? Et esse phantasma aliqd, ex quo ueniamus in rei alicuius memoriam. Vs. Phantasma boui alicuius cum habeamus simulachrum, dicimus in eo boui naturam recordari. sic qui ex phantasmate latitis recordatur antrum fuit. Hæc ē albedo, albedinis ē arcum, arcuum ē humidum, ē autumnale est humidum, ergo sit habebit reminiscentiam autumni. Dicendo 2do At si plura sint

quæ

quę possunt cę boũ pnoscy. Q° illud cę cognoscendum, qđ sit generale quiddam, et plurium reminiscentiam. Vt quę lectis de plantasmatę, ꝑ obediniã, aceruis, signis, ꝓspectionum ꝓmachi et lectę, et aliorum recordari. Nota hic cum Sco. frequenter in talium reminiscentia nob cnare primo quedam proprietates, qꝝ necessary vndę prius apprime sumamus, deinde quamuis hoc fieri possit alicuius similitudine solli possimus ut boũ Scoti possimus reuocare Laudum, et qđ ambo hec vocabula magis accipiat a Ph. Conclusio 2da. ibi sed cm nostram. Aduenam. aut differt ipsam cognitionę quę cę de ꝑ. prius supponit, cę debere in nobis aliquid Cognitum communem intellectę demissius, qđ maius et magis ꝑ. percipiat, seruata proportione tali, qualis est in perceptione maioris et minoris magnitudinis qđ talis licet demonstrat, et à nobis acte explicatum est. Nota tu. Q̃a maiores et minores ab à nobis percipi. illarum imagines, ut à picturibus maiores et maxime in tabellis vino mundis ipse depingi. non qđ tactus ꝓprie, quartus est, sed iuxta proportionę aliquid. Eius è conclusio. Reminiscentia respicit nostram temporis quantitatem interdum in certis. Cę ꝓmis. Q̃ quę non recordata temporis quasi rei ne recordaretur, qꝝ ab eum tpe fuit in ꝓfessa. Cę 2di. Q̃ communiter dicere solemus, rei quidam nos reminiscit, ꝓpone autem quibus ꝓscripsi. 3m est in quo primo distinguuntur inter memoriam et reminiscentiam assignant, deinde Memoniscentia, cuius est Memoria facultatis affectio determinata. Quam hic ad ꝓsens. Q̃ Memonia differt à Memoniscentia primo. Q̃ ut antea dictum est, quia habeamus memoriam ꝓpriã agnoscibilem nec inter ꝓscripsi memoriam postqua inter esse obliuio, et posterior quę sit post reminiscentiam. 3o Q̃ memoria viget ab animantibus perfectis. reminiscentia solis hominibus. Cę qđ reminiscentia opus est ratione à ratione, et deliberatione quę solis inest hominibus. Quartum de altum. Duo ꝓmum ex ante. Cę Reminiscentia solis inest hominibus, quadrit in qua sit animi pars. Cę deberet cę cę in intellectiua, si quidem intelligibilibus inest. Cę Verum cę in intelligentibus cę esse, ueruntę qđ multa aiãl. cę de plantasmatibus, et plantasmata ideo debet cę in sensitiua facultate. Probata ꝓpositio. Imo Q̃ tua reminiscentia est rei alicuius vult aliquis nec ꝓ, solet perturbari et inquietudine laborare ita ut quamuis etiam nolit illa de re amplius cogitare, tñ recurrit illa plantasmata et quę uult illam rem recolligere qđ maxime accidit melancholicis quę memoria vehementer plantasmatibus. Cę aut huius est, qđ operationes intellectus fiant in tempore ꝓpositę, aliis ubi quę sunt et organum, non ita, qualis est ipsa reminiscentia, modo tales operationes quę non fiunt in vita potestate. negocium ita inhibere, ut cessent, atq hoc idem est in reminiscentia. Dices quomodo hoc fieri potest ut nihilominus negocial! Cę illa pendo de ꝓpria similitudine. Cę sicut qui iaculatus telum non est potens reuocare illud si emissum est, ita

reminiscentiam
Labeat memoria

quo reminiscitur non fit sed cum vult habere. 2do. Sicut vbi vel motus corrupti non quando aut
vident subito cessant ab ira, sic nec reminiscentur. 3o Sicut cbgue vbi aliquem
non fit cum comprimere dupcpens quemuis verb. vt 5. superiore quem vocemus vanum cum
verbum cbquimur vanitatis vocat esse vel nihil, cum vt illud ipsum a nobis vbi vani pos
cita. Signum 2dm Ce exponum complexionem sequitur hoc assertio, nam putredo vel non
potuit vocabulo ea qd maiora sub parte superiori vel caput et pectus capiunt
vide humorum malestatis vi vapitatis cerebri impedit imaginem ne imprimatur et suo reser
vente ordine. Dubium 2dm ex D. Thoma.

Quomodo memoria roborat? Ad primo ce necessarium ordinem rerum quarum reminiscit
volumus vbi attendat vbi ordinis consuetudo. Ad vt alter eandem rem memoriae vbi vel
antequam intervenerat alius, quam sequitur remeniscitur. 3o Frequenter multi ordinabi
recollegimus vt litigatores faciebant. 4to Ab aliquo principio non in omnia reminiscitur nobis
sicq nos in eam consuetudinem ducamus vt quoliquem illog rei punctum observemus, aliq
recordari velimus. Dubium 3m.

Cur dum vehementer nos torquemur vbtentes alicuig rei reminisci, illam habere non possumus
pistra vel nobis ita vehementer cogitare desinentibus illa ipsa vel offert sese? Ad In cau
sa ce commixionem quarumdam imaginum non inter se ordinatarum, vnde tunc magis homo
impeditur, postquam ei multe illi subsidiunt imagines rei illig quam quis vult actus se ani
mus vno praesentabit.

LIBER De Vigilia et Somno.

Quia Aristoteles ipse Somnum et Vigiliam appellat passionem in cap. mox sequenti, ideo necessimo
ordine postqm tradtum est de sensu tam exteriore quam interiore, necessimo iniquum ordine dogma
tradita de operatione horum sensuum. Dices. Ad sensus interiores homine dormiente non quiescit
Ad. Labore praeterito planta fructum non quiescere, ratione illi praeteritum quiescere. Vnde com
munitatis appellat hominem dormientem, vel istum aliquo animalis sensus in potentia. Et sic adhuc
huius tractationis magna e obscuritas ex qua percipiuntur cuig somnum ut medicum pos
sesse ita immodicum valde obesse, item quam sit homo dormiens prope mortuum, nullius
valet, vnde si maxime sibi vitania bona ponderare videtur: deinde quando et pote
mimus omnes quarum ipsam perturbatam habeant, et alia circa somnum et somnium ad
habitudinem et Atomis pertinentia hinc deduci possunt: et si in quam hoc magna est utilitas
vt cognoscatur longe maxima, ut agnoscat homo quid sit illud quo allegato sua scripta obs
cura, et si quasi in alium mundum possum ce imaginata.

LIBRI DISPOSITIO.

Sex.

Sex Capitum est libelli ipsi, quoniam de in somno visa quaedam animalibus plerisq; obveniant, ideo in primis tribus capitibus de somno, in sequentibus de somniis ac de his spectris quae in somno obtingunt agit. Summa et commentario videbitur in expositione singulorum capitum.

CAPVT PRIMVM.

Omissa generali dicendorum propositione qua se dicat agere nullo de somno somnia et divinatione somniorum (haec enim patebunt ex inferioribus) tribus in hoc cap. resolvit quaestiones. In primum. Prima quaestio utrum somnus et vigilia in eodem insint subiecto nec ne? Et probat hac ratione prima. Oppositae in sunt uni subiecto. Somnus et vigilia sunt oppositae cum insint uni subiecto. Maior. Contrariae et nihil, pabulum et deformitas. Robur et imbecillitas. Minor. Quia somnus et vigilia sunt privativa ergo oppositae. Probat ratione 2da. Vigiliae et dormire in eodem insint subiecto, ergo somnus et vigilia quia. sequella à contingentibus. Antecedens experientia patet. nam respirationem cognoscens ex eo, qui sentit, audit, gustat, attingit et se movet. Consequentia dormiens ex contrario ipsorum absentia deprehenditur.

Cum aut. 2da quaestio Utrum somnus et vigilia animae simul et corpori insint. Respondet ut prima. Insunt corpori animae et corpori simul, ergo et somnus et vigilia. Sequella. Et vigilia est sensus solutio. Somnus eiusdem vigilia ibi ergo debet et affectio ubi est causa id, cuius est illa affectio. Antecedens patet ex Aristotele. Consequentia. Ho 2da. Corpus exanime neq dormit neq vigilat ut patet experientia, ergo separatum non potest esse somnus et vigilia, id est vel corpori vel animae. Corollarium. Quae sensus non sunt puditae carent somno et vigilia, atq; ita sunt causae, quod animalia [illegible] vigilant. Somnus et vigilia sunt affectiones sensuum.

Qui quo modo. 3a quaestio Utrum contingat aliqd animal semper vigilare, vel etiam semper dormire nec ne? Ho concludit negando. Quod non vigilare est 2o prima. Et potest defatigari illud opus de quibus, sed sensus in animalibus defatigari potest et opus de quibus. Maior patet inductione. Minor. Quia sensus est motus naturalis, id operatio non nata, unde et ea operatione sequitur defatigatio. Ho 2da. Principium est natura ut in bonum unius secundum aliud. ergo cum somnus et vigilia sint alia. desinet somnus in vigilia et vigilia in somnum et

Somnus et vigilia non insunt eidem quod sunt sensus

non potuit ꝺ̄ perpetuo at vigil. Dices at homo diutissime vigilat in morbo sine somno, imo ch̄ quidam extraḋ ꝺ̄ etiam illos vigiliæ sanguis expiare somnum si putrescentia ab stomacho ꝙd impedit somnum. Vnde etiam tibi maiorem hāt impotentiam, non ppter tm morbum, sed etiam propter perpetuas vigilias. ꝺ̄ nequeat semper quisq; dormire. ꝺ̄ ꝺ̄ ꝙd ꝺ̄ sensitivum debet actu sentire, ꝙ ppterea ꝺ̄ ad ꝺ̄ sensitivum: sed ꝺ̄ at dormiens ꝺ̄ sensitivum, ꝺ̄ ꝺ̄ dormiens debet aliqñ actu sentire. Ea hic ut sint corallarium. Dices animalia aquatilia volatilia. Semper dormiunt ꝺ̄ vigilant. ꝺ̄ ꝙ ꝺ̄ sensum hāt cuius vinculum ꝺ̄ modus ꝺ̄ somnus, relaxatio ꝺ̄ vigilia. Dicunt At quædam animalia dormire non videntur, ut insecta ꝺ̄ testacea ut ostreæ etiam apparuere. Respondeo ꝺ̄ hæc dormire, sed ꝺ̄ modum breviter. et hæc ꝺ̄ causa cur nonnulli asserunt se experientia ꝺ̄ asse talia non capere somnum, cum se ut non capiant sed breuem. Ad Lanium ꝺ̄. Animam habentia ꝺ̄ vegetativam nec dormiunt nec vigilant. ꝺ̄ prima ꝙ in his non est sensus, ꝺ̄ neq; somnus neq; vigilia. Sequella patet ex superiorib⁹ antecedens ꝙ in his est tm sensus, quod hāt gaudium tristitiam, charitatem quæ possunt abesse ab his ꝙ. 2da. Nutritio est finis maxime principalis in his quæ hāt animā vegetativam. sed hæc optime perficitur sine vigilia, ꝺ̄ vigilia non iuvat nec illa quæ hāt vegetativam. ꝺ̄ ꝺ̄ si non requirunt vigiliam ꝺ̄ nec somnum, qui est vigiliæ primario.

Dubium vnum.

Animalia quædam capite non habent ꝙd etiam videtur tribui in præcedenti verbo ꝺ̄ neq; somnus habebunt, sequidē somnus fit ꝙ impeditionē cerebri à vaporibus ascendentibus: si sic ꝺ̄ non ergo animalia dormiunt ꝙd dixit tribus. ꝙ. Aliis dicendum ꝺ̄ indubitatum, de his animalibus sine cap. dico ꝙd quamvis caput non habeant, tm hāt aliqd proportionatum capiti, ubi sedes est somni.

CAPVT SECVNDVM

Tres quæstiones determinat cap. præsens. Cur autem. Prima quæstio ꝙnam ꝙs in animalibus quibusdam quibusdam carent sensibus ꝺ̄ hypothesis primum ꝺ̄ quarum hāt. Hypothesis 2da. Ꝺ̄ in somno aliqui sensus est necesse. ꝙ. ꝺ̄ si aliqui vigilarent, alii non, sequeretur at simul vigilare ꝺ̄ dormire, ꝙd implicat Dices At non ꝺ̄ ꝺ̄ hæc hāt. Ad hoc est hypothesis 3da. Necesse est ꝺ̄ ꝺ̄ esse

communia

communis sensum qui idem est sensibilia particularium sensuum, & hic non tactus maxime ad affinitatem, qui idem subiectum & organum habet cum illo vide Cor. Cast ni sensus idem subiectum sed organa diuersa ut patet experientia. Nota aut de mutatem & conuenientiam tactus, qui hic ec̄ pt sine vehiculo hui sibi adiuncto. quam ad ni perfectum gustum, vehiculi vō sine tactu cō non possunt. Ex hic infert conclu sio Somnus & Vigilia sunt passiones sensus communis. Cō prima Cum quo tactus maxima ht affinitatem in eo debet residere somnus & Vigilia, sed cum sensu communi maxime ht affinitatem tactus, ergo in sensu communi est somnus & Vigilia. Cor. & so mnus & Vigilia non inest animalibus tactu quibus non inest. & ubi est tactus, ibi debet cē somnus & vigilia. Nota. patet ex hoc pollest rōne. Cō 2da. Cō de non sensu cōmuni, & particularibus inest somnus immediate hoc falsum. Quia contingit cōtra si mul sensus immediate operari, ergo nec quiescere. Nota hic dormire animale sensus particulares posse operari & sensus communis non impediat eos dem & sine inducit totus somnus in particularibus non cē immediate. sed mediante sensu communi. ad qd est rō 3a. Quia sensus sensu communi non patet animale dormire cum vbi ligatus est sensus communis: ergo in sensu communi inest somnus & Vigilia. Cō 4ta. sensus particulares ex alia causa possint non operari, nec tn̄ dormire tunc dicta ut in animi defectione in frenesi & quibusdam alijs affectionibus, ergo non in particularibus inest somnus & Vigilia. Ex his pt talis etiā definitio somni. Somnus ē in potentia sensitiua ligata sensu communi. Quid est somnus?

Sed quibus. 2da questio qui sit somni finis? Sit cō duplicem primum quidē necessarium propter animalis conseruationem, alterum aut̄ propter melius ec̄ id est propter operationē vegetiuē & alitiuē. Nota 12 etiam puerō finē ex sopito cē quatuor vide alienatus ab animali sensu & quatuor ut defatigata post hec vetat. 3ā questio. In quorum etiam corporis parte sedē habeat suum somnus & Vigilia? Itur ē conclusio pt est somni locus. Cō Vbi ē sensus communis ibi debet cē somnus: sed sensus communis est in corde (qd quidē festa mentis est hippocrates) ergo etiā somnus erit in corde. Maior. & somnus ē sensus communis affectio. Dubium contra hanc vltimam conclusionem. & sunt quidam

Partes cum sen Suum optimus.

In sensu commu ni somnus & Vigilia residet.

Cor somni est

animalia.

ahz corde euenit, vbi ei reponit somnu in lib. Reppondet Aristo. ē etiam in hoc corpusculo locum cordi proportionatum. Dicit. Ad qd illud significat est. Et spiritum in ipa maxima ibi cē, ut in musculo, a quibz vapor, vahis equidem pars quæ duo volitant delatata. duo quæ secant contrahit, atq; ibi est locq cordi proportionatq. Confirmat hoc Aristo. qz ista tabis volucres non dormit, idē qz lux venerea gelicidam sub substantia, vigna corrivetur spiritu innatq, altitq itaq hic in volucre sonat testa Temistio

CAPVT TERTIVM

Postquam in primo cap. subiectum remotius in 2do propinquius et immediatq constituit in causam finalem somni dixit, in hoc de causa materiali Efficiente ac formali agit. unde in fine somni definitionem. Duob cap. partib. In prima Materialem causam somni capitat. In 2da Efficientem. In 3a Formalem. et hic somni definitio

Primum ad ys. Prima pars in qua ē primo hypothesis. Quidnis at debet fumere cibum qui convertit in sanguinem, sanguinis aut vapis in venis, e venis principium ducunt à corde. Dicit. Cuiusmodi hoc. ? Ly° Vt o per debitam evaporationem quandam ex illo cibo profecti, qui sensus ligat, et sentiendi impotentiam affert, qua solatis impotentia est somnus, nam e præperatis et amentia, item animi defectio inducunt quæ sentiendi impotentiam, sed quæ fit somnus. Hinc ē conclusio. Materia somni ē evaporatio. id ē ex cibo et calore euocati vapores qui caput petunt, et ibi in frigidati aggredi volunt, sicut fit in pluuia, ut in pradicta atq; hi sunt somni materia. probat sigillatim. 1m et primum cibo et potui mixto reptile vehementer dormiunt, propter talis vapores caput aggrauantes 2n et vaporibus crassis plena ut ex cibis papauer, holium, mandragora, ex potis vinum. ista vinquam quæ fiunt vaporosa sunt et somnifera. 3m et quidem minuit grauedine vapori de sentientium caput detinant, et palpebras depri-mant, vapores enim tunc in spissati delatura ad membra. 4m et post, interpositum laborem somni gratq obrepit qd fit ex talibz vaporibz excitatis. 5m et in morbis quibusdam somni obuenit frequens. ut in febribz et letargo, ex magna humor abundantia. 6m Epilepsia seu morbq comitialis est assiduus somnus. qz o motq et sensatio cessat in isto morbo, atq hinc orta ex humore redundante.

Veram pingiuem à Cibo

Materia somni evaporatio.

Somnus in morbis unde.

dcm̃de somno ẽ simile qꝛ ẽ m̃ somno accidit. Nota hic duplicẽ hunc morbum
cẽ, alium qui ex atra bile provenit ut caꝛg herculi, qꝛ Hercules eo laboravit. Herculis morbꝫ.
ium satis, qꝛ sanum quasi corporis partem maxime m̃festat vide caput. Comitia-
lis item, qꝛ comitia dissipabat, ẽ il quoꝺ hyꝑ accidit. Alium qui ex vapore
onta ẽ hic fit in somnis. 1m Qꝛ admodum pueri multum dormiunt ex cadẽ cau
sa, unde etiam talibꝫ comitialis morbꝫ facile accidere pt̃ quaere ẽ in nisibꝫ maxime. Pueri multum
obstat quippe sibi ẽ se reponunt sibi. Hinc de m̃fantibꝫ duo colligit. Primo. qꝛ obstat.
propter hos vapores obstructum ẽ spiritibꝫ meatibꝫ caput obscurum non possunt. 2do. 2 Mentibus pueri
Qꝛ ob id ipsum in utero primum mentibꝫ quiescunt, nec ullo motu agitẽtur. 2m. nil infantes caput
Qꝛ hic quoꝺ verus sunt spiritus nec apparent somno calore sunt, ed qꝺ vapores obscurum nequeunt.
diuꝝ in talibꝫ uentis privati. 3tium Qꝛ pusillones ẽ hominem parum statura
atꝝ illi qui magna hꝺ capita somno longo premũ pleni, ed qꝺ melꝫ ua
por in talibꝫ colligatur. 4to. Qꝛ manifestum etiam qui hꝺ parum somno con
tent sunt, qꝛ vapores facile dissumunt. Sic ẽ melancholici parum dormiunt. Melancholici parum
qꝛ ni hil ex atra bile natura frigida. Unde nec magnũ vaporem ciuant. dormiunt. ignave.
possunt ob calorem defectum. Nota hic cũ dicte Melancholici ẽ edaces ob Dicũ edaces sunt
atram bilem, ẽ ob eam frigiditatem, quas generat appetitũ naturæ m̃fectũ
ut reparetur calor. Nota 2do hunc multi eorũ in melancholia non abire
in corporis substantiam portione nimis exili dempta. Ex qꝛ non ẽ calor sufficiẽ
ens qui digerat, ut in senibꝫ quoꝝ. Quare hi sunt etiam macri ẽ sicci
ẽ multa debent comedere ut aliqꝺ in alimẽtũ convertatur. Hac eadẽ ẽ cau
sa cur pauci tollant vaporem, qꝛ calor nimium debilis est.
Quare ex his. Altera cap. pars in qua causam efficiendi duplicẽ assignat. Remotã ẽ his qui efficit
in manis. Remota ẽ calor interni stomachi vapore excitans ẽ elevans: Proxima ẽ somnum.
frigꝺ cerebri cui ẽ m̃frigidans. Probatur. Et tum suspiciones partes frigere, unde
ẽ palpebræ deprimuntur, m̃frionem aũt cubant ut putet: deinde animali dormientes
talibꝫ ẽ calli dissimiles, tum remota tum m̃positis membris externa frigescere, ex
quibꝫ patet calorẽ intus ẽ regredi, frigere aũ circumfusum ẽ ꝙ hinc circumstan
tium somnum gignere. Dicens ẽ. Si m̃frigidans ẽ efficiens causa somni.

quere eē post cibos, quiēs vigil calor sequēs so nos p̄ fūdū, si multū post
vinū vi copia sumptum: ex qr sicut stomachū famelicū calet (ex cholera
ut medici docent diffusa) repletos non item; ita quoq; hic frigus replētis gignat?
Ad qr accēdens calore magis unita frigus, ut accidit nobis cum aqua calida
offendimur? an ne etiam qr sicut ignis extinguit multa lignorū ingestione, ita
calor naturalis multa cibi vel potus accumulatione quodam modo refrigerat?
Ad Nullam hāc eē causam sed aliam, vidē ipsam frigiditatem cerebri qua fruita
naporibus: itaq; sicut vapores a terra ascendentes calore solis cum ceciderint in pluviam
frumenti, an in medium regionem aeris delati ibidē a frigore condensantes, frigore
densati in aquam resolvuntur. ita qr sunt grauiores deorsum iterū relabuntur: ita ca-
lore naturali ex cibis naporosis cum ad cerebrum natant frigidū applicant condensati
in aquam & pituitam resolutā, deorsumq; iterum feruntur. Et hinc è causa ca-
Homines dormitum in terram conuertunt. loch dormitorū. ſ. tum tripodib⁹ stratis, quorū dum qr calor partes illas de-
relinquit exteriores sibi, qui calor è causa rectitudinis in eis mane. Nota hic
dubitēr eē cur aqua, aliam multam, quā recenti in pituitam & catarrum. citiū
vertissemā quā dilata deorsū cerebrū calore nimium refrigerat. Nota 2do. Ad
rōnē frigiditatem maximē nobis ne nocē argumentū, ut dictū est in parte prima
Dicit 2do Ad Vigilia qua è causa efficiens? Et Causam eē ipsum concoctionem in stomacho pa
ratum, qñ ego calor in stomacho coartatus & corpus distenditur & sanguis non sufficientem à tenui deser
ret ita ut illum relinquat in infirmitate, tunc nō mittat ad recreandum cerebrum. Eō tpe excitatus
solet homo. Dicit Et ubi diffusa sanguinis ipsi? ſ. per eē cordis cauitatē duas à latere
ventriculi mediam; dextri latens cauitas ipsi recipiens sanguinem à vena storta quā è principio
cum venarum & iuxta ventriculū dextrū pulsifica: sinistra ad latens est recipiens sanguinem à vena
arteriosa dicta quā est arteriarum principium & iuxta ventriculū principium quoq; pulsat.
Media est ab utraq; sanguinē recipiens & expirans à pulmone seruens quē quo ad nō secer-
nit, eo usq; animal somno premit.
Dictum est 3a pars in qua materiatim causam somni item finaliter repetit, primum addit hic
compatit. sinistr communis miraculum, ex qua tabi dicit definito somni. somnus è vitandi
& impedimentum sensus communis ne suis muneribus fungatur. Ex octo dict q causa tabi
eē pt. somnus est vitandum sensus communis ob congregationem a calore pabulatam
ex alimento, & postea à cerebro frigefactam ut sit ad conservanda. & sic vigilia

opere fungeta.

Dubium Primum Generale

Verane est Aristotelis doctrina de natura somni? Rx° quosdam esse inter Medicos, qui eam repudiant maxime propterea, quia Cor non cerebrum sedem somni fecit, item quod nervos ex corde non ex cerebro oriri dixit. deinde quod omnes venas ex corde, non etiam ex Epate duci asseruit? Verum quidquid sit de eo Aristotelis fundamento, qui Cordi omnia pene munia attribuit, quod attinet ad praesens negotium profecto etiam secundum Medicos et ipsum Galenum alia dari nequit Natura somni, quam quae est ab Aristotele nostro tradita. excepto isto iuxta Medicos somni subiecto, quod illi Cerebrum statuunt.

Dubium secundum.

Quae causa est ob quam somnus tristitiam adimit, alleviatur enim animus maerentium aliquantum somno, ita ut minus doloris quam ante sentire videantur? Rx° cum D. Thoma Prima 2dae. Quaest. 39. Arti. 5. id fieri propter spiritus reparatos beneficio somni. Qui spiritus erant in maerore turbidi et melancholici, ob quam reparationem spiritum fit ut homo sit vegetior propter expulsam tabem illam Melancholicam, et hinc minus videtur malum illud sentire; Melancholia enim quae redolet vitalis motionis, et spirituum agilium defectum vehementer malum, et causam maeroris concipit et haeret in eadem, itaque si haec perpurgetur, maeror alleviabitur. Dices. at cur tristes non facile capiunt somnum interdum? Rx° id fieri quia calor naturalis abactus est ex loco suo ad rumenandum illud malum stomacho derelicto: unde tales ex capite laborant. Addo aut interdum quia non nunquam citius obdormiscunt, si sint reparati vaporis.

Dubium Tertium.

Quare suavius dormimus incubantes dextro quam sinistro lateri? Rx° cum Aristotele in problematis, quia in parte dextra est principium motus, ideo quoque in ea suavissimam esse quietem debere, rationi consonum est. Quidam tamen id conjecerunt, in Cordis delicata ac subtilem naturam quod cum est in leva parte, si te in eandem obvertas, comprimas illud ipsum, et hinc, ut dicunt varia obvenire somniorum holidorum genera, quae Eam maxime parte vitali depressa, vim quandam videtur pati homo. Alii dicunt in leva parte esse orificium stomachi, quod introeunt cibi, inde si in eam partem

recubet ab mollicie egressum in pedicis q̃ nocte, hinc ē q̃ post medicamen
ta suppone eum est hominem peccatum in cam parva victus modica cibus.
Hinc quoq; Aristoteles precipit ut pig in dextram, postea ho cibta Noctis medi
um in sinistram sub alvum tandē in dextram non obuertamq; ut cibi eta in
stomacho. Vina o illinc cum olla ignita presenta. sic quoq; vane obuersi fa
cis pernoctans

Dubium Quartum

Quare Galli stato Noctis tpe. vigilant o suam tonitruam occinunt? Sz duas
ē grauium authorum de hac re sententias, altera est diuinum Gallum ē auer
sarium, ideoq; q̃ a medio in meridiem vergit sol, sub nocte medium gallo tan
q̃ suo plantet gratulatoriam faci ad melodiam. sic exponit. Thom. de
Veteribus hesperis. cap. 3. Ad aquile, ad solis ortus cubitum, q̃q; expergi
gefacit ad aurā laboriq; eius cant. Alij o ut uetustq; Demonis ortq; putant, id
euenire ob nocturnē pacē Dicit. Quare nō id non etiam ceteris
nocuit? Sz eucuq; ad naturale sua o propriam ē gratiam, cuiq; diuer
sissime alterationes. Dicit. Aliqui galli ante ortum solis. id tpe? Sz Deus noctem
hoc illis contingere, sicut etiā homo plenq; vigilat non suo tpe non sequa
tur nisi hā in homine non ē ob nocturnam pacem.

CAPUT QUARTUM

Secunda libri pars de Insomnijs recto segnitq; ordine post de crisim de somno, q̃ Somnium fit
in somno. Absolutis aut capitibus tribus, hoc q̃ pene quastionem de subiecto somni ex pri
ma hypothesis premittamus, in altera vero determinata.

Post tres de insomnijs. Prima pars in qua proponit quastio. Vtrum somnium fit in parte intellec
tiua, an in parte sensitiua nec ne? Ante determinationem supponit hypothesis prima. Somnia
non est somnus, neq; sensus. Ad q̃ tum neq; Visio, neq; auditio
hypothesis 2da. Somnium non est etiam in intellectu. Ad q̃ in intellectu est vniuersalium. Somnium autem
sata circa particularia, nam o colores considerat o circumstantias notat. 3a Somnium non fit omnis
sine sensu. Ad q̃ dormientes percipiunt circa sensibilia, sicut o vigilantes Vñ. q̃ sobrii vi
dentes iudicant esse frigidalem. Dicus at nihil percipiunt sensus animali dormiente. Ergo nec fit
q̃ animal sentiens? Sz hoc ē q̃ phantasiam seu imaginationem in qua permanet idolum rerum.
Hypothesis q̃. Somnium non fit omnino sine opera intellectus. Ad q̃ sicut no aliquid sentientes
ulcra id q̃ sentimus aliud apprehendimus, ut apprehendentes solem o sentientes eum esse tam par

ad figuram iudicabimus, postea intellectu suadente longe maioris figurae eundem esse: ita cum somniamus ultra visum aliquid aliud colligimus, patet hoc experientia. Somniamus namq inter dum nos multam invenisse pecuniam et eam gaudere incipimus, mox per altiorem facultatem istud non esse verum iudicamus, et somnium id esse agnoscimus, imo probamus nobismet similiter antea nos in somno delusos fuisse.

Ponamus igr. 2da pars in qua est conclusio. Subiectum somny est sensus communis, qui est inter sensus exteriores et inter intellectum. Probatur primo somnus est in hac parte ut est probatum superius, ergo et somnium. Sequella. Qz ibi est passio ubi et illius subiectum. Probatur 2do. Ubi est imaginatio ibi debet esse somnium, ut patet ex hypothesi 3a, sed imaginatio est cum sensu communi, ut verbis disertis docet Arist. lib. 3. de Anima. cap. 3. Ergo et somnium debet esse in sensu communi. Ex his infert Phus. Somnium esse affectionem sensus communis, ut est coniunctus cum phantasia quae est imaginum receptaculum.

Dubium

Quomodo sit ut imaginatio nobis obveniat interdum nunquam sensu perceptorum. Rº Ex similitudine reservatorum phantasmatum, ita ut hoc intuentes aliquid non dissimile videre nobis videamur motu et quadam confusione facta illarum imaginum. Sic qui hic fossionem sibi repraesentatam pt venire ad imaginationem inventionis thesauri, licet nunquam thesaurum invenerit.

CAPVT QVINTVM.

Quia dubitaret aliquis an recipi possint imaginas in phantasia abeunte re sensibili, ideo in parte prima probat hoc ipsum. In 2da soluit prolepsim. In 3a quae sit causa deceptionis in sensibus rationem reddit. Et haec fundamenti loco ad naturam somny explicandam tradunt, de qua erit caput sextum.

Quid aut sit. Primum est in quo relinquit post sensationem rei simulachrum sensibilis probat primo a simili, in motu enim videmus rem dum impellitur, non tn eo tpe moveri cum impellitur, sed etiam impulsione cessante probat. 2do signis 4 a risu desumptis. Primo cum a sole in tenebras convertimur, tenebras non cernimus, propter illam impressam lucem in oculis nris. 2do Ita si quidpiam videre diu intueamur, reliqua videbuntur nobis virida si subito cernantur. 3º Si item oculos irretortos aliquantulum in solem intendamus et eosdem imprimamus, postea vero in rem aliquam nigram inspiciamus, primo quidem erit linea alba, deinde punicea, postea purpurea, demum sit gradatim procedendo videbitur atra linea. 4º Si oculis retentis fluvia currentia videamus et subito nos

ad

ad aliquid uidendum uertamus, istud quamuis sit immobile moueri tamen uidebitur. Probat 3o Qr sonus tinnit in auribus pulcre euanescente, qd signum est sonum imprimi in aurem, unde et surdasti fiunt ob sonum uehementem. Dices ergo hoc tm fiet forte in uehementi apprehensione sensibilis obiecti? Rt negando et dicit utrum minimas etiam agnoscas differentias uisibilium sic et alios sensus sensibilium.

Et In super ex eodem Alterum est in quo ex occasione prioris partis, in qua docuit sensibilia agere in sensum, soluit prolepsim contrariam de risu; nam diceret aliquis risum agere in obiectum, probatq qr fœminæ quæ patiunt menses, si nouum speculum inspiciant, inficiunt illud, hoc aut non e aliunde, nisi qd risus agat in uisibile. Rt supponendo fœminas menses pati qui proueniunt ex commotione et inflammatione sanguinis impuri cum puro commixti, et qr sanguis est in oibs partibus, etiam debet ee in oculo qr oculus est uentorum plenus. Hinc iam respondet agere quidem oculum in obiectum sed non ut est oculus instrumentum risus (sic enim fieret uisio per extramissionem) ueram ut oculus est pars corporis a sanguine alterata, atq ita fœminæ intuentes speculum nouum inficiunt illud. Probat simili. Sicut puræ uestes facillime inquinantur, et quæ sunt noua, ita et speculum, sed est primum, er et 2dm. Dices primo, Quare nouum inficiunt magis quam uetus imo non talem omnino et uix aliquam inducunt nubeculam tales fœminæ in speculum uetus? Rt in causa ee nitorem et leuorem speculi noui, ut cum est nitidum et perspicuum, ita profunde in se trahit infectionem, ut leue, ita in omnes partes illum diffundit, non sic autem in uetere, quia nec est ita leue, nec est ita nitidum. Dices 2do At quomodo id fieri solet? Respondet aerem oculo uicinum infici prius, postea sequentem, et sic usq ad ipsum speculum. Confirmatur hoc exemplo uini et olei, qui liquores recipiunt in se odores florum, si hi seruantur in loco uicino, illis quamuis non misceantur Vino uel oleo. Idem dicendum est de speculo, et de fœmina inficiente speculum in aliqua distantia.

Ad eam uo.

Parua

Prognostenie male?

~~Ad eam ùo~~ 3m̃ è in qua adhuc suppon̄it. Sensum dcopi circa sensibilia si homo sit m̃ affecta posito. Probat hoc inductione qua videre hominem aliquem, qui alterū videret alterum si multiplicet, sit ꝯ amantem, sit ꝯ iratū, ꝯ quicunq; aliqua vehementi perturbatione ut multum brē perturbationis ita plurimū erroris. Dicit m̃ hic ex perturbatione animi? Sepe ea ex perturbatione humoꝝ id ostendit. Unde febricitantes ꝙ grauiter egrotāt videntur sibi frequenter videre in pariete animalia reptantia. Dicit 2do. Unde id fiat? Sit quod ex eo qd̄ potē è uis cognoscendi m̃ homine superior et inferior. Quare ꝙ superiori requirit iudicium in illis iudicandis, quorum ē potest perturbatione uehementi non attendat illa superior ad iudicandum obiectum m̃ sensibile, potest error obtinere potest ut patet in illis quibus sol sepedabis figura videt cē. Neg hoc repugnat; sicut em̃ si unus digitus bis fiat tactus, tactus videbit unum id fieri per duos digitos nisi oculo errore corrigit ē i duobꝰ factum tactus. Dicit 3o. Potest etiam aliquis de error talis contingere non m̃ ex perturbatione animi uel corporis. Sit contingere quoꝝ tunc si sensus non mutat ab alio, ita naturalibus rebus ꝯ hitoria misceri videntur.

Dubium

Dictum ē, in hominibꝰ ē capax erroris si facultas superior non ē sibi subiecta superiori in sensibilibꝰ percipiendis ꝯ hoc ob aliquem perturbationem ortam; in brutis aūt quae causa est ꝙ quidem canis irritatꝰ suos quoꝝ interdum non percipit dnō, ꝙd sit qui hunc non agnoscit? Sit etiam in brutis aliquam cē facultatem superiorem, aliquem intendiem sit exercens sensibꝰ ut mingi iudicantes dorabunta facultas inspectionis nominē ꝯ nemini nō ꝯ phantasia nec facultatibus superioribꝰ, quae facultas tunc vsꝰ in canem nec sibi parit dnō, ob illam affectionem commota ē ꝯ perturbata.

CAPVT SEXTVM.

Text cap. parcel. In prima conclusione ad primum partem arguebat in duxit. 2do quoniam do so nihil fiat do cel 3m̃ affert eius definitionem.

~~Ex hit ꝙd~~. Prima pars in qua ē conclusio. Motꝰ si mulabrus, quamuis sint in mobilia maiora m̃ possint cē in quieti. Sō qui m̃ quieti exterius sensꝰ non impediens illa phantasmata vigilante in animali sit contrarium. Conclusio 2da. Here si mulabrus sunt eo dē modo, si lapillum mouias, aliquid a plurib̄ ꝯ acuto deprehendit: ita has imagines à grauioribꝰ spiritibꝰ refrigi ꝯ commoueri possunt sed est primū vt ꝯdam stent refrigi post ubi ꝯ potꝰ exposita sumptionem animalia non sonniare, sicut nec in fantasi: sicut aqua conturbata imagines rerū uel non cernuntur, uel deprauer cernuntur.

nunta ita spiritibz commotis talia simulachra, uel facta sunt, uel postq nulla
sunt. Deficit ergo sensus interior sic de sensibilibz iudicans ut ab exteriorib ponit
quia, nisi forte intellectus utrisq adsit sensui sicut de ipso dictum est. Conclusio
3a Sicut uigilantes fallantur circa sua sensibilia, ita et dormientes. In causa est primo quia
in quo sensus communis est ligatus: 2do quoniam quia deficiunt simulachra qui facile quoniam pertur
bari possunt ab aliunde exortis spiritibz. 3o Secundo quia sunt circa sensum in rebus uel
passionat, ut amor, uel timor, uel tristicia, uel quid tale.

Nam cum. 1da pars in qua quomodo somnia generata explicant. Sitq ratio ipsius ad sensus
primos ex quo iuxta fundamentum hic positum in corde relata ad capite, cum quo sequitur de
secundo imagines alias aut alias portauit, posse aliqua exire uel illuc exuta spiritibz non
alias quam in nimia asperitate sale, liquefacto sale citius uel tardius id parere, ita illas ima
gines. Hinc infert corollarium primum. Imagines ipsas ita dissipari sicut in nubibz interdum ponere
ita illa facta subito disperuari, videmq aliqui Centauros, urso, leones quasi ex nubibz
factos qui tn ordo mox in alias formas abeunt. Corollarium 2. Tanta est uis formatiue
imaginem rem putet. &c. Consci imaginem, putat ipsum Christum, nisi superior facul
tas hunc errorem corrigat. Exhorta à mimesi, sicut in uigilia si ita oculo digitum appo
nas ut duo appareant apparebunt aut duo oculi, hinc et illinc positum digitum
hic oculo duos indebita sibi uidere digitos. Superior tn facultas unum id docet.
Ita in somnijs aliquis rex thesauri in seruitutem putat se in se, sed corrigit illam
superior facultas. Corollarium 3. Simulachra talia modo in corde, modo in ipsis sen
sorijs ucrsata à sanguine lucis delata. Exhorta & subito experrecti post de
somnium uidere in sibi uidere in tenebris qd somniauerunt. Et confirmata ex pri
auerunt et reuera ante oculos putant, unde si extra fenestram oculentur, et hoc pri
pere qu ubi illa imagines manent in rixis sensorijs; similiter de auditu et ceteris sen
sibus dicendum est.

Ex hijs itaq. Ita patet in qua et talis somni definitio. Somnium est ipsum ortum ex motu sensuum in ani
malibz q quiescunt quatenus dormiunt. Et hanc definitionem sequitur à natura somni in primis et qui
non dormientibz contingunt, ut ego in uanis solent accidere, qui aliqui non bene agnoscunt. Deinde
ipsa somnicorum sub causam, qua subiacent aliqui somnium uel aliquantum luminis uidens
tes somniare sibi uidentes de sopito et de lumine cum in re uera nichil horum percipiat in acie

Z BIBLIOTEKI
SEMINARIUM
SANDOMIERSKIEGO

sequatur, et ponit suppositionē, qđ duo Nunc non sint simul et immedia-
ta quia medietps: sicut nec duo puncta, quia medietlinea. Dicit igr
si nunc corrumpitur in Nunc consequens, cum inter ipsum et hoc medi-
tps consequenter sequitur, qđ in illo tpe durabit tale Nunc: sunt aut ipsa
nita Nunc, in qualibet parte temporis, erit simul Nunc cum aliq đ de
non fit: ergo nullo modo Nunc ipsum corrumpitur. et ita non transit diver
sa Nunc p totum tps.

At us Obstant aliqua principalis assumptae partes, qđ non fit vel cum
Nunc p totum tps. Omne finitum siue ad unum siue ad plura, đ est sub
nullam divisionem, ut linea
vbi terminus non fit ē
nitum, ut dies, hora: m
sit duo Nunca, sicut

Praeterea cum Prob
quod facta sunt ante m
dem tps. Patet nam
quodcunq in eodem Nun
tpe nihil erit prius, nis
De his igr tota pars
natura. Obstant aut obj
causa est dpter. Alter
unt. Alter est ex ratione
ibi natura ei solum d
ponere. Quidam dixerunt
rebus et sphaeras. Qu
dixerunt prius. Sed
tio ei à realato non
spere plures ei relatio
pars alterius, qđ est in
Quidam aut ait idem
nepe qđ ista consequens
bent igr sphaeram Cat
rent deo ē impossibile

ē manito, cum alia distantia res ē in sphaera, alia in tpe: in sphaera est
et in loco communi: in tpe aut, ut in mensura communi actionis et
Motus.

Praeterea a mutatio Altera pars non nam. Motus tardior aut velocior dr, sed
tps non est tardum aut velox, ergo etiam non est Motus. Probat minorem
qđ velox et tardum tpe mensurantur. Velox aut qđ in parvo tpe multum
transit. Tardum aut qđ multo tpe paucum facit et transit spatium. Tempus
aut non mensurat tpe, ergo non fit etiam velox, velox aut tardum.

CAPUT Undecimum.

explicatur. Sunt aut duae cap.
explicitat. Altera de termino
beat.

ē qđ Tempus non sit Motus
e discrimine, ut quidqđ cum
Quomodo intelli
bat aliquid ē ipsum Motus et
igua percepta mutatione et
effectus eius.
vide hic.
exemplo et ratio. Exemplum
ut in quo dormiunt, sed
scientia. nec Tempus medium
dam dictum fabulosum de
cum Sardi essent capti à Gra-
Aromaticis aedificiis, ut vide-
tferebant ad hos qui statim
Tempus longum somni tepe
ut si hoc Nunc, esset th non
it nisi unum Nunc, non per

ne Motus ē, sed qđ aliquid
etod enabile tepore, qđ patet Quomodo tempus
a et Tempus sentimus, à qđ percipitur.
mancia sensib. percipiet, ms
ui sit in deta. Quemadmodum
ing, ut si sing ē horam ex
Tempus vel sit Motus vel

est Motus et Tempus convertitur